

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და
ნეოგრეცისტიკის ინსტიტუტი
პატრისტიკული კვლევის საერთაშორისო ასოციაციის
ქართული სექცია

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Institute of Classical, Byzantine and Modern Greek Studies
International Association of Patristic Studies (IAPS)
Georgian Section

პატრისტიკული კვლევა საქართველოში
ტ. IV

Patristic Studies in Georgia
Vol. IV

პროგრამა „ლოგოსი“

პუბლიკაციები და ღონისძიებები კლასიკური ფილოლოგიის,
ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეცისტიკის სფეროში

თბილისი
2019

სერიის მთავარი რედაქტორი
თინა დოლიძე

Series Editor-in-Chief
Tina Dolidze

სარედაქციო საბჭო

Editorial Board

ქეთევან ბეზარაშვილი
ლევან გიგინეიშვილი
ექვთიმე კოჭლამაზაშვილი
მაგდა მჭედლიძე
თამარ ოთხმეზური

Ketevan Bezarashvili
Levan Gigineishvili
Ekvtime Kochlamazashvili
Magda Mchedlidze
Tamar Otkhmezuri

გარეკანზე – ევგერე პონტოელი (შუა საუკუნეების მინიატურა)

დიზაინი: ალექსანდრე ჯიქურიძე

პროგრამა „ლოგოსი“
ილია ჭავჭავაძის გამზირი 13
0179 თბილისი
ტელ.: 25-02-58, ფაქსი: 22-11-81
ელ. ფოსტა: greekstudies@caucasus.net

ISSN 1987-8087
ISBN 978-9941-468-83-4

წიგნი ქვეყნდება პროგრამის
დიონისიოს ვარელასი ბიზანტინისტიკის განვითარებისათვის
მხარდაჭერით

Το βιβλίο εκδόθηκε με την υποστήριξη του προγράμματος
Διονύσιος Βαρελάς για την ενίσχυση της διδασκαλίας των
βυζαντινών σπουδών

The book is published with the support of the programme
Dionysios Varelas for the Development of Byzantine Studies

Ekvtime Kochlamazashvili

The Old Georgian Version
of *Antirrhētikos*
by Evagrius Ponticus

Tbilisi 2019

ექვთიმე კოჭლამაზაშვილი

ევაგრე პონტოელის
Antirrhetikos-ის
ძველი ქართული თარგმანი

თბილისი 2019

ევავრე პონტოელის ასკეტურ შემოქმედებას დიდი ინტერესით იკვლევინ პატრისტიკული ლიტერატურის მკვლევრები საზღვარგარეთის მრავალ ქვეყანაში. ძველი ქართული თარგმნითი ლიტერატურის კვლევა ამ მხრივ შეცნიერებას საინტერესო სიახლეებს ჰპირდება. ამის დასტურია წინამდებარე პუბლიკაცია, რომლითაც მკითხველი პირველად გაეცნობა ევავრე პონტოელის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თხზულების – *Antirrhetikos*-ის აქამდე უცნობ ქართულ თარგმანს.

რედაქტორი

თინა დოლიძე

წინასიტყვა

ევაგრე პონტოელი IV საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე გამოჩენილ ქრისტიანი ღმრთისმეტყველი იყო. თუ გავითვალისწინებთ, რომ IV-V საუკუნეები ქრისტიანული მწერლობისა და ღმრთისმეტყველების ისტორიაში მისი აყვავების ხანადაა მიჩნეული, და ამ პერიოდს ამშვენებს შარავანდედით შემოსილი სახელები ათანასე ალექსანდრიელისა, ბასილი კესარიელისა, გრიგოლი ნაზიანზელისა, ეფრემ ასურისა, გრიგოლი ნოსელისა, იოანე ოქროპირისა, თეოდორიტე კვირელისა, კირილე ალექსანდრიელისა და სხვა მრავალი დიდებული მოძღვრისა, მათ გვერდით უთუოდ დაიჩრდილებოდა ევაგრე, თუ არა ის გამოჩენილი საღმრთო ნიჭი და მადლმოსილება, რომლითაც უხვად იყო იგი შემკული. საღმრთო წერილის ღრმა ცოდნით, ანტიერეტიკული მოშურნეობით, წარმატადი რიტორიკითა და პოლემიკური უძლეველობით მან უდიდესი ავტორიტეტი მოიპოვა თანამედროვეთა შორის და იმდროინდელ სწავლულ ქრისტიანთა თანავარსკვლავედის ერთ სხივნათელ ვარსკვლავად გამობრწინდა.

ევაგრეს საეკლესიო მსახურების დასაწყისი აღინიშნა მისი ახლო ურთიერთობით დიდ კაპადოკიელ მოძღვრებთან – ბასილი დიდთან, გრიგოლი ღმრთისმეტყველთან და გრიგოლ ნოსელთან, ასევე ნექტარი კონსტანტინეპოლელ პატრიარქთან. ევაგრეს ბიოგრაფები მოგვითხრობენ იმ სისხლსავსე ცხოვრების შესახებ, რომელიც მას დედაქალაქში (კონსტანტინეპოლში) ჰქონდა. დიდება, რაც მას მოუპოვა ღრმა განსწავლულობამ და ბრწყინვალე რიტორიკულმა ტალანტმა, ასეთსავე ბრწყინვალე საეკლესიო კარიერას უქადდა, მაგრამ გარემოებათა გამო იგი ეთიშება დედაქალაქის მღელვარებას, მიემგზავრება ჯერ პალესტინაში, შემდეგ ეგვიპტის უდაბნოებში, და მთელი დანარჩენი ცხოვრების განმავლობაში მძიმე ასკეტურ ღვაწლს ეწევა.

ევაგრეს მოღვაწეობის სახემ განსაზღვრა მისი ლიტერატურული შემოქმედების მიმართულება. ორიგენეს მისტიკაზე დაყრდნობით მან ჩამოაყალიბა ასკეტური თეოლოგიის უმთავრესი დებულებები და დასაბამი მისცა ასკეტურ გნომურ ლიტერატურას. ევაგრეს იდეებმა დიდი გავლენა მოახდინა შემდგომი დროის ასკეტ მწერალთა და მოძღვართა შემოქმედებაზე. მის ნააზრევთა და ლიტერატურულ თხზულებათა კვალს ვნახავთ ისეთ გამოჩენილ საეკლესიო მწერლებთან, როგორიცაა: იოანე სინელი, იოანე-კასიანე რომაელი, ნილოს აკვირელი (სინელი), მაქსიმე აღმსარებელი, ნიკიტა სტითატი და მრავალი სხვა.

ორიგენეს თამამი თეოლოგიური აზრების გაზიარების გამო ევაგრე ვერ ასცდა საეკლესიო განკითხვას. მეხუთე მსოფლიო საეკლესიო კრებამ იგი ორიგენესთან ერთად ერეტიკოსად გამოაცხადა. დაიგმო მისი ის თხზულებები, სადაც შემჩნეული იყო ორიგენიზმის რაიმე გავლენა. მაგრამ ავტორის არასასურველი რეპუტაციის გამო საეკლესიო ხმარებიდან ამოღებულ იქნა მისი ისეთი ნაშრომებიც, რომლებიც ყოველგვარი ერსესისაგან თავისუფალი იყო. ეკლესიის ზოგიერთმა სწავლულმა მოძღვარმა, რომელნიც პატივს სცემდნენ ევაგრეს შემოქმედების პოზიტიურ ნაწილს, იმისათვის, რათა დაღუპვისაგან ეხსნათ ისინი, სხვადასხვა წმიდა მოძღვარს მიაწერეს (ბასილი კესარიელს, ნილოს ანკვირელს, მაქსიმე აღმსარებელს და სხვ.) და ამ გზით შემოუნახეს იგი კაცობრიობას. ბერძნულ ენაზე ევაგრეს სახელით მხოლოდ მცირედი რამ შემორჩა მისი ვრცელი ლიტერატურული მემკვიდრეობიდან, უმეტესად ფრაგმენტული სახით. შედარებით უფრო მეტი ევაგრესული ნაშრომი შემოინახა ჩვენამდე სირიულ, არაბულ, სომხურ ენებზე. ქართულად აქამდე ცნობილი იყო მხოლოდ ევაგრეს თხზულებათა მცირე ფრაგმენტები, ისიც ერთადერთი სინური ხელნაწერის სახით, ასევე ნილოს სინელის სახელით წარწერილი საკითხავი „ლოცვისათჳს“, რომელიც ნამდვილად ევაგრეს კალამს ეკუთვნის. წინამდებარე გამოცემით კი ევაგრეს კიდევ ერთი თხზულების ქართულ თარგმანს გავეცნობით, რომელიც მთარგმნელს წმ. მაქსიმე აღმსარებლისთვის მიუკუთვნებია.

თავი I

წმ. მაქსიმე აღმსარებლის სახელით წარწერილი ტრაქტატი „სიტყვებისათვის ვნებათაჲსა“ და მისი ეფთვიმე მთაწმიდელისეული თარგმანი

წმ. მაქსიმე აღმსარებლის თხზულებათა კრებული, რომლის ქართული თარგმანი ეფთვიმე მთაწმიდელს მიეწერება და მრავალი ხელნაწერითაა ჩვენამდე მოღწეული, მთავრდება ტრაქტატით – „სიტყვებისათვის ვნებათაჲსა, მიწერილი მამისა თალასეს მიმართ“,¹ რომელიც შეიცავს რვა „სწავლას“ რვა ვნების (ბორო-

1 ამ კრებულში შეტანილია აგრეთვე: (1) ცხოვრება წმ. მაქსიმე აღმსარებლისა. (2) „სიტყვებაჲ, რომელი იქმნა შორის წმიდისა მაქსიმესა და პიროს კოსტანტინეპოლელ პატრიარქისა შვეალებლისა“ და (3) თალასესა და მაქსიმეს კითხვა-პასუხი (ე. ი. წმ. მაქსიმეს პასუხები მამა თალასეს 65 კითხვაზე; ეფთვიმეს მათი რიცხვი 100-მდე გაუზრდია, სხვადასხვა წყაროს გამოყენებით). მეოთხე, დამატებული თხზულება ამ კრებულისა, როგორც ვთქვით, არის „სიტყვებისათვის ვნებათაჲსა“ – ჩვენი წინამდებარე კვლევის ობიექტი. ამ თხზულებათა შემცველი კრებული ჩვენამდე მოღწეულია ხელნაწერებში: Q 34, 336r-428v (A), H 1663, 269r-341v (B), S 396, 188r-212v (C), Q 35, 172v-224v (E), A 636, 181r-232v (F), ჟუთ. 185, 128v-166r (G), S 367, 141r-185r (H), H 2816, 130v-164v (I), S 1128, 309-400 (J), Q 848, 217r-226v (K), A 1099, 309r-404v (L), H 1022, 197r-248v (M), H 316, 161r-217v (N), H 208, 372-477 (O), H 1677, 277v-315v (P), A 1495, 207r-232r (Q), H-1005, 75r-78v (R). მათი მოკლე აღწერილობა იხ. ჩვენს პუბლიკაციაში: „წმ. მაქსიმე აღმსარებლის მიგებანი თალასე ზუცის კითხვებზე და მისი ეფთვიმე მთაწმიდელისეული თარგმანი“ (ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი X, 2017). კ. კეკელიძისეულ კატალოგში ამათგან სამი ხელნაწერია მოხსენიებული (A, B და F) (იხ.: კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველი ქართულ ლიტერატურაში. მისსავე კრებულში: „ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან“ V, თბ., 1957, 97). უახლეს კატალოგში კი (ე. გაბიძაშვილი, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია VI, კანონ-

ტი გულისსიტყვის) შესახებ, ხოლო თითოეულ „სწავლას“ ერთ-ვის მოკლე თავებად წარმოდგენილი მრავალრიცხოვანი ციტირებანი საღმრთო წერილის ისეთი ადგილებიდან, რომლებშიც მხილებული და დაგმობილია ამ გულისსიტყვათა სხვადასხვა გამოვლინებანი. ამ სამხილებელი ფრაზების კრებული „ვნებათა მიმართ სიტყვისგებად“ ანუ პასუხის გაცემადაა დასათაურებული იმ გაგებით, რომ საღმრთო წერილი მრავალგზის და მრავალი სახით უქადაგებს კაცთ ბოროტ ვნებათა წინააღდგომას და ასწავლის მათგან თავის დაღწევის საშუალებებს, რადგანაც ამ ვნებათა ინსპირატორსაც – ბოროტ სულს – მრავალი „ღონე“ (ხერხი, ხრიკი) და „შეთხზულება“ (ანუ ამ ხერხების კომბინაციები) აქვს შემუშავებული მათ შესაცდენად და წარსაწყმედადო.

წმ. მაქსიმეს შრომათა შორის ასეთი სახელწოდებისა და კომპოზიციის თხზულება არ იძებნება.¹ ქართველი მთარგმნელი კი (წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელი) მის მიერ ნათარგმნი თხზულები-საღმი წამძღვარებული ეპისტოლით სწორედ წმ. მაქსიმეს ავტორობას უსვამს ხაზს. ტრაქტატს წინ უძღვის ავტორის (თითქოს-და წმ. მაქსიმეს) წერილი აბა თალასეს მიმართ, საიდანაც ირკვევა, რომ იმავე ადრესატისაღმი მიმართულ ადრინელ წერილში თითქოს მაქსიმეს უხსენებია თავისი ნაშრომი („სიტყვს გებათა ვნებათა“); თალასე ამ ნაშრომით დაინტერესებულა, და თხოვნის წერილი მიუწერია წმ. მაქსიმესთვის – ეგ „სიტყვსება“ მეც გამომიგზავნეო იმავე მონაზონთა ხელით, რომელთაც ჩემი წერილი გადმოგცესო.²

ნიკა, დოგმატიკა-პოლემიკა, თბ., 2012) ჩვენთვის საინტერესო თხზულება ორგზისაა ბიბლიოგრაფირებული; ერთგან – ორი ხელნაწერით – A-636 და ქუთ. 185 (№ 194. გვ. 234), მეორეგან – თერთმეტით (№ 261, გვ. 249). ამ ხელნაწერთა ჩამონათვალს ჩვენ კიდევ რამდენიმე ერთეული შევძინეთ.

1 ხელთ გვაქვს წმ. მაქსიმეს თხზულებათა სრული კრებული (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ Ἀπαντα τὰ Ἔργα) თორმეტტომეული, გამოცემული თესალონიკში, 1992-2006 წწ. (ახალბერძნული თარგმანითურთ).

2. „ხოლო გებრძანა, რამთა სიტყვსებათა იგი ვნებათა, რომელი პირველსა მას ეპისტოლესა შინა მესენა, მოეწაო თქუენ წინაშე ძმათა ამათ თანა, ეპისტოლისა თქუენისა მომღებელთა...“

წმ. მაქსიმეს სახელით წარწერილი საპასუხო წერილი ასე იწყება: „კუალადცა წიგნი სიწმიდისა შენისაჲ მოიწია ჩემდა, უღირსისა ამის და მრავლითა უღებებითა შეპყრობილისა, რომელი-იგი საესე იყო ფრიადითა სიყუარულითა და სულნელებითა საღმრთოთა სიტყუათაჲთა“.

„საღმრთო სიტყვათა სულნელებად“, შესაძლოა, თვით თალასეს წერილის ღმრთივსულიერება გვეგულისხმავ, რომ არა ფსევდომაქსიმეს ფრაზის ასეთი გაგრძელება: „...და განათლდა გონებაჲ ჩემი აღმოკითხვითა კეთილთა მათ სწავლათაჲთა“. მაშასადამე, წერილთან ერთად თალასეს თავისი რაღაც „სწავლანიც“ გამოუტანებია ხსენებულ მონაზონთათვის, და სწორედ მათ უნდა მოიხსენებდეს წერილის ავტორი „ფრიადითა სიყუარულითა და სულნელებითა საღმრთოთა სიტყუათაჲთა“ აღსავსედ. ამიტომაც ერიდება, ღმრთივსულიერ მოძღვარს გაუგზავნოს თავის მიერ შეთხზული „წერილი იგი სიტყვსგებისაჲ“, მაშინ, როცა ამგვარ სწავლათა უკეთესად „აღმწერელი“ — თქვენ თვითონვე ხართ.

მორიდების მიუხედავად, ფსევდომაქსიმე მაინც უფრთხის ურჩობას წმიდა მოძღვრის წინაშე, და უგზავნის მის მიერ მოთხოვნილ „სიტყვსგების“ ტექსტს, ოღონდ დასძენს თხოვნასაც — რა ნაკლოვანებასაც მასში იპოვით, თქვენ ჯეროვნათ გამართეთო.

წერილის დასასრულს ავტორი აღწერს თავისი ნაშრომის კომპოზიციას: ჯერ თითოეული ვნების (ბოროტი გულისსიტყვის) შესახებ დავწერე მცირედი რამ, შემდეგ კი მათ სათითაოდ მოვაყოლე წმიდა წერილიდან ამოღებული „სიტყვსგებანი“ ამ ვნებათა საწინააღმდეგოდ (ესე იგი დასაგმობადო). ავტორი გულისხმობს იმ რვა ვნებას, რომელთა შესახებაც ბევრი რამ დაწერილა ასკეტიკურ ლიტერატურაში.¹ ვნებათა ჩამონათვალი ამ თხზულებებში მკაცრად განსაზღვრულ გრადაციას ემორჩილება: ჯერ მარტივი,

¹ რვა ვნების განსაზღვრა და მათი დაძლევის საშუალებათა პირველი აღწერა მიეწერება IV საუკუნის განთქმულ ღმრთისმეტყველსა და ასკეტ მოღვაწეს ევაგრე პონტოელს († 399). ამავე რვა ვნების შესახებ მოძღვრებანი გამოუთქვამთ იოანე-კასიანე რომაელს († 435), ნილოს სინელს († 430), იოანე სინელს („კიბის“ აღმწერელს) († 649) და სხვა მრავალ ავტორს.

შედარებით უფრო იოლად დასაძლევია ვნებები ითქმის (ნაყროვანებიდან დაწყებული), შემდეგ – უფრო და უფრო მძიმენი; ბოლოს კი ამპარტავენების ვნებაში აღწევენ ისინი კულმინაციას.

ვნებათა გრადაციას ასკეტი მოღვაწენი წარმოადგენენ ასეთი რიგით: (1) ნაყროვანება, (2) სიძვა, (3) ვეცხლისმოყუარება, (4) მრისხანება, (5) მწუხარება, (6) მოწყინება, (7) ცუდადმზუაობრობა და (8) ამპარტავენება.

ფსევდომაქსიმეს სიტყვით, თითოეული ამ ვნების („გულის-სიტყვს“) საწინააღმდეგო სიტყვები საღმრთო წერილის მრავალ წიგნშია გაფანტული. მათი გახსენება ძლიერ შეწევნად შეიძლება გამოიყენოს კაცმა, რომელსაც ესა თუ ის გულისსიტყვა შეაწუხებს, მაგრამ რადგანაც გონებას უჭირს ბიბლიის შესაფერის გამონათქვამთა უეცრად გახსენება, ამიტომაც შეეკრიბე ისინი წმიდა წერილის სხვადასხვა წიგნიდან, და თითოეული ვნების აღწერის შემდეგ მათ წინააღმდეგ მიმართული ბიბლიური ფრაზები განვალაგო.¹

რომელია ის აღრინდელი წერილი, რომელიც თითქოს წმ. მაქსიმეს მიუწერია მამა თალასესადმი და იქ თავის მიერ შეთხზული „სიტყვსებაჲ ვნებათაჲ“ უხსენებია? – წმ. მაქსიმეს თხზულებათა ეფთვიმესეულ თარგმანთა ზემოხსენებულ კრებულში ასეთად იგულისხმება ის წერილი, რომელიც წინასიტყვად უძღვის კრებულის მესამე თხზულებას – ვრცელ კითხვა-მიგებას, რომელიც ეფთვიმეს თარგმანში ამგვარადაა დასათაურებული: „წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმესი, ნეტარისა თალასეს მიმართ, ზუცისა და მამასახლისისა მრავალთა მონასტერთაჲსა, სიტყუათათჳს, რომელთა განმარტებაჲ ეთხობას ნეტარისა მაქსიმესგან“.² წმ. მაქსიმეს იმავე თანმიმდევრობით

1 „ვიანათგან ჟამსა მას ბრძოლისა მტერისასა ვერ ვჰპოებთ ესევეთართა სიტყუათა, თითოეულისა გულისსიტყვსა წინააღმდეგობთა, რამეთუ განთესულნი არიან წმიდათა წერილთა შინა და ვერ ჰპოებს მეყსა შინა გონებაჲ, ამისთჳს გამორჩევაჲ ესე ამათ სიტყუათაჲ აღვწერეთ შეწვენითა უფლისამათა“.

2 მისი პირველი პუბლიკაცია ზემოთ უკვე მოვიხსენიეთ: „ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი“ X, 2017.

უპასუხნია მამა თალასეს კითხვებზე, რა თანმიმდევრობითაც მას ეს კითხვები გაუგზავნია. ხოლო რადგანაც პირველი კითხვა ვნებებს ეხებოდა, წმ. მაქსიმეს საჭიროდ მიუჩნევია, შესავალ წერილშივე ვნებათა წარმოშობის საკითხი განეხილა, რათა მათი წარმოშობიდან (დასაბამიდან) მათი აღსასრულიც გამოჩნდესო,¹ და იქვე დასძენს: „ხოლო სიტყვებზე იგი ვნებათაა, რომელი ოდესმე აღვწერე, წინამდებარესა ამას წიგნსა შინა წარმოვსცე, უკუეთუ ოდენ იქმნას სათნო თქუენდა. ხოლო აწ შობისა მისთვის ვნებათა მსა კინ-ოღენი ვთქუა, და მეყსეულად თითოეულისა თავისა განმარტებამ შეუდგინო, ვითარცა ღმერთმან ძალი და სიტყუად მომცეს, რამეთუ იგი არს დასაბამი და წყარო და მიზეზი ყოველთა კეთილთა“.

ეს ფრაზა ჩვენ ვეძიებთ თალასესა და მაქსიმეს კითხვა-მიგების ბერძნულ ტექსტში,² და იქ იგი არ აღმოჩნდა. იგი არაა არც ამავე თხზულების გვიანდელ (გელათურ) თარგმანში.³ შესაძარბლად აქვე მოგვყავს ორი ქართული ვერსიისა და ბერძნული ღედნის ის მონაკვეთი, სადაც ეფთვიმე მთარგმნელს „ვნებათა სიტყვისგების“ შესახებ ბიბლიოგრაფიული ცნობა ჩაურთავს:

1 „რამთა სრულიად არა თანა-წარუპკლდე ამისცა ჯერისათვის ბრძანებასა თქუენსა, მცირელი რამე ვთქუა, ვინაჲ-იგი არს შობამ ვნებათაა, რამთა ეუწყოს გულისკმისყოფილობასა თქუენსა დასაბამისაგან მათისა აღსასრულიცა“.

2 ზემოხსენებული თორმეტტომეულის გარდა ვიყვნებთ კრიტიკულ გამოცემებსაც: C. Laga et C. Steel (ed.), *Maximi Confessoris Quaestiones ad Thalassium I, Quaestiones I-LV, una cum latina interpretatione Ioannis Scotti Eriugenae iuxta posita: Corpus Christianorum, Turnhout-Leuven, 1980, 17-47. J.-C. Larchet (ed.), Maxime le Confesseur. Questions à Thalassios, tome 1 Sources Chrétiennes 529. Paris 2010, 116-152.*

3 „თალასეს მიმართ, ყოვლადღირისისა ხუცისა და წინამძღურისა, თითო-სახეთა უღონოებათათვის წმიდისა წერილისათა“, ქუთაისის ისტორიული მუზეუმის ხელნაწერი № 14 (ამ თარგმანს ზოგჯერ ნიკოლოზ გულაბერიძეს მიაწერენ. იხ.: კ. კეკელიძე, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან V, 1957 წ. გვ. 98-99).

ფეოვიმეს თარგმანი
რამთა სრულიად არა
თანა-წარვეკდე ამისცა
ჯერისათჳს ბრძანებასა
თქუენსა, მცირელი რამე
ვთქუა, ვინამ-იგი არს
შობამ ვნებათამ,
რამთა ეუწყოს გულის-
კმისყოფილობასა თქუ-
ენსა დასაბამისაგან მა-
თისა აღსასრულიცა,

ხოლო სიტყუესგე-
ბამ იგი ვნებათამ,
რომელი ოდესმე აღვწე-
რე, წინამდებარესა ამას
წიგნსა შინა წარმოვსცე,
უკუეთუ ოდენ იქმნას სა-
თნო თქუენდა. ხოლო აწ
შობისა მისთჳს ვნე-
ბათამსა კინ-ოლენი
ვთქუა, და მევსეულად
თითოეულისა თავისა გა-
ნმარტებამ შეუდგინო,
ვითარცა ღმერთმან ძალი
და სიტყუამ მომცეს, რა-
მეთუ იგი არს დასაბამი
და წყარო და მიზეზი
ყოველთა კეთილთამ.

აწ უკუე, ესე საცნაურ
იყავნ, ვითარმედ ბორო-
ტი არცა იყო საღა, არცა
არს, არცა ყოფად არს
თჳსითა ბუნებითა არსე-
ბით.

გელათური თარგმანი
რამთა არა ყოვლითურთ
უნუგეშინისცემოდ აწინ-
დელსა შინა წინადადე-
ბასა დაშთეს მათ-მლითი
სიტყუამ, ქმნისათჳს
ვნებათამსა მეტყუშ-
ლი მცირედთამ, და რა-
ოლენი თქუენებრთა მეც-
ნიერთა უწუშნებს დასას-
რულსა დასაბამისაგან,

შემდგომითი-შემდგომთა
თავთა განმარტებასა ეპე-
ოფ შემდგინებისაგან.

ბოროტი არცა იყო,
არცა არს, არცა იყოს
თჳსისაებრ ბუნებისა შე-
მტკიცებელი.

ბერძნული წყარო
Πλὴν ὥς μὴ παν-
τελὴς ἀπαρამύθητος
κατὰ τὴν παροῦσαν
ὑπόθεσιν ὁ περὶ τοῦ-
των λόγος καταλειφ-
θῇ, μικρὰ περὶ τῆς
γενέσεως τῶν παθῶν
εἰπὼν καὶ ὅσον παρα-
δείξαι τῇς καθ' ἡμ-
άς γνωστικοῖς τὸ
τέλος ἐκ τῆς ἀρχῆς,

τῶν ἐφέξῃς ἀκολου-
θῶς ποιοῦμαι κε-
φαλαιῶν τὴν ἐξήγη-
σιν.

Τὸ κακὸν οὐτε ἦν οὐ-
τε ἔστιν οὐτε ἔσται
κατ' οἰκείαν φύσιν
ὑφείστως.

მაშასადამე, ამ ჩანართით თალასესა და მაქსიმეს კითხვა-მი-
გებათა პირველი ქართველი მთარგმნელი (წმ. ფეოვიმე მთაწმიდე-
ლი) ერთმანეთს უკავშირებს ამ კითხვა-მიგებასა და „ვნებათა სი-
ტყვისგებას“; თითქოსდა „პირველი წერილი“, რომელიც „ვნე-

ბათა სიტყვისგებისადმი“ წამძღვარებულ წერილშია ნახსენები, სწორედ ის წერილი იყოს, რომელიც მამა თალასესადმი მიუწერია წმ. მაქსიმეს, მისი 65 კითხვის საპასუხოდ დაწერილი თხზულებისათვის წასამძღვარებლად. ამ ბიბლიოგრაფიული ჩანართით ეფთვიმეს, როგორც ჩანს, საფუძველი შეუმზადებია საიმისოდ, რომ „ვნებათა სიტყვისგების“ წმ. მაქსიმესადმი მიკუთვნება ყველასათვის სარწმუნო გამხდარიყო: მართლაც, თუ წმ. მაქსიმეს ავთენტური თხზულება — 65 კითხვა-მიგება — თავისი შესავალი წერილით ამავე ავტორის კუთვნილებად გამოაცხადებდა „ვნებათა სიტყვისგებასაც“, ეს მნიშვნელოვანი არგუმენტი იქნებოდა მის ავტორად წმ. მაქსიმეს მიჩნევისათვის.¹

ჩნდება კითხვა: წმ. ეფთვიმეს ხელთ არსებულ ბერძნულ დედანშივე წმ. მაქსიმეს მიეწერებოდა „სიტყვისგება ვნებათათვის“, თუ ეფთვიმემ საკუთარი ინიციატივით შეცვალა თხზულების სათაური და მისადმი წამძღვარებული ეპისტოლის ადრესატის სახელი? — ამ კითხვაზე ჯერჯერობით პასუხი არ მოგვეპოვება. ამიტომაც ვერც პირველ ვარაუდს უარყოფთ ხელალებით, ვერც მეორეს. ის ფაქტი კი, რომ წმ. მაქსიმეს თხზულებათა სრულ კრებულში იგი შეტანილი არაა (არც ავთენტურ თხზულებად და არც საეჭვოდ, ფსევდოეპიგრაფიკულად), მოწმობს იმას, რომ ბერძნულ ენაზე მსგავსი ზედაწარწერილის მქონე თხზულება ჯერჯერობით არსად გამოვლენილა.

1 „ვნებათა სიტყვისგების“ წმ. მაქსიმესადმი მიკუთვნება სარწმუნო გამხდარა, მაგალითად. წმ. ეფთვიმეს ბიოგრაფის — გიორგი მთაწმიდელისათვის, რომელიც „იოანესა და ეფთემეს ცხოვრებაში“ წმ. ეფთვიმეს თარგმანთა შორის ამ თხზულებასაც იხსენიებს, ოღონდ განსხვავებული სათაურით: „მაქსიმესი, რვათა გულისსიტყუათათვის“ (იხ. ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი II, ილია აბულაძის რედაქციით, თბ., 1967, 64). სათაურის ფორმალური ცვლილება მის არსს არ ცვლის: ‘ვნება’ და ‘გულისსიტყვა’ სინონიმური ცნებებია, როცა რვა გულისსიტყვაზეა საუბარი.

თავი II

„ვნებათა სიტყვისგების“ ატრიბუციისათვის

რაკი „სიტყვსგებად ვნებათათჳს“ წმ. მაქსიმეს თხზულებათა შორის ვერ ვიპოვეთ, ბუნებრივია, გაჩნდა ინტერესი მისი ნამდვილი ავტორის ვინაობის გამორკვევისა. ამიტომაც შევუდექით ამ ტექსტის ძიებას სხვა ასკეტთა შემოქმედებაში. აღმოჩნდა, რომ ჩვენთვის საინტერესო საკითხავის „შესავლის“ ნაწილები (ე. ი. თეორიული მსჯელობა თითოეული ვნების შესახებ) *Patrologia Graeca*-ს მიხედვით მიეწერება წმ. ნილოს სინელს (t. 79, col. 1145-1164)¹ ანუ წმ. ნილოს აკჯრიელს. ბიბლიური ციტირებანი კი, რომლებიც ეფთვიმეს თარგმანში თითოეული ამ ნაწილის შემდეგაა ჩართული, შესაბამის ვნებათა „სიტყვსგებად“ (ე. ი. მათ საწინააღმდეგოდ, გასაკიცხავად, დასაგმობად), წმ. ნილოს სინელის სახელით გამოქვეყნებულ ნაშრომს არ ერთვის.

ქართული თარგმანის დიდი ნაწილი ზედმიწევნით შეესაბამება ბერძნულ ტექსტს. ზოგან გვხვდება მცირე შინაარსობრივი დაცლება მათ შორის, ასევე ცალკეულ მუხლთა მეტ-ნაკლებობაც. ბერძნული ტექსტი დაყოფილია 19 თავად. ამათგან პირველი სამი თავი ეხება ნაყროვანების ვნებას (*γαστριμαργία*), მომდევნო ვნებათა დახასიათებას ეთმობა თავთა სხვადასხვა რიცხვი:

სიძვას (*πορνεία*) – 3 თავი (IV, V, VI)

ვეცხლისმოყუარებას (*φιλαργυρία*) – 2 თავი (VII, VIII)

მრისხანებას (*ἔρις*) – 2 თავი (IX-X)

მწუხარებას (*λύπη*) – 2 თავი (XI-XII)

მოწყინებას (*ἀκτινία*) – 2 თავი (XIII-XIV)

ცუდად-მზუაობრობას (*κενοδοξία*) – 2 თავი (XV-XVI)

ამპარტავანებას (*ὑπερηφανία*) – 3 თავი (XVII, XVIII, XIX)

ქართულ ტექსტში თავებად დაყოფა არ გვაქვს. ტექსტი

¹ სხვა გამოცემა: J. M u y l d e r m a n s, Une nouvelle recension du De octo spiritibus malitiae de S. Nil: Muséon, tome 52 (1939) 235-274. გერმანული თარგმანი: S. S c h i w i e t z, Das morgenlaendische Moenchthum, Mainz 1913, 58-84.

იყოფა რვა „სწავლაჲ“, რვა ენების შესაბამისად. ერთგან კი დარღვეულია ამ „სწავლათა“ მიმდევრობა: ჯერ მწუხარების ენების შესახები „სწავლაჲ“ წერია, შემდეგ — მრისხანებისა.

არც ბერძნულ ტექსტში და არც ქართულში მუხლები არაა გამოყოფილი. ჩვენ მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ მათი გამოყოფა, რადგან თითოეული „სწავლაჲ“ გნომური ხასიათისაა, ე. ი. შეიცავს შინაარსობრივად ერთმანეთისაგან გამიჯნულ ფრაზებს — ბრძნულ გამონათქვამებს, ასკეტიკურ ფორმულებსა და სენტენციებს (უმეტესწილად — თეზისა და ანტითეზის მომცველთ). ქართულ თარგმანში თითოეული „სწავლაჲ“ დაგვყავით ბერძნულის შესაბამის თავებად და თითოეული თავის ფარგლებში ავტონომიურად აღვრიცხეთ გნომები, სათანადო აღვილების მითითების გაადვილების მიზნით.

ქართულ-ბერძნული ტექსტთა ურთიერთმიმართების საჩვენებლად აქვე მოგვყავს ისინი პარალელურად:

თავი ა. ნაყროვნებისათჳს

I

1. დასაბამი ნაყოფთაჲ არს ყუაუილი, და დასაბამი მოლუაწებათაჲ არს მარხუაჲ.

2. რომელმან აღყრ-ასხნეს მუცელსა, მოაუძღურებს ენებათა; ხოლო რომელი იძლეოდის ჭამადთაგან, აღაორძინებს გულისთქუმათა.

3. დასაბამი წარმართთაჲ მათ, მბრძოლთა ისრაელისათაჲ იყო ამალეკი, და დასაბამი ენებათაჲ, მბრძოლთა სულიერისა მის ისრაელისათაჲ არს ნაყროვნებაჲ.

4. ნივთი საკუმილისაჲ არს შეშაჲ, და ნივთი ნაყროვნებისაჲ არიან თითოფერნი ჭამადნი.

5. შეშამან ფრიადმან აღატყინის ალი ღიდი, და სიმრავლემან ჭამადთამან აღაზრზინნის გულისთქუმანი ბოროტნი.

Περὶ γαστριμαργίας

Κεφαλ. I

Ἀρχὴ καρποφορίας ἀνθός, καὶ ἀρχὴ πρακτικῆς ἐγκράτεια.*

ὁ κρατὼν γαστρὸς, ἐλαττοῖ πάθη, ἥττωμενος δὲ βρώμασι αὐ-
ξεῖ τὰς ἡδονάς.

Ἀρχὴ ἐθνῶν

Ἀμαλὴκ, καὶ ἀρχὴ παθῶν

γαστριμαργία.

Ἦλη πυρὸς ξύλα, ὦλη δὲ γασ-
τρὸς βρώματα.

Ξύλα πολλά μεγάλην ἐγείρει
φλόγα, πλήθος δὲ βρωμάτων
τρέφει ἐπιθυμίαν.

6. ბუალთა მით ყბისათა მოსრნა სამფსონ უცხოთესლნი, და მოკუდინებითა ნაყროვნებისათა მოსწყდებიან ვნებანი.

7. გულისთქუამან ჭამადისამან შვა ურჩება, და გემოთსხილევამან ნაყოფისა ჭამადისამან გამოკადა ადამი სამოთხით.

8. თითოფერებად სანაგეთად ახარებს სასასა, ხოლო ნაშობნი მათნი გულისთქუანი ზრდიან მატლსა უძილსა.

9. მუცელი ნაკლულევანი თანაშემწე არს მღვდარებისა, ხოლო სავსე ჭამადთაგან — აიძულებს ძილად.

10. ჭამადი კმელი და ნაკლულევანი ფრთხილ ჰყოფს გონებასა, ხოლო საჭმელნი პოხილნი და სასუმელნი სამთრეალონი დააბნელებენ გულსა და ღანთქმენ ვენბათა შინა.

11. ლოცვა მმარხველისა მართუე არს არწივისა, მაღალთა შინა მფრინვალე, ხოლო ნაყროვნისა — დამძიმებული ჭამადთაგან ქუე ბურები, ვითარცა ორბი შპორისმჭამელი.

12. ვარსკულავი მმარხველისა სამყაროსა ცისასა ბრწყინავს, ხოლო ნაყროვნისა — ბნელსა შინა ღანთქმულ არს.

Φλόξ ἀμαυροῦνται ἐπιλειποῦσης ὕλης, καὶ βρωμάτων ἔνδεια μαραίνει ἐπιθυμίαν.

Ὁ κρατήσας σιαγόνος, ἀνείλεν ἀλλοφύλους, καὶ δεσμὰ χειρῶν αὐτοῦ διέσπασεν εὐχερῶς.

Ἀναίρεσις σιαγόνος πηγὴν ἐγέννησεν ὕδατος, καὶ γαστριμαργία καταργηθεῖσα, θεωρᾶν ἔτεκε πρακτικὴν.

Πάσσαλος σκηπῆς παρελθὼν, σιαγὸνα ἀνείλε πολέμιον, καὶ λόγος ἐγκρατείας ἐνέκρωσε πάθος.

Ἐπιθυμία βρώσεως ἔτεκε παρακοήν, καὶ γεῖσις ἡδεῖα ἔξέβαλε παραδεδίσου.

Πολυτέλεια βρωμάτων τέρπει λαιμόν, τρέφει δὲ σκώληκα ἀκολασίας ἀκοίμητον.

Ἐνδεὴς γαστήρ ἐν προσευχῇ ἀγρυπνεῖν παρασκευάζει, ἡ δὲ πεπληρωμένη ὕπνον ἐπάγει πολύν.

Νηφάλιον φρόνημα ἐν ξηροτάτῃ διαίτῃ, ὕγρὸς δὲ βίος βαπτίζει νοῦν εἰς βυθόν.**

Νηστεύοντος προσευχῇ νεοσσοῦς ἀετοῦ ἀνιπτάμενος, ἡ δὲ τοῦ κραιπαλοῦντος βαρუνομένη τῇ κόρῃ καθέλκεται.

Νηστεύοντος νοῦς, δσστήρ ἐν αἰθρία λαμπρὸς, ὁ δὲ τοῦ κραιπαλοῦντος ἐν σκοτομήνῃ καλύπτεται.

13. არმური ღრუბლისა კში-
რისაჲ დაჟუარავს ბრწყინვალეობასა
მზისასა, და სიზრქს ჭამადთა მრავალ-
თაჲ დააბნელებს გონებასა.

II

1. სარკე დაგესლებული ვერ უზრ-
უნებს კეთილად სახესა პირისასა; და
გონებაჲ, მრავალთაგან ჭამადთა გან-
ზრქელებული, ვერ შეიწყნარებს
გულისქმისყოფასა საღმრთოსა.

2. ქუეყანაჲ კორდი აღმოაცენებს
ეკალსა, და გონებაჲ ნაყროვნისაჲ
შეიკრებს გულისსიტყუათა ბილწთა.

3. ეთარცა მწურესა შინა არა იზო-
ების ნელსაცხებელი, ეგრეთვე გულსა
შინა ნაყროვნისასა არა დაემკვდრების
წურთაჲ სულიერთა ზეღვათაჲ.

4. თუალნი ნაყროვნისანი გამოიკუ-
ლევენ ხადილობათა, ზოლო თუალნი
მმარხველისანი ეძიებენ შესაკრებელსა
ბრძენთა და ღმრთისმოყუარეთასა.

5. ქსენებასა წმიდათასა იხარებნ გუ-
ლი ნაყროვნისაჲ, რაჲთამცა ტაბ-
ლაჲ დაიგო, საეცე სანოაგი-
თა, ზოლო მმარხველი მოსწრაფე არნ
ბაძვად ცხორებასა მათსა.

6. მკედარი მოშიში და უგულოჲ
ძრწინ, რაჟამს ესმინ კმაჲ საყვრისაჲ,
მაუწყებელი ბრძოლისაჲ, და ნაყრო-
ვანი მწუხარე არნ, ესმინ რაჲ ქადაგე-
ბაჲ მარხვისაჲ.

7. მონაზონი ნაყროვანი ხარკისა თა-
ნამდებ არს მუცლისა, რომლისაგან
გუემული იზღვევის დღითი-ღღე ხარ-
კისა მიცემად, ზოლო მმარხველი
მსთუად მისწუთეს ცხორებასა
უვნებელობისასა.

8. მოგზაური მალემსრბოლი ადრე
მიიწიოს ქალაქად, და მონაზონი მმარ-

ბμίχλη καλύντει ἡλιακὸς ἀκ-
τίνας, καὶ νοὺν σκοτίζει παχε-
ῖα βρωμάτων ἀνάδοσις.

Κεφαλ. II

Ἐσοπτρον ῥυπαρὸν οὐ διαρθεῖν
τὴν προσπεσοῦσαν μορφήν, καὶ
διανοητικὸν ἀμβλυνθῆν κορφ, οὐ
δέχεται γυνῶσιν Θεοῦ.

Χερσῶθεισα γῆ ἀκάνθας τίκτει,
καὶ νοὺς γαστριμάργου βλαστά-
νει λογισμοὺς αἰσχροὺς.

Ὅυκ ἔστιν ἐν βορβόρῳ εὐρεῖν
ἀρώματα, οὐδὲ ἐν γαστριμάργῳ
θεωρίας εὐωδίων.

Ὁφθαλμοὺς γαστριμάργου πε-
ριεργάζεται συμπόσια· ὀφθαλ-
μοὺς δὲ ἐγκρατοὺς συνῆδρια σο-
φῶν.

Μνήμας μαρτύρων δριμυεῖ
ψυχῇ γαστριμάργου,

ἢ δὲ τοῦ ἐγκρατοὺς μιμεῖται
βίους αὐτῶν.

Δειλὸς στρατιώτης φρίσσει
σάλπιγγα σημαίνουσιν πόλεμ-
ον, καὶ γαστρίμαργος κηρυσ-
σομένην ἐγκράτειαν.

Γαστρίμαργος μοναχὸς, κοι-
λίας ὑπόφορος, καὶ μαστιζό-
μενος ἀπαιτεῖται δασμόν ἡμερ-
οῦσιον.

Ὁδοιπὸρος ὄξυς ταχέως κατα-
λήφεται πόλιν, καὶ μοναχὸς ἐγ-

ხველი მსთუად მისწუთეს ცხორებასა უენებელობისასა.

9. მოგზაური მცონარი ვერ მიიწიოს სადგურად, არამედ უღაბნოსა სავანე ყვის პაერთა ქუეშე, და მონაზონმან ნაყროვანმან ვერ მოივოს სავანე უენებელობისა.

10. ორთქლი საკუმეველისა სურნელ ჰყოფს პაერთა, და ლოცვამ მმარხველისა წარეპართების ვითარცა საკუმეველი რჩეული წინაშე ღმრთისა.

11. უკუეთუ მისცე თავი შენი გულისთქუმას ჭამადთასა, არარაჲ კმა გეყოს აღსრულებად გემოთა მათ, რამეთუ გულისთქუმაჲ ჭამადთაჲ ცეცხლი არს, მარადის მოტყინარე, რომელი-იგი არა განძლების შეწუკად ნივთსა მას ჭამადთასა.

12. ჭამადმან ზომითმან აღავსოს მუცელი წესიერისაჲ, ხოლო ნაყროვნი-საჲ არასაღა იტყეს თუ — „კმა არს“.

13. განაყრობამან კელთამან იოტა ამაღუკი, და მადლი მმარხველისაჲ დაიმორჩილებს ენებათა.

III

1. მოსპე შენგან, ღმრთისმოყუარეო, ყოველი გულისსიტყუაჲ ხენეში და ასონი ჟორცთა შენთანი ძლიერად მოაკლდინენ, რამეთუ ვითარცა მბრძოლმან მოკლულმან ვერ საღა შევაშინის, ეგრეთვე მარხვისა მიერ მომკლდართა ჟორცთა ვერ საღა შეაშფოთონ სული შენი.

2. არა ელმინ ცეცხლისა მიახლე-ბთა გუჟსა მკუდრისასა, არცა გულსა მმარხველისასა შეეხნინან გულისთქუ-მანი ბილწნი.

3. უკუეთუ მოჰკლა მეგჳტელი, და დაჰფალ იგი ქჳსასა შინა, და უკუეთუ მოაკლდინენ გულისთქუმანი, დაჰულენ

κρατής ειρήνικην κατάστασιν·

Ὁδοιπóρος βραδὺς ἐν ἐρημίᾳ ἀνλίσθησεται ὑπαιθρος, καὶ μοναχὸς γαρτρίμαργος οὐ φθάσει εἰς οἶκον ἀπαθείας.

Ἀτμὶς θυμιάματος εὐωδιδάζει ἀέρα, καὶ προσευχὴ ἐγκρατοῦς δσφρησιν Θεοῦ.

Ἐὰν δῶς σεαυτὸν ἐπιθυμίᾳ βρωμάτων, οὐδὲν ἀρκέσει πρὸς τὸ πληρῶσαι τὴν ἡδονήν· πῦρ γὰρ ἐστὶν ἐπιθυμία βρωμάτων, αἰεὶ δεχομένη, καὶ αἰεὶ φλεγόμενη.

Μέτρον αὐτάρκες ἐπλήρωσεν ἀγγεῖον, γαστήρ δὲ ῥηγυσυμένη, οὐ λέγει, Ἄρκει.

Χειρῶν ἔκτασις ἐτροπώσατο τὸν Ἀμαλήκ, καὶ πράξεις ἐπηρμέναι χειροῦνται πάθη σαρκός.

Κεφαλ. III

Ἐξολόθρευσον ἐκ σοῦ πᾶν ἔμπνεον κακίας, καὶ μέλη σαρκός σου νέκρωσον ἰσχυρώς. Ὁν τρόπον γὰρ ἀνηρημένου πολέμιος, οὐ παρέξει σοι φόβον, οὐρῶ νεκρωθὲν σῶμα οὐ ταράξει σου τὴν ψυχὴν.

Οὐκ οἶδε πυρὸς ὀδύνην σῶμα νεκρὸν, οὐδὲ ἐγκρατὴς ἡδονὴν ἐπιθυμίας νεκρᾶς.

Ἐὰν πατάξης Ἀλύπτιον, ἐν ἄμψ κρῦψον αὐτὸν, καὶ μὴ πιδῇς σῶμα ἐπὶ ἡττωμένῳ πάθει·

ივინი მარხვასა შინა და სიმდაბლესა, რამეთუ ქჷშამ სახე არს სიმდაბლისა და მარხვისამ, რამეთუ კმელი არს და შემუსრვილი და უცხო სიპოხისაგან.

4. ვითარცა ქუეყანამ პოხილი აღმოაცენებს თივასა, ვერეთუ კორცთა შინა ზრქელთა და მრავალთაგან ჭამადთა განპოხებულთა იშუებენ ენებანი.

5. აღი დაშრეტილი აღეტყინის დართვითა ფიჩისამთა; და გულისთქუამა დაძვრალი განასლდების სიმადრითა ჭამადთამთა.

6. ნუ შეიწყალე კორცთა შენთა მარხვისათჳს წესიერისა, ნუცა განასუქებ მათ სიმრავლითა სანოვავითამთა, რამთა არა აღვიდგინნეს ბრძოლანი ღიღნი, ვიდრემდის წარტყუენოს სული შენი და მიგცეს მონად ეშმაკსა მას სიძვისასა.

7. ცხენმან კეთილად დამწყსილმან არა დასცის მკედარი, არამედ ჰპორჩილობნ აღვრთა, ვიდრეცა პნებავენ ზე დამჯდომელსა.

ვერეთუ

კორცნი ესე დაიმწყსებიან მარხვითა და მლუძარებითა,

და არა ურჩ ექმნებიან აღვრთა მათ საღმრთოესა მოღუწებისათა.

ამისთჳსცა მშჯლობით იქცევენ და დავნარებულად გონებამ იგი, და ხადინ უფალსა, რაჟლისამ არს ღიღებამ უკუნიით-უკუნისამდე, ამენ.

სწავლამ ბ, ბრძოლათათჳს
სიძვისათა

IV

1. მშობელი სიწმიდისამ არს მარხვამ, ხოლო ნაყროვნებამ ღელამ არს სიძვისამ.

ὥς γὰρ ἐν λιπῶσῃ γῇ φύει τὸ κρυφθὲν, οὕτως ἐν σάματι πιμελῶδει ἀναθάλλει τὸ πάθος.

Μαρανθεῖσα φλὸξ ἀναλάμπει ἐπιλαβομένη φρυγάνων, καὶ ἡδονῇ σβεσθεῖσα ἀναζαπυροῦται ἐν κόρῳ βρωμάτων.

Μὴ ἐλεήσῃς σῶμα ἀτονίαν ἀποδυσρόμενον, μηδὲ πιάνης αὐτὸ πολυτελείᾳ βρωμάτων. ἐὰν γὰρ ἰσχυσῇ, ἐπαναστήσεται σοι, καὶ πόλεμον ἄσπονδον κινήσει κατὰ σοῦ, ἕως ἂν αἰχμαλωτεύσῃ σὴν ψυχὴν, καὶ δοῦλον παραδῶσει σὲ τῷ τῆς πορνείας πάθει.

Ἴππος εὐήνιος, ἐνδεὲς σῶμα, καὶ οὐ μὴ καταβαλεῖ τὸν ἀναβάτην ποτὲ, ὁ μὲν γὰρ εἶκει ἀγχόμενος χαλινῷ, καὶ τῇ χειρὶ πείθεται τοῦ ἡνιόχου, σῶμα δὲ δαμάζεται ἐν λιμῷ, καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ οὐκ ἀποσκιρτᾷ σοῦ ἐπιβатоунτος λογισμοῦ, οὐδὲ χρεμετίζει κινούμενον ὑπὸ ὀρμῆς ἐμπαθοῦς.

Περὶ πορνείας

Κεφαλ. IV

1. Σωφροσύνην τίκτει ἐγκράτεια, γαστριμαργία δὲ μήτηρ ἀκολασίας.

2. ზეთი ზრდის ლამპარსა სას-
ანთლისასა, და უბნობაჲ დელათაჲ
ალატყინებს ცეცხლსა გულისთქუ-
მათასა.

3. სიმაფურს ღელუათაჲ მიმოიტაცე-
ბს ნაცსა უსაჭოსა, და გულისსიტყუაჲ
სიძვისაჲ — გონებასა უკრძალავსა და
წარმდებებით წარტყუენულსა.

4. რომელი ჰბრძოლის სულსა სიძ-
ვისასა, ნუმცა მოუყვანებია თანაშემ-
წედ თესად სიმაძღრს მუცლისაჲ და
გემოენებაჲ სანოაგეთაჲ, რამეთუ დაუ-
ტყოს იგი და მიერთოს მტერთა და
მოიქცეს მათ თანა და ჰბრძოლის მას
ძლიერად.

5. რომელსა უყუარდეს უდაბნოჲ და
დაყუდებაჲ, მოუწყლველად დაშთეს იგი
ისარათაგან მტერისათა, ხოლო რომე-
ლი აღერეოდის სიძრაველსა ერისკაც-
თასა, მრავალნი წყლულებანი შეეძთხ-
ებინან.

6. პირი დელაკაცისაჲ ისარი არს
წამლიანი, ეკუთნის სულსა და მოწყ-
ლის, და წყლულსა მას შინა დაუტე-
ვის წამალი იგი გესლიანი, და რაო-
ღენცა ყოვნოს, უმეტესი სიმაჟლე და
სიმყრალე ქმნას.

7. რომელი ეკრძალებინ ესევითარათა
მათ ისართა, არა მივიდის კრებათა
მიმართ ერისათა, არცა დღესასწაულ-
თა, სადა კრებაჲ დიდი იყვის, რამეთუ
უზჯოლებს არს, რომელ დაყუდებით სე-
ნაცსა შინა თვისსა ილოცოს მღუშრი-
ად, ვიდრე რეცა პატივისათჳს დღეთაჲ-
სა იქმნას ტყუე მტერთა თვისთა.

8. უკუეთუ გწადის სიწმიდე კორც-
თა და გონებისაჲ, ივლტოდე უბნობი-
საგან დელათამსა, და ნუ მისცემ მათ
კადნიერებასა შენდა მომართ ყოვლად-

Ἐλαιον τρέφει λαμπάδα λύχ-
νου, καὶ πυρσὸν ἡδομῆς ἐξάπ-
τει συντυχία γυναικῶν.

Κυμάτων βία χειμάζει πλοῖον
ἀνερμάτιστον, καὶ λογισμὸς πο-
ρνείας, νοὺν ἀκρατῆ.

Πορνεία συμπαραλήψεται κό-
ρον εἰς συμμαχίαν, ἀφήσει γὰρ
αὐτὸν, καὶ μετὰ τῶν ἐναντῶν
στήσεται, καὶ ἐπ' ἐσχάτων συμ-
πολεμήσει τοῖς ἐχθροῖς.

Ἄτρωτος διαμένει ἀπὸ τῶν βε-
λῶν τοῦ ἐχθροῦ ὁ ἀγαπῶν ἡσυ-
χίαν, συναναμιγνύμενος δὲ πλ-
ῆθει συνεχεῖς δέχεται πληγὰς.

6. Ὁψις γυναικὸς, βέλως ἐσ-
τὶ πεφαρμακευμένον, ἔτρωσε
τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν ἰὸν ἐναπε-
θετο, καὶ ὅσον χρονίζει, πλείο-
να τὴν σῆψιν ἐργάζεται.

7. Ὁ φυλασσόμενος ταῦτα τὰ
βέλη, οὐ παραβάλλει πανεγύρε-
σι πανδήμοις, οὐδὲ ἐν ταῖς ἐορ-
ταῖς περιάξει κεχηγνῶς· βέλτιον
γὰρ οἴκοι μένοντα σχολάζειν
προσευχαῖς, ἢ τιμᾶν νομίζον-
τα τὰς ἐορτάς, γίνεσθαι πάρ-
εργον ἐχθρῶν.

Φεῖγε συντυχίαν γυναικῶν,
ἐὰν θέλῃς σωφρονεῖν, καὶ μὴ δῶ-
ς παρβήσιν αὐταῖς θαρβήσαι
σὺν πορῇ.

ვე, რამეთუ დასაბამსა კრძალულებით და მოწინებით გეუბნებოდინ, (ვინათუ ეგრეთა იყვინან, ვინათუ იჩეშებდინან), ზოლო უკუანამსკნელ აჩუენიან კადნიერებაჲ ბოროტი.

პირველსა შემთხუევასა თუალნი მათნი ქუეყანასა ზედილიან, იტყოდინან სიმშვიდით და ცრემლოდინან და სულთქებით

იკითხვიდინან სიტყუათა სულიერთა, და გულსმოღვინედ ისმენდინან.

მეორესა შემთხუევასა მცირედ ზე-იხილნინან. მესამედ თუ იხილნე, მოგზედნენ მათ ურიდად. უკუეთუ განილიმნე, მათ გლისხად განიციონონ. მიერიტვან იწყონ ქცევად სახითა მოპოვნებელთა ვნებისამათა,

და სიტყუათა იტყოდინან აღმზრზენელთა გულისათა. ქმაჲ მოიპოიან დამატკობელი სასმენელთა, რამათა ყოვლითა მით სახითა წარტყუენონ სული იგი.

რამეთუ ესე ყოველი სამჭედური არს, მიმზიდველი სიკუდილად, და ბადე შთამყვანებელ წარსაწყმედელად.

ნუმცა გაცთუნებენ სიტყუთა ლიქნისა და ქენებისამათა, რამეთუ დამალულ არს მათ შინა გესლი უძრესი ასპიტი.

V

I. ნუ შეეხები ცეცხლსა მოტყინარესა, ნუცა დედაკაცსა, ჭაბუკ თუ იყო ჰასაკითა ანუ გონებითა, რამეთუ ცე-

Εὐλαβειαν γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἡ ἔχουσιν ἡ ὑποκρίνονται· ὅστε-
ρον δὲ πάντα τολμᾶσιν ἀναιδῶς·

πρῶτῃ συστύχῃ τὸ βλέμμα ἔχου-
σι κατὰ, λαλοῦσι πράως, καὶ
δακρύουσι συμπαθῶς, σχηματίζονται
σεμνῶς, καὶ στενάζουσι πικρὰ, ἐρωτῶσι περὶ ἀγνεί-
ας, καὶ ἀκούουσι σπουδαίως·
δεύτερον εἶδες, καὶ μικρὸν ἀνέ-
νευσαν ἄνω· τρίτον, καὶ προσέ-
χουσιν ἀναιδῶς, ἐμειδίσας,
κακεῖναι κεχυμένως ἐγέλασαν·
κοσμοῦνται λοιπὸν, καὶ ἐνδεικ-
νυntαι σοι σαφῶς, βλέμμα μορ-
φοῦσιν εὐαγγελιζόμεναι τὸ πά-
θος, ὁφρὺς ἀνατείνουσι, καὶ πε-
ριστρέφουσι βλέφαρα, γυμνοῦσι
τὸν τράχηλον, καὶ ὄψ τῇ σώ-
ματι θρύπτονται,

λόγους λαλοῦσι μαλάσσουντας τὸ
πάθος, καὶ φθέγμα ἐπιτηδεύ-
ουσι θέληγστρον ἀκοῆς, ἕως ἂν
διὰ πάντων πολιορκήσῃσι τὴν
ψυχὴν.

Ταῦτα γίνεται σοι ἀγκιστρα δε-
λεάζοντα εἰς θάνατον, καὶ θή-
ρατρα πολὺπλοκα ἔλκοντα εἰς
ἀπώλειαν.

Μὴ σε πλανήσῃσι λόγοις ἐπι-
εικῶς κεχρημέναι· ἐγκέκρυπται
γὰρ αὐταῖς ὡς πονηρὸς θηρῶν.

V

Μᾶλλον προσέγγισον πυρὶ
καιομένῳ, ἢ γυναικὶ νέῃ, νέος
ὢν καὶ αὐτὸς· πυρὶ μὲν γὰρ

ცხლსა შეეხო თუ და გეტკივნოს, მსწრაფელ უკუნ-ხილნე, ხოლო ხილ-ვითა და ზრახვითა დედათამათა თუ მოიწვლა, არა აღრე განეშორო.

2. იშუებს თივამ აღმოცენებული წყლისკიდესა, და ენებამ სიძვისამ – უბნობითა დედათამათა.

3. რომელი აღივსებდეს მუცელსა და ჰგონებდეს წარმართებად სიწმიდისა, მსგავს არს კაცსა, რომელი იტყვნ აღურ-სხმად ძალსა ცეცხლისასა ლერწმითა, რამეთუ ვითარცა ალი ცეცხლისამ ვერ დაშრიტის ლერწმისა თივამან ქველმან, ვერეთვე ბრძოლასა სიძვისასა მოტყინარესა სიმაძღროთა ჭამადთამათა შეუძლებელ არს დაცხნამ.

4. სუეტი აღმართის ხარისხსა ზედა დამყარებულსა, და ენებამ სიძვისამ განისუენებს სიბრაველსა ზედა ჭამადთასა.

5. ნავთსაყუდელად მიისწრაფინ ნავი ღელვაგუემული, და სული სიწმიდის მოყუარე მიივლტინ უდაბნოდ, რამეთუ ვითარცა ნავი იგი ივლტინ ღელვათა ზღესათა, რომელნი დანთქმასა უთქეზიდან, ვერეთვე სული ესე – ხილვათაგან მანებელთა სულისათა, რამეთუ პირი შემკობილი უძერეს ღელვათასა დამნთქმელ არს სულისა.

6. მაყუალი უდაბნოესამ განერა აღისაგან ცეცხლისა უენებელად, და გონებამ სიწმიდისმოყუარე, მყოფი უდაბნოსა, არა შეიწუას ალითა ბილწებითა.

προσελθόν, καὶ ὀδυνηθεῖς, ταχέως ἀποπηδήσεις, γυναικείους δὲ ῥήμασι χαυνωθεῖς, οὐκ εὐχερῶς ἀναχωρήσεις.

Θάλλει βοτάνη ἐστῶσα παρ' ὕδατι, καὶ πάθος ἀκόλασias ἐν συντυχίᾳ γυναικῶν.

Ὁ πληρὼν γαστέρα, καὶ ἐπαγγελλόμενος σωφρονεῖν, ὁμοίως ἐστὶ τῷ λέγοντι, χαλινὸν πυρὸς ἐνέργειαν ἐν καλᾷμῃ. "Ὁν τρόπον γὰρ πυρὸς ῥοπήν ἐν καλᾷμῃ τρέχουσιν ἀδύνατον ἐπισχεῖν, οὕτως ὁρμήν ἀκόλαστον φλεγόμενην ἐν κόρῳ παῦσαι ἀδύνατον.

Στύλος ἐπερείδεται βάσει, καὶ πορνείας πάθος ἐπαναπαύεται κόρῳ.

Εἰς λιμένα ἐπιέγεται χειμαζομένη ναῦς, καὶ ψυχὴ σῶφρονος ἐπιζηταῖ ἐρηγῆσαν· φεύγει ἢ μὲν κύματα θαλάσσης ἀπειλοῦντα κίνδυνον, ἢ δὲ μορφᾶς γυναικῶν ὀδυνούσας ὀλεθρον.

Μορφὴ κεκαλλωπισμένη κύματος χείρων βυθίζει· τοῦ μὲν γὰρ ἔστι καὶ διανηξασθαι, πρόθω ζωῆς, μορφὴ δὲ γυναικός ἀπατήσασα, καταφρονεῖν πείθει καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς.

Βάτος ἐρεμικὴ διαφεύγει φλόγα πυρὸς ἀβλαβῶς, καὶ σῶφρων κεχωρισμένος γυναικῶν οὐκ ἐφλογίσθη ἀκόλασias πάθει·

7. რამეთუ ვითარცა კსენებაჲ ცეცხლისაჲ ვერ დასწაუავს გონებასა, ეგრეთვე ბრძოლაჲ ენებისაჲ ვერ ძლიერ არს, უკუეთუ ნივთი საქმეთა მისთაჲ არა იპოვებოდის.

VI

1. ხილვამან პირისა შეუნიერისამან გული სიძვისმოყუარე აღაზრზინის გულისთქემად, ზოლო ღმრთისმოყუარე მოიყვანის დიდებისმეტყუელებად დაბადებელისა.

2. აღრევასა შინა და თანაზრახვასა ღელათასა დაღაცათუ ღუმენს ენებაჲ, ნუ გრწამნ მისი, უენებელობასა რაჲ გიკადებდეს, რამეთუ ძალლიცა აღერიის რაჲ სიმრავლესა, ღუმნ მოწიწებით, ზოლო მარტოდ რაჲ გემთხვოს, აჩუენოს სიბოროტე.

3. ოდეს-იგი კსენებაჲ ღელაკაცისაჲ მოვიდეს გულსა შენსა უენებელად, და საუცარმან მისმან არა აღაზრზინოს ენებაჲ შორის შენსა, მაშინ ცან, ვითარმედ საზღვარსა შესრულ ხარ სიწმიდისასა.

არამედ ნუცა მაშინ შეუნდობ დაყოენებად გულისსიტყუათა მათ გულსა შენსა, ნუცა განიცდი გონებითა შენითა წურთად სახესა ღელაკაცისასა, რამეთუ აღრე მომქცეველ არს ენებაჲ იგი ცოდვისაჲ. და ღელვანი მისნი მყესა შინა აღიდრვიან, რამეთუ ვითარცა ცეცხლმან ყოვნის რაჲ ნივთსა შინა, აღატყინის ალი, ეგრეთვე გონებაჲ სიწმიდისმოყუარე განრყუნის და შეაგი-

ᾤσπερ γὰρ μὴμη πυρὸς οὐ καίει διάνοιαν, οὕτω οὐδὲ πάθος ἰσχύει, μὴ παρούσης ὕλης.

VI

Ἄκολასτον ἐρεθίζει πρὸς ἡδονὴν ὄψις γυναικὸς, τὸν δὲ σὺφρονα κινεῖ πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ.

ἐὰν ἡρεμήσῃ τὸ πάθος ἐν στυχαῖς γυναικῶν, μὴ πιστεύσῃς αὐτῇ ἀπάθειαν ἐπαγγελιομένην. Καὶ γὰρ κύων σαίνει μὲν ἀπολειφθεὶς ὄχλῳ, ἔξω δὲ προσελθὼν, τὴν οἰκείαν ἐπιδεικνύται πονηρίαν.

Ὅταν γυναικὸς μὴμη γένηται ἀπαθὺς,

τότε νόμιζε τῶν ὄρων ἐπιβεβήκεναι τῆς σωφροσύνης.

Ὅτε δὲ σε τὸ εἶδωλον αὐτῆς ἐπὶ θεωρίαν διεγείρει, καὶ τὰ βάλῃ αὐτῆς τὴν ψυχὴν σου περιλαμβάνουσι, τότε νόμιζε ἔξω εἶναι τῆς ἀρετῆς.

Ἄλλὰ μὴδὲ οὕτως ἐγχαρονίσῃς τοῖς τοιοῦτοις λογισμοῖς, μὴδὲ ἐπὶ πολὺ κατὰ διάνοιαν προσομιλήσῃς μορφῇ γυναικὸς, ἔστι γὰρ φιλοπύστροφον τὸ πάθος, καὶ τὸν κίνδυνον ἔχει ἐγγύς.

ნის კსენებაძან მყოვარუბ ღელაკაცი-
სამან.

4. ნუ მისცემ უკუე გონებასა შენსა
ქსენებასა ღელათასა, რამთა არა აღღგეს
შენ ზედა ალი გულისთქუმისა და
დაწუას მჭელეული სულისა შენისაჲ,
რამეთუ ვითარცა ცეცხლმან, დაფ-
ლულმან ბზესა შინა, ალატყინის ალი,
ევრეთვე ქსენებაძან ღელაკაციმან
აღაგზნის გულისთქუმაჲ.

5. ხოლო შენ მარადის იქსენებდი
ქსენებათა სულიერთა კეთილთა მათ
ზეცისათა და ჭირთა მათ ჯოჯოხეთი-
ნათა, და ევედრებოდე უფალსა, რამ-
თა სატანჯველთა მათგან გიქსნას და
საშუებელთა მათ ზეცისათა ღირს გყოს.
რამეთუ ჯერმჩინებელი წყალობისაჲ
არს და მისი არს ღიდებაჲ აწ და მა-
რადის და უკუნითი-უკუნისამდე. ამენ.

სწავლაჲ გ, თქუმული
ვეცხლისმოყუარებისათჳს
VII

1. ვეცხლისმოყუარებაჲ ძირი არს
ყოველთა ბოროტთაჲ, და ზრდის, ვი-
თარცა რტოთა ბოროტთა, სხუათა ენე-
ბათა. უკუეთუ მოჰკუთნე რტონი, მეყ-
სეულად სხუათა გამოიხუამს, და არა

Ὅσοι γὰρ ἡ σύμμετρος χανέει
καθαίρει τὸν ἄργυρον, ἡ δὲ ἐπὶ
πολὺ καὶ ἀπόλλυσιν εὐχερῶς,
οὕτως ἔξιν σωφρονικὴν δια-
φθείρει ἐγγχρονίζουσα φαντασί-
α γυναικὸς· μὴδὲ ἐπὶ πολὺν προσο-
μίσθησιν τῷ φανέντι προσώπῳ,
ὅνα μὴ ἀνάψῃ ἐν σοὶ ἡδονῆς
φλόγα, καὶ ἐμπρήσῃ ἄλωνα τῆς
ψυχῆς· ὥσπερ γὰρ σπινθὴρ ἐν
ἀχύροις χρονίσας ἐγείρει φλό-
γα, οὕτω μνήμη γυναικὸς παρα-
μένουσα ἐξάπτει ἐπιθυμίαν.

Περὶ φιλαργυρίας

Κεφαλ. VII

Φιλαργυρία πάντων ἐστὶ ῥί-
ζα τῶν κακῶν, καὶ τρέφει ὡς
κλάδους ποιηροὺς τὰ λοιπὰ πά-
θη, καὶ οὐκ ἀφήσει ξηρανθῆναι
τὰ ἐξ αὐτῆς ἀνθήσαντα.

უტყუებს განკმობად მისგან აღმოცენებულია.

2. რომელსა ენებოს მოკუეთაჲ ენბათაჲ, ძირი მოკუეთენ, ზოლო ეგოს თუ ვეცხლისმოყუარებაჲ, მოსხეჲჲჲ რტოთაჲ არა სარგებელ არს, რამეთუ კუალად აღყუადებთან, დაღაცათუ მოიჭრნენ.

3. მონაზონი მრავლისა მონაგებისა უფალი ნავი არს ტყრთბძიშ, და სიმბაფრესა ღელუათასა ადვილად დაინთქის.

4. ვითარცა ნავი წყლითა აღვსებული ითითოეულისა ღელვისაგან უმეტესად აღივსებინ, ეგრეთვე მრავალმონაგები ზრუნვათაგან შთაიშთობვის.

5. უპოვარი მონაზონი მოგზაური არს განკუართული. რომელმან ყოველსა ადგილსა პოვის საღვური.

6. უპოვარი მონაზონი არწივი არს მაღლად მფრინვალე. მაშინ დაშრიადლის საზრდელად, ოდეს ჯერ-არნ, და საქმარსა ეძიებნ. ესევეთარი მონაზონი უმაღლეს არს ყოვლისა განსაცდელისა და გაცხევის საწუთროსა და ამაღლდების საუკუნოდ. განეშორების ქუეყანისათა და იქცევის სავანეთა ზეცისათა, რამეთუ ფრთენი სუბუქნი ჰქონან, არაღამძიმებულნი ზრუნვათაგან და საურავთა. ჭირი თუ რამე მოუკლის ანუ საენებელი, ადვილად დაუტყვის ადგილი იგი ენებისაჲ; სიკუდილი თუ მოიწიის, სისარულთი განვიდის ამიერ სოფლით, რამეთუ არა შეკრულ არნ სული მისი საკრველითა ქუეყანისაჲთა.

7. ზოლო ღამძიმებული იგი მრავალთაგან მონაგებთა შეკრულ არნ საურავთაგან ფრიალთა, და ვითარცა ძალლი ჯაჭუთა დაბმულ არნ, და უკუე-

‘Ο βουλόμενος κόπτειν πάθη, τὴν ῥίζαν ἐκκοπτέτω· μενούσης γὰρ φιλαργυρίας ἐπιτέμνων τοὺς κλάδους οὐδὲν ὠφελεῖ, κἂν γὰρ ἐκκοπῶσιν, εὐθὺς ἐπανθίσουσιν.

Πολυκτῆμων μοναχὸς, πεφορτισμένον πλοῖον, καὶ ἐν ζάλη κυμάτων εὐχερῶς καταδύσμενον.

ὥσπερ γὰρ ὑπέραντλος ναὺς ὑφ’ ἐκάστου κύματος βασανίζεται, οὕτω πολυκλήμων ταῖς φροντίσι ὑποβρύχιος γίνεται.

Ἀκτῆμων μοναχὸς, ὁδοιπόρος εὐσταλῆς, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ εὕρισκων κατάλυμα.

Ἀκτῆμων μοναχὸς ἀετὸς ὑψηλότης, τότε καθιπτάμενος ἐπὶ τροφῇ, ὅταν ἡ χρεῖα βιάσῃ. Παντὸς πειρασμοῦ ὁ τοιοῦτός ἐστιν ὑψηλότερος, καταγελῆτων παρόντων, καὶ μετέωρος ἐξείρεται, ἀναχωρεῖ τῶν γηῖνων, καὶ συμπεριπολεῖ τοῖς ἀνωπτεροῦν γὰρ ἔχει κοῦφον, φροντίσι μὴ βαρυσόμενον·

θλίψις ἐπῆλθε, καὶ ἀλύπως τὸν τὸπον ἀπέλιπε·

θάνατος ἐπέστη, καὶ εὐθύμως ἀπέρχεται·

οὐδὲν γὰρ γηῖνῳ δεσμῷ προσέδησε τὴν ψυχῇ.

‘Ο δὲ πολυκτῆμων πεπέδηται μερίμναις, καὶ καθάπερ κύων ἀλύσει προσδεδέται, κἂν μεταναστῇναι βιασθῇ, τὰς μνημᾶς

თუ იძულებით შეგმობხოვს ადგილითი-ადგილად შეცვალემა, ესენება იგი მონაგებთა თანა-უტკრთაენ, ვითარცა ტკრთი მძიმს და ზრუნემა უსარგებლოა, და ესენებითა მათითა მარადის გული ელმინ ძლიერად. მოიწიის თუ სიკუდილი, საწყალობელად დაუტკვის ყოველი. სული აღმოქცდები და თუ-აღთა ვერ მიირიღენ საფასეთაგან და საუნჯეთა. იძულებით და უნებლიეთ მიითრევენ, ვითარცა მონაა ლტოლ-ვითი და შეპყრობილი. ჯორცთაგან გა-ნეშორებინ, და მონაგებთაგან არა ჰნე-ბენ განშორება, რამეთუ უმეტეს წარ-მყანებელთას იმჭირავენ მას ვნებაა იგი ანგაპრებისა.

VIII

1. ზღუაა არა აღივსების შედინები-თა მდინარეთამათა, და გულისთქუმაა ეცხლისმოწყურეთაა არა განძლის სა-ფასითა, ორკუად მოიგის, რომელი-იგი აქუნდა, მრჩობლისა მის სწაღინ კუალ-ად მრჩობლ ყოფად, და მრავალწილო-ბისა მისგან არა დასცხრებინ, ვიდრე-მდის მყესა შინა უსარგებლოა იგი მოს-წრაფებაა დააცხრვის სიკუდილმან.

2. მონაზონმან გონიერმან საქმარსა ოდენ მიჰხედის კორცთასა და ნაკლუ-ლევენებაა მუცლისაა აღავსის პური-თა და წყლითა, არა მოქენე არნ მდი-დართა გულისთქუმათაჲს სანაგვეთა-სა, არცა დამოწინს აზნაურებაა გონე-ბისაა უფალთა მრავალთა, რამეთუ კმა იყენიან კელნი მისნი მსახურებად სა-ქმარსა ჯორცთასა და მორეწად ბუნები-თისა მის საზრდელისა.

3. მონაზონი უბოვარი მოლუაწე არს დაუბრკოლებელი და მსრბოლი სუბუ-ქი, და ადრე მიიწიოს საგრობასა მას

τῶν κτημάτων περιφέρει βαρὺ φορτῖον, καὶ ἀχθηδόνᾳ ἀνσφελῇ, κεντεῖται λύπη, καὶ πρὸς τὴν ἄνοιαν ὀδυνᾶται σφοδρῶς, ἀφῆκε τὰ κτήματα, καὶ τῇ λύ-πῃ μαστίζεται. Καὶ θάνατος ἐπέλθοι, ἐλεεινῶς ἀφίησι τὰ παρόντα, ἀποδίδωσι τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν οὐκ ἀφίστη-σι τῶν πραγμάτων· ἄκων ἔλκε-ται καθάπερ ἀνδράποδον δρα-πετεῦον, μερίζεται τοῦ σώμα-τος, καὶ οὐ μερίζεται τῶν пра-γμάτων· μάλλον τῶν ἐλκόντων αὐτὸν τοῦ πάθους κατέχοντος.

VIII

Θάλασσα οὐκ ἐμπίπλათαι πο-ταμῶν δεχομένη πληθός, καὶ ἐπιθυμία φιλαργύρου οὐ πλη-ροῦται χρημάτων, ἐδιπλασίασε τὰ χρήματα, καὶ ταῦτα διπλᾶ ποιῆσαι ἐπιθυμεῖ, καὶ τοῦ δι-πλασιάζειν οὐδέποτε παύεται, ἕως ἂν θάνατος τὴν ἀνήσυτον ταύτην παύσῃ σπουδῇ.

Συνετὸς μοναχὸς τῇ χρεῖᾳ προσέξει τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἔνδειαν τῆς γαστρὸς ἄρτῳ πλη-ρῶσει καὶ ὕδατι, οὐ κολακεύσει πλουτοῦντας δι' ἡδονὴν γαστ-ρὸς, οὐδὲ δουλῶσει νομὴν ἐλεύ-θερον δεσπόταις πολλοῖς· ἰκα-ναὶ γὰρ αἱ χεῖρες ὑπηγετηῆσαι τῷ σώματι, καὶ τὴν φυσικὴν ἀνάγκην πληρῶσαι διὰ παντός.

Ἀκτῆμων μοναχὸς ἀθλητῆς ἀμεσολάβητος καὶ δρομεὺς κοι-φός, ταχέως φθάνων ἐπὶ τὸ βρα-

ზეცისა ჩინებისასა.

4. მონაზონსა ანგაძრსა უხარინ შე-
მოსავალთა ზედა მრავალთა, ხოლო
უპოვარსა — გვრგვინობასა ზედა
სათნობათასა.

5. მონაზონი ვეცხლისმოყუარე შე-
რებინ ძლიერად, ხოლო უპოვარი შე-
კუართულ არნ ლოცვასა და წიგნის-
კითხვასა.

6. ვეცხლისმოყუარემან აღავსნის
საუნჯენი ოქრომთა, ხოლო უპოვარმან
დაიუნჯის ცათა შინა, სადა-იგი პოოს
სამკედრებელი საუკუნოა მადლითა
ქრისტესითა, რომლისაა არს დიდე-
ბაა უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ.

საკითხავი დ. თქუმული მწუხ-
არებისათეს

XI

1. მწუხარებაი არს მჭმუნეარებაი
სულისა; ნაშობი არს იგი გულისსი-
ტყუათა მრისხანებისათა, რამეთუ
გულისწყრომაა არს წადიერებაი შე-
რისგებისა, ხოლო ოდეს ვერ აღას-
რულის შურისგება, შთაყარდის მწუხ-
არებასა. და სხუათაცა მრავალთა ენება-
თა ნაშობი არს და მშობელი დაბნელე-
ბული ენებაი იგი მწუხარებისა.

2. მწუსარებაი პირი არს ვეშაბისა,
და მწუხარესა მას ეძიებს შთანთქმად.

3. მწუხარებაი მაჭლი არს გულისა,
და შკამს მშობელსა მას მისსა.

4. ელმინ დედასა, რაჟამს შობნ შვი-

ბეიონ თჳს ანა კλήσεას.

Πολυκτήμαν μοναχὸς χαίρει
προσόδους πολλὰς, ὁ δὲ ἀκτη-
μῶν στεφάνοις κατορθωμάτων.

Φιλάργυρος μοναχὸς ἐργά-
ζεται σφοδρῶς, ὁ δὲ ἀκτημῶν
προσευχαῖς σχολάζει καὶ ἀναγ-
νῶσμασι.

Φιλάργυρος μοναχὸς πληροῖ
ταμεῖα χρυσοῦ, ὁ δὲ ἀκτημῶν
θησαυρίζει ἐν οὐρανῷ. (Ἐπι-
κάτατος ὁ ποιῶν εἰδωλον, καὶ
τιθεῖς ἐν ἀποκρύφῳ.) ὡσαύτως
καὶ ὁ ἔχων φιλαργυρίας πάθος·
ὁ μὲν γὰρ προσκυνεῖ κίβδηλον
ἀνωφελές, ὁ δὲ ἀγαλματοφορεῖ
φαντασίαν πλούτου.

Περὶ λύπης

Κεφαλ. XI

Οὐκ οἶδε πνευματικὴν ἡδονὴν
λυπούμενος μοναχός·
λύπη δὲ ἐστὶ κατήφεια ψυχῆς,
καὶ συνίσταται ἀπὸ λογισμῶν
ὀργῆς. Ἀμύνης γὰρ ὀρεξίς ἐσ-
τιν ὁ θυμὸς,
ἀποτυχία δὲ ἀμύνης ἐγέννησε
λύπην.

λύπη στόμα ἐστὶ λέοντος, καὶ
τὸν λυπούμενον καταπίνει εὐ-
χερῶς.

Σκῶληξ ἐστὶ καρδίας λύπη,
καὶ κατεσθίει τὴν τεκοῦσαν μη-
τέρα.

Ὁδυνάται μήτηρ τίκτουσα

ლსა, ხოლო შვის რამ, საღმობისაგან განეყნის, გარნა მწუხარება შობასაცა შინა ღიდთა აღადგენს საღმობათა, და შეჰღგომად შობისა უმეტესთა მოატყუებს ჳირთა და ტკივილთა.

5. მონაზონმან, ძლეულმან მწუხარებისაგან, არა იცის სიტკბოებამ სულიერისა ნუგეშინისცემისამ, ვითარცა პირმან დამწარებულმან ნავლისაგან ვერ ცნის გემოთა თაფლისამ.

6. მონაზონმან, ძლეულმან მწუხარებისაგან, ვერ წარჰმართის გონებამ თუხი ხედვათა მიმართ საღმრთოთა, ვერცა ლოცვამ წმიდამ და წესიერი შეწირის ღმრთისა, რამეთუ ყოვლისა კეთილისა დამახრწველი არს მწუხარებამ.

7. საკრველი ფერკთამ დამახრწველი არს სრბისამ, და მწუხარებამ დამაყენებელი არს ხედვათა სულიერთამ.

8. წარტყუენული ბარბაროზთაგან შეიკრვის ჯაჭვთა, და წარტყუენული ვნებათაგან შეიკრვის მწუხარებითა.

9. ვერარას შემძლებელ არს მწუხარებამ, უკუეთუ არა თანა-ჰყვებოდნ სხუანი ვნებანი, ვითარცა-იგი არა-ვინ შეიკრვის საკრველითა, უკუეთუ შემკრველი არა იყოს.

10. შეკრული იგი მწუხარებითა ძლეულ არს ვნებათაგან, და საკრველი იგი უტყურთავს სამზილებელად ძლეულებისა მისისა, რამეთუ მწუხარებამ იქმნების გულისთქუმათაგან ამაოთა.

11. რომელი მძლე ექმნას გულისთქუმათა, მძლე ექმნას ვნებათა. ხოლო რომელი მძლე ექმნას ვნებათა, ვერ

პაიძღონ, ἔὰν τέκῃ, τῆς ὀδύνης ἀπήλλακται, λύπη δὲ γεννωμένη, πολὺν κινεῖ τὸν πόνον, καὶ μετὰ τὰς ὀδύνας παραμένουσα, οὐ μικρῶς ὀσυνᾷται.

Οὐκ οἶδε χαρὰν πνευματικὴν λυπούμενος μοναχὸς, ὥς οὐδὲ μέλιτος γεῖσιν ὁ πυρέσσων σφοδρῶς.

Λυπούμενος μοναχὸς οὐ κινῆσει τὸν νοῦν εἰς θεωρίαν,

οὐδὲ προσευχὴν καθαρὰν ἀναπείμει, παντὸς γὰρ καλοῦ ἐμπόδιόν ἐστι λύπη.

Δεσμὸς ποδῶν ἐμπόδιόν ἐστι δρόμου, καὶ λύπη ἐμπόδιόν θεωρίας.

Αἰχμάλωτος ἀπὸ βαρβάρων δέδεται σιδήρων, καὶ αἰχμάλωτος ἀπὸ παθῶν δέδεται λύπη.

Οὐκ ἰσχύει λύπη μὴ παρόντων τῶν ἄλλων παθῶν, ὥς οὔτε δεσμὸς, μὴ παρόντων τῶν δεσμοῦντων.

Ὁ δεδεμένος λύπη νενίκηται ὑπὸ παθῶν, καὶ τὸν δεσμὸν ἐπιφέρειται τῆς ἥττης τὸν ἔλεγχον. Λύπη γὰρ συνίσταται ἐπὶ ἀποτυχίᾳ ὀρέξεως σαρκικῆς· ὀρεῖς δὲ παντὶ πάθει συνέξευκται.

Ὁ νικήσας ὀρεῖς, ἐνίκησε πάθη, ὁ δὲ νικήσας πάθη, οὐ κρατηθήσεται ὑπὸ λύπης.

ეროდის მას მწუხარება.

12. კაცი მმარხველი არა შეწუნხის ვერ-მომთხუევისათჳს ჭამადთამსა; არცა სიწმიდის მოყუარმ შეწუნხის ვერ-აღსრულებისათჳს მწიკულეუანისა გულისთქმისა;

არცა სახიერი და მშვიდი შეწუნხის ვერ-შურისგებისათჳს;

არცა მდაბალი შეწუნხის დაკლებისათჳს კაცობრივისა ღიღებისა;

არცა ვეცსლისმოძულე შეწუნხის წარწყმედისათჳს საფასეთამსა; რამეთუ ამათ ყოველთა უჯჴმნიეს ენებათა მათგან სრულიად,

და ვითარცა მკედარსა შეჭურვილსა ჯოშან-ჯაჭყთა ვერ განეწონების ისარი, ეგრეთვე უენებელი გონება არა მოიწყლვის მწუხარებისაგან.

XII

1. ფარი მცველი არს მკედრისამ, და ზღუდმ მცველი არს ქალაქისამ; ხოლო უენებელობა უმეტესად შემჭურველი არს მონაზონისამ, რამეთუ ფარსა მრავალგზის თანა-წარჴედის ისარი, და მოწყლის მკედარი იგი, და ზღუდე ქალაქისამ დაარღვის სიმრავლემან ბრძოლათამან,

ხოლო უენებელობასა არასადა მძლე ექმნის მწუხარება.

2. რომელი მძლე ექმნას ენებათა, უძლევიეს მწუხარებისადა, ხოლო ძლეული იგი გულისთქმათაგან – ვერ განერის საკრველთა მწუხარებისათა.

3. რომელი იძლეოდის მწუხარებისაგან, და იჩემებდეს უენებელობასა, მსგავს არს კაცსა, რომელი მწარედ სნეულ არნ და იჩემებნ სიმრთელესა.

4. ვითარცა სნეული საცნაურ არნ ფერისა განლუელებითა და ძალისა მო-

Ἐγκρατὴς οὐ λυπείται ἐπὶ ἀποτυχίᾳ βρωμάτων, οὐτε σάφρων διαμαρτῶν ἀφροσύνης ἀκολάστου,

οὐδὲ δόργητος, ἀποπесῶν ἀμύνης,

οὐδὲ ταπεινόφρων, στερηθεὶς ἀνθρωπίνης τιμῆς,

οὐδὲ ἀφιλάργυρος, ζῆμιν περιπесῶν, ἐξέκλιναν γὰρ τὴν τοῦτων ὀρεξιν δυνατῶς·

ᾧσπερ γὰρ ὁ τεθωρακισμένος οὐ δέχεται βέλος,

οὕτως ὁ ἀπαθὴς οὐ τιτρώσκειται ἀπὸ λύπης.

XII

Θυρεὸς στραιῶτη καὶ πόλει τεῖχος ἐστὶν ἀσφάλεια· ἀπάθεια δὲ μοναχῷ ἀσφαλεστέρα ἀμφοτέρων·

θυρεὸν μὲν γὰρ διέδυσ βέλος ῥοίζῳ φερόμενον πολλάκις,

καὶ τεῖχος κατέσκαψε πληθὸς πολεμιστῶν,

ἀπαθείας δὲ οὐ κατισχύσει λύπη.

Ὁ κρατῶν παθῶν, ἐκράτησε λύπης, ἡττώμενος δὲ ἡδονῆς, οὐκ ἐκφεύζεται τοὺς ταύτης δεσμοὺς.

Ὁ λυπούμενος συνεχῶς καὶ προσποιούμενος ἀπάθειαν, ὁμοίως ἐστὶ νοσοῦντι καὶ ὑγιάν ὑποκρινομένῳ.

ὥς γὰρ ὁ νοσῶν δηλοῦται ἀπὸ τοῦ χρώματος, οὕτως ὁ ἐπαθὴς

კლებითა, ვერეთვე ვნებულსა მას ემხილებინ მწუხარებისაგან.

5. რომელსა უფუარდეს სოფელი, არასადა დააკლდეს მწუხარებამ, ხოლო რომელმან შეურაცხ-ყოს სოფელი და საქმენი მისნი, იხარებდეს მარადის.

6. ვეცხლისმოყუარე იზღვიის თუ, შეწუხნის მწარედ, ხოლო რომელსა შეურაცხ-ევნენ საფასენი, შეუწუხებელად იყოს.

7. ღიღებისმოყუარე იგლოვნ, რაჟამს შეგმთხვის უპატიობამ, ხოლო მღაბლმან შეიწყნარის შეურაცხებამ იგი ვითარცა მოყუასი თვისი.

8. ბრძმელმან განწმიდის ვეცხლი გამოცდილი, და მწუხარებამან საღმრთომან განწმიდის გული ცოდვათაგან.

9. დადნობამ ბრაჲენისა ზედას-ზედა მოაკლებს სასწორსა მისსა, და მწუხარებამ მსოფლიომ მოაკლებს ცნობასა კაცისასა. ამისთვის იტყვს ნეტარი მოციქული პავლე, ვითარმედ: „ღმრთისა-მიერი იგი მწუხარებამ სინანულსა ცხორებისასა შეუნანებელსა შეიქმს, ხოლო სოფლისა ამის მწუხარებამ სიკუდილსა შეიქმს“.

10. ორნი არიან საღმრთონი მწუხარებანი: ერთი იგი — ოდეს ცოდვათა თვისათვის იგლოვდეს კაცი წესიერითა მწუხარებითა და სინანულითა ღმობიერითა შეუერდებოდის უფალსა და ითხოვდეს წყალობასა, და მეორე — ოდეს-იგი განსაცდელი შეგმთხვის ძმასა გინათუ სულიერი, ანუ თუ ჯორციელი, და წესითა მით სულიერისა სიყუარულისადათა წუხდეს სული იგი ღმრთისმოყუარე განსაცდელისა მისთვის, რომელი შეგმთხვა მოყუასსა. ხოლო ამათ ორთა გარეშე სხუანი მწუხ-

ἐλέγχεται ἀπὸ λύπης.

‘Ο ἀγαπῶν τὸν κόσμον, λυπηθήσεται πολλὰ, καταφρονῶν δὲ τῶν ἐν αὐτῷ, εὐφρανθήσεται διὰ παντὸς.

Φιλᾶργυρος ζημιωθεὶς λυπηθήσεται πικρῶς, ὁ δὲ καταφρονῶν χρημάτων, ἄλσπος ἔσται.

Φιλόδοξος λυπηθήσεται, ἐπειθούσης ἀτιμίας, ὁ δὲ ταπεινόφρων ταύτην ὡς σύντροφον δέξεται.

Χαυνετήριον ἐκάθηρεν ἀργύριον ἀδόκιμον, καὶ λύπη κατὰ Θεὸν καρδίαν ἐν ἁμαρτίαις.

Χάυνευσις συνεχῆς μείοι μόλιβδον, καὶ λύπη κοσμικῇ ἐλαττοῖ διάνοιαν.

არებანი უწესო არიან და მავნებელ.

11. შეამრღვის სახილველი თუალ-
თაჲ არმურმან კშირმან და გონე-
ბაჲ მხედველი დააბნელის მწუხარე-
ბამან ვნებულმან.

12. უფსკრულსა წყალთასა ვერ
შთაიწვევის ნათელი მზისაჲ, და გულ-
სა, მწუხარებისაგან ძლეულსა, ვერ
განაბრწყინებებს ნათელი გულისკმის-
ყოფისაჲ.

13. საწადელ არს ყოველთა კაცთა
ნათელი მზისაჲ, ხოლო სულსა შეწუხ-
ებულსა იგიცა არავე საწადელ უჩს.

14. რომელმან შეურაცხ-ყვნეს გუ-
ლისთქუმანი სოფლისანი, ვერ აწყინე-
ბდენ მას გულისთქუმანი მწუხარები-
სანი და სხუთა ვნებათანი, რამეთუ უფ-
ალი შემწე არს მისა, რომლისაჲ არს
დიდებაჲ უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ.

საკითხავი ე. მრისხანებისათჳს X

1. მრისხანებაჲ ვნებაჲ არს ბორო-
ტი, და განაცოფებს მომგებელსა მის-
სა; განამკაცებს სულსა მისსა და საზღ-
ვართაგან სიმშვიდისა და სიყუარული-
სათა განაშორებს.

2. ქარმან სასტიკმან ვერ შეარყიის
გოდოლი, დამყარებული კლდესა ზედა,
და სული სახიერი და მშვიდი ვერ
წარიტაცის გულისწყრომამან.

3. ღელვანი ზღვსანი აღძრნის სიმ-
ძაფრემან ქარისამან, და გული მრისხა-
ნმ შეაშფოთიან გულისსიტყუათა მო-
ლალეთა და სასტიკებამან გულისწყ-
რომისამან.

Ὁ φθαλμὸν ἐνέργειαν ἀμαυροῖ
γνόφος, καὶ νοῦν θεωρητικὸν
ἀμβλύνει λύπη.

Βυθὸν ὕδατος οὐ διαβαίνει
ἡλιακὸν φέγγος, καὶ καρδίαν
κατάλυπον οὐ καταυγάζει θεω-
ρία φωτός.

ἦδὺν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀνατολή
ἡλίου, δυσαρεστεῖται δὲ καὶ
τούτῳ λυπομένη ψυχή.

Αἰσθησὶν γεύσεως ἀφαιρεῖται
ἵκτερος, καὶ ψυχῆς αἰσθησὶν
ἀφαιρεῖται λύπη.

Ὁ δὲ καταφρονῶν τῶν ἡδονῶν
τοῦ κόσμου οὐκ ὀχληθήσεται
ὑπὸ λογισμῶν λύπης.

Περὶ ὀργῆς Κεφαλ. X

Ὁ ὀργὴ πάθος ἐστὶ μακρὸν,
καὶ τοὺς ἔχοντας γινώσκει ἐξέσ-
τησιν εὐχέρως, θηριοῖ τὴν ψυ-
χὴν, καὶ πᾶσαν συντυχίαν ἐκ-
κλίνειν ποιεῖ.

Ἄνεμος σφοδρὸς οὐ νικῆσει
πύργον,
καὶ ψυχὴν ἀόργητον οὐ συναρ-
πάξει θυμός.

Ἵδωρ κινεῖται ὑπὸ βίας ἀνέμ-
ου,
καὶ θυμῶδης ταράσσεται ὑπὸ
λογισμῶν ἀσυνέτων.

4. მონაზონი მრისხანმ ეშვ არს კელური, აღიძრის რამ გულისწყრომად, კბილთა ილესავნ.

5. ნისლმან კმირმან დააბნელის ჰაერი, და აღძრვამან გულისწყრომისმან შეამრეის გონება მრისხანისამ.

6. ღრუბელმან ზრქელმან დაფარის მზისთუალი, და გონება მრისხანისამ შეაშფოთის ძურისკსენებამან.

7. ლომი გალიაკსა შინა აღიძრინ ქსენებთა ნადრისამათა, და მონაზონი მრისხანმ სენაკსა შინა შფოთებნ გულისსიტყუათაგან გულისწყრომისათა.

8. შუენიერ არს ხილვად ზღუამ მყდროა და უღელვოა, არამელ უშუენიერეს არს გონება მშვიდი და დაწყნარებული.

9. ზღუასა შინა მყდროსა იშუებდინ თევზნი, და გონებასა შინა დაწყნარებულსა ბრწყინვილიან გულისკმისყოფანი ღმრთიეშუენიერნი.

10. მონაზონი სულგრძელი წყაროა არს მყდროდ აღმოცენებული, რომელი ყოველთა ასუამს სასუბელსა ტკბილსა სიმდაბლისასა, ზოლო გონება მრისხანისამ მარადის მრლვე არს და ვერ ასუამს წყერიელთა სასუბელსა წმიდასა. დაღაცათუ მისცეს, მრლვესავე მისცემს და უკმარსა.

11. თუალნი მრისხანისანი მარადის შემფოთებულნი არიან და სისხლიანნი, და მოასწავებენ დაუწყნარებლობასა გულისა მისისასა. ზოლო პირი სულგრძელისამ წრფელ არნ, მყდრო და შუენიერ, და თუალნი მისნი წესიერად მხედველ.

X

1. სიშშელმ კაცისამ ქსენებულ არს წინაშე ღმრთისა, და სული წრფელი

Μοναχὸς ὀργίλος εἶδέ τινα, καὶ τοὺς ὀδόντας παρέθηκεν.

Ὁμίχλης δυνάδουςι παχύνει ἄερα, καὶ θυμοῦ κίνησις, διάνοιαν ὀργίλου.

Ἐσκότισεν ἥλιον ὑποδραμῶν νέφος, καὶ νοῦν λογισμὸς μνησικακίας.

Λέων ἐν ζαργεῖῳ ὦν κινεῖ τοὺς στρόφιγγας συνεχῶς, καὶ θυμῶν ἐν κέλλῃ λογισμοὺς ὀργῆς.

Τερπνὴ θεωρία, γαληνῶσα θάλασσα, ἀλλ' οὐκ ἔστι τερπνοτέρα εἰρηνικῆς καταστάσεως.

Γαληνῶσθι γὰρ θαλάσση ἐγκολυμβῶσι δελφίνες, εἰρηνικὴ δὲ καταστάσει ἐννήχεται νοήματα θεοπρεπῆ.

Μακρόθυμος μοναχὸς, ἡσυχάζουσα πηγὴ, καὶ πᾶσι παρέχουσα προσηνὲς ποτὸν, διάνοια δὲ ὀργίλου διὰ παντὸς τετάραται καὶ οὐκ ἐπιδῶσει τῷ διψῶντι ὕδωρ, κἂν ἐπιδῶσθι, τεθολωμένον καὶ ἄχρηστον.

καὶ ὀφθαλμοὶ θυμῶδους, τεταραγμένοι, καὶ ὕφαιμοι καὶ τῆς ταρασσομένης καρδίας ἄγγελοι. Πρὸς ὅσον δὲ μακροθύμου ὀρθὰ κατεσταλμένον, καὶ ὀφθαλμοὶ προσηνεῖς κάτω βλέποντες.

X

Πραῦτης ἀνδρὸς μνημονεύεται παρὰ Θεῷ, καὶ ἀόργητος

და განშორებული რისხვისაგან — ტადარ სულისა წმიდისა იქმნების.

2. მიიღრიკოს უფალმან თავი გულსა შინა სულგრძელისასა და სავანე წმიდისა სამებისა იქმნის გონებაჲ მშუღობისმოყუარზ.

3. მელთა დაიპყდრიონ სულსა შინა ძვრისმოკსენესა, და მკეცთა დაიბუღონ გულსა შინა მეშფოთისასა.

4. ივლტინ კაცი პატიოსანი სავანი-საგან ბილწისა, და ანგელოზნი მშუღობისანი განეშორნინ სულსაგან ძვრისმოკსენისა.

5. განიშორე მრისხანებაჲ სულისაგან შენისა და გულისწყრომაჲ ნუმცა დაივანებს გულსა შინა შენსა და არა შეშფოთნე შენ ჟამსა ლოცვისასა.

6. გულისსიტყუანი მრისხანისანი ნაშობნი არიან იქედნისანი და სჭამენ გულსა მას მშობელსა მათსა.

7. ლოცვაჲ მრისხანისაჲ საკუმეველი არს საძაგელი, და ფსალმუნებაჲ მეშფოთისაჲ კმაჲ არს საწყინოჲ.

8. ძლუნეი ძვრისმოკსენისაჲ მსხუერპლი არს დამპალი და დამატლებული, და ვერ მიეახლოს საკურთხეველსა წმიდასა.

9. სიზმართა შეშფოთებულთა ხედავენ გულმწყრალი, და ზედა-მოსლვაჲ მკეცთაჲ ჟოცებინ მრისხანესა,

ψυχῇ ναὸς γίνεται τοῖς ἁγίου Πνεύματος.

Κλίνει κεφαλὴν Χριστὸς ἐν μακροθύμῃ πνεύματι, καὶ μονή γίνεται τῆς ἁγίας Τριάδος εἰρηνευομένη διάνοια.

Ἄλῃ πεκες κατοικοῦσιν ἐν μνησικάκῃ ψυχῇ, καὶ θηρία ἐμφαλεύουσιν ἐν τεταραγμένη καρδίᾳ.

Φεύγει ἀνὴρ σεμνὸς αἰσχροὺς καταγύγιον, καὶ Θεὸς μνησικακὸν καρδίαν.

Ἦδωρ ἐτάραξεν ἐμπεσὼν λίθος, καὶ καρδίαν ἀνδρὸς λόγος κακός.

Ἀπόστησον λογισμοὺς ὀργῆς ἀπὸ σῆς ψυχῆς, καὶ θυμὸς νῆ ἀνλζέσθω ἐν σῇ καρδίᾳ, καὶ οὐ μὴ παραχθῇς ἐν καιρῷ προσευχῆς.

ὁν τρόπον γὰρ ἀχύρων καπνὸς ταρασσει ὀφθαλμοὺς, οὕτω μνησικακία νοῦν, ἐν καιρῷ προσευχῆς.

Λογισμοὶ θυμῶδους ἐχίνδης γεννήματα, καὶ κατεσθίουσιν τὴν τεκοῦσαν καρδίαν.

Θυμῶδους προσευχῇ ἐβδελυμένον θυμίσμα · καὶ ψαλμῶδῃ ὀργίλου ἦχος ἀηδῆς.

Ἄωρον μνησικάκου μυρμηκῶσα θυσία, καὶ οὐ μὴ προσεγγίσῃ περιῖρᾶντηρίους βᾶμοὺς.

Ἐνύπνια τεταραγμένα ὀργῇ θυμῶδες, καὶ θηρίων ἐπιδρομὰς φαντάζεται ὀργίλος.

ბოლო კაცი სულგრძელი და მშვიდი თანაზრახეთა წმიდათადაც გამოეძიებნ სიტყუათა სულიერათა, და ჩუენებათა შინა ღამისათა მოიღებნ განმარტებასა საიდუმლოთასა მადლითა უფლისადაც, რომლისაჲ არს ღიდებაჲ უკუნი-თი-უკუნისამდე, ამენ.

საკითხავი ვ
მოწყინებისათვის
XIII

1. მოწყინებაჲ არს უძღურებაჲ სულისაჲ, ხოლო უძღურ არნ სული, ოდეს არა იყოს წესსა ზედა ბუნებისა თვისისასა, ვერცა წინა-აღუდგებოდის ახოვნად განსაცდელთა, რამეთუ ვითარცა სარგებელ არს საზრდელი გუამისა მრთელისა, ვგრეთვე განსაცდელი — სულისა ახოვნისა.

2. ქარი ჩრდილოისაჲ, რომელსა ეწოდების ბორეა, ზრდის ნაყოფთა, და განსაცდელნი დაამტკიცებენ მოთმინებასა სულისასა.

3. ღრუბელი ურწყული იღეენების ქართაგან, და გონებაჲ უთმინოჲ — სულისაგან მოწყინებისა.

4. ცუარი გაზაფხულისაჲ ზრდის ნაყოფთა ყანისათა, და სიტყუაჲ სულიერი აღამაღლებს წესიერებასა სულისასა.

5. სული მოწყინებისაჲ იოტებს მონაზონსა სენაკისაგან თვისისა, ხოლო რომელსა აქენ მოთმინებაჲ, მყუდროებით არნ მარადის.

6. უძღურთა ხილვასა იჩემებნ მოწყინი, გარნა თვისსა უთმინიებასა თანაჲ კეცებნ.

7. მონაზონი მოწყინე მალე არნ მსახურებასა და მცნებისა აღსრულებად შეერაცხის თვისისა ნებისა შედგომაჲ.

Μακρόθυμος ἀνὴρ ὁπτασίδας ὄρμῃ, συντυχίδας ἀγίων ἀγγέλων, καὶ ἀμνησικακος γυμνάζει λόγους πνευματικούς, καὶ ἐν νυκτὶ δέχεται μυστηρίων λύσεις.

Περὶ ἀκηδίας
XIII

Ἀκηδία ἐστὶν ἀτονία ψυχῆς, ἀτονία δὲ ψυχῆς οὐκ ἔχουσα τὸ κατὰ φύσιν, οὐδὲ πρὸς πειρασμοὺς ἰσταται γενναίως.

Ὡσπερ γὰρ ἐστὶ τροφή εὐεκτονῦντι σώματι, τοῦτό ἐστὶ πειρασμός γενναίᾳ ψυχῇ.

Βορέας ἄνεμος τρέφει γεννήματα, καὶ πειρασμοὶ βεβαιοῦσι καρτερίαν ψυχῆς.

Νεφέλη ἄνυδρος διώκεται ὑπὸ ἀνέμου, καὶ νοῦς ὑπομονὴν μὴ ἔχων, ὑπὸ πνεύματος ἀκηδίας.

Δρόσος ἐαρινὴ αὖξει καρπὸν ἄγρῳ, καὶ λόγος πνευματικὸς ὑποὶ κατάστασιν ψυχῆς.

Ῥεῖμα ἀκηδίας ἐξελαύνει μοναχὸν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ὃ δὲ ἔχων ὑπομονὴν ἡσυχάζει δι-
απαντός.

Ἀσθενούντων ἐπισκέψεις προβάλλεται ὁ ἀκηδιαστής, πληροφορεῖ δὲ τὸν ἴδιον σκοπόν.

Ἀκηδιαστής μοναχὸς πρὸς διακονίαν ὄξუს, καὶ ἐντολὴν λογίζεται τὴν ἑαυτοῦ πληροφορίαν.

8. მორჩი უძლური მიდრიკის ნა-
ვმან წულილმან, და განზრახვამან მი-
მოსლვისამან მიიზიდნის მონაზონი
მოწყინს.

9. ხმ კეთილად დამყარებული ვერ
შეარყიის სიმძაფრემან ქარისამან, და
მოწყინებამან ვერ წარიტაცის სული
განმტკიცებული შიშითა ღმრთისამათა.

10. მონაზონი მორორნმ ქარქუეტი
არს ველისამ; მცირედ დაყუდნის და
კუალად მიმოიტაცებინ.

11. უძლურსა არა კმა-ყვეის ერთი
საზრდელი, და მონაზონი მოწყინს არა
დაშჯერდებინ ერთსა საქმესა.

XIV

1. თუალი მოწყინისამ კარსა ხე-
დაენ, და გონებასა მისსა სტუმართა
მოსკლ-ვამ ეოცებინ; იჭივლის კარმან
და იგი ახლდის. კმამ ესმის და სარ-
კუმლით გაიხედნის და არა განეშორის
მიერ, ვიდრემდე მოეწყინის ფრიად.

2. წიგნსა იკითხვენ რაჲ მოწყინს,
ხელაძსხელა ვუქნარებინ და შეპყრო-
ბილ არნ ძილისაგან ფრიად. თუალთა
იშუსრავნ და კელთა იწუადინებნ,
და თუალნი წიგნისაგან მიაჩივდნის და
ხელავენ კელელთა.

კუალად მოიქცის და მცირედ იკითხ-
ის და დასასრულსა საკითხავთასა
გამოეძებნ,

და რვეულთა თულავენ.

φυτὸν ἄδραν ἐς ἔκλινεν αὐρα
λεπτή, καὶ φαντασίᾳ ἀποδημί-
ας εἴλκυσεν ἀκηδιαστήν.

Δένδρον καλῶς πεπηγὸς οὐκ
ἔσεισε βίᾳ πνευμάτων, καὶ ἀκη-
δίᾳ οὐκ ἔκαμψεν ἐρηρεισμένην
ψυχήν.

Κυκλευτῆς μοναχὸς, φρύγα-
νον ἐρημίας, ὀλίγον ἡσύχασε, καὶ
πάλιν φέρεται μὴ βουλόμενος.
Ὁ ἀσθενὼν οὐκ ἀρκεῖται τρο-
φῇ μιᾷ, καὶ ἀκηδιαστῆς μονα-
χὸς ἐν ἔργῳ ἐνί.

Φιληδὼν γ οὐκ ἀρκέσει μία γυ-
νὴ, καὶ ἀκηδιαστῇ μοναχῷ οὐκ
ἀρκέσει μία κέλλα.

XIV

Ὁφθαλμὸς ἀκηδιαστοῦ ταῖς θυ-
ρίσιν ἐνατενίζει συχνῶς, καὶ ἡ
διάνοια αὐτοῦ τοὺς ἐπισκεπτομέ-
νους φαντάζεται · ἔτριψεν ἡ θύ-
ρα, κακείνος ἐξήλλατο, φωνῆς
ἤκουσε, καὶ διὰ τῆς θυρίδος πα-
ρέκλυψε, καὶ οὐκ ἀφίσταται ἐκεῖ-
θεν, ἕως ὃς νार्κήσει καθήμενος.

Ἀναγινώσκων ἀκηδιαστῆς χα-
σμάται πολλὰ, καὶ πρὸς ὕπνον
καταφέρεται εὐχερῶς, τρίβει
τὰς ὀψεις, καὶ διατείνει τὰς
χεῖρας, καὶ τοῦ βιβλίου τοὺς
ὀφθαλμοὺς ἀποστήσας, ἐνατενί-
ζει τῷ τοίχῳ, πάλιν ἐπιστρέψας
ἀνέγνω μικρὸν, καὶ ἀναπτύσ-
σας τὰ τέλη τῶν λόγων περιερ-
γάζεται, ἀριθμεῖ τὰ φύλλα, καὶ
τὰς τατράδας ἐπιψηφίζει, ψέ-
γει τὸ γράμμα καὶ τὴν κόσμη-
σιν, ὕστερον δὲ πτύξας ὑπέθῃ-

მერმე შეკრების წიგნი და სასთუნალ დაიდვის, მიწვის და დაიძინის ძილითა ღრმითა, ვიდრემდის შიმშილმან განაღძოს და ზრუნვად ჭამადის აღადგინის.

3. მონაზონი მოწყონს უღებ არნ ლოცვას და ზარაცნ თქუმად სიტყუათა ევდრებისათა უფლისა მიმართ.

4. ვითარცა სნეულმან ვერ იტყრთის ტყრთი მძიმს, ეგრეთვე მოწყონებმან ვერ აღასრულის საქმს სულიერი, რამეთუ ვითარცა უძლეურისა მის დაქსნილ არნ ძალი გუამისაჲ, ეგრეთვე მოწყონისა – სიმკნს სულისაჲ.

5. მოწყონებამ განკურნის მოთმინებამან, და სიყუარულმან მოღუწეებისამან და სურვილმან საუკუნოჲსა ცხოვრებლამან.

6. განაწესე საზოძი საქმისა შენისაჲ, და ნუ განეცენები, ვიდრემდის აღასრულო იგი, და ივლოცედი კშირად და წადიერებით, და ივლტოდის შენგან სული მოწყონებისაჲ შეწვევითა ქრისტისითა, რომლისაჲ არს ღიდებამ თანამაძით და სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი-უკუნისამდე, ამჟნ.

საკითხავი ზ, ცუდად-მზუაობრობისათჳს

XV

1. ცუდად-მზუაობრობამ ვნებამ არს უგუნური, და ყოველსა თანა საქმესა კეთილსა შეეთხზნების და არა განეშორების, ვიდრემდე განაკმოს.

2. ტევანი ყურმნისაჲ, მდებარმ მიწასა ზელა, ადრე დაღბის. და სათნოებამ, თანა-ყოფი ზუაობისაჲ, მსწრაფლ წარწყმდების.

3. მონაზონი მზუაობარი მუშაკი არს

κε τῇ κεφαλῇ τὸ βιβλόν, καὶ καθέσδει ὕπνον οὐ πάνυ βαθύν, ἢ γὰρ πείνα λοιπὸν διεγείρει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς ἐαυτῆς φροντίσεις ποιεῖ.

Ἀκηδιαστῆς μοναχὸς, ὀκνηρὸς εἰς προσευχὴν, καὶ οὐ μὴ λαλήσει ποτὲ ῥήματα προσευχῆς.

ὥσπερ γὰρ ὁ νοσῶν οὐ βαστάζει φορτίον βαρὺ, οὕτω καὶ ἀκηδιαστῆς οὐ μὴ ποιήσῃ ἔργον Θεοῦ ἐπιμελῶς · καθήρηται μὲν γὰρ ὁ μὲν τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, ὁ δὲ τοὺς τόνους ἐκλέλγεται τῆς ψυχῆς.

Ἀκηδὶαν θεραπεύει καρτερία, καὶ τὸ πάντα ποιεῖν μετὰ πολλῆς προσεδρείας καὶ φόβου Θεοῦ.

Τάξον μέτρον σεαυτῷ ἐν παντὶ ἔργῳ, καὶ μὴ πρύτερον ἀποστής, πρὶν τελέσης αὐτὸ, καὶ προσεύχου συνετῶς καὶ εὐτόνως, καὶ πνεῦμα ἀκηδίας φεύξεται ἀπὸ σοῦ.

Περὶ κενοδοξίας

XV

Κενοδοξία πάθος ἐστὶν ἄλογον, καὶ παντὶ ἔργῳ ἀρετῆς ἐσκόλως συμπλέκεται.

Βότρυς ἐπισυρόμενος τῇ γῇ σήπεται εὐχερῶς, καὶ ἀρετὴ ἀπόλυται κενοδοξία ἐπερειδομένη.

Μοναχὸς κενόδοξος, ἐργάτης

უმაღლო; შრომა თავს-იღვის, და სასყიდელი ვერ მიიღის.

4. ვაშკარანთან განკურეტილმან ვერ დაჰპარხის შთადებული, და ზუაობამ-ან ცუდმან წარწყმოდის სასყიდელი შრომათაჲ.

5. მარხვაჲ მზუაობრისაჲ კუაჟლი არს ცეცხლისაჲ, და მსგავსად მისა ჰერად განილევის.

6. ვითარცა მტუერი აგავის ქარმან, ვერეთვე ქველისსაქმშ უჩინო ყვის ზუაობამან.

7. ვითარცა სროლაჲ ქვისაჲ ვერ მიიწვეის ზეცას, ვერეთვე ლოცვაჲ კაცთმოთნისაჲ ვერ აღეაღს წინაშე ღმრთისა.

XVI

1. ცუდად-მზუაობრობაჲ კლდე არს დაფარული ზღუასა შინა; უკუეთუ ცეცხლს მას ნავი, შეიმუხროს, და ტყრთი დაენთქას.

2. კაცმან გონიერმან დამალის საუნჯშ თჳსი, და მონაზონმან ბრძენმან დაფარნის შრომანი თჳსნი.

3. ფუტკარსა ჰბაძვენ მოლუაწშ მეცნიერი, გარეთ იკრებნ ყუაჟილსა, და ფარულად შურებინ გოლეულსა.

4. უბანთა ზედა აწუევენ ზუაობაჲ ლოცვად, ხოლო კაცი გონიერი საუნჯესა შინა ილოცავნ.

5. ვაჭარმან უგუნურმან განაქიქის სიმდიდრშ თჳსი, და მრავალნი აღადგინნის შურად და კლმად თჳსა, ხოლო შენ, ძმაო, მაღვედ საუნჯესა შენსა, რამეთუ გზასა ზუალ ავაზაკთასა, ვიდრემდის მიიწიო ქალაქსა მას უშიშსა და კეთილად იკმარო შენი იგი მონაგები.

6. გზად გულისქმა-ყავ, ავაზაკთა

ἀμισθος · τὸν πόνον ἰπέστη, καὶ τὸν μισθὸν οὐκ ἔλαβε.

Βαλάντιον τετρημένον οὐ φύλαττει τὸ βληθὲν, καὶ κενοδοξία ἀπόλλυσι μισθοῦς ἀρετῶν.

Κενოდόξου ἐγκράτεια, καπνὸς καμίνου, καὶ εἰς ἀέρα διαλυθεῖται ἀμφοτέρα.

Ἄνεμος ἀφανίζει ἰχνος ἀνδρός, καὶ ἐλεημοσύνην κενόδοξος.

Λίθου βολὴ οὐ φθάνει εἰς οὐρανόν, καὶ προσευχὴ ἀνθρωπαρέσκου οὐκ ἀναβήσεται πρὸς Θεόν.

XVI

Κενοδοξία πέτρα ἐστὶν ὑφάλος · ἐὰν προσήξῃς, τὸν φόρτον ἀπώλεσας.

Κρύπτει θησαυρὸν ἀνὴρ φρόνιμος, καὶ ἀρετῆς πόρους μοναχὸς συνετός.

Ἐν πλατείαις προσεύχεσθαι συμβουλεύει κενοδοξία, ὁ δὲ πολλῶν ταύτη προσεύχεται εἰς ταμεῖον αὐτοῦ.

Δημοσιεύει πλοῦτον αὐτοῦ ἀνὴρ ἄφρων, κινεῖ δὲ πολλοὺς εἰς ἐπιβουλὴν καθ' ἑαυτοῦ.

Σὺ δὲ κρύπτει τὰ σὰ, ἐν ὁδῷ γὰρ τυγχάνεις ληστῶν, ἕως ἡξείς εἰς πόλιν εἰρήνης, καὶ ἀσφαλῶς χρήσῃ τοῖς σοῖς.

საესქდ, საწუთრომ ესე და ქალაქად
მშუღობისად — საუკუნომ იგი
ცხოვრებამ.*

7. ნუ იქადი, ვიდრელა მოგზაურ იყო,
რამეთუ უგუნურება არს ესე და მამი-
რებელ მბრძოლთა, ზოლო შე-რამ-თუ-
ხედე ქალაქად, უშიშად იშუებდე და
ვერვინ წარიტაცნეს შრომანი შენნი.

8. სათნოებამ მზუაობრისამ შესა-
წირავი არს განრყენილი, და ვერ
აღვიდის საკურთხეველად უფლისა.

9. წერილი მყინვარსა ზედა წყალ-
თასა მსწრაფლ აღიკიცის, და შრო-
მამ სათნოებისამ სულისაგან მზუაო-
ბრისა უჩინო იქმნის.

10. ნუ ჰქადავებ მოღუაწებასა მარხ-
ვისა შენისასა სასმენელად მრავალთა,
ნუცა უწუენებ შრომათა შენთა საწამე-
ბელად სხუათა, რამთა მამამან შენმან,
რომელი ხედავს დაფარულთა, მოგცეს
სასყიდელი ცხადად, რამეთუ სათნოე-
ბამ დაფარული გამოჩნდების უბრწყ-
ინვალეს ნათლისა.

11. მოწყინებამ დაჰკსნის შრომათა
სულისათა, ზოლო ზუაობამ მკნე ჰყ-
ოფს გონებასა დათლებულსა; უძღური
იგი განაძლიერის, და მოხუცებული
უქველეს ყვის ჭაბუკისა, უკეთუ ოდენ
ხედედენ მას თუალნი მრავალთანი.

12. სუბუქ არნ მარხვამ და ლოცვამ
და მღუძარებამ, რამეთუ ქება მრავალ-
თამ განაღძებებს გულსმოდგინებასა
მაწყენებელისასა.

13. ნუ განჰყიდი შრომათა შენთა
დიდებად კაცობრივად, ნუცა სცვალებ

Ἄρετή κενოდόξου συντετριμ-
μένον ἱερεῖον, καὶ οὐ μὴ ἀνενεχ-
θῇ εἰς θυσιαστήριον Θεοῦ.

Ἀκηδία ἐκλύει τόνον ψυχῆς,
κενοδοξία δὲ νευροῖ νοῦν ἀπο-
πεπτακότα Θεοῦ, τὸν ἀσθينوῦν-
τα ἐπόησεν ἐρῶν μένον, καὶ τὸν
γέροντα τοῦ νέου δυνατώτερον,
μόνον ἐὰν παρῶσι μάρτυρες τῶν
γυνομένων πολλοί.

κοῦφή νηστεία τότε, καὶ ἀγ-
ρυπνία, καὶ προσευχή, ὃ γὰρ
ἐπαινος τῶν πολλῶν διεγείρει
τὴν προθυμίαν.

Μὴ παλήσῃς τοὺς πόνοους δό-
ξαις ἀνθρωπίναις, μηδὲ τὴν μέ-

* ეს სახისმეტყველებითი კომენტარი სავარაუდოდ, მთარგმნელის (ეფთვიმე მთაწმიდელის) მიერ უნდა იყოს ჩართული.

დიდებას მას საუკუნოსა უნდომა და წუთ-ერთისა მიმართ ქებისა, რამეთუ დიდებამ ესე კაცობრივი მიწასა შინა დამკიდრებულ არს, და ქებულებამ მისი დაშრტის ქუეყანასა ზედა. ხოლო დიდებამ საღმრთომა სათნოებისა ევოს უკუნისამდე მადლითა ქრისტმსითა, რომლისა არს დიდებამ თანა მამით და სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ.

საკითხავი მ.

თქუმული ამპარტავეანებისათჳს XVII

1. ამპარტავეანებამ სიშიენმ არს სულისაჲ, საესმ წუთხითა, ხოლო ოდეს დამწიფდეს, განიპოს და სიმჴრალმ ფრიადი აღმოუტოს.

2. გამოჩინებამ ელევისაჲ კმასა მოასწავებს ქეხილისასა, და ცუდად-შუაობრობისა ენებამ მოწევნასა აუწყებს ამპარტავეანებისასა.

3. სული ამპარტავეანისაჲ სიმაღლედ აღევალნ დიდად და მიერ უფსკრულად წარწყმედისა თავი თჳსი შთაავდის.

4. ლოდი გამოესეტჳის რაჲ კლდისაგან მადლისა, მძაფრიად შთაგორავნ. და ამპარტავეანი განეშორის რაჲ ღმრთისაგან, აღრე დაეცის.

5. რომელმან განაშორის თავი თჳსი შეწევნისაგან ღმრთისა, და თჳსსა ძალსა მიაჩემებს სათნოებათა მოგებასა, ესეკითარსა მას სნებამ ბოროტი შჭირს ამპარტავეანებისაჲ.

6. რამეთუ ვითარცა რომელი აღქდის ბუდესა ზედა ღედაზარდლისასა, მყის დაეცის; ევრეთვე ქუე დაცუვიან, რომელნი მინდობილ იყვნენ თჳსსა ძალსა.

7. სიმრავლმ ნაყოფისაჲ ქუე დასდრეკს რტოებსა ზეთასა, და სიმრავლმ

λλουσας δόξαν προδῶς δι' εὐφημίας.

Δόξα γὰρ ἀνθρῶπινῃ εἰς χοὺν κατασκηνοῖ, καὶ κλέος αὐτῆς σβέννυται ἐπὶ γῆς, ἀρετῆς δὲ δόξα μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Περὶ ὑπερηφανίας XVII

Ἵπερηφανία ἐστὶν οἷδημα ψυχῆς ἰχώρος πεπληρωμένον· ἀν πεπανθῇ, ῥαγῆσεται, καὶ ποιήσει ἀθῆσαν πολλήν.

Ἀστραπῆς ἑκκλαμψὺς ἦχον προμηγύει βροντῆς, καὶ ὑπερηφανίαν εὐαγγελίζεται παρούσα κενοδοξίας.

Εἰς ὑψος μέγα δυναβαίνει ὑπερηφάνου ψυχῇ, κακεῖθεν αὐτὸν εἰς βυθὸν καταβάλλει.

Ἵπερηφανίαν νοσεῖ ὁ ἀποστήσας ἑαυτὸν θεοῦ, καὶ ἰδὲ δυνάμει ἐπιγράφων τὰ κατορθώματα.

Ὅσπερ δὲ ὁ ἐπιβὰς ἀράχνη δι-
აπესὼν κατηνέχθε κάτω, οὕτω
πίπτει ὁ θαρβῶν τῇ ἰδὲ δυνά-
μει.

Καρπὸς πολλὺς κατακλῆπτει
κλῶνας δένδρου, καὶ ἀρετῆς

სათნობათა დაამდაბლებს გონებას კაცისას.

8. ნაყოფი დამპალი არად საკმარ არს, და სათნობა ამპარტაენისა უკმარ არს ღმრთისა.

9. სუეტმან ძლიერმან იტყრთის დუ-რე სახლისა, და შიში ღმრთისა შეურყეველ ყოფს სულსა სათნოსა და მდაბალსა.

10. ნუ მისცემ ამპარტაენებად სულსა შენსა, და არასადა იხილნე უცნებანი საშინელნი, რამეთუ კაცსა ამპარტაენსა დაუტეობს ღმერთი, და მერმე იქნების იგი სამღერელ ეშმაკთა. ღმით ეოცებინ ზედა-მოსლვა მკეტთა ბოროტთა მრავალთა, და ღლისი განილევინ გულისსიტყუათაგან მოშიშები-სათა. ძილსა შინა ჰკრთებიან ზედა-ს-ზედა, და მღკადრე იყვის რამ, შემრწუნების აჩრდილისაგან მფრინველთადასა.

11. კჳამან ფურცლისამან განაკრთუნის ამპარტაენი, და ღელვამან წყლისამან შეამრწუნის სული მისი. რამეთუ რომელმან განაგდოს თავი თჳსი შეწვევისაგან ღმრთისა, ძრწინ იგი უცნებათაგან უნდოთა.

XVII

1. ამპარტაენებადმან ზეცით შთამოყარნა ანგელოზნი მთავრითურთ მათით, რომელი-იგი ვითარცა ელვამ შთამოვარდა ქუეყანად, ხოლო სიმდაბლჳ კაცსა ზეცად აღიყვანებს და ანგელოზთა თანამოდასე ყოფს.

2. რამეს განსცხრები და ჰზუაობ, კაცო! რად განლაგებულ ხარ, და უბეტეს ღრუბელთა ჰაღლოო! გულის-კმაყვ ბუნება შენი, რამეთუ მიწა ხარ

πλήθος ταπεινοῖν φρόνημα ἀνδρός.

Καρπὸς σεσηπῶς ἄχρηστος γεωργῷ, καὶ ἀρετῇ ὑπερφηάνου οὐ χρησιμεύει Θεῷ.

Χάραξ βαστάζει κλῶνα κατὰ καρπον, καὶ φόβος Θεοῦ ἐνάρετον ψυχῇ.

Μὴ δῶς ὑπερφηανίᾳ σὴν ψυχὴν, καὶ οὐ μὴ ἰδῇς φαντασίας φρικτάς. Ψυχὴ γὰρ ὑπερφηάνου ἐγκαταλιμπάνεται ὑπὸ Θεοῦ, καὶ γίνεται δαιμόνων ἐπίχαρμα. Νύκτωρ φαντάζεται θερίων ἐπερχομένων πλήθος, καὶ μεθ' ἡμέρας ταρασσεται ὑπὸ λογισμῶν δειλίας, καθεύδων ἐξάλλεται συνεχῶς, καὶ ἐργηγόρως καταπτήσσει σκίαν ὀρνέου.

Φωνὴ φύλλου, ἐπτόρησεν ὑπερήφανον, καὶ ὕδατος ἡχος κατέκλασεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν. Ὁ γὰρ πρὸ μικροῦ ἑαυτὸν ἀντιτάσσαν Θεῷ, καὶ τὴν ἐκείνου βοήθειαν ἀρνούμενος, ὕστερος ἐκδειματοῦνται, ὑπὸ φαντασμάτων εὐτελῶν.

XVIII

Ἵπερφηανίᾳ ἀπ' οὐρανοῦ κατέβαλεν ἀρχάγγελον, καὶ ὥς ἀστροπὴν ἐποίησε πεσεῖν ἐπὶ γῆς. Ταπεινοφροσύνη δὲ ἀνθρώπον ἀνάγει εἰς οὐρανόν, καὶ μετὰ ἀγγέλων χορεύειν παρασκευάζει.

Τί μετεωρίζῃ, ἀνθρώπε, πηλὸς ὦν, καὶ σαπρία τῇ φύσει, καὶ ὑπὲρ τὰς νεφέλας ἐπαίρη; ἐπισκέψαι σου τὴν φύσιν ὅτι γῆ εἰ

და ნაცარ, და შემდგომად მცირედისა მტუერად განილვეი. აწ ზუავ და საშინელ, და მეყსეულად — საჰმელ მატლთა!

3. ღიდ არს კაცი, ვიდრემდის ღმერთი შეეწყოდის. უკუეთუ მან ღაუტეოს, უძლურ არს ბუნებით და ამაო. არარაჲ გაქუს კეთილი, კაცო, რომელი არა ღმრთისაგან მოვიღებოც. შენ უკუე ნიჰთა ზელა მეუფისათა რამსათჳს ჰმადლოი, ვითარმცა შენ მაგიერ გაქენდა! მადლთა ზელა ღმრთისათა რამსათჳს ვითარცა შენთა იქადი!

4. იცან მომცემელი იგი და ჰმადლობდი და ნუ ზუავ ხარ და ამპარტაჲ. დაბადებული ხარ ღმრთისაჲ და ნუ დაივიწყებ დამბადებელსა! ოდეს შეეწყოდის ღმერთი, ნუ უკარ-ჰყოფ შემწესა მას შენსა!

5. უკუეთუ სიმაღლედ აღსრულ ხარ სათნოჲსა მოქალაქობისა, მას სასიერსა აღუყვანებოი! უკუეთუ წარგიმართებიან სათნოებანი, მისითა მადლითა და შეწევნითა წარგიმართებიან! აღიარებდი ქველისმოქმედსა მას, რამთა ეგო შეურყეველად სიმაღლესა მას სათნოებათასა!

6. კაცი ხარ ბუნებით უძლური; ეგე წესსა ზელა ბუნებისასა!

7. მეცნიერ იყავ ნათესავისა შენისა, რამეთუ ერთისა ბუნებისანი ხართ, და ნუ უკარ-ჰყოფ ამპარტაჲებისაგან თჳსებასა მას ბუნებითსა;*

καὶ σποδὸς, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς κόλιν ἀναλή, ἄρτι σοβαρὸς, καὶ μετ' ὀλίγον σκάλῃξ.

Μέγα ἄνθρωπος βοηθούμενος παρὰ Θεοῦ· ἐγκατελείφθη, καὶ τὸ ἀσθενές ἐπέγυνω τῆς φύσεως. Οὐδὲν ἔχεις, ὃ μὴ παρὰ Θεοῦ ἔλαβες· τί οὖν τῷ ἄλλοτρίῳ ἐναμβλῆναι ὥς σῶ; τί τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὥς ἰδὼ κτήματι ἐγκαλλωπίζῃ;

Ἐπίγυνωμι τὸν δεδωκότα, καὶ μὴ ἐπαίρου πολὺ· κτίσμα Θεοῦ εἰ, μὴ ἀθέτει τὸν Κτίσαντα· βοηθῇ παρὰ Θεοῦ, μὴ ἄρνοι τὸν εὐεργέτην.

Εἰς ὑψος ἀνέβης πολιτείας, ἀλλ' ἐκείνος ὠδήγησεν· κατῶρθωσας ἀρετὴν, ἀλλ' ἐκείνος ἐνήργησεν. Ὁμολογεῖ τὸν ὑψώσαντα, ἵνα μείνης ἐν τῷ ὑψεῖ βέβαιος·

Ἐπίγυνωμι τὸν ὁμόφυλον, ὅτι τῆς αὐτῆς ἐστὶν οὐσίας. Μὴ δὲ ἀλαζονείας ἄρνοι τὴν συγγένειαν.

* ბერძნული ტექსტის XVIII თავი სრულადაა ქართულში, ოღონდ მისი ბოლო ფრაზა შინაარსობრივად მიბმულია XIX-ის პირველ ფრაზასთან, სასურველი კი იყო, ერთსა და იმავე ნაწილში მოხვედრილიყვნენ. ეფთვიმეს ეს ფრაზები ერთ წინადადებაში გაუერთიანებია.

XIX

დალაგათუ იგი მდბაღ არს, და შენ — დიდებულ, არამედ თაყაღმან დაგბაღნა ორნივე.

1. ნუ შეურაცხჳყოფ უნდოსა მას და მდბაღსა, რამეთუ უმტკიცეს დგას, ვიდრეღა შენ. ქუეყანასა ზეღა ვალს და არა ადრე დაეცეს. ზოლო მდბაღლი იგი უკუეთუ დაეცეს სიმაღლით, შეიმესროს მეცსეულად.

2. ამპარტავენებაჲ ეტლი არს შემესრვილი, და რომელიცა აღჳდეს მას ზეღა, მყის დაეკუეთოს და დაიღუწოს, ზოლო მდბაღლი შეურყეველ და მტკიცე არნ მარადის, და ვერ მივიდის მის ზეღა ფერკი ამპარტავენისაჲ, და ჳელმან ცოდვილისამან ვერ შეძრას იგი.

3. მონაზონი ამპარტავენი ზმ არს უძიროჲ, და ვერ დაუდგნეს სიმძაფრესა ქარისასა, არამედ მეცსეულად დაეცეს.

4. გონებაჲ მდბაღლი ქალაქი არს მოზღუდვილი, და რომელი-იგი მკჳდრ არნ მას შინა, უცთომელად ეგოს და უშიშად მპარავთაგან.

5. სიტყუაჲ მდბაღლი წამალი არს სულისაჲ. ზოლო ამპარტავენისა ზრახვაჲ საესე არნ სიღალითა.

6. ლოცვაჲ მდბაღლისაჲ სასმენელ არს უფლისა, და მოწყალე ჳყოფს სახიერსა მას, ზოლო ამპარტავენისა ევღრებაჲ ვერ მიიწიოს წინაშე უფლისა.

7. თუალი პატიოსანი შეუნიერ არნ განრჳუნვილი ოქრომთა, და სული მდბაღლი ბრწყინავნ სამკაულითა სათნოებათაჲ.

8. ოღეს მიიწიო სიმაღლედ სათნოებათა, მაშინ საკმარ არს შენღა კრძა-

XIX

Ταπεινὸς ἐκείνος καὶ σύμμετρος ἄλλ' ὁ αὐτὸς δημιουργὸς ἐπλασε τοὺς ἀμφοτέρους.

Μὴ καταφρονήσης ταπεινοῦ· ἔστηκε γὰρ σου ἀσφαλέστερος· ἐπὶ γῆς βαδίζει, καὶ οὐ πῖπτει ταχέως· ὁ δὲ ὑψηλὸς, ἐὰν πάσῃ, συντριβήσεται.

Ἵππερ ἠφάνος μοναχὸς δένδρον ἄρριζον, καὶ οὐ μὴ ἐνέγκῃ προσβολὴν ἀνέμου.

Πόλις τετειχισμένη, ἄτυφον φρόνημα, καὶ ὁ ἐνοικῶν αὐτῇ ἄσυλος ἔσται.

Μετεωρίζει...

Λόγος ταπεινοῦ μάλαγμα ψυχῆς, ὁ δὲ τοῦ ὑπερηφάνου ἀλαζονείας πεπλήρωται.

Προσευχὴ ταπεινοῦ ἐπικάμπτει Θεὸν, παροξύνει δὲ τὸν Θεὸν δέησις ὑπερηφάνου.

Στέφανος δώματός ἐστιν...

Λίθος τίμιος ἐμπρέπει σιαλῶματι χρυσοῦ, καὶ πολλαῖς ἀρεταῖς φαιδρύνεται ταπεινώσις ἀνδρός.

Ὅταν ἀνέλθῃς εἰς τὸ τῶν ἀρετῶν ὕψος, τότε πολλῇ σοι χρεῖα

ლულება ფრიადი, რამეთუ რომელი ღაეცის ქუეყანასა ზედა, აღვილად აღდგის, ხოლო რომელი მაღლით შთამოვარდის, სასიკუდინოდ ღაეცის და შეიმუსრის.

9. უკუეთუ ივლტოდი ლაბან ასურისაგან, გულსმოდგინედ და მოსწრაფედ ივლტოდე, და ნუ გრწამნ მისი. წარგზავნასა თუ გიქალებდეს, რამეთუ რომლითა-იგი წარგზავნასა იჩემებდეს, ღონესა ეძიებს ადგილობანს, ვნებათასა დამჭირვად, რამეთუ ებნითა და ქნართა, ნესტუთა და ბობღნითა თანა-ჰყევიბინ რაჲ, მისდავე მიქცევად ღონე-ჰყოფნ გონებასა მას მღტოლვარესა, რამთამცა კმითა მით სასმენელითა საზიოებათამთა შეკრა იგი, და დაჰჰსნამცა სრბამ იგი კეთილი გემოთა მით ავაჯითა მანქანებისა მისისამთა.

10. რომელსა აქუნ გონებაჲ, გულისქმა-ყუნ ძალი სიტყვსაჲ ამის.

11. კუერთხი სახსმ არს სწავლისაჲ. რომელსა აქუნდეს იგი, წიად-ჯდეს იორდანესა საწუთრომსა ამის ცხორებისასა.

12. კუერთხი კელსა შინა მოგზაურისასა საკმარ არს მისა ყოველსა შინა საქმესა მოგზაურობისა მისისასა, და სიმდაბლმ გულსა შინა მოღუაწისასა წარჰმართებს კეთილად ცხორებასა თვსსა, მაღლითა და შეწვევითა ქრისტისითა, რომელმან ჩუენთჳს დაიმდაბლა თავი თჳსი სიკუდილადმდე, სიკუდილითა ჯუარისამთა, რომლისაჲ არს დიდებაჲ და სიმტკიცე თანა მამით და სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნიითი-უკუნისამდე, ამენ.

τῆς ἀσφαλείας. Ὁ γὰρ πεσὼν ἀπ' ἐδάφους, ταχέως ἐγείρεται, ὁ δὲ πεσὼν ἀφ' ἁψήλου, εἰς θάνατον κινδυνεύει.

როგორც ვხედავთ, ქართული ტექსტი უმეტესწილად ზედმიწევნით შეესაბამება ბერძულს, ზოგჯერ კი მცირე შინაარსობრივი სხვაობა და კლება-მატება იჩენს თავს. სახელდობრ, ნაყროვანებისა და სიძვის ნაწილში სამ-სამი ბერძნული ფრაზაა დატოვებული ქართული შესატყვისის გარეშე. მწუხარების, მრისხანებისა და ამპარტავნების ნაწილებში – ორ-ორი, მოწყინების ნაწილში – ერთი.

პირიქითაც, ქართულ თარგმანში არსებულ ზოგიერთ მუხლს ბერძულში არ ეძებნება შესატყვისი.¹ ორგან (III,3-ის ბოლოში და XVI,6-ში) ჩართულია სახისმეტყველებითი კომენტარები, რაც, სავარაუდოდ, ეფთვიმეს უნდა მიეწეროს. მის მიერვე უნდა იყოს ციტირებით გავრცობილი XII,9.

ეფთვიმეს თარგმანში შეინიშნება აგრეთვე ზოგიერთი მუხლის გავრცობა ცალკეული სიტყვების ან ფრაზების დამატებით, და პირიქითაც, – ზოგიერთი მუხლის შეკვეცა (ასეთი სიტყვები ხაზგასმული გვაქვს), რაც, საზოგადოდ, ეფთვიმეს მთარგმნელობითი სტილის მკვეთრად დამახასიათებელი თავისებურებაა.

რა დიდიც არ უნდა იყოს სხვაობა წმ. ნილოს სინელის სახელით წარწერილ რვა გულისსიტყვის შესახებ „სწავლათა“ და ეფთვიმეს მიერ თარგმნილ ფსევდომაქსიმეს ანალოგიურ თხზულებას შორის, მათი საერთო წარმომავლობა აშკარაა.²

¹ III,3-ის ბოლო; V,5-ის ბოლო; VI,4; VI,3-ის ბოლო; VI,5; XI,1-ის ბოლო; XII,9-ის ბოლო; XII,10; XVI,6; XVI,7; XVI,9; XVI,10; XVII,4; XVIII,6; XIX,2; XIX,9; XIX,10; XIX,11; XIX,12.

² წმ. ნილოსის სახელით PG. t. 79-ში რვა გულისსიტყვის შესახებ სხვა საკითხავიცაა შეტანილი (col. 1435-1472), რომლის ცალკეული მუხლები ზედმიწევნით (ხანაც მცირე გადახვევით) ემთხვევა აქ ციტირებული საკითხავის მუხლებს. სახელდობრ: I,1 (Ἀρχὴ καρποφορίας ἀνθός... col. 1440); I,4 (Ἐλὴ παρθὲς ἔστα... 1440); I,13 (Ἦλίου μὲν ἀκτῖνας ὁμ(χ)λῆ σκοτίζει... 1440); II,2 (Γῆ μὲν χερσασθεῖσα βλαστάνει ἀκάθαρ... 1440); II,3 (Ὅντε ἐν βορβόρῳ συατὸν εὐρεῖν μύρον... 1440); II,4. (Ὁφθαλμὸς γαστριμάργου... 1440); II,5. (Μυρμῆς ἀγῶν... 1440); IV,1 (Σωφροσύνη μὲν ἐγκρατείας τέκνον... 1445); IV,2 (Ἐλαῖον τρέφει... 1445); IV,3 (Κυμάτων β(α) χεῖμαζ(ε) πλοῖον... 1445); IV,6 (Ὅψις

იმის შემდეგ, რაც წმ. მაქსიმეს ავტორობა გამოვრიცხეთ, უნდა ვნახოთ, რამდენად სანდოა წმ. ნილოს სინელისადმი მისი მიკუთვნება. ძველ გამოცემებსა და კვლევაში იგი ტრადიციულად წმ. ნილოსს მიეკუთვნებოდა,¹ მოგვიანო კვლევამ კი ხსენებული „სწავლანი“ (ფსევდო-ნილოსის რამდენიმე სხვა თხზულებასთან ერთად) დამაჯერებლად მიაკუთვნა V ს-ის მეორე ნახევრის განთქმულ საეკლესიო მწერალს, ასკეტიკური თეოლოგიის ფუძემდებელს ევაგრე პონტოელს.² სწორედ წმ. ნილოსისა და ზოგი-

εὐανθὴς... 1445); IV,7 (βέλτιον οἱκοι μένοντα σχολάζειν... 1446); VII,3 (Μοναχὸς πολυκτήμων... 1452); VII,5 ('Ο δὲ ἀκτήμων... 1452); XI,3 (Λύπη, σκῆληξ καρδίας... 1456); XI,5. Οὐκ οἶδε... 1456); IX,5 ('Ομίχλης ἀνάδοσις ἀέρα παχύνει... 1454); XIII,1 ('Ακθίνα ἐστὶν ἄτον(α ψυχῆς... 1458); XIII,3 (Νεφέλην ἄνυσθρον... 1458); XIII,11a (Οὐκ ἄρκει φιληδόνω... 1458); XV,2. Γῆ μὲν σῆπει βότρυν ἐπισυρόμενον... 1461); XV,3. Μοναχὸς κενόδοξος... 1461); XV,4 (Βαλάντιον τετρημένον... 1461); XV,6 ('Ιχνος ἀνεμος ἀφανίζει... 1461); XVI,5 ('Αντὶ ἀφρων δημοσιεύει πλοῦτον αὐτοῦ... 1461); XVI,8 ('Αρετὴ κενόδοξου... 1461); XVII,1 ('Υπερηφανία ἐστὶν οὐδία ψυχῆς, ἰχώρος πεπληρωμένον... 1464).

1 Patrologia Graeca, t. 79, col. 1145-1164; F. Degenhart, Der hl. Nilus Sinaita, sein Leben und seine Lehre vom Moenchtum: E. Peterson, Nilus' De octo spiritibus im isaak-Florilegium: Zeitschrift fuer katholische Theologie 56 (Innsbruck 1932), 596-599.

2 C. Schmidt, Art. Nilus von Ancyra, in: Lexikon der antiken christlichen Autoren, ed. S. Doepf, W. Geerlings. Freiburg, Basel Wien 1998, 452-453; K. Fitschen, Art. Evagrius Ponticus, in: Lexikon der antiken christlichen Autoren, ed. S. Döpp, W. Geerlings. Freiburg, Basel Wien 1998, 224-225; A. Guillaumont, Art. Evagrius Ponticus, in: Theologiesche Realenzyklopaedie 10 (1982), p. 565-570. A. Brueckner, Art. Nilus von Ancyra (Nilus Asketes, Nilus Sinaita), in: Theologiesche Realenzyklopaedie 24 (1994) 568-570. O. Hesse, Nilus von Ancyra: Theologiesche Realenzyklopaedie, p. 570. I. Hausbert, Le "De oratione" d'Evagre le Pontique en syriaque et en arabe: Oriens Christianus 5 (1939) 7-71. მისივე: Les versions syriaque et arménienne d'Evagre le Pontique, Rom 1931. მისივე: Le traité de l'oraison d'Evagre le Pontique (Ps.-Nil), in: Revue d'ascetique et de mystique 15 (Toulouse 1934), 34-93. წმ. ნილოსის ხსენებულ „სწავლათ“ გაკერით შეუბო კ. კეკელიძე: „ევაგრეს კალამს ეკუთვნის ორი თხზულება: De oratione (= „ლოცვის შესახებ“ – ე. კ.) და De malignis cogitationibus (=

ერთი სხვა ავტორიტეტული საეკლესიო მწერლისადმი მიკუთვნებით გადაურჩნენ ევაგრეს თხზულებები განადგურებას, რაც მათ ელოდა იმ არასასურველი რეპუტაციის გამო, რომელიც მათს ნამდვილ ავტორს შეექმნა V მსოფლიო კრების შემდეგ.¹

ამრიგად, ევაგრე პონტოელის ნაშრომად უნდა მივიჩნიოთ ეფთვიმე მთაწმიდელის თარგმანში წმ. მაქსიმესადმი მიკუთვნებული თხზულების ერთი ნაწილი – „სწავლანი“, რვა თავად, რომლის თითოეული თავი ამ თხზულების სხვადასხვა ნაწილშია ჩართული და წინ უძღვის ბიბლიურ ციტირებათა („სიტყვსგებათა“) რვა სერიას თითოეული ვნებული გულისსიტყვის წინააღმდეგ. ციტირებები გულისთქმათა მრავალგვარი გამოვლინების საპასუხოდაა შემოკრებილი, და თხზულებაში უფრო დიდი ადგილი უკავიათ, ვიდრე თითოეული თავისადმი შესავლად წამძღვარებულ შესაბამის „სწავლას“. იქმნება შთაბეჭდილება, თითქოს ევაგრეს „სწავლათა“ თითოეული თავი რომელიღაც მოგვიანო მწერალს გამოუყენებია თავის მიერ შედგენილ „სიტყვისგებათა“ თითოეული თავის წინასიტყვად. ამ აზრისაკენ გვიბიძგებს ის ფაქტი, რომ ფსევდო-ნილოსის სახელით წარწერილი ტრაქტატი „რვა ბოროტი გულისსიტყვის შესახებ“² გამიჯნულია ბიბლიურ „სიტყვისგებათა“ სერიებისაგან და დამოუკიდებელ თხზულებადაა წარმოდგენილი.

ჩნდება კითხვა: ვის მიერაა შეკრებილი ეს ბიბლიური „სიტყვისგებაჲ ვნებათათჳს“? – თუ ამ კომპოზიციისადმი წამძღვარებულ წერილს დავუჯერებთ (რომელიც თითქოსდა წმ. მაქსიმეს

„ბოროტ გულისსიტყვათა შესახებ“ – ე. კ.), რომელიც ამდენ ხანს შეცლომით ნილოს ანკვირულს (ძველი ნომენკლატურით – სინელს) მიეწერებოდა“ (იხ.: კ. კეკელიძე, შერთხე საუკუნის საზღვარგარეთელი ქართველი მოაზროვნე და მოღვაწე, იხ. მისსავე კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან VI, 1960, 5-17.)

1 ამ კრებაზე (553 წ.) ევაგრე მწვალებლად შვირაცხა ორიგენე ალექსანდრიელის თეოლოგიური მოსაზრებების გაზიარების გამო.

2 Περὶ τῶν ὀκτῶ πνευμάτων τῆς πονερείας, Tractatus de octo spiritibus malitiae (PG t. 79, col. 1145-1164).

მიუწერია წმ. თალასესადმი), ავტორად წმ. მაქსიმე უნდა ვიგულისხმოთ, მით უფრო, რომ ამ აზრისაკენ დაბეჯითებით გვიბიძგებს ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ წმ. მაქსიმეს ავთენტური თხზულების — „თალასესადმი სიტყვისგების“ წინასიტყვაში (მამა თალასესადმი ეპისტოლეში) ჩართული ინფორმაცია, თითქოს მაქსიმეს შეეთხზას ზემოხსენებული „სიტყვისგებაჲ ვნებათათჳს“, მაგრამ ამგვარ ატრიბუციას რამდენიმე გადაულახავი დაბრკოლება ელობება:

1. „თალასესადმი სიტყვისგების“ წინასიტყვის ბერძნულ პირველწყაროში მსგავსი ინფორმაცია არ დასტურდება.

2. წმ. მაქსიმეს თხზულებათა შორის არც ერთი მკვლევარი თუ გამოცემელი არ მიუთითებს „ვენებათათვის სიტყვისგებას“.

3. ამ თხზულების ეფთვიმესეული თარგმანის თითოეულ თავს წინ უძღვის ევაგრეს მიერ შეთხზული თავები რვათაგან თითოეული გულისსიტყვის შესახებ. წმ. მაქსიმეს რომ გამოეყენებინა ევაგრეს ნაშრომი (თუნდაც იგი წმ. ნილოსის სახელით ყოფილიყო მისთვის ცნობილი), ამის შესახებ, რა თქმა უნდა, სათანადო შენიშვნასაც დაურთავდა. წინასიტყვაში კი (ე. ი. მამა თალასესადმი მის მიერ მიწერილ ეპისტოლეში), პირიქით, ვხედავთ, რომ „სიტყვისგებაჲ ვნებათათჳს“ წმ. მაქსიმეს თხზულებადაა გამოცხადებული. აი, რას სწერს (თითქოს) იგი მამა თალასეს: „პირველად უკუე თითოეულისა ვნებისათჳს მცირედი აღვწერე, და მერმე სიტყვისგებაჲ გულისსიტყუათაჲ მათ შეუდგინე სიტყუათაგან წმიდათა წერილთაჲსა“. „თითოეულისა ვნებისათჳს მცირედი“ — ესაა ის თავები, რომლებიც, როგორც დავრწმუნდით, ევაგრეს შეუთხზავს და მოგვიანებით წმ. ნილოსისათვის მიუწერიათ. მათი მისაკუთრება, რა თქმა უნდა, წმ. მაქსიმეს აზრადაც არ მოუვიდოდა. როგორც ჩანს, ისევე, როგორც მწიგნობართა ერთმა ნაწილმა წმ. ნილოსს მიაკუთვნა ეს თხზულება, სხვებს იგი წმ. მაქსიმესთვისაც მიუკუთვნებიათ.

რაკი ეს სიყალბე გამოვავლინეთ, კომპოზიციის მეორე ნაწილის („ვენებათა სიტყვისგების“) წმ. მაქსიმესადმი მიკუთვნებაშიც უნდა დავეჭვდეთ, და წინა ორი არგუმენტის გათვალისწინებით, სრულიადაც უნდა გამოვრიცხოთ.

რადგანაც კომპოზიციის ერთი ნაწილი ევაგრეს შეთხზული აღმოჩნდა, ჩნდება ინტერესი, მეორე ნაწილიც მის თხზულებათა შორის ვეძებთ.

ცნობებს ევაგრეს ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ გვაწვდის საეკლესიო ისტორიკოსები: სოკრატე (V ს.)¹ და სოზომენე (V ს.),² ასევე საეკლესიო მწერალი პალადი ჰელენოპოლელი (367-430) თავის „ლავსაიკონში“,³ გენადიუს სქოლასტიკოსი, მასილიელი (Gennadius Massiliensis, † 496) ისტორიულ ნაშრომში – *De Viris Illustribus* („სახელოვან კაცთა შესახებ“)⁴ და სხვანი. გენადისვე უთარგმნია ევაგრეს თხზულებები ლათინურად (ამჟამად დაკარგულად ითვლება).

სოკრატე სქოლასტიკოსი თავის „საეკლესიო ისტორიაში“ იხსენიებს ევაგრეს მიერ შედგენილ ერთ ნაშრომს, *Ἀντιστοχικός*-ის სახელწოდებით („სიტყვისგებითი“),⁵ რომელიც შეიცავს გამოჩვენებებს (ციტირებებს) წმიდა წერილიდან მაცთური სულის წინააღმდეგ. ეს გამოჩვენებები განაწილებული ყოფილა რვა თავში, რვა გულისსიტყვის (ენების) შესაბამისად.⁶ აშკარად, ამავე

1 Socratis scholastici Historia Ecclesiastica, IV,23, P.G 67, col. 516; იხ. აგრეთვე: G. C. Hansen (ed.), *Socrate de Constantinople, Histoire ecclésiastique, Livres IV-VI, Sources Chrétiennes 505*, Paris 2006, 90-96; სოკრატე სქოლასტიკოსი, საეკლესიო ისტორია, თარგმანი ზურაბ ჯაშისა, თბ., 2012, 274-278.

2 Hermiae Sozomeni Ecclesiastica Historia, VI,30, P.G 67, col. 1381-1388. იხ. აგრეთვე: J. Bidez - G. C. Hansen (ed.), *Sozomène, Histoire ecclésiastique, Livres V-VI, Sources chrétiennes 495*, Paris 2005, 409-412; ჰერმას სოზომენე, საეკლესიო ისტორია, თარგმანი ზურაბ ჯაშისა, თბ., 2017, 358-359.

3 ბერძნული ტექსტი იხ. P.G t. 34, col. 995-1261. A. Lucot, *Palladius Histoire Lausique*, Paris 1912. ქართული თარგმანი (ეფრემ მცირისა) გამოქვეყნებულია. იხ.: წმიდა პალადი ჰელენოპოლელი, ლავსაიკონი, გამოსაცემად მოამზადა ქეთევან მაძასა ხლისმა, თბ., 2010, 192-314.

4 გამოცემულია E. C. Richardson-ის მიერ: *Texten und Untersuchungen XIV* (Leipzig 1896).

5 ქართული თარგმანის შემოსწავნებულ გამოცემაში „ანტიერეტიკოსი“ წერია, რაც, რა თქმა უნდა, კორექტურულ შეცდომად უნდა ჩაითვალოს.

6 Socratis scholastici Historia Ecclesiastica, P.G 67, col. 516. G. C. Hansen (ed.), *Socrate de Constantinople, Histoire ecclésiastique, Livres IV-VI*, p. 90.

თხზულებას გულისხმობს გენადიუსიც, რომელიც გვაუწყებს, რომ ევაგრეს დაუწერია ნაშრომი, სათაურით – „მოსაზრებები რვა მთავარი ცოდვის წინააღმდეგ“.¹

იმ აღწერის მიხედვით, როგორც სოკრატე გადმოგვცემს თავის ისტორიაში, ევაგრეს თხზულება სახელწოდებითაც და აგებული-ბითაც სავსებით ემთხვევა წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ თარგმნილ ფსევდომაქსიმეს ნაშრომს:

(1) ევაგრეს თხზულების სახელი ყოფილა 'Αντιρρητικὸς, რაც „სიტყვისგებითს“ ნიშნავს, უფრო სრულად – 'Αντιρρητικὸς περὶ τῶν ὀκτῶ λογισμῶν.² ასეთივე სათაური აქვს ეფთვიმეს თარგმანს – „სიტყვისგებისათვის ენებათაჲსა“.

(2) ევაგრეს თხზულებაც თურმე რვა თავისაგან შედგებოდა (რვა გულისსიტყვის შესაბამისად) და ასეთივე ვითარებაა ეფთვიმეს თარგმანშიც.

(3) ევაგრეს თხზულებაში ბიბლიური ციტატები ყოფილა შეკრებილი მაცთური სულიც წინააღმდეგ; ანალოგიური ციტირებები გვაქვს ეფთვიმეს თარგმანშიც.

(4) ეფთვიმეს თარგმნილ რვა თავს სათითაოდ წინ უძღვის მცირე „სწავლანი“, რომლის ევაგრესეულობაშიც უკვე დავრწმუნდით, და ეს კიდევ ერთი დასტურია იმისა, რომ თხზულების დანარჩენი ნაწილებიც ევაგრეს ნაშრომი უნდა იყოს.

ევაგრეს 'Αντιρρητικὸς-ის ბერძნული დედანი და ლათინური თარგმანი ამჟამად დაკარგულად ითვლება. შემორჩენილია მხოლოდ სირიულ და სომხურ ენებზე. სირიული ტექსტი (ბერძნული უკუთარგმანითურთ) გამოქვეყნებულია ვ. ფრანკენბერგის,³

1 J. Quasten, Patrology, vol. III, Westminster, Maryland 1986, 171; B. Altaner, Patrologie, 1958, 236-238.

2 Παναγ. Κ. Χρηστοῦ, 'Ελληνικὴ Πατρολογία, Τόμος Γ' (περίοδος θεολογικῆς ἀκμῆς), Θεσσαλονίκη 1987, σ. 208. ქართულ-ენოვან კვლევაში ამ თხზულებას „მოპაექრის“ სახელით მოიხსენიებენ (იხ. სოსო მახარაშვილი, ევაგრე პონტოელის ცხოვრება-მოღვაწეობა და მის თხზულებათა ქართული თარგმანი, კრებულში: ძველი ქართული მწერლობის მატრიანე I, თბ., 1984 წ., გვ. 9).

3 W. Frankenberg, Evagrius Pontikus, Berlin 1912, 472-545.

სომხური კი – კარდაპეტ ბ. სარგისიანის მიერ.¹ ამ გამოცემებს ემყარება 'Αντιρρητικός-ის იტალიური და ინგლისური თარგმანები.² ამიერიდან ევაგრეს ამ ნაშრომის თარგმანთა რიცხვს ეფთვიმე მთაწმიდელისეული ბრწყინვალე ქართული თარგმანიც უერთდება, მათს პუბლიკაციებს კი – ქართული თარგმანის წინამდებარე პუბლიკაცია, და, მამასადამე, იქმნება საშუალება ევაგრეს 'Αντιρρητικός-ის გაღრმავებული შესწავლისათვის. სამივე თარგმანის პარალელური განხილვა საშუალებას მოგვცემს, უფრო მეტი მიახლოებით აღვადგინოთ ამ თხზულების არქეტიპი, ვიდრე ეს სირიული ვერსიის ვ. ფრანკენბერგისეული ძველბერძნული უკუთარგმანით მოხერხდა.

სანამ ეს შრომატევადი საბუშაო დაიწყებოდეს, გაგაცნობთ პირველ დაკვირვებებს ქართულ-სირიული ვერსიების ურთიერთმიმართების შესახებ. სირიული ვერსიის ვითარებას ვითვალისწინებთ ვ. ფრანკენბერგისეული ძველბერძნული უკუთარგმანით. ეფთვიმისეული თარგმანისაგან განსხვავებით, მასში მხოლოდ „სიტყვისგების“ ნაწილია წარმოდგენილი, ხოლო თითოეული თავის წინ შესაბამისი ვნების შესახებ წამძღვარებული „სწავლანი“ (ე. ი. ის ნაწილები, რომლებიც PG-ის 79-ე ტომში წმ. ნილოს სინელს მიეწერება) მასში არ ყოფილა შეტანილი.

თავი III. ევაგრე პონტოელის 'Αντιρρητικός-ის ქართულ-სირიული ვერსიების ურთიერთმიმართებისათვის

პირველი, რაც თვალში გვეცემა ევაგრე პონტოელის 'Αντιρρητικός-ის ქართულ-სირიული ვერსიების შედარებისას, ისაა, რომ მათში ერთნაირი მიმდევრობითაა წარმოდგენილი ბოროტ ვნებათა ჩამონათვალი. ამ მიმდევრობას ეფუძნება ორივე ვერსიის

1 Բ. Ս ա ռ գ ի ս ե ա ն, *Եւագրի Պոնտոս* □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □, *Վենետիկ*, 1907, 217-323:

2 Evagrio Pontico, *Contro i pensieri malvagi. Antirrhethikos*. Introduzione di G. Bunge, Magnano/BI 2005. Evagrius of Pontus, *Talking Back*, Translated by David Brakke, Collegeville (Minnesota) 2009.

ტექსტის აგებულება, და მათი თავების განლაგება მხოლოდ ერთ პუნქტში განსხვავდება ჩვენთვის ცნობილ ანალოგიურ თხზულებებში დაცული მიმდევრობისაგან. ზემოთ, როდესაც ერთმანეთს ვადარებდით ეფთვიმე მთაწმიდელის თარგმანსა და ფსევდო-ნილოს (არსებითად – იმავე ევაგრეს) თხზულებას – *Περὶ τῶν ὀκτῶ πνευματικῶν τῆς πορνείας*, უკვე აღვნიშნეთ, რომ ქართულ თარგმანში ბერძნულ წყაროსთან მიმართებით ერთგან განსხვავებულია მისი თავების მიმდევრობა: ჯერ მწუხარების ვნების შესახები „სწავლა“ წერია, შემდეგ – მრისხანებისა. და, რა თქმა უნდა, იმავე მიმდევრობითაა განლაგებული „სიტყვისგება-ნიც“. ვ. ფრანკენბერგის გამოცემით ვარკვევთ, რომ ანალოგიური მიმდევრობა ვნებათა ჩამონათვალში – თხზულების სირიულ ვერსიაშიც ყოფილა.

როგორც ჩანს, ევაგრეს მიერ დადგენილი გრადაცია ბოროტი ვნებებისა ასეთია: ნაყროვანება, სიძვა, ვეცხლისმოყუარება, მწუხარება, მრისხანება, მოწყინება, ცუდადმზუაობრობა, ამპარტავანება.¹

ასეთსავე მიმდევრობას ვხვდებით ევაგრეს სახელით ბერძნულად შემორჩენილ ერთ თხზულებაში (*De octo vitiosis cogitationibus ad Anatolium*): *Ὁκτὼ εἰσι πάντες οἱ γενικῶτατοι λογισμοὶ, ἐν οἷς περιέχεται πᾶς λογισμὸς. Πρῶτος ὁ τῆς γαστριμαργίας, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ τῆς πορνείας · τρίτος ὁ τῆς φιλαργυρίας · τέταρτος ὁ τῆς λήπτης · πέμπτος ὁ τῆς ὀργῆς · ἕκτος ὁ τῆς ἀκηδίας · ἕβδομος ὁ τῆς κενοδοξίας · ὄγδοος ὁ τῆς ὑπερηφάνειας. Τούτους πάντας παρενοχλεῖν μὲν τῇ ψυχῇ, ἢ μὴ παρενοχλεῖν, τῶν οὐκ ἔφ' ἡμῖν ἐστὶ · τὸ δὲ χρονίζειν αὐτοὺς, ἢ μὴ χρονίζειν, ἢ πᾶθαι κινεῖν, ἢ μὴ κινεῖν, τῶν ἔφ' ἡμῖν ἐστίν.* (იხ. PG t. XL, col. 1272).

შდრ. ქართული თარგმანი, რომელიც Sin. 35-ის მიხედვით

¹ ევაგრეს ასკეტურ-მისტიკური თეორიის შესახებ იხ.: H.G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, 1959, 346-348.

გამოაქვეყნა ს. მახარაშვილმა: „ესე რვანი არიან ყოვლადვე ძლიერნი იგი გულისსიტყუანი ეშმაკთანი, რომელთა შებას ყოველივე გულისთქუმაჲ უკეთური: პირველად — ნაყროვნებისაჲ, მეორედ — სიძვისაჲ, მესამედ — ვეცხლისმოყუარებისაჲ, მეოთხედ — მწუხარებისაჲ, მეხუთედ — გულისმწყრალობისაჲ, მეექვსედ — ურვისაჲ, მეშუდედ — ცუდადმზუაობრობისაჲ, მერვედ — ამპარტავანებისაჲ. ამათ ყოველთა საარებაჲ გინა არა-საარებაჲ — არა ჩუენგან არს; ხოლო დაყოვნებაჲ მათი გინა არა-დაყოვნებაჲ, და ვნებათა აღგომაჲ გინა არა-აღდგომაჲ ვნებათა[ჲ] — ჩუენგან არს. ესე ყოველნი ბოროტებენ მონათა ღმრთისათა“.¹

ვნებათა ჩამონათვალში მწუხარებისა და მრისხანების (= გულისმწყრალობის) განსხვავებულ მიმდევრობას ვხვდებით სხვა ანალოგიურ ტრაქტატებში: ფსევდო-ნილოსის Περὶ τῶν ὀκτῶ πνευμάτων τῆς πονηρίας-ში,² კასიანე რომაელის თხზულებაში — „თქმული წმიდისა მამისა ჩუენისა კასიანე ჰრომისანი, რვათა მათ გულისსიტყუათათჳს ბოროტთა: ნაყროვნებისა და სიძვისა და ვეცხლისმოყუარებისა და რისხვისა და მწუხარებისა, მოწყინებისა და ცუდადმზუაობრობისა და ამპარტავანებისათჳს“.³

სირიულ ტექსტს და, შესაბამისად, ბერძნულ უკუთარგმანსაც წინ უძღვის წინასიტყვა (Λόγος Ἐυαγρίου περὶ τῶν ὀκτῶ λογισμῶν), რომელიც ეფთვიმესეული თარგმანის წინასიტყვის მეორე ნაწილს ემთხვევა. ეფთვიმესეულ თარგმანში წინასიტყვას მამა თალასესადმი მიწერილი ეპისტოლის ფორმა აქვს.³ უფრო ზუსტად, ეპისტოლური ნაწილი ამ წინასიტყვის პირველ ნახე-

1 ს. მახარაშვილი, ევაგრე პონტოელის ცხოვრება-მოღვაწეობა და მის თხზულებათა ქართული თარგმანი, გვ. 25.

2 PG. L 79, col. 1145-1164.

3 ქართული თარგმანი გამოქვეყნებულია. იხ. ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. კასიანე რომაელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი VII, 2014.

4 ეპისტოლე დასათაურებულია ასე: „სიტყვსგებისათჳს ვნებათაჲსა, მიწერილი მამისა თალასეს მიმართ“.

ვარს წარმოადგენს, და მთავრდება სიტყვებით — „პირველად უკუე თითოეულისა ვნებისათჳს მცირელი აღვწერე, და მერმე სიტყვსებაჲ გულისსიტყუათაჲ მათ შეუდგინე სიტყუათაგან წმიდათა წერილთაჲსა“, ამის შემდეგ კი ეფთვიმეს თარგმანში ზუსტად ის ტექსტი იწყება, რაც სირიულ ვერსიას წინასიტყვად უზის: „პირმეტყუელთა მათ შორის დაბადებულთა ღმრთისათა რომელნიმე არიან მოლუაწენი, და რომელნიმე — თანაშემწენი, და რომელნიმე — მბრძოლნი და წინააღმდეგომნი. მოლუაწენი უკუე არიან კაცნი; თანაშემწენი არიან ანგელოზნი; მბრძოლნი და წინააღმდეგომნი არიან ეშმაკნი“ და ა. შ.¹

წინასიტყვას უშუალოდ ერთვის სიტყვისგებანი ვნებათათვის, ნაყროვანებიდან დაწყებული და ამპარტავანებით დასრულებული.² თითოეული ვნების სხვადასხვაგვარ გამოვლინებათა საწინააღმდეგოდ ათეულობით ბიბლიური ციტატაა მოხმობილი. ვნებათა ეს მოქმედებანი, შესაბამისი სიტყვისგებითი ბიბლიური ციტირებებითურთ, მცირე თავებადაა დაყოფილი და ძირითადად ერთნაირი რაოდენობით წარმოდგენილი ქართულ და სირიულ ვერსიებში. ხსენებულ მცირე თავთა თანამიმდევრობაც (ცალკეული ვნების აშსახველი ღიდი თავის ფარგლებში) ძირითადად ერთნაირია ორსავე ვერსიაში.

თითოეულ ღიდ თავში მცირე თავთა (და შესაბამის ციტირებათა) რაოდენობას სირიულ და ქართულ ვერსიებში ასახავს წინამდებარე დიაგრამა:

1 შტრ.: Τῆς λογικῆς φύσεως τῆς ὑπο τὸν οὐρανὸν τὸ μὲν πολεμεῖται τὸ δὲ βοηθεῖ τῷ πομμεουσμένῳ τὸ δὲ πολέμει τῷ πομμεουσμένῳ τὲ καὶ καρτερῶς ἐπεγείρει κατ' αὐτοῦ τῆς μάχης καὶ συνίσται· καὶ οἱ πολεμουμένοι μὲν εἰσιν οἱ ἀνθρώποι, οἱ δὲ βοηθοὶ αὐτῶν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἐναντοὶ αὐτῶν εἰσιν οἱ πονηροὶ δαιμόνες (გვ. 473).

2 „სიტყვისგების“ ბერძნულ ტექსტს ვ. ფრანკენბერგის გამოცემაში უკავია შემდეგი გვერდები: I (γαστριμαργία) — 475-485 II (πορνεία) — 485-495 III (φιλαργυρία) — 495-503 IV (ἀσπῆ) — 503-513 V (δργή) 513-521 VI (ἀκόθια) — 521-531 VII (κενοδοξία) — 531-537 VIII (ὑπερηφανία) — 537-545.

დიდი თავები	მცირე თავთა რიცხვი		
	სირიულ ვერსიაში	ქართულ ვერსიაში	საერთო თავები
I (ნაყროვანებაჲ)	69	67	52
II (სიძებაჲ)	65	64	56
III (ვეცხლისმოყუარებაჲ)	58	63	51
IV (მწუხარებაჲ)	76	75	65
V (პრისხანებაჲ)	64	60	53
VI (მოწყონებაჲ)	57	60	52
VII (ცუდადმზუაობრებაჲ)	43	41	24
VIII (ამპარტავანებაჲ)	60	60	57

დიაგრამა გვიჩვენებს, რომ ბიბლიიდან ციტირებული ადგილები სხვადასხვა რაოდენობითაა ქართულ-სირიულ ვერსიებში. ზოგი ციტატა მხოლოდ სირიულში გვაქვს, ზოგი — მხოლოდ ქართულში. ხოლო საერთო ციტირებათა რაოდენობა ბევრად უფრო მეტია, ვიდრე ცალკეულ ვერსიათა ნამეტი.

აქვე წარმოვადგენთ ბიბლიიდან ციტირებულ საერთო ადგილთა რიგითი ნომრების სათანხმებელს, სირიული ვერსიის ნომერთა თანამიმდევრობით (მეორე სვეტში — ქართ. ვერს. ნომრებია):

თავი I

II შჯ. 6,12	4	4	ფს. 101,8	17	15-ბ
II შჯ. 30,11	5	5	ფს. 108,24	18	16
II შჯ. 32,15	6	6	ფს. 117,17-18	19	17
III სმ3,35/მგ.14,24	7	7	იგავ. 12,11	22	19
III მგ. 17,14	8	8	იგავ. 14,23	23	20
ფს. 22,1	11	10	იგავ. 17,1	24	22-ბ
ფს. 36,25	12	11	იგავ. 20,1	26	24
ფს. 37,19	13	12-ა	იგავ. 23,20	29	27
ფს. 48,9-11	14	13	იგავ. 23,31	30	28
ფს. 54,23	16	14	იგავ. 24,15	31	29

იგავ. 26,25	33	31	რომ. 13,14	52	51
იგავ. 27,6	34	32	I კორ. 9,25	54	52
ეკლ. 3,11	35	33	II კორ. 4,8-10	55	53
ეკლ. 7,3	36	34	II კორ. 4,16	56	54
ეკლ. 7,17	37	35	II კორ. 5,1	57	55
იობ. 2,10	38	36	II კორ. 12,10	59	57
მიქ. 2,10	39	37	ეფეს. 5,18	60	58
ამბაკ. 3,18	40	38	ფილიპ. 4,5-6	61	59
იერ. 5,20	41	39	ფილიპ. 4,12	62	60
იერ. 15,15-16	43	41	I თესალ. 4,10	63	61
იერ. გოდ. 1,20	44	42	II თესალ. 3,10	64	62
დან. 1,11-16	45	43	ებრ. 12,11	65	63
მათ. 4,1	46	45-გ	ებრ. 13,16	66	64
მათ. 6,25	47	46	I ტიმ. 5,22-23	67	65
ლუკა 3,11	49	48	იაკ. 4,4	68	66
საქმე 14,22	51	50	I იოან. 5,3	69	67

თავი II

გამოსლვ. 20,17	1	5	ფს. 17,43	26	27
გამოსლვ. 23,22	2	6	ფს. 29,12	27	28
გამოსლვ. 23,29	3	7	ფს. 34,4	28	29
გამოსლვ. 30,14	4	8	ფს. 34,5	29	30
გამოსლვ. 32,33	5	9	ფს. 34,13	30	31
II შჯ. 6,3	6	10	ფს. 36,10	31	32
II შჯ. 6,13	7	11	ფს. 51,7	32	33
II შჯ. 7,17	8	12	ფს. 128,5	33	34
II შჯ. 9,3	9	13	იგავ. 1,26	34	35
II შჯ. 12,8	10	14	იგავ. 5,20	35	36
II შჯ. 33,29	11	15	იგავ. 6,25	36	37
მსაჯ. 4,14	12	16	იგავ. 6,27	37	38
მსაჯ. 16,20	13	17	იგავ. 17,3	38	39
I მეფ. 2,1	14	18	იგავ. 26,11	39	40
I მეფ. 2,4	15	19	ეკლ. 7,5	40	41
III მეფ. 21,3	17	20	ეკლ. 10,4	41	42
ფს. 3,2	21	22	იობ. 1,5	43	43
ფს. 4,5	22	23	იობ. 7,1	44	44
ფს. 6,9	23	24	იობ. 34,10	46	47
ფს. 9,7	24	25	ეს. 14,30	48	49
ფს. 12,4	25	26	ეს. 32,6	49	50

იერ. 20,12	50	51	I კორ. 10,8	59	58
გოდ. იერ. 1,9	51	52	ევგ. 5,5	60	59
გოდ. იერ. 1,11	52	53	იაკ. 1,13	61	60
გოდ. იერ. 2,19	53	54	იაკ. 4,1	62	61
გოდ. იერ. 3,55	54	55	I პეტ. 4,12	63	62
დან. 4,21	55	56	I პეტ. 5,8	64	63
I კორ. 6,9	58	57	II პეტ. 2,9	65	64

თავი III

დაბ. 28,20	2	11	ფს. 139,5-6	26	34
გამოსლვ. 21,16	3	12	ფს. 143,4	27	35
გამოსლვ. 23,9	4	13	იგავ. 3,3	27(sic.)	36
ლევიტ. 19,18	5	14	იგავ. 3,27	28	37
ლევიტ. 25,17	6	15	იგავ. 11,4	29	38
ლევიტ. 25,35	7	16	იგავ. 13,8	30	39
ლევიტ. 25,46 *	8	17	იგავ. 22,1	32	42
II შჯ. 15,7-8 **	9	18	ეკლ. 1,2	34	44
II შჯ. 28,17	10	19	ეკლ. 5,9	35	45
მსაჯ. 8,2	11	20	იობ. 1,21	36	46
III მეფ. 19,19-21	13	22	ეს. 58,7	37	47
IV მეფ. 4,38	14	23	მათე 5,7	38	1
IV მეფ. 5,25-27	15	24	მათე 5,40	39	2
ფს. 15,5	16	25	მათე 5,42	40	3
ფს. 26,10	17	26	მათე 6,19	41	4
ფს. 33,3	18	27	მათე 6,24	42	5
ფს. 36,32	19	28	მათე 7,12	43	6
ფს. 44,11	21	29	რომ. 12,8	45	52
ფს. 61,11	22	30	II კორ. 9,6	47	53
ფს. 83,11	23	31	ევგ. 4,32	48	54
ფს. 83,12	24	32	ფილიპ. 2,4	49	55
ფს. 118,36-37	25	33	ფილიპ. 3,7-8	50	56

* სირიულ ვერსიაში იგივე თემა, რაც ქართულში („გულისსიტყვასა მის მიმართ, რომელი უმეტეს ძალისა ეძიებნ ძმისაგან კელთა საქმარსა“), მაგრამ ციტირებულია ლევიტ. 25,46 („კაცად-კაცადმან ძმამ თუსი არა დაიდგინენ, ვითარცა მოქმედი“), რაც არ შეეფერება ამ თემას. ეფთვიმესეული ციტირება კი საესებით ადგევადტურია: „არა დაამძიმოს კაცად-კაცადმან ძმასა ზელა რულუნებად წინაშე მისსა“ (მდრ. ლევიტ. 25,53).

** სირიული ვერსიის გამოცემაში აქ შეცდომითაა მითითებული II შჯ. 15,17.

კოლ. 3,5	51	57	II ტიმ. 2,4	55	61
ებრ. 13,5	52	58	I პეტ. 4,11	56	62
I ტიმ. 6,7	53	59	I იოანე 3,17	57	63
I ტიმ. 6,10	54	60			

თავი IV

გამოსლვ. 2,23	1	5	ფს. 34,17	37	42
გამოსლვ. 3,7	2	6	ფს. 36,15	38	43
გამოსლვ. 5,22	3	7	ფს. 37,22	40	44
გამოსლვ. 6,6	4	8	ფს. 54,22	42	45
გამოსლვ. 13,17	5	9	ფს. 68,7	43	46
გამოსლვ. 14,25	6	10	ფს. 70,10	44	47
გამოსლვ. 15,9	7	11	ფს. 73,19	45	48
გამოსლვ. 15,16	8	12	ფს. 117,7	47	49
გამოსლვ. 23,20	10	13	ფს. 123,7	48	50
ლევიტ. 26,6	11	14	ფს. 139,11	49	51
II შჯ. 1,29	12	15	იგავ. 22,13	50	52
II შჯ. 2,24	13	16	იობ. 1,10	51	53
II შჯ. 1,29	14	17	იობ. 2,4	52	54
II შჯ. 3,24	15	18	იობ. 14,14	54	55
II შჯ. 4,31	16	19	მიქ. 7,8	55	56
II შჯ. 8,16	17	20	ნაუმ. 1,7	56	57
ისუ ნავ. 1,9	19	23	ზაქ. 14,12	57	58
ისუ ნავ. 10,25	20	24	ეს. 8,9	58	59
მსაჯ. 5,12	21	25	ეს. 51,7	60	60
I მეფ. 16,23	22	28	ეს. 54,14	61	61
I მეფ. 17,45	23	29	იერ. 1,8	62	62
I მეფ. 17,47	24	30	იერ. 15,18	63	63
IV მეფ. 6,16	26	31	იერ. 17,18	64	64
IV მეფ. 6,17	27	32	საქმე 5,41	68	67
ფს. 2,4	28	33	რომ. 5,3	69	68
ფს. 6,3	29	34	რომ. 8,18	70	69
ფს. 10,1	30	35	I კორ. 10,13	71	70
ფს. 16,13	31	36	II კორ. 1,9	72	71
ფს. 19,8	32	37	II კორ. 5,17	73	72
ფს. 26,1	33	38	II კორ. 7,10	74	73
ფს. 26,3	34	39	იაკ. 4,7	75	74
ფს. 31,7	35	40	I პეტრე 3,13	76	75
ფს. 34,1-2	36	41			

თავი V

გამოსლვ. 20,16	3	7	მათე 5,44	37	1
გამოსლვ. 23,1	4	7	ლუკა 17,3	38	5
ლუკიტ. 19,17	6	7	იოანე 13,34	39	6
რიცხ. 12,3	7	8	რომ. 8,35	40	35
ფს. 24,9	9	9	რომ. 12,15	41	36
ფს. 36,8	10	10	რომ. 12,17	42	37
ფს. 49,20	11	11	I კორ. 6,7	43	38
ფს. 118,98	12	12	I კორ. 13,1	45	39
იგავ. 3,29	14	13	გალატ. 5,22	46	40
იგავ. 10,12	15	13	გალატ. 6,2	47	41
იგავ. 10,18	16	14	გალატ. 6,9	48	42
იგავ. 11,25	17	15	ეფეს. 4,26	49	43
იგავ. 12,16	19	17	ეფეს. 4,31	50	44
იგავ. 12,28	21	19	ფილიპ. 2,14	51	45
იგავ. 14,29	22	20	კოლ. 3,8	52	46
იგავ. 15,1	23	21	I თეს. 5,15	53	47
იგავ. 15,18	24	22	I ტიმ. 1,5	54	48
იგავ. 15,26	25	23	II ტიმ. 3,12	56	49
იგავ. 22,24	26	27	ფილიპ. 1,19	57	50
იგავ. 25,21	28	29	იაკ. 1,19	58	51
ეკლ. 7,9	29	30	იაკ. 3,17	59	53
ეკლ. 11,10	30	31	იაკ. 4,11	60	54
ქება ქებ. 8,7	31	32	I პეტ. 3,9	61	56
ეს. 10,1	32	33	I იოანე 2,9	62	57
მათე 5,10	34	2	I იოანე 3,15	63	58
მათე 5,22	35	3	I იოანე 4,20	64	60
მათე 5,39	36	4			

თავი VI

დაბ. 3,19	1	4	ფს. 6,7	10	13
გამოსლვ. 22,28	2	5	ფს. 24,18 *	11	14
რიცხ. 13,21	3	6	ფს. 26,13	12	15
II შჯ. 6,4	4	7	ფს. 33,2	13	16
II შჯ. 6,6	5	8	ფს. 36,3	14	17
II შჯ. 7,15	6	9	ფს. 36,34	15	18

* სირიული ვერსიის გამოცემაში აქ შეცდომითაა მითითებული ფს. 24,13.

ფს. 37,11	16	19	მიქ. 7,9	36	39
ფს. 37,12	17	20	ეს. 41,11	37	40
ფს. 39,2	18	21	იერ. 14,7	39	42
ფს. 41,4	19	22	იერ. გოდ. 3,25-26	40	44
ფს. 41,6	20	23	იერ. გოდ. 3,27-31	41	45
ფს. 55,2	21	24	ღან. 3,34-35 **	42	46
ფს. 65,12 *	22	25	მათე 8,21-22	43	1
ფს. 72,28 **	23	26	მათე 19,29	44	2
ფს. 76,3	24	27	ლუკა 14,26	45	3
ფს. 102,15	25	28	რომ. 12,12	47	47
ფს. 131,14	26	29	I კორ. 10,10	48	48
ფს. 142,3-4	27	30	II კორ. 11,23-28	49	49
იგავ. 6,9	28	31	უფეს. 5,20	50	50
იგავ. 17,24 ***	29	32	ფილ. 1,29	51	51
იგავ. 18,1	30	33	ებრ. 10,36-37	52	52
იობ. 5,17-19	31	34	ებრ. 13,14	53	54
იობ. 8,8	32	35	ებრ. 11,36-38	54	56
იობ. 10,20	33	36	ებრ. 13,17	55	57
იობ. 34,9	34	37	იაკ. 1,2-4	56	59
მიქ. 4,5	35	38	იაკ. 1,12	57	60

თავი VII

ღან. 19,17	1	7	მათე 6,5	31	2
რიცხ. 11,29	2	8	მათე 6,16	32	3
II შჯ. 16,20	4	10	მათე 12,36-37	33	4
II შჯ. 22,10	5	11	ლუკა 10,20	34	5
ფს. 5,10	8	12	იოანე 8,44	35	6
ფს. 83,4	9	13	საქმე 8,20-21	36	30
ფს. 118,115	10	14	I კორ. 3,19	37	31
იგავ. 10,19	12	16	გალატ. 1,10	39	33
იგავ. 18,13	14	18	ებრ. 5,4	40	38
იერ. 17,14	25	25	იაკ. 3,1-2	41	39
იერ. გოდ. 3,53	26	27	იაკ. 4,3	42	40
მათე 6,1	30	1	I იოანე 2,15	43	41

* სირიული ვერსიის გამოცემაში აქ მითითებულია ფს. 55,12.

** სირიული ვერსიის გამოცემაში ეს ციტატები მითითებული არაა.

*** სირიული ვერსიის გამომცემელი ვერ არკვევს ამ ციტატის რაობას ხელნაწერის დეფიქტის გამო.

თავი VIII

ღაბ. 3,14	1	6	იგავ. 18,19	34	36
ღაბ. 18,27 *	2	7	იგავ. 20,9	35	37
ღაბ. 48,15	3	8	იგავ. 28,14	36	38
გამოსლ. 15,1	5	9	ეკლ. 3,20	37	39
გამოსლ. 15,6	6	10	ეკლ. 7,21	38	40
გამოსლ. 23,20	7	11	იობ. 13,4	40	41
ლევ. 19,32	8	12	იობ. 13,7	41	42
რიცხ. 14,6	11	13	იობ. 14,4	42	43
II შჯ. 8,17	13	14	იობ. 22,3	43	44
II შჯ. 9,4	14	15	ზაქ. 3,2	44	46
II შჯ. 28,16	15	16	ეს. 5,21	45	47
II შჯ. 30,19 **	16	17	ეს. 23,9 ***	46	48
ისუ ნავ. 5,13	17	18	იერ. 10,11	47	50
I მეფ. 2,25	18	19	იერ. 10,23	48	49
III მეფ. 18,42	19	20	იერ. გოდ. 3,31	49	51
IV მეფ. 19,6	20	21	იერ. გოდ. 3,43	49	52
IV მეფ. 19,15	21	22	ეზეკ. 28,9	49	53
III ეზრა 4,59	22	23	მათე 7,3	49	1
ფს. 7,2	23	24	მათე 9,29	49	2
ფს. 35,12	24	25	ლუკა 17,10	51	5
ფს. 43,7	25	26	ლუკა 14, 11	52	5
ფს. 49,16	26	27	რომ. 14,3	53-54	54
ფს. 61,4	27	28	I კორ. 15,10	55	55
ფს. 64,4	28	30	II კორ. 11,14	56	56
ფს. 74,6	29	31	გალ. 6,1	57	57
ფს. 126,1	30	32	ფილ. 3,12	58	58
იგავ. 3,34	31	33	I იოანე 1,8	59	59
იგავ. 4,17	32	34	იუდა 1,24	60	60
იგავ. 13,20	33	35			

ურთიერთმეგზეად აღვიღებში ქართული და სირიული ვერსიები უმეტესწილად საეკლესიო ემთხვევა ერთმანეთს, როგორც, მაგალითად, ამ თავებში:

III,20. გულისსიტყვას მის მიმართ, III,11: Πρὸς λογισμὸν τὸν πλοῦ-
რომელი პატივ-სცემ და აღირჩევენ სი- τὸν τῆς πεινᾶς προαιρουμένον.
მდიდრესა უფროჲს სიგლახაკისა.

* სირიულში: ღაბ. 18,17. ** სირიულში: II შჯ. 30,15. *** სირიულში: ეს. 19,17.

IV,20: სულისა მის მიმართ, რომელი ეძიებნ მიზეზსა ესოდენტა მათ მრავალთა ჭირთა და განსაცდელთასა.

V,32. გულისსიტყესა მის მიმართ საეშმაკომსა, რომელი მრავლითა ღონითა განსაცდელთამათა ისწრაფინ შერყევად სიფუარულსა ჩუენსა, რომელი გუაქუნ ძმათა მიმართ.

V,33. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი მეტყუნ მიწერად შეძაწუხებულისა ჩუენისა სიტყუათა ბოროტთა, მომწყვლველთა გულისა მისისათა.

სმირია აგრეთვე ეფთვიმესეული ვერსიის გავრცობა სირიულთან შედარებით (ხაზს ვუსვამთ შემატებული ადგილებს):

II,16. სულისა მის მიმართ მწუხარებისაგან დაკსნილისა, რომელი ვერღარა თავს-ოდებნ ჭირსა და იწროებასა არაწმიდათა გულისსიტყუათასა, რომელნი შეამწყიკულებდინ ლოცვასაცა მისსა.

III,27: გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი მეტყუნ, ვითარმელ: აჰა ვერა, ძმანი შენნი ერისკაცობასა შინა მდიდარნი არიან და ყოველთა მიერ პატივცემულ და ქებულ, და შენ – გლახაკ და ნაკლულევან და საწუნელ.

III,35. გულისსიტყესა მის მიმართ სულმოკლისა და ვეცხლისმოყუარისა, რომელი სიგლახაკესა მას შინა მწარესა მრავალთა ჟამთა ყოფად წინამსწარმეტყუელებნ და გუაურეებნ და იტყუნ: „ვითარ უძლო, უბადრუკო, მრავალთა მათ წელთა ესევეითარიითა სიგლახაკითა და უპოვარებითა ცხორებად!

V,30: სულისა მის მიმართ, რომელი

IV,17. Πρὸς ψυχὴν αἰτίαν τῶν πειρασμῶν τούτων γιγνώσκειν θελοῦσαν.

V,31. πρὸς δαιμόνα διὰ πολλῶν πειρασμῶν τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀγαπὴν κατασβέσαι ζητοῦντα.

V,32. πρὸς λογισμὸν μὲ ἐρεθίζοντα τῷ ἡμᾶς θλίψαντι λόγους συντριψέως γράψαι τὴν καρδίαν αὐτοῦ δάκνουσας.

II,12. πρὸς ψυχὴν ἀπὸ λύπης εἰς ἀκηδεῖαν πεσοῦσαν καὶ οὐκέτι δυναμένην τοὺς μισροὺς λογισμοὺς τὴν προσευχὴν μαινοντας φέρειν.

III,18: πρὸς λογισμοὺς διατάρσσοντας ἡμᾶς ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐν τῷ κοσμῷ πλοῦστοι καὶ παρὰ πάνσι διὰ τὸν πλοῦτον αὐτῶν ἐνδόξοι.

III,27 πρὸς λογισμὸν φιλαργυρίας ὅτι ἐν πικραι πτωχείαι πολὺν χρόνον ζῆν μέλλομεν ἡμῖν προφητεύοντα.

V,29: πρὸς λογισμὸν ψυχῆς

ლი მსწრაფლ აღიძრვინ გულისწყრომად და მძათა მიმართ მკეცებრსა აჩუენებნ სიფიცხესა, რომლისაგან იშეგებიან სიტყუანი თავკედ-ნი და საქმენი უჯერონი.

VI,26: გულისსიტყესა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი ცუნდრუკენ და მეტყენ: იგი ვინმე მძაჲ შენი ანუ ნათესავი იმას ვისმე თანა არს, გინა მთავარსა გინა მღდელთმოდუარსა, და პატიოსან არს და შეუბულ, და შენ — შეურაცხ და პური სმთხოველ.

VI,1. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი მეტყენ მოსლვად კორციელისა მამისა, ხილვად, რაჟამს უძლურ არნ იგი, ანუ სხვსა ვისამე კორციელთა თუსთა და ნათესავთაგან.

სხვა შემთხვევებში, პირიქით, ეფთვიმესეული თარგმანი უფრო შემოკლებულია, ვიდრე სირიული ვერსია (და სავარაუდოდ, მისი ბერძნული დედანიც):

IV,35: გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მაწუევიან სივლტოლად უკეთურებისაგან ეშმაკთაჲსა.

VI,44. გულისსიტყუათა მიმართ მოწყინებისათა, რომელნი ძნელ და საჭირო გუჩუენებლიან მონაზონებისა ცხორებასა.

κατὰ τὰχος ἐν θυμῷ ἐκκαίω-
ἐνης καὶ ὀξέως κατὰ ἀδελφῶν
καταπικραίνομένης.

VI,23: εἰς κύριον περὶ λογισ-
μῶν ἀκηδίας ἡμῖν ἐγγιγνόμενον
ὥς ὁ δεῖνα εἰς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν
ἢ εἰς τῶν συγγενῶν ἡμῶν προσή-
χθῃ εἰς βαθμὸν τιμῆς καὶ ἐξ-
ουσίας.

VI,43. πρὸς ἀκηδίας λογι-
σμὸν ἡμῖν συμβουλευόντα τὸν
πατέρα ἡμῶν τὸν κατὰ σάρκα
ἐπισκέψασθαι.

IV,30 πρὸς λογισμοὺς συμ-
βουλευόντας ἡμῖν ἀπὸ προσώπου
τῆς δαιμόνων κακίας φυγεῖν καὶ
μὴ ἀνδρείως αὐτοῖς ἐν ἀγῶνι
ἀντικεῖσθαι.

VI,40. πρὸς λογισμοὺς ἀπο-
δεικνύοντας ἡμῖν τὴν μοναστι-
κὴν ζωὴν, ὅτι πόλλαι θλίψεις
καὶ μεγάλοι πόνοι ἐν τῇ ἀνασ-
τροφῇ αὐτῆς.

ზოგჯერ კი სიტყვიერი მასალა ერთობ დაცილებულია ქართულ და სირიულ ვერსიებში, რაც ალბათ უმეტესწილად მთარგმნელთა შემოქმედებითი პრიპციპების სხვაობით უნდა აიხსნას, მაგრამ არც მათ ხელთ არსებულ დედანთა სხვაობა უნდა გამოირიცხოს:

III,30. გულისსიტყვას მის მიმართ, რომელი სურვიელ არს საფასეთათჳს და არა გულისკმა-ჰყოფნ, ვითარმედ ამო არს და ცუდ ბუნებაჲ სიძლიერისა მის სოფლიოჲსაჲ.

III,37. გულისსიტყვას მის მიმართ ვეცხლისმოყუარისა, რომელი მოწყალებისათჳს და ქველისსაქმისა გოდებნ რეცა სიგლახაკისათჳს და უძლურებოსა.

III,46. გულისსიტყვას მის მიმართ, რომელი მოგუასენებნ პირველ წარწყმედულთა საფასეთა და მონაგებთა, რომელთაგან გუეკქმნებოდა ფრიადი კორციელი განსუენებაჲ.

IV,8. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელთა არა აქუნ სასოებაჲ, ვითარმედ მოუკლინოს ღმერთმან შეწევნაჲ თჳსი და ამის გამო მწუხარებითა ღაამქუან სული იგი მოღუაწისაჲ.

III,22: προς λογισμους εν χρημασι μελετωντας, εις δε την του πλουτου μοχθηραν οδον την ουκ ατενιζοντας.

III,28. προς φιλαργυριας λογισμον του μη ευεργετειν ημας κωλυοντα και δια πενιας και σωματος ασθενειας μεριμνης ημας ταρασσοντα.

III,36. προς λογισμον προ οφθαλμων ημων διαγραφοντα αποβολην (ζημιαν) χρηματων και κτηματων οι ην αναπασις μεγαλη σωματικη.

IV,4: προς λογισμους βοηθειαν παρα θεου ου προσδοκωντας τε και δια ληπης την ψυχην καθαιρουντας.

რამდენსამე ადგილას ქართულ თარგმანში ორი ან სამი ბიბლიური მუხლის ციტირებაა თავმოყრილი ერთ თავში, სირიულში კი ამ თითოეული ციტირებისათვის ცალკე თავია გამოყოფილი. მაგალითად, ეფთვიმეს თარგმანის V,7-ში („გულისსიტყვას მის მიმართ, რომელი მრისხანებით მაწუევენ ცილისწამებაჲ ძმისათჳს“) სამი მუხლია ციტირებული: გამოსლ. 20,16; გამოსლგ. 23,1 და ლევ. 19,17. სირიულში კი ეს ციტატები სამ მუხლშია განაწილებული:

V,3. προς λογισμον ψευδομαρτυριας απο οργης γεννηθειας (გამოსლ. 20,16)

V,4. προς λογισμον απο διαβολης γενομενον ος τον θυμον κατα τον αδελφον εγειρει και ερεθζει (გამოსლ. 23,1).

V,5. προς λογισμον εν διανοiai διαγραφοντα αδελφον δια μισους κακον τι λεγοντα και μισητον τι ακουοντα· τουτο δε ως διηγησατο Ιωάννης ο προφή-

της τῆς Θηβαίδος δυνατὸν γενέσθαι ἑάν τοῦτο τὸ μῖσος περὶ χρημάτων καὶ ἐδέσματων ᾗ· μῖσος δὲ διὰ τὴν παρ' ἀμθρῶπαν δόξαν μόνις ἐκριζοῦται (ლევ. 19,17.).

III,22-ში (ფეთვიმეს თარგმანით – III,30) სირიული ვერსიის გამოცემულს ვერ მოუძებნია ციტირების წყარო (როგორც ჩანს, სირიული თარგმანის თავისებურების გამო), და ბერძნული უკუ-თარგმანისათვის იძლევა საკუთარ ვერსიას სირიულიდან: ΚΤΗ-ΜΑΤΟΣ ΠΛΕΙΟΝΑΖΟΝΤΟΣ Οὐ ΧΑΡΗΣΕΤΑΙ ἑπ' αὐτῷ ἢ καρδίᾳ ὑμῶν (გვ. 497). შდრ.: πλοῦτος ἔαν ῥῆν, μὴ προστῖθεσθε καρδίαν (ფს. 61,11). როგორც ჩანს, προστῖθιμι ზმნა ('შეჰყრობა', 'დამწყვდევა', ძვ. 'შეყენება') კონტექსტის შესაბამისად სირიულში χάρω-ს შესატყვისით ('სიხარული', 'კმაყოფილება', 'ტკობა') გადაუტანიათ.

ქართულ-სირიული ვერსიების ურთიერთმიმართების ამ მცირე მიმოხილვითაც ვრწმუნდებით, რომ ევაგრე პონტოელის 'Αντιρρητικὸς-ის ბერძნული დედნის რეკონსტრუქციისათვის დიდი მნიშვნელობა ექნება მათს ერთობლივ გამოწველილვით კვლევას. იგივე ითქმის ამ თხზულების სომხური ვერსიის შესახებაც. სამივე ვერსიის მონაცემთა გათვალისწინებით, ვფიქრობთ, შესაძლებელი გახდება ევაგრეს თხზულების თავდაპირველი სახის დიდი მიახლოებით აღდგენა.

თავი IV

ევაგრე პონტოელის 'Αντιρρητικὸς-ის

ქართულ-სომხური ვერსიების ურთიერთმიმართებისათვის

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სომხური ტექსტი ჩვენთვის ხელმისაწვდომია მოძღვარ ბ. სარგისიანის გამოცემით.¹ თხზულების სათაურია: | სიუე | მ' იყოთაჲთაჲსი | ყო | აყო | | ა | ე | კ | ა | ა | ი | ო | ლ | ხ | ა | მ | ლ | „სიტყვისგება წმიდათა წერილთაგან მაცთური სულებისადმი“.

1. Миро Г. | სიუე | მ' იყოთაჲთაჲსი | ყო | აყო | | ა | ე | კ | ა | ა | ი | ო | ლ | ხ | ა | მ | ლ | „სიტყვისგება წმიდათა წერილთაგან მაცთური სულებისადმი“ | 1907, 217-323;

სომხურ ტექსტს, სირიულისა და ქართულის მსგავსად, წინ უძღვის წინასიტყვა (გვ. 217-221). მასში, ისევე, როგორც სირიულში, არ გვხვდება ეფთვიმეს თარგმანში ჩართული ეპისტოლე ფსევდომაქსიმესი თალასესადმი.¹ სხვა მხრივ სამივე ვერსია ტექსტობრივად ახლოსაა ერთმანეთთან.

თხზულების რვა დიდ თავში შემავალი მცირე თავები სომხურ ვერსიაშიც დაახლოებით იმავე რაოდენობით და თანამიმდევრობითაა წარმოდგენილი, როგორც ქართულსა და სირიულში. გვხვდება მხოლოდ მცირე სხვაობანი მათ შორის.²

აქ წარმოვადგენთ თხზულების პირველი ნაწილის მცირე თავთა სათანხმებელს სომხურ-ქართულ ვერსიათა შორის (პირველ სვეტში ეუჩვენებთ სომხური ვერსიის თავთა ნომრებს, მეორეში – ქართული ვერსიისას):³

3*	3	16	14
4	4	17	15
5	5	18	16
6	6	19	17
7	7	20	18
8	8	22	19
10	10	23	20
11, 12	11	24	21
13	12	25	23
14	13	26	24

* ვარსკვლავით აღნიშნული თავები მსგავსი შინაარსისაა სომხურ-ქართულ ვერსიებში, მაგრამ სხვადასხვა ბიბლიური ფრაზებითა და მათში ციტირებული.

1 „სიტყვისგების“ თავებს სომხური ტექსტის ბ. სარგისიანის გამოცემაში უკავია შემდეგი გვერდები: I (ნაყროვანება) – 221-233; II (სიძვა) – 234-247; III (ვეცხლისმოყვარება) – 247-259; IV (მწუხარება) – 259-275; V (პრისხანება) 275-287; VI (მოწყინება) – 288-300; VII (ცუდადმზუაობრობა) – 300-309; VIII (ამპარტავანება) – 309-323.

2 თითოეული ენების შესახები მცირე თავები სომხურ ვერსიაში შემდეგი რაოდენობითაა: ნაყროვანებაზე – 70, სიძვაზე – 64, ვეცხლისმოყვარებაზე – 66, მწუხარებაზე – 81, პრისხანებაზე – 69, მოწყინებაზე – 60, ცუდადმზუაობრობაზე – 45, ამპარტავანებაზე – 67.

3 სათანხმებლის შედგენისას დიდად შეგვეწია არმენოლოგი ზათუნა გაფრინდაშვილი, რისთვისაც დიდ მადლობას მოვახსენებთ.

27	25	49*	47
28	26	50*	48
29	27	51	49
30	28	52	50
31	29	53	51
32	30	55	52
33	31	56	53
34	32	57	54
35	33	58	55
36	34	59	56
37	35	60	57
38	36	61	58
39	37	62	59
40	38	63	60
41	39	64	61
42	40	65	62
43	41	66	63
44	42	67	64
45	43	68	65
46	44	69	66
47	45 (3)	70	67
48	46		

სომხურ-ქართულ ვერსიათა შედარებითი კვლევა, რასაც მომავლისათვის ვგეგმავთ, საინტერესო სიახლეებს გვპირდება ევაგრე პონტოელის თხზულების გადრმაკებული შესწავლისათვის.

თავი V. ბიბლიური ტექსტების ციტირებანი

ევაგრე პონტოელის თხზულების ეფთვიმესეული თარგმანი დიდად ფასეულია არა მარტო როგორც საშუალება მისი დედნის რაობის გააზრებისათვის, არამედ თავისთავადაც, როგორც ქართული თეოლოგიური ლიტერატურის ბრწყინვალე ძეგლი. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თხზულებაში ციტირებული ასეულობით ბიბლიური ფრაზა, რომელთა ერთი ნაწილი მთარგმნელს გადმოტანილი აქვს ბიბლიურ წიგნთა ძველი ქართული ტრადიციული თარგმანებიდან, მაგრამ საკმაოდ ხშირად გვხვდება ბიბლიური ფრაზების ახლებური, ეფთვიმესეული ვერსიებიც.

როგორც ცნობილია, წმ. ეფთვიმეს საგანგებოდ არ უმუშავია ბიბლიური წიგნების თარგმნა-რედაქტირებაზე;¹ მისთვის ხელმისაწვდომი იყო ძველი აღთქმის წიგნთა ქართული თარგმანებიც² და ახალი აღთქმისაც. ბიბლიური ფრაზების დასამოწმებლად იგი თავის თარგმანებში ძირითადად ამ წიგნთა ტრადიციულ თარგმანებს იყენებდა, და მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევებში მიმართავდა ძველი თარგმანების რევიზიას და ბიბლიური ფრაზების ახლებურ რედაქციას იძლეოდა. ამ მხრივ განსაკუთრებით ნაყოფიერი იყო მისი მუშაობა ეგზეგეტიკური თხზულებების თარგმნისას.³ არანაკლები წვლილი შეიტანა მან ბიბლიური ფრაზების რედაქტირებისათვის ევაგრე პონტოელის თხზულების თარგმნისასაც, რადგანაც მასში ასეულობით ბიბლიური ფრაზა იყო ციტირებული.

ასე რომ „სიტყვსკების“ ქართული თარგმანი დიდ მასალას

1 თარგმნა მხოლოდ იოვანეს „გამოცხადება“, ისიც – როგორც განსამარტებელი ტექსტი ანდრია კესარელის „გამოცხადების თარგმანებისათვის“. იხ.: „იოვანეს გამოცხადება“ და მისი თარგმანება, ძველი ქართული ვერსია, გამოცემად მოამზადა ივ. იმნაი შვილმა, აკ. შანიძის რედაქციით, კრებულში: ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები 7, თბ., 1961.

2 კონკრეტულად – მათი ოშკური ხელნაწერით, რომელიც ათონის ქართველთა მონასტრისათვის გამზადად თორნიკე ერისთავის შეკვეთით.

3 ასეთებია: იოანე ოქროპირის „იოანეს სახარების განმარტება“, ოქროპირისავე „მათეს სახარების განმარტება“ და სამოციქულოს წიგნთა განმარტებანი (გამოკრებით – თითქმის ყველა ეპისტოლისა, სრულად – რომაელთა და I კორინთელთა ეპისტოლეების). ეს ტექსტები გამოცემულია: წმ. იოანე ოქროპირი. თარგმანება მათეს სახარებისა, თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელისა, გამოსაცემად მოამზადეს მ. ბაბუხაძემ, ლ. ბასილაძემ, ნ. დობორჯგინიძემ, დ. თვალთვაძემ, თ. კარსანიძემ, მ. მაჩხანელმა, ნ. შარაშენიძემ, ნ. შულლაძემ, თ. ცოფურაშვილმა, თ. ციტიშვილმა, წიგნი I, 1996 წ., წიგნი II, 1996 წ., წიგნი III, 1998 წ.; წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანება იოანეს სახარებისა, თარგმანი წმ. ექვთიმე მთაწმიდელისა, გამოსაცემად მოამზადეს ზ. სარჯველაძემ, ლ. ალექსიძემ, ნ. დობორჯგინიძემ, დ. თვალთვაძემ, მ. მაჩხანელმა, ლ. ნიჟარაძემ, ნ. შულლაძემ, თ. ცოფურაშვილმა, ნაწ. I, 1993 წ., ნაწ. II, 1993 წ.; პავლეს ეპისტოლეთა განმარტება, გამოკრებული იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ, გამოსაცემად მოამზადა ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2003 წ.

ილკვა წმ. ევთიმიე მთაწმიდელის ბიბლიოლოგიურ კვლევათა შესასწავლად. და იგი უსათუოდ გამოადგება ყველას, ვინც მიზნად დაისახავს შაჰმას ბიბლიურ წიგნთა ქართული ვერსიის დახვეწისათვის. ამ მხრივ ძალზე საყურადღებო განაცხადი უკვე გააკეთა კალშერ ჭელიძემ, რომელმაც 2015 წელს გამოსცა ქართული ბაქლიის ტრადიციულ ტექსტებზე დამყარებული ახალი რედაქცია ამ წიგნისა ლიტურგიკულ-სწავლებითი დანიშნულებით. მისში გათვალისწინებულია ძველი ქართული ბიბლიის თითქმის ყველა რედაქცია, და არა მარტო ბიბლიურ წიგნთა შემცველი ნუსხების, არამედ ძველი ქართული ლიტურგიკული კრებულები-სა (ლექციონარების) და ეგზეგეტიკური თხზულებების მიხედვით. გათვალისწინებულია აგრეთვე ბიბლიის უცხოენოვანი ვერსიები, თარგუმები და ა. შ.

ძველქართულ რედაქციათა მრავალფეროვნების პირობებში ერთი საუკეთესო ვარიანტის შერჩევა უაღრესად მძიმე ამოცანაა, რადგანაც ტრადიციულობასთან ერთად სტილურად და სწავლებითად გამართული ვარიანტის შერჩევაა აუცილებელი. ედიშერ ჭელიძის კომპეტენცია სავსებით შესაფერისია ამ დიდი საქმისათვის, და თუ მის ნაშრომში ცალკეულ ხარვეზებს შევნიშნავთ, ეს მხოლოდ სამუშაოს დიდი მოცულობით უნდა აიხსნას, რადგანაც მკვლევარი ასეთი მოცულობის მასალაში ყველა დეტალს თანაბარი გულმოდგინებით ვერ მოეკიდებოდა.

წინასიტყვაში ე. ჭელიძე აღნიშნავს, რომ ბიბლიის სხვა ძველქართულ რედაქციებთან ერთად ეფთვიმესეული რედაქციაც გამოუყენებია (გვ. 9). დარწმუნებული ვართ, ლიტურგიკული დანიშნულების ბიბლიის შემდგომი რედაქტირებისას მკვლევარს უთუოდ გამოადგება ეფთვიმესეული რედაქცია იმ ფრაზებისაც, რომლებიც ევარეს თხზულების ეფთვიმესეულ თარგმანშია გაბნეული. ზოგიერთ მათგანზე ქვემოთ ჩვენი გავამახვილებთ ყურადღებას.

თუ რა წვლილი შეიტანა წმ. ეფთვიმემ ბიბლიის ცალკეული ფრაზების რედაქტირებაში, აშკარა შეიქნება მათი შედარებით ძველი ქართული ბიბლიის ტრადიციულ ტექსტებთან. უმეტესწილად ისინი ხელმისაწვდომია ჩვენთვის ბოლო წლებში გან-

ხორციელებული პუბლიკაციებით. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის მიერ 2017 წელს გამოცემული კრიტიკული ტექსტი ძველი აღთქმისა (ორ ტომად), რომელშიც გათვალისწინებულია (და ვარიანტებად დამოწმებული) ქართული ბიბლიის ტექსტების შემცველი ყველა ხელნაწერი.¹ ცალკეული ხარვეზების მიუხედავად² იგი დიდ წვლილს შეიტანს შემდგომ ბიბლიოლოგიურ კვლევაში. ეფთვიმესეული რედაქციის შედარებ-

1 ამ გამოცემის მომზადება დაიწყო გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდან ილია აბულაძის ხელმძღვანელობით, და მასში სხვადასხვა დროს მონაწილეობდა თხუთმეტამდე შესანიშნავი მკვლევარი. ცალკეული ნაწილები აღრეც გამოქვეყნდა (წიგნი ძველისა აღთქმისანი, ნაკვ. I, შესაქმისა, გამოსლვათა, გამოსაცემად მოამზადეს ბაქარ გიგინეიშვილმა და ცოტნე კიკვიძემ, თბ., 1989; ნაკვ. 2. ლევტელთა, რიცხუთა, მეორისა სჯულისა, გამოსცეს ილია აბულაძემ, ბაქარ გიგინეიშვილმა, ნარგიზა გოგუაძემ და ციალა ქურციკიძემ, თბ., 1990; ნაკვ. 3. ისო ნავესი, მსაჯულთა, რუთისი, გამოსცეს ციალა ქურციკიძემ და უჩა ცინდელიანმა, თბ., 1991. ეზეკიელის წიგნის ძველი ქართული ვერსიები, გამოსაცემად მოამზადა თინათინ ცქიტიშვილმა, თბ., 1976. იერემიას წინასწარმეტყველების ძველი ქართული ვერსიები, გამოსაცემად მოამზადა კორნელი დანელიამ, თბ., 1992; ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები X-XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა მზექალა შანიძემ, I, ტექსტი, თბ., 1960; ციალა ქურციკიძე, ძველი აღთქმის აპოკრიფული წიგნების ქართული ვერსიები, წიგნი I, 1970 წ.; წიგნი II, 1973 წ.), სრული სახით კი ძველი აღთქმის კრიტიკული ტექსტის გამოცემა 2017 წელს გახდა შესაძლებელი, ორ ტომად. (სარედაქციო ჯგუფი: † ილია აბულაძე, ნარგიზა გოგუაძე, ელადიმერ კეკელია, † ციალა ქურციკიძე).

2 იხ. ედიშერ ჭელიძის რეცენზია ამ წიგნზე: „ძველი აღთქმის“ ქართული რედაქციების ახალი მეცნიერული გამოცემის გამო. კრებულში: საღვთისმეტყველო-სამეცნიერო შრომები VIII-IX, თბ., 2018, 396-495. რეცენზენტს ნაწილობრივ აქვს განხილული ბიბლიის ორტომეულის კორექტურული და სხვა შეცდომები. „ამჯერად მხოლოდ ზემოაღნიშნულით შემოვიფარგლებითო“, წერს იგი (გვ. 439), მომავლისათვის კი აანონსებს კორექტურული ცთომილებებისა და ხელნაწერთაგან მომდინარე ლაფსუსების სრულ აღრიცხვასა და ბროშურად გამოცემასაც („მკითხველთა დაზღვევის მიზნით“). ეს ძალზე დასაფასებელი საქმე იქნება, რამდენადაც ძველი აღთქმის წიგნთა პირველი სრული კრიტიკული გამოცემის მომზადებას გაგვიადვილებს.

ისათვის ვიყენებთ ბიბლიური წიგნების სხვა გამოცემებსაც.¹

როგორც მოსალოდნელი იყო, ეფთვიმე ბიბლიური ტექსტების ციტირებისას უმეტესწილად მიმართავს ტრადიციულ თარგმანებს. სახელდობრ, ძველი აღთქმის წიგნთა ციტირებანი „ვენე-ბათა სიტყვისგების“ მისეულ თარგმანში მრავალგან ზედმიწევნით მისდევს ოშკური ხელნაწერის ვარიანტს.² ამათ შორისაა

1 ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით, გამოსცა აკაკი შანიძემ, თბ., 1945. ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქცია, გამოსცა ივანე იმნაიშვილმა, თბ., 1979. ფსალმუნნი, ახალი, შესწორებული გამოცემა, მოამზადა ედიშერ ჭელიძემ, თბ., 2006. მცხეთური ხელნაწერი, გამოსაცემად მოამზადა ელ. ღონაშვილმა, ნაკვ. I, 1981 წ., ნაკვ. II, 1982 წ., ნაკვ. III, 1983 წ., ნაკვ. IV, 1985 წ. V ნაკვ. 1986 წ. (შესწორებული სახით განმეორებით გამოიცა ნ. მელიქიშვილისა და ს. სარჯველაძის რედაქციით, 2017 წ.); აღიშის ოთხთავი 897 წლისა, გამოსაცემად მოამზადეს ე. გიუნაშვილმა, დ. თვალთვაძემ, მ. მაჩხა-ნელმა, ზ. სარჯველაძემ და ს. სარჯველაძემ, ზურაბ სარჯ-ველაძის საერთო რედაქციით, თბ., 2003; ქართული ლექციონარის პარიზუ-ლი ხელნაწერი (ძველი და ახალი აღთქმის საკითხავები), გამოსაცემად მოამზა-დეს კ. დანელიამ, სტ. ჩხენკელმა და ბ. შავიშვილმა, ტ. I, ნაწ. I, 1989 წ.; ტ. I, ნაწ. II, 1997), საქმე მოციქულთა, ძველი ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა კ. დანელიამ, ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1950; კათოლიკე ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები, X-XIV საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ქ. ლორთქიფანიძემ, აკაკი შანიძის რედაქციით, თბ., 1956; პავლეს ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები, გამოსაცემად მოამზადეს ქ. ძო-წენიძემ და კ. დანელიამ, აკაკი შანიძის რედაქციით, თბ., 1974.

2 დაბ. 28,20-22 (III,11); გამოსლვ. 5,22-23 (IV,7); გამოსლვ. 6,6 (IV,8); ლევიტ. 19,18 (III,14); ლევიტ. 25,35 (III,16); II შჯ. 28,17 (III,19); მსაჯ. 8,2 (III,20); I მეფ. 2,10 (VI,12); I მეფ. 2,25 (VIII,19); IV მეფ. 19,15-16 (VIII,22); იობ. 1,9-11 (IV,53); იობ. 2,4-5 (IV,54); იგავ. 3,3-4 (III,36); იგავ. 3,29 (V,13); იგავ. 3,34 (VIII,33); იობ. 5,17-19 (VI,34); იობ. 8,8-9 (VI,35); იობ. 22,3-4 (VIII,44); იგავ. 11,28 (II,39); იგავ. 12,10 (V,16); იგავ. 12,20 (V,18); 12,22 (V,18); იგავ. 13,8 (III,39); იგავ. 15,16 (III,38); იგავ. 15,29 (III,38; III,42); იგავ. 18,1 (VI,33); იგავ. 20,6 (III,43); იგავ. 20,13 (V,25); იგავ. 22,13 (IV,52); იგავ. 22,25 (V,27) იგავ. 23,9 (VII,20); იგავ. 25,22 (V,29); იგავ. 28,14 (VIII,38); იგავ. 28,27 (II,43); ეკლ. 1,2 (II,44); ეკლ. 3,20 (VIII,39); ეკლ. 7,20 (VIII,40); ეს. 8,9-10 (VIII,48); ეს. 58,7 (III,47); იერ. 10,23 (VIII,49); იერ. 17,14 (VII,25); გოდ. იერ. 3,25-26 (VI,44); იერ.

ოშკური ბიბლიის ერთი ისეთი ადგილის უკრიტიკოდ გადმოღებაც, რომელშიც მის გადამწერს შეცდომა მოსვლია. ესაა ნაუმ. 1,7 (IV,57): „ტკბილ არს უფალი მოთმინეთათჳს ჟამსა ჭირისასა, და იცენ ეს მოშიშნი მისნი“. „და იცენ ეს“, ვფიქრობთ, კარნახით წერის შეცდომა უნდა იყოს. ოშკური ხელნაწერის დედანში ალბათ ეწერა „და იცნის“ (καὶ γινώσκων), რაც კარნახით წერის შემთხვევაში შეიძლებოდა გარდაქმნილიყო ჟღერადობით მსგავს სიტყვად: „დაიცვნეს“.¹

ძველი აღთქმის ზოგიერთი ადგილის ეფთვიმესეული ციტირება უმნიშვნელოდ სხვაობს ოშკურისაგან.² უფრო საინტერესო კი

გოდ. იერ. 3,52-54 (VII,27); ეზეკ. 28,2 (VIII,53); ეზეკ. 28,10 (VIII,53); დან. 3,33-34 (VI,46); ზაქ. 3,2 (VIII,46); ბარუქ. 4,3 (VII,26); IV მეფ. 5,25-27 (III,24)-ის ციტირებაში შეცვლილია მხოლოდ სამი სიტყვა: დაგედევინ / შეგედვას; ნათესავს / თესლსა; განკეთოვნებული / განკეთებული. ზაქ. 14,12 (IV,58) და ეს. 8,9-10 (IV,59)-ის ციტირებებიც ძირითადად ემთხვევა ოშკური ხელნაწერის ვარიანტს.

1 ეს შესწორება შეტანილია ბიბლიის 2015 წ. გამოცემაში.

2 დაბ. 48,15-16 (VIII,8); ლევიტ. 25,17 (III,15); ისუ ნავ. 1,5 (IV,23); ისუ ნავ. 1,9 (IV,23); I მეფ. 17,45 (IV,29); I მეფ. 17,47 (IV,30); III მეფ. 18,42 (VIII,20); IV მეფ. 6,16 (IV,31); IV მეფ. 6,17 (IV,32); იობ. 10,20-21 (VI,36); იობ. 13,4 (VIII,41); იობ. 13,7 (VIII,42); იობ. 14,4 (VIII,43); იობ. 15,14 (VIII,43); იობ. 22,25-27 (VI,37); იობ. 34,9 (VI,37); იგავ. 4,13-17 (VIII,34); იგავ. 10,18 (V,14); იგავ. 11,25 (V,15); იგავ. 12,17 (V,17); იგავ. 12,28 (V,19); იგავ. 13,7 (VII,23); იგავ. 13,20 (VIII,35); იგავ. 14,29 (V,20); იგავ. 15,27 (III,40); იგავ. 17,24 (VI,32); იგავ. 18,19 (VIII,19); იგავ. 20,11 (VIII,19); იგავ. 22,1 (III,42); იგავ. 29,20 (VII,21); ეს. 33,22 (VI,41) ეს. 40,6-8 (VII,24); ეს. 41,11-13 (VI,40); ეს. 58,7 (III,47) იერ. 10,11 (VIII,50); იერ. 14,7-8 (42); იერ. 17,19 (IV,64); გოდ. იერ. 3,27-31 (VI,45); იერ. გოდ. 3,31-33 (VIII,51); იერ. გოდ. 3,58-60 (IV,63); ეზეკ. 2,6-7 (IV,66); ბარ. 4,25 (IV,65); მიქ. 7,7-8 (IV,56). იგავ. 21,24 (V,26)-ის ციტირებაც („ფიცხელსა და თავქელსა და ლალსა ბილწ ჰრქჳან, ზოლო რომელი ძჳრსა იქსენებდეს, მას – ურჩულო“) ძირითადად მისდევს ოშკურს. განსხვავებაა მხოლოდ „ურჩულოს“ მართლწერაში. ოშკურშია „უშჯულო“. ეფთვიმე კი, ისევე, როგორც სხვაგან, „ურჩულო“ ფორმას ამჯობინებს. გამოსლ. 22,28 (VI,5)-ის ეფთვიმესეული ვერსიაც („მთავარსა ერისა შენისასა არა ეტყოდი ბოროტად“) ახლოსაა ოშკურთან („მთავრისათჳს ერისა შენისა არა იტყოდი ბოროტსა“). ასევე ოშკურ ვარიანტს მიჰყვება გამოსლვე.

არის ის ადგილები, რომლებიც ოშკურ ხელნაწერში დაკარგულია და ეფთვიმეს ციტირებით შესაძლებელი ხდება მათი სავარაუდო აღდგენა. ამ ადგილებს ქვემოთ შევვხებით, ჯერჯერობით კი სხვა ბიბლიურ წიგნებთან ეფთვიმესეული ვერსიის მიმართება დავახასიათოთ.

ფსალმუნის ეფთვიმესეული ციტირება, სხვა ბიბლიური წიგნების მსგავსად, უმეტესად მისდევს ტრადიციულს, საკუთრივ 9 რელაქციას:¹ ზოგჯერ კი მცირე ცვლილებებია შეტანილი.²

3,7-8 (IV,6)-ის ციტირებაც, ეფთვიმეს გამოუტოვებია მხოლოდ ერთი სიტყვა: „რამეთუ ვიცი ჭირი იგი მათი“. გამოსლვ. 2,23-24 (IV,5)-ში შეცვლილია მხოლოდ ერთი სიტყვა – „ღალად-ყვეს“. ეფთვიმეს ვარიანტია: „ღალადებდეს“.

1 ფს. 2,4-5 (IV,33); ფს. 5,10-11 (VII,12); ფს. 6,3-5 (IV,34); ფს. 6,7 (VI,13); ფს. 7,2-3 (VIII,24); ფს. 15,5 (II,25); ფს. 24,9 (V,9); ფს. 26,10 (III,26); ფს. 31,7 (IV,40); ფს. 33,3 (III,27); 33,11 (III,27); ფს. 34,1-3 (IV,41); ფს. 34,16-17 (IV,42); ფს. 35,12 (VIII,25); ფს. 36,3 (VI,17); ფს. 36,8-9 (V,10); ფს. 36,14-15 (IV,43); ფს. 36,32-34 (III,28); ფს. 36,34 (VI,18); ფს. 37,11 (VI,19); ფს. 37,12-13 (VI,20); ფს. 37,22-23 (IV,44); ფს. 39,2 (VI,21); ფს. 41,4 (VI,22); ფს. 41,6 (VI,23); ფს. 43,7-8 (VIII,26); ფს. 44, 11-12 (III,29); ფს. 49,3-6 (VIII,17); ფს. 49,16-17 (VIII,27); ფს. 55,2-3 (VI,24); ფს. 64,4 (VIII,30); ფს. 65,12 (VI,25); ფს. 67,2 (VIII,29); ფს. 68,7 (IV,56); ფს. 73,19 (IV,48); ფს. 74,6 (VIII,31); ფს. 83,4-7 (VII,13); ფს. 96,2-3 (VIII,17); ფს. 102,15 (VI,28); ფს. 118,98 (V,12); ფს. 118,115 (VII,14); ფს. 123,7-8 (IV,50); ფს. 139,10-12 (IV,51); ფს. 141,4 (VII,15); ფს. 142,3-4 (VI,30).

2 ფს. 16,13 (IV,36); ფს. 29,12 (II,28); ფს. 36,32-34 (II,28); ფს. 38,7 (III,30); ფს. 61,11 (III,30); ფს. 83,11 (III,31); ფს. 83,13 (III,32); ფს. 118,36-37 (III,33); ფს. 139,5-6 (III,34); ფს. 143,4 (III,35); ფს. 49,20 (V,11); ფს. 143,7-8 (III,35); ფს. 126,1 (VIII,32); ფს. 19,8-9 (IV,37)-ში ტრადიციული საგან განსხვავებულია მხოლოდ ერთი სიტყვის მართლწერა: „ჰუნებითა“. ეფთვიმესთანაა „ჰუნებითა“, რაც უფრო გადამწერის სტილს უნდა მიეწეროს. ფს. 131,14 (VI,29)-ის ტრადიციულ ვერსიაშია: „ესე არს განსასუნებელი ჩემი უკუნი სამდე“. ეფთვიმესთან გამოტოვებულია „უკუნისამდე“ (ἐς αἰῶνα αἰῶνος). შესაძლოა, ეს იყოს გადამწერთა მიერ დაშვებული ლაფსუსი. ფს. 70,10-12 (IV,47)-ში ეფთვიმე ტრადიციულ თარგმანს იმოწმებს. ბოლო ფრაზაში კი 9 რელაქციების შუალედური ვარიანტი მოუცია: შდრ: 9 რელაქცია: „უფალო, შეწვენად ჩემდა ისწრაფე“; 9 რელ.: „უფალო, შეწვენასა ჩემსა მომხედნე“. ეფთ.: „ამერთო, შეწვენად ჩემდა მომხედნე“. გიორგი მთაწმიდელი კი უფრო 9 რელაქციას ეყრდნობა („ამერთო ჩემო, შეწვენასა ჩემსა მომხედნე“).

ხელნაწერთა ერთ ჯგუფში თავს იჩენს ეფთვიმეს მიერ ძველი (ღ) რედაქციიდან ციტირებული ზოგიერთი ფსალმუნის ჩასწორება გიორგი მთაწმიდელისეული რედაქციის მიხედვით, რაც გვიანდელ გადამწერთა ნახელავი უნდა იყოს. სახელდობრ, ფს. 26,1-2 (IV,38)-ის ტრადიციული ვერსია ხელნაწერთა BFK ჯგუფში გიორგისეულით შეუცვლიათ („მოხებასა“-ს ნაცვლად „მოახლებასა“, და სხვ.). ასევე ფს. 26,3 (IV,39), რომელიც ხელნაწერთა უმეტესობაში ძველ (ღ) რედაქციას მისდევს, ერთ ხელნაწერში (F) გიორგისეული რედაქციით შეუცვლიათ („ბანაკი“, „ერის“ ნაცვლად).

საზარების ციტირებანი ასევე უმეტესად ტრადიციული ვერსიიდანაა,¹ ზოგჯერ იქაც მცირეოდენი ცვლილებებია შეტანილი:² რამდენიმე მუხლი კი³ მისდევს გიორგი მთაწმიდელამდელ ვერსიას. ასევე მათე 19,29 (VI,2)-ც, მხოლოდ ამ უკანასკნელში გამოვლილია „სახლი“, ხოლო „ქუეყანაა“ შეცვლილია უფრო ზუსტი შესატყვისით – „აგარაკნი“ (ἀγρός).

სამოციქულოს ნაწილშიც მსგავსი ვითარებაა: ციტირებათა უმეტესობა ტრადიციულ ვერსიას (უმეტესად Ὁ ხელნაწერისას – Ath. 42) მისდევს.⁴ მხოლოდ რამდენიმე მუხლში შეინიშნება მცი-

1 მათე 25,31-33 (VIII,17). იოანე 14,1-2 (IV,1); ლუკა 12,32 (IV,3); იოანე 16,20 (IV,2); მათე 7,3 (VIII,1); ლუკა 16,15 (VIII,4); ლუკა 17,10 (VIII,5); ლუკა 14,11; 18,14 (VIII,5). მარკ. 9,29 (VIII,2); მათე 6,1 (VII,1); მათე 6,16 (VII,3); იოანე 8,44 (VII,6); მათე 5,44-45 (V,1); მათე 5,10 (V,2); მათე 5,22 (V,3); მათე 5,39 (V,4); ლუკა 6,29 (V,4); იოანე 13,34 (V,6).

2 მათე 6,5-6 (VII,2); ლუკა 10,20 (VII,5); V,5. ლუკა 17,3-4; მარკ. 10, 22, 24-25 (III,7); მარკ. 10,43-44 (VIII,3); ლუკა 10,19 (IV,4) მუხლის დასაწყისი ძველ თარგმანს მისდევს, ბოლო ნაწილში კი ახლებურ რედაქციას იძლევა: „ჰრქუა უფალმან თჳსთა მოწაფეთა: აჰა მიგეც თქუენ კელმწიფებაჲ დათრგუნვად გუელთა და ღრთაკალთა და ყოველსა ზედა ძალსა მტერისასა და არაჲ გევნოს თქუენ“.

3 მათე 8,21-22 (VI,1); ლუკა 14,26 (VI,3); ლუკა 21,19 (VI,6).

4 საქმე 5,41 (IV,68); საქმე 8,20-21 (VII,30); რომ. 12,12 (VI,47); I კორ. 10,10 (VI,48); II კორ. 11,23-28 (VII,49); ფილ. 1,29 (VI,51); ებრ. 10,36-37 (VI,52); ებრ. 11,1 (VI,53); ებრ. 13,17 (VI,57); I კორ. 1,19; 3,19 (VII,31); I კორ. 1,31 (VII,32); გალ. 5,25-26 (VII,34); გალ. 6,7 (VII,36); გალ. 1,10 (VII,33); გალ. 6,3-4 (VII,35); ებრ. 5,4 (VII,38); რომ. 5,3-5 (IV,67); რომ. 8,18

რე ცვლილებები:¹ ამათ შორის ზოგჯერ გვხვდება ისეთი ფორმები, რომლებიც ძველ ვერსიებში არაა და მოგვიანებით იჩენს თავს გიორგი მთაწმიდელისეულ ვერსიაში (მაგ. „მოსწყდეს“, ნაცვლად ძველ ვერსიებში არსებული ფორმისა – „მოწყდეს“ – ებრ. 11,13 და 11,37). ამ ცვლილებას უთუოდ ეფთვიმეს ვერ მივაწერთ; შესაძლოა, ისინი შეტანილი იყოს გვიანდელ გადამწერთა მიერ, გიორგისეული ახალი ვერსიის გავლენით.

I ტიმ. 6,10 (III,59)-ის ციტირებაც ტრადიციული სამოციქულოდანაა, გარდა ერთი სიტყვისა („მაქუნდეს თუ“), რომელიც გვიან, გიორგი მთაწმიდელის ვერსიაში ჩნდება.

იაკ. 1,2-4 (VI,59). ძირითადად ემთხვევა ტრადიციულ 4 ვერსიას, მისგან სხვაობს ორი ფრაზით: „რაჟამს განსაცდელთა შესცუვეთ პირად-პირადთა“ (შლრ. 4: „რაჟამს განსაცდელსა შესცუვიეთ პირად-პირადსა“) და „გამოცდილებამან სარწმუნოებისამან შექმნის მოთმინებაჲ“ (შლრ 4: „გამოცდილებაჲ ეგე თქუენი სარწმუნოებისაჲ შეიქმს მოთმინებასა“).

ასევე, საქმე 6,2 (III,49) მისდევს 4 ვერსიას. განსხვავებულია მხოლოდ ერთი სიტყვა: „მსახურებაჲ“-ს ნაცვლად „მსახურებად“ (ასეა ყველა ხელნაწერში). ვფიქრობთ ეს გრაფიკულ ნიშანზე აღმოცენებული ცდომილებაა, რადგან ხშირად „ა“ ძალიან ჩამოჰგავს „დ“-ს. ეფთვიმეს ნუსხაში, სავარაუდოდ, ტრადიციული „მსახურებაჲ“ ფორმა უნდა ყოფილიყო. ამიტომ ჩვენც ასე

(IV,69); I კორ. 10,13 (IV,70); II კორ. 1,9-10 (IV,71); II კორ. 5,17 (IV,72); II კორ. 7,10 (IV,73); იაკ. 4,7 (IV,74); I პეტრე 3,13-15 (IV,75); საქმე 11,29 (III,50); II კორ. 9,6-7 (III,53); ეფეს. 4,32 (III,54); ფილიპ. 2,4 (III,55); რომ. 12,15-16 (V,36); პრობ. 12,17-19 (V,38); I კორ. 6,7-8 (V,38); გალ. 6,2 (V,41); გალ. 6,9-10 (V,42); ეფეს. 4,31 (V,44); კოლ. 3,8-9 (V,46); I თესალ. 5,15 (V,47); I ტიმ. 1,5 (V,48); II ტიმ. 3,12 (V,49); ფილიპ. 1,19 (V,50); ფილიპ. 3,7-8 (III,56). კოლ. 3,5-6 (III, 57). I პეტრე 1,22 (III,62); I პეტრე 4,11 (III,62); I ტიმ. 6,7-9 (III,59); იაკ. 1,19-20 (V,51); I იოანე 1,8-9 (VIII,59); I იოანე 2,1-3 (VIII,60); I იოანე 2,9 (V,57)

I ეფეს. 2,8-9 (VII,37), იაკ. 4,3 (VII,40), I იოანე 2,15-17 (VII,41); რომ. 14,3-4 (VIII,54); I კორ. 15,10; 1,29 (VIII,55); II კორ. 11,14-15 (VIII,56); გალატ. 6,1-2 (VIII,57); ებრ. 11,36-38 (VI,56).

დაეწერეთ, შემორჩენილ ხელნაწერთა ჩვენების საწინააღმდეგოდ.

კათოლიკე ეპისტოლეთა ათონამდელი ვერსიები ფრაგმენტულადაა ჩვენამდე მოღწეული, რის გამოც ვერ გვიხერხდება ამ წიგნის ეფთვიმესეულ ციტირებათა დიდი ნაწილის შედარება წინარე თარგმანებთან, და, მაშასადამე, მათი ურთიერთმიმართების განსაზღვრა.¹

გარდა ბიბლიურ წიგნთა ძველი ვერსიების მეტ-ნაკლები სიზუსტით ციტირებისა, ეფთვიმეს თარგმანში საკმარაოდენობით ვხვდებით მის მიერ ბიბლიის ცალკეული ადგილების საფუძვლიან შესწორება-რედაქტირებასაც. ეფთვიმესეული ვერსიები ამ ადგილებისა თავისი ღირებულებით არ ჩამორჩება სხვა ვერსიების შესაბამის მონაკვეთებს და ზოგჯერ მნიშვნელოვნად აღემატება კიდევ. აქ განვიხილავთ ეფთვიმესეული რედაქტირების ზოგიერთ შემთხვევას:

იგავ. 10,12 (V,13)

ოშკის ბიბლიაში ვკითხულობთ: „სიბუღილმან აღადგინის ძლ ევაჲ, და ყოველნი, რომელნი არა მაცილობელ არიან, დაფარნეს სიყუარულმან“.

ეფთვიმე იძლევა მნიშვნელოვან შესწორებას: „სიბუღილმან აღადგინის სიტყვსებაჲ, და ყოველნი, რომელნი არა მაცილობელ არიან, დაფარნის სიყუარულმან“. ესე იგი ეფთვიმეს ვარიანტში „ძლევა“ შეცვალა „სიტყვსებაჲ“ (‘კამათის’, ‘უთანხმოების’ ნიუანსით). ესაა სწორედ ერთ-ერთი მნიშვნელობა დედნისეული *νεικος*-ისა (დავა, კამათი, ბრძოლა, მტრობა) და არა „ძლევა“, და ბევრად უკეთესადაც ერგება კონტექსტს.²

ოშკური ბიბლიის ტექსტში (მოგვიანებით — მცხეთურისაშიც) საქმე გვაქვს აღრევასთან *νεικος*-სა და გრაფიკულად

1 ასეთებია, სახელდობრ: იაკ. 3,16 (V,52); იაკ. 3,17-18 (V,53); იაკ. 4,11-13 (V,54); I პეტ. 1,22 (V,55); I პეტ. 2,1 (V,55); I პეტ. 3,9 (V,56); I იოანე 3,15 (V,58); I იოანე 3,18-19 (V,59); I იოანე 4,20-21 (V,60); I იოანე 5,2-3 (V,60).

2 ზღრ.: *μίσος ἐγείρει νείκος, πάντας δὲ τοὺς μὴ φιλοῦσιν αὐτὰς καλῶπτει φίλιν*.

მის მონათესავე და ჟღერადობით მსგავს სიტყვა $\nu\lambda\kappa\omicron\varsigma$ -თან, რაც სწორედ „ძლევას“ ნიშნავს. ეფთვიმეს კორექციამ ფრაზა ნათელი და ლოგიკურად გამართული გახადა: სიძულვილი ძლევას კი არ „აღადგენს“ (ანუ წარმოშობს), არამედ დავას, კამათს, შელაპარაკებას, „ცილობას“ (ეფთვიმეს გამოთქმით – „სიტყუცგებას“, $\nu\lambda\kappa\omicron\varsigma$ -ს), ხოლო ვინც მაცილობელი არაა ($\tau\omicron\upsilon\varsigma \mu\eta \phi\lambda\iota\omicron\nu\lambda\kappa\omicron\mu\upsilon\tau\alpha\varsigma$), მათ სიყვარული დაფარავსო.

როგორც ვხედავთ, „მაცილობლის“ (დავის მოყვარულის) ბერძნული შესატყვისი $\phi\lambda\iota\nu\lambda\kappa\omicron\varsigma$ იმავე $\nu\lambda\kappa\omicron\varsigma$ -დან მომდინარეობს. ასე რომ, ეფთვიმეს შეეძლო დაეწერა: „სიძულილმან აღადგინის ცილობაჲ, და ყოველნი, რომელნი არა მაცილობელ არიან, დაფარნის სიყვარულმან“, რითაც თითქოს უფრო მკვეთრად წარმოჩნდებოდა წინადადების შინაარსი, მაგრამ სხვადასხვა ფორმაში დასმული ერთისა და იმავე სიტყვის გამეორებას ქართველმა მთარგმნელმა ერთ-ერთი მათგანის სინონიმური ჩანაცვლება ამჯობინა.

2015 წლის ბიბლიის გამოცემაში ოშკური ხელნაწერის კვალდაკვალ იგავთა წიგნის 10,12-ში „ძლევამ“ წერია. მომდევნო გამოცემაში უსათუოდ უნდა აისახოს ეფთვიმესეული შესწორება (არსობრივად მაინც, თუ უსათუოდ ფორმობრივად არა).

მიქ. 7,9 (VI,39)

ოშკურ ვერსიაშია: „რისხვასა უფლისასა დაუთმო, რამეთუ შევსცოდე მას, ვიდრემდე განამართლოს საშჯელი ჩემი და ყოს სამართალი ჩემი და გამომიყვანოს მე ნათელსა, და იხილოს სიმართლმ ჩემი“. ეფთვიმე იძლევა ახალ რედაქციას და ასწორებს აქ ხაზგასმული სიტყვებს: „შერისხვამ უფლისამ თავს-ვიღვა, რამეთუ შევსცოდე მას, ვიდრემდის განამართლოს საშჯელი ჩემი და ყოს განკითხვამ ჩემი და გამომიყვანოს მე ნათლად, და ვიხილო სიმართლმ მისი“ ($\delta\psi\omicron\mu\alpha\iota \tau\eta\varsigma \delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\sigma\tau\eta\varsigma \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$. $\tau\eta\varsigma \psi\alpha\lambda\mu\tau\omicron\varsigma$ – ‘ერეკ ბე-ცილკათო’). ბიბლიის 2015 წლის გამოცემაში ოშკური ვარიანტია გაზიარებული. სასურველია, მომდევნო გამოცემა შესწორდეს წმ. ეფთვიმეს ციტირების მიხედვით.

იგავ. 15,26 (V,23)

ოშკურ ხელნაწერში წერია: „საძაგელ უფლისა გულისსიტყუანი ცრუნი, რამეთუ წმიდა და ღირს არიან სიტყუანი უფლისანი“. ეფთვიმეს რედაქცია უფრო დაახლოებულია ბერძნულთან და ლოგიკურად უფრო გამართულიც: „საძაგელ უფლისა გულისსიტყუანი ცრუნი, ხოლო სიტყუანი მართალთა და წმიდითანი სათნო არიან უფლისა“.¹ როგორც ვხედავთ, ἀγνῶν ეფთვიმეს ვერსიაში გადმოცემულია ჰენდიადისით („მართალთა და წმიდითანი“), σέμνός-ის (‘პატივით შემოსილი’, ‘წმიდა’, ‘საღმრთო’, ‘ამაღლებული’...) შესატყვისად კი კონტექსტის შესაბამისად მოხდენილადაა შერჩეულია „სათნო უფლისა“. ოშკური ხელნაწერის რედაქცია შინაარსობრივად სცილდება ბერძნულ დედანს: „წმიდა და ღირს არიან სიტყუანი უფლისანიო“, მაშინ როცა ბერძნულში უფლის სიტყვებზე კი არაა საუბარი, არამედ მართალ და წმიდა კაცთა სიტყვებზე, რომლებიც უფლისათვის მოსაწონია. ბიბლიის 2015 წლის გამოცემაში გაზიარებულია ოშკური ხელნაწერის ჩვენება. ვფიქრობთ, მომდევნო გამოცემაში რედაქტორი ამ მუხლის ეფთვიმესეულ ვერსიას ამჯობინებს.

გამოსლვ. 14,25 (IV,10)

„თქუეს მეგუბტელთა მათ: ვივლტოდით პირისაგან ისრაელისა, რამეთუ უფალი გუბრძავს ჩუენ მათ წილ, მეგუბტელთა“. ეს მუხლი ოშკურ ხელნაწერში არაა შემორჩენილი. ეფთვიმეს ვარიანტი სიტყვასიტყვითაც რომ არ იმეორებდეს ამ ხელნაწერიდან დაკარგულ ვარიანტს, სავარაუდოდ, ახლოს მაინც უნდა იყოს მასთან. ეფთვიმესეულ ვარიანტთან ახლოსაა ბიბლიის B ვარიანტი (ბაქარ ბატონიშვილის ბიბლია, რომლის ეს ადგილიც, სავარაუდოდ, ოშკური რედაქციიდან უნდა მომდინარეობდეს): „ვივლტოდეთ პირისაგან იშლთასა“,² რამეთუ უფალი გუბრძავს

1 შდრ.: βδέλυμα Κυρίῳ λογισμὸς δδίκος, ἀγνῶν δὲ ῥήσεις σεμνὰν.

2 ბაქარის ბიბლიის ეს ქარაგმული ჩაწერა 2017 წლის ორტომიან გამოცემაში გახსნილია ასე: „ისრაელთასა“. უნდა გახსნილიყო „ისრაიტელთასა“ ფორმით.

ჩუენ მათ წილ მეგჳტელთა“. სხვა რედაქციები (AK, C და S) ამათგან მნიშვნელოვან სხვაობას გვიჩვენებენ, ერთმანეთს კი ეთანხმებიან, თუ არ ჩავთვლით ორიოდე ვარიანტულ სხვაობას: „ვივლტოლით (ვევლტოლით C.) პირისაგან ისრაელისა, რამეთუ უფალი ჰბრძავს მათ წილ მეგჳტელთა (ეგჳტელთა AK)“.

2015 წლის ბიბლიის გამოცემაში ედ. ჭელიძეს შუალედური ვარიანტი აურჩევია; ზოგი სიტყვით B რედაქციას ეთანხმება, ზოგით – AK, C, S-ს: „თქუეს მეგჳტელთა მათ: ვივლტოლით პირისაგან ისრაელთასა,¹ რამეთუ უფალი ჰბრძავს მათ წილ მეგჳტელთა“. ეს ვარიანტი ძირითადად ეთანხმება ბერძნულს,² მაგრამ გაუგებარია, რატომაა მრავლობით რიცხვში გადატანილი ‘ისრაელი’.³ როგორც ვიცით, ეს სახელი თავდაპირველად ეწოდა იაკობს (დაბ. 32,29); მისი მრავალრიცხოვანი შთამომავალნი ‘ისრაელის ძეებად’ მოიხსენიებიან ბიბლიაში,⁴ მთელი რჩეული ერი კი, როგორც იაკობის შთამომავლობიდან წარმოშობილი, უშუალოდ მისი სახელით მოიხსენიება – ‘ისრაელი’ ან ‘ერი ისრაელისა’.⁵ ამ ერის ცალკეულ ინდივიდთა აღსანიშნავად საღმრთო წერილის მრავალ ადგილას გვხვდება ტერმინი ‘ისრაიტელი’ (Ισραηλιτης),⁶ და არამც და არამც ‘ისრაელი’ თუ ‘ისრაელი’.

1 როგორც ვხედავთ, ედ. ჭელიძესაც ისევე გაუხსნია „იშლთასა“ ქარაგმა, როგორც ორტომედი ბიბლიის გამომცემელთ, ოლონდ, მათგან განსხვავებით, ინარჩუნებს ქარაგმულ ჩაწერაში გამოყენებულ ‘მ’ ასოს.

2 ზღრ.: καὶ εἶπαν οἱ Αἰγύπτιοι· φύγαμεν ἀπὸ προσώπου Ἰσραὴλ, ὅ γὰρ Κύριος πολεμεῖ περὶ αὐτῶν τοὺς Αἰγυπτίους.

3 უნდა იფოს: „ვივლტოლით პირისაგან ისრაელიისა“, ან, თუ უთუოდ ისრაიტელთა ხსენება გვესრს, – „ვივლტოლით პირისაგან ისრაიტელთა მისა“.

4 დაბ. 50,24; გამოსლ. 1,1,7,9; 19,1; რიცხ. 13,33; 14,2,5,7,10,27,39; 15,2,17,32; 16,2; 17,2; ფს. 102,7 და სხვ.

5 დაბ. 49,7,16; გამოსლ. 5,2; რიცხ. 15,33; 16,25,34; I მეფ. 29,11; ფს. 13,7; 21,24; 49,7; 67,35; 75,2; 77,31; 79,2; 80,9-14; 113,1-2; 120,4; 124,5; 129,5; 134,12; 135,11; 146,2; მათე 2,6; 8,10; 9,33; 10,23; 15,31; 27,42; ლუკა 2,32; 4,25; 7,9; 22,30; 24,21; იოანე 1,49; 3,10.

6 რიცხ. 25,8,14; შსაჯ. 7,14; I მეფ. 4,1,5; 13,4; 14,21; 17,8; 11,21,25; II მეფ. 2,28; 18,16; 19,8; III მეფ. 20,20; 22,1; IV მეფ. 3,23; ფს. 87,1; 88,1; იოანე 1,47; საქმე მოც. 2,22; 3,12; 5,35; 13,16; 21,28; რომ. 9,4; 11,1; II კორ. 11,22...

‘ისრაელი’ – ისრაიტელთა ერის (და მათი სახელმწიფოს) სახელია და არა ამ ერის თითოეული წარმომადგენლისა. ასე რომ, მრავლობით რიცხვში მისი გადაყვანა ისეთივე ნონსენსი იქნება, როგორიცაა ‘საქართველოები’, ‘სომხეთები’, ‘ებრაელი ერები’ და მისთანანი.

ასე რომ, გამოსლვ. 14,25-ის ზემოხსენებული ადგილი ასე უნდა შესწორდეს: „ვივლტოლით პირისაგან ისრაელისა“, ე. ი. ეფთვიმესეული ვარიანტის მიხედვით.

ბიბლიის 2015 წლის გამოცემაში ‘ისრაელის’ მრავლობითი რიცხვის ფორმა გამოსლვ. 14,25-ის გარდა სხვა ადგილებშიც შეგვხვდა: I მეფ. 17,3,¹ I მეფ. 14,22² და II მეფ. 21,2.³ შესაძლოა, სხვაგანაც იყოს, და, ვიმედოვნებთ, ყველა ეს ადგილი მომდევნო გამოცემაში შესწორებული სახით დაიბეჭდება.

ძველ ქართულ ხელნაწერებში (XII საუკუნემდელსა და ცოტა

1 „ხოლო უცხოთესლნი იგი ღგეს მიერ-კერძო მთისა და ისრაელნი ამიერ-კერძო მთისა“. აქ გამოძეგმული ეთანხმება მცხეთური ბიბლიის (S) ვარიანტს, რადგან FO-ში ისრაელი სრულად არაა ნახსენები (ბერძნული ღედნისაგან განსხვავებით), რაც გვაფიქრებინებს, რომ იგი ალბათ მექანიკურად გამორჩა გადამწერს (შდრ.: καὶ ἀλλόθουλοι ἰσραῆνται ἐπὶ τοῦ θρύου ἐνταῖθα, καὶ Ἰσραὴλ ἰσραῆται ἐπὶ τοῦ θρύου ἐνταῖθα), და, რომ არ გამორჩენოდა, იქ უთუოდ „ისრაელი“ ეწერებოდა („იშლი“ ქარაგმული ჩაწერით) და არა „ისრაელნი“. ქარაგმულად „იშლნი“-ც რომ ყოფილიყო, უნდა გახსნილიყო „ისრაიტელნი“-ს ფორმით.

2 „და ყოველნი ისრაელთაგანნი, რომელნი დამალულ იყვნეს მთას მას ფერეშისა“. აქაც გამოძეგმულს S ვარიანტი შეურჩევია, რადგან FO-ის არც ამ ადგილასაა ნახსენები ისრაელი („და ყოველნი, რომელნი დამალულ იყვნეს მთას მას ფერეშისა“), ბერძნულის მიღვენება კი ამ სიტყვის ჩართვას ითხოვდა (შდრ.: καὶ πάντες Ἰσραὴλ, οἱ κρυπτόμενοι ἐν τῇ ὄρει Ἐφραῖμ), მაგრამ უნდა დაიწეროს: „ისრაელისაგანნი“ ან „ისრაიტელთაგანნი“, და არა „ისრაელთაგანნი“.

3 „ხოლო საულ დადვა (თუ: „დაიდვა“? ἐζήτησε – ეძიებდა, ცდილობდა, განიზრახავდა, გულში ედო. შდრ. ფს. 83,6: „აღსლვამ გულსა თჳსსა დაიდვა“) გულსა მოსრვამ მათი შურისა მისთვის ისრაელთამასა“. ოშკურ ნუსხაში მართებული ფორმა წერია („ისრაიტელთამასა“), და, საკვირველია, რატომ არ გამოიყენა იგი გამოძეგმელმა.

უფრო გვიანდელშიც) არსად შემხვედრია (და ალბათ არც აღმოჩნდება ოდესმე) გაშლილი სახით მცდარი ფორმები: 'ისრაელნი', 'ისრაელთა', 'ისრაელთაგანნი' და მისთანები. ყველა ეს ფორმა არის გვიანდელი არასწორი გახსნა ქარაგმული ჩანაწერებისა: „იშლნი“, „იშლთა“, „იშლთაგანნი“ და სხვ. ყველგან, სადაც კი შუა საუკუნეების კვალიფიციურ გადაშწერით ეს სიტყვები გახსნილად დაუწერიათ, ვხვდებით მათს სწორ ფორმებს („ისრაიტელნი“, „ისრაიტელთა“, „ისრაიტელთაგანნი“), და არსად – მცდარს („ისრაელნი“ და „ისრაელთა“).¹ ამგვარი შეცდომები მხოლოდ გვიან საუკუნეებში (უფრო XVIII-XIX სს.) იჩენს თავს, როდესაც ძველი ქართული ენობრივი ნორმების მცოდნე თითქმის აღარავინ იპოვებოდა,² დღეისათვის მათი გაბეორება კი, ვფიქრობ, უკვე ანაქრონიზმია.³

ახლა ისევ გამოსლვათა 14,25-ის ეფთვიმესეულ ვარიანტს დაუბრუნდეთ:

„თქვეს მეკატელთა მათ: ვივლტოდით პირისაგან ისრაელი-სა, რამეთუ უფალი გუბრძავს ჩუენ მათ წილ, მეკატელთა“. ამ მუხლის ოშკური ვარიანტი, როგორც ვთქვით, დაკარგულია. AK, C და S რედაქციებში კი „გუბრძავს“ ზმნის პირველი

1 აქვე შეიძლება გავიხსენოთ, რომ მრავლობით რიცხვში ითქმოდა ზოგიერთი ერესარქის სახელი, მათ მიმღევართა ერთობლიობის აღსანიშნავად (არიოზნი, ენობოზნი, მარკიონნი, იაკობნი და სხვ.), მაგრამ ბიბლიური იაკობის სახელი – ისრაელი – არსად გაუღერებულა მრავლობით რიცხვში.

2 ხსენებული მცდარი ფორმები უხვად შემხვედრია, მაგალითად, ძალზე ბევრითი მწერლის, იონა ხელაშვილის თხზულებებში, მაგრამ ზოგჯერ ისიც მართებული ფორმით წერს: „ისრაიტელნი“ (S-307, გვ. 117).

3 'ისრაელის' მრავლობითი რიცხვის ფორმები – 'ისრაელნი' და 'ისრაელთა' ('ისრაიტელთა' მნიშვნელობით), სამწუხაროდ, ამჟამადაც მრავალგან გვხვდება: ბიბლიური წიგნების გამოცემებში, ძველი ქართული ტექსტების პუბლიკაციებში, თანამედროვე რელიგიურ ნარატივებში და ა. შ. ამ მცდარი ფორმების აღრიცხვა კნინდა და შეუძლებელია, მათი სიმრავლის გამო, და არც ვაპირებთ ამას. ბიბლიის 2015 წლის გამოცემაში გაპარულ ამ სარვეზზე კი იმიტომ გავვიგებდელა სიტყვა, რომ მთელი ეს გამოცემა მკაცრი კრიტიკული მეთოდითაა დამუშავებული, და მსგავს შეუსაბამობას იქ ნაკლებად მოველოდით.

ობიექტური პირი შეცვლილია მესამით: „ჰბრძავს“,¹ და ისე გამოდის, რომ მეგვიპტელნი თავის თავზე მესამე პირში საუბრობენ: „და თქვენს მეგვპტელთა: ვივლტოდით პირისაგან ისრაელისა, რამეთუ უფალი ჰბრძავს მათ წილ მეგვპტელთა“ (C). ალბათ უფრო ბუნებრივი იქნებოდა, ეგვიპტელებს ეთქვათ – უფალი მათ წილ (ისრაიტელთა წილ) გვბრძავს ჩვენ, მეგვიპტელებსო. და ასეც დაწერა ეფთვიმემ; უფრო კი, სავარაუდოდ, ოშკური ხელნაწერიდან გადმოიწერა ეს ფრაზა. ამ აზრს ეთანხმება B ხელნაწერის ვარიანტის თანხვედრაც ეფთვიმესეულთან; B-ში ეს ადგილიც (როგორც სხვა მრავალი), ჩანს, ბიბლიის იმ რედაქციითაა დავალებული, რომლისაგან მომდინარეობს ოშკური ხელნაწერი.²

გამოსლვათა 14,25-ის ეფთვიმესეული ვარიანტი აისახება თუ არა ბიბლიის მომდევნო გამოცემებში – ეს მისი რედაქტორის ლიტერატურული გემოვნებისთვის მიგვინდვია.

II შჯ. 8,16 (IV,20)

ბიბლიის AKSB ვარიანტებში კვითხულობთ: „ბოროტიღა თუ გიყო და გამოგცადა შენ. რამათა უკუანამსკნელ კეთილი გიყოს³ და განგისუენოს შენ“. შდრ. ეფთვიმესეული რედაქცია: „ბოროტი გიყო და გამოგცადა შენ (უფალმან ღმერთმან შენმან),⁴ რამათა უკუანამსკნელ კეთილი გიყოს და განგისუენოს შენ“. ეფთვიმესეული „კეთილი გიყოს“ უფრო ზუსტია,⁵ და დასმულია როგორც ანტითეზა წინადადების დასაწყისში ნათქვამისა – „ბოროტი გიყო“. სავარაუდოდ, „კეთილი გიყოს“ ეწერა

1 მათვე ეთანხმება ედ. ჭელიძისეული ვერსია, და ყველა ერთად – ბერძნულ დედანს.

2 B-ს ტექსტობრივი თანხვედრანი O-სთან – მრავალგზისაა საზგასმული 2017 წლის ორტომიან ბიბლიაში, ამ რედაქციათა ერთ სვეტში მოთავსების სახით.

3 2015 წ. გამოცემის რედაქტორს დაუზუსტებია მართლწერა: „კეთილ-გიყოს“.

4 „უფალმან ღმერთმან შენმან“ – ეს სიტყვები ბიბლიის ტექსტის ნაწილი არაა. იგი ჩაურთავს ჩვენი საკვლევი თხზულების ავტორს, რათა თავიდან აეცილებინა ამონარიდის სიმცირით გამოწვეული ბუნდოვანება.

5 შდრ.: εὖ σε ποιήσῃ.

ომკური ხელნაწერის დაკარგულ ნაწილშიც და AKSB ხელნაწერთა არქეტიპშიც. სასურველია, ეს ვარიანტიც იქნეს გამოყენებული ძველი ქართული ბიბლიის შემდგომ გამოცემებში.

იგავ. 15,1 (V,21)

ომკური ხელნაწერი გვთავაზობს ასეთ ვერსიას: „ხოლო რისხვამან წარწყმიდნის ბრძენნიცა. უკუეთუ სიტყვსგებაჲ შუვა-შევარდეს, გარე-წარაქციის გულისწყრომაჲ“. მთელი ეს ფრაზა ძალზე გაუძრავია, „ხოლო“-თი დაწყებიდან დასასრულამდე, და აზრის ამოკითხვაც ჭირს მასში.¹ ბუნებრივია, ეფთვიმეს ამ ტექსტით არ უსარგებლია, და ახლებურ ვერსიას გვთავაზობს: „რისხვამან წარწყმიდნის ბრძენნიცა, ხოლო სიტყვსგებაჲმან შევრდომისამან გარე-წარაქციის გულისწყრომაჲ“. ამით ეფთვიმემ ზედმიწევნით და ნათლად გადმოსცა დედნის შინაარსი.²

ომკური ვერსიის ეს ადგილი, რა თქმა უნდა, დაიწუნა ედ. ჭელიძემაც. ომკური ხელნაწერიდან მან მხოლოდ იგავ. 15,1-ის დასაწყისი ამოიღო („რისხვამან წარწყმიდნის ბრძენნიცა“), მისი გაგრძელება კი – მცხეთურიდან, მცირედი ცვლილებით („ხოლო სიტყვსგებითა შევრდომილითა გარე-მიიქცეს რისხვაჲ“). ეფთვიმესეული ვერსია რომ ხელთ ჰქონოდა მკვლევარს, ვფიქრობთ, მას ამჯობინებდა, მით უფრო, რომ სხვადასხვა წყაროთა მონაცემების შეკრების შედეგად მის ვერსიაში ორმა ‘რისხვამ’ არასასურველად მოიყარა თავი (მომდევნო ფრაზაში მესამე ‘რისხვაც’ კი დაემატა: „სიტყუამან ფიცხელმან აღადგინნის რისხვანი“); ამათგან პირველი ‘რისხვაჲ’ ბრყ-ის შესატყვისადაა ნახმარი, მეორე – მხმრ-ისა. მართალია, ‘რისხვაჲ’ მხმრ-ის ერთ-ერთი მნიშვნელობაცაა, მაგრამ როდესაც წინადადებაში ბრ-

1 გამართულობით ვერ ვერც მცხეთური ბიბლია მოიწონებს თავს („ხოლო სიტყვსგებითა შევრდომითთა გარე-მიიქცეს რისხვაჲ, სიტყუამან ფიცხელმან აღადგინნის რისხვანი“). ბაქარის გამოცემის ვარიანტი კი შედარებით უკეთესია („რისხვამან წარწყმიდნის ბრძენნიცა, ხოლო სიტყვსგება მდაბალი გარე-მოაქცეს გულისწყრომასა“).

2 შტრ.: Ὁργὴ ἀπὸ ἁλλοῦ καὶ φρονίμου, ἀπὸ κριτοῦ δὲ ὑποπαινοῦσα ἀποστρέφει θυμὸν.

უჩ-ის შესატყვისი 'რისხვამ' უკვე ნახსენები იყო, მსმძ-ი სხვა შესატყვისით უნდა გადმოცემულიყო, სახელდობრ, „გულის-წყრომით“, როგორც იქცევა წმ. ეფთვიმე. ბიბლიის 2015 წლის გამოცემის შესწორებული ვარიანტის მომზადებისას, ვფიქრობთ, ედ. ჭელიძე უსათუოდ გამოიყენებს იგავ. 15,1-ის ეფთვიმესეულ ვერსიასაც, სრულად ან ნაწილობრივ მაინც.

იგავ. 6,25-26 (II,37)

ეფთვიმე იძლევა ახალ რედაქციას: „შვილო, ნუ გერევინ სიკეთისა გულისთქუმაჲ, ნუცა მოინადირები თუალთაგან შენთა, რამეთუ სასყიდელი მეძვისაჲ ვითარცა ერთი ქუეზაჲ პურისაჲ“. ეფთვიმეს ორი შესწორება შეუტანია ოშკურ ვერსიაში. შდრ.: „შვილო, ნუ გერევინ სიკეთით გულისთქუმისაჲ (ეფთვიმე ასწორებს: „სიკეთისა გულისთქუმაჲ“ – κάλσις ἐπισυμία), ნუცა მოინადირები თუალთაგან მისთა (ეფთვიმე ასწორებს: „თუალთაგან შენთა“ – σινς ὀφθαλμοῖς), ნუცა შესცთები წამთაგან მისთა (ეს ფრაზა ეფთვიმესთან გამოტოვებულია), რამეთუ სასყიდელი მეძვისაჲ ვითარცა ერთის ქუეზის პურის...“¹

როგორც ვხედავთ, ეფთვიმეს არსებითი შესწორებები შეუტანია ტრადიციულ ტექსტში. „სიკეთისა გულისთქუმაჲ“ – მშვენიერებით მოხიბლვას (და მისი გათავისების სურვილს) ნიშნავს. ამ გულისთქმას ერიდუო, გვმოდვრავს სოლომონი, და ევაგრეც ამ შეგონებას მიმართავს „გონებისა მის მიმართ, რომელი გამოჰსახავნ შეენიერებასა ღვდაკაცისასა და განიზრახავნ სიტყუად მისა, ანუ საქმედ ბოროტისა, რომელი-იგი სიკუდილი არს სულისაჲ“. თუ „სიკეთისა გულისთქუმას“ შევცვლით და „გულისთქუმისა სიკეთეს“ დავწერთ, რა თქმა უნდა, ნონსენსი გამოგვივა (ვნებულ გულისთქმას რა სიკეთე შეიძლება ჰქონდეს!).

ოშკური ბიბლიის შეცდომა („სიკეთით გულისთუმისაჲ“), სამწუხაროდ, უცვლელადაა გადატანილი ბიბლიის 2015 წლის

¹ იხ. ბიბლია, ძველი აღთქმა II, ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის გამოცემა, თბ., 2017, 2097

გამოცემაშიც. მკვლევარს ხელთ რომ ჰქონოდა იგავთა წიგნის ამ ადგილის ეფთვიმესეული ვარიანტი, რა თქმა უნდა, მას ამჯობინებდა. ამ მაგალითითაც ჩანს, რომ სანამ გათვალისწინებული არ იქნება ბიბლიური ფრაზების ეფთვიმესეული რედაქციები, „ყველა არსებული რედაქციისა და ნუსხის მიხედვით“ დადგენილად ვერ ჩაითვლება ქართული ბიბლიის ტექსტი.

ეს. 32,6. (II,50)

„რამეთუ უგუნური იგი უგუნურებასა იტყოდის და გულმან მისმან ამაოებაჲ განიზრახოს აღსრულებად უმჯულოებისა და სიტყუად საცთურისა, და განბნევად სულთა მშვიერთა და სულთა წყურიელთა დაცულებად“. ეფთვიმე აქ ოშკის ბიბლიას ეყრდნობა, მაგრამ მცირედ გადაუხვევია მისგან დაზუსტების მიზნით. ოშკის ბიბლიაში წერია: „რამეთუ უგუნური იგი უგუნურებასა იტყოდის და გულმან მისმან უგუნურებაჲ ცნას (ეფთვიმე მართებულად ასწორებს: ამაოებაჲ განიზრახოს – *μᾶται νοῦσει*) აღსრულებად უმჯულოებისა...“ 2015 წლის ბიბლია ამ მუხლში ოშკურ ხელნაწერს მისდევს. გამომცემელს ხელთ რომ ჰქონოდა ეფთვიმესეული ვარიანტი, სავარაუდოდ, მას ამჯობინებდა. მომდევნო გამოცემისათვის ალბათ ამ კორექციასაც უნდა ველოდეთ.

ფს. 72,28 (VI,26)

„ხოლო ჩემდა მიახლებაჲ ღმრთისა კეთილ არს, დადებად უფლისა მიმართ სასოებაჲ ჩემი“. ეფთვიმე ძირითადად მისდევს ტრადიციულ 9 ვერსიას, და მხოლოდ ერთი სიტყვა შეუცვლია: „ჩემდა“ ჩაუსვამს „ჩემი“-ს ნაცვლად. ამით ეფთვიმესეული ვერსია შინაარსობრივადაც და ენობრივადაც უფრო გამართული გამოვიდა: „მიახლებაჲ ღმრთისა (ე. ი. ღმერთთან მიახლოება) ჩემდა კეთილ არსო“, – წერს იგი. ‘ჩემდა’ ამ კონტექსტში ნიშნავს: ‘ჩემთვის’, ‘ჩემი საჭიროებისათვის’,¹ რითაც ეს სიტყვა კონტექსტს უფრო შეეფერება, ვიდრე „ჩემი“.

1 ამგვარი მნიშვნელობა აქვს ‘ჩემდა’-ს მრავალგან: „რამ არს ჩემდა და შენდა, დელაკაცო?“ (იოანე 2,4); „ყოველივე ჯერ-არს ჩემდა“ (I კორ. 6,12);

ეფთვიმედელი ტრადიციული თარგმანიდან ფსალმუნის ეს მუხ-
ლი გიორგისეულში უცვლელად გადავიდა; იქაც „ჩემი მიახლე-
ბა“ წერია, ე. ი. ამ ვერსიების ავტორებს სიტყვა „ჩემი“ უშუა-
ლოდ მომდევნო სიტყვასთან შეუთანხმებიათ სინტაქსურად („ჩე-
მი მიახლება“). მეფსალმუნე, რა თქმა უნდა, ღმერთთან თა-
ვის მიახლებაზე საუბრობს, მაგრამ იმას კი არ ამბობს, რომ ეს
მიახლება ზოგადადაა კეთილი, არამედ ჩემთვისაა კეთილიო
(შდრ. ბერძნული: $\epsilon\mu\omicron\iota\delta\epsilon\tau\omicron\ \pi\rho\omicron\sigma\kappa\omicron\lambda\lambda\acute{\alpha}\mu\theta\alpha\iota\ \tau\acute{\eta}\ \Theta\epsilon\acute{\omega}\ \delta\gamma\alpha\mu\acute{\iota}\nu\ \epsilon\sigma\tau\iota$). ეს აქცენტი მკვეთრადაა დასმული ებრაულშიც:
 $\text{אֲנִי הָיִינוּ אֶת־יְהוָה} \text{ (‘ვა-ანი კირავათ ელოჰიმ ლი-ტოვ’)}.$ ¹
ამრიგად, ფსალმუნის ამ მუხლის ეფთვიმესეული ვერსია შინაარ-
სობრივადაც უფრო ზუსტია, ვიდრე წინამორბედი და მომდევნო
თარგმანები, და სტილურადაც უფრო გამართული.

იგავ. 3,14-15 (III, 41)

ამ ადგილის ეფთვიმესეული ციტირება („უმჯობეს არს სი-
ბრძნე მოგებად, ვიდრე ოქროსა და ვეცხლისა საუნჯეთა;
უპატიოსნეს არს იგი ანთრაკთა პატიოსანთა“) ემთხვევა ოშკურ
ვერსიას, ერთი განსხვავებით: ოშკურ ხელნაწერში წერია: „უმ-
ჯობეს არს იგი მოგებად“. აქ „სიბრძნის“ ნაცვლად „იგი“ ნაცვალ-
სახელია გამოყენებული (אֲבִדָה), რადგან „სიბრძნე“ წინა მუხ-
ლში უკვე იყო ნახსენები. წინამდებარე „სიტყვსებაში“ ეფთვიმემ
ნაცვალსახელი „იგი“ შეცვალა იმ სახელით, რასაც იგი გულისხ-
მობდა („სიბრძნე“), რადგან ტექსტში მხოლოდ 3,14-15 მუხლე-

„უმჯობეს არს ჩემდა სიყუდილი“ (I კორ. 9,15); „ნამეტნავ არს ჩემდა მიწერად
თქვენდა“ (II კორ. 9,1); „რამ გნებავს მოცემად ჩემდა?“ (მათე 26,15) და ა. შ.
კონტექსტის მიხედვით, „ჩემდა“-ს სხვა მნიშვნელობებიც აქვს: 1. „ჩემკენ“
(„შენ ჩემდა მოხუალა?“ – მათე 3,14). 2. „ჩემთან“ („აცადეთ ყრმებსა მაგას
მოსლვად ჩემდა“ – ლუკა 18,16; „სააყრობილეს ვიყავ, და მოხუდილთ ჩემდა“ –
მათე 25,36; „წარმომიგზავნეთ იგი, რამთა მოვიდეს ჩემდა“ – I კორ. 16,11). 3.
„ჩემ მიმართ“, „ჩემდამი“ („ჩემდა მოდრკეს ყოველი მუკლი“ – რომ.
14,11; „მობაძვ ჩემდა იქმენით“ – I კორ. 11,1; ფილიპ. 3,17; „მოსწერეთ ჩემდა“
– I კორ. 7,1) და სხვ.

1 აქ და სხვაგანაც ებრაულ გამოთქმებს ქართული შრიფტით ვიძლეით,
რადგან ებრაულ ტექსტში გასმოვანების ნიშნების დასმა ტექნიკურად გვიჭირს.

ბის ციტირება იყო წარმოდგენილი, და პირდაპირ „იგი“-თი დაწყება ბუნდოვანებას შექმნიდა. აქ, როგორც ჩანს, ეფთვიმეს ხელთ არსებულ ბერძნულ დედანშიც „სიბრძნე“ ეწერა და არა „იგი“.

დაბ. 19,17 (VII,7)

ეფთვიმეს ციტირება ძირითადად მისდევს ოშკურს. მაგრამ იქ მარტივად ეწერა: „განირინე თავი შენი“, ხოლო ეფთვიმე ბერძნული დღენის კვალდაკვალ აორმაგებს ზმნას: „განირინებით განირინე თავი შენი“.¹

იოხ. 14,14 (IV,55)

ოშკურ ხელნაწერშია: „უკუეთუ მოკუდეს კაცი, ცხონდა, რამეთუ აღასრულნა დღენი ცხოვრებისა მისისანი“. ეფთვიმე ქმნის ამ მუხლის ახალ ვერსიას; უმატებს აქცენტებს სიკვდილის შემდეგ ახალი ცხოვრების იდეის ხაზგასმის მიზნით: „რამეთუ უკუეთუ მოკუდეს - ცა კაცი, ცხონდეს, რამეთუ აღასრულნა კეთილად დღენი ცხოვრებისა მისისანი“. მსგავსი აქცენტები ბერძნულ დედანში არაა;² საგარაუდოდ, ქართველ მთარგმნელს ამ დანამატებისათვის თვით სათარგმნელმა თხზულებამ მისცა საფუძველი, რასაც გვაფიქრებინებს იოხის წიგნის ამ ადგილის ციტირების მიზანდასახულება: ავტორი ამგვარი ციტირებით ეწინააღმდეგება მოლვაწის შიშს - ვაითუ სიკვდილი შემამთხვიოს ეშმაკმაო,³ და ამხნევებს მომავალი ცხოვრების სასოებით.

1 სხვა ქართული ვერსიები უფრო აზუსტებენ: „ცხოვნებით იცხოვნესული შენი“. შდრ. ძვ. წ. 125,6: „მისლვით მივიდოდეს“ - *לֵךְ וְחַיֵּה*, 'ჰალოხ ძელეხ'; მოსლვით მივიდოდეს - *לֵךְ וְחַיֵּה*, 'ბო-მაეო'; ფს. 131,16: სიხარულით იხარებდენ - *לֵךְ וְחַיֵּה* 'რანენ ძერანენუ' და ა. შ.), მაგრამ დაბ. 19,17-ში მარტივად ნათქვამი: *לֵךְ וְחַיֵּה* ძნელი იგივე ითქმის ქართული ბიბლიის ოშკურ ვერსიაზეც.

2 შდრ.: *ἐὰν γὰρ ἀποθῶναι ἀνθρώπου, ζήσεται συντελέσας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ*.

3 იოხის წიგნიდან ფრაზა მოხმობილია სიტყვისსაგებულად „გულისსიტყვა მის მიმართ, რომელი სიკვდილისა და მოწვევად ჩუენ ზედა ეშმაკისა მიერ გუამინებდ“.

IV მეფ. 19, 6-7 (VIII,21)

ეფთვიმესეული ციტირება ძირითადად მისდევს ოშკურ ვერსიას. ეფთვიმე უმატებს მხოლოდ სიტყვა „ჰამბავს“: „ესმას ჰამბავი ბავთი“. როგორც ჩანს, ეფთვიმეს 'ბავთი' ესმის როგორც განსაზღვრება და არა ცნება – 'სამწუხარო (თუ: შემაშფოთებელი) ამბავი' (ბერძნულშია ნეიტრალური ცნება – ἀγγελία – 'უწყება'). ებრაულში – מַשָּׁחָה (შუყა – 'მოსასმენი რაიმე').

იგავ. 18,19 (VIII,36)

ოშკურ ვერსიაში ვკითხულობთ: „ძმამ ძმისა შემწმ, ვითარცა ქალაქი ძლიერი და მაღალი, და ძლიერ არს, ვითარცა სამეუფოა მოზღუდვილი“. ეფთვიმე აზუსტებს: „ძმამ ძმისა შემწმ,¹ ვითარცა ქალაქი მტკიცე (δύρα) და მაღალი, ხოლო ძლიერ არს, ვითარცა დაფუძნებული (τεθεμελιωμένον) სამეუფოა“.

ფილიპ. 3,12 (VIII,58)

ეფთვიმე აზუსტებს ტრადიციული თარგმანის ფრაზას: „ვსდევ ეგრე, რამათა ვეწიო, რომლითაცა შევიკრძალებ...“. ეფთვიმეს ვარიანტი („არამედ ვსდევ ეგრე, რამათა ვეწიო, რომლითაცა მიწევნულ ვიქმენ“)² მცირედი სახეცვლილებით გაზიარებულ იქნა გვიანდელ (CD) ვერსიებში („ხოლო ვსდევ ეგრეთ, რამათა ვეწიო, რომლითაცა წევნულ ვიქმენ“).

იერ. გოდ. 3,43-44; 3,55-57 (VIII,52)

ამ ადგილის ციტირება ძირითადად მისდევს ოშკურ ვერსიას. ერთადერთი მნიშვნელოვანი სხვაობაა: „განმარტე ღრუბელი მცირე შენ ზედა“ (ეფთვიმე) და „განჰმარტე ღრუბელი მტკიცე შენ ზედა“ (ოშკური).³ ამ მუხლის ეფთვიმესეული ვერსია ერთადერთი გვიანდელი ხელნაწერითაა (K) ჩვენამდე მოღწეული, და რადგანაც მასში არცთუ იშვიათია გადაწერის შეცდომები, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ეფთვიმესეულ ნუსხაში

1 „ძმამ ძმისა შემწმ“. უმჯობესი იქნებოდა: „ძმამ ძმისა მიერ შეწევნული“ (ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφῶν βοηθούμενος).

2 შდრ.: δῶκα δὲ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ἃ καὶ κατελήφθην.

3 ბერძნულში არც „მცირე“ წერია და არც „მტკიცე“: ἐπεσκέπασας νεφέλην σεαυτῷ.

ოშკისეული „მტკაც“ უნდა წერებულიყო და არა „მცირე“. ანდა, შესაძლოა. „ღრუბელი მცირე“ ტექსტში გაჩნდა ბიბლიური რეპინისცნციით (ეს. 19,1: „აჰა. უფალი საბაოთ ზედა-ზის ღრუბელთა სულცირეთა და მოვალს ეგვტედ, და შეიძრნენ კელითქმნულნი ეგვტისანი პირისა მისისაგან“),¹
ივავ. 20,9 (VIII,37).

ოშკური ვერსა: „ვინ-მე იქადოს, ვითარმედ წმიდაა გული აქუნდეს, ანუ ვინ-მე იქადროს და თქუას, ვითარმედ: წმიდაა ვარ ცოდვათგან!“ შდრ. ეფთვიმესეული რედაქცია: „ვინ-მე უკუე იქადოს, ვითარმედ უბიწოა (δύστη) აქუს გული, ანუ ვინ კადნიერ იქმნას თქუად, ვითარმედ წმიდა არს ცოდვათგან!“
იობ. 42,6 (VIII,45)

ეს მუხლი ოშკურ ბიბლიაში შემორჩენილი არაა. ეფთვიმესეული ციტირება, რომელიც, შესაძლოა, სწორედ ოშკური რედაქციის დაკარგული ნაწილიდან მომდინარეობდეს, განსხვავებულია S და B ვერსიებისაგან: „ამისთჳს განვიქარვენ თავი ჩემი და დაედენ (= დავდნი; ἑτάκην), და შემირაცხიეს თავი ჩემი მიწად და ნაცრად“. მცხეთურ ბიბლიაში, რომლიდანაც ამ მუხლის შემცველი მონაკვეთი 2015 წლის ბიბლიის ტექსტშიც მოხვდა, 'დაედენ' სხვა სიტყვითაა შეცვლილი: „ამისთჳს განვიქარვე თავი ჩემი და დავაგდე“, ხოლო ბაქარის ბიბლიაში

1 „ღრუბელი სულმცირე“ – ღმრთისმშობლის სახელაა მიჩნეული ქრისტიანული სახისმეტყველებით, სახელდობრ, ეს. 19,1-ის სულიერი გააზრებით. ამ წინასწარმეტყველებაში ყრმა იესუსა და დედამისის ეგვიპტეში ლტოლვის (მათე 2,13-15) წინა-სახეს ხედავს, მაგალითად, წმ. იოანე ოქროპირი: „შთავიდა რამ [ქალწული] ეგვტედ და ეტყრთა წიაღითა მჯდომარე საყდართა ზედა ქრობინთა და დიდებული სერაბინთა მიერ, შემუსრნა კელითქმნულნი ეგვტისანი“ (იხ.: წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანება მათეს სახარებისა, თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელისა, წიგნი I, თბ., 1996, 142-143). იგივე სახისმეტყველებაა გამოთქმული IV ხმის ძლისპირშიც – „უფალო მესმასა“: „იესუ, მჯდომარე დიდებით საყდართა ღმრთეებისათა, მოვიდა ღრუბლითა სულმცირითა, რომელ არს ქალწული გამოუცდელი, ესნად ჩვენდა, მღადადებულთა: დიდებამ ძალსა შენსა, მქსნელო ჩუენ ყოველთაო“ (იხ.: ნემირებული ძლისპირნი, გამოსცა გ. კიკნაძემ, თბ., 1982, 377).

ἐτάκη-ის მართებული შესატყვისი — ‘დავდნი’ წერია. როგორც ჩანს, ამ დეტალისათვის ყურადღება არ მიუქცევია ხსენებული ბიბლიის გამომცემელს (ედ. ჭელიძეს). მომდევნო გამოცემაში, ვფიქრობთ, ამ მუხლის დაზუსტებისათვის ეფთვიმესეული ვერსიით ისარგებლებს.

ფს. 61,4 (VIII,28)

ტრადიციულ ვერსიაშია: „ვიდრემდის შეადგეთ კაცთა და მოჰკლვიდეთ თქვენ ყოველნი, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუდესა განშორებულსა?“ შდრ. ეფთვიმეს ახალი რედაქცია: „ვიდრემდის შეადგეთ [var. შეუდგეთ] კაცთა და მოჰკლვიდეთ თქვენ ყოველნი, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუდესა განმრუდებულსა?“ (καὶ φραγμὴ ἄσμενψ).

ფს. 51,7 (II,33)

ძველ ვერსიაში გვაქვს: „ამისთჳს დაამკჳს იგი ღმერთმან სრულიად, აღფხურას და განკადოს იგი საყოფელთაგან თჳსთა და ძირნი მისნი ქუეყანით ცხოველთაჲთ“. ეფთვიმე იძლევა ახალ ვერსიას: „ამისთჳს დაგამკჳს შენ ღმერთმან სრულიად, აღფხურას და განკადოს საყოფელთაგან შენთა და ძირნი შენნი ქუეყანისაგან ცხოველთაჲსა“. ეფთვიმეს შეუსწორებია ბერძნულის მიხედვით: διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς κατέλοι σε εἰς τέλος· ἐκτίλει σε καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηναμάτων σου καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ τῆς ῥώτης.¹ ებრაულშიც (ფს. 52,7) ფრაზა მეორე პირს მიემართება: ׀׀׀׀׀ (,ითაცე-ხა“ — დაგამდაბლებს, დაგცემს, დაგამხოვს); ׀׀׀׀׀ (,მახეთე-ხა ვე-ისახე-ხა“ — ამოგთხრის / აღმოგფხვრის და გაგაძიებებს).

იგავ. 18,13 (VII,18)

ეფთვიმესეული ციტირება მისდევს ოშკურ ვერსიას. განსხვავებულია მხოლოდ ერთი სიტყვა ფრაზაში: „რომელი მოუგებდეს სიტყუასა“; ეფთვიმესთანაც და გვიანდელ ვერსიებშიც წერია „მიუგებდეს“.

¹ ფს. 51,7-ის გიორგისეული რედაქცია ეფთვიმესეულს ემთხვევა.

გამოსლვ. 23,20 (VIII,11)

ეფთვიმე ამ მუხლის ოშკურისაგან განსხვავებულ ვერსიას იძლევა. შდრ.:

ოშკი:

„და ესერა მე წარველინო ანგელოზი ჩემი წინაჲ შენსა, რათა დაგიცვეს შენ გზასა ზედა და რამთა შეგიფხანოს შენ ქუეყანასა მას, რომელი სათაჲს გეჲუცე შენ“.

ეფთვიმე:

„და ესერა წარმოველინო ანგელოზი ჩემი მძღურად შენდა, და დაგიცვეს შენ გზასა შენსა და შეგიფხანოს ქუეყანასა მას, რომელი განგიმზადე შენ“.

დასაწყისში ეფთვიმეს ვერსია, ოშკურთან შედარებით, ნაწილობრივ დაშორდა დედანს („მძღურად შენდა“), ფრაზის ბოლოში კი უფრო დაუსლოვდა მას, ვიდრე ოშკური („რომელი განგიმზადე შენ“).¹ ეფთვიმესეული შესწორება — „რომელი განგიმზადე შენ“ — C და S რედაქციებშიცაა შეტანილი, და, გასაკვირია, რატომ ვერ მოხვდა იგი ედ. ჭელიძის მიერ რედაქტირებულ ბიბლიაში, რომელშიც, მართალია, უდიდესწილად შენარჩუნებულია უძველესი ტექსტი, მაგრამ დედანთან აზრობრივი დაცილების შემთხვევაში „სხვა თარგმან-რედაქციათა არსობრივი გათვალისწინება“ არაა უგულებელყოფილი.²

ეკლ. 11,10 (V,31)

ოშკურ ვერსიაშია: „განიშორე გულისწყრომაჲ გულისაგან შენისა, და თანა-წარიცთუნე უკეთურებაჲ ჯორცთაგან შენთა“. ბუნდოვან „თანა-წარიცთუნე“-ს ეფთვიმე ცვლის უფრო გამჭვირვალე გამოთქმით: „თანა-წარჰკადე“ (= აიცდინე).

იერ. 11,20 (II,51)

„ხოლო შენ, უფალო ძალთაო, მსაჯულო სიმატელისაო, გამოძღელო თირკუმელთა და გულისაო, მიხილავს-მცა შენ მიერ შურისგებაჲ მათ შორის, რამეთუ შენდამი განეცხადე სამართალი ჩემი“. ოშკის ბიბლიაშია: „გულთა და თირკუმელთაო“. ეფთ-

1 შდრ.: Καὶ ἰδοὺ ἔγωγ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ἵνα φυλάγῃ σε ἐν τῇ ὁδῷ, ὅπως ἐλισαγγύῃ σε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἡτοίμασά σοι.

2 იხ. ხსენებული ბიბლიის წინათქმა, გვ. 8-9.

ვიმეს გადაუნაცვლებია დედნის მიხედვით: „თირკუმელთა და გულისა“ — $\nu\epsilon\phi\rho\iota\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \kappa\alpha\rho\delta\iota\varsigma$. ასევე „სამართალნი ჩემნი“ მხოლოდობითში გადაუყვანია: „სამართალი ჩემი“ — $\delta\iota\kappa\alpha\iota\sigma\mu\acute{\alpha}\ \mu\omicron\upsilon$.

იგავ. 3,27-28 (III,37)

ეფთვიმეს ციტირება ძირითადად მისდევს O-ს, მაგრამ ბოლოში უმატებს ფრაზას: „რამეთუ არა უწყვი, რამ-ძი ყოფად არს ზვალისა დღე“.

ფს. 6,9-10 (II,24)

აქ ეფთვიმე ძირითადად ტრადიციულ თარგმანს ეყრდნობა; ფს. 6,9 უცვლელად დაუტოვებია, ფს. 6,10-ში კი მცირე ცვლილება შეუტანია: „ისმინა უფალმან ჯამა ლოცვისა ჩემისაჲ; უფალმან თაყუანისცემაჲ და ვედრებაჲ ჩემი შეიწირა“. „და ვედრებაჲ“ ფსალმუნის ტრადიციულ ტექსტში არ არის; ეს ეფთვიმეს დანამატია, რაც ადვილად ასახსნელი ხდება, თუ ტრადიციულ თარგმანს ბერძნულ დედანთან შევადარებთ: $\eta\kappa\omicron\upsilon\sigma\epsilon\ \text{K}\acute{\upsilon}\rho\iota\omicron\varsigma\ \tau\eta\varsigma\ \delta\epsilon\iota\theta\epsilon\acute{\omega}\varsigma\ \mu\omicron\upsilon$, $\text{K}\acute{\upsilon}\rho\iota\omicron\varsigma\ \tau\eta\upsilon\ \pi\rho\omicron\sigma\epsilon\upsilon\chi\eta\upsilon\ \mu\omicron\upsilon$ $\pi\rho\omicron\sigma\epsilon\delta\acute{\epsilon}\xi\alpha\tau\omicron$ (ისმინა უფალმან ჯამა ლოცვისა ჩემისაჲ; უფალმან თაყუანისცემაჲ ჩემი შეიწირა)

აქ ორი შეუსაბამობაა: (1) $\delta\epsilon\iota\theta\varsigma$ -ის შესატყვისია არა „ლოცვაჲ“, არამედ „ვედრებაჲ“, როგორც მოგვიანებით გიორგი მთაწმიდელმა შეასწორა, (2) $\pi\rho\omicron\sigma\epsilon\upsilon\chi\eta$ -ს შესატყვისი კი არის არა „თაყუანისცემაჲ“, არამედ „ლოცვაჲ“, და სწორედ ამ შესატყვისით ჩაანაცვლა გიორგი მთაწმიდელმა „თაყუანისცემაჲ“ თავის თარგმანში.

ეფთვიმესთვის, როგორც ჩანს, პრინციპულად მიუღებელი არ იყო ფსალმუნის ამ მუხლის ტრადიციული ვერსია, და, რა თქმა უნდა, ზეპირადაც ახსოვდა, ამიტომაც „ლოცვაჲ“ და „თაყუანისცემაჲ“ თავ-თავის ადგილზე უცვლელად დატოვა, მაგრამ რადგან ქართულ ვერსიაში დედნისეული $\delta\epsilon\iota\theta\varsigma$ („ვედრებაჲ“) არ იყო ასახული, „თაყუანისცემის“ შემდეგ ისიც ჩართო.

დაბ. 18,27 (VII,7)

ოშკური რედ.: „აწ ვიწყო სიტყუად უფლისა მიმართ, რამეთუ

მე ვარ მიწა და ნაცარი“. ეფთვიმეს ციტირება („აწ ვიწყე სიტყუად უფლისა მიმართ, ხოლო მე ვარ მიწა და ნაცარ“) უფრო ახლოსაა ბერძნულ დედანთან, ვიდრე ოშკური, და მასთან ახლოსაა გვიანდელი ვერსიებიც (CB, AS).¹

ივავ. 10,19 (VII,16)

ეფთვიმე იძლევა ამ მუხლის ახალ რედაქციას: „მრავალ-მეტყუელებითა ვერ განერე ცოდვასა, ხოლო ერიდებოდი თუ ბაგეთა, გონიერ იყო“. შდრ. ოშკური: „მრავლისსიტყესაგან ვერ განერე ცოდვასა, ერიდებოდი რამ ბაგითა, გონიერ იყო“. ვფიქრობთ, ეფთვიმესეული ვერსია სტილურად უფრო გამართულია.²

ივავ. 16,25 (VII,17)

აქაც ახალი რედაქცია გვაქვს: „არიან გზანი, რომელნი საგონებელ არიან კაცთა მიერ მართალ, ხოლო უკუანამსკენელი მათი მიიწიის ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა“ (შდრ. ოშკური: „არიელ გზანი, რომელნი მართლ საგონებელ არიან წინაშე კაცთა, ხოლო უკუანამსკენელი მათი ჰხედავს ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა“). ოშკური „ჰხედავს“ სიტყვასიტყვით ასახავს დედანს (βλέπει), ეფთვიმესეული „მიიწიის“ კი უფრო ნათლად გადმოსცემს იმავე შინაარსს.

გამოსლვ. 13, 17 (IV,9)

ოშკურ ვერსიაში იყო: „და ვითარ გამოიყვანა უფალმან ერი თჳსი, არა წარუძღუა მათ უფალი გზასა მას ქუეყანისა ფილისტიმისასა“. ეფთვიმეს გაუზიარებია ოშკური ბიბლიის ეს ვარიანტი, და მხოლოდ მისი სტილური ხარვეზი შეუსწორებია: რადგან „უფლის“ მეორეჯერ ხსენება წინადადებაში სრულიად ზედმეტი იყო (ისედაც იგულისხმებოდა), ეფთვიმეს ამოუღია იგი. რითაც ფრაზა უფრო მოქნილი გახდა: „და ვითარ გამოიყვანა უფალმან ერი თჳსი, არა წარუძღუა მათ გზასა მას ქუეყანისა მის ფილისტიმისასა“.

1 შდრ.: νῦν ἡρξάμην λαλῆσαι πρὸς τὸν Κύριόν μου, ἐγὼ δὲ εἶμι γῆ καὶ σπινθὼς.

2 შდრ.: ἐκ πολυλογίας οὐκ ἐκφείλῃ ἀμαρτίαν, φειδόμενος δὲ χειλῶν σοφίμων ἔσθ

როგორ მოხვდა ოშკურ ვარიანტში ზედმეტად გამეორებული სიტყვა „უფალი“? – ბერძნულ დედანთან მისი შედარებით ირკვევა, რომ ფრაზის პირველი ნახევრის ქართული თარგმანი აზრობრივად დაცილებულია დედნისაგან; ბერძნულში ერის გამოყვანად ფარაო იყო ნახსენები: *Ὁς δὲ ἐξαπέστειλε Φαραὸν τὸν λαόν* (AK ვარიანტის მიხედვით: „და ვითარცა გამოუტყვა ერი იგი ისრაელისა ფარაო...“; ედ. ჭელიძის ვერსიით: „ხოლო ვითარცა განავლინა ფარაო ერი იგი...“),¹ ოშკური ვარიანტის რედაქტორს კი მის ნაცვლად უფალი ჩაუწერია („და ვითარ გამოიყვანა უფალმან ერი თჳსი“), და რაკი ამას მოსდევდა უფლისავე მოქმედების ამსახველი ფრაზა („არა წარუძღუა მათ [უფალი]² გზასა მას ქუეყანისა მის ფილისტიმისასა“), სიტყვა „უფალი“ ქართულ ვერსიაში უადგილოდ გამეორებული აღმოჩნდა. ეფთვიმეს საჭიროდ არ მიუჩნევია ოშკის ბიბლიაში დედნისაგან აზრობრივად დაშორებული ფრაზის შესწორება და მარტო სტილური კორექციით დაკმაყოფილებულა, ალბათ იმის გათვალისწინებით, რომ ფარაოს მიერ ერის გამოშვება (გამოსლვ. 12, 31-33) არა გულითადი, არამედ ნაძალადევი მოქმედება იყო, ეგვიპტელ პირშმოთა მასობრივი ამოწყვეტის შედეგად მიღებული განცდებით ნაკარნახევი,³ და, არსებითად, ტყვეობიდან ისრაელის ძეთა გამოყვანა ღმრთის საქმე იყო და არა ფარაოსი. ეს ბრავალგზის ხაზგასმულიცაა ბიბლიის ტექსტში (გამოსლ. 6,6; 13, 3; 13,9; 13,14; 20,2; ლევიტ. 11,45; 19,36; 20,26; 22,33; 25,38; 26,13; 26,45; რიცხ. 15,41; II შჯ. 5,6; 6,13; 7,8; 8,14; 13,5 და სხვ.).

1 ამასვე ეთანხმება ებრაული ბიბლია: *וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ מִצְרָיִם אֶת־פָּרֹחַ וְאֶת־סִמְרֵי* (ვა-მეჰი ბ-შალახ ფარყოა ეთ-პა-ყამ...). აქ ლიტონად „ერი“ კი არაა ნახსენები, არამედ კონკრეტულად *פָּרֹחַ* ('ყამ' – ერი ღმრთისა). სხვა ერები კი სხვა ტერმინით აღინიშნებიან (*גֵּוִי* – 'გოიმ', რასაც 'წარმართის' მნიშვნელობაც აქვს).

2 ბერძნულში: „ღმერთი“ (*θεός*). ასევე ებრაულშიც (*אֱלֹהִים*).

3 მანამდე ფარაო „განფიცებული“ იყო და სულაც არ აპირებდა ღმრთის ერის გაშვებას: „რა-ფაშ-იგი განფიცხნა ფარაო არა-გამოეღინებად ჩუენდა, მოწყულა ყოველი პირშმოი ქუეყანასა ეგვიპტისასა“ (გამოსლ. 13,15).

ექლ. 5,9 (III,45)

„რომელსა უყუარდეს ვეცხლი, ვერ განძღეს ვეცხლითა. ვინ-მე შეიყუარა სიმრავლე ნაყოფთაჲ? და ესეცა ამაოვე არს“. ამ მუხლის პირველი ნახევარი ემთხვევა ოშკის ბიბლიის ვარიანტს. შემდეგ კი ოშკური ვარიანტი სხვაგვარად გრძელდება: „ვინ-მე შეიყუარა სიმართლითა ნაყოფი?“¹ როგორც ჩანს, დაქარაგმებული სიტყვა „სიმრავლითა“ ბუნდოვნად ჩანდა ოშკური ხელნაწერის დედანში, და ალბათ ამის გამო გადამწერმა სხვაგვარად ამოიკითხა იგი („სიმართლითა“). თავდაპირველად კი უნდა ყოფილიყო: „სიმრავლითა“ (ἐν πλῆθει). ეფთვიმე, როგორც ვნახეთ, ამ ადგილის ახლებურ ვარიანტს იძლევა: „ვინ-მე შეიყუარა სიმრავლე ნაყოფთაჲ?“ წინარე კონტექსტის გათვალისწინებით, „ვინ-მე შეიყუარა“ აქ სხვაგვარ მნიშვნელობას იძენს: „ვინ დაკაყოფილდება“. ამიტომ აზრის სიცხადისათვის უფრო შესაფერისი იქნებოდა ასეთი ვარიანტი: „ვინ-მე კმა-იყო სიმრაველში ნაყოფთაჲ?“ მით უფრო, რომ ἀγαπᾷ ზმნას „შეყვარების“ გარდა, „დაკმაყოფილების“ მნიშვნელობაც აქვს. სწორედ ამ მნიშვნელობას ითვალისწინებს ის ვარიანტი, რომელსაც ეყრდნობა ედიშერ ჭელიძე: „ვინ-მე შეიყუარა სავსებად თქსსა (ალბათ აჯობებდა: „სავსებად თქსა“) ნაყოფი?“²

ექლ. 10,4 (II,42)

ეფთვიმე იძლევა ამ ადგილის ახლებურ ვერსიას. შდრ.:

ეფთვიმე

ოშკი

„უკეთუ სული კელმწიფებისა მის ბნელისაჲ აღმოვიდეს შენ ზედა, ადგილსა ნუ სცემ შენ შორის, არამედ

„უკეთუ სული კელმწიფებისაჲ მოვიდეს შენ ზედა, ადგილ-ნუ-ჰსცემ,

1 ბიბლიის 2017 წლის კრიტიკულ გამოცემაში ოშკური ვარიანტის „სიმართლითა“ რატომღაც გადაუკეთებიათ: „სიმრთელითა“. რის საფუძველზე? ასეთი შენაცვლების მოტივს ვერ ვარკვევთ.

2 იქვე გამომცემელი სქოლიოში განმარტავს: „სავსებად თქსსა“ – დასაკმაყოფილებლად“. ამით 'დაკმაყოფილების' ნიუანსი „შეყვარებიდან“ „სავსებაზე“ გადავიდა. ამიტომაც, ეფიჭრობთ, ასეთი კომენტარი აჯობებდა: „შეიყვარა სავსებად თქსსა“ – დაკმაყოფილდა.

წამალნი იგი ძლიერნი მოი-
გენ, რომელნი-იგი დააცხრობენ ცო- რამეთუ ღ ზინებამან დააცხრენს
ღვთა ღიღთა“. ცოდვანი ღიღ-ღიღნი“.

ოშკური ვერსია (და კიდევ უფრო მეტად – 2015 წლის ბიბ-
ლიის გამოცემის ვარიანტი)¹ ბერძნულის პირდაპირი გადმოცე-
მაა.² აქ ბერძნულშიც და, შესაბამისად, ქართულ ვარსიაშიც აზრო-
ბრივი ელიფსისია, რის აღმოსაფხვრელადაც ეფთვიმეს ჩაურთავს
ფრაზა – „არამედ წამალნი იგი ძლიერნი მოიგენ“, და ღამაბო-
ლოებელ ფრაზაში ეს წამალა მიჩნეული ღიღ ცოდვათა დამ-
აცხრობელად. ჩანართის გარეშე რომ ეთარგმნა ეფთვიმეს ეს ფრაზა,
აღბათ ისიც „კურნებას“ დაწერდა **ἰαμα**-ს შესატყვისად (ისევე,
როგორც 2015 წლის ბიბლიაშია). ჩანართში კი წამლის ხსენება
გახდა საჭირო, რისთვისაც არავითარი დაბრკოლება არ არსე-
ბობდა, რადგან **τὸ ἰαμα** „კურნებასაც“ ნიშნავს და „სამკურნა-
ლო საშუალებასაც“ (ე. ი. წამალს).

იერ. გოდ. 2,19 (II,54)

„აღდეგ, იწურთიდ ღამით დასაბამსა კუმინვისა შენისასა,
განფინე გული შენი ვითარცა წყალი წინაშე პირსა უფლისასა“.
აქ ეფთვიმე ოშკის ბიბლიით რომ სარგებლობს, „კუმილვის“
ოშკისეული ვარიანტიც მოწმობს („კუმინვა“), რაც ეფთვიმეს
ვერსიაშიც გადასულა (ეფთვიმესეულობის გამო არც ვასწორებთ
ამ ფორმას, თორემ სხვა შემთხვევაში ჩვენც „კუმილვას“ დავწერ-
დით, 2015 და 2017 წლების ბიბლიის გამოცემეღთა მსგავსად).
ეფთვიმეს მხოლოდ „ღამშ“ გადაუკეთებია: „ღამით“, რამაც ფრა-
ზა უფრო გამჭვირვალე გახადა.

ბიბლიის ზემოხსენებულ ორივე გამოცემაში ოშკის ბიბლიის
ვარიანტი იერუსალიმ-ერითა (J) შეცვლილი: „აღდეგ ღამე,³ იწუ-

1 გამომცემელს შეუსწორებია ერთი სიტყვა („აღგიღ-ნუ-სცემ“) და „ღზ-
ინება“ შეუცვლია ბერძნულ შესატყვისთან უფრო დაახლოებული ვარიანტით –
„კურნებით“ (**ἰαμα**).

2 შდრ.: **ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζουστος ἀναβῇ ἐπὶ σέ, τόπον
σου μὴ ἀφῆς, ὅτι ἰαμα καταπαύσει ἀμαρτίας μεγάλας.**

3 ღამშ (ბიბლია 2017 წ.).

როიდ დასაბამსა კუმილვისა შენისასა“. გაუგებარია, რატომ დაიწუნა ორივე გამოცემელმა (ერთნაირად!) ოშკის ბიბლიის ვარიანტი („აღდეგ, იწურთიდ ღამე...“), და J ვარიანტი ამჟღავნა („აღდეგ ღამე, იწურთიდ...“)? ბერძნულში ხომ „ღამე“ „აღდგომასთან“ არაა დაწყვილებული, არამედ მომდევნო ზმნასთან – ἀγαλλισσαι-თან („განმხიარულდი“), რომელიც ქართულად „წურთითა“ გადმოცემული („იწურთიდ“),¹ სწორედ ისე, როგორც ოშკის ბიბლიაშია!

2017 წლის ბიბლიის ორტომეულს მიზნად ჰქონდა ბიბლიურ ხელნაწერთა ვარიანტების ჩვენება, და თუ უკეთესი ვარიანტი ვერ წამოწია წინ, ამისი ამბიცია მას არც ჰქონია. 2015 წლის ბიბლიის გამოცემელმა კი, რომელიც ორიენტირებული იყო ბიბლიის კერსიათაგან ისეთი ვარიანტის შერჩევაზე, რომელიც დედანთან მეტ სიახლოვეს გამოავლენდა (სწავლებითი დანიშნულების გამო), და თავის ვალდებულებად მიიჩნევდა ერთგულებას „საკუთრვანი ლიტურგიკული ტრადიციისა, რაც მოცემულ შემთხვევაში... ერთმნიშვნელოვნად გულისხმობს უპირატესობის მინიჭებას ოშკურ-ათონური რედაქციებისადმი“,² იერ. გოდ. 2,19-ის წარმოდგენისას გვერდი აუარა სწორედ ოშკურ-ათონურ ხელნაწერს და სხვა ვარიანტით ჩაანაცვლა. ჩვენთვის ეს მით უფრო გაუგებარია, რომ არასწორი ვარიანტი 2015 და 2017 წლების ბიბლიის გამოცემებში ერთმანეთს ემთხვევა. ბიბლიის ორ გამოცემაში გაპარული ზუსტად ერთნაირი მოულოდნელი ცდომილება (რაც ერთვის ათონური ხელნაწერისადმი ერთგულების დეკლარირებული პრინციპიდან გადახვევას³), ვფიქრობთ, ახსნას ითხოვს.⁴

1 შტრ.: Ἀνάστα, ἀγαλλισσαι ἐν νυκτὶ εἰς ἀρχὰς φυλακῆς σου.

2 ბიბლია, 2015 წ., გვ. 8.

3 როგორც ვთქვით, ეს ერთგულება განცხადდა ბიბლიის 2015 წ. გამოცემაში.

4 ვფიქრობთ, ამ მოვლენას ვერ ავხსნით 2017 წლის ბიბლიის გვიანდელობით (თითქმის მისი გამოცემლები ამ შემთხვევაში ბიბლიის წინა, 2015 წლის გამოცემას დაესესხნენ). ცნობილია, რომ ამ წინა გამოცემიდან მათ მართებული აღილებითაც კი არ უსარგებლნიათ, და რაღა ამ ცდომილებას დაეხარბებოდნენ!

იერ. გოდ. 3,55-57 (II,55)

ეფთვიმეს ციტირება ასეთია: „გზადე სახელსა შენსა, უფალო, მღვით ქუესკნელით, კმაჲ ჩემი გესმა, ნუ დაიმძიმებ ყურთა შენთა ღალადებასა ჩემსა, მოყავ შეწევნად ჩემდა ღლესა მას, რომელსაცა გხადოდი შენ, და მარქე მე: ნუ გეშინინ“.

ოშკურ ხელნაწერს (და მის კვალდაკვალ 2015 წლის გამოცემასაც) აკლია დედნისეული „შეწევნად ჩემდა“ (ἐὶς τὴν βοήθειάν μου), სავარაუდოდ, გადამწერის მიზეზით. ეფთვიმეს ვარიანტში კი ეს სიტყვა აღდგენილია. სასურველია, ეფთვიმესეული შესწორება შემდგომ გამოცემებში გათვალისწინებულ იქნეს.

იობ. 12,25 (II,46)

ეფთვიმე იძლევა ახალ ვერსიას. შდრ.:

ეფთვიმეს ვერსია

„წვეულ იყავნ ნაწილი მათი ქუყა-
ნასა ზედა, ეძიებნ-მცა ბნელსა და
არა ნათელსა, შეცთომილმცა არიან
ვითარცა მორვალნი“.

ოშკური ვერსია

„პრევედელ ივინი ბნელსა და ნუ
ნათელსა, შესცთულ ივინი ბნელსა ვი-
თარცა მორვალნი“.

‘პრევედელ’ ბერძნულში გადმოცემულია *ψηλαφῆσαι* ფორმით. *ψηλαφάω* ნიშნავს „ხელის ცეცებით ძებნას“. როგორც ჩანს, ეს მნიშვნელობაც ჰქონია ‘რევას’. ეფთვიმეს დროს ალბათ იგი უკვე არქაიზმად ითვლებოდა, და ბუნდოვანი ‘პრევედელ’ სიტყვა ‘ეძიებნ-მცა’-თი შეუცვლია.

რომ. 12,8-13 (III,52):

ეპისტოლის ამ მონაკვეთის ციტირებისას ეფთვიმე მნიშვნელოვნად სცილდება ტრადიციულ ვერსიას (სახელდობრ, I ხელნაწერისას). შდრ.:

ეფთვიმეს ვერსია

„რომელი ნუგეშინის-სცემდეს –
ნუგეშინისცემით, რომელი მისცემდეს
– უხუებით, რომელი წინა-უძლო-
დის – მოსწრაფებით, რომელი სწყა-
ლობდეს – მხიარულებით, სიყუარ-
ული შეუორგულეებელად.“

ტრადიციული ვერსია

„რომელი ნუგეშინის-სცემდეს –
ნუგეშინისცემითა მით, რომელი მის-
ცემდეს – უხუებით, რომელი ზედა-
ად გებოდის – მოსწრაფებით, რომე-
ლი სწყალობდეს – მხიარულებით,
სიყუარულითა შეუორგულე-“

განეშორებით ბოროტსა და შეეყვებით კეთილსა, ძმათმოყუარებითა ურთიერთს სურვიელად მოყუარე იყვნით; პატივისცემასა ერთი-ერთსა უსწრობდით. მოსწრაფებასა ნუ მცონარე ხართ; სულითა მღუდარე იყვენით; უფალსა ჰმონებდით და სასოებითა გიხაროდენ; ჭირსა დაუთმობდით; ლოცვასა განკრძალულ იყვენით; საკმარსა წმიდათა ეზიარებოდეთ; უცხოთმოყუარებასა¹ შეუდეგით“.

ბელითა. განეშორებით ბოროტსა და შეეყვებით კეთილსა, ძმათმოყუარებითა ურთიერთს სურვიელად მოყუარე იყვნით; პატივისცემითა ურთიერთსა უსწრობდით. სწრაფასა ნუ მცონარე ხართ; სულითა მღუდარე იყვენით; უფალსა ჰმონებდით; სასოებასა გიხაროდენ; ჭირსა დაუთმობდით; ლოცვასა განკრძალულ იყვენით; კსენებასა წმიდათა ეზიარებოდეთ; სტუმრისმოყუარებასა შეუდეგით“.

ამ ეფთვიმესეულ რედაქციას დიდად ენათესავენ სამოციქულოს განმარტების მისეულ თარგმანში მოყვანილი ციტირება: „რომელი ნუგეშინის-სცემდეს – ნუგეშინისცემით, რომელი მისცემდეს – უხუებით, რომელი წინა-უძლოდის – მოსწრაფებით, რომელი სწყალობდეს – მხიარულებით, სიყუარული შეუორგულებელად. განეშორებით ბოროტსა და შეეყვებით კეთილსა, ძმათმოყუარებითა ურთიერთს სურვიელად მოყუარე იყვენით; პატივისცემასა ერთი-ერთსა უსწრობდით. მოსწრაფებასა ნუ მცონარე ხართ; სულითა მღუდარე იყვენით; უფალსა

¹ ისევე, როგორც სამოციქულოს ძველ რედაქციებში, გიორგი მთაწმიდელისა და ეფრემ მცირის რედაქციებშიც ‘სტუმრისმოყუარება’ წერია $\phi\lambda\iota\sigma\epsilon\nu\alpha$ -ის შესატყვისად, ეფთვიმეს კი უფრო ზუსტი შესატყვისით – ‘უცხოთმოყუარებით’ შეუცვლია; ელიშერ ჭელიძე ეთანხმება ეფთვიმეს დაზუსტებას („სამოციქულოს განმარტების“ ეფთვიმესეული თარგმანის მიხედვით), მაგრამ – მხოლოდ „ძველი ქართული ახალი აღთქმის“ გამოცემაში (2015 წ. გვ. 298), მისსავე თანადროულ ბიბლიის გამოცემაში კი რატომღაც კვლავ „სტუმრისმოყუარება“ ჩაუწერია (იხ. ბიბლია 2015 წ., გვ. 1864), თუმცა ამ წიგნის „წინათქმაში“ აცხადებს – ბიბლიის ტექსტის დადგენისას, სხვა წყაროებთან ერთად, ვითვალისწინებთ წმ. ეფთვიმეს რედაქციას, მათ შორის პავლე მოციქულის ეპისტოლეებსო (სსრულად და გამოკრებილად, კერძოდ, სრულად – რომელთა ეპისტოლეს და კორინთელთა მიმართ I ეპისტოლეს VIII.3 მუხლის ჩათვლით...“ – გვ. 9). ედ. ჭელიძის ხსენებული ორი გამოცემა რომ. 12,8-13-ის ნაწილში სხვა მხრივაც სხვაობს ერთმანეთისაგან. იმედია, მომდევნო გამოცემა საბოლოოდ დადგენილ ვერსიას შემოგვთავაზებს, სათანადო კომენტარებითურთ.

ჰმონებლით და სასოებითა გიზაროდენ; ჭირსა დაუთმობდით; ლოცვასა განკრძალულ იყვნით; საკმარსა წმიდათასა ეზიარებოდეთ; უცხოთმოყუარებასა შეუდევით“.¹

ორი ეფთიმესეული ვარიანტი მკვეთრად ავლენს მის პოზიციას, ორიოდე განსხვავების მიუხედავად. ზოგიერთი მისი სიახლე შემდგომ რედაქტორთაც (გიორგი მთაწმიდელსა და ეფრემ მცირეს) გაუზიარებიათ.²

იაკ. 3,1-2 (VII,39)

ძველ თარგმანშია: „შემძლებელ არს იგი აღურ-სხმად ყოველსავე გუამსა თჳსსა“ (δυσαντος χαλινάγρυψαι και ὄλιον τὸ σῶμα). ეფთვიმე მცირედ რედაქტირებულ ვარიანტს იძლევა: „რომელი სიტყუთა არა სცთებოდის, იგი სრული კაცი არს; შემძლებელ არს იგი აღურ-სხმად ყოვლისავე გულისთქუმისა“. ამრიგად, სიტყვასიტყვითი თარგმანის ნაცვლად ეფთვიმე ქვეტექსტის ცხადად გადმოცემას ესწრაფვის, ანუ იმ აზრისას, რისთვისაცაა ციტირებული იაკობის ეპისტოლის ფრაზა ფსევდო-მაქსიმეს თხზულებაში. მართლაც, გუამის „აღურ-სხმა“ ანუ შეზღუდვა ვნებულ გულისთქმათა შეზღუდვას ნიშნავს.

ებრ. 11,13-16 (VI,55)

ეფთვიმეს ციტირება ძირითადად მისდევს ტრადიციულ ვერსიას. მხოლოდ ებრ. 11,14-ის ნაწილში ნაცვლად „სოფლისა“* („გამოაჩინებენ, რამეთუ სოფელსა ეძიებენ“;³) ჩაუწერია „სასუფეველსა“ („გამოაჩინებენ, რამეთუ სასუფეველსა ეძიებენ“). შეიძლებოდა, ეს ცვლილება გვიანდელ გადამწერთა ცდომილებად მიგვეჩნია, რადგანაც „სოფელი“ და „სასუფეველი“ შესაგვსად ქარაგმდება ('ს'ფლი', 'სს'ფლი'), მაგრამ რადგანაც მომ-

1 პავლეს ეპისტოლეთა განმარტება, გამოკრებული იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ, გამოსაცემად მოამზადა ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2003 წ. გვ. 129-130; 512-513.

2 იხ.: პავლეს ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები, გამოსაცემად მოამზადეს ქ. ბოწენიძემ და კ. დანელიამ, აკაკი შანიძის რედაქციით, თბ., 1974, 63-64.

3. ბერძნულშიα πατριδα – 'მამულსა'.

დევნო მუხლებიდან ჩანს, რომ ეს „მამული სოფელი“ – სწორედ სასუფეველია („ხოლო აწ უმჯობესსა მას გული ეტყჳს, ესე იგი არს ზეცისასა“ – ებრ. 11,16), სავარაუდოდ, ეს ტექსტობრივი ცვლილება ისევ ეფთვიმეს უნდა მიეწეროს.

იგავ. 24,29 (V,28)

„ნუ იტყჳ: ვითარცა მიყო მე, უყო მას მეცა; მივაგო, რაოდენი მაგნო მე! – რამეთუ ბოროტ არს ზრახვაჲ ესე“. ეფთვიმეს ვერსია სავსებით ემთხვევა ოშკურს, მხოლოდ ბოლოში ავრცობს იგი საკუთარი დანართით – „რამეთუ ბოროტ არს ზრახვაჲ ესე“.

იაკ. 1,12 (VI,60)

ამ მუხლის Ⴃჲ ვერსიების ერთი ადგილი („გვრგუნი იგი ცხორებისაჲ“ – τὸν στέφανον τῆς ζωῆς) ეფთვიმეს შეუცვლია: „გვრგუნი დიდებისაჲ“, რომლითაც, მართალია, დედნის აზრის გადმოცემის სიზუსტე დაირღვა, მაგრამ უფრო ნათელი შესიტყვება მივიღეთ.

ფს. 76,3-4 (VI,27)

ნაწილობრივ მისდევს ტრადიციულ Ⴃჲ ვერსიებს. შეცვლილია ერთი ფრაზა: „წარეწირა ნუგეშინისცემაჲ სულსა ჩემსა“. ეფთვიმეს ვერსიით („წარიწირა ნუგეშინისცემაჲ სულმან ჩემმან“) ტექსტი უფრო დაუახლოვდა ბერძნულს.¹

იგავ. 1,1-26-27 (II,35)

„აწ უკუე, შეჩუენებულნო, წარწყმედასა თქუენსა მეცა გეცინოდი და მომცხრებოდის, რაჟამს მოიწიოს თქუენ ზედა ჭირი, და ოდეს მოვიდოდის თქუენ ზედა მეყუსეულად შფოთი, მართლუკუნ-იქეცით ჩემგან, უკეთურნო, მოქმედნო ურჩულოებისანო“. „შეჩუენებულნო“ არც ბერძნულშია და არც რომელიმე ქართულ ვერსიაში. მაშასადამე, ეფთვიმეს ჩაურთავს.

ფს. 34,5-6 (II,30)

„იქმნენ იგინი ვითარცა მტუერნი წინაშე ქარსა და ანგელოზმან უფლისამან აჭირენ მათ. იყვნენ გზანი მათნი ბნელ და საძურომელ და ანგელოზმან უფლისამან დევნნეს იგინი“. ეფთვიმე

¹ შლრ.: ἀποστράπτει παρακληθῆναι ἢ ψυχῇ μου.

სეული ციტირება 29 რედაქციების ტექსტს მისდევს. მაგრამ „საძურომელი“ ზოგიერთ გადამწერს ეფთვიმეს თარგმანში „საცთომელად“ გადაუკეთებია, ალბათ გიორგი მთაწმიდელისეული რედაქციის გავლენით. ბერძნულშია ἄλυσθαι, რაც ძირითადად ‘მოღიპულ გზას’ ნიშნავს. „ძურომა“ ეფთვიმეს ლექსიკაში, და, საერთოდ, მის თანადროულ ენაში „ხოხვას“ ან „გასრიალებას“ უნდა ნიშნავდეს.¹ ხოლო რადგან გასრიალება მოღიპულ გზაზე მოსიარულეს მოელის, ამიტომაც ἄλυσθαι-ის „საძურომელად“ თარგმნა შინაარსობრივად უფრო ზუსტი უნდა იყოს, ვიდრე „საცთომელად“.

ფს. 117,6-7 (IV,49)

ეფთვიმე ახალ რედაქციას იძლევა: „უფალი შემეწიოს მე, და არა შემეშინოს, რამ მიყოს მე მტერმან! უფალი შემეწიოს მე, და მე ვიხილო მტერთა ჩემთა წარწყმედაჲ“. შდრ. ძველი რედ.: „უფალი არს მწე ჩემდა, არა შემეშინოს; რამ მიყოს მე კაცმან! უფალი შემეწიოს მე, და მე ვიხილო მტერთა ჩემთაჲ“.

ბერძნულთან უფრო ახლოსაა ძველი რედაქცია,² (გიორგი მთაწმიდელმა მოგვიანებით კიდევ უფრო დააახლოვა),³ ეფთვიმეს კი უფრო ქვეტექსტის გადმოცემა დაუსახავს მიზნად: „რამ მი-

1 ამას მოწმობს შემდეგი კონტექსტები: „ყოველივე ქუეწარმავალი (var. ქუეწარმპურომი), რომელი ტურების პირსა ზედა ქუეყანისასა“ (ლევიტ. 11,41); „ქუეწარმავალთაგანი, რომელნი ტურებიან ქუეყანასა ზედა“ (ლევიტ. 11,29); „მსგავსად ყოვლისავე ქუეწარმპრომელისა, რომელი ტურების პირსა ზედა ქუეყანისასა“ (II შჯ. 4,18); „ლომნიდენ მიწასა, ვითარცა გუელნი, და ტურებოდიან ქუეყანასა და შედრწუნდენ შეყენებასა მათსა ზედა“ (მთქ. 7,17); „დავრლომილ იყო... და ქუე ტურებოდა“ (ლუკა 16,20); „ჰყვანდა მათ თანა მკელობლები და ბრმები, ყრუნი და ქუეწარმპრომელნი“ (მათე 15,30). „ტურომას“ ი. აბულაძე განმარტავს: „სლვა“, ტერომა. (1973, 529). უფრო ზუსტი იქნებოდა: „ხოხვა“. ამავე ლექსიკონში „ქუეწარმპურომელის“ განმარტება უფრო ზუსტია: „მხოხავი, საყარი, კუტი“ (გვ. 458).

2 შდრ.: Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί πονήσῃ μοι ἄσθρωνος. Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ γὰρ ἐπὶ ψομαί τοὺς ἐχθρούς μου.

3 „უფალი არს მწე ჩემდა, არა შემეშინოს; რამ მიყოს მე კაცმან! უფალი არს მწე ჩემდა, და მე ვიხილნე მტერნი ჩემნი“.

ყოს მე კაცმან“ – აქ საკვებით ლოგიკურია, რომ „კაცში“ ეფთვი-
მემ მტერი იგულისხმა (მით უფრო, რომ ამ აზრს მომდევნო
მუხლი გვიბეჯითებს); „ვიხილნე მტერნი ჩემნი“ კი (ან „ვიხილო
მტერთა ჩემთა“) ამ კონტექსტში მათს ლიტონად ზილვას
არ ნიშნავს, არამედ ღმრთის შეწევნით მათს შემუსრვას.
ეფთვიმემ თავის ვერსიაში ეს აზრობრივი ელიფსისი შეავსო.

ფს. 128,5-6 (II,34)

„პრცხუენოდენ და მართლუკუნ-იქცენ ყოველნი მოძულენი სი-
ონისანი. იქმნენ იგინი ვითარცა თივაჲ ერდოჲსაჲ, რომელი პი-
რველ აღყუავენისა განქმის“. ეფთვიმეს ციტირება ძირი-
თადად 9 რედაქციას მისდევს, „პირველ აღყუავენისა“
კი არც ერთ რედაქციაში არაა. 19-ში – „მოფხურადმდევე“.
ასევეა ბერძნულშიც: *παρ τὸν ἑκστασθῆναι*, და ებრაულშიც:
הָיָה כְּחֵץ ‘შე-კადმათ შალაფ’ – „უწინარეს ამოთხრისა“ (*הָיָה*
უფრო ‘გამოტანას’, ‘გამოღებას’ ნიშნავს).

ფს. 24,18 (VI,14)

ძირითადად მისდევს 9 რედაქციას, შეცვლილია მხოლოდ
ერთი სიტყვა: „შრომაჲ“-ს ნაცვლად „ჭირი“ დაუწერია. მათ შესა-
ტყვისად ბერძნულშია *κόπος*, რომელსაც ერთი მნიშვნელობაც
აქვს და მეორეც. ეფთვიმეს ვარიანტი, ვფიქრობთ, შინაარსობრი-
ვად უფრო შეეფერება კონტექსტს.

ფს. 54,22-23 (IV,45)

ტრადიციულისაგან განსხვავდება ერთი სიტყვით; ეფთვიმე
აზუსტებს: „ზრუნვაჲ“ (*μέριμνα*), „გულისსიტყვს“ ნაცვლად
(„მიუტევე უფალსა ზრუნვაჲ შენი“). იგივე შესწორება შეუ-
ტანია ამ მუხლში გიორგი მთაწმიდელსაც.

იგავ. 5,20; 5,7-9; 5,22 (II,36)

„ნუ ჰყოფნი უცხოჲს თანა დედაკაცისა, ნუცა მოიხუევ მკლავთა
მისთა, რომელი არა შენი იყოს. აწ, შვილო, ისმინე ჩემი, და ნუ
უგულებელს-ჰყოფ სწავლათა ჩემთა; ნუ მივახლები კართა სახ-
ლისა მისისათა, რადთა არა წინა-უყო უცხოთა ცხორებაჲ შენი
და მონაგები შენი უწყალოთა, რამეთუ საბლითა ცოდვისა თჳსი-
საჲთა კაცად-კაცადი შეიკრვის“. ეფთვიმეს ციტირება ძირითადად

მისდევს ოშკის ბიბლიას. არის მცირე სხვაობაც: „ნუ უგულებელს-
ჰყოფ სწავლათა ჩემთა“. ოშკის ბიბლიაშია: „თქმულთა
ჩემთა“. ბერძნულშია: „სიტყუათა ჩემთა“ (ἑμὸν λόγον), ებრაულ-
ში — מִשְׁמַרְמֵר (‘მე-იმრეი-ფი’, „თქმულს ჩემი პირით“).

ეს. 14,30 (II,49)

ოშკური ვარიანტი შემორჩენილი არაა, იერუსალიმურ ბიბ-
ლიაში ვკითხულობთ: „მოსრას სიყმილმან ნათესავი შენი, და
ნეშტი შენი მოისრას“. აქ „მოსრვა“ ზმნა ორჯერაა გამოყენე-
ბული, ორივეგან ἀνελεῖ-ის შესატყვისად. ეფთვიმეს მეორე „მო-
სრვა“ იმავე მნიშვნელობის „მოწყუედიტ“ შეუცვლია, სტილის
გაუმჯობესების მიზნით, და დამატებით დაურთავს: „უჩინო იქმ-
ნეს“. „მოსრას სიყმილმან ნათესავი შენი, და ნეშტი შენი მოსწყ-
დეს და უჩინო იქმნეს“.

ეს. 51,7 (IV,60)

ოშკურ ვერსიაშია: „ნუ გეშინინ ყუედრებისაგან კაცთაჲსა,
შეურაცხებასა მათსა ნუ მოუძღურებით“.

ეფთვიმეს რედაქცია: „ნუ გეშინინ ყუედრებისაგან კაცთაჲსა
და კდეშისაგან მათისა ნუ იძლევიტ“.

ოშკური ვარიანტის „შეურაცხება“ (φασισμός — არად
ჩაგდება, არად შერაცხვა) და „მოუძღურება“ (ἡττάω — სულით
დაცემა, ძლეულება) უფრო ახლოსაა დედანთან, ვიდრე ეფთვიმეს
ვარიანტის „კდემა“ და „ძლევა“. ძნელი სათქმელია, რატომ ცვ-
ლის ეფთვიმე ტრადიციული თარგმანის ფრაზას. შესაძლოა, მისი
სათარგმნი ტექსტი იძლეოდა ამ სხვაობას.

იერ. გოდ. 1,9 (II,52)

„იხილე, უფალო, სიმდაბლე ჩემი, რამეთუ განდიდნა მტერი
ჩემი და მძლავრობს ჩემ ზედა“. „მძლავრობს ჩემ ზედა“
— ეფთვიმეს დანამატია (ან მისი წყაროსი); ეს სიტყვები არც
ბერძნულშია, არც ოშკურ ვერსიაში.

ებრ. 13,5 (III, 58)

„ვეცხლის-უყუარულ იყვენით წესითა; კმა-გეყავნ, რომე-
ლი-ოგი გაქუნდეს, რამეთუ თავადმან თქუა: არა დაგიტეო შენ,
არცა დაგაგდო შენ“. ეფთვიმეს ციტირება ტრადიციულ B ვერ-

სიას მისდევს, განსხვავებულია მხოლოდ ერთი სიტყვა: „წესითა“. ყველა ქართულ რედაქციაში ამის ნაცვლად „სახე“ წერია ὁ ἄρχιεπίσκοπος-ის შესატყვისად („ეპისკოპოს-ს“ იყენით სახითა). „სახის“ გარდა ამ სიტყვას (ἀρχιεπίσκοπος-ს) „წესის“ (= ყოფა-ქცევა, ხასიათი, ზნე, ჩვეულება, ცხოვრების სტილი) მნიშვნელობაც აქვს, და ეფთვიმეს სწორედ ეს მნიშვნელობა მიუჩნევია კონტექსტის შესაფერისად.

ეს. 58,6 (III,48)

„განიკსენ კრულებამ სიცრუვისამ და განხეთქე ყოველივე გულარძნილებამ მძლავრობით ვაჭრობისამ და განუტევენ პყრობილნი მიტევებით, და ყოველი კელისწერილი სიცრუვისამ განხეთქე“. აქ ოშკური ვერსიისაგან განსხვავებული მართლწერა იჩენს თავს: „კელისწერილი“ (იქა „კელითწერილი“). ასევე ამოღებულია (იერუსალიმური ხელნაწერის მსგავსად) ზედმეტი სიტყვა „სიცრუვისამ“ („გულარძნილებამ სიცრუვისამ“), ძირითადად კი ეფთვიმეს ვერსია ოშკისას ემთხვევა. განსაკუთრებით ნიშანდობლივია საერთო ფრაზა: „განუტევენ პყრობილნი მიტევებით“, მაშინ, როცა ბერძნულში „პყრობილის“ ნაცვლად „შემუსრვილნი“ (τεμνασμένους = „დამსხვრეულნი“, გადატანით: „გატანჯულნი“) წერია. ბიბლიის 2015 წლის გამოცემაში ეს სიტყვა რატომღაც სრულიად გამოტოვებულია.

ეფეს. 5,20-21 (VII,50)

ძირითადად მისდევს სამოციქულოს ტრადიციულ B ვერსიას, ორი განსხვავებით: 1. ეფეს. 5,20-ის ნაწილში B ვერსიიდან აქვია სიტყვა „მას“ („ჰმადლობდით მას ყოველთათჳს“. A ვერსიაში ამის ნაცვლად იყო სიტყვა „მარადის“. შდრ. ბერძნ. πάντοτε – ‘ყოვლადვე’ (‘ყოველთვის’). A-დან B-ში მომხდარი ეს ცვლილება გამოწვეული უნდა იყოს პოლისემიური ქარაგმის – ‘მს’-ის მცდარი გახსნით). ეფთვიმე, სავარაუდოდ, B ვერსიის ტექსტებით სარგებლობდა, და რაკი ზედმეტი ‘მას’ სიტყვა ნახა, ამოუგდია, მაგრამ რატომღაც πάντοτε-ს შესატყვისი (‘ყოვლადვე’) აღარ ჩაურთავს. 2. ეფეს. 5,21-ის ნაწილში B ვერსიიდან ეფთვიმეს გადაუკეთებია „შიშითა ქრისტჳსითა“ (ἐν φόβῳ

Χριστὸν), და მის ნაცვლად დაუწერია „შიშითა ღმრთისამათა“.
ებრ. 13,14 (VI,54)

მისდევს ტრადიციულ ვერსიას, ოღონდ ბოლოში დაურთავს სიტყვა „საუკუნესა“, რომლითაც „მერმისა მის ქალაქისა“ ვითარებას წარმოაჩენს: „რამეთუ არა გუაქუს ჩუენ აქა საყოფლად ქალაქი, არამედ მერმესა მას ვეძიებთ, საუკუნესა“ (ეს დანართი ეფთვიმესეულია, ბერძნულში იგი არაა).

მათე 12,36-37 (VII,4)

აქ ფრაზაში – „ყოველი სიტყუაჲ უქმი“ – ეფთვიმე რატომღაც ურთავს ‘უქმის’ სინონიმსაც – „ცუდი“ („ყოველი სიტყუაჲ ცუდი და უქმი“), რაც შინაარსობრივად არაფერს ცვლის. იოანე ოქროპირის „მათეს სახარების განმარტების“ ეფთვიმესეულ თარგმანში ეს ჩანართი არაა.

II ტიმ. 2,4-5 (III,61)

„არავინ მკედარი შეყოფილ არნ სოფლისა ვაჭრობათა, რამთა ერისთავსა მას სათნო-ეყოს. უკუეთუ ვინმე მოღუაწე იყოს, არა გურგუნოსან იქმნეს, უკუეთუ არა შჯულიერად იღუაწოს“. ტრადიციულშია: „არავინ მოღუაწე შეყოფილ არნ სოფლისა საქმესა“. ეფთვიმეს „მოღუაწე“ შეუცვლია „მკედრით“ (στρατευσόμενος), „სოფლის საქმენი“ – „ვაჭრობით“ (შდრ.: τὸν βίον πραγματείας), ალბათ იმიტომ, რომ მოციქულის ეს ფრაზა ავტორს მოხმობილი აქვს „გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელსა ჰნებავენ ვაჭრობითა განმდიდრებაჲ“.

ეფთვიმესეული რედაქტირება სხვა ბიბლიურ ფრაზებსაც შეეხო:

ძველი ვერსია

„რომელმან ბოროტი თქუას მამისათჳს, გინა ღედისათჳს, სიკუდილით მოკუედიწ“. გამოსლ. 21,16 (III,12).

„და მწირსა მას არა აჭირვებდეთ, რამეთუ თქუენ იცით სული (ψυχή. ΨΥΧΗ) იგი მწირისაჲ, რამეთუ თქუენცა მწირ იყვნით ქუეყანასა ევჰატისას“. გამოსლ. 23,9 (III,13)

„არა ცილი სწამო მოყუსისა შენი-

ეფთვიმესეული ვერსია

„რომელი ბოროტსა იტყოდის მამისა ანუ ღედისა თჳსისათჳს, სიკუდილით მოკუედიწ“.

„მსხემსა მას ნუ აჭირვობთ, რამეთუ თქუენ იცით ჭირი მწირისა და მსხემისაჲ, რამეთუ თქუენცა მწირ და მსხემ იყვნით ევჰატეს შინა“.

„არა ცილი სწამო მოყუსისათჳს

სოფელს არა შეაწყნარო ხასმენელი
ამაღამ. გამოც. 20,16; 23,1 (V,7)

„და კაცი მოხე მშუდ იყო ფრიად,
უფროს ყოველთა კაცთა, რომელნი
არიან ქუჩანას ზედა“. რიცხ. 12,3
(V,8)

„აწ არა-მე განსაცდელი არს ცხ-
ორებაჲ კაცისაჲ ქუეყანასა ზედა, და
ვითარცა მორეწისა მღლეერისაჲ ჟა-
მი¹ მისი?“. იოხ. 7,1 (II,44)

„უკეთოჲ ქმოდის მტერსა შენსა,
გამოზარდო იგი; უკეთოჲ უსწერო-
დის ასუ მას“. იგავ. 25,21-22 (V,29)

„ვითარცა ძალლი, რამ მიიქცის
ნათხევსა თუსსა და საძულელ
იქმნის. ვერცა უკუნიური (ძქრახ)
თუსითა უკეთურებითა მი-რამ-იქცეს
ცოდვასა“. იგავ. 26,11. (II,40)

„და არა სიქუა სიტყუაჲ ერთი-
ცა რისხით და გულისწყრომით
პირითა შენითა“. ეს. 58,13 (V,34)²

„გული ბრძენთაჲ სახლსა გლოვი-
სასა, ზოლო გული უგუნურთაჲ – სა-
ხლსა სიზარულისასა“. ეკლ. 7,4 (II,41)

„რამეთუ ყოველი ერი კაცად-
კაცადი ვიდოდეს გზასა თუსსა, ზო-
ლო ჩუენ ვიდოდით სახელითა უფლისა
ღმრთისა ჩუენისაჲმთა უკუნი-
სამდე და მერმეცა“. მიქ. 4,5 (VI,38)

შენისა ცილისწამებითა სი-
ცრუვისაჲმთა, არცა შეიწყნარო
მისთვის შესმენაჲ ცუდი“.

„და კაცი იგი მოხე იყო მშუდ ფრი-
ად, უფროს ყოველთა კაცთა, მყო-
ფთა ქუეყანასა ზედა“.

„აწ არა-მე განსაცდელი არსა ცხ-
ორებაჲ კაცისაჲ ქუეყანასა ზედა, და
ვითარცა მორეწისა მღლეერისაჲ საყ-
ოფელი¹ მისი?“

„ქმოდის თუ მტერსა შენსა, პური
ეც; სწეროდის თუ, – ასუ მას“.

„ვითარცა ძალლი რამ მიიქცის ნა-
თხევარსა თუსსა და საძაგელ
იქმნის, ვერცთა – უკეთური, თუ-
სითა უკეთურებითა მი-რამ-იქცეს თუს-
სა ცოდვასა“.

„და არა იტყოდი სიტყუასა რისხ-
ვით პირისაგან შენისა“.

„გული ბრძენთაჲ სახლსა გლოვი-
სასა, ზოლო გული უგუნურთაჲ – სახ-
ლსა შუეებისა და სიზარულისასა“.

„რამეთუ ყოველნი იგი ერნი ვი-
დოდინ კაცად-კაცადი გზასა თუს-
სა, ზოლო ჩუენ ვიდოდით სახელითა
უფლისაჲმთა უკუნისამდე და მერმეცა“.

1 ბერძნულში: ἡ ἑστὴ (სიცოცხლე; ცხოვრების საშუალება; ქონება, სამკვი-
დრებელი).

2 სხვათა შორის, ესაიას ამავე თავის მე-6 მუხლის ოშკური რედაქციის
ფრაზა – „განუტევენ პერობილნი მიტევებით“ (ἀποστειλε τερρασμενους
ἐν ἀφέσει) – 2015 წლის გამოცემაში ასეა გადატანილი: „განუტევენ
მიტევებით“, ესე იგი გამოტოვებულია τερρασμενους-ის შესატყვისი („შე-
მუსკივლი“, „დამსხერეული“). მომდევნო გამოცემაში, იმედია, ეს დანაკლისი
შეივსება.

„ვამ, რომელნი წერენ უკეთურებას“. ეს. 10,1 (V,33)

„განეშორებით სიცრუვისაგან და არა გეშინოდის, და ზარი არა შეგე ხოს შენ“. ეს. 54,14 (IV,61)

„აჰა ესერა მე წარვაეღინო ანგელოზი ჩემი წინაშე შენსა¹, რამთა დაგიცვეს შენ გზასა ზედა და რამთა შეგიფანოს შენ ქუეყანასა მას, რომელისათჳს გეფუცე შენ“. გამოსლგ. 23,20 (IV,13)

„ნუ გეშინინ პირისაგან მათისა, ნუცა ზარ-გაც შენ წინაშე მათსა, რამეთუ მე შენ თანა ვარ მე განრინებად შენდა, — იტყვს უფალი“. იერ. 1,8 (IV,62)

„რამსათჳს მაგინებელნი ჩემნი მძლევენ მე! წყლულებამ ჩემი და მტკიცებულ არს; ვინამ განვიკურნო?“ იერ. 15,18 (IV,63)

„ვიდრე სწვე, მ მცონარო, ანუ ოდეს ძილისაგან განილუძო? მცირედ შვდე, მცირედ გრულოდის, მცირედლა და დაისხნე კელნი მკერდსა ზედა, მაშინ მოიწიოს შენ ზედა, ვითარცა ბოროტი მოგზაური, სიგლახაკე, და ნაკლულევანება, ვითარცა კეთილი მსრბოლი“. იგავ. 6,9-11 (VI,31)

„უფალმან მომცა და უფალმანცა მიმიღო, ვითარცა უნდა, ეგრეცა ქმნა, იყავნ სახელი უფლისამ კურთხეულ“. იობ. 1,21 (III,46)

„ჯერ-არს შეწყნარებამ უძლურთამ მათ და მოქსენებად სიტყუამ იგი უფლისა იესუმსი“. საქმე 20,35 (III, 51)

„ვამ მათა (var. მათდა), რომელნი წერენ უკეთურებას“.

„განეშორე უსამართლობასა (ἀδικία) და არასადა გეშინოდის და ძრწოლამ (τῆρος) არა მოგეახლოს (ἐγγύει) შენ“.

„წარვიდეს ანგელოზი ჩემი მძღუარად შენდა, რამთა დაგიცვას შენ გზასა, ვიდრემდის შეგიფანოს შენ ქუეყანასა მას, რომელი განგიმზადე (ἡτοίμασθαι σοι) შენ“.

„ნუ გეშინინ პირისაგან მათისა, ნუცა იწიწვი წინაშე მათსა, რამეთუ შენ თანა ვარ მე მქსნელად შენდა, — იტყვს უფალი“.

„რამსათჳს მაჭირვებელნი ჩემნი მძლევერებენ მე! წყლულებამ ჩემი დიდ არს; ვითარმე განვიკურნო?“

„ვიდრემდე ქუემდებარე ზარ, მ მცონარო, ანუ ოდეს ძილისაგან განილუძო? მცირედ შვდი, მცირედ გრულოდის, მცირედლა და დაისხნი კელნი მკერდსა ზედა, მაშინ მოიწიოს შენ ზედა, ვითარცა [ბოროტი] მოგზაური, სიგლახაკი, და ნაკლულევანება — ვითარცა კეთილი მსრბოლი“.

„უფალმან მომცა, უფალმან მიმიღო. ვითარცა უფალსა ენება, ეგრეცა იქმნა. იყავნ სახელი უფლისამ კურთხეულ“.

„ჯერ-არს შეწყნარებამ უძლურთამ მათ და ჭირვეულთამ და მოქსენებად სიტყუამ იგი უფლისა იესუმსი“.

1 შდრ.: Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἀγγέλόν μου πρὸ προσώπου σου.

„ნუ იყოფი მართალი ფრიად და ნუცა პბრძნობ უმეტეს; რამთა არა მისდრკე“. ეკლ. 7,16 (I,35)

„რამეთუ ესრეთ იტყვს უფალი ღმერთი ისრაელისამ: საფეილესა შენსა არა მოაკლდეს ფქვილი, და საზეთესა შენსა არა მოაკლდეს ზეთი, ვიდრე ყოფად წმისა უფლისა მიერ პირსა ზელა ქუეყანისას“. III მეფ. 17,14 (I,8)

„მუკლნი ჩემნი მოუძღურდეს მარხვითა, და იცვალნეს კორცნი ჩემნი ზეთისაგან“ (var. ზეთითა). ფს. 108,24 (I,16)

„არაწმიდება არს, რომელთა იქმონ ღვწომ ფრიად, და საგინელ — მთრვალობამ, და ყოველი, რომელი აღერიოს ამით, ვერ იყოს ბრძენ“.

„რომელთა ქცევამ საყოფელთა შინა თჳსთა დაუტეონ საყუდრელი“.² იგავ. 12,11ა (I,19).

„უცნობელი იგი ნაკლულევან იქმნეს გულისთა, ზოლო კაცი გონიერი განმართლებულად ვაღნ“. იგავ. 15,21 (I,21)

„არა შეჰგავს უგუნურისა შუებად, ვერეთვე — უკუეთუ მონამ ჰმსთაურობდეს უფალთა თჳსთა გინებით“. იგავნი 19,10 (I,23)

„ნუ იყოფი მართალ ფრიად, ნუცა პბრძნობ უმეტეს ზომისა; ნუუკუე მისდრკე გზისაგან წრფელთაჲსა“.

„ამას იტყვს უფალი ღმერთი ისრაელისამ: სარკუანსა მას ფქვილისასა არა მოაკლდეს და რქასა მას ზეთისასა არა დააკლდეს, ვიდრე დღედმდე მოცემისა უფლისა მიერ წმამა ქუეყანასა“.

„მუკლნი ჩემნი მოუძღურდეს მარხვითა, და კორცნი ჩემნი იცვალნეს ზეთისათჳს — ესე იგი არს უზეთოებისაგან“¹

„რამეთუ მავნებელ არს ღვწომ ფრიადი და მავნებელ არს მთრვალობამ და უგუნურთა შეიტკობნ იგი“. იგავ. 20,1 (I,19; I,24).

„რომელსა დაუტკებს სუამა ღვწომსა, საყოფელთა შინა მისთა დაუტეოს უპატიობამ ვნებათამ“.

„უცნობელი იგი ნაკლულევან იქმნის გონებით, (φρεσιν) ზოლო კაცი გონიერი განმართლებულად (κατεμνήσας) ვაღნ“.³

„არა შეჰგავს უგუნურისა შუებად, ვერეთვე, უკუეთუ მონამ ჰმძლავრობდეს უფალთა თჳსთა გინებით და მძლავრობით“.

1 ძველ ვარიანტებს („ზეთისაგან“ და „ზეთითა“) ეფთვიმე ცვლის დაზუსტებული ვარიანტით: „ზეთისათჳს“ (δὲ ἔλαιον), რაც ნიშნავს: „ზეთის გამო“, „ზეთის მიზეზით“, და რადგან სიტყვასიტყვითმა თარგმანმა ბუნდოვანება შემოიტანა, იქვე განმარტავს, რომ წინამდებარე კონტექსტში აქ იგულისხმება უზეთობა.

2 აქ ომეურ ზელანწერში (Ath. I, 233r) გადაწერისეული შეცდომაა. ედ. ჭელიძის შეუსწორებთა ტექსტი სხვა ვერსიის მიხედვით: „რომელთა ტკბილი იყო ს* შეყოფად ღვწომსა, საყოფელთა შინა თჳსთა დაუტეონ უპატიობამ“ [* აღბათ სჯობს დაიწეროს: „ტკბილ — ეყოს ს*“].

3 აქ ეფთვიმეს ორივე შესწორება მართებულია. ისინი უთუოდ უნდა აღსახონ ლიტურგიკული გამოყენებისათვის განკუთვნილი ბიბლიის ტექსტში.

რომ. 13,14 (I,51) – ამ ფრაზის ძველ ქართულ თარგმანებში *πρὸς* *αὐτὸν*-ს მრავალ მნიშვნელობათაგან კონტექსტისათვის შესაფერისად ამ სიტყვის სხვადასხვა მნიშვნელობა მიუჩნევიათ: „ნება“ (A), „ზრახვა“ (BC) და „წინა-განგება“ (D). ეფთვიმე კი სხვა ვარიანტს ირჩევს – „ზრუნვას“ (C ხელნაწერში „ზრუნვამ“ ტრადიციული „ზრახვით“ შეუცვლიათ).

მათე 6,31-33 (I,12): „ნუ ჰზრუნავთ და იტყუთ – რამ ეჭამოთ ანუ რამ ვსუათ, ანუ რამ შევიძოსოთ, – რამეთუ ამას ყოველსა წარმართნი ზრუნვენ. „წარმართნი ზრუნვენ“ – ეფთვიმეს მიერ შემოტანილი ვარიანტია. ამის ნაცვლად სხვა ყველა ძველ თარგმანში გვაქვს: „წარმართნი ეძიებენ“ (ἐπιζητεῖν). აქ, როგორც ვხედავთ, ეფთვიმე სიტყვასიტყვითობის არ ესწრაფვის, არამედ სტილურ გამჭვირვალობას.

იერ. 31,16-17 (VI,43)-ის ეფთვიმესეულ ციტირებას ერთი უცნაური თავისებურება აქვს. ოშკურ ბიბლიაში კვითხულობთ: „ესრე იტყვს უფალი: და სცხერინ კმამ შენი ტირილისაგან (װװװ װװװ – ‘მინყი კოლ-ეს მი-ბეხი’) და თუალნი შენნი ცრემლთაგან, რამეთუ არს სასყიდელი საქმეთა შენთაჲ, – თქუა უფალმან, – და მოიქცეს ქუეყანით მტერთაჲთ, და იყოს სასოება აღსასრულსა შენსა, – თქუა უფალმან“. ეფთვიმე კი რატომღაც დიამეტრულად ცვლის აზრს: „ესრეთ თქუა უფალმან: ნუ და სცხრების კმამ შენი ტირილისაგან და თუალნი შენნი ცრემლთაგან, რამეთუ არს სასყიდელ შენთა საქმეთა, – თქუა უფალმან, – და მოიქცენ ქუეყანით მტერთაჲთა, და იყოს სასოება აღსასრულსა შენსა, – თქუა უფალმან“.¹

ეფთვიმესელი ვერსიის ერთ-ერთი უმთავრესი ღირსებაა მისი საშუალებით ოშკური ვერსიის დაკარგული ადგილების სავარაუდო აღდგენის შესაძლებლობა. ერთ-ერთი ასეთი ადგილია

1 შდრ.: οὐτως εἶπε Κύριος· διαλειπέτω ἡ φωνὴ σου ἀπὸ κλαυθμοῦ καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου ἀπὸ δακρύων σου, ὅτι ἔστι μισθὸς τοῖς σοῖς ἔργοις, καὶ ἐπιστρέψουσιν ἐκ γῆς ἑχθρῶν, μόνιμον τοῖς σοῖς τέκνοις.

რიცხ. 14,6-9 (VIII,13):

„ხოლო ისუ, ძემან ნაუმსმან, და ქალებ, ძემან იეფონმსმან, რომელთა განუმსტრო ქუეყანამ იგი, დაიპეს სამოსელი მათი და ეტყოდეს ყოველსა მას კრებულსა ძეთა ისრაელისათამსა, და პრქუეს: ქუეყანამ, რომელი განვიხილეთ, კეთილ არს დიდად ფრიად. უკუეთუ სათნო-უნნდეთ ჩუენ უფალსა, შეგუყვანნეს ჩუენ მას და მოგუცეს ჩუენ იგი, რომელი-იგი არს გამომადინებელი სძისა და თაფლისამ, არამედ უფლისაგან ნუ განდგომილ იქმნებით“. სხვა რედაქციები (S, AK, B და G) მეტ-ნაკლებად ახლოსაა ეფთვიმესეულ ციტირებასთან, მაგრამ ეფთვიმესეული (რაც, სავარაუდოდ, ოშკურიდან უნდა მომდინარეობდეს) ყველა მათგანზე უკეთესია (შდრ. ბიბლიის 2017 წლის კრიტიკულ გამოცემაში, გვ. 472-473).¹

დაბ. 3,19 (VI,4)

ოშკური ტექსტის ნაკლულობის გამო არც ეს მუხლია ჩვენამდე მოღწეული. ეფთვიმეს ვერსია („ოფლითა პირისა შენისამთა შჳამდე პურსა შენსა ვიდრე მიქცევაძმდე შენდა ქუეყანად, რომლისაგანცა მოგიყვანე შენ, რამეთუ მიწამ ხარ და მიწადცა მიხუდე“), რომელიც მცირედ სხვაობს გვიანდელ ვერსიათაგან, სავარაუდოდ, ახლოს უნდა ყოფილიყო ოშკურთან. აქ საინტერესოა ҃I-ის იმ ორი მნიშვნელობის საზგასმა, რომელიც ამ სიტყვას აქვს ამ მუხლში. ერთი მხრივ, ესაა „ქუეყანა“ (დედამიწის ზედაპირი, ადგილი, ხმელეთი) — ҃I (‘ადამა’), რომლისაგანაც აიღო ღმერთმა მასალა (‘მიწა’, ‘თიხა’) კაცის შესაქმნელად („მიწამ აღიღო ქუეყანი“). ҃I-ს მეორე მნიშვნელობა კი

¹ ელიშერ ჭელიძისათვის ცნობილი არ იყო ეფთვიმესეული ციტირება, დანარჩენი ვერსიების მონაცემები კი გაუთვალისწინებია და მათზე უკეთეს ვარიანტსაც იძლევა, მაგრამ გასათვალისწინებელი დარჩენია ერთი სიტყვა გელათური ბიბლიიდან (G): „[ისუ და ქალებ]... ეტყოდეს ყოველსა მას კრებულსა ძეთა ისრაელისათამსა“. ედ. ჭელიძის ვარიანტი („ისრაელისათა“), რაც S, AK, B ვარიანტებს ემთხვევა, ბოლომდე არაა შეთანხმებული ბრუნვაში წინარე სიტყვებთან. იმედია, ეს ხარვეზი ბიბლიის მომდევნო გამოცემაში გასწორდება.

არის საკუთრივ „მიწა“ (‘ნიადაგის ნივთი’, ‘მიწის მტკვარი’) — **מִדְּבָר** (‘ყაფარი’).¹ ქართული ბიბლიის გვიანდელ ვერსიებში (CB, AS) **מִדְּבָר**-ის ეს ორი მნიშვნელობა ერთითა და იმავე ტერმინითაა გადმოცემული (ორივეგან „მიწა“ წერია), რაც, ვფიქრობთ, მათი ნაკლია.

II შჯ. 6,6-7 (VI,8)

ეფთვიმესეულ ციტირებას („და იყვნენ სიტყუანი ესე, რომელ მე გამცნებ შენ დღეს, გონებასა შინა შენსა და სულსა შინა შენსა, და ასწავნე იგი შვილთა შენთა, და იწურთიდე შენ, შჯდე რამ სახლსა შენსა და ხუდოდი რამ გზასა შენსა და სასუენებელსა შენსა და აღდგომასა შენსა“) ჩვენამდე მოღწეულ ხელნაწერთა არც ერთი ვერსია (ABEKS, Gb) არ ემთხვევა. სავარაუდოდ, ეს ეფთვიმესეული თარგმანიც ახლოს უნდა ყოფილიყო ოშკურთან.

იგავ. 20,22 (V,24)

ეფთვიმეს მიერ ციტირებული — „ნუ იტყუ, ვითარმედ ‘მივაგო მტერთა’, არამედ ითმინე, რაფთა უფალი შეგეწიოს შენ“ — ოშკურ ხელნაწერში გამოტოვებულია, მცხეთური ბიბლიის ვერსია კი — მნიშვნელოვნად განსხვავებული. 2015 წლის გამოცემაში ეს ადგილი სავსებით ემთხვევა ეფთვიმესეულს. გამომცემელმა, როგორც ჩანს, ისარგებლა რომელიღაც ლექციონარის ტექსტით.

ისუ ნავესი 1,8-9 (VI,11)

ოშკურ ბიბლიაში არც ეს ადგილია შემოირჩენილი, და ეფთვიმესეული ციტირება („და არა განგეშოროს შენ წიგნი ესე ამის შჯულისაჲ პირისაგან შენისა, და იწურთიდე მას დღე და ღამე, რაფთა გულისკმა-ჰყო ყოფად ყოველი წერილი. მაშინ წარგემართნენ გზანი შენნი და მაშინ გულისკმა-ჰყო. აჰა ესერა, მე

1 W. Gesenius-ის განმარტებით, **מִדְּבָר** არის der Stoff, woraus die Menschen geschaffen sind — ნივთი, რომლისაგანაცაა შექმნილი კაცი. ებრაულ ბიბლიაში ეს ორი ცნება (‘ქუეყანა’ და ‘მიწა’, **אֶרֶץ** და **מִדְּבָר**) სავსებით მკაფიოდაა გამიჯნული: **אֶרֶץ מִדְּבָר** — ‘მიწა ქუეყანისაგან’ (חֵימֹשׁ דָּבָר תִּיֵּשׁ יָרִיֵּשׁ — დაბ. 2,7). **אֶרֶץ**-ისა და **מִדְּבָר**-ის მნიშვნელობათა სპექტრის შესახებ იხ. W. Gesenius, Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament, Leipzig 1910, S. 11 u. 602.

გამცნებ შენ“), შესაძლოა, მისი ზუსტი გამეორება იყოს. მისგან მცირედ სხვაობს BDS ვერსიაც. ბიბლიის 2017 წლის ორტომეულის გამოცემელთ, რომელთაც ხელთ ჰქონდათ BDS ვერსიის ტექსტი, სამწუხაროდ, არა მარტო არ შეუსწორებიათ ამ მუხლის ხელნაწერისეული ლაფსუსი („წიგნი ესე ამის შჯულისა“; უნდა იყოს: „შჯულისაჲ“; ასევე, უნდა იყოს „რაათა“, და არა „რათა“), არამედ დამატებით კიდევ ერთი სიტყვა, რომელიც სწორად ეწერა ისუ ნავეს ძის წიგნის წინამორბედ გამოცემაში (ე. ი. იმ გამოცემაში, რომელიც საფუძვლად დაედო მათს ორტომეულს), შეცდომით გადაუტანიათ. სახელდობრ, ფრაზაში – „იწურთიდე მას, რათა გულისხმა-ჰყო ყოფად ყოველი წერილი“¹ – სიტყვა „გულისხმა-ჰყო“ ‘ჰ’-ს გარეშე გადაუტანიათ („გულისხმა-ყო“), და ამის შედეგად მივიღეთ სინტაქსური ნონსენსი. ეს, რა თქმა უნდა, 1991 წლის გამოცემის მცდარი რევიზია კი არაა, არამედ მხოლოდ დასანანი კორექტურული შეცდომა; ამგვარი შეცდომებისაგან არავინაა დაზღვეული და ეს არც გვიკვირს. საკვირველი მხოლოდ ისაა, რომ ბიბლიის 2015 წლის გამომცემელსაც (ედ. ჭელიძეს) ზუსტად იგივე შეცდომა მოსვლია: 1991 წლის გამოცემაში მართებულად ჩაწერილი სიტყვა – „გულისხმა-ჰყო“ – მასაც იმავე შეცდომით გადაუტანია თავის გამოცემაში, რომლითაც 2017 წლის ორტომეულის გამომცემელთ.

რით აიხსნება ეს და მსგავსი უნებლიე შეცდომები, რომლებიც თაც სხვა მხრივ ბევრად უფრო დახვეწილი 2015 წლის რედაქცია ბიბლიისა (ედიშერ ჭელიძისეული) 2017 წლის ორტომეულს ენათესავება? (ბიბლიის ამ ორი გამოცემის ზუსტად ერთნაირი შეცდომები კიდევ რამდენსაჲ ადგილზე შეგვხვდა).²

1 წიგნი ბუელისა აღთქმისანი, ნაკვეთი 3, ისო ნავესი, მსაჯულთაჲ, რუთისი, ყველა არსებული ხელნაწერის მიხედვით გამოსაცემად მოამზადეს და გამოკლევა დაურთეს ციალა ქურციკიძემ და უჩა ცინდელიანმა, თბ., 1991, გვ. 28.

2 ერთ-ერთი ასეთი შეცდომა ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, იერ. გოდ. 2,19-ის განხილვისას.

ვფიქრობ, პასუხი ერთია: როგორც ჩანს, ამ რამდენიმე წლის წინათ ედ. ჭელიძის ხელში აღმოჩნდა ციფრული ვერსია ბიბლიის ყველა არსებული ქართული ხელნაწერის საფუძველზე მკვლევართა დიდი ჯგუფის მიერ მომზადებული მრავალვარიანტიანი ტექსტისა.¹ დიდად განსწავლულმა და ნიჭიერმა მკვლევარმა იოლად შეძლო ამ ციფრულ ვერსიაში გაპარული მსხვილი კორექტურული და სხვა სახის შეცდომების გასწორება (ხელნაწერებში ჩახედვის გარეშეც და ზოგჯერ ხელნაწერების დამოწმებითაც), შეაჯერა ერთმანეთთან ბიბლიის ქართული ვერსიების ტექსტები (რომელთა ციფრული ვერსია უკვე მზამზარეულად წინ ედო) და ლიტურგიკული საჭიროებისათვის უკეთესი ვარიანტები შეარჩია. საეჭვო შემთხვევებში მიმართავდა ტექსტის ბერძნულ დედანს და რამდენსამე სხვაენოვან თარგმანს, აგრეთვე საეკლესიო კომენტარებს, რის შედეგადაც ბიბლიის ზოგიერთ ადგილს დიდად ფასეული კომენტარებიც დაურთო და დააზუსტა ბიბლიის ქართულ თარგმანთა მრავალი ცთომილება. მაგრამ ბიბლიის ყველა ადგილის დაზუსტებისათვის ერთნაირი გულმოდგინება არ გამოუჩენია მკვლევარს (შეუძლებელიც იყო ტექსტის დიდი მოცულობის გამო). ეს ეხება, სახელდობრ, ისუ ნავეს ძის წიგნის ჩვენ მიერ ციტირებულ მუხლებს (1,8-9). აქ ბიბლიის 2015 წლის გამოცემის რედაქტორს ჩაუსწორებია მხოლოდ „რათა“ სიტყვა, „რაათა“ ფორმით; სხვა შეცდომების გასწორებისათვის კი აღარ უზრუნია, თუმცა ანალოგიური შემთხვევებისას ბევრი სხვა ადგილი აქვს გასწორებული ბიბლიის ტექსტში. აქ კი, კერძოდ, საჭირო იყო სინტაქსური შეთანხმება სიტყვებისა – „წიგნი“ და „შჯული“ („წიგნი ესე ამის შჯულისაჲ“). ასევე, მართებული ფორმით დაწერა სიტყვისა – „გულისხმაჲჳ“.² ჩანს, რედაქტორს ნაჩქარევად გაუვლია ეს ადგილი, და

1 ამ ტექსტის ერთი ნაწილი უკვე გამოქვეყნებული იყო 1989-1991 წლებში, სახელწოდებით – „წიგნნი ძუელისა აღთქმისანი“. იხ. ზემოთ.

2 ამ სწორი ფორმის გადმოწერა შეიძლებოდა ც. ქერციკიძისა და უ. ცინდელიანის 1991 წლის გამოცემიდან, და სრულიად მოულოდნელია მაინცდამაინც 2017 წლის ბიბლიის გამომცემელთა ანალოგიური შეცდომის დაშვება.

ვერ შეუმჩნევია, რომ სიტყვა „გ უ ლ ი ს ხ მ ა - ყ ო“ ამოვარდნილი იყო კონტექსტიდან. მკვლევარს თვითონ რომ გადაეწერა ხელნაწერიდან ეს ფრაზა, ანდა 1991 წლის გამოცემას მაინც დაყრდნობოდა, ასეთ აბლაუბდას არ დაუშვებდა; ყურს მოსჭრიდა ეს „გ უ ლ ი ს ხ მ ა - ყ ო“, და სწორი ფორმით დაწერდა — „გ უ ლ ი ს - ხ მ ა - ჰ ყ ო“.

ასეთი უხეში შეცდომა („წიგნისა“ და „შჯულის“ სინტაქსურ შეუთანხმებლობასთან ერთად) გამოცდილი მკვლევრისაგან მხოლოდ მაშინაა მოსალოდნელი, როცა იგი თავად კი არ იწერს ამ ტექსტს საიდანმე (ხელნაწერიდან თუ გამოცემიდან), არამედ სხვის მიერ გადმოწერილს (ან ციფრულად აკრეფილს) ზერელედ გადააკვლებს თვალს. მართალია, ედ. ჭელიძეს ბიბლიის მრავალი ადგილი ფუნდამენტურად გამოუკვლევია და დაუზუსტებია, მაგრამ სხვის მიერ გადაწერილ-აკრეფილი ტექსტი ყოველთვის კრიტიკულად ვერ შეუფასებია.

რაც არ უნდა იყოს, მკვლევარს დიდი და მაღალკვალიფიციური სამუშაო აქვს შესრულებული, და ეს უაღრესად დასაფასებელია (ეს უკვე აღვნიშნეთ ზემოთ); გასაკვირია მხოლოდ ის, რომ, თუ ედ. ჭელიძემ მართლაც ისარგებლა მკვლევართა დიდი ჯგუფის მიერ მომზადებული ტექსტით (თანაც, მისი ციფრული ვერსიით, რაც მის კვლევით მუშაობას დიდად შეუწყობდა ხელს და გაადვილებდა!), „საღვთისმეტყველო-სამეცნიერო შრომათა“ VIII-IX ტომში დაბეჭდილ რეცენზიაში რატომ მაღლობით არ იქნა მოხსენიებული ბიბლიის საგამომცემლო ჯგუფი, რომელმაც ეს ციფრული ვერსია მოამზადა და მისთვის ხელმისაწვდომი გახადა? (სულ ერთია, პირადად თუ რომელიმე მესამე პირის ხელით, რომელსაც ხელი მიუწვდა ამ ციფრულ ვერსიაზე).

ხოლო თუ დავეუშვებთ, რომ ედ. ჭელიძემ თავად გადმოიწერა ყველა არსებული რედაქციისა და ნუსხის ტექსტი¹, ესე იგი კოდიკოლოგიურ-ტექსტოლოგიურად დაამუშავა დაახლოებით 40

1 სატიტულო ფურცელზე სწორედ ასეა მითითებული: „ყველა არსებული რედაქციისა და ნუსხის მიხედვით გამოსაცემად მოამზადა ედიშერ ჭელიძემ“.

ხელნაწერი წიგნი¹ და ამის შემდეგ შეუდგა მის რედაქტირებას (რაც წარმატებით დააგვირგვინა, თუ არ ჩავთვლით მცირეოდენ ლაფსუსებს), მაინც პასუხგაუცემელი დაგვრჩება კითხვა: როგორ მოხვდა მის გამოცემაში რამდენიმე სწორედ ისეთი შეცდომა, რაც 2017 წლის ორტომიანი ბიბლიის ციფრულ ვერსიაში ჯერ კიდევ 15 წლის წინათ იყო, და შემდეგ ბეჭდურ გამოცემაშიც გადავიდა? – საუბარია ისეთ უხეშ შეცდომებზე, როგორსაც არავითარ შემთხვევაში არ დაუშვებდა უმაღლესი კვალიფიკაციის მკვლევარი – ედ. ჭელიძე, ეს ტექსტი ყველა არსებულ (!) ხელნაწერიდან მისი გადმოწერილ-მოძაადებული რომ ყოფილიყო (სატიტულო ფურცლის წარწერისამებრ), ან თუნდაც ძველი აღთქმის 1989-91 წლების გამოცემიდან თვითონვე გადმოეწერა. დაფასება ყველა მუშაკისა გემართებს, – ათი ტალანტის მომმუშაებელისაც და ხუთი ტალანტისაც!

ენახოთ ოშკური ხელნაწერის ნაკლული ადგილების ეფთვიმესეული ვერსიით შევსების შესაძლებლობის სხვა მაგალითებიც:
იობ. 34,10 (II,47)

„ნუ იყოფინ ჩემდა ურჩულობად წინაშე უფლისა, და წინაშე ყოვლისა-მპყრობელისა – შეშფოთებად სიმართლისა“. ეფთვიმესეული ციტირება აქაც ოშკურ ვერსიას უნდა ეყრდნობოდეს. გვიანდელი ვერსიები გასხვავებულია: „ნუ იყოფინ ჩუენდა წინაშე უფლისა უღმრთო ყოფად, და წინაშე ყოვლისა-მპყრობელისა ჭევაად სიმართლისაა“ S, „ნუ იყოფინ ჩემდა წინაშე უფლისა არაწმიდებად, წინაშე ყოვლისმპყრობელისა შეძრწუნებად მართლისა“ B. ედ. ჭელიძის გამოცემა მცხეთური ბიბლიის ვერსიას ეყრდნობა. ჩვენი ვარიანტი კი ასეთი იქნებოდა: „ნუ იყოფინ ჩემდა

¹ ცოტა არ იყოს, ძნელი წარმოსადგენია, რომ საქმე, რომელსაც თითქმის ორი ათეული წელი მოახმარა თხუთმეტზე მეტმა მკვლევარმა, ედიშერ ჭელიძეს თურმე მარტო შეუსრულებია, უამრავ სხვა კვლევით, საგანმანათლებლო და მთარგმნელობით პროექტებთან ერთად, რასაც იგი ენერგიულად ასორციელებს (დმერთმა ძალა მისცეს!). ღიახ, ძნელი წარმოსადგენია, მაგრამ მაინც დაუშვავთ!

ულმართობაჲ წინაჲ უფლისა, და წინაჲ ყოვლისა-მპყრობელისა — გარდაქცევაჲ (ან: შერყევაჲ, განდრეკაჲ) სამართლისაჲ“.¹

დაბ. 3,14 (VIII,6)

„წყეულ იყავნ შენ ყოველთა შორის პირუტყუთა და ყოველთა მკეცთა ქუეყანისათა. მკერდითა და მუცლითა შენითა ზედოდი და მიწასა შჭამდე ყოველთა დღეთა ცხორებისა შენისათა!“

ეს ეფთვიმესეული ციტირება სხვაობს ჩვენამდე მოღწეულ ხელნაწერთა ვერსიისაგან: CB, AS: „წყეულ იყავ შენ ყოველთაგან პირუტყუთა და ყოველთაგან მკეცთა ქუეყანისა-ზედათა (ქუეყანისათა AS). მკერდსა ზედა და მუცელსა ზედოდი და მიწასა სჭამდე ყოველთა დღეთა ცხორებისა შენისათა!“ შესაძლოა, ეფთვიმეს ციტირება ოშკური ბიბლიის დაკარგული ადგილის ვითარებას ასახავდეს.

II შჯ. 6,4-5 და ლევიტ. 19,18 (VI,7)

„ისმინე, ისრაჲლ! უფალი ღმერთი შენი უფალი ერთ არს, და შეიყუარო უფალი ღმერთი შენი ყოვლითა გულითა შენითა და ყოვლითა სულითა შენითა, და ყოვლითა გონებითა შენითა და ყოვლითა ძალითა შენითა, და მოყუასი შენი — ვითარცა თავი თჳსი“. ეფთვიმეს ვარიანტთან ახლოსაა A-1108 (XII ს.).

II შჯ. 7,15 (VI,9)

„და განგაშოროს უფალმან ღმერთმან შენგან ყოველი იგი სენი და საღმობაჲ ბოროტი მეგუპტელთაჲ, რომელი-იგი იხილე, და უწყი, არა მოავლინოს იგი შენ ზედა, არამედ მტერთა შენთა ზედა“. ეფთვიმესეული ციტირება არ ემთხვევა ჩვენამდე მოღწეულ ვერსიებს (ABEKS და G).

II შჯ. 7,21-22 (VI,10)

„ნუ გეშინინ პირისაგან მათისა, რამეთუ უფალი ღმერთი შენი შენ თანა არს, დიდი და ძლიერი, და მოსრნეს უფალმან ღმერთმან შენმან ყოველნი მტერნი შენნი პირისაგან შენისა“. ეფთვიმესეული ციტირება მცირედ სხვაობს ABES-ისაგან.

1 შდრ.: μή μοι εἴη ἔναντι Κυρίου δσεβῆσαι καὶ ἔναντι Παντοκράτορος ταρσῆαι τὸ δίκαιον.

II შჯ. 3,23-25 (IV,18)

ეფთვიმესეული ციტირება მცირედ სხვაობს AKSB ვარიანტი-საგან: „უფალო უფალო“ (ეფთვიმესთანაა: უფალო ღმერთო — Κύριε Θεέ); „ანუ მსგავს ძლიერებისა მაგის შენისა“ (ეფთვიმესთან უფრო ახლოსაა ბერძნულთან: „მსგავსად ძლიერებისა შენისა“ — $\text{καὶ κατὰ τὴν ἰσχὺν σου შდრ. გელათური თარგმანი: „ძალი-საებრ შენისა“}$).

II შჯ. 2,24-25 (IV,16)

ეფთვიმეს ვარიანტი ძირითადად ემთხვევა AKSB ვარიანტებს (შეიძლება შესწორდეს მხოლოდ „და ედევ ზარი“, ეფთვიმესეული ვარიანტით: „და დევ ზარი“ — $\text{ἐνάρχου διῶσαι τὸν τρῶ-μον}$). ჩანს, ოშკური ვერსიაც ამას ემთხვეოდა.

II შჯ. 32,15 (I,6)

ამ მუხლის ეფთვიმესეული ვარიანტიც შეიძლება ჩაითვალოს ოშკური ხელნაწერის საყარადო აღდგენად: „ჭამა იაკობ და გან-ძდა და შესტრიობდა საყუარელი იგი თჳსი. განსუქნა, განს-ხუნა, განიშუა, დაუტევა ღმერთი, შემოქმედი თჳსი, და განუღა ღმერთსა, მაცხოვარსა თჳსსა“.

II შჯ. 32,31-32 და 32,35 (IV,22)

აქაც ეფთვიმე, სავარაუდოდ, ტრადიციულ თარგმანს მის-დევს (ანუ ოშკური ბიბლიის დღეისათვის დაკარგულ ნაწილს). ამ ვერსიასთან ახლოსაა ჩვენამდე მოღწეული BDES ხელნაწერთა ვარიანტი.¹ ლევიტ. 26,6-7 (IV,14) და II შჯ. 1,29-30 (IV,15; IV,17)-ის ეფთვიმესეული ვარიანტი სავსებით ემთხვევა AKSB ვარიანტს. ჩანს, ოშკური ვერსიაც ამას ემთხვეოდა.

გამოსლვ. 15,9 (IV,11) და გამოსლვ. 15,16 (IV,12)-ის ეფთვი-მესეული ციტირება ძირითადად ემთხვევა B-ს, რომელიც მრავალ შემთხვევაში დავალებულია ოშკური ბიბლიის ვერსიისაგან. ეს ადგილებიც მისგან უნდა იყოს მოხვედრილი B-ში.

¹ ფრაზის ბოლო ნაწილი ბერძნულის მიხედვით შესწორებულია გელათურ ბიბლიაში და მის კვალდაკვალ — ბიბლიის 2015 წ. გამოცემაში („მოწვეწულ არს განმზადებული თ ქუენ თჳს“).

ეფთვიმესეული ციტირებებით შესაძლებელია ოშკური ბიბლიის ზოგიერთი სხვა დაკარგული ადგილის სავარაუდო აღდგენაც: გამოსლვ. 15,1-2 (VIII,9); გამოსლვ. 15,6-7 (VIII,10) ლევიტ. 19,32 (VIII,12); II შჯ. 4,31 (IV,19); II შჯ. 6,12-13 (I,4); II შჯ. 8,17-18 (VIII,14); II შჯ. 30,11 (I,5) რიცხ. 11,29 (VII,8); რიცხ. 13,20 (VI,6); რიცხ. 17,4-5; 18,7 (VII,9); II შჯ. 9,3 (IV,21); II შჯ. 9,4-5 (VIII,15); II შჯ. 16,20 (VII,10); II შჯ. 22,10 (VII,11); II შჯ. 28,16-18 (VIII,16); II შჯ. 30,19 (VIII,17) (მნიშვნელოვნად სხვაობს სხვა რედაქციათაგან); ისუ ნავ. 5,13-16 (VIII,18); ისუ ნავ. 10,25 (IV,24); იობ. 34,10. (II, 47); იობ. 41,13 (II,48); იგავ. 11,4 (III,38); III ეზრ. 4,59-60 (VIII,23); დან. 13,55 (VII,28; VII,29-შიც იგივე მუხლია, სხვაგვარი რედაქციით).

ორ შემთხვევაში ეფთვიმესეული ციტირებით შესაძლებელია კათოლიკე ეპისტოლეთა ათონამდელი 9 ნაკლული რედაქციის სავარაუდო შევსებაც:

I პეტ. 5,8 (VI,58)

ძველი ვერსიები (C⁹) შემორჩენილი არაა. ამ მუხლის ეფთვიმესეული ციტირება მცირედ სხვაობს გიორგისეული ვერსიისაგან (L). შესაძლოა, ეფთვიმესეული ციტირების თავისებურება ათონამდელი 9 ვერსიის ვითარებას ასახავდეს.

I იოანე 3,17-18 (III,63)

„უკუეთუ ვისმე აქუნდეს საცხორებელი ამის სოფლისაჲ, და იხილოს ძმამ თჳსი, რომელსა ეკმარებოდის რამე და დაჰკმნეს ნაწლევნი [თჳსნი] მისგან, ვითარმე სიყუარული ღმრთისაჲ ჰგიეს მის თანა! შეილნო, ნუმცა ვიყუარებით სიტყუთა, ნუცა ენითა ზოლო, არამედ საქმითა და ჭეშმარიტებითა ქრისტე იესუმს მიერ უფლისა ჩუენისა, რომლისაჲ არს ღიდებაჲ უკუნიითი-უკუნისამდე, ამენ“. 9 რედაქციის ეს ნაწილი შემორჩენილი არ გვაქვს. ეს ტექსტი შუალედურია C-სა და L-ს შორის (ზოგი ნიშნით ერთს ენათესავება, ზოგით — მეორეს). შესაძლოა, აქ ეფთვიმე ზუსტად იმეორებდეს 9 ვერსიას.

თავი VI. წმ. ეფთვიმეს თარგმანის გვიანდელი რედაქტირება

ევავრეს თხზულების ეფთვიმესეული თარგმანის შემცველ ხელნაწერთა ერთ ნაწილში ქართველი მთარგმნელის მიერ რედაქტირებული ზოგიერთი ბიბლიური ფრაზა კვლავ ტრადიციულ თარგმანთანაა დაბრუნებული. ეს მოვლენა, ვფიქრობთ, უნდა მიეწეროს რომელიღაც გვიანდელი გადამწერ-მწიგნობრის ინიციატივას, რომლისთვისაც იმდენად ფასეული ყოფილა ტრადიციული ბიბლია, რომ ცალკეულ შემთხვევებში არ დათანხმებია ეფთვიმესეულ კორექტივებს და მის თარგმანში ჩართული ბიბლიური ფრაზების ახლებური თარგმანები ტრადიციული ბიბლიის ვარიანტებით შეუცვლია. განვიხილოთ რამდენიმე მაგალითი:

იგავ. 15,18 (V,22): ეფთვიმეს თარგმანში ამ მუხლის ციტირება ძირითადად იმეორებს ოშკური ხელნაწერის ვარიანტს: „კაცი გულმწყრალი განემზადებინ ლალკად, ხოლო სულგრძელმან კაცმან დაშრიტის საშჯელი, ხოლო უღმრთომან აღადგინის უფროჲს“. ე. ი. ეფთვიმეს შეუცვლია მხოლოდ 'ლალკად', და მის ნაცვლად დაუწერია: 'შფოთად'. ბერძნულთან შედარება გვიჩვენებს, რომ ამ მუხლში ორი წინადადებაა, რომელთაგან თითოეული შეიცავს თეზას და ანტითეზას:

ἀνὴρ θυσμῶδης παρασκευάζει μάχας, μακρόθυμος δὲ καὶ τὴν μέλλουσιν καταπραΐνει.

μακρόθυμος ἀνὴρ κατασβέσει κρῖσις, ὃ δὲ ἀσβήτης ἐγείρει μάλλον.

ოშკურ ვერსიაში პირველი წინადადების ანტითეზა გამოტოვებულია, რის შედეგადაც აზრობრივთან ერთად სტილური გაუმართაობაც მივიღეთ: გვერდიგვერდ მდგომი ორი წინადადება „ხოლო“-თი იწყება, რასაც არც ერთი მთარგმნელი თუ რედაქტორი არ დაუშვებდა, თარგმანის სიზუსტესა და სისრულესაც რომ დავანებოთ თავი. მაშასადამე, ოშკური ბიბლიის პირველწყაროში (თუ უშუალოდ მის დედანში არა) ჩართული უნდა ყოფილიყო პირველი წინადადების ანტითეზაც („სულგრძელმან

ყოფადიკა დაამწდის“), ისევე, როგორც ბიბლიის სხვა ქართულ ვერსიებში გვაქვს (SB), და ოშკური ხელნაწერის გადამწერს გამორჩევა იგი. ამრიგად, ოშკური ბიბლიის პირველწყაროში იგავ. 15,18 ასეთი სახით იქნებოდა წარმოდგენილი: „კაცი გულმწერალი განეზხადებინ ღალუად, ხოლო სულგრძელმან ყოფადიკა დაამწდის. სულგრძელმან კაცმან დამრიტის სამჯელი, ხოლო უღმრთომან აღადგინის უფროას“.

ძნელი სათქმელია, რატომ არ შეავსო ეფთვიმემ ოშკური ხელნაწერის ეს დანაკლისი, მით უფრო, რომ მისგან ციტირებული მუხლი რედაქტირების გარეშე არ დაუტოვებია (‘ღალვა’ შეუკვლია ‘შფოთით’). ან იქნებ შეავსო კიდევ, მაგრამ მოგვიანებით რომელიმე რედაქტორმა ზედმეტად მიიწინია მისი „დანამატი“ და ტექსტიდან ამოიღო?

აქ შეიძლება ყურადღება მივაქციოთ იმას, რომ „ვენებათა სიტყვების“ ზოგიერთ ხელნაწერში ამ მუხლის რედაქტირების სხვა ფაქტიც გვხვდება: „სულგრძელმან კაცმან დამრიტის სამჯელი, ხოლო უღმრთომან აღადგინის უფროას“. „აღადგინის“ ნაცვლად BfK ხელნაწერებში „აღაგზნის“ წერია. მათი ბერძნული შესატყვისი ἔγερσεν უფრო ‘აღდგინებას’ ნიშნავს, მაგრამ კონტექსტი მას ‘აღგზნების’ მნიშვნელობასაც ანიჭებს (რამდენადაც იქ იგი ‘დამრეტის’ ანუ ‘ჩაქრობის’ ანტონიმად მოიაზრება). ἔγερσεν-ს ორივე ეს შესატყვისი საცხებით მორგებულია კონტექსტზე, და მწერლის გემოვნების შესაბამისად, ორივე შეიძლება გამოყენებულიყო; წინადადების აზრი ორივე შემთხვევაში ნათელია. საკითხავია, რატომღა ერთ ხელნაწერში ერთი შესატყვისი, მეორეში – მეორე?

ვფიქრობ, გამორიცხული არ უნდა იყოს, რომ რომელიმე რედაქტორს ეფთვიმესეულ თარგმანში ცვლილებები შეეტანა, თუნდაც ათონზევე. სახელდობრ, თუ რედაქტორს საშუალება ჰქონდა, იგავ. 15,18-ის ეფთვიმესეული ვერსია ოშკური ბიბლიის სათანადო ადგილისათვის შეედარებინა (ეს სწორედ ათონზე შეიძლებოდა მომხდარიყო, სადაც ოშკური ბიბლია ინახებოდა), ნახავდა, რომ ეფთვიმესეულ ვერსიაში, ამ ბიბლიის ტექსტისაგან

განსხვავებით, ჩართული იყო ფრაზა – „სულგრძელმან ყოფადიცა დააშჷდის“. თუკი ამ მწიგნობრისათვის ოშკური ბიბლია ავტორიტეტს წარმოადგენდა, შეიძლებოდა, ეფთვიმესეული ციტირებიდან ეს სიტყვები ამოეღო (რაკი ისინი ხსენებულ ბიბლიაში ვერ ნახა), ამასთან, ეფთვიმესეული ვერსიაში (სავარაუდოდ) გამოყენებული სიტყვა – „აღაგ ზნის“ – ოშკური ხელნაწერის „აღადგინის“-ით შეეცვალა, ამგვარად რედაქტირებული ტექსტი კი მომდევნო გადანაწერებში ხან „აღაგ ზნის“, ხანაც „აღადგინის“ ვარიანტებით ასახულიყო.¹

„სიტყვსგებათა“ ტექსტში ციტირებულია რამდენიმე სხვა ბიბლიური ფრაზაც, რომლებიც გვიანდელი რედაქტორის არცთუ გონივრული რედაქტირების ნაკვალევს უნდა ინახავდეს (რაც მას თითქოს კვლავ ძველი აღთქმის ოშკურ ხელნაწერზე და ახალი აღთქმის წიგნთა ძველ ვერსიებზე დაყრდნობით უნდა ექნა):

1. იგავ. 22,24-25 (V,27): „ნუ ექმნები მოყუარე კაცისა გულმწყრალისა და მეგობარ მრისხანისა ნუ თანა-ექცევი“. ოშკური ვარიანტი მცირედ განსხვავდება: „ნუ ექმნები მოყუარე კაცსა გულმწყრალსა და მეგობარ მრისხანესა ნუ თანა-ექცევი“. როგორც ეფთვიმესთან, ისე ოშკურშიც ჩვენ მიერ ხაზგასმული ფრაზა გამართული არ არის. ამიტომ წინამდებარე გამოცემაში შევასწორეთ მცხეთური ბიბლიის მიხედვით: „მეგობარსა მრისხანესა ნუ თანა-ექცევი“ (შდრ.: *φίλῳ δὲ ὁργυλῷ μὴ συσσεύῃς*).²

2. ეკლ. 7,9 (V,30). ოშკურ ხელნაწერშია: „გულისწყრომაჲ

1 მცხეთური ბიბლიის რედაქტორი „აღაგ ზნის“ სიტყვას აშკობინებს. ასევეა 2015 წლის გამოცემაშიც. ეს ვარიანტი, როგორც ვთქვით, ეფთვიმეს შემოტანილი უნდა იყოს.

2 ანალოგიური შესწორება შეტანილია ბიბლიის 2015 წლის გამოცემაში. ჩვენთვის გაუგებარია მხოლოდ ამ კონტექსტში ჩართული სიტყვა „სულმწყრალი“ („გულმწყრალის“ ნაცვლად), რომელიც ამ მუხლის არც ერთ ვერსიაში არ დასტურდება (და საერთოდაც, არსად შსმენია). როგორც ჩანს, ეს კორექტურული შეცდომაა. მსგავსი შეცდომა სხვაგანაც შეგვხვდა: „მლიქნელთანი“ (იგავ. 26,22).

წიაღთა უგუნურთასა განისუენებდეს“. ეფთვიმე მართებულად ასწორებს: „განისუენებს“ (ἀναπύσσει). მაგრამ ერთ ხელნაწერში (A) ოშკური ვარიანტია აღდგენილი: „განისუენებდეს“.

3. ქება ქებ. 8,7. (V,32). ოშკურ ხელნაწერშია: „წყალნი მრავალნი ვერ შემძლებელ არიან დაშრეტად სიყუარულისა, და მდინარეთა ვერ წარდუნენ იგი“. ეფთვიმე ასწორებს ერთ სიტყვას: „წარდუნან“. ერთ ხელნაწერში კი (კელავ A-ში) აღდგენილია ოშკური ვარიანტი.

4. რომ. 8,35 (V,35). ათონამდელ ვერსიაშია: „ვინ განმამორნეს ჩუენ სიყუარულსა მას ქრისტისსა, — ჭირმან ანუ იწროებამან, ღვენამან ანუ სიყმილმან, შიშულობამან ანუ ურეამან ანუ მახლმან?“ ეფთვიმე იზიარებს ამ ტრადიციულ ვერსიას. შეუცვლია მხოლოდ ერთი სიტყვა: ‘შიშულობამან’.¹ ერთ ხელნაწერში კი (ისევ A-ში) ძველი ვარიანტია აღდგენილი (‘შიშულობამან’).

5. I კორ. 13,1-8 (V,39). ერთი ხელნაწერის (A) ვარიანტი ძირითადად მისდევს ტრადიციულ ვერსიას, ხელნაწერთა სხვა ჯგუფში კი მისგან გადახვევებია, სავარაუდოდ, ეფთვიმესეული. ვფიქრობთ, A ხელნაწერის დედანი რედაქტირებული უნდა იყოს ტრადიციულ წაკითხვებთან ციტირებების დაბრუნების მიზნით:

A

„ენასაღა თუ კაცთასა და ანგელოზთასა ვიტყვდი, და სიყუარული არა მაქნდეს, ვიქმენ, ვითარცა რვალი, რომელი ოხრინ, და წინწილაჲ რაჲ კმობედ, და მაქნდეს თუ წინამსწარმეტყველებაჲ და უწყოდი ყოველი საიდუმლოჲ და ყოველი მეცნიერებაჲ, და მაქნდეს-ღა თუ სარწმუნოებაჲ ვიდრე მათა ცვალებადმდე, და სიყუარული თუ არა მაქნდეს,

BFK

„ენასაღა თუ ანგელოზთასა და კაცთასა ვიტყვდი, და სიყუარული არა მაქნდეს, ვიქმენ მე, ვითარცა რვალი, რომელი ოხრინ, და წინწილაჲ, რომელი კმობნ, და მაქნდეს თუ წინამსწარმეტყველებაჲ და უწყოდი ყოველი საიდუმლოჲ და ყოველი მეცნიერებაჲ, და მაქნდეს-ღა თუ სარწმუნოებაჲ ვიდრე მათა ცვალებადმდე, და სიყუარული არა მა-

¹ იგივე ცვლილება შეტანილი სამოციქულოს განმარტების ეფთვიმესეულ თარგმანში. იხ. პავლეს ეპისტოლეთა განმარტება, თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ, გამოცემა ე. კოჭლამაზაშვილისა, თბ., 2003, 101.

არავე რამ ვარ, შე-ღა-თუ-ვაჭამო ყოველი მონაგები ჩემი და მიესცნე კორცნი ჩემნი დასაწუველად, და სიყუარული არა მაქუნდეს, არა-ვე-რამ სარგებელ არს ჩემდა. სიყუარული სულგრძელ არს და ტკიბილ; სიყუარულსა არა შურნ, არა მაღლონ, არა განლაღნის, არა სარცხუნელ იქმნის, არა ეძიებნ თავისასა, არა განრისხნის, არა იგონებნ ბოროტსა, არა უხარინ სიცრუევსა ზედა. არამედ უხარინ ჭეშმარიტებასა თესსა. ყოველსა თავს-იღებნ, ყოველი ჰრწამნ, ყოველი თაესაჲ, ყოველსა მოითმენ; სიყუარული არასადა დაეარდეს“.

ქუნდეს, არავე რამ ვარ, შე-ღა-თუ-ვაჭამო ყოველი მონაგები ჩემი და მიესცნე კორცნი ჩემნი დასაწუველად, და სიყუარული არა მაქუნდეს, არამ-ვე-რამ სარგებელ არს ჩემდა. სიყუარული სულგრძელ არს და ტკიბილ; სიყუარულსა არა შურნ, არა მაღლონ, არა განლაღნის, არა სარცხუნელ იქმნის, არა ეძიებნ თავისასა, არა განრისხნის, არა იგონებნ ბოროტსა, არა უხარის სიცრუევსა ზედა, არამედ უხარინ ჭეშმარიტებასა თანა. ყოველსა თავს-იღებნ, ყოველი ჰრწამნ, ყოველი თაესაჲ, ყოველსა მოითმენ; სიყუარული არასადა დაეარდეს“.

6. გალ. 5,22-23-ში (V,40) ეფთვიმესეული ციტირება ემთხვევა ტრადიციულს. შესწორებულია მხოლოდ ერთი სიტყვის მართლწერა: „მყოფობაჲ“ (ტრადიციულში იყო: „ყოფობაჲ“). A ხელნაწერში კი კვლავ ტრადიციული ვარიანტია აღდგენილი.

7. ეფეს. 4,26-27-ში (V,43) ეფთვიმეს შეუცვლია ერთი სიტყვა – ‘გული სწყრომა’, ‘განრისხების’ ნაცვლად (παροργισμός). A ხელნაწერში ისევ ტრადიციული ვარიანტია აღდგენილი.¹

ფს. 26,13-14 (VI,15). ესეც ძირითადად 9 რედაქციას მისდევს, და ისევე, როგორც 9 რედაქციის ხელნაწერებში, ჩვენი საკვლევი ტექსტის ვარიანტებშიც სხვაობაა: „განძლიერდინ გული შენი“ და „განძლიერდი, გულო ჩემო“. აქაც ეფთვიმეს ნაშრომის გვიანდელ რედაქტირებასთან უნდა გვქონდეს საქმე. მაგრამ საიდან გაჩნდა „გული ჩემი“, ძნელი სათქმელია. ბერძნულშიც „გული შენი“ წერია (ή καρδιά σου) და ებრაულშიც (לבי – „ლიბეხა“).

თავი VII. ევაგრე პონტოელი ძველ ქართულ ლიტერატურაში

ევაგრე პონტოელის ცხოვრებისა და შემოქმედებისადმი ინტერესი ქართულ მეცნიერებაში XX ს. შუა ხანებიდან გაცხოველდა. ამ თემას კ. კეკელიძემ მიუძღვნა საგანგებო სტატია,¹ რომელშიც საისტორიო თხზულებებზე დაყრდნობით გადმოგვცემს ცნობებს ევაგრეს ცხოვრების შესახებ, გვაცნობს მის სამოღვაწეო არეალს² და გარემოცვას³ (გვ. 6-8), შემოქმედების მიმოხილვას კი საჭიროდ არ თვლის, რადგან ისინი ცნობილია სამეცნიერო ლიტერატურიდან; აღნიშნავს მხოლოდ, რომ, გარდა ევაგრეს თხზულებათა ბერძნული, ლათინური, სირიული, კოპტური და სომხური ვერსიებისა, არსებობს ქართულიც, და ეს ფაქტი მეცნიერებისათვის აქამდე ცნობილი არ ყოფილაო (გვ. 8). კ. კეკელიძე ჩამოთვლის ევაგრეს იმ თხზულებებს, რომლებიც ქართულად ერთადერთი Sin. 35 ხელნაწერითაა ჩვენამდე მოღწეული:

1. თქემული მონაზონთა მიმართ კრებულთა (PG, t. 40, col. 1277);
2. წესი ახლად მონაზონქმნილთათჳს (ფრაგმენტი);
3. თქემულნი რვათათჳს გულისსიტყუათა, რომელნი მოე-

1 კ. კეკელიძე, მეოთხე საუკუნის საზღვარგარეთელი ქართველი მონაზონე და მოღვაწე. იხ. მის საკვ. კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან VI, 1960, 5-17. ამ სტატიას წინ უძღოდა ავტორის საჯარო მოხსენება („მეოთხე საუკუნის უცნობი ქართველი მწერალი“) 1959 წლის აპრილში მეცნიერებათა აკადემიის ერთ-ერთ კრებაზე. ხსენებულ ნაშრომში ავტორი დიდ ყურადღებას უთმობს ევაგრე პონტოელის ეთნიკური წარმომადგენლობის პრობლემას და საისტორიო წყაროების ანალიზის საფუძველზე ასკვნის, რომ ევაგრე იბერიული (ქართული) წარმოშობისაა, თუმცა ენობრივად და კულტურით — ბერძენ მწერლადაა მიჩნეული. კ. კეკელიძის დასკვნა ემყარება ბიზანტიელ ისტორიკოსთა და საეკლესიო მწერალთა — სოკრატეს, ერმია სოზომენეს, პალადი პელენოპოლელის, ნიკიფორე კალისტე ქსანთოპულოსის თხზულებებს.

2 პონტო, კესარია, კონსტანტინეპოლი, იერუსალიმი, ნიტრია, კელია.

3 ლიბანიოსი, ანდრაგათია, მასილი დიდი, გრიგოლი ნაზიანზელი, ნეკტარი კონსტანტინეპოლელი, თეოფილე ალექსანდრიელი, მაკარი შეგვიპტელი, მაკარი ალექსანდრიელი, პალადი პელენოპოლელი.

ლენან კაცსა ზედა (PG., t. 40, col. 1221-1224);

4. მათვე რვათათჳს გულისსიტყუათა (PG., t. 40, col. 1272-1276);

5. მათვე რვათა გულისსიტყუათათჳს (PG., t. 40, col. 1224);

6. თანაშეულღვილთათჳს: ნაყროვნებაჲ — მარხვაჲ, სიძვაჲ — სიწმიდჲ, ეცხლისმოყუარებაჲ — ნეფსითი უპოვარებაჲ, მწუხარებაჲ — სიზარული, რისხვაჲ — სულგრძელებაჲ, ამპარტავანებაჲ — სიძდაბლჲ, ცუდადზუაობაჲ — სიძდაბლჲ.

6. სასურველსა და საყუარელსა ევლოგის (შდრ. ფსევდონილოს ანკურელი, Tractatus ad Eulogium monachum, PG., t. 79, col. 1093-1140; 1140-1144).¹

კ. კეკელიძის მოსაზრებას ევაგრე პონტოელის ქართული წარმოშობის შესახებ — მზურვალედ გამოეხმაურა სიმონ ყაუხჩიშვილი. მან შეკრიბა ბერძენ ისტორიკოსთა შრომების ის ადგილები, რომლებიც ევაგრეს ეხებოდა, და ქართულ თარგმანთან ერთად გამოაქვეყნა „გეორგიკის“ VII ტომში.² იქვე გააანალიზა არგუმენტები ევაგრეს ქართული წარმომავლობის სასარგებლოდ.

ეს თვალსაზრისი გაიზიარეს მიხეილ თარხნიშვილმა,³ ივანე ლოლაშვილმა,⁴ ლევან მენაბდემა,⁵ ს. მახარაშვილმა და კიდევ რამდენიმე სხვა ქართველმა მეცნიერმა. ამჟამად კი უფრო სკეპტიკურად უყურებენ ამ მოსაზრებას.

1 ყველა ეს ტექსტი მოგვიანებით გამოაქვეყნა ს. ს. მახარაშვილმა. იხ. მისი: ევაგრე პონტოელის ცხოვრება-მოღვაწეობა და მის თხზულებათა ქართული თარგმანი, კრებულში: ძველი ქართული მწერლობის მატრიანე I, თბ., 1984 წ., გვ. 9.

2 გეორგიკა, ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ, ტომი მეშვიდე, ტექსტები ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტებები დაურთო სიმონ ყაუხჩიშვილმა, თბ., 1967, 106-114.

3 M. Tarchnischvili, Un vestige de l'art géorgien en Egypte, in: Bedi Kartlisa № 32-33, N. S. VI-VII, 1959, 24.

4 იხ. ივ. ლოლაშვილი, ქართველთა კულტურული ურთიერთობა ბიზანტიასთან (IV ს.), მისსავე კრებულში: ქართული წიგნისა და მწერლობის საწყისებთან, თბ., 1978, 31-52.

4 ლ. მენაბდე, ძველი ქართული მწერლობის კრები, ტ. II, 1980, 177, 277.

ივ. ლოლაშვილმა თავის სტატიაში მოიყვანა რამდენიმე ამონარიდი ევაგრეს თხზულებათა ქართული თარგმანებიდან Sin. 35 ხელნაწერის მიხედვით,¹ სრულად მათი შესწავლა კი გადაუღო-ცა თავის მოწაფეს – სოსო მახარაშვილს, რომელმაც შესანიშნავად შეასრულა ეს ამოცანა.² შესავალ წერილში მკვლევარი მიმოიხილავს ევაგრე პონტოელის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას (გვ. 3-9), მის თხზულებებს (გვ. 9-11), ქართულ თარგმანებს და მათს მიმართებას ბერძნულთან (გვ. 11-19). გამოთქვამს აგრეთვე ვარაუდებს ქართული თარგმანის დროისა და ქართველი მთარგმნელის ვინაობის შესახებ (გვ. 19-21). ნაშრომის დანარჩენი ნაწილი კი ტექსტების პუბლიკაციას ეთმობა (გვ. 21-38).

ერთგან მკვლევარი გამოთქვამს აზრს, რომ მისი პუბლიკაციის ერთ-ერთი თხზულება – ტრაქტატი რვა გულისსიტყვის შესახებ (მისი გამოცემის გვ. 25-28; PG. t. 40, col. 1272-1274) „წარმოადგენს ექსცერპტს ევაგრეს იმ დიდი შრომისას, რომელსაც ‘მოპაექრე’ ეწოდება“.³ „ბერძნული ნაწყვეტი ევაგრეს ამ თხზულებისა მთლიანადაა თარგმნილი ქართულად, – განაგრძობს მკვლევარი, – მაშასადამე, ქართველ მთარგმნელს ხელთ ჰქონდა ბერძნული ექსცერპტი ამ შრომისა და არა მთელი თხზულება. ‘მოპაექრე’ ამ პერიოდში თავისი მთლიანი სახით, ალბათ, აღარც არსებობდა. ევაგრეს შრომების უმრავლესი ნაწილი ხომ უკვე VI საუკუნეშივე იქნა განადგურებული!“

„მოპაექრე“ ანუ *Ἀντιστροφικὸς* – ის თხზულებაა, რომელსაც „ვნებათა სიტყვისგება“ ეწოდება ეფთვიმე მთაწმიდელის თარგმანში. მისი ბერძნული დედანი, საიდანაც იგი ეფთვიმემ თარგ-

1 ივ. ლოლაშვილი, ქართველთა კულტურული ურთიერთობა ბიზანტიასთან, გვ. 47-49.

2 სოსო მახარაშვილი, ევაგრე პონტოელის ცხოვრება-მოღვაწეობა და მის თხზულებათა ქართული თარგმანი, კრებულში: ძველი ქართული მწერლობის მატანიე I, თბ., 1984, 3-38. აქ გამოქვეყნებული ფრაგმენტები ბიბლიოგრაფირებულია: Clavis Patrum Graecorum, Supplementum, Cura et studio M. Geerard et J. Noret, Brepols - Turnhout 1998. №№ 2430, 2434, 2447, 2448, 2451.

3 იქვე, გვ. 13.

მნა, ჩანს, VI საუკუნეში განადგურებას გადაურჩა და მის დრომდეც კი მოუღწევია (X ს-ის მეორე ნახევრამდე), თუმცა არა ნამდვილი ავტორის, არამედ წმ. მაქსიმე აღმსარებლის სახელით.

ამ თხზულების ეფთვიმესეულ თარგმანში ს. მახარაშვილის მიერ მითითებულ მონაკვეთს ვერ ვპოულობთ.⁴ სამაგიეროდ, „სიტყვისგების“ პირველი, მეორე და მესამე თავების შესავალი ნაწილები (ნაყროვანების, სიძვისა და ვეცხლისმოყვარების შესახებ), სხვა ვერსიით, აღმოჩნდა ს. მახარაშვილის მიერ გამოცემულ ორ ფრაგმენტში:

1. „თქმული ევაგრესი, მონაზონთა მიმართ კრებულთა“ (გვ. 22-24). აქაა გნომები ნაყროვანებისა და სიძვის შესახებ, ოღონდ ეფთვიმესეულ ვერსიასთან შედარებით ერთგან დარღვეულია ფრაზების თანამიმდევრობა: I,1-13; II,1-12, IV,1-5, II,13 და III,1-7. ე. ი. ნაყროვანების შესახები ფრაზები (I-II-III თავებისა) სწორი თანამიმდევრობითაა დალაგებული, სიძვის შესახები თავის (IV თავის) პირველი ხუთი ფრაზა კი II თავის მე-12-13 ფრაზებს შორისაა მოხვედრილი. ეს ალბათ ფურცლებ-არეული დედნიდან გადაწერის შედეგი უნდა იყოს.

2. „ევაგრესივე თქმული“ (გვ. 36-38). აქ გრძელდება წინა საკითხავში ჩართული IV თავი (სიძვის შესახებ) მე-6-8 ფრაზებით, და მოერთვის V,1-7 და VI,14 თავები (სიძვისავე შესახებ) სწორი თანამიმდევრობით.

იმის საჩვენებლად, თუ რა სახისაა მსგავსება და განსხვავება ერთისა და იმავე ტექსტის ორი ქართული ვერსიისა (ეფთვიმესეულისა და მისი წინარე, ფრაგმენტული თარგმანისა, რომელიც Sin. 35 ხელნაწერითაა ჩვენამდე მოღწეული), მათს ტექსტებს აქვე წარმოვადგენთ პარალელურად:

1 ბერძნულში მას ეწოდება „რვათა გულისსიტყვათათვის, ანატოლის მიმართ“ (Περὶ τῶν ὀκτῶ λογισμῶν πρὸς Ἀνατόλιον – De octo vitiosis cogitationibus ad Anatopium).

2 Sin. 35-ის ტექსტისათვის ვყვარდნობით ს. მახარაშვილის გამოცემას. ფრაზებს კი ვაწყობთ იმ თანამიმდევრობით, როგორც ისინი მოცემულია ეფთვიმე მთაწმიდელის თარგმანში.

Sin. 35

თავი ნაყოფისა გამოღებისაჲ არს ყუაილი. და თავი კეთილისა საქმისაჲ არს ღმრთისა მიმართ მარხვაჲ.

რომელი იპყრობდეს მუცელსა თესსა მარხვითა, შეამოკლნეს მან ვნებანი კორცთანი, და რომელი იმარხვიდეს ჭამადსა, დააცხრენეს მან საძაგელნი საქმენი.

ტყუშ არს ცეცხლისაჲ შეშაჲ, და ტყუშ ნაყროვნებისაჲ არს ჭამადი.

შეშამან ღიღამან აღაგზნის საკუმილი ძლიერი, და ჭამადმან მრავალმან განამრავლის გულისთქუმაჲ ბოროტი.

საკუმილი დაშრტის, ოდეს მოაკლდის შეშაჲ, და ჭამადისა მარხვამან დააჭნის გულისთქუმაჲ კორცთაჲ.

ლაწუთა აკოცნა სამოსნმან უცხოთესლნი და კრულებაჲ კელთა მისთაჲ განხეთქა ადვილად.

ლაწუსაგან გამოკდა წყალი, და ნაყროვანებაჲ დააცხრო, და მაშინლა ცნა საქმს კეთილისაჲ. მანითა კარვისაჲთა მოკლა მბრძოლი იგი. ეგრეცა სიტყუამან მან მარხვისაჲმან მოაკუდინის ვნებაჲ კორცთაჲ.

გულისთქუმაჲმან ჭამადისაჲმან შვა გარდასლვაჲ მანებისაჲ (?), და ჭამადმან ტყბილისაჲმან გამოკაღნა ივინი სამოთხით.

მრავალი ჭამადი აშენ (?) ნაყროვანსა და პოხნ იგი მატლსა მას საარებ-

ეფთვიმეს თარგმანი

I,1. დასაბამი ნაყოფთაჲ არს ყუაილი, და დასაბამი მოღუაწებათაჲ არს მარხვაჲ.

I,2. რომელმან აღყრ-ასხნეს მუცელსა, მოაუძღურებს ვნებათა; ხოლო რომელი იძლეოდის ჭამადთაგან, აღაოძინებს გულისთქუმათა.

I,3. დასაბამი წარმართთაჲ მათ, მბრძოლთა ისრაელისათაჲ იყო ამალეკი, და დასაბამი ვნებათაჲ, მბრძოლთა სულიერისა მის ისრაელისათაჲ, არს ნაყროვნებაჲ.

I,4. ნიეთი საკუმილისაჲ არს შეშაჲ, და ნიეთი ნაყროვნებისაჲ არიან თითოფერნი ჭამადნი.

I,5. შეშამან ფრიადმან აღატყინის ალი ღიღი, და სიმრავლეჲმან ჭამადთაჲმან აღაზრზინნის გულისთქუმაჲნი ბოროტი.

I,6. ტუალითა მით ყბისაჲთა მოსრნა სამეფსონ უცხოთესლნი, და მოკუდინებოთა ნაყროვნებისაჲთა მოსწყდებიან ვნებანი.

I,7. გულისთქუმაჲმან ჭამადისაჲმან შვა ურჩებაჲ, და გემოჲსხილვამან ნაყოფისა ჭამადისაჲმან გამოკაღა ადამი სამოთხით.

I,8. თითოფერებაჲ სანოაგეთაჲ ახარებს სასასა, ხოლო ნაშობნი მათნი

ისას დაუცხრომელსა.

მუცელი ცალიერი ლოცვასა შინა არნ მარადის მღუდარედ, ზოლო სავსე-მან ძილი დიდი მიავლინის მძიმს.

მღუდარება არს და სიბრძნე მონა-ზონისა, რომელი კმელად წარჰკლეს ჟამთა თვისთა; ზოლო შუებით ცხორე-ბამან დაათქის გონებად თვისი უბსკრუ-ლადმდე.

მმარხველისა ლოცვამ, ვითარცა მართუნი ორბისანი, აღფრინვედ ზეცად, ზოლო მშუბელი დამძიმდის, დაკსნ-ლის და განსუენების უნებ, და ლოცვასა მისსა არა აქუნ შეწევნა.

მმარხველისა ლოცვამ, ვითარცა მასკულავი აერსა შინა წმიდასა ბრწყინეალს, ეგრე იყოს; ზოლო მომთრეალ-ისამ – ბნელსა შინა დაფარულ არს.

ვითარცა ნისლმან დაფაროს მზისა ბრწყინვალეობამ, ეგრეცა გონებად კაცისამ დაბნელის მრავალმან ჭამად-მან და დიდმან.

ვითარცა სარკემან მწიკულევანმან არა გამოაჩინის ხატი კაცისამ, ეგრეცა გონებად დაბნელის, რომელი მაძ-ლარ არნ ჭამადითა მრავლითა; არა შეიწყნარის მან გულისკმისყოფამ ღმრთისამ.

ეკალნი აღმოსცენდიან ქუეყანასა, რომელი უქმადა ძენ, და გონებასა ნაყროვნისასა აღმოსცენდიან გულისსიტყუანი საძაგელნი.

ვითარცა მწერესა შინა არა არნ სულენლება, ეგრეცა ნაყროვანსა თანა – სილვამ სულიერებისამ.

თუალი ნაყროვანისამ ისტუანაენ, სადაცა არნ შუებად ღვნისამ, ზოლო

გულისთქუმანი ზრდიან მატლსა უბილსა.

I,9. მუცელი ნაკლულევანი თანაშემწე არს მღუდარებისა, ზოლო სავსე ჭამად-თაგან – აძულებს ძილად.

I,10. ჭამადი კმელი და ნაკლულე-ვანი ფრთხილ ჰყოფს გონებასა, ზოლო საჭმელნი პოხილნი და სასუმელნი სამთრეალონი დაბნელებენ გულსა და დაბნთქვენ ენებათა შინა.

I,11. ლოცვამ მმარხველისამ მართუე არს არწივისამ, მაღალთა შინა მფრინვალე, ზოლო ნაყროვნისამ – დამძიმებული ჭამადთაგან ქუეხურები, ვითარცა ორბი მძორისმჭამელი.

I,12. ვარსკულავი მმარხველისამ სამყაროსა ცისასა ბრწყინავს, ზოლო ნაყროვნისამ – ბნელსა შინა დანთქმულ არს.

I,13. არმური ღრუბლისა კმირისამ დაჰფარავს ბრწყინვალეობასა მზისასა, და სიზრქს ჭამადთა მრავალთამ დაბნელებს გონებასა.

II,1. სარკე დაგესლებული ვერ უზენებს კეთილად სახესა პირისასა; და გონებად, მრავალთაგან ჭამადთა განზრქლებული, ვერ შეიწყნარებს გულისკმისყოფასა საღმრთოსა.

II,2. ქუეყანამ კორდი აღმოაცენებს ეკალსა, და გონებად ნაყროვნისამ შეიკრებს გულისსიტყუათა ბილწთა.

II,3. ვითარცა მწერესა შინა არა იპოების ნელსატხეული, ეგრეთვე გულსა შინა ნაყროვნისასა არა დამკერების წურთამ სულიერთა ზედუთამ.

II,4. თუალნი ნაყროვნისანი გამოიკუ-ლევნ ზადილობათა, ზოლო თუალნი

საწყომან აღავისი ჭურჭელი დი-
დი, ზოლო მუცელმან მაძღარმან არა-
სადა თქუის, ვითარმედ: „კმა არს“.

კელნი განიპყრნა მოსე ღმრთისა მი-
მართ და არცხუნა ამაღესსა; ეგრეცა
საქმემან კეთილმან ღმრთისა მიმართ-
მან და მარხვამან დაამდაბლნის ვნებანი,
რომელნი ჯორცთა მათ ზედა მოვლუნედ.

განიშოვრე შენგან ყოველნივე უკე-
თურებანი, რომელ არიან შენ თანა, და
ჯორცნი შენნი მოაუძღურენ მარხვი-
თა. ვითარცა მოკლულისა ახოვნისა
არა შიშ არნ, ეგრეცა რომელმან
მოაკლდინნის ჯორცნი თჳსნი მარხვი-
თა, არა შეძრწუნდეს სული მისი.

არა აქუნ ჯორცთა მქურვალებაჲ,
რომელნი მარხვითა მოუძღურებულ
არიედ, არცა შეეხის მმარხველისა
ჯორცთა გულისთქუმაჲ საძაგელი.

უკუეთუ მოგიკდეს გულსა შენსა
ცოდვაჲ, მარხვითა და თაყუანისცემი-
თა დაფარე იგი, და ნუ განასუქებ
ჯორცთა შენთა, რამთა არა აღდგენ
ვნებად შენ ზედა.

ვითარცა ქუეყანასა ჰოხილსა დაე-
თესის თესლი და დაეფარის და გამო-
ცდის მეყსეულად, ეგრეცა ჯორცთა ში-
ნა ჰოხილთა აღმოსცენდიან გულისთქუ-
მანი ბოროტნი.

დაცემულსადა საკუმოლსა დაასხიან
შეშაჲ და აღევზნის, ეგრეცა ჯორცნი
მმარხველისანიდა განძლიან და განსუ-
ქნიან მუნთქუესკე, მეყსეულად აღატყ-
დის გულისთქუმაჲ ბოროტი მის ზედა.

II,12. ჭამადმან ზომითმან აღავისი
მუცელი წესიერისაჲ, ზოლო ნაყ-
როვნისაჲ არასადა იტყვს თუ — „კმა
არს“.

II,13. განპყრობამან კელთამან იოტა
ამალეკი, და მადლი მმარხველისაჲ
დაიძორჩილებს ვნებათა.

III,1. მოსე შენგან, ღმრთისმოყუარ-
ეო, ყოველი გულისსიტყუაჲ ზენეში
და ასონი ჯორცთა შენთანი ძლიერად
მოაკლდინენ, რამეთუ ვითარცა მძრძოლ-
მან მოკლულმან ვერ სადა შევაშინის,
ეგრეთვე მარხვისა მიერ მომკლართა
ჯორცთა ვერ სადა შეაშფოთონ სული
შენი.

III,2. არა ელმინ ცეცხლისა მიახ-
ლებითა გუაშსა მკუდრისასა, არცა
გულსა მმარხველისასა შეეხნიან
გულისთქუმანი ბილწნი.

III,3. უკუეთუ მოკლა მეგვტელი,
და დაჰყალ იგი ქჳსასა შინა, და უკუ-
ეთუ მოაკლდინენ გულისთქუმანი, დაჰ-
ფლენ ივინი მარხვასა შინა და სიმდ-
აბლესა, რამეთუ ქჳმაჲ სახე არს სიმ-
დაბლისა და მარხვისაჲ, რამეთუ კმე-
ლი არს და შემუსრვილი და უცხო
სიპოხისაგან.

III,4. ვითარცა ქუეყანაჲ ჰოხილი
აღმოაცენებს თივასა, ეგრეთვე ჯორც-
თა შინა ზრქელთა და მრავალთაგან
ჭამადთა განაოხებულთა იშუებენ
ვნებანი.

III,5. ალი დაშრეტილი აღეტყინის
ღართითა ფიჩხისათა; და გულისთქუ-
მაჲ დამცხრალი განახლდების სიმაძლ-
რითა ჭამადთათა.

ნუ შეიწყალებ კორცთა შენთა მმარხველისა მოუძღვრებად. ნუცაღა განასუქებ მათ ჭამადითა ღიღითა. უკუეთუ განძლიერდენ კორცნი შენნი, აღდგენ იგინი შენდა, და ღიღი ბრძოლაჲ გიყონ შენ, ვიდრემდის არა წარტყუნოს სული შენი და მონად მიგცეს შენ გულისთქუძასა მას სიძვისასა.

ცხენი მჭლმ ყუღრო არნ და ღაშნ, და არასაღა დასცის ზედა-მჯდომელი თჳსი. რომელიმე დაიმორჩილოს აღჲრითა და კელთა მიმოდუშუებნ, ვიდრეცა ჰნებაჲ ზედამჯდომელსა მას. ეგრეთუ კორცნი დაიმწყებთან სიმჭლითა, მარხვითა და მღუძარებითა, და არასაღა მიუშუან გულისთქუძასა სიძვისასა და არცაღა მისცის თავი თჳსი ენებასა მას კორცთასა, არამედ იქსნინ თავი თჳსი მარხვითა და თაყუანისცემითა, რამეთუ ესევე მამასა, ძესა და წმიდასა სულსა, და უფალი შეეწყენ მათ უკუნისამდე.

სიბრძნემან შეის მარხვაჲ, ზოლო ნაყროვნებაჲ დეღაჲ არს სიძვისაჲ.

ურემან საესემან აღაგზნის ცეცხლი ურმისთუალსა შინა, ეგრეთუ მუცელმან მაძღარმან გულისთქუძაჲ დეღათა მიმართ აღაგზნის.

ლეღვამან ღიღმან დაქციანის ნაენი, და გულისსიტყუამან სიძვისამან დაუღვამ ყვის გონებაჲ კაცისაჲ.

რომელი ჰბრძენ სულსა მას სიძვისასა, მან არა განიძღის მუცელი თჳსი ჭამადითა, რამეთუ ღაუტევის იგი სულმან სიძვისამან, და მერმე კუალად მოაქციის სულმან მან სიძვისამან და

III,6. ნუ შეიწყალებ კორცთა შენთა მარხვისათჳს წესიერისა, ნუცა განასუქებ მათ სიმრავლითა სანოვაგეთაჲთა, რამათა არა აღგიდგინნეს ბრძოლანი ღიღნი, ვიდრემდის წარტყუნოს სული შენი და მიგცეს მონად ეშმაკსა მას სიძვისასა.

III,7. ცხენმან კეთილად დამწყისლმან არა დასცის მკედარი, არამედ მმორჩილობნ აღჲრთა,

ვიდრეცა ჰნე-ბაჲნ ზედამჯდომელსა. ეგრეთუ კორცნი ესე დაიმწყებთან მარხვითა და მღუძარებითა, და არა ურჩ ექმნებთან აღჲრთა მათ საღმრთოჲსა მოღუაწებისათა.

ამისთჳსცა მშულობით იქცეენ და დანყნარებულად გონებაჲ იგი, და ზადინ უფალსა, რომლისაჲ არს ღიღებაჲ უკუნიით-უკუნისამდე, ამენ.

IV,1. მშობელი სიწმიდისაჲ არს მარხვაჲ, ზოლო ნაყროვნებაჲ დეღაჲ არს სიძვისაჲ.

IV,2. ზეთი ზრდის ლამპარსა სასანთლისასა, და უბნობაჲ დეღათაჲ აღატყინებს ცეცხლსა გულისთქუძათასა.

IV,3. სიმძაფრმ ლელვათაჲ მიმოიტაცებს ნავსა უსაჭოსა, და გულისსიტყუაჲ სიძვისაჲ — გონებასა უკრძალესა და წარმდებებით წარტყუნულსა.

IV,4. რომელი ჰბრძოდის სულსა სიძვისასა, ნუშტა მოუყვანებია თანაშემწედ თჳსად სიმძაღრმ მუცლისაჲ და გემოვნებაჲ სანოაგეთაჲ, რამეთუ ღაუტეოს იგი და მიერთოს მტერთა და

წინა-აღუდგის მას. და უკუანამსკენელ მოიყვანის სხუანი მტერნი და ბრძოლა უყვის მას ბოროტად.

უწყლველი ჰგიენ ისართა მათგან მტერისათა, რომელსა უყუარნ შეყენებაჲ, შინა ჯდომამ და მარხვამ, ხოლო რომელსა უბანთა ზედა განცხრობამ აწებავენ, იგი მარადის იწყლვნი[ს].

1. პირი ღედაკაცისაჲ არს ისარი წაღლეული, განწონის სულსა და გესლი შინა დაუტევს; და რავდენცა დაიყოვნინ გესლი იგი კორცთა მათ შინა, ეგოდენცა გარემოჲს შეილპობნ მათ.

რომელსა უნდეს დაცვად თავი თჳსი ამის ისრისაგან, ნუ მივაღნ იგი განმცხრომელთა მათ კრებულსა, ნუცა ვაღნ იგი მიმოკრებასა და ნუცა შეუშვებნ ზრახვასა ღედათასა. უმჯობშს არს სახლსა შინა ჯდომამ და მარადის ღოცვასა შინა ყოფამ, ვიდრეღა რამ რომელნი ჰგონებელ პატივისცემად კრებასა და თჳსით თავით ადგილ-სციან ეშმაკთა.

2. იელტოღე ზრახვისაგან ღედათამ-სა, უკუეთუ გინდეს ბრძენ ყოფად. ნუსაღა მისცემ თავსა შენსა კადრებად მათ, რამთა არა კსნილად მოვიდენ შენ ზედა, რამეთუ პირველად ღმრთის-მოყუარებაჲ აჩუენიან,

და უკუანამსკენელ ყოველსავე იკადრებელ ურცხვორდ. პირველადღა შევძთ-ზუვეიედ, ქუეყანასა დამართ ისტუან-ვედ და ზრახვედ მყუდროდ და ცრემ-ლოვიედ ღმრთისა მიმართ, დიაკონ-ვედ (?) წმიდად ადგილად და სულთ-ითქუმედ მწარედ; იკითხვედ სიმწარი-

მოიქცეს მათ თანა და პბრძოდის მას ძლიერად.

IV,5. რომელსა უყუარდეს უდაბნოჲ და დაყუდება, მოუწყლველად დაშთეს იგი ისართაგან მტერისათა, ხოლო რომელი აღერუოდის სიმრავლესა ერისკაცთასა, მრავალნი წყლულებანი შეეძთხუნიან.

IV,6. პირი ღედაკაცისაჲ ისარი არს წაღლიანი, ეკუეთის სულსა და მოწყლის, და წყლულსა მას შინა დაუტევის წამალი იგი გესლიანი, და რაოდენცა ყოენოს, უმეტესი სიმძალე და სიმყარეჲ ქმნას.

IV,7. რომელი ეკრძალებინ ესევითართა მათ ისართა, არა მივიდის კრებათა მიმართ ერისათა, არცა ღლესასწაულთა, სადა კრებაჲ ღიდი იყვის, რამეთუ უმჯობეს არს, რომელ დაყუდებით სენაკსა შინა თჳსსა ილოცოს მღუმრიად, ვიდრე რეცა პატივისათჳს ღლეთამსა იქმნას ტყუე მტერთა თჳსთა.

IV,8. უკუეთუ გწადის სიწმიდე კორცთა და გონებისაჲ, იელტოღე უბნობისაგან ღედათამსა, და ნუ მისცემ მათ კადნიერებასა შენდა მომართ ყოვლადვე, რამეთუ დასაბამსა კრძალულებით და მოწიწებით გუებნებოდიან, (გინათუ ეგრეცა იყენიან, გინათუ ირემებღიან), ხოლო უკუანამსკენელ აჩუენიან კადნიერებაჲ ბოროტი. პირველსა შეძთხუევასა თუაღნი მათნი ქუეყანასა ზედვიდიან, იტყოდიან სიმშჯლით და ცრემლოოდიან და

სულთქუმით იკითხვიდიან სიტყუათა

სათეს და ისმინან მწრაფლ.

და მეორედლა შემთხუევიელ, მცირელ ზეცა-აღიხინიან. და მესამედლა შემთხუევიან, ზედელ ურცხვანოდ; შენლა განილიმო მცირელ, მათ ვითარ ზუნა (?) განიციონ. მაშინლა იმოსებიელ და აჩუენებიელ თავსა თუსსა განცხადებულად; და თუალთა გამოიწერელ და ახარებელ ენებასა მას სიძვისასა; წარბთა იწერელ და იწოდელ, და მიმოიქცეველ წამწამთა. გან[ი]შიშულნიან ყელნი მათნი და მოიკუდინიან თავ[ი]ნი მათ[ი]ნი, და იწუართებიელ ენებასა მას სიძვისასა; და საზრახავითა ტკბილითა იწყიან სიტყუად, რამთამცა მოვითარ-ღრეკის გული შენი მათა მიმართ, რამთამცა წარტყუენის სული შენი.

ესე იყოს შენლა სამკადურ და საფრე სიკუდილისა და მახე, მრავალსახე მოსაზიდველ წარსაწყმედელად. იხილე, ნუგუე შეგაცთუნონ შენ სიტყუთა მდაბლითა, რამეთუ დაფარულ არნ მათ თანა გესლი გუელისა ბოროტისა.

უმჯობეს არს შენლა შენებაჲ საკუმილსა მოტყინარესა, ვიდრელა რამ დელაკაცსა ჭაბუკსა, რამეთუ შენცა ჭაბუკჲ ხარ. ცეცხლსა რომელი შეეხო, სტკიოდის და ადრე განეშოროს; ზოლო დელათა სიტყუამან მოალბვის და ვერ ადრე განეშოროს.

ვითარცა აღმოსცენდიან მწყურნებსა მწუანენი, ეგრეტა გულისთქუამა სიძვისაჲ — ზრახვითა დელათამათა.

რომელი ძღუოდის ჭამადითა და იქადოდის, ვითარმედ წმიდა ვარო გულისთქუძისგან სიძვისამა, მსგავს არს იგი, ვითარმცა ვინ იქადოდა აღზე-

სულიერთა, და გულსმოდგინელ ისმენდიან. მეორესა შემთხუევასა მცირელ ზე-აღიხილნიან. მესამედ თუ იხილნე, მოგხედნენ მათ ურიდად. უკუეთუ განილიმნე, მათ გლისხპად განიციონ.

მიერითგან იწყონ ქცევად სახითა მომპოვნებელითა ენებისამათა, და სიტყუთა იტყოდინ აღმზრზენელთა გულისათა. კმაჲ მოიპოიან დამატკობელი სასმენელთა, რამთა ყოვლითა მით სახითა წარტყუენონ სული იგი. რამეთუ ესე ყოველი სამკედური არს, მიმზიდველი სიკუდილად, და ბადე შთამყვანებელ წარსაწყმედელად. ნუმცა გაუთუნებენ სიტყუთა ლიქნისა და ქნებისამათა, რამეთუ დამალულ არს მათ შინა გესლი უძურესი ასპიტისა.

V.1. ნუ შეეხები ცეცხლსა მოტყინარესა, ნუცა დელაკაცსა, ჭაბუკ თუ იყო პასაკითა ანუ გონებითა, რამეთუ ცეცხლსა შეეხო თუ და გეტკიენოს, მსწრაფლ უკუნ-ხლდნე, ზოლო ხილვითა და ზრახვითა დელათამათა თუ მოიწყლა, არა ადრე განეშორო.

V.2. იშუებს თივამ აღმოცენებული წყლისკიდესა, და ენებაჲ სიძვისაჲ — უბნობითა დელათამათა.

V.3. რომელი აღივსებდეს მუცელსა და ჰგონებდეს წარმართებად სიწმიდისა, მსგავს არს კაცსა, რომელი იტყენ აღურ-სხმად ძალსა ცეცხლისასა ღერ-

ბულსა ლერწამსა დაშრეტად. ვითარცა დიდსა ლერწამსა აღგზებულსა ვერვის კელ-ეწიფების დაშრეტად, ეგრეცა ჟორცთა მაძლართა ვერვის კელ-ეწიფების დაცხრომად გულისთქუმიხსაგან სიძვისამსა.

სუეტი დადგიან ხარისხსა ზედა და გულისთქუმაჲ სიძვისამა განისუენებნ მაძლრობასა ზედა ჟორცთასა სადგომელად.

მიივლტიელ ნავნი ზღვსანი არასა (?) ბოროტსა, და კაცი ბრძენი ეძიებნ განშორებასა დელათასა.

ივლტიელ ნავნი ღელვათაგან დიდთა ზღვსათა, რამეთუ ემინი სიკუდილისა, ეგრეცა კაცი ბრძენი ევლტინ სიკეთესა დელათასა, რომელნი მიჰზიდოდ სულსა წარსაწყმედელად.

დელაკაცმან ქმნულკეთილმან და შემკულმან უძრჱს ღელვათა ზღვსათა დაათქის სული, ვიდრე ქუესკნელთა ჯოჯოხეთისათა. ნაქმნევმან დელაკაცისაგან ოდეს აცთუნეს კაცი, მაშინ შეურაცხებადცა არწმუნის-ვე მერმისა მის ცხორებისამა.

მაყულსა მას ზედა სინამსასა იტყინებოდა ცეცხლი, და არარამ ავნო მას, ეგრეცა კაცი ბრძენი, რომელი განემოროს დელათა, არა შეეარდის იგი ცოდვასა.

ვითარცა საკუმილი ვერ ეგზებინ თუნიერ შეშისა, ეგრეცა გულისთქუმაჲმან სიძვისამან ვერ შეუძლეს, ოდეს არა ზედაჲნ დელათა. უკუეთუ შეიწყალნი ჟორცნი შენნი და [ქ]ჟუჟუნებდე მათ, გექმნენ შენ ივინი შენ ზედა ბრძოლად.

მოცალე მაძლარი ააზრუნ[6] სიძვად ჟორცთა და ზღვად დელათა,

წმითა, რამეთუ ვითარცა ალი ცეცხლისამა ვერ დაშრიტის ლერწმისა თივამან კჳლმან, ეგრეთვე ბრძოლასა სიძვისასა მოტყინარესა სიმაძლრითა ჭამაღათა შეუძლებელ არს დაქსნამ.

V,4. სუეტი აღმართის ხარისხსა ზედა დამყარებულსა, და ენებაჲ სიძვისამა განისუენებს სიძრავლესა ზედა ჭამაღათასა.

V,5. ნავთსაყუდელად მიისწრაფინ ნავი ღელვაგუემული, და სული სიწმიდის მოყუარე მიივლტინ უდაბნოდ, რამეთუ ვითარცა ნავი იგი ივლტინ ღელვათა ზღვსათა, რომელნი დანთქმასა უთქუმიდიან, ეგრეთვე სული ესე — ზილვათაგან მავნებელთა სულისათა, რამეთუ პირი შემკობილი უძრეს ღელვათასა დამნთქმელ არს სულისა.

V,6. მაყული უდაბნომსამა განერა აღისაგან ცეცხლისა უვნებელად, და გონებაჲ სიწმიდისმოყუარე, მყოფი უდაბნოსა, არა შეიწყუას ალითა ბილწებისამათა.

V,7. რამეთუ ვითარცა ქსენებაჲ ცეცხლისამა ვერ დასწაუავს გონებასა, ეგრეთვე ბრძოლამ ენებისამა ვერ ძლიერ არს, უკუეთუ ნივთი საქმეთა მისთამ არა იპოვებოდის.

VI,1. ზილვამან პირისა შუენიერისამან გული სიძვისმოყუარე აღაზრზინის გულისთქუმაჲ, ზოლო ღმრთისმოყუარე

ბოლო მონაზონი კაცი მარხვამან აღადგინის ღიღებად ღმრთისა.

უკუეთუ დასცხრეს გულისთქუმაჲ სიძვისაჲ ზედასა ღელათასა, ნუსადა გრწამნ შენ ევე, ვითარჲცა არა-ენებასა აღვითქუმიდა. ძალისა ბოროტსა ერსა შორის ემინინ კებნად; ოღეს ეზომთ გამოვიდის და პოვის კაცი მარტომ, მაშინ არუენის უკუთურებაჲ იგი თუსი.

ოღეს ძილსა შინა ეშმაკი ღელაკაცსა ეზმანებინ, და თუ ზედასა მას მისსა სიძმარსა მას შინა თუ ბრძოლა უყოს მათ ძალითა სულისა წმიდისაჲთა, მაშინ ცან, რამეთუ ქალწულებასა სათნოებისასა კეთილად მიწევნულ და ღამტკიცებულ ხარ. არამედ ესევეითარნი გულისსიტყუანი ნუშცა დაყოენიან შენ თანა; ნუცლა გონებასა შინა შენსა ზრახვე ხატსა ღელაკაცისასა, რამეთუ აღრე მიაქციის ენებასა სიძვისასა, და ცოდვაჲ ევე ახლოს უყერიენ ევევითართა მათ გულისსიტყუათა.

უკუეთუ ვეცხლი ბრძედსა შინა შეხბერის ზომასა მას ზედა, ევე კეთილად ოღენ განწმიდის; უკუეთუ ფრად გარდარეულად იბერიენ, იგი დაიწჳს და წარწყმდის. ეგრეცა ქალწული კაცი განიხრწნის, ოღეს დაყოენის გულისთქუმაჲმან ღელაკაცისამან მის თანა.

ნუ მისცემ გონებასა შენსა ოცნებასა ღელათასა, ნუცა ძრახვე პირისპირ მათ, რამთა არა აღატყდის შენ ზედა გულისთქუმაჲ სიძვისაჲ, და გაღეწოს, ვითარცა კალომ, სული შენი. ვითარცა ნაბერწყალმანდა დაყოენის ბზესა შინა და აღავზნის საკუმილი ღიდი, ეგრეცა კსენებამან ღელათამან, რომლისა თანა დაყოენის, აღავზნის გულისთქუმაჲ სიძვისაჲ.

მოიყვანის ღიღებისმეტყუელებად ღამბაღებელისა.

VI,2. აღრევასა შინა და თანაზრახვასა ღელათასა დაღაცათუ ღუმნეს ენებაჲ, ნუ გრწამნ მისი, უენებელობასა რამ გიქაღებდეს, რამეთუ ძალღიცა აღერიის რამ სიმრაველესა, ღუმნ მოწინებით, ბოლო მარტოდ რამ გემთხვოს, არუენოს სიბოროტე.

VI,3. ოღეს-იგი კსენებაჲ ღელაკაცისაჲ მოვიდეს გულსა შენსა უენებელად, და საუცარმან მისმან არა აღაზრზინოს ენებაჲ შორის შენსა, მაშინ ცან, ვითარმედ საზღვარსა შესრულ ხარ სიწმიდისასა, არამედ ნუცა მაშინ შეუნდობ დაყოენებად გულისსიტყუათა მათ გულსა შენსა.

ნუცა განიცდი გონებითა შენითა წურთად სახესა ღელაკაცისასა, რამეთუ აღრე მომქცევულ არს ენებაჲ იგი ცოდვისაჲ, და ღელვანი მისნი ძეყსა შინა აღიძრიან,

რამეთუ ვითარცა ცეცხლმან ყოენის რამ ნივთსა შინა, აღატყინის ალი,

ეგრეთვე გონებაჲ სიწმიდისმოყუარე განრყუნის და შეაგირის კსენებამან მყოვარჲმან ღელაკაცისამან.

VI,4. ნუ მისცემ უკუე გონებასა შენსა კსენებასა ღელათასა, რამთა არა აღდგეს შენ ზედა ალი გულისთქუმაჲ და დაწუას მჭვლეული სულისა შენისაჲ, რამეთუ ვითარცა ცეცხლმან, დაფლულმან ბზესა შინა, აღატყინის ალი, ეგრეთვე კსენებამან ღელაკაცისამან აღავზნის გულისთქუმაჲ.

როგორც ვხედავთ, ეფთვიმესეული თარგმანის ტექსტი შინაარსობრივად ახლოსაა Sin. 35 ხელნაწერის რედაქციის ტექსტთან; გნომების თემატიკა ამ ორ ვერსიაში ერთნაირი თანამიმდევრობითაა განლაგებული, მაგრამ საკმაოდ ხშირია აზრობრივი გადახვევები ცალკეული გნომების ფარგლებში. ეს სხვაობა, შესაძლოა, სხვადასხვაენოვანი ვერსიებიდან თარგმნის შედეგადაა გაჩენილი. ეფთვიმეს წყარო, ვიცით, რომ ბერძნულია. Sin. 35-ის ვერსია კი რომელიმე აღმოსავლური ენიდან უნდა მომდინარეობდეს, რასაც საგანგებო კვლევა სჭირდება.

გარდა Sin. 35 ხელნაწერში შეტანილი ფრაგმენტებისა, ქართულ ენაზე ევაგრე პონტოელის სხვა თხზულებათა თარგმანებიც გამოვლინდა. 2003 წელს ბერნარ უტიემ გამოაქვეყნა სტატია, რომელიც ეხებოდა ევაგრეს 153 თავისაგან შემდგარი საკითხავის – „ლოცვისათჳს“ (De Oratione) – ორ ძველქართულ ვერსიას.¹ პირველი, ფრაგმენტულად მოღწეული თარგმანი (48 თავი) დაცულია X საუკუნის ერთადერთ H-622 ხელნაწერში (57r-61v),² მეორე – სრული თარგმანი – XIII ს-ის A-60 ხელნაწერში (გვ. 141-270). ორივეგან საკითხავი მიეწერება წმ. ნილოს სინელს.

ბ. უტიეს კვლევით, De Oratione-ს ფრაგმენტული ქართული თარგმანი H-622 ხელნაწერისა – არაბული ენიდან უნდა მომდინარეობდეს. მეორე, სრული თარგმანი კი ბერძნულიდანაა შესრულებული, სავარაუდოდ – ეფრემ მცირის მიერ.³

1 ბ. უტიე, ფსევდო-ნილოსის ლოცვისათვის: არაბულიდან ქართულად ძველი ნათარგმნი თავები: კონსტანტინე წერეთელი 80, საიუბილეო კრებული, თბილისი 2003. 198-200.

2 ბოლოში ერთვის მინაწერი: „შემინდევთ, ესე რა (= 151) თავისაგან მცირელი დავწერე“ (61v).

3 ამის შესახებ პირველად აზრი გამოთქვა ედიშერ ჭელიძემ (იხ. მისი: წმ. დიადოქოს ფოტიკელი, ასკეტური თავები: მსოფლიო მართლმადიდებელი ეკლესიის შეერთებული კალენდარი, თბ., 2001, 385-435). შემდეგ ეს აზრი მეც გაიზიარე ტექსტის პუბლიკაციაზე დართულ წინასიტყვაში. იხ.: ე. კოჭლაშაშაშვილი, წმ. ნილოს სინელის სახელით წარწერილი სწავლანი ლოცვისათვის და მისი ძველი ქართული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი LX, 2017, 192-230.

მორიგი თხზულება, რომლის ქართული თარგმანიც აღმოჩნდა ევაგრე პონტოელის შემოქმედებიდან, ესაა ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ თარგმნილი „სიტყვსებაჲ ვნებათათჳს“, რომელიც მის თარგმანში წმ. მაქსიმე აღმსარებელს მიეწერება, და რომლის პირველ პუბლიკაციასაც (ყველა არსებული ხელნაწერის გათვალისწინებით) ამჟამად ვთავაზობთ დაინტერესებულ მკითხველს.

არის კიდევ ერთი ფსევდოეპიგრაფიკული თხზულება, რომელშიც ვიპოვეთ ფრაგმენტები ევაგრე პონტოელის ავთენტური ტრაქტატიდან – „ლოცვისათჳს“ (De Oratione). ამ თხზულების მრავალი ფრაზა ჩართული აღმოჩნდა ძველი ქართული მწერლობის კარგად ცნობილ ძეგლში – „წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი სწავლანი ლოცვისათჳს და სხუთა თითოსახეთა სათნობათათჳს საცხორებელად სულისა“¹. ეს თხზულება ქართულად უთარგმნია წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელს. მაშასადამე, ევაგრეს ტრაქტატიდან მასში ჩართული ამონარიდები ქართულად ორგზის თარგმნილი გვქონია (ეფთვიმე მთაწმიდელისა და ეფრემ მცირის მიერ), და მისი ზოგიერთი ფრაგმენტი – სამეგრეაც (მესამე, ანონიმური თარგმანიდან). ამ ფრაგმენტთა ურ-

1 იხ.: კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ ლიტერატურაში. მისავე კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან V, თბ., 1957, 18; ნ. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბ., 67-68; ე. გაბიძაშვილი, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია 2, ასკეტიკა და მისტიკა, თბ., 2006, 192-193; ფსევდო-ბასილის „სწავლანი ლოცვისათჳს“ პირველად გამოქვეყნდა ფრაგმენტულად 2002 წელს (იხ.: წმ. ბასილი დიდი, სწავლანი ლოცვისათჳს, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა ე. კოჭლამაშაშვილმა: ჟურნ. „ლაზარეს აღდგენა“ XVI, 2002 წ., გვ. 3-13). ტექსტის სრული პუბლიკაცია ეკუთვნის დიმიტრი ჩიხორლიშვილს. იხ. მისი: წმიდისა და ღმერთშემოსილისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი სწავლანი ლოცვისათჳს და სხუთა თითოსახეთა სათნობათათჳს საცხორებელად სულისა. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა წაუმძღვარა დიმიტრი ჩიხორლიშვილმა: 6. მელიქიშვილი (რედ.), გრაგნილი, საეკლესიო-სამეცნიერო კრებული III, თბ., 2015, 9-62. პუბლიკაციის ავტორმა ფსევდობასილის თხზულებაში მოიძია პარალელები იოანე სინელის „კლემასიდან“ და რამდენიმე სხვა წიგნიდან, მაგრამ ევაგრე პონტოელის De Oratione-ის ციტირებანი არ დაუფიქსირებია.

თიერთშედარება საინტერესო სურათს იძლევა ძველი ქართული მთარგმნელობის ისტორიისათვის.¹

ჯერჯერობით ესაა ჩვენი ცნობები ქართული ევაგრიანასათვის.

ტექსტისათვის

ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, რომ ფსევდომაქსიმეს „სიტყვებამა ვნებათათჳს“ ქართულ ხელნაწერებში გვხვდება მხოლოდ წმ. მაქსიმეს თხზულებათა ეფთვიმესეული თარგმანების კრებულში, სულ 16 ხელნაწერში. ამ ხელნაწერთა პირობით აღნიშვნებს და მათში შეტანილ თხზულებათა აღგილებს ვუთითებთ აქ წარმოდგენილ დიაგრამაში (გვ. 142).

„სიტყვების“ კრიტიკული ტექსტის დადგენისათვის ყველაზე უფრო ფასეულია სამი ძველი ხელნაწერი: A – Q 34 (XI ს.), B – H 1663, (XI ს.) და C – S 396 (XI ს.), მაგრამ მათში არსებული დეფექტების გამო აუცილებელი იყო სხვა ხელნაწერების გათვალისწინებაც. აქ წარმოდგენილ ტექსტში ხსენებული სამი ხელნაწერის გარდა სრულადაა მოცემული ვარიანტები F და K ხელნაწერებიდანაც. სხვა ხელნაწერთა ვარიანტებს კი ვიძლეოთ გამოკრებით, ხელნაწერთა ურთიერთმიმართების განსაზღვრისა და ტექსტის დეფექტთა შევსების მიზნით. ყველა ხელნაწერის ყოველი ვარიანტის ასახვა ვერაფერში შეეწეოდა კრიტიკული ტექსტის დადგენის ამოცანას, რადგან ხელნაწერთა უმეტესობა გვიანდელია, გადაწერის შეცდომებითა და ორთოგრაფიული სიჭრელით სავსე. სრულად კი ჩავიკითხეთ ისინი, რათა რომელიმე ფასეული ვარიანტული წაკითხვა არ გამოგვრჩენოდა.

A

A ხელნაწერს უპირატესობას ვაძლევთ იმის გამო, რომ მხოლოდ მასშია შემორჩენილი მთარგმნელის ანდერძი (335r-v) და შედარებით ნაკლები რაოდენობით გვხვდება გადაწერის შეცდომები, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამ მხრივ არც ისაა უნაკლო.

¹ ამ თემას ვხვებით საგანგებო სტატიაში, რომელიც უკვე გადაცემულია დასაბეჭდად და, იმედია, მალე მიაღწევს მკითხველამდე.

	ცხორებათ წყაროსა მაქსიმესი	სიზვერებათ შს მაქსიმესა და პიროსისა	თავისეს მისართ განსარტებათ	სიზვერებათ სათეს ქებათათსა
A - Q-34	1r-56v	56v-76r	76v-336r	336r-428v
B - H-1663	1r-57r	57r-73v	73v-269r	269r-341v
C - S-396	1r-6r	6r-18r	18r-187v	188r-212v
D - S-421	—	—	1-191	—
E - Q-35	1r-27r	28r-36v	36v-172v	172v-224v
F - A-636	5r-31v	32r-40r	40r-181v	181r-232v
G - ქმ. 185	1r-23v	23v-29v	30r-128r	128v-166r
H - S-367	1r-22v	25r-31v	31v-140r	141r-185r
I - H-2816	2r-30v??	24v-31r	31r-130v	130v-164v
J - S-1128	1-59	59-74	74-308	309-400
K - Q-848	1r-32r	32r-40v	41r-217r	217r-226v
L - A-1090	29r-76r	76r-90r	90r-308v	309r-404v
M - H-1022	1r-35r	35v-46r	46r-196v	197r-248v
N - H-316	2r-28v	29r-37r	38r-160v	161r-217v
O - H-208	1-54	54-71	72-372	372-477
P - H-1677	—	—	265r-277r	277v-287r
Q - A-1495	—	—	198r-206v	207r-232r

„სიზვერების“ ნაწილში ხელნაწერს აქვს რამდენიმე დეფექტი: 428 ფურცელი ბოლოშია უადვილოდ ჩაკნბული. გადატარული უნდა იქნეს 424-სა და 425-ს შორის. ტექსტს აქვს ოთხი ფურცელი 424-428 და 428-425 შორის, ხოლო 426-427 შორის — სამი ფურცელი.

A ხელნაწერის ტექსტიკონის დამახასიათებელია იშვარითი შეკრები, როგორც კარნახით წერის შემთხვევაში მოსალოდნელი: სხეულის, ისეთი ვარიანტული შენაცვლებანი, რომელთაც დედნის ვარიანტთან მიმსგავსებული ფლე-

რადობა აქვთ.¹ ასეოებია, მაგალითად: „აღმოგითხვითა“ (უნდა იყოს: „აღმოკითხვითა“, 336r); „შემათხუევინ“ (უნდა იყოს: „შემათხუევინ“) 336v; „ჭირნი მდიდართანი“ (უნდა იყოს: „მდინარეთანი“) 408v; „რომელმან განაშორის თავი თჳსი შეწვევისაგან ღმრთისა, და თჳსსა ძალსა მიაჩემებნ სათნოებათა მოგონებასა“ (უნდა იყოს: „მოგებასა“) 421r; „ქუეზაჲ პურისაჲ“ (უნდა იყოს „ქუეზაჲ“) 360r; „ვითარცა ძაღლი რაჲ მიიქცის (უნდა იყოს: „მიექცის“) ნათხევარსა თჳსსა“ 360v; „...რომელმან ერთი რაჲმე პირი ვნებისაჲ შემშტუალის (უნდა იყოს: „შეჰმშტუალის“) გონებასა“ 362r; „მოსაჯული თქუენი ეშმაკი ვითარცა ლომი მყურალი მიმოვალს და ეძიებს, ვინაჲმცა (უნდა იყოს: „ვინმცა“) შთანთქა“ 303v; „სულისა მიმართ, რომელსა ჰნებავენ მიხუჭილთათჳს და წარმატებულთა (უნდა იყოს: „წარტაცებულთა“) საფასეთა ანუ აგარაკთა ანუ მონაგებთა სარჩელი და საბჭოდ მისლუაჲ“ 365r-v; „გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი გუეტყვნ, ვითარმედ შესაძლებელ არს ქონებითაცა² საფასეთაჲთა მოგებაჲ (უნდა იყოს „მონებაჲ“) ღმრთისაჲ“ 365v; „ავასხო მას, რავდენცა (უნდა იყოს: „რაოდენცა“) უქმდეს. მიცემით მისცე მას, რავდენიცა (უნდა იყოს: „რაოდენიცა“) აკლდეს“ 367v;³ „არა ჰნებავენ ვეცხლისა მიცემად ანუ დრაკნისა (უნდა იყოს: „დრაკნისა“) 367v; „შეკრძალებით (უნდა იყოს: „შეკრძალვით“) დამარხვად“ 369v; „სულისა მიმართ, რომელსა შურნ (უნდა იყოს: „ჰშურნ“) წარგებად ვეცხლისა“ 368r; „გულისსიტყუათა მათ მიმართ კაცობრივთა, რო-

1 ამგვარი შეცდომები დავაფიქსირეთ ახლასან XI საუკუნის S-421 ხელნაწერში (თალასესაღმი წმ. მაქსიმეს კითხვა-მიგება). იხ.: ე. კოჭლამაზაშვილი, ანჩინური კრიტოგრაფები ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის ხელნაწერში – S-421. კრებულში: თ. ოთხმეზური (რედ.), ელენე მუტრეველი 100, თბ., 2018, 164-174.

2 A-ში ჯერ დაუწერიათ: „გონებითაცა“, მოგვიანებით კი `გ` `ქ`-დ გადაუკეთებიათ სხვა მელნით. ესეც კარნახისას დაშვებული ტიპური შეცდომაა.

3 A-ში პარალელურად გვხვდება „რავდენ“ და „რაოდენ“ ფორმები.

მელნიმე იტყუედ, (უნდა იყოს: „რომელნი მეტყუედ“) ვითარმედ...“ 378r; „წყლულეებითა ცემასა“ (უნდა იყოს: „წყლულებით დაცემასა“) 381v; „ნუუუე მეტად (უნდა იყოს: „მედად“) ჰმსახურებსა იობ უფალსა?“ (იობ. 1,9) 382v; „მრისხანებისა და სიძულილისა მიერ განმცემელისა (უნდა იყოს: „განმცემელ მისა“) იქმნებინ“ (393v); „ნუ იტყუო (უნდა იყოს: „უტყუით“) ურთიერთას“ (395r) და ა.შ.

„სიტყვების“ III,22 თავში ციტირებულია III მეფ. 19,20: „მიაგლო ელია ხალენი თჳსი ელისეს ზედა, და დაუტევნა ელისე კარნი იგი და მოკნაენი და მისდევდა შემდგომად ელიაჲსა“.

„მისდევდა შემდგომად ელიაჲსა“ ნიშნავს, რომ, იმის შემდეგ, რაც ელისემ მიატოვა „ქარნი იგი და მოკნაენი“, გაჰყვა (‘შეუდგა’) ელისეს (κατέδραμεν ὀπίσω – ‘უკან მიჰყვა’). ოშკური ბიბლიაში წერია: „მისდევდა შემდგომად ელიაჲსა“.¹ ‘შემდგომად’ ნიშნავს: ‘შემდეგ’, ‘მომდევნო დროს’,² ‘შედგომა’ კი – ‘გაყოლა’, ‘მიდევნება’.³

მაშასადამე, III მეფ. 19,20-ში უნდა იყოს ‘შემდგომად’ და არა ‘შემდგომად’. ეს უკანასკნელი სრულიად არ შეეფერება კონტექსტს.

ოშკური ბიბლიის გადამწერის ეს შეცდომა, შესაძლოა, წარმოშობილი იყოს ან კარნახით წერის პირობებში, როდესაც ‘შემდგომად’ და ‘შედგომად’ სიტყვების აღრევა იოლად შეიძლებოდა მომხდარიყო, ან დაქარაგმებული სიტყვის არასწორი გახსნით, რადგანაც ‘შდ’ ფორმით ქარაგმდებოდა როგორც ‘შემდ-

1 ასევეა გადასული ეს მუხლი ბიბლიის 2015 წლის გამოცემაში.

2 შდრ.: „შემდგომად ტყუეობისა მის ბაბილოვნისა“ (მათე 1,12); „შემდგომად ექუსისა დღისა წარიყვანა იესუ პეტრე და იაკობ და იოანე“ (მათე 17,1); „შემდგომად მრავლისა ჟამისა“ (მათე 25,19); „მოვალს უძლიერესი ჩემსა შემდგომად ჩემსა“ (მარკ. 1,7); „ამისა შემდგომად წარვიდა იესუ ქალაქად“ (ლუკა 7,11) და ა.შ.

3 შდრ.: „აღდგა იესუ და შეუდგა მას“ (მათე 9,19); „რომელსა ჰნებავს კუალსა ჩემსა შემდგომად“ (მათე 16,24); „ყოველი სოფელი მივიდა შემდგომად მისა“ (იოანე 12,19).

გომად' სიტყვა, ასევე 'შედგომად', და გადამწერს კონტექსტის შესაფერისად ვერ გაუხსნია ეს ქარაგმა.

ბიბლიის ამ ადგილის შეცდომა მხოლოდ ოშკურ ხელნაწერში გვაქვს, სხვა ხელნაწერებში სწორი ვარიანტი ('შედგომად') წერია, რაც ბიბლიის მომავალ გამოცემებში უთუოდ უნდა აისახოს.

A ხელნაწერის ჩვენება სქოლიოში ჩაგვაქვს სხვა აშკარა შეცდომების შემთხვევებშიც.¹ ვასწორებთ ასევე ორთოგრაფიულ გადახვევებს ზოგიერთი სიტყვის დაწერილობაში.²

A-საგან გადაწერილი უნდა იყოს EH ხელნაწერები. ამას მოწმობს არა მარტო მსგავსი ვარიანტული წაკითხვები, არამედ ერთნაირი დეფექტებიც (EH ხელნაწერთა ტექსტი იქვე წყდება, სადაც A).

B

ეტრატზე დაწერილი წიგნია, დათარიღებულია XI საუკუნით. ეს ხელნაწერი წიგნიერების ხარისხით ოდნავ ჩამორჩება A-ს. ვარიანტთა მკვეთრი სხვაობა მიგვითითებს, რომ ამ ხელნაწერებს განსხვავებული დედნები ჰქონიათ. საერთო ან მსგავსი დედნიდან კი B და C ხელნაწერები უნდა მომდინარეობდნენ. ამას მოწმობს ერთნაირი დეფექტები, რომელთა ნაწილი მოგვიანებით სხვა წყა-

1 მაგალითად, 407v-ზე კითხულობთ: „ვეულისსიტყვას მის მიმართ, რომელი იტყუნ, ვითარმედ შესაძლებელ არს თჳნიერ მოღუაწებისა ცა მოგებაჲ კეთილისა მოღუაწებისაჲ“ (უნდა იყოს: „მოქალაქობისაჲ“; ამიტომაც ვასწორებთ სხვა მხრივ ბევრად უარესი K ხელნაწერის ვარიანტის მიხედვით). ასევე, 341vA-ზე აკლია მთელი ფრაზა („ხოლო მმარხველი მსთუად მისწუთეს ცხორებასა უენებელობისასა“), და ამ დეფექტს სხვა ხელნაწერებით ვაკვსებთ.

2 A-ში 'მონაზონ' / 'მონაზონება' სიტყვები უმეტესად 'მონოზონ' / 'მონოზონება' ფორმით გვხვდება. ზოგან კი ერთმანეთის გვერდოვერდაა პარალელურად (340vA, 342rA, 365rA და სხვ.). ჩვენ ყველგან მართებულ ფორმას — 'მონაზონ' / 'მონაზონება' -ს ვირჩევთ. ასევე ვასწორებთ სხვა ორთოგრაფიულ ლაფსუსებს: „ანპარტავანება“, „სათნოვება“ და სხვ. A ხელნაწერის (ასევე BCFK ხელნაწერების) დაწუნებული ვარიანტები უკლებლივ ჩაგვაქვს სქოლიოში; სხვა ხელნაწერთა ვარიანტები — გამოკრებით.

როტი შეუვსია B-ს მწერალს, ასევე ერთნაირი დაწერილობა სიტყვისა – ‘გულისხმისყოფა’. ეს ფორმა სისტემურადაა დაცული BCF ხელნაწერებში, და ალაგ-ალაგ – D-შიც (მასში „სიტყვისგების“ ტექსტი არაა შემორჩენილი), „სიტყვისგების“ სხვა ხელნაწერებში კი ყველგან „გულისკმისყოფა“ წერია. რატომ უნდა, ‘გულისხმის-ყოფა’ უფრო სწორი ფორმაა, ვიდრე ‘გულისკმისყოფა’,¹ მაგრამ არ ვართ დარწმუნებული, რომ იგი ეფთვიმესეული ავტოგრაფიდან მომდინარეობს, ამიტომ „სიტყვისგების“ წინამდებარე გამოცემაში BCF ხელნაწერთა ამ ვარიანტს სქოლიოში ვათავსებთ.

B-საგან უნდა მომდინარეობდეს FKP ხელნაწერები (ან საერთო წყარო ჰქონიათ მათ). ეს ჩანს როგორც მათს საერთო მრავალ ვარიანტში, ასევე ზოგიერთ განსხვავებულ იკითხვისშიც.² კარნა-

1 სიტყვა ‘გულისხმისყოფა’ ამ ფორმით უძველესი ქართული მწერლობის მრავალ ძეგლში გვხვდება. მისი ამოსავალი უნდა იყოს ‘გულისხმისყოფა’ (ამ ფორმას, როგორც ამოსავალს, მოგვიანებით ამკვიდრებდა გელათური ტრადიცია, მაგალითად, ქუთაისის მუზეუმის № 14 ხელნაწერში შეტანილი თხზულებების საშუალებით – 3v, 4v, 8r, 12v, 20v, 23v, 29r etc.). ‘ხუმა’ (‘შეხუმა’) არის მრავლობითი რიცხვის ფორმა ფუძემონაცვლე ზმნისა – ‘ღება’ (‘შეღება’), რაც ‘შეტანას’ ნიშნავს. მასადაამე, ‘გულისხმისყოფა’ არის გულში შეტანა (იგულისხმება – რაიმე აზრისა), ე. ი. ‘მიხედრა’ (ამ თემას ვრცლად ეხება თინათინ ცქიტიშვილი. იხ. მისი ნაშრომი: თეოფილაქტე ბულგარელის „იოანეს სახარების განმარტება“ და ძველი ქართული მწერლობის პრობლემები, წიგნი II, თბილისი 2014, 139-141). აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ‘გულისხმისყოფის’ ანალოგიურადაა ნაწარმოები სიტყვა ‘ყურადღებაც’ და მისი ზმნური ფორმები – ‘ყურად-იღო’ და ‘ყურად-იხუნა’ (‘ყურში შეიტანა’, ე. ი. მოისმინა, შეისმინა): „ყურად-იღო სიტყუამ იგი“, „ყურად-იხუნა სიტყუანი იგი“ და ა. შ.

2 ასეთია, მაგალითად, II ნაწილის 5^ე თავის ერთი ფრაზის დაზუსტების მცდელობა FK-ს გადამწერთა მიერ. ფრაზაში – „მოეცემის სრულებამ სიწმიდისა“ (293rB) – „მოეცემის“ გამორჩენია B-ს მწერალს. მის კვალდაკვალ გამორჩენილია FK-შიც, და რადგან აზრი დასრულებული არ იყო, FK-ს მწერლებმა დაუმატეს: „მიიღონ“. ამრიგად, ფრაზამ – „მოეცემის სრულებამ სიწმიდისა“ ამ ხელნაწერებში მიიღო ასეთი სახე: „სრულება სიწმიდისა მიიღონ“.

ხის შეცდომა, რომელიც უზვად დაფიქსირდა A ხელნაწერში, ალაგ-ალაგ B-შიც გამოჩნდა (მაგალითად, 'საკრველი', 'საკლველის' ნაცვლად – 277r). ასევე – ორთოგრაფიული ლაფსუსები.¹

C

ესეც ეტრატის ხელნაწერია, XI საუკუნისა, ბევრი რამით მონათესავე B-სი, მაგრამ საკმაოდ განსხვავებულიც. C-სთან ყველაზე ახლოსაა K. ძალზე ხშირია მათი ტექსტობრივი შეხვედრები. საერთო წყარო მათ ყველა სხვა ხელნაწერის წყაროსაგან განსხვავებული რომ ჰქონიათ, მოწმობს დიდი რიცხვი ისეთი ვარიანტებისა, რომელშიც მხოლოდ ეს ორი ხელნაწერი თანხვდება ერთმანეთს. C-სთან საკმაოდ ახლოსაა F ხელნაწერიც.

არის ერთი ადგილი, რომელიც გვაფიქრებინებს, რომ CFK ხელნაწერები B-დან ან მისი უშუალო დედნიდან უნდა მომდინარეობდნენ (შესაძლოა, რომელიღაც შუალედური ხელნაწერის საშუალებით): 137vB-ზე, ქვემოდან მე-5 სტრიქონში გამოტოვებული იყო და მოგვიანებით ტექსტში სტრიქონზემოთ ჩაუმატებიათ სიტყვა „ღმერთი“. ეს ჩანამატი ისეა გაცრეცილი, რომ თითქმის აღარ ჩანს. შესაბამის ადგილას CFK ხელნაწერებშიცაა გამოტოვებული ეს სიტყვა. მისი ნაკლებობა კი ალბათ გამოწვეული უნდა იყოს ან B-ში გაცრეცილი ჩანამატის ვერ-შემჩნევით (თუ B ჰქონდათ მათ დედნად), ან იმავე დეფექტის შემცველი იმ დედნის გამოყენებით, რომლითაც B-ს მწერალი სარგებლობდა. B-სა და CFK ხელნაწერთა ჯგუფს ერთმანეთთან აკავშირებს ასევე ერთი დოგმატური ნონსენსი, რომელიც იმავე ადგილას გვხვდება: ოთხივე ხელნაწერში ღმერთზეა ნათქვამი, „გარემოწერილიო“ (!).

C-სათვის დამახასიათებელია ერთი, ამ ხელნაწერის ფარგლებში ხშირად გამოვლენილი გრამატიკული ცდომილება (რითაც იგი ყველა სხვა ხელნაწერისაგან სხვაობს): მისი მწერალი უადგილოდ უმატებს ხოლმე ასო 'ე'-ს სინტაქსური წყვილის

¹ მაგალითად, „სამონოზიო“ ფორმა ერთგან დაფიქსირდა B-ში, 272v-ზე, და შესაბამის ადგილას მეორდება KP ხელნაწერებშიც. B-ში ხან „უკუმ“ გვხვდება (333v), ხან „უკუმ“ (334v) და ა.შ.

ერთ-ერთ წევრში, ისე, რომ ამ სიტყვებს შორის სინტაქსური კავშირი ირღვევა.¹ C-ში ასევე ჭარბადაა (და სრულიად უადგილოდ) „მ“ ასოც.² ამ ნაკლოვანებათა მიუხედავად, ეს ხელნაწერი ერთ-ერთ საუკეთესოთაგანად უნდა იქნეს მიჩნეული.

E

ეს ხელნაწერი გვიანდელია (1761 წ.), მარტვილის მონასტრის კოლექციიდან. ჩასმულია ტყავგადაკრულ ფიცრის ყდაში. თაბოლონაკლულია, აკლია შიგნითაც. გადაწერილია „უცბად მჩხრეკალი“ მიქელის მიერ, მაქსიმე ქუთათელი მიტროპოლიტის შეკვეთით (225r). გადამწერი ჩივის, რომ ნაკლული დედანი ჰქონია ხელთ, მაგრამ რაც იქ ეწერა, შეძლებისდაგვარად ზუსტად გადავწერეო. როგორც ირკვევა, მწერალს დედნად ჰქონია Q-34 მარტვილური ხელნაწერი,³ და მისი ნაშრომი შედგენილობით

1 ამავე ცთობილება C-ში უამრავია: „უზეშთაეს იქმნა საზღვართა კაცობრივისა ბუნებისაჲთა“ (უნდა იყოს: „ბუნებისათა“ 64r); „ნაყოფიერებაჲ გინა უნაყოფიერებაჲ ჰაზრ ყვიან სასწაულთაგან ჰაერისაჲთა“ (უნდა იყოს: „ჰაერისათა“ 66r); „ძეგლთა რეალისაჲთა“ (უნდა იყოს: „რეალისათა“) აოცნებდა“ (67r); „უძღურ თუ ვინმე იყოს, მოუწოდენ ხუცესთა ეკლესიისაჲთა“ (უნდა იყოს: „ეკლესიისათა“ 69v); „ყოველთაჲცა დღეთა ცხორებისა მისისაჲთა“ (უნდა იყოს: „მისისათა“) ჰმონებდა ეშმაკსა“ (69v); „რამეთუ არღარა ემინნ შთაერდომად საცთურთა ცოდვისაჲთა“ (უნდა იყოს: „ცოდვისათა“ 70r); „ბრძოლათაგან ეშმაკისაჲთა“ (უნდა იყოს: „ეშმაკისათა“ 71v); „მეტყუელთა მათ გმობისათა და მამრალბელთა ღმრთისაჲთა“ (უნდა იყოს: „ღმრთისათა“) დაიყვენ პირი მათი (79r); „მცნებათა შორის უფლისაჲთა“ (უნდა იყოს: „უფლისათა“) უზეშთაეს ყოველთასა არს სიყვარული ღმრთისა მიმართ და მოყვისა“ (83r)...

2 ამასემ, არაემ, აქემ, გამოგიყვანმ, გამოჲნდმ, გრიდმ, გულსავსმ (ზოგჯერ – „სავსე“), დაამყარმ, დღმ, დღითი-დღმ, ეგრეთემ, ვიეთმ, ვიეთნიმ, ვინმ, ზმ, ზმ-ღებულ, თით-უმული, იტანჯმ, იხილმ, მერმ, მმ, მოაქამდმ, მოწყალმ, მოხარკმ, მწუხარმ, ოდესმ, ორკერძოემ, რამმ, რომელნიმ, სადმ, სავსმ, სამმ, საქმ, უა-იუმ, უწყოდმ, ქუემ, ქმწარმავალი, ღამმ, ყოველთაემ, ყოველიემ, ყოველნიემ, ყოვლით-კერძოემ, წურილთამდმ, წყლისამდმ და სხვ.

3 აღწერილია ე. მიტრეველის მიერ. იხ.: საქართველოს ხახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, მუზეუმის ხელნაწერთა ახალი, Q კოლექცია, ტ. I, გვ. 38-39.

სავსებით ემთხვევა ამ ხელნაწერს. გადამწერის გულმოდგინების მიუხედავად, მისი ნაშრომი ხარისხით დიდად ჩამორჩება დედანს. არავითარ საყურადღებო სიახლეს იგი არ შეიცავს, სავსეა ორთოგრაფიული და სხვა სახის შეცდომებით. ამიტომაც მისი ვარიანტების დაფიქსირება ჩვენს გამოცემაში ზედმეტად მივიჩნიეთ.

F

გვიანდელი ხელნაწერია (1728 წ.), მაგრამ ხარისხით დიდად არ ჩამორჩება ABC ხელნაწერებს. წიგნი გადაუწერია იოზ წინამძღვარს გარეჯის მრავალმთის ნათლისმცემლის მონასტრისათვის შესაწირავად, მაგრამ ამ განზრახვის შესრულება არ დასცლია, და მოგვიანებით მისი ეს სურვილი შეუსრულებია მაკრინა ენკრატისის (მეფე ერეკლე II-ის ასულს), რომელიც ყოველივე ამას გვაუწყებს წიგნზე დართულ ანდერძში: „ქ. ეს მაქსიმე აღმსარებელი წმიდის ნათლისმცემლის მონასტრის უდაბნოსი არის. ვინც გამოსწიროს, ან მოპარვით ან ძალად წართმევით, ან თხოების შერჩომით, რითაც და რომლითაც მიზეზით, მასამც რისხავს ღმერთი და ყოველნი წმიდანი მისნი, და ყოველთა ნაშობთა დედათასა უდიდესი წინასწარმეტყველი და წინამორბედი და ნათლისმცემელი ქრისტესი იოანე, შემრისხველ და დამსჯელ ექმნას დღესა მას განკითხვისასა წინაშე მეუფისა, და ნურარაათიმცა ნუ იქნება ესნა სულისა მისისა, და ამას შინა ცხოვრებასაც მიეკადოს სასჯელი მსგავსად დათან და აბირონისა, და ყოველთა მსგავსთა მისთა, აწ და უკუნიითი-უკუნისამდე: აწვე გვედრები, წმიდანო მამანო და ძმანო, რომელიცა წმიდასა ამას მონასტერსა მკვიდრ იყვნეთ და რომელნიცა აღმოიკითხვიდეთ, შენდობით მოიხსენებდეთ მშრომელსა ამისსა წინამძღვარს იოზს, რომელ მასცა სწავლოდა თავის ნაშრომის წიგნების შეწირვა წმიდის ნათლისმცემლის მონასტრისათჳს, მაგრამ სოფლის განსაცდელმა და ბიმოკვეთებაჲმან არღა დრო-სცა და აწ მე, ყოვლად უდირსსა და ცოდვათა სიმრავლისათვის ფრიად ვნებულსა და დასჯილს მეფის ერეკლეს ასულს ენკრატისს უბადრუკს მაკრინას მაქვნდა წიგნი ესე, ვინადგან თვითცა სურვიელ იყო, ყოველი მისი ნაშრომი და საცხოვრებელი მონას-

ტრისა ამისთვის მიეძღვნა, და მეცა, ყოვლად უღირსი თავი ჩემი და ყოველი საცხოვრებელი ჩემი მონასტრისა ამისთვის განმეგულა, სურვილიცა და საწადელი მისი ამით ოდენ აღვასრულე, ვინადგან მოწაფე ვიყავ მისი. ესრეთ ჯერ-იყო, მცნება მისი აღმესრულებინა და მე ამისა უმეტესი მისი არაარა მაქენდა. ესე ესრეთ ვყავ, უფალნო ჩემო წმინდანო მამანო და ძმანო. ჩემ ცოდვილისა მკველისა თქვენისათვის შენდობას ჰყოფდეთ, რათა წმიდითა ლოცვითა თქვენითა ვპოვო შენდობა ცოდვათა ჩემთა და ღმერთმან წმიდისა ნათლისმცემელის მეოხებითა თქვენც მშვიდობით დაგიცვათ, აწ და უკუნისამდე, ამინ“ (3v-4r). ანდერძს ბოლოში ერთვის ბეჭდი, მთავრული წარწერით: „მაცრინა“.

წიგნის მწერლის, იობ წინამძღვრის ანდერძში (3r-v) სიტყვაკაზმულადაა განდიდებული ავტორი — წმ. მაქსიმე აღმსარებელი, და მოცემულია წიგნის დამზადების თარიღი — „ქქნსჲ ოივ“. გადამწერი იხსენიება სხვაგანაც: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი მწერალი იობ“ (მინაწერი ტექსტშივე, 184v).

F და K ხელნაწერები, როგორც ვთქვით, უნდა მომდინარეობდნენ B-საგან. ამას მოწმობს BFK-ს ისეთ ვარიანტთა სიმრავლე, რომლებიც სხვა არც ერთ ხელნაწერში გვხვდება; განსაკუთრებით ისეთი ვარიანტები, სადაც ფიქსირდება ერთნაირი დეფექტები, ორთოგრაფიული ლაფსუსები და ნონსენსები.

ბოლო, 234-ე ფურცელი სხვა წიგნიდანაა F-ში მოხვედრილი. მისი შემცველი წიგნი ძალზე დიდი მოცულობისა ყოფილა, რაც ჩანს ამ ფურცელზე წარწერილი რვეულებრივი აღრიცხვით: მშ. მინაწერი გვიჩვენებს, რომ ეს ყოფილა წიგნის 48-ე რვეულის პირველი ფურცელი. ე. ი. მას წინ უძღოდა 47 რვეული (376 ფურც.). ფურცელზე შემორჩენილი ტექსტი ასკეტური შინაარსისაა; დასასრული რომელიღაც წიგნის 25 (ქვე) თავისა, და დასაწყისი 26-ე თავისა.¹ თხრობა პატერიკული ხასიათისაა, და რადგანაც ქართული პატერიკების ტექსტები გამოცემულია, იოლად

¹ ახალი (26-ე) თავი დასათარუებულია ასე: „თავი კვ. მოკლე და სულმოკირე უწყებაჲ პავლესთჳს ილუსტრელისა. მამაო, გუაკუროხენ!“ (234v)

მივაგენით F-ის ბოლო ფურცლის ადგილს შესაბამის კრებულში (აპოფთეგმების თეოფილე ზუცესმონაზონისეულ თარგმანში).¹

G

გვიანდელი ხელნაწერი (1824 წ.), მხედრული შრიფტით, ძალზე შერყვნილი ორთოგრაფიით. დედნად ჰქონია F ხელნაწერი, ისევე, როგორც GHIN-ს. ისევე, როგორც F-ში, მათშიც ტექსტი წყდება ბოლო ნაწილის („სიტყვსებაჲ ამატარებანებისა...“) იმ თავზე.

H

გადაწერილია ნათლისმცემლის მონასტერში 1781 წელს, მხედრული შრიფტით. ჩასმულია ყავისფერ ტყავეადაკრულ ხის ტეფრულ ყდაში. 31v-ზე ანდერძში მოიხსენიება წიგნის მთარგმნელი: „ლოცუა ჰყავთ წმიდისა მამისა ევთიმისთჳს მთარგმნელისა“.

წიგნს ერთვის „ზანდუკი ამის წიგნისა“ (186r-187v) ანდერძი გადამწერისა: „სრულ იქმნა წიგნი ესე ყოვლადბრძნისა მამისა მაქსიმე აღმსარებელისა 1781. 5. 31 მრავალმთის მონასტერსა ნათლისმცემლისასა. მიხაილ აღვსწერე. იყავნ სადიდებელად შენდა, სიბრძნეო და სიტყუაო ღმრთისა მამისაო. ვინც მიემთ(ხ)ვენეთ, შემდგომითი-შემდგომად ლოცუასა ჰყოფდეთ ყოვლად-უბადრუკისა ამისთჳს აღმწერელისა წიგნისა ამის, რომელმან უქმობისა დასაქსნელად ვიმუშაქე წიგნი ესე“ (187v).²

1 იხ. თეოფილე ზუცესმონაზონი, მამათა სწავლანი და თხრობანი. კრებული: შუა საუკუნეთა ნოველების ძველი ქართული თარგმანები, ტომი III, გამოსაცემად მოამზადეს მანანა დვალმა და დალი ჩიტუნაშვილმა, თბ., 2014. გვ. 688-ის ქვემოდან მეორე სტრიქონიდან გვ. 690-ის ქვემოდან მე-16 სტრიქონამდე.

2 აღწერილია თ. ენუქიძის მიერ: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტომი I, ე. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1959, 422-423. აღწერილობაში ტექსტობრივი მასალა მითითებულია ძველი (გვერდების) აღრიცხვით, რომელიც ალაგ-ალაგ დარღვეულია, სახელდობრ, 39-ე რიცხვს, 40-ის ნაცვლად, მოსდევს კვლავ 30, 31, 32 და ა. შ. ჩვენი თხოვნით, ხელნაწერის ფურცლები ხელახლა გადაინომრა, და ჩვენ ტექსტობრივ მასალას ახალი პაგინაციით ვუთითებთ.

გადამწერს ხელთ ჰქონია ბოლონაკლული დედანი, რის გამოც გადამწერს დაუტოვებია თეთრი ლაქები (დაუწერელი ადგილები) ბოლო თხზულების („სიტყვსგებაჲ ვნებათათჳს“) ბოლონაწილში: სახელდობრ, ტექსტს აკლია მერვე „სიტყვსგების“ („გულის-სიტყუათა მიმართ ამპარტავნებისათა“) მე-19 (183r), 29-57-ე თავები (184r-v) და წყდება მე-60 თავის ბოლო ნაწილში (185r).

„სიტყვსგების“ ტექსტის დასაწყისი ნაწილი (ეპისტოლე თალასის მიმართ – 141r-143r, და მსჯელობა პირველი გულისსიტყვის, ნაყროვნების შესახებ – 143r-144r) ერთ სვეტადაა ნაწერი, დანარჩენი კი (ნაყროვნების გულისსიტყვათა მიმართ სიტყვისგებიდან დაწყებული ბოლომდე – 144r-185r) – ორ სვეტად.

I

ესეც მხედრული ხელნაწერია, XVIII საუკუნისა. მწერალს ბოლონაკლული დედანი ჰქონია. ტექსტი წყდება ამპარტავნების გულისსიტყვათა სიტყვისგების მე-18 თავზე (164v). ბოლოში მინაწერია: „დიდება ღმერთსა, ყოვლისა მპყრობელს და სიბრძნით განმგებელს აწ და მარადის და უკუნითი-უკუნისამდე და საუკუნეთა მიმართ, ამინ“. წიგნს ერთვის დეტალური „ზანდუკი ამის წიგნისა“ (165r-166v).

J

XVIII ს-ის ხელნაწერი, მხედრული, წერილი ხელი. ბოლოში სინგურით მინაწერია: „დიდება ღმერთსა. დაესრულა კითხუამიგებაჲ. ქე შეიწყალე ღაერთილ, (sic.) ამინ“.¹

ბოლოში ერთვის სხვა ხელით ნაწერი კითხვა-მიგება სხვადასხვა სასულიერო და საერო საკითხებზე (გვ. 381-400). ფურცლები არეულია, მაგალითად, გვ. 393-394 უნდა გადავიდეს გვ. 381-ის წინ. მოძღვარსა და მოწაფეს შორის დიალოგი საუბრის სტილით და თემატიკის სიფართოვით იონა ხელაშვილის ნაშ-

¹ ანა ბაქრაძე კითხულობს: „ისავრიილ“. იხ.: ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტ. II, შედგენილია ა. ბაქრაძის, თ. ბრეგვაძის, ე. მეტრეველისა და მზ. შანიძის მიერ, ე. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1961, 18.

რომებს მოგვაგონებს (ხელწერაც ჰგავს იონას ავტოგრაფებს). შესაძლოა, ესეც მისი რომელიღაც ნაშრომის ფრაგმენტი იყოს.

აღმწერელს (ანა ბაქრაძეს) ცალ-ცალკე თხზულებებად მოუხსენიებია „ვნებათა სიტყვისგების“ ნაწილები, გვ. 381-400-ის ფრაგმენტული ტექსტის რაობაზე კი არაფერს ამბობს.¹

K

XVIII ს. ხელნაწერი, ნაწერი წერილი ნუსხურით, ორ სვეტად. გადაწერილია მცირედ ბოლონაკლული დედნიდან, საგარაუდოდ, კონკრეტულად B-დან, საიდანაც გადაუტანიათ ტექსტშივე ჩართული ანდერძ-მინაწერებიც: „ქრისტე, შეიწყალე პავლე, აწ“ (330rB, 258vK) „გუაკურთხენ, უფალო“ (330vB; 258vK) და სხვ. გამოიყოფა სამი მწერლის ხელი:

1. ფილიპე, რომელიც ტექსტშივე ჩართულ მინაწერში მოიხსენიება: „ღმერთო, შეიწყალე ცოდვილი ფილიპე“ (47r). ფილიპეს კალამს ასოთა უფრო მსხვილი მოხაზულობა გამოჰყავს: 1r-20v (აღრიცხული აქვს სამი რვეული – ა, ბ, გ), 41r-207v (აქ რვეულთა აღრიცხვას თავიდან, 1-დან იწყებს და 21-მდე მიჰყავს).

2. ძალზე წერილი ხელით მწერალი: 21r-40v, 217r-264v (არ აღრიცხავს რვეულებს).

3. საშუალო სისქის ასოთა მოხაზულობით, დახრილად მწერალი: 208r-216v; 264v-271v.

L

XVIII-XIX სს. ხელნაწერი, რამდენიმე წიგნის ნაკრები; ნაწერი მსხვილი ნუსხურით. ტექსტი წყდება ამპარტავენის სიტყვისგების მე-17 თავზე. ბოლოში მინაწერი: „აქ აკლდა დედანს ცოტა და სადაც პოოთ, შეასრულეთ“ (404v).

M

XIX ს. ხელნაწერი. 196v-ზე მოიხსენიება კალიგრაფი: „ქრისტე, შეიწყალე სწ, აწ“. ბოლონაკლული; წყდება ამპარტავენის მე-17 თავზე (L-ის მსგავსად). ბოლოშიც ერთეის მწერლის ანდერძი: „დიდება ღმერთსა, სრულმყოფელსა ყოვლისა კეთი-

ლისას! დიდებამ შენდა, ღმრთისმშობელო, რომელმან ძალითა და შეწევნითა შენითა სრულ-(3)ყავ წმიდაჲ ესე და სულთა განმანათლებელი ყოველთა მხილველთა და მოსურნეთა საღმრთოთა წერი-ლათათა. აჰა მართლ-აღსარება სარწმუნოებისა, ცხორებამ და მოქალაქობამ და თქმული წმიდისა მაქსიმე აღმსარებელისა აღვს-წერე უღირსმან ხუცესმან სჳმონ და მხილველთაგან შენდობას ვითხოვ. ღმერთმან თქვენ[ცა] შეგინდვნეს“(248v). იქვე მიუწერია: „ს^წ გლახა მევედრა, დამწერეო, მადლია, შენდობა უბრძანეთ“.

LM საერთო უცნობი დედნიდან მომდინარეობენ (შესაძლოა, B-დან, რადგან იქვე წყდება მისი ბოლოდან მესამე ფურცელი).

N

XIX ს. ხელნაწერი (1820 წ.), ნაწერი მხედრული შრიფტით; გადამწერი – ნიკოლაოს (217v); სათაურები და საზედაო ასოები – მთავრულითა და სინგურით. ბოლოში, 220r-ზე ერთვის მინაწერი წრეში: წელსა ჩყკ – 1820, თთუშსა ი^წ ზ^წ 10. VII.

O

მხედრული ხელნაწერი, სრული, 1855 წლისა. „სიტყვისგება“ აქაც ბოლონაკლულია (გვ. 372-477).

P

XVIII ს-ის ხელნაწერი, ნუსხური შრიფტით, ჯრუჭის მონასტრის ბიბლიოთეკიდან თბილისში ჩამოიტანა ექვთიმე თაყაიშვილმა. გადამწერები – იოანე და ქრისტეფორე (277r, 315v). იოანე ოქროპირის თხზულებათაგან გამოკრებული „მარგალიტისა“ და მაქსიმე აღმსარებლის ორი თხზულების ფრაგმენტების კრებული (სამივე – თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ). შედგენილობის მხრივ ეს კრებული ენათესავება Q-ს.¹

1 ამ ორი კრებულის იდენტურობა აღნიშნული აქვს ნ. მელიქიშვილს. იხ.: წმიდა იოანე ოქროპირის ჰომილეტიკური კრებული „მარგალიტი“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა წაუმძღვარა და ლექსიკონი დაურთო ნი-ნო მელიქიშვილმა, თბ., 2015, 34.

Q

1818 წ., ნუსხური შრიფტი. გადაწერი – მღვდელი გრიგოლი (180r, 232v). როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ეს ხელნაწერი შედგენილობით ემთხვევა H 1677-ს. შეიცავს ეფთვიმე მთაწმიდელის თარგმანებს: იოანე ოქროპირის თხზულებათაგან გამოკრებულ „მარგალიტს“ (4r-99r),¹ ოქროპირისავე ასკეტიკურ საკითხავებს (99r-180r) და რამდენიმე ფრაგმენტს, მათ შორის ფსევდომაქსიმეს თხზულებიდან – „სიტყვსგებათათჳს ვნებათაჲსა“, ეპისტოლეს (206v-211r) და პირველი თავს (211r-213r).

IJLMOPQR ხელნაწერთა ტექსტები გვიანდლობისა და გადაწერის შეცდომათა სიმრავლის გამო კრიტიკული ტექსტის დადგენისათვის გამოუსადეგარია. მწირად ვიყენებთ EGHN ხელნაწერთა ჩვენებებსაც. ვარიანტებში სრულად გვაქვს მითითებული მხოლოდ ABCFK იკითხვისები.

თითოეული თავის შესავალი ნაწილები აღრიცხული გვაქვს რომაული ციფრებით, ისევე, როგორცაა ფსევდო-ნილოსის *Tractatus de octo spiritibus malitiae*-ში (PG, t. 79, col. 1145-1164) – სულ ცხრაშეტი თავი; მის თითოეულ თავში კი ავტონომიური ნუმერაციით აღვრიცხავთ სენტენციებს.

„სიტყვისგების“ თითოეული ნაწილის თავთა ნუმერაცია წარმოდგენილი გვაქვს ქართული ანბანის რიცხვებით, ისევე, როგორც ეფთვიმეს თარგმანშია.

ვარიანტებს, ბიბლიურ ციტატებს და შენიშვნებს ვათავსებთ სქოლიოში.

1 „მარგალიტის“ კრიტიკულ გამოცემაში ეს ხელნაწერი გამოყენებულია (L ლიტერით): წმ. იოანე ოქროპირის ჰომილეტიკური კრებული „მარგალიტი“, გვ. 63.

**წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა
მაქსიმე¹ აღმსაარებელისაჲ² სიტყვსგებისათჳს
ვნებათაჲსა,³ მიწერილი მამისა თალასეს მიმართ**

გუაკურთხენ, უფალო!⁴

შემკობილსა ყოვლითა სათნოებითა⁵ და მუშაკსა სულიერისა მის ქუეყანისასა, მწყემსსა პირმეტყუელთა ცხოვართასა, მონასა ღმრთისასა თალასეს⁶ მაქსიმე⁷ გლახაკი მონაზონი⁸ უფლისა მიერ გიკითხავ. მშუღობაჲ⁹ შენდა და სიხარული სახელითა ქრისტესითა!¹⁰

კუალადცა წიგნი სიწმიდისა შენისაჲ¹¹ მოიწია ჩემდა, უღირსისა ამის და მრავლითა უღებებითა¹² შეპყრობილისა, რომელი იგი სავსე იყო ფრიადითა სიყუარულითა და¹³ სულნელებითა¹⁴ საღმრთოთა¹⁵ სიტყუათაჲთა,¹⁶ და განათლდა გონებაჲ ჩემი აღმოკითხვითა¹⁷ კეთილთა მათ სწავლათაჲთა.¹⁸

ხოლო გებრძანა, რაჲთა სიტყვსგებაჲ იგი¹⁹ ვნებათაჲ, რომელი პირველ(182rF)სა მას ებისტოლესა შინა მეკსენა, მოვაწიო თქუენ წინაშე ძმათა ამათ თანა, ებისტოლისა თქუენისა მოძღვებელთა.

ხოლო მე²⁰ არა მენება წარმოცემად, რამეთუ უწყი, ვითარმედ თქუენ უაღრეს²¹ ჩემსა შემძლებელ ხართ ესევეითართა სწავლათა²² აღწერად, არამედ ბრძანებასა თქუენსა ვერ ურჩ ვეძქენ. ამისთჳს წარმოვეც წერილი იგი სიტყვსგებისაჲ მის, თქუენ უკუე,²³ ღმერთშემოსილნო მამანო, წარიკითხეთ წერილი იგი,²⁴ და

1 მაქსიმე C. 2 აღმსაარებელისაჲ A, აღმსარებელისაჲ BCF. 3 ვნებათაჲ F. 4 უფალო, წარმომართე A, გუაკურთხენ, უფალო BF, — CK. 5 სათნოებითა A, სათნოებითა BCF. 6 თალასის H. 7 მაქსიმე C. 8 მონაზონი A. 9 მშუღობა H. 10 ქესითა ABCFH, + კნ A, კირიელისონ H. 11 შენისა CF. 12 უღებთა B. 13 და — BCF. 14 სურნელებითა A, სულნელებითა BF (B-ში მოგვიანებითა ჩამატებული ეს სიტყვა), — C. 15 სღთითა C. 16 სიტყუათაჲ F. 17 აღმოკითხვითა (sic.) A. 18 სწავლათაჲთა F. 19 იგი — F. 20 მმ C. 21 უაღრეს A, უაღრეს BCF. 22 ეს სიტყვა მოგვიანებითა ჩამატებული A-ში, არასრულად („სწავლ“). 23 უკუე C. 24 სიტყვსგებისაჲ მის, თქუენ უკუე, ღმერთშემოსილნო მამანო, წარიკითხეთ წერილი იგი — F.

რომელი რაჲ ნაკლულევანად (336vA) ჰპოოთ, განჰმართეთ,¹ რომელნიცა სადა არაწმიდათა მათ² გულისსიტყუათაგანნი ვერ ჯეროვნად განვაწესენ, (269vB) ანუ ვერ წესიერად მოვიპოვენ³ წმიდათა წერილთაგან მათა მიმართ სიტყვსგებაჲ,⁴ რამეთუ მე⁵ აღვიარებ, ვითარმედ ვერ ჯერო(217vK)ვნად მიწთომილ ვარ პოვნად მრავალფერთა მათ (188vC) ღონეთა და თითოსასხეთა შეთხზულებათა ბრძოლათა მტერისათა,⁶ დაღაცათუ⁷ დღითი-დღე⁸ ვიმძლავრები და ვიქენჯნები მათ მიერ, არამედ, სანატრელო მამათალასე, მექმენ მე⁹ თანაშემწე¹⁰ მოღუაწებისა ლოცვითა შენითა, რადთა მომეცეს ძალი უფლისა მიერ სიტყვსა მისებრ¹¹ სამოციქულოჲსა,¹² დარღვევად გულისსიტყუათა და ყოველსა სიმაღლესა, რომელი ამადლებულ არს მეცნიერებასა ზედა ღმრთისასა და წარმოტყუენვად ყოველსავე¹³ მეცნიერებასა მორჩილებად ქრისტესა,¹⁴ რადთა აქუნდეს კადნიერებაჲ¹⁵ ჟამსა ლოცვისასა გონებასა ჩემსა, და არა ყოვლით-კერძო სირცხულელ და განბნეულ¹⁶ იყოს ამოთა მიმართ (161vN) გულისსიტყუათა, ოდესმე¹⁷ გულისწყრომისაგან განფრდილი და¹⁸ ოდესმე¹⁹ გულისთქუმათაგან წარტყუენული,²⁰ ვითარცა-იგი შეემთხუევის²¹ ყოველთა მრისხანეთა და ნაყროვანთა,²² რომელნი არცა დღისი განკრძალულ არიან ლოცვასა და ვედრებასა, არცა ღამით განეყენებიან ოცნებათაგან²³ (337rA) და გულისსიტყუათაგან²⁴ ბოროტთა.

ხოლო შენ, სანატრელო, მეცა მილოცე²⁵ მცნებათა ღმრთისათა დამარხვად და კეთილსა მაგას სამწყისოსა შენსა დღითი-დღე²⁶ მწყსიდი და უძლოდ²⁷ ადგილთა მწუანვილოვანთა²⁸ და²⁹

1 გაჰმართეთ A, განჰმართეთ BCF. 2 მათ – BCF. 3 მოვიპოვენ AC, მოვიპოვენ BF. 4 სიტყვსგება F. 5 მე C. 6 მტერისათა ACB, მტერთათა F. 7 დაღაცათუ AB, დაღათუ F. 8 დღითი-დღე C. 9 მე – C. 10 თანაშემწე C. 11 მისებრ A („ის“ წაშლილია). 12 სამოციქულოსა F. 13 ყოველსავე C. 14 ქესა ABF, ქა C. 15 კადნიერება F. 16 განბნეუ B. 17 ოდესმე C. 18 და – BCF. 19 ოდესმე C. 20 წარტყუენული AC, წარტყუენული B, წარტყუენილი F. 21 შემთხუევის A, შეემთხუევის CF. 22 ნაყროვანთა C. 23 უცნებათაგან ACB, ოცნებათაგან F. 24 გულისსიტყუათა BF. 25 მილოცე C. 26 დღითი-დღე C. 27 უძლოდ C. 28 მწუანვილოვანთა AC, მწუანვილოვანთა BF. 29 და – F.

მუშაკებად¹ საღმრთოთა მათ სათნოებათა² წარუმართებლი კეთილთა მით მოძღურებითა შენითა, ასწავლიდი გულისმოდგინებით (189rC) კითხვად საღმრთოთა წერილთა, რამეთუ ესევეითართა მათ წმიდათა წერილთა კითხ(270rB)ვითა განწმდების გონებაჲ და განეყენების გულისსიტყუათაგან ამაოთა, რომელთაგან მოვლენ გული(182vF)სსიტყუანი ბოროტნი და მიაქცევენ გონებასა საქმეთა მიმართ სოფლისათა.

ხოლო კითხვაჲ³ საღმრთოთა წერილთაჲ⁴ წინა-აღუდგების ბოროტთა მათ⁵ და ამაოთა გულისსიტყუათა, და ასწავებს გონებასა წურთად საღმრთოთა საქმეთა.

ამცენ ყოველთა მათ სულიერთა შვილთა შენთა და ძმათა ჩებათა სიძულილი სოფლისაჲ⁶ და საქმეთა მისთაჲ,⁷ სიყუარული სათნოებათა⁸ და მცნებათა ღმრთისათაჲ,⁹ და წურთაჲ¹⁰ კეთილთა გულისსიტყუათაჲ.¹¹ იყავნ გონებაჲ მათი მარადის ღმრთისა მიმართ აღპყრობილ,¹² იწურთიდენ კეთილთა მათ საუკუნეთა, შუენიერებათა მათ სამოთხისათა, სავანეთა მათ ზეცისათა¹³ განწყობილებათა¹⁴ მათ¹⁵ ანგელოზთასა, ცხოვრებასა მას¹⁶ მერმისა მის¹⁷ (337vA) საუკუნო მასასა.¹⁸ ანუთუ აწ სადამე¹⁹ არიან სულნი მართალთა და ცოდვილთანი, ანუთუ ვითარმე²⁰ ყოფად არს მოსლვაჲ²¹ იგი მეორედ ღიდისა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა²² იესუ ქრისტჳსი,²³ ოდეს-იგი,²⁴ ვითარცა წერილი იტყვს, „ცანი მძაფრიად წარკლენ და წესნი იგი ნივთიერნი ღაიწუ(218rK)-ნენ და დაზულენ, და²⁵ ქუეყანაჲ²⁶ და მას შინა მყოფნი საქმენი შეიწუნენ“. (1)

1 მუშაკებად AB, მუშაკობად F. 2 საღმრთოთა მათ სათნოებათა A] სულთა მათთა სათნოებად BCFK. 3 კითხვა BF. 4 წერილთა F. 5 მათ A, ამათ BCF. 6 სოფლისაჲ A, სოფლისა F. 7 მისთა F. 8 სათნოებათა A, სათნოებათა BF, სათნოებათა C. 9 ღმრთისათა F, ღმთა C. 10 წურთა F. 11 გულისსიტყუათა CF. 12 აყრობილ BF. 13 ზეცისათა – C. 14 განწყობილებათა AC, განწყობილებასა BF. 15 მათ – BCF. 16 მას – F. 17 მის – A. 18 საუკუნისასა A, საუკუნო მასასა B, საუკუნოსასა F. 19 სადამე AB, სადა C, სადმე F. 20 ვითარმე C. 21 მოსლვად F. 22 ჩნი B. 23 ქსი F, ქესი ABC. 24 ოდეს BCF. 25 და – BCF. 26 ქყნა F.

(1) II პეტ. 3,10.

ანუთუ ვითარ გულების მაშინ თითოეულსა სულსა მეულ-
ლეთა მათ თუსთა კორცთა შემოსამ! რაბამი ყოფად არს კრებუ-
ლი იგი ადამისითგან ვიდრე აღსასრულადმდე¹ კაცთა², ერთად
რამ შეკრბენ ყოველნი და წარდგენ წინაშე საშინელსა მას საყ-
დარსა ქრისტისსა!³ ვითარი-მე⁴ იყოს საშინელი იგი და შესაძრ-
წუნებელი და უფრომს შარავანდელთა⁵ მათ მზისათა ბრწყინ-
ვალე⁶ პირი ქრისტისი!⁷ ანუ ვითარი-მე⁸ კმა⁹ მისი გუესმო-
დის!¹⁰ მერმე¹¹ ვითარი-მე¹² (270vB) იყოს უკუნაძეცელი¹³ (189rC)
იგი¹⁴ განჩინება¹⁵, ოდეს წარივლინენ მართალნი სასუფეველად
და ცოდვილნი ჯოჯოხეთად!

ამათ ესევითართა გულისსიტყუათა ჯერ-არს ჩუენდა წურ-
თად¹⁶ და ამათთუს¹⁷ ზრუნვა¹⁸, რამეთუ ამათგან მოვალს¹⁹ ღმო-
ბიერება²⁰ და ცრემლნი, და განათლდების გონება²¹ და იქმნების
სამკედრებელ (162rN) სულისა წმიდისა. ამათ კეთილთა და
სულისა განმანათლებელთა გულისსიტყუათა (338rA) აღაორძინე-
ბენ და განამტკიცებენ ჩუენ შორის მარხვა²² და სიწმიდ²³,¹⁹ სი-
მშუდ²⁰ და მოუწყინებელი მყუდროება²¹, და ლოცვა²² და
ჭეშმარიტი სიმდაბლ²³ გულისა²⁴, და მარადის კითხვა²⁵ წმი-
დათა წერილთა²⁶, რამეთუ მოლუაწება²⁷ მარხვისა²⁸ და მღუძა-
რება²⁹ მოაუძღურებს ვნებათა, გულისთქუმა³⁰ და²⁸ გულის-
წყრომასა და მწუხარებასა,²⁹ ხოლო (183rF) წიგნის კითხვა³⁰
განანათლებს გონებასა და განაშორებს ბოროტთა გულისსიტყუ-
თაგან და მიიყვანებს³¹ უხილავისა მის და არსებითისა გულისკმის-
ყოფისა³² სიმაღლესა, რომელსა-იგი მაცხოვარმან სახარებასა შინა

1 აღსასრულადმდე C. 2 კაცთა A, კაცთა BCF. 3 ქმსსა A, ქესსა B, ქსსა CF. 4 ვრი-მ C. 5 შარავანდეთა B. 6 ბრწყინვალე C. 7 ქესი ABCF. 8 ვრი-მ C. 9 კმა F. 10 გუესმოდის A, გუესმეს BCF. 11 მერმე C. 12 ვრი-მ C. 13 უკუნაძეცელ B. 14 იგი - A. 15 განჩინება F. 16 წურთა A, წურთად BCF. 17 ამათთუს A, მათთუს BCF. 18 გამოვალს C. 19 სიწმიდ AC, სიწმიდე BF. 20 სიმშუდ AC, სიმშუდე BF. 21 მყუდროება F. 22 ლოცვა F. 23 სიმდაბლე AC, სიმდაბლე BF. 24 გულისა F. 25 კითხვა F. 26 მარხვისა A. 27 მღუძარება + და A. 28 და - A, და + და C. 29 მწუხარება F. 30 კითხვა F. 31 მიიყვანებს + მას A. 32 გულისხმისყოფისა BF, გულისხმისყოფისა C.

საუნჯედ უწოდა. და¹ ჭეშმარიტად საუნჯე² არს ყოველთა კეთილთაჲ.³ ზოლო მტერი იგი და მბრძოლო ცხორებისა⁴ ჩუენისაჲ⁵ თითოსახითა მანქანებითა გუებრძეს საუნჯისა მის გულთაგან⁶ ჩუენთა წარპარვად და დათესვად ვნებათა მათ ბოროტთა: ნაყროვნებასა,⁷ გემოთმოყუარებასა ცოდვისასა, ვეცხლისმოყუარებასა, [მწუხარებასა],⁸ მრისხანებასა, მოწყინებასა, ზუაობასა და ამპარტავანებასა,⁹ რამეთუ ესენი არიან მთავარნი და წინამძღუარნი და შშობელნი ყოველთა ვნებათანი, და ესენი (190rC) არიან ისარნი იგი განკურვებულნი ეშმაკისანი, (1) რომლითა ჰბრძავს ნათესავსა კაცთასა, და უმეტესად მათ, რომელთა დაუტეობიეს¹⁰ სოფელი და საქმენი მისნი და გამოსრულ არიან წყობად მზაკუვარისა მის (338vA; 271rB) და¹¹ ბოროტისა მტერისა. ამისთვის, ბრძანებისაგერ შენისა, მამაო სულიერო, კელ-გყავ წმიდათა წერილთაგან რვათა მათ ბოროტთა¹² გულისსიტყუათა სიტყვსგებად.

პირველად უკუე თითოეულისა ვნებისათეს მცირედი აღეწერე, და მერმე¹³ სიტყვსგებაჲ გულისსიტყუათაჲ¹⁴ მათ¹⁵ შეუდგინე¹⁶ სიტყუათაგან წმიდათა წერილთაჲსა,¹⁷ რამეთუ პირმეტყუელთა მათ შორის დაბადებულთა ღმრთისათა (218vK) რომელნიმე¹⁸ არიან მოღუაწენი, და რომელნიმე¹⁹ — თანაშემწენი, და რომელნიმე²⁰ — მბრძოლნი და წინააღმდეგომნი. მოღუაწენი უკუე²¹ არიან კაცნი; თანაშემწენი არიან ანგელოზნი; მბრძოლნი და წინააღმდეგომნი* არიან ეშმაკნი. არცა უკუე

* რამდენიმე სტრიქონი („მოღუაწენი უკუე არიან კაცნი; თანაშემწენი არიან ანგელოზნი; მბრძოლნი და წინააღმდეგომნი“) F-ის გადამწერს გამოჩენია და მოგვიანებით შეუვსია წერილი ხელით სტრიქონებს შორის.

1 და BCF, რამეთუ A. 2 საუნჯე C. 3 კეთილთა F. 4 ცხორებისა BCF, ნათესავისა A. 5 ჩუენისა F. 6 გულთაგან A, გულთა BCFK. 7 ნაყროვნებასა A, ნაყროვნებისა BFK, ნაყროვნებისათა C. 8 მწუხარებასა — A. 9 ამპარტავანებასა A, გემოთმოყუარებასა ცოდვისასა, ვეცხლისმოყუარებასა, მრისხანებასა, მოწყინებასა, ზუაობასა და ამპარტავანებასა — BCFK (B-ში ოთხი წერტილია დასმული დეფექტის ნიშნად). 10 დაუტეობიეს A, დაუტეობია CBF. 11 და — CBF. 12 ბოროტთა — C. 13 მერმე C. 14 გულისსიტყუათაჲ ACB, გულისსიტყუათა F. 15 მათ — F. 16 შეუდგინე C. 17 წერილთაჲსა CF. 18 რწნიმე C. 19 რწნიმე C. 20 რწნიმე C. 21 უკუე K, უკუე C. (1) შდრ. ეფეს. 6,16.

უძლურებისაგან თანაშემწეთაჲსა,¹ რამეთუ არიან იგინი ჭეშმარიტად ძლიერნი ძალითა, არცა ძლიერებისაგან მბრძოლთა² მათ და წინააღმდეგობათაჲსა,³ რამეთუ უძლურ არს ძალი მათი მადლითა ქრისტისითა,⁴ არამედ უღებებისაგან და დაქსნილობისა მოღუაწეთაჲსა⁵ მოაკლდების მათ მეცნიერებაჲ და გულისკმისყოფაჲ⁶ საღმრთოჲ.

რამეთუ უფალმან ჩუენმან⁷ იესუ ქრისტემან⁸ ყოველივე⁹ გზაჲ¹⁰ ცხორებისაჲ¹¹ გვჩუენა ჩუენ და მოგუცა კელმწიფებაჲ¹² დათრგუნვად გუელთა¹³ და ღრიაკალთა და ყოველსა¹⁴ ძალსა მტერისასა, (1) აურაცხელთა მათ კეთილთა მისთა თანა ესეცა გუასწავა, რამთა ჟამსა საეშმაკოჲსა¹⁵ (190vC) ბრძოლისასა სიტყუა-უგებდეთ¹⁶ მბრძოლთა მათ ეშმაკთა სიტყუათა¹⁷ მათგან¹⁸ (339rA) წმიდათა წერილთაჲსა¹⁹ და განვიოტებდეთ ჩუენგან ბოროტთა მათ გულისსიტყუათა, რამთა არა დაიყოვნებდენ გულთა შინა (162vN) ჩუენთა და გუაძულებდენ საქმედ ცოდვისა, და შთაყარნენ სულნი ჩუენნი მთხრებლსა სიკუდილისასა, რამეთუ (183vF; 271vB) ჭეშმარიტად ცოდვაჲ სიკუდილი არს სულისაჲ.²⁰

რამეთუ აღვილად აღესრულების ცოდვაჲ,²¹ უკუეთუ არა იყოს შინა-განგონებაჲ,²² სიტყვსმგებელი და წინააღმდეგობი მისი. და ესე გუეწყების სიტყვსა მისგან ეკლესიასტისა,²³ რომელი²⁴ იტყვს: „არა არს სიტყვსგებაჲ²⁵ გონიერი მოქმდთა მათგან ბოროტისათა“. და კუალად იგივე²⁶ სოლომონ იტყვს იგავთა შინა: „ნუ მიუგებ უგუნურსა მისისაებრ უგუნურებისა, რამთა არა მსგავს მისა²⁷ იქნენ,²⁸ არამედ მიუგე უგუნურსა მისისა მიმა-

1 თანაშემწეთასა BCFK. 2 მბრძოლთა AC, ბრძოლთა BF, ბრძოლთა K. 3 წინააღმდეგობათასა F. 4 ქესითა ABC, ქსითა F. 5 მოღუაწეთასა FK. 6 გულისსმისყოფაჲ BCF. 7 ჩნ B. 8 ჩნ B, ჩმწნ C. ქრისტემან F] ქმ რწ A. 9 ყოველივე C. 10 გზა FK. 11 ცხორებისა FK. 12 კელმწიფება F. 13 გუშლთა B. 14 ჯერ დაუწერიათ „ყლთა“, შემდეგ გადაუკეთებიათ: „ყლსა“ C. 15 საეშმაკოსა F. 16 სტყა-უგებდეთ F. 17 სიტყათა F. 18 სიტყუათა მათგან BCF] სიტყუათაგან A. 19 წერილთასა F. 20 სულისა FK. 21 ცოდვა F. 22 შინაგან გონებაჲ AB (ἐννοια). 23 ეკლესიასტესა A, ეკლესიასტისა BCF. 24 რომელ AC, რომელი F. 25 სიტყვსგება FK. 26 იგივე C. 27 მისსა C. 28 იქნენ C.

(1) შდრ. ლუკა 10,19.

რთ უგუნურებისა, რამთა არა გგონოს ბრძენ თავი თჳსი“, (1) რამეთუ რომელმან ქჳნას¹ საქმე² უგუნურებისაჲ, და განრისხნეს მძისა თჳსისათჳს, საქმით მიუგე³ უგუნურსა უგუნურებისაებრ მისისა, და მსგავს იქმნა ეშმაკისა, ვითარცა წერილ არს, ვითარმედ: „გულისწყრომაჲ მისი მსგავს არს გუელისა მის ასპიტისა“. (2)

ხოლო რომელმან ჟამსა შოთისა და მრისხანებისასა მოიგოს სულგრძელებაჲ⁵ და მოთმინებაჲ, და თქუას, ვითარმედ: წერილ არს – „დასცხერ რისხვისაგან, დაუტევე გულისწყრომაჲ და⁶ ნუ ჰპაძავ უგუნურთა“, (3) – ესევეითარმან (191rC) მან არა მიუგო უგუნურსა უგუნურებისაებრ მისისა, (339vA) არამედ სიტყუა-უგო⁸ უგუნურებისა მიმართ მისისა, და ამხილა ეშმაკსა, ვითარმედ, რასა-იგი ზრახავს, წინააღმდეგომ არს სიტყუასა⁹ წმიდათა წერილთასა¹⁰ და უცხო მცნებათაგან უფლისათა.

გარნა ვინათგან¹¹ ჟამსა მას¹² ბრძ(219rK)ოლისა მტერისასა ვერ ეპოვებთ ესევეითართა სიტყუათა, თითოეულისა¹³ გულისსიტყუსა წინააღმდეგომთა, რამეთუ განთესულნი არიან წმიდათა წერილთა შინა და ვერ ეპოვებთ მეყსა შინა გონებაჲ, ამისთჳს გამორჩევაჲ¹⁴ ესე ამათ სიტყუათაჲ¹⁵ აღვწერეთ შეწევნითა უფლისათა,¹⁶ (272rB) რამთა შეჭურვილ ვიყვნეთ სიტყუათა მათგან საღმრთოთა, განწყობად გულისსიტყუათა მიმართ მტერისათა, რამთა ესრეთ ვიოტნეთ ძალითა ქრისტჳსითა¹⁷ უცხოთესლნი იგი, და გამოვჩნდეთ ღირსნი მკედარნი მეუფისა ჩუენისანი.¹⁸

და ესეცა უწყებულ იყავნ, საყუარელნო, რაოდენცა წინააღუდეგობდით და სიტყუა-უგებდით¹⁹ გულისსიტყუათა მტერისა-

1 ქჳნა BF. 2 საქმე AC, საქმე FK. 3 მიუგე C. 4 ასპიტისაჲ B. 5 სულგრძელება F. 6 და – BCFK. 7 უკეთურთა A, უგუნურთა CFK. 8 სიტყუა-უგო F. 9 სიტყუსა K, – C. 10 წერილთა A. 11 ვინათგან F. 12 მას – BCFK. 13 თითოეულისა C. 14 გამორჩევა F. 15 სიტყუათა FK. 16 ოწისათა F, ოწითა CK. 17 ქესითა ABCFK. 18 მეუფისა ჩუენისანი] მეუფისანი BC (B-ში მოგვიანებით გადაუკეთებიათ: „მეუფისა ჩუენისანი“). 19 სიტყუა-უგებდეთ AC (A-ში ჯერ დაუწერიათ „სიტყუასა-უგებდეთ“, შემდეგ „სა“ წაუშლიათ). სიტყუა-უგებდით F, სიტყუა-უგებდეთ K.

(1) იგავ. 26,4-5. (2) ფს. 57,5. (3) იგავ. 24,1. შდრ. ფს. 36,8.

თა, და სირცხლეულ ვკყოფდეთ მთესველსა¹ მას ღუარძლისასა, უმეტესად განფიცხნე(184rF)ბიან² ჩუენ ზედა ბოროტნი იგი სულნი, ვითარცა იტყვს იობ, ვითარმედ: „ვიწყო რამ სიტყუად, მიწერტენ მე“.³ (1) და დავით იტყვს: „რაჟამს ვეტყოდე⁴ მათ, იგინი მბრძანედ⁵ მე⁶ ცუდად“. (2) გარნა ჩუენ სარწმუნოებითა და სასოებითა⁷ და სიყუარულითა ქრისტისითა⁸ შეჭურვილნი, უშიშად (340rA) ვპბრძოდით მტერთა მათ მზაკუვართა,⁹ და შეწევნითა მისითა წიაღ-ვკდეთ იორდანესა, და დავიპყრათ ქალაქი იგი ფინიკელთაჲ,¹⁰ ხოლო საჭურველ ჩუენდა იყავნ, ვითარცა ვთქუ, სარწმუნოებაჲ მართალი და სა(163rN)სოებაჲ¹¹ ღმრთისაჲ¹² და სიყუარული სრული. ამათ თანა მარზვამცა განკრძალული, და¹³ სიმშდე,¹⁴ მყუდროებაჲ,¹⁵ და ლოცვაჲ¹⁶ დაუცხრომელი. რამეთუ მიკვრს, უკუეთუ ვინ ძლეულ იყოს ნაყროვნებისაგან და გულისწყრომისა, და უდებ იყოს ლოცვასა¹⁷ და თანა-აღერეოდის მწვალებელთა, თუმცა (191vC) უძლო ესევითარმან მან ძლეუად ბრძოლათა მათ გონებისათა და მოლებად¹⁸ გვრგენსა სიძარტლისასა, რამეთუ ჭეშმარიტი¹⁹ მოღუაწე.²⁰ სიტყვსაებრ მოციქულისა, ყოვლადვე²¹ იმარზვენ და სიმშდესა აჩუენებნ ყოველთა მიმართ კაცთა, და მარადის ილოცავნ აპყრობითა²² კელთაჲთა თჳნიერ რისხვისა და გულისსიტყუათა უჯეროთა. (3) (272vB)

აწ უკუე ჩუენდაცა ჯერ-არს საგრობასა ამას²³ შინა²⁴ სულიერსა სულიერითა²⁵ მით საჭურველითა შეჭურვად,²⁶ რამთა უჩუენოთ უცხოთესლთა მათ, ვითარ წინა-აღუდგებით²⁷ გონებითსა²⁸

1 მთესველსა ABCK, მთესვარსა F. 2 განფიცხნეიან A. 3 მმ C. 4 ვეტყოდმ C. 5 მბრძოდეს A, მბრძანედ C, მბრძანედ BF, მბრძანან K. 6 მმ C. 7 სასოვებითა A. 8 ქესითა ABCFK. 9 მზაკუართა F. 10 ფინიკელთა FK. 11 სასოვებაჲ A, სასოებაჲ BC, სასოება FN, სსბჲ K. 12 ღმრთისა F. 13 და — BCFK. 14 სიმშდე C. 15 მყუდროჲ AC, მყუდროებაჲ FK. 16 ლოცვა FK. 17 ლცეჲ A, ლოცვისა F, ლოცვასა BK, და უდებ იყოს ლოცვასა — C. 18 მილებად K. 19 ჭეშმარიტი A. ჭეშმარიტად BCFK. 20 მოღუაწე] მოგიწერე K, მოგიწერმ C. 21 ყოვლადვე C. 22 აღაყრობითა B. 23 მას CK. 24 შინა — BCF. 25 სულიერით F. 26 შეჭურვად A, შეჭურვად BCFK. 27 წინა-აღუდგეით K. 28 გონებითსა AB (B-ში ჯერ „ბუნებითსა“ ეწერა), ბუნებითსა CFK.

(1) იობ. 6,4. (2) ფს. 119,7. (3) შდრ. I ტიმ. 2,8.

ცოდვასა ვიდრე სიკუდილადმდე,¹ დარღუევად გულისსიტყუათა და ყოველსა სიმაღლესა, რომელი ამაღლებულ არს მეცნიერებასა ზედა ღმრთისასა, და წარმოტყუენვად ყოველსავე² გონებითსა³ ზრახვასა მორჩილებად ქრისტესა,⁴ რაათა არა გარეშე⁵ ხოლო კაცი წარვადგინოთ⁶ (340vA) მონაზონებად წინაშე სა(219vK)ყდა-რსა ქრისტესსა,⁷ არამედ შინაგანიცა, რამეთუ გარეშეთა⁸ კაცისა მონაზონებაჲ⁹ არს, რომელი საქმესა ცოდვისასა წინა-აღუდგეს და განეშოროს, ხოლო შინაგანი¹⁰ კაცისა მონაზონებაჲ¹¹ მას წარუმართებიეს, რომელმან განიოტოს გულისაგან ყოველივე¹² გულისსიტყუაჲ ცოდვისაჲ,¹³ და ჟამსა ლოცვისასა გონებითა წმიდითა ხელვიდეს ნათელსა წმიდისა სამებისასა.

ვიწყოთ უკუე¹⁴ სიტყუად პირველად ნაყროვნებისა მიმართ, და შემდგომითი-შემდგომად რვათა მათ ვნებათა, ვითარცა (184vF) ზემოწერილ¹⁵ არს. ხოლო სიტყუანი იგი წერილთანი რომელნიმე¹⁶ ითქუმიან ღმრთისა მიმართ სავედრებელად, და¹⁷ რომელნიმე¹⁸ – ანგელოზთა მიმართ უფლისათა,¹⁹ და²⁰ რომელნიმე – თჳსისა სულისა მიმართ;²¹ რომელნიმე²² – მტერთა²³ მათ და მბრძოლთა მიმართ. და ყოვლით-კერძო იპოების²⁴ აღწერილსა (192rC) მას შინა წესი და სახე²⁵ სამონაზნოჲსა²⁶ ცხოვრებისაჲ,²⁷ ვითარცა სულმან წმიდამან წმიდათა მოციქულთა²⁸ მიერ განაწესა და ღმერთშემოსილთა მამათა გუასწავეს²⁹ ჩუენ, სადიდებელად მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, რომლისაჲ³⁰ არს დიდებაჲ და³¹ პატივი და სიმტკიცე³² უკუენითი-უკუენისამდე,³³ ამენ.

1 სიკუდილადმდე C. 2 ყოველსავე C. 3 გონებითსა A, ბუნებითსა BCFK. 4 ქესა ABCF, ქა K. 5 გარეშე C. 6 წარვადგინოთ + ხ C. 7 ქესსა ABCF, საყდართა ქესთა K. 8 გარეშეთა C. 9 მონაზონებაჲ A, მონაზონებჲ K. 10 შინაგანისა A, შინაგანი BFK. 11 მონაზონებაჲ A. 12 ყოველივე C. 13 ცოდვისა FK. 14 უკუე C. 15 ზემოწერილ + წერილ F. 16 რომელნიმე C. 17 და – A. 18 რომელნიმე C. 19 ოჲთა C. 20 და – A. 21 რომელნიმე თჳსისა სულისა მიმართ – BCFK (ამ დევექტის აღსანიშნავად B-ში ოთხი წერტილია დასმული სტრიქონზემოთ). 22 რომელნიმე C. 23 მტერთა A. 24 იპოების AC, იპოების BFK. 25 სახე C. 26 სამონაზნოჲსა ABKP, სამონაზნოსა F. 27 ცხოვრებისა F, ცხოვრებისა KP. 28 მოციქულთა – BCF, წოთა K. 29 გუასწაველეს A. 30 რომლისა FK. 31 და – A. 32 სიმტკიცე BFK. უკი-უკი C.

პირველი¹ თავი
ნაყროვნებისათჳს² *

I

1. დასაბამი ნაყოფთაჲ³ არს ყუაილი, და დასაბამი მოლუაწება(273rB)თაჲ⁴ არს მარხეაჲ.⁵

2. რომელმან აღჯრ-ასხნეს მუცელსა, მოაუძღურებს ვნებათა; ხოლო რომელი იძლეოდის ჭამადთაგან, აღაორძინებს გულისთქუმათა.⁶

3. დასაბამი წარმართთაჲ⁷ (163vN) მათ, მბრძოლთა ისრაელი-სათაჲ⁸ (34IrA) იყო ამაღლესი, და დასაბამი ვნებათაჲ,⁹ მბრძოლთა სულიერისა¹⁰ მის ისრაელისათაჲ,¹¹ არს ნაყროვნებაჲ.

4. ნივთი საკუშილისაჲ¹² არს შეშაჲ, და ნივთი ნაყროვნებისაჲ¹³ არიან¹⁴ თითოფერნი ჭამადნი.

5. შეშამან ფრიადმან აღატყინის ალი დიდი, და სიმრავლემან¹⁵ ჭამადთამან აღაზრზინის გულისთქუმანი ბოროტნი.

6. ძუალითა მით ყბისაჲთა¹⁶ მოსრნა სამფსონ¹⁷ უცხოთესლ-ნი, და მოკუდინებითა ნაყროვნებისაჲთა¹⁸ მოსწყდებიან¹⁹ ვნებანი.

7. გულისთქუმამან²⁰ ჭამადისამან შვა ურჩებაჲ, (1) და გემოხსილვამან²¹ ნაყოფისა²² ჭამადისამან²³ გამოკადა ადამი სამოთხით.

* სათაურის გავრძელებად AH-ში სინგურითვე მიუწერიათ: „ქრისტე, წარმომართე ძლევაჲ ვნებათა“.

1 ა. C. 2 ნაყროვნებისათჳს ABCFK, ნაყროვნებისა P. 3 ნაყოფთა FKP (ბერძნულშია: καρποφορία ἡ – ნაყოფიერება). 4 მოლუაწებათა F, მოლუწება K (ბერძნულშია: παρακτιση ἡ – საკმიაწობა). 5 ბერძნულშია: ἐκπρότεια ἡ – თავშეკავება, საკუთარი თავის პერობა. 6 გულისთქმათა C. 7 წარმართთა BCFK. 8 იშლისათაჲ A, იშლისათა BCFK. 9 ვნებათა BCFK, + მათ C. 10 სწლისა K. 11 იშლისათაჲ A, იშლისათა BCFK. 12 საკუშილისა FK. 13 ნივთი ნაყროვნებისაჲ A, ~ ნაყროვნებისა ნივთნი BCFK. 14 არიან – A. 15 სიმრავლემან C. 16 ყბისათა F. 17 სამფსონ A, სამსონ BCFK. 18 ნაყროვნებისათა FK. 19 მოსწყდებიან F. 20 გულისთქუმამან C. 21 გემოხსილვამან F, + მან A. 22 ნაყოფისა – CK. 23 ნაყოფისა ჭამადისამან F, ნაყოფისამან A, ჭამადისამან B (მოგვიანებით სტრიქონზემოთ დაუმატებიათ: „ნაყოფისამან“).

(1) დაბ. 3,6.

8. თითოფერებაჲ¹ სანოაგეთაჲ² ახარებს სასასა, ხოლო ნა-
შობნი მათნი³ გულისთქუმანი⁴ ზრდიან მატლსა უძილსა.

9. მუცელი ნაკლულევანი თანაშემწე⁵ არს მღუძარებისა,⁶ ხო-
ლო სავსე⁷ ჭამადთაგან – აიძულებს ძილად.

10. ჭამადი კმელი და ნაკლულევანი ფრთხილ ჰყოფს გონე-
ბასა,⁸ ხოლო საჭმელნი პოხილნი და სასუმელნი სამთრეველონი⁹
დააბნელებენ გულსა და¹⁰ დაანთქმენ ვნებათა შინა.

11. ლოცვაჲ¹¹ მმარხველისაჲ¹² მართუე¹³ არს არწივისაჲ,¹⁴
მაღალთა შინა მფრინვალე,¹⁵ ხოლო (192vC) ნაყროვნისაჲ¹⁶ –
დამძიებული ჭამადთაგან ქუე-ძურები¹⁷, ვითარცა ორბი მძოროს-
მჭამელი.

12. გარსკულავი მმარხველისაჲ¹⁸ სამყაროსა ცისასა ბრწყი-
ნავს, ხოლო ნ(185rF)აყროვნისაჲ¹⁹ – ბნელსა შინა²⁰ დანთქმულ
არს. (341vA; 273vB; 220rK)

13. არმური ღრუბლისა კშირისაჲ²¹ დაჰფარავს ბრწყინვალე-
ბასა²² მზისასა, და სიზრქე²³ ჭამადთა მრავალთაჲ²⁴ დააბნელებს
გონებასა.

II

1. სარკე²⁵ დაგესლებული²⁶ ვერ უჩუენებს კეთილად სახესა
პირისასა; და გონებაჲ,²⁷ მრავალთაგან ჭამადთა განზრქელებუ-

1 თითოფერება F. 2 სანოაგეთა FK. 3 მათნი – C (B-ში მოგვიანებითაა ჩამატებული ეს სიტყვა). 4 გულისთქუმანი A, გულისთქუმისანი CFK. 5 თანაშემწე C. 6 მღუძარებისა ABC. 7 სავსე C. 8 გონებასა – C. 9 სამთრეველი A, სამთრეველონი BCFK. 10 და + და C. 11 ლოცვა FK. 12 მმარხველისა FK. 13 მართუე BCFK. 14 არწივისა FK. 15 მფრინვალე C. 16 ნაყროვნისა F. 17 ქუე-ძურები A, ქუე-ძურები C, ქუე-ძურების BFK. 18 მმარხველისა FK. 19 ნაყროვნისა AB, ნაყროვნისა FK (ბერძნულშია κραυγασμυτος – უზომოდ მსმელი, მომთვრალე). 20 შინა – C (B-ში მოგვიანებითაა ჩამატებული ეს სიტყვა). ბერძნულშია ἐν σκοτομύτῳ – უმთ-
ვარუბაში. 21 კშირისა K. „არმური ღრუბლისა კშირისაჲ“ ბერძნულში მოკ-
ლედა: ὁμῆχλη ἢ – ნისლი. 22 ბერძნულშია: ἄκρυνας – სხივები. 23 სიზრქე AC, სიზრქე BFK. ბერძნულშია: παχέια ἀνδρόσιν – უხვი (სქელი) ათვისება (საჭმლის). 24 მრავალთა FK. 25 სარკე C. 26 დაგესლებული ABCK, დაბნელებული F. ბერძ. ἰσχυρῶς – დასერილი, ჭუჭყიანი. 27 გონება F.

ლი,¹ ვერ შეიწყნარებს გულისკმისყოფასა² საღმრთოსა.

2. ქუეყანაჲ³ კორდი⁴ აღმოაცენებს ეკალსა, და გონებაჲ⁵ ნაყროვნისაჲ⁶ შეიკრებს გულისსიტყუათა ბილწთა.

3. ვითარცა მწერესა შინა არა იპოების ნელსაცხებელი, ეგრეთვე⁷ გულსა შინა ნაყროვნისასა⁸ არა დაემკდრების წურთაჲ⁹ სულიერთა ხედვათაჲ.¹⁰

4. თუალნი ნაყროვნისანი გამოიკულევენ ხადილობათა,¹¹ ხოლო თუალნი მმარხველისანი ეძიებენ შესაკრებელსა ბრძენთა და ღმრთისმოყუარეთასა.

5. კსენებასა წმიდათასა იხარებნ გული ნაყროვნისაჲ,¹² რაჲთაჲმცა ტაბლაჲ¹³ დაიგო, სავსე¹⁴ სანოაგითა,¹⁵ ხოლო მმარხველი¹⁶ მოსწრაფე¹⁷ არნ¹⁸ ბაძვად ცხორებასა მათსა.

6. მკედარი მოშიში და უგულოჲ¹⁹ ძრწინ²⁰ რაჲჲმს ესმინ²¹ კმაჲ²² საყურისაჲ,²³ მაუწყებელი ბრძოლისაჲ,²⁴ და ნაყროვანი²⁵ მწუხარე²⁶ არნ²⁷ ესმინ²⁸ რაჲ ქადაგებაჲ მარხვისაჲ.²⁹

7. მონაზონი³⁰ ნაყროვანი ხარკისა თანამღებ³¹ არს მუცლისაჲ,³² რომლისა(164rN)გან გუემული იზღვევის დღითი-ღღე³³ ხარკისა³⁴ მიცემად, ხოლო მმარხველი მსთუად მისწუთეს³⁵ ცხორებასა უვნებლობისასა.¹

1 განზრქებული A, განზრქელებული CFK. 2 გულისხმისყოფასა BCF. ბერძ. γυναιξ ἢ – შეცნობა, ცოდნა. 3 ქენა F. 4 კორდი – χερσαίμεισα – ხმელი, გამოშშრალი. 5 გონება F. 6 ნაყროვნისა FK. 7 ეგრეთვე C. 8 „გულსა შინა ნაყროვნისასა“, ბერძნულშია ἐν γαστρίμαρψα – „ნაყროვანში“. 9 წურთა FK. ბერძნულშია: ἐλάνδη ἢ – კეთილსურნელება. 10 ხედვათაჲ AC, ხედვათა FK. 11 σμαρπιοῖα ἢ – ნადიმი, ღვინის სმა. 12 ნაყროვნისა K. 13 ტაბლა FK. 14 სავსე C. 15 სანოაგითა B. „რაჲთაჲმცა ტაბლაჲ დაიგო, სავსე სანოაგითა“ – ბერძნულში არაა, ქართველ მთარგმნელს დაუმატებია, წინა ფრაზის განმარტების მიზნით. 16 მმარხველი A, მმარხველისაჲ BC, მმარხველისა FK. 17 მოსწრაფე C. 18 არნ A, არს BCFK. 19 უგულო FK. „მოშიში და უგულოჲ“ ბერძნულში ერთი სიტყვითაა გადმოცემული – Δειλὸς (მხდალი); უგულოჲ – „გულადის“ (მაძაცის) ანტონიმია. 20 ძრწინის F. 21 ესმის CK. 22 კმა F. 23 საყურისა F. 24 ბრძოლისა FK. 25 ნაყროვანი B. 26 მწუხარე C. 27 არნ ABCK, არს F. 28 ესმის BCK. 29 ქადაგება მარხვისა F, მარხვისა K. 30 მონაზონი A, მონაზონი K. 31 თანამღები A, თანამღებ BCFK. 32 მუცლისა ABK. 33 დღითი-ღღე C. 34 ხარკის BFK. 35 მისწუთების K. ხოლო მმარხველი... უვნებლობისასა – A.

8. მოგზაური მალემსრობოლი ადრე (342rA) მიიწიოს ქალაქად, და მონაზონი¹ მმარხველი მსთუად მისწუთეს ცხორებასა უვნებელობისასა.*

9. მოგზაური მცონარი² ვერ მიიწიოს³ სადგურად, არამედ უდაბნოსა⁴ სავანე⁵ ყვის ჰაერთა ქუეშე,⁶ და მონაზონმან ნაყროვანმან⁷ ვერ მოიგის⁸ სავანე⁹ უვნებელობისაჲ.¹⁰

10. ორთქლი საკუმეველისაჲ¹¹ სურნელ ჰყოფს ჰაერთა,¹² და ლოცვაჲ¹³ (274rB) მმარხველისაჲ¹⁴ წარემართების ვითარცა საკუმეველი რჩეული¹⁵ წინაშე ღმრთისა.

11. უკუეთუ მისცე¹⁶ თავი შენი გულისთქუმასა ჭამადთასა, არარაჲ კმა¹⁷ გეყოს აღსრულებად გემოთა მათ, (193rC) რამეთუ გულისთქუმაჲ¹⁸ ჭამადთაჲ¹⁹ ცეცხლი არს, მარადის მოტყინარე,²⁰ რომელი-იგი არა განძღების შეწუვად ნივთსა მას ჭამადთასა.

12. ჭამადმან ზომითმან აღავსის მუცელი წესიერისაჲ,²¹ ხოლო ნაყროვნისაჲ²² არასადა იტყუოს თუ – „კმა არს“.

13. განაყრობამან კელ(185vF)თამან იოტა ამაღლეკი, და მადლი მმარხველისაჲ²³ დაიმორჩილებს ვნებათა.

III

1. მოსპე²⁴ შენგან,²⁵ ღმრთისმოყუარეო, ყოველი გულისსიტყუაჲ ხენეში და ასონი კორცთა შენთანნი ძლიერად მოაკუდინენ, რამეთუ ვითარცა მბრძოლმან მოკლულმან²⁶ ვერ სადა შეგამინის, ეგრეთვე²⁷ მარხვისა²⁸ მიერ მომკუდართა კორცთა ვერ სადა შეაშფოთონ სული შენი.

* ეს მუხლი გამოტოვებულია BCFK-ში.

1 მონოზონი A. 2 მცონარე B, მცონარზ C. 3 მიიწიოს AK, მიწიოს F. 4 უბანთა C (თავიდან B-შიც „უბანთა“ ეწერა, შემდეგ სტრიქონზემოთ „და“ ჩაუბატებიათ, შესწორების მიზნით). 5 სავანზ C. 6 ქუეშმ A, ქშმ C. 7 ნაყროვანმან K. 8 მოიგის A, მოიგოს BCFK. 9 სავანზ C. 10 უვნებელობისა AK. 11 საკუმეველისა FK. 12 ჰაერსა A, ჰაერთა BCFK. 13 ლოცვა FK. 14 მმარხველისა FK. 15 რჩეული – BCFK. 16 მისცმ C. 17 კმა A] საჭმლად F, – BCK. 18 გულისთქუმა FK. 19 ჭამადთა FK. 20 მოტყინარზ C. 21 წესიერისა K. 22 ნაყროვნისა FK. 23 მმარხველისა K. 24 მოსპმ C. 25 შენგან A, შენ BCFK. 26 მოკლულმან – K. 27 ეგრეთვე C. 28 მარხვსა K.

2. არა ელმინ ცეცხლისა მიახლებითა გუჲსა მკუდრისასა,¹ არცა გულსა მმარხველისასა შეეხნიან გულისთქუმანი ბილწნი. (342vA)

3. უკუეთუ (220vK) მოჰკლა მეგჳტელი,² და დაჰფალ³ იგი ქჷშასა შინა, (1) და უკუეთუ მოაკუდინნე გულისთქუმანი, დაჰფლენ იგინი მარხვასა შინა და სიმდაბლესა, რამეთუ ქჷშამ⁴ სახე არს სიმდაბლისა და მარხვისამ,⁵ რამეთუ კმელი არს და შემჷს-რვილი და უცხო სიპოხისაგან.

4. ვითარცა ქუეყანამ პოხილი აღმოაცენებს თივასა, ეგრეთვე⁶ კორცთა შინა ზრქელთა და მრავალთაგან ჭამადთა განპოხებულთა იშუებენ ვნებანი.

5. ალი დაშრეტილი აღეტყინის⁷ დართვითა ფიჩხისამთა;⁸ და⁹ გულისთქუმა¹⁰ დამცხრალი განახლდების¹¹ სიმადრითა¹² ჭამადთამთა.¹³

6. ნუ შეიწყალე კორცთა შენთა მარხვისათჳს წესიერისა, ნუცა¹⁴ განასუქებ მათ სიმრავლითა (274vB) სანოვაგეთამთა,¹⁵ რამთა არა აღგიდგინნეს ბრძოლანი დიდნი, ვიდრემდის წარტყუნოს სული შენი და მიგცეს მონად ეშმაკსა მას სიძვისასა.

7. ცხენმან კეთილად დამწყსილმან¹⁶ არა დასცის მკედარი, არამედ ჰმორჩილობნ აღურთა,¹⁷ ვიდრეცა¹⁸ ჰნებაენ ზუღამჳღომელსა. ეგრეთვე კორცნი ესე დაიმწყსებიან მარხვითა¹⁹ და მღჳძარებითა, და არა ურჩ ექმნებიან აღურთა მათ საღმრთოჲსა²⁰ მოღუაწებისათა. (193vC) ამისთჳსცა შშჯლობით იქცევიან და და-

1 მკუდრისასა A, მომკუდარსა BCFK. 2 მეგჳტელი K. 3 დაჰფალ A, დაჰფლა BFK. 4 ქჷშა FK. 5 მარხვისა K. 6 ეგრეთვე C. 7 აღეტყინების C. *ἀναλμπτει* – ხელახლა აინთება. 8 ფიჩხისათა FK. 9 და – BF. 10 გულის თქმა FK. 11 განახლდების A, განახლდის BCFK (*ἀναζωοποιῶ* – ხელახლა ანთება, გაცოცხლება. *ἀναζωοποιῶμαι* – კვლავ აღიგზნება). 12 სიმადრითა A (*ἐν κέρει*), სიმრავლითა BCFK. 13 ჭამადთათა F. 14 ნუ C (B-ში კერძოდ „ნუ“ დაუწერიათ, შემდეგ ჩაუმატებიათ „ცა“). 15 სანოვაგეთათა ACF, სანოვაგეთამთა BK. 16 დამწყილმან BCK. 17 აღურსა A, აღურთა BCFK. 18 ვიდრეცა A, ვიდრე BCFK. 19 მარხვითა KP, + და ლოცვითა K. 20 სწლოთა F.

(1) იხ. გამოსლ. 2,12.

წყნარებულად გონებაჲ იგი, და¹ ხადინ უფალსა, რომლისაჲ² არს დიდებაჲ უკუნიითი-უკუნისამდე,³ ამენ.⁴ (343rA; 164vN)

სიტყვსგებაჲ⁵ გულისსიტყუათა მიმართ ნაყროვნებისათა⁶

თავი ა.⁷ გულისსიტყვსა⁸ მიმართ, რომელი იტყვნ, ვითარმედ შესაძლებელ არს თუნიერ შრომისაცა და მარხვისა მოგებად⁹ სათნოებათაჲ¹⁰ და შესლვად ცხოვრებასა საუკუნოსა,¹¹ მიუგე¹² სიტყუაჲ წმიდისა¹³ სახარებისაჲ:¹⁴ „შევედით¹⁵ იწრომსა¹⁶ მისგან ბჭისა, რამეთუ ვრცელ არს ბჭჲ¹⁷ და ფართო¹⁸ არს¹⁹ გზაჲ, რომელსა მიჰყავს წარსაწყმედელსა, და მრავალნი ვლენან მას ზედა,²⁰ ვითარ-იგი იწრომ არს ბჭჲ და საჭირველ გზაჲ,²¹ რომელი მიიყვანე(186rF)ბს ცხოვრებად, და მცირედნი²² არიან მავალნი მას შინა. (1)

თავი ბ.²³ გულისსიტყვსა მის²⁴ მიმართ, რომელი იტყვნ თუ – არაჲ²⁵ არს სარგებელი მარხვისაგან! არცა რას შეეწევის²⁶ იგი სიწმიდესა!* – მიუგე²⁷ სიტყუაჲ მოციქულისაჲ:²⁸ „ყოველივე²⁹ იგი³⁰ მოლუაწე³¹ მარადის იმარხან და ყოველსა მოითმენ; მათ სამე³² – რამათა განხრწნადი გურგუნი მიიღონ,³³ ხოლო

* A-ში ეს ფრაზა ასეა განკეთილი: „რომელი იტყვნ: თუ არაჲ არს სარგებელი მარხვისაგან, არცა რას შეეწევის იგი სიწმიდესა“.

1 გონებაჲ იგი, და დაწყნარებულად A] ლ და დაწყნარებულად გონებაჲ იგი, და F. 2 რომლისა FK. 3 უქ~უქ~ C. 4 ამინ FP. 5 სიტყვსგება F. 6 ნაყროვნებისათჳს K. 7 თავი ბ~ BCFKN. 8 გულისსიტყვსა + მის CK. 9 მოგებაჲ C, მოგება BFK. 10 სათნოებებათაჲ A, სათნოებათა FK. 11 საუკუნესა AK, საუკუნოსა BC. 12 მიუგე C. 13 წმიდისა – A. 14 სახარებისა FK. 15 შევედით A, შევიდეთ CFK. 16 იწროსა FK. 17 ბჭჲ ABC, ბჭე FK. 18 ფართო BCFK, ფართო A. 19 არს – BCFK. 20 ზედა – A. 21 რომელსა მიჰყავს წარსაწყმედელსა, და მრავალნი ვლენან მას, ვითარ-იგი იწრომ არს ბჭჲ და საჭირველ გზაჲ – BCFK. 22 მცირედ BK. 23 თავი გ~ BCFKN. 24 მის – BF. 25 არაჲ A, რაჲ BCFK. 26 შეეწევის C. 27 მიუგე C. 28 მოციქულისა F. 29 ყ~ივ C. 30 იგი – BCFK. 31 მოლუაწე C. 32 სამე C. 33 მიიღოს BCF.

(1) მათე 7,13-14 (აქ ეფთვიმე ამ ფრაზის თავისებურ რედაქციას იძლევა).

ჩუენ¹ – უზრწნელი. მე² უკუე³ აწ ეგრეთ⁴ ერბი, ვითარცა არა უჩინოდ; ეგრეთ ვიჭირვი, ვითარცა არა ჰაერსა ვსცემ. აღვიკრძალავ კორცთა ჩემთა შრომითა და დავამონებ; ნუუკუე სხუათა უქადაგებდე.⁵ და მე⁶ გამოუცდელ ვიყო“. (1)

თავი გ.⁷ გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი გუაი(275rB)-ბულებნ⁸ დღესასწაულთა ჭამად კორცისა⁹ და სუმაღ ღვნისა, და მიზეზობნ¹⁰ უძღურებასა კორცთასა, მიუგე¹¹ სიტყუამ¹² გამოსლვათამ:¹³ „და¹⁴ დაჯდა ერი იგი ჭამად და სუმაღ, და აღღგეს მღერად, და უზორეს ბელფეგორეს“. (2) (343vA) და კუალად მიუგე¹⁶ (221rK) სიტყუამ ფსალმუნისამ: „ჭამეს და განძღეს ფრიად და გულისთქუმა¹⁷ მათი მოსცა მათ. იყო-ლა საჭმელი პირსა მათსა და რისხვამ¹⁸ ღმრთისამ¹⁹ აღკდა²⁰ მათ ზედა“. (3)

თავი დ.²¹ გულისსიტყჳსა მის²² მიმართ, რომელი აიბულებნ აღვსებად მუცლისა²³ ჭამადითა და სასუმელითა, და ბრძოლათა სიძვისათა არა მოიკსენებნ,²⁴ მიუგე²⁵ სიტყუამ მეორისა²⁶ შჯულისამ:²⁷ (194rC) „შჭამო²⁸ რამ და განსძღე,²⁹ ეკრძალე³⁰ თავსა შენსა, ნუუკუე იშუებდეს გული შენი, და დაივიწყო³¹ უფალი ღმერთი შენი, რომელმან გამოგიყვანა ეგვპტით სახლისა მისგან კირთებისა“. (4)

თავი ე. გულისსიტყჳსა მის³² მიმართ, რომელი იტყუნ თუ – მძიმე³³ არს მცნებაჲ მარხვისაჲ,³⁴ (165rN) მიუგე³⁵ სიტყუამ მეორისა³⁶ შჯულისამ:³⁷ „რამეთუ მცნებაჲ ესე, რომელსა დღ-

1 ჩუენ] რომელმან F, ჩუენ – C. 2 მმ C. 3 უკუე C. 4 ეგრეთ A, ეგრე BCFK. 5 უქადაგებლმ C. 6 მმ C. 7 თავი დ⁷ FKN. 8 გუაიბულებნ ACK, გუაიბულებნ BF. 9 კორცსა K. 10 მიზეზობნ BF. 11 მიუგმ C. 12 სიტყუა K. 13 გამოსლვათა FK. 14 და – A. 15 ბელფეგორს K. 16 მიუგმ C. 17 გ⁷ლისთქმა F. 18 რისხვა K. 19 დ⁷ისა F. 20 აკდა A, აღკდა CFK. 21 თავი ე⁷ BCFKN (აქ ბოლომდე მისდევს ნუმერაცია თითო ერთეულით მეტი). 22 მის – C. 23 მუცლისა A. 24 მოიკსენებნ K. 25 მიუგმ C. 26 მეორისა] ბ A. 27 შჯულისა FK. 28 სჭამო A, შჭამო CFK. 29 განსძღმ C. 30 ეკრძალმ C. 31 დაივიწყო A. 32 მის – C. 33 მძიმე C. 34 მცნება მარხვისა F. 35 მიუგმ C. 36 მე-ბ A. 37 შჯულისა K.

(1) I კორ. 9,25-27. (2) გამოსლ. 32,6. (3) ფს. 77,29-31. (4) II შჯ. 6,12-13.

ეს¹ გამცნებ შენ, არა მძიმე² არს, არცა შორს არს შენგან“. (1)

თავი ვ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელსა სწადინ სი-
მაძღრმე³ სანოაგეთაჲ⁴ და ღვნისაჲ,⁵ და იტყვნ თუ – არაჲაჲ
ბოროტი შეგემთხუევის,⁶ მიუგე⁷ სიტყუაჲ მეორისა⁸ შჯუ-
ლისაჲ:⁹ „ჭამა იაკობ და¹⁰ განძლა და შესტრიობდა საყუარელი
იგი თესი. განსუქნა, განსხუნა,¹¹ განიშუა, დაუტევა ღმერთი, შემო-
ქმედი თესი, და განუდგა ღმერთსა, მაცხოვარსა თესსა“. (2)

თავი ზ. გულისსიტყვსა მის¹² მიმართ ნაყროვნისა, რომელი
არა შეგინდობნ მწუხრამდინ¹³ მარხვად, არამედ გაიძულებნ¹⁴ სა-
მხრად ჭამად, მიუგე¹⁵ სიტყუაჲ წიგ(186vF)ნისაგან მეფეთაჲ-
სა:¹⁶ (275vB) „არავინ ჭამოს¹⁷ პური მწუხრამდინ,¹⁸ ანუ სხუაჲ¹⁹
რაჲ ჭამადი, (344rA) ვიდრემდის შური ვიგო მტერთა ზედა“. (3)

თავი მ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მეტყვნ: აჲ
ესერა, მოკლებულ არს პური და ზეთი და ყოველი საკმარი;
ვინაჲ მოიგო, რამეთუ უღონო²⁰ ხარ? – მიუგე²¹ სიტყუაჲ
წიგნისაგან მეფეთაჲსა:²² „ამას იტყვს უფალი ღმერთი ის-
რაელისაჲ:²³ სარქუანსა²⁴ მას ფქვილისასა²⁵ არა მოაკლდეს და
რქასა მას ზეთისასა არა დააკლდეს, ვიდრე დღემდღე²⁶ მოცემისა
უფლისა მიერ წჷმად²⁷ ქუეყანასა“. (4)

თავი თ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი იტყვნ, ვი-
თარმედ – სიმაძღრითა პურისა²⁸ და სხუათა ჭამადთაჲთა და
კმარებითა სასუმელთაჲთა და განსუენებითა ეგების სლვად გზა-

1 დღეს A, დღეს BCFK. 2 მძიმე C. 3 სიმაძღრე BFK. 4 სანოაგრეთა K. 5
ღვნისა AK. 6 შეგემთხუევის CFK. 7 მიუგე C. 8 მე-ბ AF. 9 შჯულისა FK. 10
და – A. 11 განსხუნა A, განსხუა BCF (განსხობა – გამსხვილება, გასუქება). 12
მის – F, მის + მის B. 13 მწუხრამდინ A, მწუხრამდმ C, მწუხრამდე BFK. 14
აიძულებნ A. 15 მიუგე C. 16 მეფეთასა F. 17 ჭამოს AK, ჭამის BF. 18
მწუხრამდინ A, მწუხრამდმ C, მწუხრამდე BF, მწუხრამდე K. 19 სხუა F. 20
უღონოა C. 21 მიუგე C. 22 მეფეთასა F. 23 იმწლისა ABC, იმწლისა FK. 24
სარქუანსა F. 25 ფქვილისა F. 26 დღემდღე C. 27 წჷმა FK. 28 პურისათა K.

(1) II შჯ. 30,11. (2) II შჯ. 32,15. (3) I მეფ. 14,24 (ეფთვიმე იძლევა ამ
მუხლის პერიფრაზს). (4) III მეფ. 17,14 (ეფთვიმე იძლევა თავისებურ რელაქ-
ციას; ოშკის ბიბლიაში „ფქვილის სარქუანისა“ და „ზეთის რქის“
ნაცვლად „საფქვილ“ და „საზეთ“ წერია).

სა მონაზონებისასა,¹ — მოუგე,² ვითარმედ:³ არა ესრეთ განწესებულ⁴ არს ცხორებაჲ წმიდათაჲ,⁵ ვითარცა (194vC) იტყჳს მოციქული — „იქცეოდეს ხალხებიტა და თხისტყაუებითა,⁶ ნაკლულევანნი, ჭირვეულნი, ძვრხილულნი, რომელთა ღირსვე არა იყო სოფელი ესე, უდაბნოთა ზედა შეცთომილნი, მათა და ქუაბთა და კურელთა ქუეყანისათა“? (1)

თავი ი. გულისსიტყჳსა მის⁷ მიმართ, რომელი იტყჳს⁸ — იზრუნე⁹ და მოირეწე¹⁰ უმეტესი საკმარი, რამეთუ (221vK) ესე, რომელ გაქუს, არა კმა არს შენდა და მომავალთა ძმათა, — მოუგე¹¹ სიტყუაჲ დავითისი: „უფალმან მშწყსოს¹² მე¹³ და მე არაჲ¹⁴ მაკლდეს; განმზადოს წინაშე ჩემსა ტაბლაჲ¹⁵ საშურებელად მაჭირვებელთა ჩემთა“. (2)

თავი ია. (165vN) გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი აძებულენ პურისა ფრიადისა შეკრებად და აშინენ მოწვეწასა სიყმილისასა, მოუგე¹⁶ სიტყუაჲ დავითისივე:¹⁷ „ყრმა ვიყავ და¹⁸ დავებრდი,¹⁹ და არა ვიხილე მართალი (344vA) დაგდე(276rB)ბულ, არცა²⁰ თესლი მისი მთხოველ²¹ პურისა“. (3)

თავი იბ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი შთაუგდენ²² გულსა შინა ზრუნვასა საზრდელისა და²³ სამოსლისასა,²⁴ და სულიერთა²⁵ საქმეთა ზრუნვასა²⁶ დაავიწყებენ,²⁷ სიტყვსგებაჲ²⁸ წმიდისა²⁹ სახარებისაგან: „ნუ პზრუნავთ³⁰ და იტყეთ — რაჲ ვჭამოთ ანუ რაჲ ვსუათ, ანუ რაჲ შევიძოსოთ, — რამეთუ ამას ყოველსა წარმართნი ზრუნვენ, რამეთუ იცის მამამან თქუნ-

1 მონაზონებისასა A. 2 მოუგმ C. 3 ად C (თავიდან B-შიც „ად“ დაუწერიათ, შემდეგ შეუსწორებიათ: „ეად“). 4 განწესესებულ A. 5 წმიდათა A. 6 და თხისტყაუებითა — A. 7 მის — C. 8 იტყჳს ABK, მეტყჳს C, იტყჳს F. 9 იზრუნმ C. 10 მოირეწმ C. 11 მოუგმ C. 12 მწყსოს ABCFK. 13 მმ C. 14 არა BCKA. 15 ტაბლა K. 16 მოუგმ C. 17 დავითისი A, დავითისივე C. 18 და — AC. 19 დავებრდი A. 20 არცადა B. 21 მთხოველ A, მთხოულ BCFK. 22 შთაგდენ A, შთაუგდენ BCF. 23 და — C. 24 სამოსლისასა A, სასუძელისასა BCFK. 25 სულიერთა B. 26 ზრუნვასა — C. 27 დაავიწყებენ K. 28 სიტყვსგება F. 29 წმიდისა — A. 30 ზრუნავთ A, პზრუნავთ CFK.

(1) ებრ. 11,37-38. (2) ფს. 22,1; 22,5. მისდევეს ფსალმუნის 9 რედაქციას ერთი განსხვავებით: „განმზადოს“ (და არა „განმზადეს“). (3) ფს. 36,25.

მან, რამ-იგი¹ გიქმს ამათ ყოველთაგანი.² ზოლო თქუენ³ ეძიებდით პირველად სასუფეველსა ღმრთისასა და⁴ სიმართლ(187rF)ესა მისსა, და ესე ყოველი შეგებინოს თქუენ⁵. (1)

ამისვე⁶ გულისსიტყუსა მიმართ დავითისიცა სიტყუაჲ მიუგე:⁷ „რამეთუ ვთქუ: უმჯულოებაჲ ჩემი მიუთხრა და ვზრუნვიდე მე⁸ ცოდვათა ჩემთათჳს“. (2) *

თავი ივ. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი მეტყვნ – ნუ ესრეთ დაამდაბლებ სულსა შენსა და შეჰმუსრაჲ კორცთა შენთა მარხვითა და მლუძარებითა და შრომითა, – სიტყუსგებაჲ⁹ დავითისგან: „შურებოდა იგი უკუენისამდე¹⁰ და ცხონდა სრულიად; არა იხილოს მან განსახრწნელი, რაჟამს იხილონ ბრძენთა სიკუდილი“. (3) (195rC)

თავი იდ. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი შეაურევებნ¹¹ ნაკლულევანებისათჳს საზრდელისა, სიტყუსგებაჲ¹² დავითისგან: „მიუტევე¹³ უფალსა ზრუნვაჲ¹⁴ შენი, და¹⁵ მან გამოგზარდოს შენ“. (4) **

* ფს. 37,19-ის „მიუთხრა“ გიორგიეული ფსალმუნის გამოცემებში „მე უთხრა“–თი არის შეცვლილი. ძველ რედაქციებში, რომელთაც ეყრდნობა ეფთვიძე, „მიუთხრა“ წერია (იხ. ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, მ. შანიძის გამოცემა, თბ., 1960, 96). იგივე ფორმა უნდა გადასულიყო გიორგიეულ ნუსხაშიც, ხოლო „მე უთხრა“ პირველ გადამწერთა შეცდომა უნდა იყოს, რაც მოგვიანებით ფართოდ გავრცელებულა. ამას გვაფიქრებინებს ის, რომ ამ „მიუთხრობის“ ბერძნული შესატყვისი ძაყყჲლ (უწყება, აღიარება, დამოწმება), „მიუთხრობდე“ გადატანილი ფსალმუნის სხვა ადგილებში (70,17-18; 77,6; 88,2; 141,3; 144,4), ასევე მონათესავე მნიშვნელობის ძაყყჲლ (ფს. 18,2-3; 21,32; 49,6; 50,17; 70,15; 91,3), ღჲყყჲლ (ფს. 9,15; 72,28; 78,13; 106,22) და დიყყჲლ (58,13). ** ეს მუხლი K-ში ჩატანლია ერთი მუხლით ქვემოთ, ფს. 101,8-ის მომდევნოდ.

1 რამ BCFK. 2 ყოველთაგან BCFK. 3 თქუენ – C (B-შიც გამოტოვებული იყო და მოგვიანებით შეუესიათ). 4 და – F. 5 ამისვე C. 6 მიუგე C. 7 მმ C. 8 სიტყუსგება F. 9 უკუენ C. 10 რომელი შეაურევებნ – CK (B-შიც გამოტოვებული იყო და მოგვიანებით შეუესიათ სტრიქონზემოთ). 11 სიტყუაჲ A, სიტყუსგებაჲ BC, სიტყუსგება F. 12 მიუტევე C. 13 ზრუნვა F. 14 და – C. 15 შენ – F.

(1) მათე 6,31-33. „წარმართნი ზრუნვენ“ – ეფთვიძემ მიერ შემოტანილი ვარიანტია. ამის ნაცვლად სხვა ყველა ძველ თარგმანში გვაქვს: „წარმართნი ეძიებენ“ (ἐπιζητεῖν). (2) ფს. 37,19. (3) ფს. 48,9-11. (4) ფს. 54,23.

თავი იე. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი მეტყჳნ თუ — არაჲ¹ სარგებელ არს ფრიადი მღჳძარებაჲ,² რამეთუ³ უფროჲსად⁴ მრავალთა გულისსიტყჳთა შემოჰკრებს გულსა შინა, — სიტყჳსგებაჲ⁵ წმიდისა⁶ საზარებისაგან: „იღჳძებლით (345rA) და ილოცეველით, რამთა არა შესჳდეთ განსაცდელსა“. (1) და დავით იტყჳს: „უძილ ვიყავ და დავადგერ ვითარცა სირი მხოლოჲ⁷ (276vB) სართულსა ზედა“. (2)

თავი ივ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი მპარალელენ⁸ ზეთისა არა-ჭამასა, და არა მოიქსენებნ სიტყჳსა მას დავითისსა, რომელ⁹ იტყჳს: „მუკლნი¹⁰ ჩემნი მოუძღურდეს მარხვითა, და კორცნი ჩემნი იცვალნეს ზეთისათჳს“ (3) — ესე იგი არს უზეთობისაგან“. (166rN)

თავი იზ. გულისსიტყჳსა მის¹² (222rK) მიმართ, რომელი მეტყჳნ თუ — სიკუდილისა საღმობაჲ შეგემთხუევის მარხვისაგან და მოსწყდები უწინარეს ღლისა შენისა, სიტყჳსგებაჲ დავითისგან: „არა მოკჳლდე,¹³ არამედ ვცხონდე¹⁴ და განვთქუნე მე¹⁵ საქმენი უფლისანი. სწავლით განმსწავლა მე¹⁶ უფალმან და სიკუდილსა არა მიმცა მე“. (4)

თავი ით. გულისსიტყჳსა მის მიმართ,¹⁸ რომელი მეტყჳნ — დასცხერ მცირედ შრომისაგან¹⁹ და²⁰ მარხვისა და მღჳძარებისა,²¹ და ეც განსუენებაჲ²² უბადრუკთა მაგათ კორცთა შენთა! — სიტყჳსგებაჲ²³ დავითისგან: „არა ვსცე²⁴ ძილი თუალთა

1 არა CF. 2 მღჳძარება F. 3 რამეთუ CF, და A. 4 უფროსად F. 5 სიტყჳსგება F. 6 წმიდისა — A. 7 მხოლო F. 8 მპარალელენ A, მპარალეონ BCFK. 9 რომელსა BCFK. 10 მოკლნი K. 11 უზეთობისაგან BCFK. 12 მის — C. 13 მოკჳლდე C. 14 ვცხონდე C. 15 მე — A, მმ C. 16 მმ C. 17 მმ C. 18 მის მიმართ] მისთჳს C. 19 შრომათაგან A. 20 და — A. 21 მღჳძარებისათა A, და მღჳძარებისა — BCFK. 22 განსუენება BF. 23 სიტყჳსგება F. 24 ვსცე C.

(1) მათე 26,41; მარკ. 14,38; ლუკა 22,40. (2) ფს. 101,8. (3) ფს. 108,24. ძველ ვარიანტებს („ზეთისაგან“ და „ზეთითა“) ეფთვიმე ცვლის დაზუსტებული ვარიანტი: „ზეთისათჳს“ (δὲ ἔλαιον), რაც ნიშნავს: „ზეთის გამო“. „ზეთის მიზეზით“, და რადგან სიტყჳსიტყჳითმა თარგმანმა ბუნდოვანება შემოიტანა, იქვე განმარტავს, რომ წინამდებარე კონტექსტში აქ იგულისხმება უზეთობა. (4) ფს. 117,17-18.

ჩემთა,¹ არცა პრული წამთა ჩემთა, არცა განსუენებაჲ კორცთა ჩემთა,² ვიდრემდის ეპოვო³ მე⁴ ადგილი უფლისაჲ⁵ და საყოფელი ღმრთისა იაკობისი“. (1)

თავი ით. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი გუასურებენ⁶ სუმაღ ღვინისა და მეტყვნ წყლისაგან დარღუევასა სტომაქისა⁷ და ღძღლ-ფაწალისასა, (187vF) სიტყვსგებაჲ⁸ იგავთაგან: „რომელსა დაუტბეს სუმაღ ღვინისაჲ, საყოფელთა შინა მისთა (195vC) დაუტეოს⁹ უპატიობაჲ¹⁰ ვნებათაჲ,¹¹ (2) რამეთუ მავნებელ არს ღვინო¹² ფრიაღი და (345vA) მაგინებელ არს მთრეალობაჲ და უგუნურთა შეიტკბონ იგი“. (3)

თავი კ. გულისსიტყვსა მის¹⁴ მიმართ, რომელი გუაწუენ¹⁵ შექცევად გემოთა საჭმელთასა, და სათნოებათა¹⁶ ზრუნვასა შეურაცხ-ჰყოფნ და დაგუაეიწყებნ, სიტყვსგებაჲ¹⁷ იგავთაგან: „ყოველსა შინა (277rB) ზრუნვასა ერთი არს მეტი, ზოლო ტკბილი იგი და უღმობელი ნაკლულევანებასა იყოს, რამეთუ ვითარცა კაწახი კბილთა მავნებელ,¹⁸ და კუამლი – თუალთა, ეგრეთცა¹⁹ უშეჯულობაჲ²⁰ – მოქმედთა მისთა“. (4)

თავი კა. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი ფრიაღისა მარხვისაგან ბევრეულთა გვრუნებენ²¹ მოწყლულთა სტომაქითა და ღძღლ-ფაწალითა,²² სიტყვსგებაჲ²³ იგავთაგან: „ყოველსა ჟამსა²⁴ თუალნი უკეთურთანი მოელიან ბოროტსა, ზოლო სახიერნი იგი დაეყუდნიან მარადის. (5) უცნობელი იგი ნაკლულევან იქნის გონებით, ზოლო კაცი გონიერი განმართებულად²⁵ ვაღნ“. (6)

1 ჩემთა – A. 2 ჩემთა – A. „არცა განსუენება კორცთა ჩემთა“ მოგვიანებითა ჩამატებული სტრიქონზემოთ F. 3 ეპოო AK. 4 მე C. 5 უფლისა F. 6 გუასურებნ K. 7 სტომაქისასა C. 8 სიტყვსგება A. 9 უტეოს – CK. 10 უპატიობა A, უპატიობაჲ B, უპატიობაჲ C. 11 ვნებათა K. 12 ღვინო K. 13 იგი – K. 14 მის – C. 15 გუაწუენ ABCK, გუასწაენ F. 16 სათნოებათა A. 17 სიტყვსგება F. 18 ~ მავნებელი კბილთა K. 19 ეგრეთვე FK, ეგრეთვე C. 20 უსეჯულობაჲ K. 21 გვრუნებნ ACK, გვრუნებენ BF. 22 ღძღლ-ფაწალითა F (C-შიც ვერ „ღძღლ-ფაწალითა“ დაუწერიათ, შემდეგ ჩაუმატებიათ „ა“). 23 სიტყვსგება F. 24 ჟამსა] შინა C. 25 განმართებულად BCFK.

(1) ფს. 131,4-5. (2) იგავ. 12,11ა. (3) იგავ. 20,1. (4) იგავნი 14,23; 10,26. (5) იგავნი 15,15. (6) იგავნი 15,21.

თავი კბ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი უნდოთა და შეურაცხთა ჭამადათვის შეგ(166vN)უაურებენ და შეგუაჭირებენ, სიტყვსგება¹ იგავთაგან: „შჯობს² მცირელი ნაწილი შიშითა ღმრთისადთა,³ ვიდრე საუნჯეთა ღიღთა უშიშებით. შჯობს⁴ სტუმრობა⁵ მსლითა, მოყუარებით და მადლით, ვიდრე ზუარაკთა, დაკლულთა ბაგათაგან მტერობით. (1) უმჯობეს არს მცირელი⁶ პური გემ(222vK)ოათ⁷ და მშვდობით, ვიდრე სახლი სავსმ⁸ ყოვლითა კეთილითა (346rA) და სიცრუვისა⁹ საკლველითა¹⁰ ლალვით“. (2)

თავი კგ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი გუაიძულენ¹¹ ღლესასწაულთა სანუკვარისა¹² ქნად და ნუგეშინისცემად კორცთა თვსთა, სიტყვსგება¹³ იგავთაგან: „არა შეჰგავს უგუნურისა¹⁴ შეება¹⁵ (196rC) ეგრეთვე,¹⁶ უკუეთუ მონაჲ ჰმძლავრობდეს უფალთა თვსთა გინებით და მძლავრობით“. (3)

თავი კდ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი თვნიერ ღიღისა უძლურებისა სუმაღ ღვინისა გუაწუვენ, და რეცა სტომაქისა დარღუევისაგან გუა(277vB)კრძალებენ,¹⁸ სიტყვსგება¹⁹ იგავთაგან: „არაწმიდება¹⁹ არს, რომელთა იკუშიონ ღვინო²⁰ ფრიად,²¹ და საგინებელ – მთრვალობაჲ, და ყოველი რომელი აღერიოს მათ, ვერ იყოს ბრძენ“. (4)

თავი კე. (188rF) გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მიბიტაცებენ ჩუენ²² ფიცით სიტყვსმიცემად ღმრთისა მარხვისა²³ რაჲსათვსვე²⁴ და ფიცით აკრებად რაჲსავე²⁵ საჭმლისა, რომელი-ესე²⁶ სამონაზნოჲსა²⁷ მოქალაქობისა და წესისაგან²⁸ სრულიად

1 სიტყვსგება K. 2 სჯობს BFK. 3 ღისათა F. 4 შჯობს B, სჯობს ACFK. 5 სტუმრობა FK. 6 მცირედ A. 7 გემით K. 8 სავე ABCFK. 9 სიცრუისა C. 10 საკლველითა A, საკლველთა C, საკრველითა BF, საკრველთა K. 11 გუაიძულენ BF. 12 სანუკვრისა C. 13 სიტყვსგება F. 14 უგუნურსა C. 15 შეება AF. 16 ეგრეთვე – C (B-შიც გამოჩენილად და მოგვიანებით შეუესიათ სტრიქონზებით). 17 მძლავრებით C. 18 გუაკრძალებენ ABCF, განგუაკრძალებენ K. 19 არაწმიდება FK. 20 ღვინო K. 21 ჯლდ K. 22 აჟენ – K. 23 მარხვსა F. 24 რაჲსათვსვე C, რასათვსვე K. 25 რაჲსავე C, რაჲსაჲ A. 26 რომელი-ესე A, რომელ-ესე BCFK. 27 სამონოზნოჲსა AK. 28 წესისა BCFK.

(1) იგავ. 15,16-17. (2) იგავ. 17,1. (3) იგავნი 19,10. (4) იგავნი 20,1.

უცხო¹ არს, სიტყვსებაჲ იგავთაგან: საბრკე² კაცისა არიან ბაგენი მისნი, ადრე³ თუ რამე⁴ აღუთქუას, რამეთუ შემდგომად აღთქმისა შენანებაჲცა არნ.⁵ (1)

თავი კვ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მაყენებნ ჩუენ პურისაგან ჩუენისა მიცემად გლახაკთა, და მეტყვნ, ვითარმედ — იგინი ყოველგნით მოირეწენ, ხოლო შენ ვერ ძალ-გიც კარიით-კარად თხოვამ, სიტყვსებაჲ⁶ იგავთაგან: „რომელი სწყალობდეს გლახაკსა, იგიცა გამო-ვე-იზარდოს, (346vA) რამეთუ თჳსისაგან პურისა სცა გლახაკსა“. (2)

თავი კზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მომიჯდის ჩუენ ღიდებულთა ღღესასწაულთა და მაიძულებნ სუმაღ ღვნისა და ჭამად კორცისა, სიტყვსებაჲ⁷ იგავთაგან: „ნუ იყოფვი⁸ მელუნე,⁹ ნუცა ჰხედავ¹⁰ ზიარებასა (167rN) ღვნისა¹¹ და კორცის¹² სყიდასა, რამეთუ ყოველი მომთრეგალ¹³ და მეძავი დაგლახანეს და შეიმოსოს სამოსელი დაპებული¹⁴ ყოველმან მოძილმან“. (3)

თავი კმ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მომაქსენებნ ჩუენ ბუელთა შუებათა და განფრთხოებათა და რჩეულთა ღვნოთა სუმაღ და ჭიქებსა მახრუტებსა და მწდეთა შუენიერად მოსილთა, (196vC) სიტყვსებაჲ იგავთაგან: (278rB) „ნუ გწადის დათრობაჲ¹⁵ ღვნითა, არამედ ჰზრახვედით¹⁶ კაცთა მართალთა. უკუეთუ ფიადებსა და სასუმელებსა მისცნე¹⁷ თუალნი შენნი, უკუანასკნელ¹⁸ ხედოდი უშიშულებს საცნუელის თავისა“. (4)

თავი კთ. (223rK) გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი წადიერ არნ მაძღრივ ჭამად პურისა და სუმაღ წყლისა და აღვსებად მუცლისა, სიტყვსებაჲ იგავთაგან: „ნუ მოიყვანებ

1 უცხოჲ A. 2 საბრკე AC, საფრკე BF, საბრკე K. 3 ადრე C. 4 რამეჲ K, რამე K. 5 არს K. 6 სიტყვსებაჲ F. 7 სიტყვსებაჲ F. 8 იყოფი A, იყოფი BCFK. 9 მელუნე C. 10 ხედავ A. 11 ღვნისა — C. 12 კორცისა C. 13 მომთრეგალე ABFK, მომთრეგალ C. 14 დაღებული (resp. დაპებული) C. 15 დათრობად K. 16 ზრახვედით A. 17 მისცნე C. 18 უკანასკნელ F.

(1) იგავ. 6,2; 20,25. (2) შდრ. იგავ. 19,17. (3) იგავ. 23,20-21. (4) იგავ. 23,31

ულმართოსა საყოფელად¹ მართლისა, ნუცა სცთები მაძღრობითა² მუცლისამთა³. (1)

თავი ლ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი მეტყჳნ თუ – ვითარ არა გრცხუენის ურჩებად⁴ სულიერთა მამათამ,⁵ ოდეს გაიძულებდენ⁶ სუმაღ ღჳნისა და სანოაგისა გემოენისა ჭამად! – სიტყჳსგებად⁷ იგავთაგან: „არს სირცხული, მომატყუებელი ცოდვისამ, და⁸ არს სირცხული – დიდებად და მაღლი“. (2)

თავი ლა. გულისსიტყჳ(347rA)სა მის⁹ მიმართ, რომელი გოდებნ ფრიადისა მის იწ(188vF)როებისათჳს ჳორციელთა საჳმართასა, და დაგჳდასტურებნ,¹⁰ ვითარმედ ჭამადისა და სასუშელისაგან¹¹ არღარა მოვლენ ბოროტნი რამემ¹² და ხენემნი გულისსიტყჳანი, რამეთუ სრულიად დაჳსნილ არიან და გაჳმარ ჳორცნი ფრიადისა მარხვისა და მოღუაწებისაგან, სიტყჳსგებად¹³ იგავთაგან: რაოდენვე¹⁴ გვედრებოდის მტერი ჳენებით¹⁵ დიდითა ჳმითა, ნუ გრწამნ მისი, რამეთუ შჳდნი უჳეთურებანი არიან გულსა მისსა. (3)

თავი ლბ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი მეტყჳნ თუ – მძიმე არიან მცნებანი ღმრთისანი და ფიცხელ არიან სწავლანი მამათანი და მრავლისა ჳირისა და საღმობისა მომატყუებელ სულისა და ჳორცთა, – სიტყჳსგებად იგავთაგან: „ღირს არიან სა(287vB)რწმუნოებისა წყლულებანი მეგობ(167vN)რისანი, ვიდრელა ნეფსითნი¹⁶ ამბორისყოფანი მტერისანი“. (4) „უმჯობეს არს შერისხვაჲ ბრძნისა¹⁷ სჳენად, უფროჲს ჳაცისა, რომელსა ესმოდის სახიობად უგჳნურთაჲ“. (5) (197rC) ამისვე¹⁹ პირისათჳს იტყჳს დავით წინაჲსწარმეტყჳელი: „მცნებანი უფლისანი ბრწყინვალუ არიან და განანათლებენ თუალთა; შიში უფლისაჲ²⁰

1 საყოფ ლდ A, საყოფლად BCFK. 2 მაძღრებითა BFK. 3 მუცლისათა FK. 4 ურჩება K. 5 მამათა CK. 6 გაიძულებდეს AK, გაიძულებდენ FC. 7 სიტყჳსგება F. 8 და + და A. 9 მის – K. 10 დაგჳდასტურობნ A. 11 სასუშლისაგან A. 12 რამემ C, რამე K. 13 სიტყჳსგება F. 14 რაოდენვე C, რაოდენვე BFK. 15 ჳენებით] შენი F, – K. 16 ნეფსითნი BFK. 17 ბრძნისაჲ BFK. 18 უგჳნურთა FK. 19 ამისვე C. 20 უფლისა F.

(1) იგავ. 24,15. (2) იგავ. 26,1სა. (3) იგავ. 26,25. (4) იგავ. 27,6. (5) ეკლ. 7,5.

წმიდა არს და ჰგიეს იგი უკუნითი-უკუნისამდე;¹ განკითხვანი უფლისანი ჭეშმარიტებით² არიან და მართალ³ მის თანა, გულის-სათქმელ არიან იგინი უფროჲს⁴ ოქროჲსა და ანთრაქისა⁵ პატიოსნისა მრავლისა; უტკბილეს არიან იგინი უფროჲს⁶ თაფლისა მის⁷ გოლეულისა“. (1) და კუალად იტყვს: „მცნებათა შენთაგან გულისკმა-ვყავ;⁸ ამისთჳს მოვიძულებ⁹ ყოველი გზაჲ¹⁰ სიცრუვისაჲ;¹¹ (347vA) სანთელ არს ფერკთა ჩემთა სიტყუად შენი, უფალო, და ნათელ – ალაგთა ჩემთა““. (2)

თავი ლგ. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი ეძიებნ (223-vK) მცირედსა ღწნოსა,¹² და მეტყვნ, ვითარმედ: „ღწნოჲცა ღმერთსა კაცთა სასუმლად¹³ შეუქმნიეს“,¹⁴ სიტყესგებაჲ¹⁵ ეკლესიასტესგან: „ყოველივე,¹⁶ რაჲცა ქმნა ღმერთმან, კეთილ არს ეჲშა თჳსსა““. (3)

თავი ლდ. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი მოიღებნ ქსენებასა ძუელთა ხადილობათა, და ტაბლათა განმზადებულთა, და მასვე¹⁷ ჩუეულებასა¹⁸ ეძიებნ,¹⁹ – სიტყესგებაჲ²⁰ ეკლესიასტესგან: „უმჯობეს არს მისლვაჲ²¹ სახლსა გლოვისასა,²² ვიდრეა მისლვაჲ²³ სახლსა შუებისასა, რამეთუ განმხიარულდეს გული ბრძენთაჲ²⁴ სახლსა გლოვისასა,²⁵ და გული უგუნურთაჲ²⁶ – სახლსა სიხარულისასა““. (4)

თავი ლე. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი გუებრძენი მოღუ(189rF)აწებითა განუკითხველითა²⁷ ცთუნებად (279rB) ჩუენდა, და გუაწუევნ ეელურიტა თივითა და მდელოჲთა განრომად,²⁸ და მცირითა²⁹ ბაღნისა საბლარდნელიტა უსართულოდ შეცთო-

1 უკი-უკი C, უკუნისამდე BFK. 2 ჭეშმარიტ A. 3 განმართლებულ K. 4 უფროს FK. 5 ანთრაქთა K. 6 უფროს F. 7 მის – F. 8 გულისკმა-ვყავ A. გულისხმა-ვყავ BCF. 9 მოვიძულმ C. 10 გზა FK. 11 სიცრუვისა K. 12 ღწნოჲსა F. 13 სასუმლად C. 14 უქმნიეს BFK. 15 სიტყესგება F. 16 ყიეშ C. 17 მასვე C. 18 ჩუეულებასა B. 19 ეძიებნ K. 20 სიტყესგება F. 21 მისლვა K. 22 გლოვისასა BF. 23 მისლვა FK. 24 ბრძენთა FK. 25 გლოვისასა B. 26 უგუნურისა BC, უგუნურისა FK. 27 განუკითხველიტა ACK, განუკითხველად BF. 28 განრომაჲ (sic.) A, განრომად BCK, განბლომად F. 29 მცირითა AC, მცირედითა BFK.

(1) ფს. 18,9-11. (2) ფს. 118,104-105. (3) ეკლ. 3,11. (4) ეკლ. 7,2; 7,4.

მილად მიმოსლვად უდაბნოთა,¹ და განშორებად ზილვისაგან და უბნობისა კაცთათა,² განუკითხველად, თუსითა ნებითა და განზრახვითა, — სიტყვსებამა ეკლესიასტესგან: „ნუ იყოფი მართალ³ ფრიად, ნუცა კბრძნობ უმეტეს ზომისა; ნუკუე მისდრკე გზისაგან წრფელთათა“.⁴ (1)

თავი ლვ. (197vC) გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მომაქსენებნ პირველთა მათ შუებათა და ფუფუნებათა და მიჩუნებნ აწინდელსა ამას ნაკლულევანებასა და ჭირსა, — სიტყვსებამა⁵ იობისგან: (348rA) უკუეთუ კეთილი იგი მოვიღეთ კელისაგან უფლისა, ბოროტი ესე ვერ მოვითმინოთა?⁶ (2)

თავი ლზ. სულისა⁷ მიმართ თუსისა, ოდეს იქმნის⁸ მისლვამა⁹ ჩუენი ნათესავთა მიმართ და თუსთა კორციელთა და მოგუეგებნიან კეთილად, და სანოაგითა მრავლითა პატივ-გუციან, (168rN) — სიტყვსებამა წინამწარმეტყუელისა მიქეამსგან:¹⁰ „აღდეგ და ვიღოდე¹¹ ამიერ, რამეთუ არა არს ესე შენდა განსუენება“.¹² (3)

თავი ლმ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ნაყროვნისა, რომელი აღჰრაცხავნ¹³ მრავალთა, რომელნი¹⁴ წმიდათა დღესასწაულთა ტაბლებითა ბრწყინვალითა და სავსითა¹⁵ სანოაგეთაგან,¹⁶ იხარებდიან და იშუებდიან, — სიტყვსებამა¹⁷ ამბაკომისგან:¹⁸ ხოლო მე¹⁹ უფლისა²⁰ მიმართ ვიხარებდე²¹ და მზიარულ ვიყო მე²² ღმრთისა მიმართ, მაცხოვრისა ჩემისა. (4)

თავი ლთ. გულისსიტყვსა მის მიმართ უდბისა²³ და კორცთა მოყუარისა,²⁴ რომელი სოფლიოთა მათ შუებათა და განცხრო-

1 უბანთა CK (B-შიც ჯერ „უბანთა“ დაუწერიათ, შემდეგ გადაუკეთებიათ: „უდაბნოთა“). 2 კაცთათა FK. 3 მართალი AF. 4 წრფელთათა FK. 5 სიტყვსებამა F. 6 მოვითმინოთ BF. 7 სულისა + მის F. 8 იქმნის A, იქმნას BCFK. 9 მისლვა K. 10 მიქეამსგან A, მიქეასი F, მიქეამის BCK. 11 ვიღოდე C. 12 განსუენება A. 13 აღჰრაცხავნ AC, აღრაცხავნ BFK. 14 რწი CK, რწილი B. 15 სავსისა A. 16 სანოაგეთაგან A. 17 სიტყვსებამა K. 18 ამბაკომისგან BC. 19 მე C. 20 ოწი K. 21 ვიხარებდე C. 22 მე C, მე — A. 23 უდბისა K. 24 კორცთმოყუარისა AK, კორცთა მოყუარისა BCF.

(1) ეკლ. 7,16. (2) იობ. 2,10. (3) მიქ. 2,10. (4) ამბაკ. 3,18.

მათა უაღრეს და უპატიოსნეს¹ შეჰრაცხნ მოქალაქობისა მის მონაზო(279vB)ნებისა,² – (224rK) სიტყვსგებაჲ³ ესაიამსგან⁴ წინამსწარმეტყუელისა: „ვაჲ, რომელთა თქჳან⁵ ბოროტი კეთილად, და კეთილი – ბოროტად, რომელთა დადვიან⁶ ნათელი ბნელად, და ბნელი – ნათლად, რომელთა ყვიან მწარმ⁷ ტკბილად, და ტკბილი – მწარედ. (1)

თავი მ. გულისსიტყუათა⁸ მიმართ სულისათა, ოდეს-იგი სულმოკლე-ქმნილ⁹ იყოს სიმცირესა ზედა მდღევრისა მის პურისასა და იწროებასა ზედა კნინისა მის წყლისასა, სიტყვსგებაჲ ესაიამსგან:¹⁰ უფალო, ჭირსა მოგიცენო¹¹ შენ,¹² რამეთუ მცირედ ჭირ არს სწავლაჲ¹³ შენი ჩუენ ზედა. (2)

თავი მა. უფლისა მიმართ ვედრებაჲ, ოდეს-იგი (198rC; 189vF) მოუძღურდიან კორცნი (348vA) და სულმოკლე¹⁴ იქმნის გონებაჲ¹⁵ გულისსიტყუათა მათგან მაყუედრებელთა სიგლახაკისა და უპოვარებისათჳს,¹⁶ – სიტყვსგებაჲ¹⁷ იერემიამსგან:¹⁸ მომიცენე მე,¹⁹ უფალო, და მომხედე²⁰ მე²¹ და უბრალო მყავ მე²² მდევართა ჩემთაგან; გულისკმა-ყავ,²³ რაოდენი²⁴ მოვილე²⁵ ყუედრებაჲ²⁶ მათგან, რომელთა შეურაცხ-ყვნეს სიტყუანი შენნი, აღასრულენ იგინი. (3)

თავი მბ. ვედრებაჲ²⁷ უფლისა მიმართ საცთურთა მათთჳს ეშმაკისათა, რომელმან განაგრილის²⁸ სტომაქი, და ყოველნი ნაწვევარი²⁹ გუამისანი და ფრიადი უსუსურობაჲ³⁰ შეგუემთხვის,³¹ ვითარცა სიყმილისაგან ფრიადისა ანუ სნებისა მრავალჟამეულისა. სიტყვსგებაჲ³² გოდებათაგან იერემიამსთა:³³ „იხილე,³⁴ უფა-

1 უპატიოსნმ C. 2 მონაზონებისა A, მონაზონებისა BCFK. 3 სიტყვსგება F. 4 ესამსგან B, ესაიამსგან FK. 5 თქჳან ABCFK. 6 დადვიან A, დადვან BCFK. 7 მწარმ C, მწარე ABFK. 8 გულისსიტყუათა A, გულისსიტყესა K. 9 სულმოკლე-ქმნილ C. 10 ესამსგან B, ესაიამსგან F. 11 მოგიცენოთ AC. 12 შენ – A. 13 სწავლა F. 14 სულმოკლე C. 15 გონება F. 16 უპოვარებისათჳს A. 17 სიტყუა A. 18 იერემიასგან F. 19 მმ C. 20 მომხედენ A. 21 მე – FK. 22 მმ C. 23 გულისსმა-ყავ BCF. 24 რაოდენი ACK. 25 მოვილმ C. 26 ყუედრება F. 27 ვედრება F. 28 განაგრილოს A. 29 ნაწვევარი A, ნაწლევენი BCFK. 30 უსუსურობა F, უსუსურება K. 31 შეგუემთხვის AC, შეგუემთხვინ BF, შეგუემთხვის K. 32 სიტყუა A, სიტყვსგება BCFK. 33 იერემიამთა B, იერემიასთა FK. 34 იხილმ C.

(1) ეს. 5,20. (2) ეს. 26,16. (3) იერ. 15,15-16.

ლო, რამეთუ მჭირს მე!¹ მუცელი ჩემი შეძრწუნდა² და გული ჩემი³ გარდაიქცა ჩემ თანა. ისმინე აწ, რამეთუ კკუ(168vN)ნესი, და არავინ არს ნუგეშინისმცემელ ჩემდა. მტერთა ესმა ძერი ჩემი და მოსცხრებოდა. შევედინ ყოველი უკეთურება⁴ მათი წინაშე პირსა შენსა, მოკუფსლენ ივინი, ვითარცა მომკუფხლე მე⁵ ყოველთათჳს ცოდვათა ჩემთა, რამეთუ განმიძრავლდეს⁶ მე⁷ სულთქუმანი ჩემნი და გული ჩემი ზრუნავს. (1)

თავი მგ. სულისა მის⁸ მიმართ, რომელი არა დაშჯერდები⁹ საზრდელსა (280rB) ოდენ პურისა და წყლისასა, არამედ ეძიებნ გბოლვილსაცა და არა მოიკსენებნ პირველთა წმიდათა, რომელნი იწროებითა ღიღითა¹⁰ ცხონდებოდეს, სიტყვსგება¹¹ დანიელისგან: და პრქუა¹² დანიელ ამელსარს, რომელი-იგი¹³ დაედგინა საჭურისთმთავარსა¹⁴ მას, დანიელეთდა – ანანია, აზარია¹⁵ და მისაელეთ ზედა: გამოცადენ მონანი შენნი ათსა ოდენ ღლესა, და (349rA) მომცემდ ჩუენ თესლთაგან ქუეყანისათა¹⁶ და ეჭამდეთ და წყალსა ვსუმიდეთ, და გამო(224vK)ცადენ წინაშე შენსა პირნი ჩუენნი და პირნი მათნი, რომელნი ჭამდენ¹⁷ ტაბლისა (198vC) მისგან¹⁸ სამეუფოჲსა.¹⁹ და ვითარცა იხილო, ეგრეცა ყავ მონათა შენთა ზედა. და ისმინა მათი და გამოცადნა ივინი ათ ღლე²⁰ ოდენ. და შემდგომად აღსრულებისა ათთა მათ ღლეთამსა²¹ იყვნეს პირნი მათნი უკეთეს და უძლიერეს²² კორციითა, უფროჲს ყრმათა მათ, რომელნი ჭამდეს ტაბლისა მისგან²³ სამეუფოჲსა.²⁴ და მიერ ღლითგან მოიღებდა ამელსარ საზრდელსა მას²⁵ მათსა და მისცემდა მათ თესლსა. (2)

თავი მდ. სულისა²⁶ (190rF) მიმართ, რომელი უმეცარ არნ,

1 მშ C. 2 შემძრწუნდა A. 3 ჩემი – A. 4 უკეთურება F. 5 მშ C. 6 გამოძრავლდეს A. 7 მშ C. 8 მის – A. 9 დაშჯერდები AC, დაშჯერდები K, დასჯერდები BF. 10 ~ ღიღითა იწროებითა K. 11 სიტყუაჲ A, სიტყვსგება FK. 12 პქუა F, თქუა A. 13 რ ლ-იგი K. 14 საჭურისმთავარსა ABCFK. 15 აზარი B. 16 ქყნისამთა C. 17 ჭამენ A. 18 ტაბლისაგან ABK, ტაბლისა მისგან CF. 19 სამეუფოსა F. 20 ღლმ C. 21 ღლეთასა F. 22 უძლიერეს C. 23 ტაბლისა მისგან ACK, ტაბლისაგან F. 24 სამეუფოსა A. 25 მას – K. 26 სულისა + მის F.

(1) იერ. გოდ. 1,20-22. (2) დან. 1,11-16.

ვითარმედ სიმადრე¹ პურისა². და ღვნისაჲ³ ამპარტავანებისა⁴ გულისსიტყუათა მშობელ არს და აღმორძინებელ, სიტყვსგებაჲ⁵ ეზეკიელისგან: „გარნა ესე უშჯულოებაჲ სოლომისაჲ⁶ არს, ღისა შენისაჲ,⁷ რამეთუ ამპარტავანებით⁸ და სიმადრითა პურისაჲთა⁹ და იეფობითა ღვნისაჲთა¹⁰ იშუებდა¹¹ ნაყროვნებითა საშუებელთა მისთაჲთა“. (1)

თავი მე. სულისა მის¹² მიმართ, რომელი ეძიებნ ჟამსა განსაცდელისასა საჭურველსა უძლეველსა, იტყვს დავით წინაჲსწარმეტყუელი ფსალმუნსა შინა ოცდამეათოთხმეტესა:¹³ „ხოლო რაჟამს იგინი მაჭირვებდეს მე,¹⁴ შევიმოსე¹⁵ (280vB) ძაძაჲ,¹⁶ და¹⁷ დავიმდაბლე¹⁸ მარხვითა სული ჩემი,¹⁹ და ლოცვაჲ²⁰ ჩემი წიაღადვე²¹ ჩემდა მოიქცა“. (2)

და კუალად იტყვს, ვითარმედ:²² „დამავიწყდა²³ ჭამად²⁴ პური ჩემი; კმითა კუნესისა ჩემისაჲთა²⁵ შემკმნეს²⁶ კორცნი ჩემნი ბუალთა ჩემთა“. (3)

და წმიდასა სახარებასა შინა წერილ არს, ვითარმედ: „აღიყვანა იესუ უდაბნოდ (349vA) სულისაგან გამოცდად ეშმაკისაგან, და იმარხა ორმეოც დღე²⁷ და ორმეოც ღამე²⁸ და მერმე²⁹ შეეშმა“. (4)

საცნაურ³⁰ (169rN) არს უკუე, ვითარმედ ჟამსა³¹ განსაცდელთა³² ბრძოლათასა³³ საჭურველ არს ძლიერ³⁴ ლოცვაჲ და მარხვაჲ³⁵ სიმდაბლით.³⁶ ესრეთ მოვალს ჩუენ ზედა შეწვენაჲ³⁷ ღმრთისაჲ და იოტებს ჩუენგან ყოველსა

1 სიმადრე C. 2 პურისა A. 3 ღვნისა K. 4 ანპარტავანებისა A. 5 სიტყვსგება F. 6 სოლომისა K. 7 შენისა K. 8 ანპარტავანებით A, ამპარტავანებით C, ამპარტავანებით FK. 9 პურისათა FK. 10 ღვნისათა FK. 11 იშუებდეს A. 12 მის – ABK. 13 ლდ AC, ოცდამეათოთხმეტესა BFK. 14 მმ C. 15 შევიმოსე ABF, შევიმოსმ C. 16 ძაძა K. 17 და – BF. 18 დავიმდაბლმ C. 19 ჩემი – K. 20 ლოცვა FK. 21 წიაღადვე C. 22 ვითარმედ – A. 23 დამვიწყდა A, + მმ C. 24 ჭამად – K. 25 ჩმისთა F, ჩმისათა K. 26 შემკმნეს A, შემკმნეს BCK, შემკმნეს F. 27 დღმ AC. 28 ღამმ AC. 29 მარმმ C. 30 საცნაუ B. 31 ჟამსა + მას K. 32 განსაცდელთა + და AC. 33 ~ ბრძოლათა და განსაცდელთასა K. 34 ძლიერი A. 35 მარხვა K. 36 სიმდაბლითა A. 37 შეწვენა K.

(1) ეზკ. 16,49. (2) ფს. 34,13. (3) ფს. 101,5-6. (4) მათე 4,1-2.

საცთურსა მტერისასა, რამთა ვიტყოდით: „შეწევნა არს ჩუენდა სახელითა უფლისაჲთა,¹ რომელმან ქმნა² ცანი და ქუეყანაჲ“.³ (1)

თავი მგ. გულისსიტყუათა⁴ მიმართ, რომელნი მაზრუნებდენ⁵ (199rC) საზრდელისათჳს და სამოსლისა და თანა-დაურთვიდიან უცხოთმოყუარებასა, რამთა მისთჳს მოვიგოთ მოსაგებელი, და უძღურებასა⁶ კორცთასა და სიგრძესა სენთასა და სიბერესა ჰასაკისასა მოგუაგონებდიან. ესევეითართა მათ გულისსიტყუათა წინა-უყოთ ბრძანებაჲ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტჳსი,⁷ (225rK) რომელ იტყჳს: „ნუ ჰზრუნავთ⁸ სულისა თქუენისა, რაჲ შჳჰამოთ⁹ ანუ რაჲ ჰსუათ,¹⁰ ნუცა კორცთა თქუენათჳს, რაჲ შეიმოსოთ. ანუ არა სული უფროჲს არსა¹¹ საზრდელისა, და კორცნი – სამოსლისა?“ და შემდგომი ამისი“. (2)

თავი მზ. გონებისა მიმართ ნაყროვნისა, რომელი ჰგონებნთუ განსუენებითა და შუებითა იპოების¹² გზაჲ¹³ იგი სა(281rB)-ღმრთოჲსა¹⁴ მეცნიერებისაჲ.¹⁵ სიტყვსგებაჲ ებისტოლისაგან პაგლე¹⁶ მოციქულისა ებრაელთა მიმართ: „ყოველნი წმიდანი სარწმუნოებით ერეოდეს მეფეთა, ნაკლულევანი, ჳირვეულნი, (190vF) ძვრხილულნი, რომელთა ღირსვე არა იყო სოფელი ესე, (350rA) უდაბნოთა ზედა შეცთომილნი, მთათა და ქუაბთა და კურელთა ქუეყანისათა“. (3)

თავი მწ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი გუაყენებნ ჳამადთაგან ჩუენთა და სამოსელთა მიცემად ძმისა ნაკლულევანისა, სიტყვსგებაჲ საზარებისაგან ლუკაჲს¹⁷ თავისა:¹⁸ რომელსა აქუნდეს ორი სამოსელი, მიეცინ, რომელსა არა აქუნდეს. და რომელსა აქუნდეს¹⁹ საზრდელი, ეგრეთვე²⁰ მსგავსად ყავნ. (4)

1 უფლისათა F. 2 ქმნა AB. 3 ქყნა F. 4 გულისსიტყჳსა FK, + მის F. 5 მაზრუნებდენ BK. 6 უძღურებასაცა A. 7 ქესი ABC, ქსი F. 8 ჰზრუნავთ A. 9 სჳჰამოთ A. 10 ჰსუათ A, სუათ BFK. 11 არს ABFK, არსა C. 12 იპოების – K. 13 გზა F. 14 სწლოისა K. 15 მეცნიერებისა FK. 16 პაგლე C. 17 ლუკას F. 18 თჳისა A, თავისაჲ C. 19 და რომელსა აქუნდეს – A. 20 ეგრეთვე C.

(1) ფს. 123,8. (2) მათე 6,25. ლუკა 12,22-23. (3) ებრ. 11,33; 11,37-38. (4) ლუკა 3,11.

თავი მთ. გონებისა მის¹ მიმართ ანგაჰრისა და გემოთმოყუარისა, რომელი განითვსებნ საკმართა და სამოსელთა, და არა ჰნებაჲნ სხესა² მიცემაჲ.³ სიტყვსებაჲ საქმისაგან მოციქულთაჲსა:⁴ „ხოლო სიმრავლისა⁵ მის მორწმუნეთაჲსა⁶ იყო გული და გონებაჲ ერთად, არცა ერთმან ვინ თქვს მონაგები მისი თესად, არამედ იყო ყოველივე⁷ მათი ზოგად, და მადლი დიდი იყო მათ ყოველთა ზედა, და⁸ რომელნი-იგი პოენიერ იყვნეს სანახებისანი* გინა დაბნებისა(169vN)ნი, განჰყიდდეს და მოაქუნდა (199vC) სასყიდელი მათი, რომელთა-იგი განყიდიან⁹ და დასდებდეს ფერქთა თანა მოციქულთასა,¹⁰ და მიეცემოდა კაცად-კაცადსა, ვითარცა ვის უქმდა, და ამისთვის არავინ იყო ნაკლულევან¹¹ მათ შორის“. (1)

თავი ნ. სულისა მის მიმართ შეჭირვებულისა ნაკლულევანებისათჳს პურისა და წყლისა, სიტყვსებაჲ¹² მოციქულისაგან:¹³ მრავლითა ჭირითა გყლი(281vB)რს ჩუენ შესლვად სასუფევლსა ცათასა. (2)

თავი ნა. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი გუაიძულებნ ნუგეშინისცემაჲ ჟორცთა ჭამადითა (350vA) და სასუმლითა,¹⁴ სიტყვსებაჲ პავლესგან ჰრომაელთა მიმართ: ჟორცთა ზრუნვასა¹⁵ ნუ ჰყოფთ გულისსათქუმელად. (3)

*სანახეჲ (τὸ χάρισ) – ადგილი, მხარე, ქვეყანა, ტერიტორია (ეს სიტყვა მხოლოდ ქართული სამოციქულოს 9 რედაქციაში გვხვდება).

1 მის – BFK. 2 ჯერ დაუწერიაჲ „სიტყვსა“, შემდეგ გადაუკეთებიათ A-ში. 3 მიცემა K. 4 მოციქულთასა F. სიტყვსებაჲ საქმისაგან მოციქულთაჲსა – K. 5 სიმრავლისასა A. 6 მორწმუნეთასა FK. 7 ყველ C. 8 და – BFK. 9 განჰყიდიან K. 10 მოციქულთაჲსა AK, მოციქულთასა BF. 11 ნაკლულევანი AC. 12 სიტყვაჲ AC, სიტყვსებაჲ BFK. 13 მოციქულთაგან F. 14 სასუმლითა AC. სასუმლითა BFK. 15 ზრახვასა C.

(1) საქმე 4,32-35. ეფთვიჲმე ძირითადად ეყრდნობა სამოციქულოს 9 რედაქციას, იმ განსხვავებით, რომ 4,34-ის დასაწყისი ფრაზა („და ამისთვის არავინ იყო ნაკლულევან მათ შორის“) 4,35-ის ბოლოში გადაუტანია. (2) საქმე 14,22. (3) რომ. 13,14, ამ ფრაზის ძველ ქართულ თარგმანებში παρισია-ს მრავალ მნიშვნელობათაგან კონტექსტისათვის შესაფერისად ამ სიტყვის სხვადასხვა მნიშვნელობა მოჰწევიათ: „ნება“ (A), „ზრახვა“ (BC) და „წინა-განგება“ (D). ეფთვიჲმე კი სხვა ვარიანტს ირჩევს – „ზრუნვას“ (C ხელნაწერში „ზრუნვაჲ“ ტრადიციული „ზრახვით“ შეუცვლიათ).

თავი ნბ. გულისსიტყუათა მათ¹ მიმართ, რომელნი ჟამსა ნაყოფთასა ეძიებდიან ყურძენსა² და სხუათა ფერად-ფერადთა ხილთა,³ სიტყვსგებაჲ⁴ პავლესგან⁵ მოციქულისა: „ყოველი⁶ იგი⁷ მოღუაწე ყოველსა⁸ მოითმენ; მათ სამე⁹ რამთა განხრწნადი გვრგვნი მო(225vK)იგონ, ზოლო ჩუენ – უხრწნელი“. (1)

თავი ნგ. გულისსიტყუათა მათ¹⁰ მიმართ, რომელნი მაურევბდიან ჩუენ¹¹ ნაკლულევანებისათჳს საზრდელთაჲსა¹² და დაქსნიდიან გულსმოდგინებასა გონებისა ჩუენისასა, სიტყვსგებაჲ¹³ პავლესგან მოციქულისა: „ყოველსავე¹⁴ შინა ვიჭირვით, არამედ არა იწროება¹⁵ გვჩნს; (2) (191rF) წარ-ღა-თუ-წირულ ვართ, არამედ არა განწირულება გვჩნს;¹⁶ დევნულ-ღა თუ ვართ, არამედ არა დატეობილ¹⁷ ვართ. დაღაცათუ¹⁸ დავრდომილ¹⁹ ვართ, არამედ არა წარწყმედულ ვართ. მარადის სიკუდილი იგი²⁰ ქრისტჳსი²¹ კორცთა შინა ჩუენთა გვტვრთავს, რამთა ცხორებაჲცა იესუჲსი²² კორცთა ამათ შინა ჩუენთა გამოცხადნეს“. (3)

თავი ნდ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი გვჩუენებნ საღმობასა მას²³ სტომაქისასა და ტკივილსა ღუძლისასა და ფაწალისა²⁴ განდიდებასა სიმსიენითა,²⁵ ვიდრე უპედმდე²⁶ მოწვენასა მისსა, (200rC) სიტყვსგებაჲ პავლესგან: „ამისთჳს არა მეწყინების, არამედ დაღაცათუ გარეშე²⁷ ესე კაცი განირყუნების, არამედ შინაგანი ჩუენი განახლდების დღითი-დღე“. (4) (170rN)

თავი ნე. გულისსიტყუათა მიმართ, შემაურევებელთა ჩუენთა, (351rA) სრულიადისა მის უძღურებისათჳს გუჰამისა ჩუენისა, სიტყვსგებაჲ პავლესგან: „ესე უწყით, უკუეთუ ქუეყანისა ესე

1 გულისსიტყჳსა მის A. 2 ყურძენთა K. 3 სხუასა ფერად-ფერადსა ხილსა A. 4 სიტყვსგება F. 5 პავლე A. 6 ყოველივე AK, ყივმ C. 7 იგი – C. 8 ყოველსავე K. 9 სამე C. 10 გულისსიტყჳსა მის C. 11 ჩუენ – C. 12 საზრდელთასა A. 13 სიტყვსგება F. 14 ყლსავე C. 15 იწროება K. 16 წარ-ღა-თუ-წირულ ვართ, არამედ არა განწირულება გვჩნს – K. 17 დატეობილ BF, დატეებულ ACK. 18 დაღათუ K. 19 ვრდომილ A. 20 იგი – A. 21 ქესი ABF, ქსი C. 22 იჴსი ACF, იჴსი B. 23 მას – K. 24 ფაწალისა C. 25 სიმსიენით BCFK. 26 უპედმდე C. 27 გარეშე C. 28 დღითი-დღე AC.

(1) I კორ. 9,25. (2) II კორ. 4,8. (3) II კორ. 4,8-10. (4) II კორ. 4,16.

სახლი ჩუენი საყოფელი დაირღუეს, აღშენებული უფლისა მიერ მაქეს ჩუენ სახლი კელით-უქმნელი საუკუნოჲ¹ ცათა შინა“. (1)

თავი ნვ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მწუხარე არნ, ოდეს საზრდელისა ჩუენისაგან მიესციით ნაკლულევანსა ძმასა, სიტყვსგებაჲ² მოციქულისაგან: (282rB) „ნუ მწუხარებით, ნუცა უნებლებით, რამეთუ³ მხიარულებით მისაცემელი უყუარს უფალსა“.⁴ (2)

თავი ნზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მაიძულებს უძღურებისათჳს გუამისა გბოლვილთა ჭამად, სიტყვსგებაჲ⁵ მოციქულისაგან: „ოდეს უძღურ ვიყო, მაშინ ძლიერ ვარ“. (3)

თავი ნთ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი ეძიებნ მაძლ-რად სუძასა ღენისასა დღეთა შინა დღესასწაულთასა,⁶ სიტყვსგებაჲ⁷ პავლე⁸ მოციქულისაგან:⁹ „ნუ დაითრვებით¹⁰ ღენითა, რომლითა არს სიბილწე,¹¹ არამედ აღივსენით სულითა; ეტყოდეთ თავთა თჳსთა ფსალმუნითა და გალობითა და ქებითა სულიერი-თა; უგალობდით და აქებდით გულითა თქუენითა უფალსა“.¹² (4)

თავი ნთ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი შეგუაურებენ და მეტყუნ, ვითარმედ:¹³ აჰა ესერა კელთსაქმრისაგან ჩუენისა¹⁴ არარაჲ მოვალს ჩუენდა საფასე, და თჳსნი ჩუენნი მკოდონია¹⁵ და შორიელ, და არარაჲ¹⁶ მათგან მოგუეცემის. ვითარმე¹⁷ უკუე¹⁸ იყოს განსარომელი¹⁹ ჩუენი? (226rK) – სიტყვსგებაჲ²⁰ პავლე²¹ მოციქულისაგან:²² „უფალი ახლოს არს; ნურას ჰზრუნავთ,²² არამედ ყოვლითა ღოცვითა (351vA) და (191vF) ვედრები-

1 სქნო FK. 2 სიტყვსგება F. 3 რამეთუ – BF, რამეთუ] არამედ K. 4 უფალსა ACK, ღმერთსა F. 5 სიტყვსგება F. 6 დღესასწაულთასა A, დღესასწაულისათა BFK, დღესასწაულისამათა C. 7 სიტყვსგება F. 8 პავლე C. 9 ~ პავლესგან მოციქულისა A. 10 დაითრობით BC. 11 სიბილწმ C. 12 ვითარმედ – F. 13 ~ კელთსაქმრისა ჩუენისაგან C. 14 მკოდონია A, გლახანია BCFK. 15 არა K. 16 ვითარმე C. 17 უკუე – BCFK. 18 განსარომელი A, განრომა BCF, განრომა K. 19 სიტყვსგება F. 20 პავლე BC, პავლე – F. 21 „სიტყვსგებაჲ პავლე მოციქულისაგან“ A-ში განგება წამ-ლილი, და მხოლოდ სინგური ლაქა დატოვებული. 22 ზრუნავთ A.

(1) II კორ. 5,1. (2) II კორ. 9,7. (3) II კორ. 12,10. (4) ეფეს. 5,18-19.

თა მადლობით თხოვანი თქუენნი საცნაურ იყვნენ ღმრთისა მიმართ“. (1)

თავი ე. (200vC) გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი სიყმლისა მოასწავებნ და შემაურებნ, ვითარმედ: რამ-მე¹ ყვით; პური ნაკლულად გუაქუს, და მიმოსლვაჲ და თხოვაჲ² სირცხულ არს ჩუენდა, (170vN) სიტყვსგებაჲ პავლე³ მოციქულისაგან: „ყოველსა შინა შეზმნილ ვარ: „განძლებად და შიმშილად, აღმატებად და⁴ დაკლებად ყოველსავე⁵ შემძლებელ ვარ მის მიერ, რომელმან განმადლიერა მე,⁶ ქრისტემან“. (2)

თავი ეა. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი შრომად და საქმედ გუაყენებდიან და სხუათაგან მოულოდიან მოღებად საკმრისა, (282vB) სიტყვსგებაჲ პავლე⁷ მოციქულისაგან: „ღამე⁹ და ღლე¹⁰ ვიქმთ, რამათა¹¹ არავის დაუძძიმოთ თქუენგანსა. გლოცავ უკუე¹² თქუენ, ძმანო, კმატებდით-ღა უფროჲს,¹³ პატივისცემისა¹⁴ მოყუარე¹⁵ იყვნით, მყუდრო იყვნით და იქმოდეთ თჳსსა და შურებოდეთ კელითა თქუენითა, ვითარცა-იგი გამცენით¹⁶ თქუენ, რამათა იქცეოდით¹⁷ თქუენ შუენიერად გარეშეთა მათ მიმართ და ნურარაჲ ვისი¹⁸ გიქმს. (3)

თავი ებ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი მაყენებნ ჩუენ საქმედ, ხოლო ჭამად მაწუევენ, სიტყვსგებაჲ¹⁹ მოციქულისაგან: „უკუეთუ ვისმე²⁰ არა უნდეს საქმის, ნუცა²¹ ჭამნ. რამეთუ მესმის ვიეთთჳსმე,²² რომელნი იქცევიან თქუენ შორის უწესოდ, არარას იქმან,²³ არამედ მიმოიწულილვენ; ესევითართა მათ გამცნებ და ულოცავ უფლისა მიერ იესუ ქრისტესა,²⁴ რამათა

1 რამ-მზ C. 2 თხოვა AC, თხოვა F. 3 პავლზ C. 4 და – A. 5 ყოველსავე C. 6 მზ C. 7 პავლზ C. 8 მოციქულისაგან B. 9 ღამზ C. 10 ღლზ AC. 11 რამათა FK, და A. 12 უკუზ BC. 13 უფროს F. 14 პატივისცემისა AC, პატივისცემით K, პატივისცემასა F. 15 მყრზ C. 16 გამცენი A, გამცენ BFK. 17 რამათა იქცეოდით – K. 18 ვის K. 19 სიტყვსგება F. 20 ვისმზ C. 21 ნუცალა C. 22 ვიეთთჳსმზ C. 23 იქმან ACK, იქმნ BF. 24 ქესა A, ქა C.

(1) ფილიპ. 4,5-6. (2) ფილიპ. 4,12-13. (3) I თეს. 2,9; 4,10-12 (მისდევს სამოციქულოს B რედაქციას).

ყუდროებით¹ იქცეოდინ, საქმესა (352rA) იქმოდინ² და თესსა პურსა ჭამდენ³. (1)

თავი მგ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი იტყვნ, ვითარმედ: მოლუაწება⁴ და მარხვა⁵ ფიცხელ არს და საჭირო და კორცთა დამკსნელ და უვნებლობასა ვერ მოატყუებს სულსა, სიტყვსგება⁶ პავლე⁷ მოციქულისაგან: „ყოველივე⁸ სწავლა⁹ მეყსეულად არა არს სიხარულ¹⁰, არამედ მწუხარება¹¹, ხოლო უკუანაჲსენელ ნაყოფი მშუდობისა¹² მის მიერ წურთილთა მიაგის – სიმართლე¹³. (2)

თავი მდ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მაყენებ¹⁴ ქველისსაქმედ გლახაკთა¹⁵ შურობითა პურისა და სხვსა საკმრისათა¹⁶, სიტყვსგება¹⁷ პავლე¹⁸ მოციქულისაგან: „ხოლო კეთილისა საქმესა¹⁹ და ზიარებასა ნუ დაივიწყებთ, (226vK) რამეთუ ესევეთარნი მსხუერპლნი სათნო²⁰ არიან ღმრთისა“. (3) (201rC; 192rF)

თავი მე. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი თვნიერ უძღურებისა ღიდისა და თვნიერ ვნებულისა სტომაქისა ღვნისა სუმაღ გუაწუენ²¹, რომელ-ესე (283rB) არა ესრეთ განაწესა მოციქულმან, სიტყვსგება²² პავლე²³ მოციქულისაგან: (171rN) „თავი შენი წმიდად დაიმარხე²⁴; ნუ ხოლო წყალსა²⁵ სუამ²⁶,

1 ყუდროებით ABCK, მყუდროებით F. 2 საქმესა იქმოდინ – CFK (B-შიც გამორჩენილად და მოგვიანებით შეუვსილად კიდევ). 3 მოლუაწება F. 4 მარხვა K. 5 პავლმ C. 6 ყლივმ C. 7 სწავლა FK. 8 სიხარულ ABK, სწარულად C, სიხარულად F (ეს ფორმა გაჩენილა მომდევნო სიტყვის, „არამედ“-ის მექანიკური გაორმაგებით; პირველი მათგანის ქარაგმული ჩაწერა „აღ“ გადაშვრის ბრუნვის ნიშნად მიუჩნევიდა და „სიხარულ“ სიტყვისათვის დაურთავს. ეს მაგალითი მოწმობს, რომ ჩვენამდე მოღწეული არც ერთი ხელნაწერი ავტოგრაფიდან არ მომდინარეობს). 9 მწუხარება AB, მწუხარება FK. 10 მშუდობისა K. 11 სიმართლე I სიმადლმ C, სიმადლე K (თავიდან B-შიც მსგავსად ეწერა: „სიმადლე“, და მოგვიანებით შეუსწორებიათ). 12 აყენებ A, მაყენებ B. 13 გლახაკთა F. 14 საკმრისათა FK. 15 სიტყვსგება F. 16 პავლმ C. 17 საქმისა K. 18 სათნონი A. 19 გუაწუენ B. 20 სიტყვსგება F. 21 პავლმ C. 22 პავლე მოციქულისაგან ABCK, ~ მოციქულისა პავლესი F. 23 დაიმარხმ C. 24 ~ წყალსა ხოლო A. 25 მსუამ CK.

(1) II თეს. 3,10-12. (2) ებრ. 12,11. (3) ებრ. 13,16.

არამედ ღჳნოჲცა მცირედ იკუმეი სტომაქისათჳს და ზედაჲ-
სზედა უძლურებისა შენისათჳს“. (1)

თავი მგ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი ეძიებდიან
კუალად სოფელსა და შუებათა მისთა და განსუენებათა, სიტყ-
ვსგებაჲ¹ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „ანუ არა უწყითა,
რამეთუ სიყუარული ამის სოფლისაჲ² მტერობაჲ არს ღმრთი-
საჲ? რომელსა უნდეს მეგობარ ყოფად ამის სოფლისა, მტერად
ღმერთსა აღუდგების“. (2)

თავი მზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი იტყვნ, ვი-
თარმედ: მძიმე³ არიან მცნებანი მარხვისა და მღჳძარებისანი, (352vA)
სიტყვსგებაჲ იოვანე⁴ მახარებელისა⁵ კათოლიკეთაგან:
„მცნებანი მისნი მძიმე⁶ არა⁷ არიან, რამეთუ ყოველი, რომელი
შობილ იყოს ღმრთისაგან, სძლოს⁸ სოფელსა. და ესე არს ძლ-
ევაჲ,⁹ რომლითა სძლევს სოფელსა სარწმუნოებაჲ ჩუენი, რამეთუ
იესუ¹⁰ არს ძმ ღმრთისაჲ,¹¹ და მისი არს ღიდებაჲ და¹² პატივი
და სუფევაჲ¹³ თანა მამით და სულით წმიდითურთ აწ და მარა-
ღის და უკუნიითი-უკუნისამდე,¹⁴ ამენ“. (3)

კურთხეულ¹⁶ არს ღმერთი, რომელი მომცემს ჩუენ ძლევასა
გულისსიტყუათა მათ მიმართ ნაყროვნებისათა.¹⁷

1 სიტყვსგება F. 2 სოფლისა CF. 3 მძიმე C. 4 იოვანეს A, იოვანე C. 5
მხრზლის A. 6 მძიმე C. 7 არა — BCF. 8 სძლოს ABK, სძლიის F. 9 ძლევა
FK. 10 ესე BCFK, იესუ A. 11 ძმ ღმრთისა ABC, ძე ღმრთისა FK. 12 და
— A. 13 სფევა FK. 14 უკი-უკი C. 15 ამენ — K. 16 კურთხეულ — K. 17
ნაყროვნებისამთა C.

(1) I ტიმ. 5,22-23. (2) იაკ. 4,4. (3) I იოანე 5,3-5.

ნეტარისა მამისა ჩუენისა მაქსიმესი სწავლაჲ ბ,¹ ბრძოლათათჳს სიძვისათა²

IV

1. შშობელი სიწმიდისაჲ³ არს მარხვაჲ,⁴ ზოლო ნაყროვნებაჲ დელაჲ⁵ არს სიძვისაჲ.⁶

2. ზეთი ზრდის ლამპარსა სასანთლისასა, და უბნობაჲ დელათაჲ⁷ აღატიყნებს ცეცხლსა გულისთქუმათასა.⁸

3. სიმძაფრე⁹ ღელვათაჲ¹⁰ მიმოიტაცებს ნავსა უსაჭოსა, და გულისსიტყუაჲ სიძვისაჲ¹¹ – გონებასა უკრძალავსა და წარმდებებით წარტყუენულსა. (283vB)

4. რომელი ჰბრძოდის სულსა სიძვისასა, ნუმცა მოუყვანება¹² თანაშემწედ¹³ თჳსად¹⁴ სიმძღრე მუცლისაჲ¹⁵ და გემოვნებაჲ¹⁶ სანოაგეთაჲ,¹⁷ რამეთუ დაუტეოს¹⁸ იგი და მიერთოს მტერთა და მოიტკეს (201vC) მათ¹⁹ თანა და ჰბრძოდის²⁰ მას²¹ ძლიერად.

5. რომელსა უყუარდეს²² უდაბნოჲ²³ და დაყუდებაჲ, მოუწყლველად დაშთეს იგი ისართაგან მტერისათა,²⁴ ზოლო რომელი აღერ(227rK)ეოდის სიმრავლესა ერისკაცთასა, მრავალნი წყლულ(171vN)ებანი შეგმთხნიან.

6. ჰი(192vF)რი დელაკაცისაჲ²⁵ ისარი არს წამლიანი,²⁶ ეკუეთის²⁷ სულსა და მოწყლის, და წყლულსა მას შინა დაუტევის (353rA) წამალი იგი გესლიანი,²⁸ და რაოდენცა ყოვნოს, უმეტესი სიმძალე²⁹ და სიმყრალე³⁰ ქმნას.³¹

1 ბ – CK. 2 სიძესათა H. სიძვისათა + გუაკურთხენ, მამო! A. გუაკურთხენ, უფალო! B. 3 სიწმიდისა F. 4 მარხვა FK. 5 დელაჲ ABC, დელა FK. 6 სიძვისაჲ AB, სიძვისა FK (ἀκλίσια ἡ – აღვირახსნილობა, თავაშეებულობა). 7 უბნობა დელათა F, დელათა K. 8 გულისთქუმასა K. 9 სიმძაფრე BFK (Βίαι ἡ – ძალა, ძლიერება). 10 ღელვათა FK. 11 სიძვისა K. 12 მოუყვანება ACK, მოუყვანება BF. 13 თანაშემწედ C. 14 თჳსა C. 15 სიმძღრე მუცლისა C, სიმძღრე მუცლისა ABFK. 16 გემოვნობაჲ ABK, გემოვნებაჲ C, გემოვნება F. 17 სანოაგეთა F, სანოაგეთა K. 18 დაუტევის A. 19 მათ ABCK, მის F. 20 ბრძოდის A. 21 მას – BCFK. 22 უყუარდეს ABK, უყუარდენ F. 23 უდაბნო FK. 24 მტერისაჲთა C. 25 დელაკაცისა FK. 26 წამლიანი AK, წამლიანი BCF. 27 ეკუთის K. 28 გესლიანი B. 29 სიმძალე C. 30 სიმყრალე C. 31 იქმნის F.

7. რომელი ეკრძალებინ ესევითართა მათ ისართა,¹ არა მივიდის² კრებათა მიმართ³ ერისათა, არცა დღესასწაულთა, სადა კრებაჲ⁴ დიდი⁵ იყვის, რამეთუ უმჯობეს არს, რომელ⁶ დაჟღებით სენაკსა შინა თვსსა⁷ ილოცოს მღუმრიად, ვიდრე რეცა⁸ პატივისათვის დღეთაძისა⁹ იქმნას ტყუე¹⁰ მტერთა თვსთა.

8. უკუეთუ¹¹ გწადის სიწმიდე¹² კორცთა და გონებისაჲ,¹³ ივლტოდე უბნობისაგან დედათაძისა,¹⁴ და ნუ მისცემ მათ კადნიერებასა შენდა მომართ ყოვლადვე,¹⁵ რამეთუ დასაბაძსა კრძალულებით და მოწინებით გეუბნებოდინ,¹⁶ (გინათუ ვერცა იყვინიან, გინათუ იჩემებდინ),¹⁷ ხოლო უკუანაძსკენელ აჩუენიან კადნიერებაჲ¹⁸ ბოროტი. პირველსა შემთხუევასა თუალნი მათნი ქუეყანასა ზედვიდინ,¹⁹ იტყვიდინ სიმშყდით და ცრემლოვდიან და²⁰ სულთქუმიტ იკითხვიდინ სიტყუათა სულიერთა, და გულსმოდგინედ ისმენდინ. მეორესა შემთხუევასა მცირედ ზე-ალიზინიან. მესამედ თუ იხილნე,²¹ მოგზედნენ მათ ურიდად. უკუეთუ განილიმნე,²² მათ გლისპად განიცინონ.²³ მიერთგან იწყონ ქცევად სახითა²⁴ მომპოვნებელითა ვნებისაძთა,²⁵ და სიტყუათა იტყვიდინ აღმზრზენელთა გულისათა.²⁶ ემაჲ²⁷ მოიპოიან დამატკბობელი²⁸ (284rB) სასმენელთა,²⁹ რაძთა ყოვლითა მით სახითა წარტყუენონ სული იგი.³⁰ რამეთუ ესე ყოველი სამჭედური არს, მიმზიდველი სიკუდილაჲ,³¹ (353vA) და ბადე³² შთამყვანებელ³³ წარსაწყმედელად. (202rC) ნუმცა გაცთუნებენ სიტყუთა ლიქნისა³⁴

1 ისართა FK (τὰ βέλη), პირთაგან A. 2 მივიდის AK, მივიდეს B (გაცხოველებულია), მივიდენ F. 3 მიმართ – BCFK. 4 სადა კრებაჲ] საღიდებელ დ B (გაცხოველების შეცდომა). 5 დიდი – F, დიდ C. 6 რაძთა BCFK, რომელ A. 7 თვსა A. 8 ვიდრე რეცა] ეცა B. 9 დღეთაძისა FK. 10 ტყუმ CK. 11 უკუეთუ F. 12 სიწმდე C. 13 გონებისა FK. 14 დედათაძისა FK. 15 ედემ C. 16 გეუბნებოდინ C, გუმზნებოდინ K. 17 გინათუ ვერცა იყვინიან, გინათუ იჩემებდინ – BCFK. 18 კადნიერება FK. 19 ზედვიან F. 20 და – A. 21 იხილნე C. 22 განილიმო BF, განილიმნე C. 23 განიცინენ (C)K. 24 სახითა ქცევად A. 25 ვნებისათა FK. 26 გულისაძთა C. 27 ემა F. 28 დამატკბობელი A. 29 სასმენელთაძ AC. 30 იგი + მათი C. 31 სიკუდილად C. 32 ბადეთა A, ბადე C. 33 შთამყვანებელი ACK, შთამყვანებელ BF. 34 ლიქნითა A.

და ქენებისაჲთა,¹ რამეთუ² დამალულ³ არს მათ შინა⁴ გესლი უძერესი⁵ ასპიტისა.⁶

V

1. ნუ შეეხები ცეცხლსა მოტყინარესა, ნუცა დედაკაცსა, ჭაბუკ⁷ თუ იყო ჰასაკითა ანუ⁸ გონებითა, რამეთუ ცეცხლსა შეეხო თუ და გეტკივნოს, მსწრაფლ⁹ უკუნ-ხლდნე,¹⁰ ხოლო ხილვითა და ზრახვითა დედათაჲთა¹¹ თუ მოიწყლა, არა ადრე¹² განეშორო.

2. იშუებს¹³ თივაჲ¹⁴ აღმოცენებული წყლისკიდესა,¹⁵ (227vK) და ვნებაჲ¹⁶ სიძვისაჲ¹⁷ – უბნობითა დედათაჲთა.

3. რომელი აღივსებდეს მუცელსა და ჰგონებდეს წარმართებად სიწმიდისა, მსგავს არს კაცსა,¹⁸ რომელი იტყვნ აღურ-სხმად ძალსა ცეცხლისასა ლერწმი(193rF)თა, რამეთუ ვითარცა აღი ცეცხლისაჲ¹⁹ ვერ დაშრიტის²⁰ ლერწმისა²¹ თივამან კმელმან, ეგრეთვე²² ბრძოლასა სიძვისასა მოტყინარესა სიმამღრითა ჭამადთაჲთა²³ შეუძლებელ არს დაქსნაჲ.²⁴

4. სუეტი აღემართის ხარისხსა ზედა დამყარებულსა, და ვნებაჲ²⁵ სიძვისაჲ²⁶ განისუენებს სიმრავლესა ზედა ჭამადთასა.

5. ნავთსაყუდელად მიისწრაფინ ნავი ღელვაგუეშელი, და სული სიწმიდის²⁷ მოყუარე²⁸ მიივლტინ უდაბნოდ, რამეთუ ვითარცა ნავი იგი ივლტინ²⁹ ღელვათა (172rN) ზღვსათა,³⁰ რომელნი დანთქმასა უთქუმიდიან, ეგრეთვე³¹ სული ესე – ხილვათაგან მავნებელთა სულისათა,³² რამეთუ პირი შემკობილი უძერეს ღელვათასა დამნთქმელ³³ არს სულისა.

1 ქენებისაჲთა B, ქენებისათა FK (ἀγιοις κεντημένοις). ჯერ „ქენებისაჲთა“ დაწერიათ A-ში, და შემდეგ „ნე“ წაუშლიათ. ასე მივიღეთ „ქენებისაჲთა“. 2 რამეთუ – C. 3 მალულ A. 4 შორის C. 5 უძერეს K. 6 ასპიტისაჲ C, ბერძულშია θηρίων (მხეცებისა). 7 ჭაბუკი F. 8 ანუ AF, გინა K. 9 მწრაფლ A, მწრაფ B. 10 უკუნ-ხლდნი A, უკუნ-ხლდნ B. 11 დედათაჲთა FK. 12 ადრე C. 13 მძლავ – შეება, გაფურჩქვნა, გაფუფუნება. 14 თივა FK. 15 წყლისკიდესა F, წყლი კიდესა K. 16 ვნება F. 17 სიძვისა FK. 18 კაცსა AB, მისა F, კაცისა K. 19 ცეცხლისა FK. 20 დაშრიტის A. 21 ლერწმის AK, ლერწმისა BF. 22 ეგრეთვე C. 23 ჭამადთა F. 24 დაქსნა K. 25 ვნება F. 26 სიძვისა FK. 27 სიწმიდისა BCFK. 28 მოყუარე C. 29 ელტინ B, ელტენ C. 30 ზღვსათა C. 31 ეგრეთვე C. 32 სულისაჲთა C. 33 დამთქმელ ABCF, დამნთქმელ K.

6. მაყუალი უდაბნო მსა¹ (354rA) განერა აღისაგან ცეცხლისა უენებელად, (1) და გონება² სიწმიდისმოყუარე,³ მყოფი უდაბნოსა,⁴ არა შეიწუას ალითა ბილწებისამთა.⁵

7. რამეთუ ვითარცა ქსენება⁶ ცეცხლისა⁷ ვერ დასწაუავს გონე(284vB)ბასა, ეგრეთვე⁸ ბრძოლა⁹ ენებისა¹⁰ ვერ ძლიერ¹¹ არს, უკუეთუ ნივთი საქმეთა მისთა¹² არა იპოვებოდის.¹³

VI

1. ხილვამან პირისა შეუნიერისამან გული სიძვისმოყუარე¹⁴ აღაზრზინის გულისთქუძად, (202vC) ხოლო ღმრთისმოყუარე¹⁵ მოიყვანის¹⁶ დიდებისმეტყუელებად დამბადებელისა.

2. აღრევასა შინა და თანაზრახვასა დედათასა დაღაცათუ ღუმნეს ენება¹⁷, ნუ გრწამნ მისი, უენებელობასა რაჲ გიქადებდეს, რამეთუ ძალლიცა აღერიის რაჲ¹⁸ სიმრავლესა, ღუმნ მოწიწებით, ხოლო მარტოდ რაჲ გემთხვოს,¹⁹ აჩუენოს სიბოროტე.²⁰

3. ოდეს-იგი ქსენება²¹ დედაკაცისა²² მოვიდეს გულსა შენსა უენებელად,²³ და საუცარმან²⁴ მისმან არა აღაზრზინოს ენება²⁵ შორის შენსა,²⁶ მაშინ ცან, ვითარმედ საზღვარსა²⁷ შესრულ ხარ სიწმიდისასა, არამედ ნუცა მაშინ შეუნდობ დაყოვნებად²⁸ გულისსიტყუათა მათ გულსა შენსა, ნუცა განიცდი გონებითა შენითა წურთად²⁹ სახესა დედაკაცისასა, რამეთუ აღრე²⁹ მომქცეველ³⁰ არს ენება³¹ იგი ცოდვისა³² (228rK) და ღელვანი მისნი მეყსა შინა³³ აღიდრვიან, რა-

1 უდაბნო მსა A, უდაბნო მსა B, უდაბნო K. 2 გონება F. 3 სიწმიდისა მწრმ C. 4 უდაბნოთა BCFK. 5 ბილწებისათა FK. 6 ქსენება F. 7 ცეცხლისა FK. 8 ეგრეთვე C. 9 ბრძოლა F. 10 ენებისა FK. 11 ძრიელ A. 12 მისთა F. 13 იპოვებოდის AK, იპოვების C. 14 სიძვისმოყუარე C. 15 ღმრთის მოყუარე K. 16 მოიყვანის K. 17 ენებანი K. 18 ~ რაჲ აღერიის K. 19 შეგემთხვოს K. 20 სიბოროტე C. 21 ქსენება F. 22 დედაკაცისა FK. 23 უნებლად BF, უენებელად ACK (ἀπαθῶς). 24 საუცარმან ABC, საოცარმან FK. 25 აჲ საზგასმული ფრაზა ბერძნულში არაა, ქართველ მთარგმნელს ჩაურთავს. 26 საზღვარსა F. 27 μὴδὲ οὐκ ἔρχοις (თუ შეგემთხვევაში) დაყოვნება. 28 წურთად ABCK (πρὸς ὁμιλίῃς), წურილად F. 29 აღრმ C. 30 აღრე მომქცეველი — φιλύπιδος (მსწრაფლშექცევალი). 31 ენება F. 32 ცოდვისა CFK. 33 შინა — A. (1) იხ. გამოსლ. 3,2.

მეთუ ვითარცა ცეცხლმან ყოენის რაჲ¹ ნივთსა შინა, აღატყინის ალი, ეგრეთვე² გონებაჲ სიწმიდისმოყუარე³ განრყუნის და შეაგინის კსენებაჲმან მყოვარჲჲ⁴ დედაკაცისაჲმან. (354vA)

4. ნუ მისცემ უკუე⁵ გონებასა (193vF) შენსა კსენებასა დედათასა, რამთა არა აღდგეს შენ ზედა ალი გულისთქუემისაჲ⁶ და დაწუას მჭელეული⁷ სულისა შენისაჲ,⁸ რამეთუ ვითარცა ცეცხლმან,⁹ დაფულულმან ბჴესა¹⁰ შინა,¹¹ აღატყინის ალი, ეგრეთვე¹² კსენებაჲმან დედაკაცისაჲმან აღაგზნის გულისთქუმაჲ.¹³

5. ხოლო შენ მარადის იკსენებდი კსენებათა¹⁴ სულიერთა კეთილთა მათ ზეცისათა და ჭირთა მათ ჯოჯოხეთისათა,¹⁵ და ევედრებოდე¹⁶ უფალსა, რამთა სატანჯველთა მათგან გიქსნას და საშუებელთა მათ ზეცისათა¹⁷ ღირს გყოს. რამეთუ ჯერმჩინებელი¹⁸ წყალობისაჲ¹⁹ არს და (285rB) მისი არს ღიდებაჲ აწ და მარადის და უკუენითი-უკუენისაჲმდე, ამენ.²⁰ * (172vN)

წმიდისა და ნეტარისა შამისა ჩუენისა შაქსიმესი, სიტყესგებაჲ²¹ გულისსიტყუათა მიმართ სიძვისათა

თავი პირველი.²² გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი აიძულებნ ზედვად პირთა მავნებელთა, და განცდად სახეთა აღმზრზენელთა ვნებისათა და გონებით²³ აღასრულებნ ცოდვასა, სიტყესგებაჲ²⁴ სახარებისაგან (203rC) მათეს თავისა: „ყოველი, რომელი ზედვიდეს დედაკაცსა გულისთქუმაჲ მას, მუნვე²⁵ იმრუშა მის თანა გულსა თჴსსა“. (1)

* ეს მუხლი ბერძნულში არაა.

1 ყოენის რაჲ ACK, ~ რაჲ ყოენის BF. 2 ეგრეთვე C. 3 სიწმიდის მყრმ C. 4 მყოვარჲჲ ACK, მყოარჲჲ BF. „მყოვარჲჲ კსენებაჲ“, ბერძნულშია: ἔρχομαι εἰς αὐτὸν φαντασθῶ — ზანგრძლივი წარმოსახვა. 5 უკუემ BC. 6 გულისთქმისა K. 7 მჭელეული A. 8 შენისა FK. 9 ბერძნულშია: ὁμοιωθήτω, ἵππος δ — ნაპერწყალი. 10 ბჴე — ძჴუიძ ბ. 11 ~ ბჴესა შინა დაფულულმან C. 12 ეგრეთვე C. 13 გულისთქუმა FK. 14 კსენებასა K. 15 ჯ~ზთისთა A. 16 ევედრებოდე C. 17 ზეცისათა C. 18 ჯერისმჩინებელი C. 19 წყალობისა BFK. 20 ამენ B, ამენ N, — F. 21 სიტყესგება F. 22 პირველი F, ა~ AK. 23 გონებითა K. 24 სიტყესგება F. 25 მუნვე C.

(1) მათე 5,28.

თავი ბ. გონებისა მის¹ მიმართ, რომელსა პბრძოდელ² გულისსიტყუანი³ არაწმიდანი, და არა ჰნებაჲ მას მღუძარებაჲ და ლოცვაჲ და ლმობიერად ვედრებაჲ ღმრთისაჲ,⁴ სიტყუაჲ სახარებისაგან:⁵ „იღუპებლით და ილოცევლით, რამთა არა შესუდეთ განსაცდელსა“. (1)

თავი გ. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელსა სწადინ პირსა თანა მავნებელსა ყოფაჲ და არა ჰნებაჲ განშორებაჲ მისა თავისაგან თჳსისა, სიტყვსგებაჲ სახარებისაგან: (355rA) „უკუეთუ თუალი შენი მარჯუენე⁶ გაცთუნებდეს შენ, აღმოიღე⁷ იგი⁸ და განაგდე⁹ შენგან. უმჯობეს არს შენდა, რამთა¹⁰ წარწყმდეს ერთი ასოთა შენთაგანი, ვიდრე¹¹ ყოველი გუამი შენი შთავრდომად გეჰენიასა. და უკუეთუ მარჯუენე¹² კელი შენი გაცთუნებდეს შენ, მოიკუეთე იგი და განაგდე¹³ შენგან“. (2)

თავი დ. გულისსიტყუსა მის მიმართ ბილწისა, რომელი აძულენ გონებასა დამორჩილებად ზრახვასა ბოროტსა¹⁴ დედაკაცისა ცოდვისმოყუარისასა, სიტყვსგებაჲ დაბადებისაგან: „აწ ვითარ ვქმნე საქმე¹⁵ (228vK) ესე ბოროტი და ვცოლო წინაშე ღმრთისა ჩემისა!“ (3)

თავი ე. გულისსიტყუსა მის მიმართ სიძვისა, რომელი გონებასა შინა გამოჰსახავნ¹⁶ ხატსა დედაკაცისასა და შთაუთესავნ¹⁷ გულისთქუმასა (285vB) ცოდვისასა, სიტყვსგებაჲ¹⁸ წიგნისაგან გამოსლვათამსა:¹⁹ (194rF) „არა გული-გითქუმიდეს²⁰ ცოლსა მოყუსისა შენისასა, არცა გწადოდის საქმესა უჯერობისასა“. (4) (173rN)

თავი ვ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი შეაურვებ-

1 მის — A. 2 პბრძოდენ C. 3 გჴლი სიტყჴნი B. 4 ღჴისა (ჩამატებულია სტრიქონს ზემოთ) F. 5 სახარებისა K. 6 მარჯუენჴ C. 7 აღმოიღჴ C. 8 იგი + შენგან K. 9 განაგდჴ C. 10 რჴლ A. 11 ვიდრე] და არა K. 12 მარჯუენჴ C. 13 განაგდჴ C. 14 ბოროტისა C. 15 საქმჴ C. 16 გამოსახავნ F. 17 შთაითესავნ A. 18 სიტყვსგება F. 19 გამოსლვათასა FK. 20 გითქმიდეს F.

(1) მათე 26,41; მარკ. 14,38. (2) მათე 5,29-30. (3) დაბ. 39,9. (4) გამოსლვ. 20,17.

დიან გონებასა ბრძოლათა¹ მათოჲს სიძვისათა, და შემდგომად მრავლისა მის შრომისა და ჭირისა არარას² კეთილსა მოალოდებლიან.³ სიტყჲსებაჲჲ გამოსლვათაგან: „ამათ სიტყუათა ეტყოდე⁴ ძეთა ისრაელისათა:“⁵ უკუეთუ⁶ სმენით⁷ ისმინნეთ სიტყუანი ჩემნი და ჰყოთ ყოველივე, რომელსა გეტყჲ თქუენ, ვემტერო მტერთა თქუენტა (203vC) და წინა-აღუდეგ⁸ წინააღმდეგობთა თქუენტა, რამეთუ წარვიდეს ანგელოზი ჩემი მძლურად⁹ შენდა და შეგიყვანოს შენ ამორეველისა მის და ქეტელისა (355vA) და ფერუზელისა, ქანანელისა და გერგესეველისა და იებოსელისა, და შებუსრნეს იგინი“. (1)

თავი ზ. სულისა მის მიმართ, რომელი ჰგონებნ¹⁰ თუ წელიწადსა ერთსა ანუ ორსა განიოტნეს გულისსიტყუანი სიძვისანი, რამთა¹¹ არღარასადა¹² ჰბრძოდინ,¹³ სიტყჲსებაჲჲ გამოსლვათაგან: „არა განვასხნე¹⁴ იგინი წელიწადსა ერთსა, რამთა არა ქუეყანაჲჲ მოოკრდეს და განმრავლდეს მკეცი ქუეყანისაჲ¹⁵ შენ ზედა,¹⁶ მცირედ-მცირედ განვასხნე¹⁷ იგინი¹⁸ შენგან, ვიდრემდე¹⁹ აღორძინდე²⁰ და დაიმკუდრო ქუეყანაჲ“. (2)

თავი მ. გულისსიტყჲსა მის მიმართ, რომელი იტყჲნ, ვითარმედ: ვერ ძალ-უც ჰასაკსა სიჭაბუკისასა განწმედად გონებისა გულისსიტყუათაგან სიძვისათა, სიტყჲსებაჲჲ²¹ გამოსლვათაგან: „ყოველი რომელი წარმოდგებოდის ახილვასა მას ოცი თ წლითგანი²² და უზეშთაესი, მოსცენ შესაწირავი უფლისაჲ“. (3)

თავი თ. გულისსიტყჲსა მის მიმართ სიძვისა, რომელი იტყჲნ, ვითარმედ: არა ბრალეულ არს²⁴ სიჭაბუკისა ჰასაკი, დაღა-

1 ბრძლა C. 2 არარას A, არას BCFK. 3 მოალოდინებლიან A. 4 ეტყოდა A, ეტყოდნ C. 5 იმწლისათა ABC, იმწლისათა K. 6 უკუეთუ C. 7 სმენით K. 8 წინა-აღუდეგ C. 9 მძლურად A. 10 ჰგონებნ A, იგონებნ BCFK (B-ის ეს ადგილი გაცხოველებულია). 11 რათა F. 12 არღარა A. 13 ჰბრძოდის K. 14 განვასხნე C. 15 ქუეყანისა F. 16 შენ ზედა AK, შენზე B (გაცხოველებულია), შენდა F. 17 განვასხნე C. 18 იგინი - F. 19 ვიდრემდე F, ვემდე C, ვდის K. 20 აღორძინდე K, აღორძინდე C. 21 სიტყჲსებაჲჲ F. 22 წლითგან ACK, წლითგანი BF. 23 ოწი ABK, უფლისა F. 24 არს AK, არნ BF.

(1) გამოსლვ. 23,22-23. (2) გამოსლვ. 23,29-30. (3) გამოსლვ. 30,14.

ცათუ ცოდოს (286rB) ესეითარი ცოდვამ,¹ — სიტყვსგებაჲ² გამოსლვათაგან: „და პრქუა უფალმან მოსეს: რომელმან ცოდა წინაჲ ჩემსა, აღვკოცო იგი წიგნისაგან ჩემისა“. (1)

თავი ი. გონებისა მის მიმართ,³ რომელი არა ეკრძალებინ გულსა შინა აღსრულებასა სიძვისასა, არამედ თანა-მიჰყევიან კერპთა მათ ცოდვისათა, გულსა შინაგანისა კაცისასა გამოსახულთა, სიტყვსგებაჲ მეორისა შჯულისაგან:⁴ „პრქუა მოსე ერსა: ისმინე,⁵ ისრაელ,⁶ და ეკრძალე⁷ ყოფად ყოველთა ამათ მცნებათა, რამთა (356rA) კეთილი გეყოს (173vN) შენ და განჰმრავლდე⁸ ფრიად, ვითარცა ეტყოდა ღმერთი მამათა (229rK) მათ⁹ შენთა მიცემად შენდა ქუეყანაჲ იგი, (204rC) რომელსა გამოსდის სძმ¹⁰ და თაფლი. (194vF) უკუეთუ არა ჰყოთ ესე,¹¹ სცოდოთ წინაჲ უფლისა და სცნათ ცოდვამ¹² თქუენი, ოდეს გეწიოს თქუენ ძერი“. (2)

თავი ია. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი აიძულებს¹³ გონებასა არაწმიდათა გულისთქუმათა მიერ თანა-მიყოლად ეშმაკსა¹⁴ მას სიძვისასა,¹⁵ სიტყვსგებაჲ¹⁶ მეორისა¹⁷ შჯულისაგან:¹⁸ „უფლისა ღმრთისა შენისა¹⁹ გეშინოდენ და მას მხოლოსა ჰმსახურებდე²⁰ და მას მხოლოსა ესვიდე²¹ და სახელსა მისსა ჰფუცვიდე“. (3)

თავი იბ. სულისა მის²³ მიმართ დღე და ღამე²⁴ გულისსიტყუათაგან სიძვისათა შეჭირვებულისა, რომელსა არღარა აქუნ სასობაჲ თუ²⁵ მძლე²⁶ ექმნას²⁷ მათ, სიტყვსგებაჲ²⁸ მეორისა²⁹ შჯულისაგან:³⁰ „უკუეთუ სთქუა გონებასა შენსა, ვითარმედ: ნა-

1 ცოდვა F. 2 სიტყვსგება F. 3 მიმართ — K. 4 სჯულისაგან K. 5 ისმინე C. 6 ი"შლ ABCFK. 7 ეკრძალმ C. 8 განჰმრავლდე C. 9 მათ — BCFK. 10 სძმ BFK. 11 ესრეთ BCFK. 12 ცოდვა FK. 13 აიძულებდეს B (გაცხოველებულია). 14 ეშმაკთა B (გაცხოველებულია). 15 სიძვისათა B (გაცხოველებულია). 16 სიტყვსგება F. 17 სიტყვა „მეორისა“ („ბ“) A-ში საგანგებოდ წაუშლიათ. 18 სჯულისაგან K. 19 შენისაგან K. 20 ჰმსახურებდმ C. 21 ესვიდმ C. 22 ჰლოცვიდე K, ჰფუცვიდმ C. 23 მის — A. 24 ღამმ C. 25 თუმათ A, თუ BCFK. 26 მძლმ C. 27 ექმნა A, ექმნას BCFK. 28 სიტყუაჲ A, სიტყვსგება F. 29 სიტყვა „მეორისა“ („ბ“) A-ში საგანგებოდ წაუშლიათ. 30 სჯულისაგან K.

(1) გამოსლვ. 32,33. (2) II შჯ. 6,3; 32,23. (3) II შჯ. 6,13.

თესავი ესე უძლიერეს არს ჩემსა, და ვითარ შეუძლო მოსრვად მისა! – არა გეშინოდის შენ¹ მათგან, მოკსენებით მოიქსენო, რამ-იგი უყო უფალმან ღმერთმან შენმან² ფარაოს და ყოველთა მათ³ მეგვებელთა“.⁴ (1)

თავი ივ. სულისა მის⁵ მიმართ ჭირვეულისა მძაფრთა მათ ბრძოლათაგან სიძვისათა, რომელნი-იგი გამოქსახვიდიან⁶ საძაგელსა მას სახესა ცოდვისასა გონებასა შინა თითოსახითა⁷ გულისსიტყუთა და მრავალსა სა(286vB)უცარსა⁸ ენებათასა შემოპკრებდიან და ერთსა რასმე ბოროტსა გულისსიტყუასა დაამტკიცებდიან გულსა შინა, სიტყვსგებაჲ⁹ მეორისა¹⁰ შჯულისაგან:¹¹ „უწყოდი¹² შენ, რამეთუ უფალი ღმერთი შენი წინა-გიძლეს¹³ წინაშე პირსა შენსა,¹⁴ ვითარცა ცეცხლმან შემწუველმან მოსრნეს ივინი და მან გარე-მიაქცინეს ივინი პირისაგან შენისა, (356vA) აკოცნეს და წარწყმიდნეს ივინი¹⁵ მსთუად, ვითარცა გეტყოდა შენ უფალი“.⁽²⁾

თავი ივ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი გუაწუვედიან განქსნად ჭამადთა და ღუნისა, რაჟამს მცირედ-რე¹⁶ ორგულებით მიგურიდნის ეშმაკმან მან სიძვისამან, რამთამცა ვთქუთ¹⁷ გონებით, ვითარმედ: მიახლებულ ვართ საზღვართა მათ (204vC) უენებელობისათა, სიტყვსგებაჲ¹⁸ მეორისა შჯულისაგან:¹⁹ „არა ჰყოთ ევრე,²⁰ ვითარ-იგი ჰყოფთ აქა დღეს კაცად-კაცადი²¹ ნებასა თავისა თვისისასა, რამეთუ არღა²² მოწვენულ²³ (174rN) ხართ თქუენ აქამდე²⁴ განსუენებასა მას და სამკედრებელსა²⁵ თქუენსა, რომელი-იგი უფალმან ღმერთმან მოგცეს თქუენ“.⁽³⁾

1 შენ – CK. 2 შენმან AB, შენ ზიერ FK. 3 მათ – AK. 4 მეგვებელთა AK. 5 მის – A. 6 გამოქსახვიდიან AK. 7 თითოსახითა ABCK, თითოსახეთა F. 8 საუცარსა ABC, საოცარსა FK. 9 სიტყუაჲ ACK, სიტყვსგებაჲ BF. 10 შრისა C. 11 სიტყვა „მეორისა“ („ბ“) A-ში საგანგებოდ წაუშლიათ, სჯულისაგან K. 12 უწყოდი A, უწყოდე BFK, უწყოდმ C. 13 წინა-გიძლეს + შენ K. 14 შნა C. 15 იგი K. 16 მცირედ-რმ C. 17 ვთქუთ C, ვთქუთ ABFK. 18 სიტყვსგებაჲ F, სიტყუაჲ C. 19 სჯულისაგან K. 20 ევე C. 21 კცდი კცდი F. 22 არღა A, არღარა BCFK. 23 მოწვენულ A, მიწვენულ BFK. 24 აქამდე C. 25 სამკედრებელსა + მას BFK.

(1) II შჯ. 7,17-18. (2) II შჯ. 9,3. (3) II შჯ. 12,8-9.

თავი იე. სულისა მის¹ მიმართ, შეშინებულისა და შეძრ-
წუნებულისა ეშმაკისა მისგან, რომელი ჩმუნავენ ასოთა მათ გუა-
მისათა, ხოლო იციან სა(195rF)ქმე² ესე,³ რომელსა ვიტყვ, რო-
მელნი საქმით გამოცდილ არიან ესევითარისა (229vK) მის ეშმა-
კისაგან. სიტყუაჲ მეორისა⁴ შჯულისაგან:⁵ „კელის-ამპყრო-
ბელ გეყოს უფალი ღმერთი შენი, შემწე და სიქადულ⁶ შენდა, და
მოგცნეს⁷ შენ უფალმან ღმერთმან შენმან მტერნი შენნი კელთა
შენთა და ყოველნი მკდომნი შენნი შეიმუსრნენ წინაშე პირსა
შენსა და⁸ დასთრგუნენ⁹ შენ ქელნი მათნი. (1)

თავი ივ. სულისა მის¹⁰ მიმართ მწუხარებისაგან დაქსნილი-
სა, რომელი ვერღარა თავს-იდებნ ჭირსა და იწროებასა არაწმი-
დათა გულისსიტყუათასა, რომელნი შეამწიკულებდიან¹¹ (287rB)
ლოცვასაცა¹² მისსა, სიტყუაჲ წიგნისაგან მსაჯულთაღმისა:¹³
„აღდეგ აწ, რამეთუ ესე არს ღღმ,¹⁴ რომელსა მოგცეს უფალმან
სისარა კელთა შენთა, რამეთუ უფალი არს წინამძღუარ შენ-
და“. (2) (357rA)

თავი იზ. გონებისა მის მიმართ, ბოროტთა გულისსიტყუა-
თაგან მწიკულებენისა,¹⁵ რომელსა არა ჰნებავენ ყოვლითურთ გან-
გდებაჲ¹⁶ მათი და განშორებაჲ,¹⁷ და¹⁸ არცა იგონებნ თუ ბოროტ
არს მისთვის, უკუეთუ¹⁹ საკრველითა მით ბოროტთა მათ²⁰ ვნე-
ბათაღმთა შეიკრას და ტყუელ²¹ მათა²² მიეცეს, სიტყვსებაჲ
წიგნისაგან მსაჯულთაღმისა:²³ „და ჰრქუა დალილა:²⁴ უცხო-
თესლნი შენ ზედა, სამსონ. და განიღუძა ძილისა მისგან სამ-
სონ²⁵ და თქუა:²⁶ განვიდე²⁷ და განვიყარნე²⁸ მტერნი ჩემნი, და²⁹

1 მის – A. 2 საქმე C. 3 ესე – CF, ~ ესე საქმე K. 4 სიტყუა „მეორისა“ („ბ“) A-ში საგანგებოდ წაუშლიათ. 5 შჯულისაგან A, შჯულისა F, სჯულისაგან K. 6 სიქადული A. 7 მოგცეს A. 8 და – A. 9 დასთრგუნენ C. 10 მის – A. 11 შეამწიკულებდიან A, შეამწიკულებდიან CF, შეამწიკულებდიან BK. 12 ლოცვასა C. 13 მსაჯულთასა FK. 14 ღღმ BFK. 15 მწიკულებენისა A, მწიკულებენისა B. 16 განგდება F. 17 განშორება F. 18 და – CBFK. 19 უკუეთუ F. 20 მათ – C. 21 ტყუელ F. 22 მათდა AK. 23 მსაჯულთასა F. 24 დალილა BCFK, დალი და A. 25 სამონ F. 26 ჰრქუა A. 27 განვიდე C. 28 განვიყარნი C. 29 და – F.

(1) II შჯ. 33,29; 28,7. (2) მსაჯ. 4,14.

ვყო ვითარცა-იგი პირველ. და მან არა იცოდა, რამეთუ განეშორა მისგან¹ ძალი მისი, და შეიპყრეს იგი უცხოთესლთა მათ და აღმოჰყადნეს თუალნი მისნი და წარიყვანეს იგი გაზად.² და შეკრეს იგი ბორკილითა რვალისამთა,³ და ფქვიდა იგი სახლსა შინა საპყრობილისასა.⁴ (1)

თავი იმ. (105rC) ანგელოზისა მის მიმართ უფლისა, რომელი მადლითა მისითა მოვიდის⁵ გონებასა მეედრებულსა⁶ უფლისასა ღმობიერად, და განიოტნის მისგან გულისსიტყუანი იგი სიძვისანი და ღელვანი იგი ბოროტთა მათ ბრძოლათანი უჩინო ყვნის, სიტყუაჲ პირველისაგან⁷ წიგნისა მეფეთაჲსა⁸ მადლობაჲ:⁹ „განძლიერდინ¹⁰ გული ჩემი უფლისა მიერ და¹¹ ამაღლდინ¹² რქაჲ¹³ ჩემი ღმრთისა მიერ ჩემისა. განვ(287vB)რცნა პირი ჩემი ზედა მტერთა ჩემთა, და¹⁴ განვიხარო მე¹⁵ მაცხოვარებითა შენითა“. (2)

თავი თ. ეშმაკისა მის მიმართ სიძვისა, რომელმან აჩუენის ძილსა შინა¹⁶ სახმ¹⁷ ბილწებისაჲ¹⁸ და ვერ უძლის იძულებად სულისა, თანა-მიყოლად საქმესა ცო(174vN)დვისასა, სიტყვსგებაჲ¹⁹ პირველისაგან წიგნისა მეფეთაჲსა:²⁰ (357vA) „მშუღდი ძლიერთაჲ²¹ მოუძღურდა და უძღურნი²² შეიმოსნეს²³ (195vF) ძალითა;²⁴ შეებულთა პური მოაკლდა, და მშიერთა დაიპყრეს ქექყანაჲ“. (3)

თავი კ. ეშმაკისა მის მიმართ სიძვისა, რომელი მოსწრაფე²⁵ (230rK) არნ გულისსიტყუათა მიერ²⁶ ბილწთა უჩინო ყოფად და წარტყუენვად სიწმიდისა ჩუენისა, სიტყვსგებაჲ მესამისა თავისაგან მეფეთაჲსა:²⁷ „ნუ იყოფინ ჩემდა უფლისა

1 მისგან – K. 2 გზად AK. 3 რვალისათა F. 4 საპყრობილისასა B. 5 ო მოვიდეს მადლითა მისითა K. 6 მეედრებულთა A. 7 პირველისა BCFK. 8 მეფეთასა AK. 9 მადლობა F. 10 განძლიერდა A. 11 და – A. 12 ამაღლდა A. 13 რქა F. 14 და – A. 15 მმ C. 16 შნი C. 17 სახმ A, სახე BCFK. 18 ბილწებისა K. 19 სიტყვსგება F. 20 მეფეთასა F. 21 ძლიერთა F. 22 უძღურთა A. 23 შეიმოსეს A. 24 ძალი AF, ძალითა BCK. 25 მოსწრაფმ C. 26 მიერ – K. 27 მეფეთასა FK.

(1) შსაჯ. 16,20-21. (2) I მეფ. 2,1. (3) I მეფ. 2,4-5.

მიერ ღმრთისა ჩემისა მიცემად შენდა სამკჳდრებელი მამათა ჩემთაჲ“. ¹ (1)

თავი კა. ვედრებაჲ უფლისა მიმართ ბოროტთა მათ გულის-სიტყუათათჳს სიძვისათა, რომელნი აწყინებდიან ² გონებასა ჩუენ-სა და უცნებათა ³ ბოროტთა გჳრუენებდიან ძილსა შინა, სიტყვს-გებაჲ ⁴ ეზრამისი: ⁵ „და ვიტყოდე: ⁶ ისმინე, ⁷ უფალო, კჳმა ⁸ მო-ნისა შენისაჲ, და ყური მოყავ ქმნულსა ⁹ კელთა შენთასა, რამე-თუ სირცხულელუ ¹⁰ ვარ და კდებულ ვარ წინაშე პირსა შენსა, ცოდვანი ჩუენნი ¹¹ გარდაემატნეს უფროჲს ¹² თავთა ჩუენთა, და უმეტრებანი ჩუენნი ¹³ აღიწინეს ¹⁴ ვიდრე ცადმდე ¹⁵ ჟამთაგან მამა-თა ჩუენთაჲსა, ¹⁶ და ვართ დიდსა შინა ცოდვასა, ვიდრე დღენ-დელად ¹⁷ დღედმდე. ¹⁸ არამედ ნუ მოიხილავ საქმეთა მათ ¹⁹ უმჯუ-ლოებისათა; ²⁰ ნუცა ²¹ მოიკსენებ მათსა, რომელნი (288rB) უკე-თურებით იქცევიან შენ წინაშე, არამედ მოიკსენე მათი, რომელნი შიშსა შენსა ერწმუნებიან, ნუცა განპრისხნები მათ ზედა, ²² რო-მელნი ბოროტთა მკეცთა სახე არიან, არამედ მოიკსენე სიყუა-რული მათი, (205vC) რომელნი მარადის დიდებასა შენსა ესვენ, რამეთუ ჩუენცა პირველისა ²³ ხრწნილებისა სახესა დავადგერით. (358rA) ხოლო შენ ცოდვილთათჳს მოწყალე ²⁴ ხარ, უკუეთუ რომელთა-ესე საქმე ²⁵ კეთილისაჲ ²⁶ არა გუაქუს და გინდეს შეწყალება ჩუენი, მაშინ სრულიად მოწყალე ²⁷ იყოს სახელი შენი“. (2)

თავი კბ. ვედრებაჲ ²⁸ უფლისა მიმართ, ოდეს-იგი ²⁹ შეგუა-ჭირვებდენ ბოროტნი გულისსიტყუანი და წარტყუენვიდიან ³⁰

1 ჩემთა FK. 2 აწყინებდენ C. 3 უცნებათა ABC, ოცნებათა FK. 4 სიტყვსგებაჲ B, სიტყვსგება F, სიტყუაჲ ACK. 5 ეზრასი AK. 6 ვიტყოდმ C. 7 ისმინმ C. 8 კჳმა F. 9 ქმნილსა A. 10 სირცხულელუ B. 11 ჩუენნი – BCFK. 12 უფროს FK. 13 ჩუენნი – K. 14 აღიწინეს CK. 15 ცადმდე BF, ცადმდმ C. 16 ჩუენთასა K. 17 დღენდელად A. 18 დღედმდმ C. 19 მათთა K. 20 უსჯულოებისათა K. 21 ნუ BF. 22 მათ ზედა AF] მათთჳს K. 23 პირველსა A, პირველისა BCFK. 24 მოწყალმ C. 25 საქმე BF. 26 კეთილისა K. 27 მოწყალმ C. 28 ვედრება F. 29 უდეს-იგი A. 30 წარტყუენვიდიან BCFK.

(1) III მეფ. 21,3. (2) III ეზრა 8,75-77.

გონებასა თითოსახეთა ვნებათა მიმართ, მესამისა¹ ფსალმუნი-
ხაგან:² „უფალო, რად განმრავლდეს მაჭირვებელნი ჩემნი და
მრავალნი აღდგეს ჩემ ზედა; მრავალთა პრქჳან სულსა ჩემსა,³
არა არს ცხოვრებაჲ მისი⁴ ღმრთისა მიერ მისისა. ზოლო შენ,
უფალო, მწე ჩემდა ხარ, დიდებად ჩემდა⁵ და⁶ ასამაღლებელად⁷
თავისა ჩემისა. (1)

თავი კვ. (175rN) სულისა მის მიმართ, რომელი უმეცარ არნ,
ვითარმედ რისხვით და გულისწყრომით აღძრვაჲ ეშმაკისა მი-
მართ წინააღმდეგომ⁸ არს გულისსიტყუათა⁹ სიძვისათა, რამეთუ
გულისწყრომასა ცეცხლისა თანა აქუს თჳსებაჲ, ზოლო სიძვასა
– წყლისა (196rF) თანა. მეოთხისა¹⁰ ფსალმუნისაგან: „გუ-
ლისწყრომასა თქუენსა ნუ სცოდავთ; რაჲ თქუან¹¹ გულთა თქუ-
ენთა,¹² სარეცელთა თქუენთა ზედა შეინანეთ“. (2)

თავი კდ. გულისსიტყუათა მიმართ მწიკუღევანთა,¹³ რო-
მელნი მრავალჲმ წარიტაცებ(288vB)დიან გონებათა ჩუენთა¹⁴ ვნე-
ბათა მიმართ საძაგელთა და საკრველითა არაწმიდებისა მათისაჲ-
თა¹⁵ ისწრაფდიან¹⁶ შეკრვად ძალსა სულისა ჩუენისასა. მეექუ-
სისა¹⁷ ფსალმუნისაგან: „განმეშორენით ჩემგან ყოველნი მოქ-
მელნი უშჯ(230vK)ულოებისანი,¹⁸ რამეთუ ესმა უფალსა კმაჲ¹⁹
ტირილისა ჩემისაჲ;²⁰ ისმინა უფალმან კმაჲ ლოცვისა ჩემისაჲ;²¹
უფალმან (358vA) თაყუანისცემაჲ²² და ვცლრებაჲ ჩემი შეიწირა“. (3)

თავი კე. ოდეს-იგი მადლითა უფლისაჲთა²³ მოუძღურდის
ძალი ეშმაკისაჲ²⁴ და ვერღარა კელ-ეწიფები²⁵ წყლვად სულისა

1 მე-გ A. 2 მესამისა ფსალმუნისაგან – K. 3 ჩემსა + რამეთუ BCFK. 4
მისსა BCK. 5 ჩემად K. 6 და – A. 7 ასამაღლებელ K. 8 წინააღმდეგო B,
წინააღმდეგო F. 9 გულისსიტყუათა + სიტყუათა A. 10 მე-დ AC. 11 თქან
F. 12 თქუენთა + და BF. 13 მწიკუღევანთა BK. 14 გონებასა ჩუენსა A. 15
მათისათა F. 16 ისწრაფდიან BCFK. 17 მე-ვ AC. 18 უშჯლოებისანი F,
უსჯულოებისანი K. 19 კმა F. 20 ჩემისა FK, + და AK. 21 ჩემისა FK. 22
თქანისცემა FK. 23 ოწისათა F, ღმრთისაჲთა K. 24 ეშმაკისა F. 25 კელ-
ეწიფები A, კელ-ეწიფების B, კელ-ეწიფის F, კელ-ეწიფინ CK.

(1) ფს. 3,2-4. (2) ფს. 4,5. (3) ფს. 6,9-10 („და ეედრებაჲ“ ფსალმუ-
ნის ტრადიციულ ტექსტში არ ყოფილა; ეფთვიმეს დაუმატებია).

მის მვედრებელისა უფლისა, არამელ ურუენებნ ოდენ გონებასა სხუათა მოქმედთა ბოროტისა და ბილწისა საქმისათა,¹ მეცხრისა² ფსალმუნისაგან: „მტერისა მახვლსა (206rC) მოაკლდა სრულიად და ქალაქნი აღაოკრენ.³ წარწყმდა საკსენებელი მათი⁴ ღაღადებით⁵ და უფალი ჰგიეს უკუნისამდე“. (1)

თავი კვ. ვედრებაჲ უფლისაჲ⁶ განდევნად გულისაგან ჩუენისა არაწმიდასა მას ეშმაკსა სიძვისასა, რომელი ზედა-დაესხმის⁷ ბოლუაწესა, ვიდრელა საგონებელ⁸ არნ თუ ცხადად შეეხებინ ბარკალთა და მეყსა შინა განაკრთუნის გონებაჲ და დაავიწყის, თუ ვითარ ჯერ-არს ოტებაჲ მისი.⁹ ზოლო ესევითარსა მას ჟამსა კეთილ არს აღდგომაჲ.¹⁰ და მსწრაფლ მიმოსლვაჲ სენაკსა შინა. ვინ შემძლებელ არს გულისკმისყოფად,¹¹ გულისკმა-ყავნ¹² სიტყუაჲ ესე, მეთორმეტისა¹³ ფსალმუნისაგან: „განანათლენ თუალნი ჩემნი,¹⁴ ნუუკუე¹⁵ დავიძინო მე¹⁶ სიკუდილ:¹⁷ ნუსადა თქუას მტერმან ჩემმან: მძლე¹⁸ ეყყო¹⁹ მას“. (2) (289rB)

თავი კზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ,²⁰ რომელი ჰგონებნ თუ ძლიერნი არიან ბრძოლანი სიძვისანი და ვინმცა უძლო²¹ ძლევად მათა.²² მეთათმედმეტისა²³ ფსალმუნისაგან:²⁴ „რომელნი აღდგომილ არიან ჩემ ზედა, ყვენ იგინი ჩემ ქუეშე;²⁵ მტერნი ჩემნი ღვენულ²⁶ ყვენ და მოძულენი ჩემნი მოს(175vN)რენ.

1 საქმისათა C. 2 მე-თ AC. 3 ჩვენ მიერ გამოყენებული ყველა ხელნაწერი (ABCFK) ერთნაირ ფორმას გვიჩვენებს: „აღაოკრდეს“. ტრადიციული ვერსია, რომელსაც ეყრდნობოდა ეფთვიმე, ორგვარ წაკითხვას გვთავაზობს: „აოკრდეს“ და „აღაოკრენ“. ჩვენ ვარჩევთ ამ უკანასკნელს, რადგან „აღაოკრდეს“ – გადამწერთა მიერ დამახინჯებული ფორმა უნდა იყოს. 4 მისი BCK. 5 ღაღადებით ABK, ღაღადებითა F. 6 უფლისა A. 7 ზედა-დაესხის CK. 8 საგონელ A. 9 მისი – A. 10 აღდგომა B, აღდგომა K. 11 გულისხმისყოფად BCF. 12 გულისხმა-ყავნ BC. 13 მე-ბ AC, მეთორმეტესა K, მეთორმეტისა BF. 14 ჩუენნი F. 15 ნუუკუე C. 16 მშ C. 17 სიკუდილ A. 18 მძლე C. 19 ეყყო ABCF, ეყავ K. 20 მის მიმართ A, მისთჳს CFK (B-შიც თავიდან „მისთჳს“ დაუწერიათ, შემდეგ გადაუკეთებიათ: „მის მიმართ“). 21 უძლოს K. 22 მათდა AK. 23 მეთექესმეტე AB, მეთათქესმეტი N, მე-ივ CK. 24 ფსალმუნისაგან – BF. 25 ქუეშე AC. 26 ღვენილ K.

(1) ფს. 9,7-8. (2) ფს. 12,4-5 (მისღვეს Ⴀჲ რედაქციებს).

დავაწურილნე¹ იგინი ვითარცა მტუერნი წინაჲჲ ქარსა, და ვითარცა თიკაჲ² უბნისაჲ³ ღავთრგუნნე იგინი“. (1)

თავი კმ. მადლობაჲ უფლისაჲ, რაჲჲმს (359rA) მეყსა შინა შებმა-უყვის ეშმაკმან კორცთა ბრძოლითა, და ვერ უძლის დამკობად გონებისა არაწმიდათა გულისსიტყუათა შეწყნარებად, ოცდამეთოცზრამეტისა⁴ ფსალმუნისაგან: „მოაქციე“⁵ (196vF) გლოვაჲ⁶ ჩემი სიხარულად ჩემდა; განმძუარცე⁷ მე⁸ ძაძაჲ⁹ და შემოსე მე¹⁰ სიხარული“. (2)

თავი კთ. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი წინაჲჲ¹¹ გუაწყყენ, ვითარმედ მძლე¹² გექმნების¹³ ეშმაკი იგი სიძვისაჲ,¹⁴ და ვერ ძალ-გიც წინააღდგომად მისა, ოცდამეთოთხმეტისა¹⁵ ფსალმუნისაგან: „ჰრცხუენოდენ და კდეებოდენ,¹⁶ რომელნი ეძიებენ¹⁷ სულსა ჩემსა, მართლუკუნ იქცენ¹⁸ და სირცხულელ იქმნენ,¹⁹ რომელნი ზრახვიდეს ჩემთვის ძურსა“. (3) (206vC)

თავი ლ. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი მითქუამნ, ვითარმედ უძლიერესი პირველ მოსრულისა მის — მომავალ არს ეშმაკი სიძვისაჲ,²⁰ მაიძულებელი საქმედ ცოდვისა. ოცდამეთოთხმეტე²¹ ფსალმუნისაგან: „იქმნენ იგინი ვითარცა მტუერნი²² წინაჲჲ ქარსა და ანგელოზმან უფლისამან აჭირენ²⁴ მათ.²⁵ იყვენ (231rK) გზანი მათნი ბნელ და საძურომელ²⁶ და ანგელოზმან უფლისამან²⁷ ღევნენეს იგინი“. (4)

თავი ლა. (289vB) გულისსიტყუსა მის მიმართ,²⁸ რომელი სძაგენ შემოსასა ძაძისასა ჟამსა ესევეითარისა ბრძოლისასა და

1 დავაწურილნე K. 2 თიკა FK. 3 უბნისა AK. 4 ოცდამეთოცზრამეტისა AB, ლ⁷ CK. 5 მოაქციე C. 6 გლოვა K. 7 განმძუარცე ABCF, განმძარცუი K. 8 მმ C. 9 ძაძა K. 10 მმ C. 11 წინაჲჲ C. 12 მძლე C. 13 გექმნების ABCK, გუექმნების F. 14 სიძვისა K. 15 ოცდამეთოთხმეტისა B, ოცდამეთოთხმეტისა F, ლ⁷ ACK. 16 კდეებოდენ BC. 17 ეძიებენ A, ეძიებდენ C. 18 იქცენ CK. 19 და სირცხულელ იქმნენ — K. 20 სიძვისა FK. 21 ოცდამეთოთხმეტე BF, ლ⁷ ACK. 22 ფსალმუნისაგან — CK, ფ⁷ ნისასა B (მოგვიანებით ჩაუმატებიათ). 23 მტუერი K. 24 აჭირენ K, აჭირენ ABCF. 25 მათ — F. 26 საძურომელ ABC, სატომელ FK. 27 ო⁷ ისა F. 28 მის მიმართ] მისთვის C.

(1) ფს. 17,40-43 (მისდევს 9 რელაქციას). (2) ფს. 29,12. (3) ფს. 34,4. (4) ფს. 34,5-6.

დაგუავიწყებნ, ვითარმედ დავითცა ქმნა ესე სასწავლელად¹ ჩუენდა, ვითარცა იტყჳს ოცდამეათოთხმეტისა² ფსალმუნისაგან: „ხოლო რაჟამს ივინი მაჭირებდეს მე,³ შევიძოსი⁴ ძაძაჲ და დავიმდაბლი⁵ მარხვითა სული ჩემი“. (1)

თავი ლბ. სულისა მის⁶ მიმართ შეურეებულისა სამარადისოდ მაწყინებელთა მათ მისთათჳს გულისსიტყუათა სიძვისათა, რომელი არღარა მოელინ განქარვებასა მათსა, რამეთუ შემშჭუალულ⁷ არნ (359vA) გონებასა მისსა ერთი რამმე სახეთაგან მანებელთა, სიტყვსგებაჲ⁸ ოცდამეათექუსმეტისა⁹ ფსალმუნისაგან: „წუთლა და არა იყოს უღმრთოჲ;“¹⁰ ეძიებდე¹² ადგილსა მისსა და არა ჰპოო“. (2) (176rN)

თავი ლგ. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელი გამოისახვინ ვითარცა დედაკაცი შიშუელი, პირ-ქმნული საუცრებად¹³ საქმეთა ხენეშთა და ბოროტთა, სიტყვსგებაჲ¹⁴ ორმოცდამეათერთმეტისა¹⁵ ფსალმუნისაგან: „ამისთჳს დაგამქუას შენ ღმერთმან სრულიად, აღგფხურას და განგკადოს¹⁶ საყოფელთაგან შენთა და ძირნი შენნი ქუეყანისაგან ცხოველთაჲსა“. (3)

თავი ლდ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი დაცემად სიწმიდისაგან და შთავრდომად ცოდვასა აუწყებნ და სირცხელისაგან¹⁸ კაცთაჲსა¹⁹ შეაურვებნ მოლუჳწესა, სიტყვსგებაჲ ას ოცდამერვისა²⁰ ფსალმუნისაგან: „ჰრცხუნოდენ²¹ და მართლუკუნ-იქცენ²² ყოველნი მოძულენი სიონისანი. იქმნენ ივინი ვითარცა (197rF) თივაჲ²³ ერდოსაჲ,“²⁴ რომელი პირველ აღყუაუებისა²⁵ განქმის“. (4)

1 სსწლდ (სასწაულად?) K. 2 ოცდამეათოთხმეტისა BF, ლდ ACK. 3 ხოლო მე რაჟამს-ოვი მაჭირებდეს A, მმ C. 4 შევიძოსე AC. 5 დავიმდაბლე AK, დავიმდაბლმ C. 6 მის — A. 7 შემშჭუალულ C, შემსჭუალულ K. 8 სიტყვსგებაჲ — CFK. 9 მეთექუსმეტისა BF, ლვ ACK. 10 ფსნის F. 11 უღმრთო K. 12 ეძიებდი K, ეძიებლმ C. 13 საუცრებად A, საუცრობად BC, საოცრებად FK. 14 სიტყვსგება F. 15 ორმოცდამეათერთმეტისა BF, ნა CFK. 16 განკადოს A. 17 ცხოველთასა F, ქუეყანით ცხოველთაჲთ K. 18 სირცხელისათჳს A, სირცხელისაგან BCFK. 19 კაცთასა FK. 20 ას ოცდარვისა BF, რქმ ACK. 21 ჰრცხუნოდის A, ჰცხუნოდენ B. 22 მართლუკუნ-იქცენ (sic.) C. 23 თივა K. 24 ერდოსაჲ B, ერდოსა F. 25 აყუაუებისა A.

(1) ფს. 34,13. (2) ფს. 36,10. (3) ფს. 51,7. (4) ფს. 128,5-6.

(290rB: 197rF) თავი ლე. სიტყვსგებაჲ ეშმაკისა მის¹ მიმართ სიძვისა, რომელი ღამით გჳრუენებნ უცნებათა² ბილწთა, და კუა-ლად ღღისი³ გულისსიტყუათა მიერ ბოროტთა რეცა გუეიცი-ზეზნ, სიტყვსგებაჲ⁴ იგავ(207rC)თაგან: „აწ უკუე,⁵ შერუენე-ბულნო,⁶ წარწყმედასა თქუენსა⁷ მეცა გეცინოდი და მომცხრე-ბოდის, რაჲამს მოიწიოს თქუენ ზედა ჭირი, და ოდეს მოვილო-დის თქუენ ზედა მეყუსეულად შფოთი, მართლუკუენ-იქეცით ჩემ-გან, უკეთურნო, მოქმდნო ურჩულოებისანო“.⁸ (1)

თავი ლვ.⁹ გულისსიტყსა მის მიმართ, რომელი მაიძულებნ დედაკაცისა ვისთანამე¹⁰ მეგობრობად და უბნობად, რამეთუ მრავალ-გზის ქველისმოქმედ¹¹ (360rA) ჩუენდა ყოფილ არნ,¹² ანუ თუ იტყუნ სულიერიისა სარგებელისათჳს წადილად ზრახვად ჩუენდა, სიტყვსგებაჲ¹³ იგავთაგან: „ნუ ჰყოენი უცხოდასა თანა დედაკა-ცისა, ნუცა მოიხუევ მკლავთა მისთა, რომელი არა შენი იყოს. აწ, შვილო, ისმინე¹⁴ ჩემი,¹⁵ და ნუ უგულებელს-ჰყოფ სწავლათა ჩემთა; ნუ მიეახლები კართა სახლისა მისისათა,¹⁶ რამათა არა წინა-უყო¹⁷ უცხოთა ცხორებაჲ¹⁸ შენი (231vK) და მონაგები შენი უწყალოთა, რამეთუ საბლითა ცოდვისა თჳსისამათა¹⁹ კაცად-კა-ცადი შეიკრვის“.(2)

თავი ლზ. გონებისა მის მიმართ, რომელი გამოჰსახავნ²⁰ შუენიერებასა დედაკაცისასა და განიზრახავნ სიტყუად მისა, ანუ საქმედ ბოროტისა, (290vB) რომელი-იგი²¹ სიკუდილი არს სუ-ლისაჲ,²² ვითარცა მამანი იტყუნ, სიტყვსგებაჲ²³ იგავთაგან: „შვილო, ნუ გერევიან სიკეთისა გულისთქუმაჲ,²⁴ ნუცა (176vN)

1 მის – K. 2 უცნებათა ABC, ოცნებათა FK. 3 ღღისით K. 4 სიტყუაჲ BFK. 5 უკუე C. 6 შერუენებულსა A, შერუენებულნო BCFK. 7 თქუენსა – K. 8 ურჩულოებისანო A, უშჯულოებისანო BCF, უსჯულოებისანო K. 9 კჳე A. 10 ვისთანამე BFK, ვისთანამჲ C, ვისმე თანა A. 11 ქველისსაქმედ A, ქველის-მოქმედ BCFK. 12 არიან A, არნ BCFK. 13 სიტყვსგებაჲ F. 14 ისმინე C, ო ისმინე, შვილო A. 15 ჩემო A. 16 მისისამათა C. 17 წინა-უყონ K. 18 ჯერ დაუწერიათ „ცხორებაჲ უცხოთა“, შემდეგ გადაუნაცვლებიათ თავზე „ბ“ და „ა“ ასოების დაწერით F. 19 თჳსისათა F. 20 გამოსახავნ AK. 21 რომელი-იგი C. 22 სულისა FK. 23 სიტყვსგებაჲ K. 24 გულისთქმა K.

(1) იგავ. 1,1-26-27. (2) იგავ. 5,20; 5,7-9; 5,22.

მოინადირები თუალთაგან შენთა, რამეთუ სასყიდელი მეძვისამ¹ ვითარცა ერთი ქუეზამ² პურისამ³.⁽¹⁾

თავი ლმ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი იტყვნ თუ არარამ⁴ სავენებელ არს ცუდი უბნობამ⁵ დედაკაცისა ხენეშისამ,⁶ სიტყჳსგებამ⁷ იგავთაგან: „გამოიკრის ვინ ცეცხლი წიაღთა, და არა დაწჳსა⁸ სამოსელი მისი? ანუ ვალნ-შე⁹ ვინა ნაკუერცხალთა ზედა ცეცხლისათა, და ფერკი მისი არა მოიწჳს? ვგრეტ-ცა¹⁰ რომელი შევიდეს დედაკაცისა თანა ქმრის-ცოლისა, არა უბრალო იყოს, რამეთუ რომელნი ცოდვიდენ, ეწიოს მათ ძჳრი, ხოლო მართალთა ეწიოს კეთილი“. (2)

თავი ლთ. სულისა მის მიმართ შეურევბულისა მრავალთა მათ ბრძოლათათჳს მტერისათა, რომელნი-იგი (207vC) განიოტნის მადლმან უფლისამან (360vA) და მოანიჭის სულსა მას სიწმიდმ¹¹ გონებისამ,¹² სიტყჳსგებამ¹³ იგავთაგან: „ვითარცა გამოიცადების ბრძმელსა შინა ვეცხლი და ოქრომ,¹⁴ (197vF) ვგრეტ-ცა¹⁵ გულნი რჩეულნი უფლისა მიერ“. (3)

თავი მ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ბილწისა, რომელი აღმძრავნ ჩუენ¹⁶ ცოდვისა მის მიმართ, რომლისათჳს მრავალგზის ცრემლითა მკურვალითა შევრდომილ¹⁷ ვიყვნით¹⁸ უფლისა და შენ(291rB)ლობამ გუეთხოვის,¹⁹ სიტყჳსგებამ²⁰ იგავთაგან: „ვითარცა ძაღლი რამ მიიქცის²¹ ნათხევარსა თჳსსა და საძაგელ იქმნის, ვგრეტცა²² — უკეთური, თჳსითა²³ უკეთურებითა მი-რამ-იქცეს²⁴ თჳსსა ცოდვასა“. (4)

თავი მა. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი გუასურვებ პირველ ყოფილთა შუებათა და სანოაგეთათჳს, რომელ-იგი არი-

1 მეძვისა FK. 2 ქუეზამ A, ქუეზა F. 3 პურისა F. 4 არამ A. 5 უბნობა F. 6 ხენეშისა FK. 7 სიტყჳსგება F. 8 დაიწჳსა K. 9 ვალნ-შე C. 10. ვგრეტა BCFK. 11 სიწმიდე BFK. 12 გონებისა K. 13 სიტყჳსგება F. 14 ~ ოქრომ და ვეცხლი K. 15 ვგრეტა CFK. 16 აღმძრავ[ენ] (?) F. 17 შევრდომით F. 18 ვიყვნით K. 19 გუეთხოვის ABFK, გუეთხოვის C. 20 სიტყჳსგება F. 21 მიიქცის A, მიექცის BCFK. 22 ვგრეტა FK. 23 თჳსითა A, + მით K. 24 მი-რამ-იქცის BCFK, მი-რამ-იქცეს A.

(1) იგავ. 6,25-26. (2) იგავ. 6,27-29. (3) იგავ. 17,3. (4) იგავ. 26,11.

ან მიზეზნი ცოდვისანი, სიტყვსებაჲ¹ ეკლესიასტესგან:² „გული ბრძენთაჲ³ სახლსა გლოისასა, ზოლო გული უგუნურთაჲ⁴ – სახლსა შეუებისა და სიზარულისასა“. (1)

თავი მბ. სულისა მის⁵ მიმართ, რომელი შეიწყნარებნ გულისსიტყუათა არაწმიდათა და არა ჰნებავენ განდევნაჲ⁶ მათი შიშლითა⁷ და წყურილითა,⁸ მღვდარებითა და ლოცვითა, სიტყუაჲ⁹ ეკლესიასტესგან:¹⁰ „უკუეთუ სული კელმწიფებისა¹¹ მის ბნელისაჲ¹² აღმოვიდეს შენ ზედა, ადგილსა ნუ სცემ შენ შორის, არამედ წამალნი იგი ძლიერნი მოიგენ, რომელნი-იგი¹³ დააცხრობენ ცოდვათა დიდთა“. (2) (177rN)

თავი მგ. სულისა მის¹⁴ მიმართ, რომელი ჰგონებნ,¹⁵ თუ შეუძლებელ არს დაცვაჲ¹⁶ გონებისაჲ¹⁷ არა-მიყოლად გულისსიტყუა(232rK)თა მიმართ ბოროტთა, სიტყვსებაჲ იობისგან: „და თქვს იობ:¹⁸ „ნუსადა ძეთა ჩემთა გონებასა მათსა¹⁹ ბოროტი მოუკლეს, უკუეთუ მათ ჟამთა განაკრძალებდა, (361rA) რამთა არაარაჲ ბოროტი მოუკლეს²⁰ მათ გონებასა, რაოდენ²¹ აწ უმეტესად თანამდებ ვართ ახალსა ამას (291vB) რჩულსა²² ქრისტის²³ მადლისასა შეკრძალვად გონებისა გულისსიტყუათაგან ბოროტთა“. (3)

თავი მდ. სულისა²⁴ მიმართ შეურევებულისა (208rC) ბრძოლათაგან სიძვისათა,²⁵ რომელი-იგი განკვრევებულ არნ ურცხვნოებასა მას ზედა²⁶ და საძაგელებასა მის ეშმაკისასა, რომელი-იგი²⁷ უფალმან მართლუკუნ აქციენ, სიტყვსებაჲ²⁸ იობისგან: „აწ არა-შე²⁹ განსაცდელი არსა ცხორებაჲ კაცისაჲ³⁰ ქუეყანასა

1 სიტყვსება F. 2 ეკლესიასტესგან A. 3 ბრძენთა FK. 4 უგუნურთა F. 5 მის – A. 6 განდევნა F. 7 შიშლილითა B. 8 წყურილთა A, + და A. 9 სიტყვსებაჲ K. 10 ეკლესიასტესგან A. 11 კელმწიფებისა CK (B-შიც თავიდან „კელმწიფისა“ ეწერა, შემდეგ გადაუკეთებიათ: „კელმწიფებისა“). 12 ბნელისა B, ბნელისა AFK. 13 რომელნი F. 14 მის – F. 15 ჰგონებენ F. 16 დაცვა F. 17 გონებისა F. 18 იობ – C. 19 მათსა – K. 20 ფრაზა – „უკუეთუ მათ ჟამთა განაკრძალებდა, რამთა არაარაჲ ბოროტი მოუკლეს“ F-ში კიდევუა ჩამატებული. 21 რაოდენ CK. 22 შჯულსა BCFK. 23 ქრისტე ABCK, ქს F. 24 სულისა + მის K. 25 სიძვისამთა C. 26 ზედა – A. 27 რომელ-იგი C. 28 სიტყვსება F. 29 არა-შე C. 30 კაცისა FK.

(1) ეკლ. 7,4. (2) ეკლ. 10,4. (3) იობ. 1,5.

ზედა, და¹ ვითარცა მორეწისა მღვდლისა საყოფელი მისი?“ (1)

თავი მე. გულისსიტყვას მის მიმართ, რომელი მეტყვნ, ვითარმედ უცნაურად მოაწევს განსაცდელთა ეშმაკი იგი² სიძვისა³ და არა მოელის იგი⁴ ჟამსა განწესებულსა, სიტყვსგება⁵ იობისგან: „რამეთუ ჟამად განწესებულად განმზადებულ იყო დაცემად სხუათაგან, (198rF) და სახლნი მათნი გამოტყუენვად უშჯულოთაგან“.⁶ (2)

თავი მვ. გულისსიტყვას მის მიმართ, რომელი მაუწყებნი წინააღმართ მოსლვასა ეშმაკთასა, რომელნი⁷ ცეცხლებრ აღატყინებენ ასოთა ჩუენთა, სიტყვსგება⁸ იობისგან: „წყეულ იყავნ ნაწილი მათი ქუეყანასა ზედა, ეძიებნ-მცა⁸ ბნელსა და არა ნათელსა, შეცთომილმცა არიან ვითარცა მთრვალი“.⁹ (3)

თავი მზ. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელი გუაიძულებნ და გუაწუევენ საქმეთა ბოროტთა¹⁰ ქმნად, სიტყვსგება¹¹ იობისგან: „ნუ იყოფინ ჩემდა ურჩულოებად¹² წინაშე უფლისა და წინაშე ყოვლისა-მპყრობელისა შემოფოთებად სიმართლისა“.¹³ (4)

თავი მმ. სულისა მიმართ განკრვებულისა, თუ ვითარ მოგვლენენ ეშმა(292rB)კნი იგი სიძვისანი (361vA) ესოდენსა¹⁴ სიმკერვალესა¹⁵ კორცთასა და გულისსიტყუათა ცეცხლებრ მოტყინარეთა, (177vN) უწყება¹⁶ იობისგან: „სული მისი ნაკუერცხალი არს და ალი პირისა მისისაგან გამოვალს“.¹⁷ (5)

თავი მთ. გულისსიტყვას მის მიმართ სიძვისა, რომელი იტყვნ, ვითარმედ: ვიოტები მე¹⁸ მარხვისაგან, სიტყვსგება¹⁹ ესაიასგან¹⁸ წინააღმართმეტყუელისა: „მოსრას სიყმილმან ნათესავი შენი, და ნეშტი შენი მოსწყდეს და უჩინო იქმნეს“.¹⁹ (6)

1 და — F. 2 იგი — CFK. 3 სიძვისა F. 4 იგი — A. 5 სიტყვსგება F. 6 უშჯულოთაგან K. 7 რი K. 8 ეძიებნ-მცა CK. 9 მთრვალი K. 10 ბოროტთა საქმეთა C. 11 სიტყვსგება F. 12 უშჯულოებად BF, უშჯულოება C, უშჯულოებად K. 13 სიმართლისა A, სიმართლისა (კარნახის შეცდომა) FK. 14 ესოდენ K. 15 მკერვალეობასა C. 16 მმ C. 17 სიტყვსგება F. 18 ესაიასგან FK. 19 იქმნას AK, იქმნეს CF.

(1) იობ. 7,1. (2) იობ. 12,5. (3) იობ. 12,25. (4) იობ. 34,10. (5) იობ. 41,13. (6) ეს. 14,30.

თავი ნ. გულისსიტყვასა მის მიმართ, რომელი მეტყვნ გონებასა შინა, ვითარმედ უმჯობეს არს ქორწინებაჲ¹ და მამად წოდებაჲ² შვილთა კეთილთა, ვიდრელა ესრეთ დღე და ღამე³ ბრძოლაჲ⁴ გულისსიტყუთა მიმართ⁵ სიძვისათა, (208vC) სიტყვსებაჲ⁶ ესაიამსგან:⁷ „რამეთუ უგუნური იგი უგუნურებასა იტყოდის და გულმან მისმან ამაოებაჲ⁸ განიზრახოს აღს(232vK)რულებად უმჯულოებისა⁹ და სიტყუად საცთურისა, და განბნევად სულთა მშვიერთა და სულთა წყურიელთა დაცუდებად“. (1)

თავი ნა. სიტყუად ვედრებისაჲ¹⁰ უფლისა მიმართ უკეთურებათათჳს ეშმაკისა მის სიძვისათა, რომელი ფერად-ფერადითა ბრძოლითა გუტანჯავნ, ვიდრელა წერილთაგანცა წმიდათა დედათათჳს აღწერილთა მოიღის შერუენებულმან მიზეზი ბრძოლისაჲ,¹¹ წინამსწარმეტყუელისა იერემიამს¹² სიტყუამ: „ხოლო შენ, უფალო ძალთაო, მსაჯულო სიძართლისაო, გამომცდელთა თირკუმელთა¹³ და გულისაო,¹⁴ მიხილავს-მცა შენ მიერ შურისგებაჲ¹⁵ მათ შორის, რამეთუ შენდამი განვაცხადე¹⁶ სამართალი ჩემი“. (2)

თავი ნბ. ვედრებაჲ¹⁷ უფლისა მიმართ სულისა (292vB) ჭირვეულისაჲ¹⁸ ბრძოლათაგან სიძვისათა, გოდებათაგან იერემიამსთა:¹⁹ „იხილ(198vF)ე, უფალო, სიმდაბლე ჩემი, რამეთუ განდიდნა²⁰ მტერი ჩემი²¹ და მძლავრობს²² ჩემ ზედა“. (3) (362rA)

თავი ნგ. ვედრებაჲ უფლისა მიმართ ეშმაკისა მის ოტებად, რომელმან აღძრნის ღამით ვნებანი ბილწნი და შეამწიკუნის²³ საცისკრონი ლოცვანი, გოდებათაგან იერემიამსთა:²⁴ „მოიხილე, უფალო, და იხილე,²⁵ რამეთუ ვიქმენ მე²⁶ შეურაცხ, არამედ შენ, უფალო ძალთაო, ყავ ჩემ თანა წყალობაჲ შენი“. (4)

1 ქორწინება F. 2 წოდება K. 3 ღამე AC. 4 ბრძოლად F. 5 მიმართ – BFK. 6 სიტყვსება F. 7 ესაიამსგან FK. 8 ამაოება A, ამაოე BFK (μῆταια). 9 უსჯულოებისა K. 10 ვედრებისა FK. 11 ბრძოლისა FK. 12 იერემიას FK. 13 თირკუმელთა BCFK. 14 გულისაო + და A. 15 შურისგება F. 16 განვაცხადე C. 17 ვედრება F. 18 ჭირვეულისა AFK, ჭირვეულისა B. 19 იერემიასთა FK. 20 განდიდდა A. 21 ჩემი – BK. 22 მძლავრობს K. 23 შეამწიკუნის AC, შეამწიკუნის BK. 24 იერემიასთა FK. 25 იხილმ C. 26 მმ C.

(1) ეს. 32,6. (2) იერ. 20,12. (3) იერ. გოდ. 1,9. (4) გოდ. 1,11.

თავი ნდ. სულისა მის¹ მიმართ უცნებათა მწიკულევანთა² შთაერდომილისა ღამით, (178rN) სიტყვსგებაჲ³ გოდებათაგან: „აღდეგ, იწურთიდ ღამით დასაბამსა კუმინვისა⁴ შენისასა, განფინე⁵ გული შენი ვითარცა წყალი წინაშე პირსა უფლისასა“. (1)

თავი ნე. ვედრებაჲ უფლისა⁶ მიმართ შერისხვად ეშმაკისა მის, რომელმან ერთი რამეჲ⁷ პირი ვნებისაჲ⁸ შეპშმჭუალის⁹ გონებასა, გოდებათაგან: „ვხადე¹⁰ სახელსა შენსა, უფალო, მღუბით ქუესკნელით, კმაჲ¹¹ ჩემი გესმა, ნუ დაიმძივებ ყურთა შენთა ღაღადებასა ჩემსა, მოყავ შენ¹² ევნად ჩემდა დღესა მას, რომელსაცა¹² გხადოდი შენ, და მარქუ მე¹³ ნუ გეშინინ“. (2)

თავი ნვ. ეშმაკისა მის მიმართ (209rC) სიძვისა, რომლისა¹⁴ გულისსიტყუანი სულმან ჩემმან¹⁵ არა შეიწყნარნის, და მოუძღურდის¹⁶ რამ, გულისსიტყუათა¹⁷ მოვლენად, სხუამ ღონე მოიპოვის¹⁸ დაწყევლმან, და ჩმუნავნ ასოთა და აღაზრზენნ¹⁹. იცოან საქმე²⁰ ესე, რომელნი გამოცდილ არიან ბრძოლისა მის ესევეთარისა. ხოლო უკმს ამის ბრძოლისა ჟამსა უმეტესი (293rB) მოღუაწებაჲ,²¹ მღუძარებითა და ლოცვითა და²² ქვე-ჯდომით²³ მიიძინოს მცირედ და²⁴ ძაძაჲ²⁵ შეიმოსოს, და ნაკლულევანებით მოიღებდეს²⁶ პურსა და წყალსა, (362vA) და უწყოდენ მოღუაწეთა მათ, ვითარმედ მძლე²⁷ ექმნენ თუ მადლითა ღმრთისამთა²⁸ მტერსა მას, მოეცემის²⁹ სრულებაჲ სიწმიდისაჲ,³⁰ სიტყვსგებაჲ³¹ დანიელისგან: „მეუფებაჲ³² შენი წარკლა შენგან³³ და შენ

1 მის – BCFK. 2 მწიკულევანთა BK. 3 სიტყუა A, სიტყვსგება FN, სიტყვსგებაჲ BCK. 4 კუმინვისა AB. კმინვისა F. დასაბამ საკუმილავისა K. 5 განფინე A, განაჟინმ BC, განაჟინე FK. 6 ოჲ FK. 7 რამეჲ C. 8 ვნებისა FK. 9 შეპშმჭუალის A (კარნახის შეცდომა უნდა იყოს), შემსჭლის K. 10 ვხადე C. 11 კმა F. 12 რომელსა AK, რომელსაცა BF. 13 მე – A. 14 რლსა A. 15 ჩუნმან A. 16 მოუძღურდი K. 17 გულისსიტყუთა K. 18 მოიპოვის A. 19 აღაზრზენ BCF. 20 საქმე BFK. 21 მოღუაწება F. 22 და – A. 23 ქემ-ჯდომით B. 24 და – A. 25 ძაძა K. 26 მიიღებდეს AC. 27 მძლე C. 28 ღისათა F. 29 მოეცემის – BC. 30 მოეცემის სრულებაჲ სიწმიდისაჲ A] სრულება სიწმიდისა მიიღონ FK. 31 სიტყვსგება F. 32 მეუფება F. 33 შენგან AB, შენ შორის F, შენგან – C.

(1) იერ. გოდ. 2,19. (2) იერ. გოდ. 3,55-57.

განიღვეწო კაცთაგან და მკეცთა თანა ველისათა¹ იყოს მკუდრო-
ბაჲ² შენი, და თივასა ვითარცა ზრო(233rK)ხასა გაჭამებდენ, და
შეღნი ჟამნი იცვალნენ, ვიდრემდე³ სცნა, ვითარმედ უფლებს
ღმერთი⁴ მალალი მეუფებასა ზედა კაცთასა, და ვისიცა⁵ უნდეს,
მისცეს იგი“. (1)

თავი ნზ. გულისსიტყუათა მიმართ, რომელნი ვნებათა ბო-
როტთა მოიღებდინ გონებასა ჩუენსა და გუაწუევდიან სლვად
გზასა მას⁶ ვრცელსა და ფართოსა კორციელთა გულისთქუ-
მათასა. სიტყესგებაჲ⁷ პავლე⁸ მოციქულისა ე(199rF)ბის-
ტოლეთაგან კორინთელთა მიმართ:⁹ „ნუ სცთებით: არცა მე-
ძავთა, არცა კერპთმსახურთა, არცა მემრუშეთა, არცა ჩუკენთა,
არცა მამათძავალთა, არცა მპარავთა,¹⁰ არცა მომთრვალეთა, არ-
ცა მაგინებელთა, არცა მტაცებელთა¹¹ სასუფეველი ღმრთისაჲ
ვერ დაიმკუდრონ“. (2) (178vN)

თავი ნმ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი გამოჰსახ-
ვიდიან¹² ზრახვათა შინა გულისათა სიძვასა, ზოლო ესევიტართა
მათ გულისზრახვათა ზედაეს უფალი და წმიდანი ანგელოზნი
მისნი, რამეთუ განმკითხველ არს გულთა და თირკუმელთა ღმერ-
თი მართალი, სიტყესგებაჲ¹³ პავლე¹⁴ მოციქულისაგან:¹⁵ „ნუშცა
ისიძავთ, ვითარ-იგი რომელთამე¹⁶ ისიძვეს და დაეცნეს მახულითა
ერთსა შინა (293vB) დღესა ოცდასამი ათასი“. (3)

თავი ნთ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ არაწმიდათა, რო-
მელნი¹⁷ ოდესმე დასაბამ იქმნიან¹⁸ (363rA) უცნებათა¹⁹ (209vC)
ღამისათა ბოროტთა, და ოდესმე²⁰ უცნებათაგან²¹ ღამისათა იწყი-
ან შეგინებად გონებისა, ქსენებიოთა ზენეშოთა მათ სიზმართათა,

1 ველისათა C. 2 მკუდრობა F. 3 ვდწ C, ედწ F. 4 უფალი K. 5 ვისიცა
BF. 6 მას – BCFK. 7 სიტყესგება F. 8 პავლე C. 9 კორინთელთა მიმართ A
] კორინთელთაჲ BC, კორინთელთასა FK. 10 ამპარტავანთა CK. 11 არცა
მაგინებელთა, არცა მტაცებელთა – BCFK. 12 გამოსახვიდიან AK. 13 სიტყეს-
გება F. 14 პავლე C. 15 მოციქულისა A, მოციქულისაგან BCF. 16 რომელთამე
C. 17 რომელნი BCFK, რამთა A. 18 იქმნიან CFK. 19 უცნებათა ABC,
ოცნებათა FK. 20 ოდესმე C. 21 უცნებათაგან ABC, ოცნებათაგან FK.

(1) დან. 4,25. (2) I კორ. 6,9-10. (3) I კორ. 10,8.

სიტყვსიგებაჲ¹ ებისტოლეთაგან პავლე მოციქულისათა:² „ხოლო სიძეაჲ³ და არაწმიდებაჲ ყოველი გინა ანგაპრებაჲ⁴ ნუცალა სახელ-იღებინ⁵ თქუენ შორის, ვითარცა-იგი შეჰგავს წმიდათა, და საძაგელებაჲ და ყოველი⁶ სიტყუაჲ სიცოფისაჲ⁷ და ღაღობაჲ,⁸ რომელი არა ჯერ-არს, არამედ უფრომსლა მადლობაჲ, ხოლო ესემცა უწყით, რამეთუ ყოველსავე⁹ მეძავსა და არაწმიდასა და ანგაპრსა, რომელ არს კერპთმსახური, არა აქუს მკედრობაჲ სასუფეველსა ქრისტისსა¹⁰ და ღმრთისასა.“¹¹ (1)

თავი ე. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი ჰგონებნ თუ ღმრთისაგან მოვლენ განსაცდელნი კაცთა¹² ზედა, სიტყვსიგებაჲ¹³ კათოლიკისაგან იაკობისა:¹⁴ „ხოლო რომელი-იგი განიცადებოდის, ნუმცა ვინ იტყვს, ვითარმედ: ღმრთისა მიერ განვიცადები,¹⁵ რამეთუ ღმერთი გამოუცდელ არს ბოროტისათჳს და არავის განსცდის იგი,¹⁶ არამედ კაცად-კაცადი განიცადების თჳსისაგან გულისთქუმისა.“ (2)

თავი ეა. სულისა მიმართ, რომელი-იგი უმეკარ¹⁷ არნ, ვითარმედ გულისთქუმათაგან გულსა შინა მისსა მყოფთა მოავლენენ ეშმაკნი მრავალსახეთა გულისსიტყუათა,¹⁸ (233vK) სიტყვსიგებაჲ¹⁹ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „ვინაჲ არიან²⁰ ბრძოლანი თქუენ შორის²¹ ანუ ვინაჲ არიან ღალღანი? ანუ არა მიერვე²² გულისთქუმათაგან თქუენთა, რომელნი განწყობილ არიან (294rB) ასოთა შინა²³ თქუენთა?“ (3)

თავი ებ. სულისა მიმართ ჭირვეულისა ბრძოლათაგან მტერისათა, რომელი ცეცხლებრ აღატყინებნ ჟურებასა ჟორცთასა,

1 სიტყვსიგება F. 2 პავლე მოციქულისათა A, პავლესთა BCF. 3 სიძეა K. 4 ანგაპრება F. 5 სახელ-იღებინ AC, სახელ-იღების B, სახელ-იღების F, სახელ-იღებინ K. 6 ყოველი - A. 7 სიცოფისა FK. 8 ღაღობა F. 9 ყ ღსავე C. 10 ქესსა ABK. 11 ~ ღ'ისსა და ქესსა C. 12 კაცსა BCFK. 13 სიტყვსიგება F. 14 კათოლიკეთაგან იაკობისთა ABFK, კათოლიკისაგან იაკობისა C. 15 გამოვიცადები C. 16 იგი - BCFK. 17 უმეკ F. 18 მრავალსახეთა გულისსიტყუათა A ~ გულისსიტყუათა (233vK) მრავალსახეთა BCFK. 19 სიტყვსიგება A, სიტყუაჲ BCFK. 20 არიან B. 21 ბრძოლანი თქუენ შორის A, ~ თქუენ შორის ბრძოლანი CFK. 22 მიერვე C. 23 შორის AC, შინ B, შინა FK.

(1) ეფეს. 5,3-5. (2) იაკ. 1,13-14. (3) იაკ. 4,1.

(363vA) სიტყვსგებაჲ¹ კა(199vF)თოლიკეთაგან პეტრესთა: „საყურელნო, ნუ ვიკურს თქუენ თანა (179rN) განკურვებაჲ² ეგე, რომელი განსაცდელად იქმნის³ თქუენ თანა, რეცა თუ უცხოჲ⁴ რამეჲ⁵ შეგემთხვის,⁶ არამედ რაოდენ-ეგე⁷ ეზიარებით ვნებათა ქრისტშსთა,⁸ გიხაროდენ, რამთა გამოჩინებასა ღიდებისა მისისასა გიხაროდის და მხიარულ იყვნეთ“.⁹ (1)

თავი მგ. გულისსიტყუათა მიმართ სულისა შეწუხებულისა და დაღონებულისათა,¹⁰ რომელი ჰგონებნ, თუ მას ზედა ოდენ აღ(210rC)დგომილ არიან ესოდენნი ბრძოლანი და განსაცდელნი, სიტყუაჲ კათოლიკეთაგან პეტრესთა: „განიფრთხვეთ, მღუძარე¹¹ იყვნით, რამეთუ მოსაჯული თქუენი ეშმაკი ვითარცა ლომი მყურალი მიმოვალს და ეძიებს, ვინმცა¹² შთანთქა, რომელსა წინა-აღუდეგით მტკიცედ სარწმუნოებითა. უწყოდეთ იგივე¹³ ვნებათაჲ¹⁴ მათ, ამას სოფელსა ძმობასა ზედა თქუენსა აღესრულების“.¹⁵ (2)

თავი მდ. გულისსიტყუას მის მიმართ, რომელი მექადინ მიუთხრობელთა ბოროტთა მოწევნად კუალად ეშმაკთა მიერ, რამეთუ ნანდვლვე¹⁵ აურაცხელ არიან და მძუნვარე¹⁶ ბრძოლანი უკეთურთა მათ მტერთანი, რომელთა თითოეულად¹⁷ არა დავსწერ, რამთა არა მოღუწუთაცა გულსმოღვინებაჲ¹⁸ დავკქსნე,¹⁹ და²⁰ ახლად მოსრულნი შიშსა შთაგყარნე²¹ და ერისკაცნიცა დავაბრკოლნე,²² რამეთუ მრავალი ძურისმოქმედებაჲ მზაკუევართაჲ²³ მათ განვიცადე²⁴ და წმიდათა (294vB) ანგელოზთა სულგრძელებაჲ²⁵ დამიკურდა, თუ ვითარ არა დასწუვენ²⁶ მათ ცეცხლითა და წუმწუბითა (364rA) და შთაჰკდიან ჯოჯოხეთად, სიტყვსგებაჲ²⁷ კათოლიკეთაგან პეტრესთა: „იცის უფალმან ღმრ-

1 სიტყვსგება F. 2 განკურვება A, განკურვება BCK, კურვება F. 3 იქმნის CK. 4 უცხო F. 5 რამეჲ C. 6 შეგემთხვის A, შეგემთხვოს K. 7 რადენ-ეგე CK. 8 ქესთა ABCF. 9 იყვნით A, იყვნეთ BF. 10 დაღონებულისა K. 11 მღუძარე C. 12 ვინამცა (კარანხის შეცდომა) A. 13 იგი იგივე A, იგივე C. 14 ვნებათა F. 15 ნანდვლვე C. 16 მძუნვარე C. 17 თითოეულად CF. 18 გულსმოღვინება F. 19 დავკქსნა K, დავკქსნე C. 20 და — K. 21 შთაგყარნე C. 22 დავაბრკოლნე C. 23 მზაკუევართა FK. 24 განვიცადე C. 25 სულგრძელება F. 26 დასწუნე K. 27 სიტყუაჲ CFK.

(1) I პეტრე 4,12-13. (2) I პეტრე 5,8-9.

თისმსახურთაჲ¹ მათი განსაცდელისაგან კსნაჲ,² ხოლო ცრუნი იგი დღესა მას საშჯელისასა³ ტანჯვასა შინა დაჰმარხნეს“. (1) კურთხეულ არს სახელი მისი აჴ და მარადის და უკუნიითი-უკუნისამდე,⁴ ამენ.

კურთხეულ არს უფალი ღმერთი, რომელმან მომცის⁵ ჩუენ ძლევაჲ⁶ განსაცდელთა მათ მიმართ და ბრძოლათა სიძვისათა, რამეთუ მისი არს ღიდებაჲ უკუნიითი-უკუნისამდე,⁷ ამენ. (179vN)

სწავლაჲ⁸ გ, თქუშული ვეცხლისმოყუარებისათჳს⁹

VII

1. ვეცხლისმოყუარებაჲ ძირი არს ყოველთა ბოროტთაჲ,¹⁰ და ზრდის, ვითარცა რტოთა ბოროტთა,¹¹ სხუათა ენებათა. უკუეთუ მოჰკუეთენ¹² რტონი, მეყსეულად¹³ სხუათა გამოიხუამს, და არა (234rK) უტევებს განკმობად მისგან აღმოცენებულთა.

2. რომელსა¹⁴ (200rF) ენებოს მოკუეთაჲ¹⁵ ენებათაჲ,¹⁶ ძირი მოჰკუეთენ, ხოლო ეგოს თუ ვეცხლისმოყუარებაჲ, მოსხებაჲ¹⁷ რტოთაჲ¹⁸ არა სარგებელ არს, რამეთუ კუალად აღყუავდებიან, და(210vC)ღაცათუ მოიჭრნენ.

3. მონაზონი მრავლისა მონაგებისა¹⁹ უფალი ნავი არს ტყრთ-მბიძმ,²⁰ და სიმძაფრესა ღელვათასა ადვილად დაინთქის.

4. ვითარცა ნავი წყლითა აღვსებული თითოეულისა²¹ ღელ-ვისაგან უმეტესად აღივსებიან, ეგრეთვე²² მრავალმონაგები ზრუნ-ვათაგან შთაიშთობვის.

5. უპოვარი მონაზონი მოგზაური არს განკუართული, რომელმან ყოველსა ადგილსა პოვის²³ საღვური.

1 ღმრთისმსახურთა FK. 2 კსნა K. 3 სასჯელისასა K. 4 უკ-ი-უკ C. 5 მომცა FK. 6 ძლევა FK. 7 უკ-ი-უკ C. 8 სწვლაჲ F, საკითხავი ACK. 9 ვეცხლისმოყუარებისათჳს + გუაკურთხენ, უფალო C. 10 ბოროტთა K. 11 ბოროტთა - A. 12 მოკუეთენ C. 13 მეყსეულად F. 14 რტოთა C. 15 მოკუეთა FK. 16 ენებათა K. 17 მოსხებაჲ A, მოსხება BCF, მოსხება K. 18 რტოთა FK. 19 მონაგებისა BCFK, საქონლისა A. 20 ტყრთმბიძმ AC, ტყრთმბიძმ BF. 21 თითოეულისა C. 22 ეგრეთვე C. 23 პოის AC.

(1) II პეტრე 2,9.

6. უპოვარი¹ მონაზონი (295rB) არწივი არს მაღლად მფრინ-ვალე.² მაშინ დაშრიალდის³ საზრდელად, ოდეს ჯერ-არნ, და საკმარსა ეძიებნ.⁴ ესევეთარი (364vA) მონაზონი⁵ უმაღლეს არს ყოვლისა განსაცდელისა და ეკიცხევს საწუთროსა და ამაღლდე-ბის საუკუნოდ. განეშორების ქუეყანისათა და იქცევის სავანეთა ზეცისათა, რამეთუ ფრთენი სუბუქნი ჰქონან, არა-დამძიმებულნი ზრუნვათაგან და საურავთა. ჭირი თუ რაჲმე მოუკდის ანუ სავნე-ბელი, ადვილად დაუტევს ადგილი იგი ვნებისაჲ; სიკუდილი თუ მოიწიის, სიხარულით განვიდის⁶ ამიერ სოფლით, რამეთუ არა შეკრულ არნ⁷ სული მისი საკრველითა ქუეყანისაჲთა.⁸

7. ზოლო დამძიმებული იგი მრავალთაგან მონაგებთა – შეკ-რულ არნ საურავთაგან ფრიადთა, და ვითარცა ძალი ჯაჭვთა დაბჰულ არნ, და უკუეთუ იბულებით შეემთხვოს ადგილითი-ად-გილად შეცვალებაჲ, კსენებაჲ იგი მონაგებთაჲ თანა-უტყრთავენ, ვითარცა ტყრთი მძიმე⁹ და ზრუნვაჲ უსარგებლოჲ, და კსენები-თა მათითა მარადის¹⁰ გული ელმინ ძლიერად. მოიწიის თუ სი-კუდილი, საწყალობელად დაუტევს ყოველი. სული აღმოჰქდე-ბინ და თუალთა ვერ მიირიდებნ საფასეთაგან და საუნჯეთა. იბულებით და უნებლიეთ¹¹ მიითრევინ, ვითარცა მონაჲ¹² ლტოლ-ვილი და შეპყრობილი. კორცთაგან განეშორებინ, და მონაგებთა-გან არა ჰნებავენ განშორებაჲ,¹³ რამეთუ უმეტეს წარმყვანებელთასა იმჭირავენ მას ვნებაჲ იგი ანგაჰრებისაჲ. (211rC)

VIII

1. ზღუაჲ არა აღივსების შედინებ(180rN)ითა მდინარეთაჲთა, (200vF) და¹⁴ გულისთქემაჲ¹⁵ ვეცხლისმოყუარისაჲ¹⁶ არა განძლე-ბის¹⁷ საფასითა, ორკეცად მო(295vB)იგის, (365rA) რომელი-იგი აქუნ, და მრჩობლისა (234vK) მის სწადინ კუალად მრჩობლ ყოფად, და მრავალწილობისა მისგან არა დასცხრებინ,¹⁸ ვიდრემ-

1 ძაღჲსაჲ. 2 მფრინვალმ C. 3 დაბრიალდის CK. 4 ეძიებნ A. 5 მონაზონი A. 6 განვიდის AC. 7 არს K. 8 ქყნისთა F, ქყნისათა CK. 9 მძიმე BFK. 10 მარადის – K. 11 უნებლებით K. 12 მონა F. 13 განშორებაჲ A, განშორებაჲ F. 14 და – F. 15 გულისთქემა FK. 16 ვეცხლისმოყუარისაჲ AB, ვეცხლისმოყუარისა K, ვეცხლისმოყუარეთა F. 17 განძლების A, განძლის BFK. 18 დასცხრების A.

დის მეჲსა შინა უსარგებლომ¹ იგი მოსწრაფებამ დააცხრვის სიკუდილმან.

2. მონაზონმან² გონიერმან საკმარსა ოდენ მიჰხედის³ კორცთასა და ნაკლულევანება⁴ მუცლისა⁵ აღავსის პურიტა და წყლიტა, არა მოქენე⁶ არნ მდიდართა⁷ გულისთქუმათათჳს სანოაგეთასა,⁸ არცა დაამონის აზნაურება⁹ გონებისა⁹ უფალთა მრავალთა, რამეთუ კმა იყენიან კელნი მისნი მსახურებად საკმარსა კორცთასა და მორეწად ბუნებითისა მის საზრდელისა.

3. მონაზონი¹⁰ უპოვარი მოღუაწე არს დაუბრკოლებელი და მსრბოლი სუბუქი, და აღრე მიიწიოს საგრობასა მას ზეცისა ჩინებისასა.

4. მონაზონსა¹¹ ანგაჰრსა¹² უხარინ შემოსავალთა ზედა მრავალთა, ხოლო უპოვარსა — გურგუნოსნობასა¹³ ზედა სათნოებათასა.

5. მონაზონი¹⁴ ვეცხლისმოყუარე¹⁵ შურებინ ძლიერად,¹⁶ ხოლო უპოვარი შეკუართულ არნ ლოცვასა და წიგნისკითხვასა.

6. ვეცხლისმოყუარემან აღავსნის საუნჯენი ოქრომთა,¹⁷ ხოლო უპოვარმან დაიუნჯის ცათა შინა, სადა-თგი პოოს სამკედრებელი საუკუნომ¹⁸ მაღლიტა ქრისტჳსითა,¹⁹ რომლისა²⁰ არს დიდებამა უკუნიტი-უკუნისამდე,²¹ ამენ.²²

სიტყვსგებაჲ გულისსიტყუათა მიმართ

ვეცხლისმოყუარებისათა²³

თავი პირველი.²⁴ ვითარმედ ჯერ-არს და სამართალ წყალობამ ძმათა გლახაკთა და დავრდომილთა,²⁵ მცნებამ და ბრძანებამ უფლისა²⁶ თავისაგან მათჴსისა:²⁷ „ნეტარ იყ-

1 უსარგებლო K. 2 მონაზონმან A. 3 მიხედნის A, მიჰხედის BF, მიჰხედნის CK. 4 ნაკლულევანება F. 5 მუცლისა FK. 6 მოქენი C. 7 მდიდარი K. 8 სანოაგეთასა AK, სანოაგეთაჲსა BCF. 9 გონებისა K. 10 მონაზონი ABF, მონაზონი K. 11 მონაზონსა A. 12 ანგაჰრსა A. 13 გურგუნოსნობასა C. 14 მონაზონი A. 15 ვეცხლისმოყუარე C. 16 ძლიერად A. 17 ოქროთა K. 18 სწკო K. 19 ქესითა ABCK, ქსითა F. 20 რლისა AK. 21 უკნი-უკნი C. 22 ან ACK, ამინ F. 23 + გუჲკურთხენ, უფალო BF. 24 ან ACK, პირველი + გუჲკურთხენ, უფალო B. 25 დავრდომილთა BFK. 26 უფლისა F. 27 მათსა A, მათესა BCFK.

ნენ¹ მოწყალენი, რამეთუ ივინი (296rB)* შეიწყალნენ“. (1)

თავი ბ. სულისა მიმართ, (365vA) რომელსა ჰნებაჲნ მიხუ-
ეჭილთათჳს და წარტაცებულთა² საფასეთა ანუ აგარაკთა ანუ
მონაგებთა³ სარჩელი და საბჭოდ მისლვაჲ,⁴ და არა უწყინ,
ვითარმედ, უკუეთუ ჰნებაჲნ⁵ თავისუფლებით ყოფაჲ, მიმხუეჭებე-
ლისაჲ⁶ მის (211vC) უფროსად⁷ კეთილის-ყოფაჲ თანა-აც, სი-
ტყუაჲ სახარებისაჲ⁸ თავისაგან⁹ მათშისისა:¹⁰ „რომელსა
უნდეს საშველად¹¹ და მიღ(201rF)ებად კუართი შენი, მიუტევე¹²
მას¹³ სამოსელიცა შენი“. (2) (180vN)

თავი გ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი სესხებად
ძმისა¹⁴ მაყენებნ, რამეთუ ვერ შემძლებელ არსო¹⁵ გარდაჲდად,
სიტყჳსგებაჲ სახარებისაგან მათეს თავისა:¹⁶ „რომელი გთ-
ხოვდეს შენ, მიეც, და რომელსა უნდეს სესხებაჲ¹⁷ შენგან,¹⁸ ნუ
გარე-მიიქცევი“. (3)

თავი დ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მაწუევდი-
ან მოგებად საფასეთა და ზრუნვითა ამით²⁰ ესევეთართა შეაშ-
ფოთებლიან გონებასა ჩუენსა, სიტყჳსგებაჲ სახარებისაგან²¹
მათეს თავისა:²² „ნუ იუნჯებთ (235rK) თქუენ საუნჯეთა ქუეყა-
ნასა ზედა, სადა მღილმან და მჭამელმან განრყუნის და²³ სადა²⁴
მპარაეთა დათხარიან და განიპარიან, ზოლო თქუენ იუნჯებლით
საუნჯეთა²⁵ ცათა შინა, სადა არცა მღილმან, არცა მჭამელმან

* 295vB-ის ქვედა კოდეზე მთავრულით დაქსელილი მინაწერია: „გიხარ-
ოდენ, მაქსიმე, მკადაგებელო სარწმუნოებისაო“.

1 იყვნენ BCFK, არიან A. 2 წარტაცებულთა BFK, წარმატებულთა (კარნა-
ხის შეცდომა) A. 3 ~ მონაგებთა ანუ აგარაკთა C. 4 მისლვა K. 5 ჰნებაჲნ A,
ჰნებაჲს BCFK. 6 მიმხუეჭებელისა FK, მიმხუეჭებელისაჲ AC, მიმხუეჭებელისა
B. 7 უფროსად F. 8 სახარებისაგან A, სახარებისაჲ C, სახარებისა BFK. 9
თავისაგან – A. 10 მათესი ABFK, მათესა C. 11 სასველად FK. 12 მიუტევე
C. 13 მას – BCFK. 14 ძმისა – CK (B-შიც გამოჩენილი იყო ეს სიტყვა, და
მოგვიანებითა ჩამატებული სტრიქონზემოთ). 15 არს AK, არსო BCF. 16
თავისაჲ C. 17 სესხებად K. 18 შენი C. 19 გარმ-შიიქცევი C. 20 ამით – F.
21 სახარებისა F. 22 მათეს თავისა ABK, მათეს თავისაჲ C, მათესი F. 23 და
– K. 24 სადა – A. 25 საუნჯეთა – K.

(1) მათე 5,7. (2) მათე 5,40. (3) მათე 5,42.

განრყუნის, და სადა¹ არცა მპარავთა დათხარიან და განიპარიან, რამეთუ სადაცა² არს საუნჯე თქუენი, მუნცა იყოს გული თქუენი“. (1)

თავი ე. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მეტყვნ,³ ვითარმედ შესაძლებელ არს⁴ ჭონებითაცა⁵ საფასეთადა⁶ მონება⁷ ღმრთისაჲ,⁸ სიტყვსებაჲ⁹ სახარებისაგან მათეს თავისა: „ვერვის¹⁰ კელ-ეწიფების (366rA) ორთა უფალთა მონებად, ანუ ერთი იგი მოიძულოს და სხუაჲ იგი შეიყუაროს,¹¹ ანუ ერთისაჲ¹² მის თავს-იდვას და ერთი იგი (296vB) უგულებელს-ყოს. ვერ კელ-ეწიფების ღმრთისა მონებად და მამონაჲსა“.¹³ (2)

თავი ვ. სულისა¹⁴ მის მიმართ, რომელი ენუკვენ ჟამსა ნაკლულევანებისასა სხუათა მიერ პონად განსუენებისა, და მოლებად საკმრისა, ზოლო თუთ არა ჰნებაენ ჭირვეულისა მძისა კელის-აპყრობაჲ,¹⁵ სიტყვსებაჲ¹⁶ სახარებისაგან მათეს თავისა: „ყოველი რომელი გინდეს თქუენ, რამთა გიყონ თქუენ კაცთა, ეგრეთეჲ¹⁷ თქუენ ჰყვით მათა¹⁸ მიმართ, რამეთუ ესრეთ არს რჩული¹⁹ და წინაჲსწარმეტყუელნი“.²⁰ (3)

თავი ზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელსა არა ჰნებაენ განბნევა²¹ საფასეთაჲ,²² (212rC) არამედ მიზეზთა²³ რეცა ჯეროვანთა²⁴ მოიპოვებ²⁵ და ლოცვასა წმიდათა ადგილთასა გუაზრახებ²⁶,²⁷ (181rN) სიტყვსებაჲ²⁸ სახარებისაგან მარკოზის თავისა:²⁹ „ვითარ³⁰ ძნიად შევიდენ³¹ სასუფეველსა ღმრთისასა,

1 სადა – BCFK. 2 სადა A. 3 გუპტყუნ A, გუპტყუნ BFK, მეტყუნ C. 4 არს + ვ ღ K. 5 ჯერ დაუწერიათ: „გონებითაცა“ (კარნახის შეცდომა), მოგვიანებით კი „გ“ „ქ“-დ გადაუკეთებიათ სხვა მელნით A. 6 საფასეთათა K. 7 მონება F, მოგებაჲ (კარნახის შეცდომა) A. 8 ღმრთისა F, უფლისაჲ A. 9 სიტყუაჲ BF. 10 ვერ AK. 11 შეყუაროს B. 12 ერთისა FK. 13 მამონასა FK. 14 გულისა K. 15 კელის-აპყრობა F. 16 სიტყვსება F. 17 ეგრეთეჲ C. 18 მათდა K. 19 შჯული CF, სშჯული B, სჯული K. 20 განბნევა F, განბნევაჲ K. 21 საფასეთა F. 22 ჯერ დაუწერიათ „მიზეზთა“, შემდეგ ზედმეტი „ი“ წაუშლიათ A. 23 ჯეროვანთა A. 24 მოიპოვებენ K. 25 გუაზრახებენ K. 26 სიტყვსება F. 27 თავისაჲ AC. 28 ვ რ A, ე ღ BCF. 29 შევიდენ AK, შევიდეს BF.

(1) მათე 6,19-21. (2) მათე 6,24. (3) მათე 7,12.

რომელთა¹ აქუს საფასე!² რაოდენ³ ძნელ არს, რომელნი საფასეთა ესვიდენ,⁴ შესღვად სასუფეველსა ღმრთისასა! უადვილეს არს⁵ მანქანისა საბელი ჟურელსა ნემსისასა⁶ განსლვად, ვიდრე მდიდარი სასუფეველსა ღმრთისასა შესღვად“. (1)

თავი მ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, (201vF) რომელი მოგუაქსენებ პირველთა პატივთა სოფლიოჲსა⁷ მთავრობისათა, და შემოსავლთა მათ საფასეთაჲსა⁸ აღჰრაცხენ,⁹ სიტყვსებაჲ¹⁰ სახარებისაგან ლუკას¹¹ თავისა:¹² „რამ სარგებელ არს კაცისა, შე-თუ-იძინოს (366vA) სოფელი ყოველი, და თავი თჳსი წარიწყმიდოს გინა იზღვიოს!“¹³ (2)

თავი თ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი გუაიბულებდიან¹⁴ ყოვლისაჲ¹⁵ მონაგებისა ჩუენისა განმრავლებად და მრავალწილ ყოფად, სიტყვსებაჲ¹⁶ სახარებისაგან ლუკას თავისა:¹⁷ „ეკრძალებით და დაცეენით თავნი თქუენნი ყოვლისაგან ანგაჲ(297rB)რებისა, რამეთუ არა ნამეტნავისაგან ვისამჲ¹⁸ არს ცხორებაჲ მისი ნაყოფთა მათგან“. (3)

თავი ი. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი შეგუაქცენ სიყუარულსა საფასეთასა და ჰნებავნ შემშჳუალვაჲ¹⁹ გონებისა ჩუენისა²⁰ საქმეთა სოფლიოთა,²¹ (235vK) სიტყვსებაჲ სახარებისაგან ლუკას²² თავისა:²³ „განყიდეთ მონაგები თქუენი და მიეცით ქელისსაქმელ“. (4)

თავი ია. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მოგუაგონებნ სიგლახაკესა დიდსა და წინა-გუყოფნ ჭირთა და საღმობათა მრავალთა და გუეტყვნ, ვითარმელ: არავინ არს შემწე²⁴ და ქელის-ამჳყრობელი²⁵ ჩუენი ჟამსა²⁶ ესევეითარისა მის ჭირისასა,

1 რომელსა BF. 2 საფასმ C. 3 რაოდენ BK. 4 ესვენ K. 5 არს – C. 6 ნემსისა B, ნემსისა C. 7 მსოფლიოთა K. 8 საფასეთასა FK. 9 აღრაცხენ K. 10 სიტყვსება F. 11 ლუკას F. 12 თავისა C. 13 იზღვოს FK. 14 გუაიბულებნ K. 15 ყოვლისაჲ C. 16 სიტყუაჲ BF. 17 თავისა C. 18 ვისამჲ C. 19 შემსჳუალვა K. 20 ჩუენისა ACK. 21 სოფლიოთა F, სოფლისათა A. 22 ლუკას F, მათეს A. 23 თავისა C. 24 შემწმ C. 25 ქელის-ამჳყრობელი ABK, ქელისა მჳყრობელი C, ქელის-აღმჳყრობელი F. 26 ჟი K.

(1) მარკ. 10,22,24-25; შდრ. მათე 19,23-24; ლუკა 18,24-25. (2) ლუკა 9,25; შდრ. მათე 16,26; მარკ. 8,36-37. (3) ლუკა 12,15. (4) ლუკა 12,33.

სიტყვსგებაჲ¹ დაბადებისაგან: „უკუეთუ² იყოს უფალი ჩემ³ თანა და დამიცვეს⁴ მე⁵ გზასა ამას, რომელსა მე მივალ,⁶ და მცეს მე⁷ პური საჭმლად და სამოსელი შემოსად, და მომაქციოს მე⁸ ცოცხლებით სახლსა მამისა ჩემისასა და იყოს უფალი ღმრთად⁹ ჩემდა, და ლოდი ესე, რომელ აღვდგი (212vC) ძეგლად, იყოს სახლად¹⁰ ღმრთისა ჩემისა.“¹¹ (1)

თავი იბ. (181vN) გულისსიტყვსა მის მიმართ ვეცხლის-მოყუარისა,¹² რომელი ძურისზრახვად მშობელთა ჩუენთა გუაწუ-ევენ,¹³ რომელ-იგი არარაჲ მოგუცეს მონაგებთა მათთაგან მონა-ზონებასა¹⁴ ჩუენსა, (367rA) სიტყვსგებაჲ გამოსლვათაგან: „რომელი ბოროტსა იტყოდის მამისა ანუ დედისა თჳსისათჳს, სიკუდილით მოკუედინ.“ (2)

თავი იგ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მაწუევენ უმეტეს წესისა ჭირვებად ახლად მოსრულისა ძმისა საშრომელ-თა შინა შეკრებისათჳს ვეცხლისა ნაშრომისა მისგან, სიტყვს-გებაჲ¹⁵ გამოსლვათა წიგნისაგან: „მსხემსა მას ნუ აჭირვებთ,¹⁶ რამეთუ თქუენ იცით ჭირი მწირისა და მსხემისაჲ,¹⁷ რამეთუ (297vB) თქუენცა მწირ და მსხემ იყვენით¹⁸ ეგჳპტეს შინა.“ (3)

თავი იდ. (202rF) გულისსიტყვსა მის¹⁹ მიმართ ვეცხლის-მოყუარისა, რომელი განაფიცებენ გულსა ჩუენსა ძმისა მიმართ, რომელმან²⁰ ითხოვის²¹ ჩუენგან მცირელი საფასმ²² და უფრომ-სად²³ საკმარად²⁴ თჳსად²⁵ გუაწუევენ დამარხვად, სიტყვსგებაჲ წიგნისაგან ლევიტელთათჳსა:²⁶ „შეიყუარო მოყუასი შენი, ვი-

1 სიტყვსგება F. 2 უკუეთუ C. 3 ჩემ ACK, ჩუენ BF. 4 დამიცვას AK, დამიცვეს BF. 5 მმ C. 6 ~ მივალ მმ C. 7 მმ C. 8 მმ C. 9 ღმრთად A, ღმერთი BCF. 10 სახელ BF, სახლად ACK. 11 ჩუენისა BF, ჩემისა A. 12 ვეცხლისმოყუარებისა F. 13 ჯერ დაუწერიათ „გუაწუენ“, მოგვიანებით კი სხვა მგონით ჩაუმატებიათ „მ“: „გუაწუმენ“ A, გუაწუენ B. 14 მონაზონებასა A, მონაზონებას K. 15 სიტყვსგება F. 16 აჭირვებთ A, აჭირვებთ BCFK. 17 მსხემისა A, ~ მსხემისა და მწირისა K. 18 ~ იყვენით და მსხემ K. 19 გულისსიტყვსა მის A, გულისსიტყუათა მათ FK. 20 რომელმან FK, რამეთუ A. 21 ითხოის A. 22 საფასე BFK. 23 უფროსად F. 24 საკმარად A. 25 თჳს BCF. 26 ლევიტელთასა FK.

(1) დაბ. 28,20-22. (2) გამოსლ. 21,17. (3) გამოსლ. 23,9; შტრ. II შჯ. 10,19.

თარცა თავი თესი. მე ვარ უფალი ღმერთი თქუენი“. (1)

თავი იე. გულისსიტყესა მის მიმართ ვეცხლისმოყუარისა, რომელი ლოცვად ანუ¹ წიგნისკითხვად მრწემსა მას ძმასა ჩუენსა ყენებად გუცემნ, და წადიერებითა ვეცხლისშეკრებისაჲთა² დაუცხრომელად შრომებად³ გუაწუენ, სიტყესგებაჲ⁴ ლევიტელთა წიგნისაგან: ⁵ „ნუენ აჭირევენ კაცი ცუდად მოყუასსა თესსა და გეშინოდენ⁶ ღმრთისა შენისა;“⁷ მე ვარ უფალი ღმერთი შენი“. (2)

თავი ივ. გულისსიტყესა მის მიმართ ვეცხლისმოყუარისა,⁸ რომელი უგულბელს-ჰყოფნ ძმასა სნებისაგან გრძელისა განლელუსა და სიგლახაკისაგან ფრიადისა ჭირვეულსა,⁹ სიტყესგებაჲ ლე(236rK)ვიტელთა წიგნისაგან:¹⁰ „უკუეთუ გლახაკი¹¹ იყოს ძმაჲ¹² შენი და ვერ-შემძლებელ (367vA) იყოს კელითა შენ შორის, კელი აღუჰყარ მას, ვითარცა მწირისა და მსხემსა, და ცხონდეს ძმაჲ¹³ იგი“¹⁴ შენი შენ თანა“. (3)

თავი იზ. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი უმეტეს ძალისა ეძიებნ ძმისაგან კელთა სა(182rN)ქმარსა,¹⁵ სიტყესგებაჲ ლევიტელთაგან: „არა დაამძიმოს კაცად-კაცადმან ძმასა ზედა რუდუნებად წინაშე მისსა“. (4)

თავი ით. გულისსიტყესა მის¹⁶ მიმართ, რომელსა არა ჰნებაენ ვეცხლისა მიცემად ანუ* დრაჰკნისა¹⁷ ძმისა მის, რომელი ითხოვენ სესხებით, სიტყესგებაჲ¹⁸ მეორისა¹⁹ შჯულისაგან: „უკუეთუ ვინმე იყოს თქუენ შორის ნაკლულევანი (298rB) ძმათა შენთა-

* აქ, 212v-ზე წყდება C ხელნაწერის ტექსტი.

1 ანუ] და K. 2 ვეცხლისშეკრებისათა F, ვეცხლისმოყრებისათა K. 3 შრომად A, შრომებად BCFK. 4 სიტყესგება F. 5 ლევიტელთა წიგნისაგან] ლევიტელთაგან A. 6 გეშინოდენ + უ ა K. 7 შენისა – K. 8 ვეცხლისმოყუარებისა K. 9 ჭირვეულისა F. 10 ლევიტელთა წიგნისაგან] ლევიტელთაგან A, ~ წიგნისაგან ლევიტელთას K. 11 გლახაკი A. 12 ძმა K. 13 ძმა FK. 14 იგი – K. 15 კელთა საქმარსა BF, კელთასაქმესა A, კელთა საქმესა CK, კელთასაქმარსა N. 16 მის – B. 17 დრაჰკნისა (კარნახის შეცდომა) A. 18 სიტყესგება F. 19 ბ A.

(1) ლევიტ. 19,18. (2) ლევიტ. 25,17. (3) ლევიტ. 25,35. (4) შდრ. ლევიტ. 25,53.

განი,¹ არა გარე-შიიქციო² გული შენი მისგან და არცაღა კრულ ჰყო კელი შენი ძმისა შენისა ნაკლულევანისაგან, არამედ ქსნილ ჰყო კელი შენი მისთვის და ავასხო მას, რაოდენცა³ უკმდეს. მიცემით მისცე მას, რაოდენიცა⁴ აკლდეს“. (1)

თავი ით. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელსა ჰნებავენ იფქლისა და ღვინისა და ყოვლისა ნაქონებისა თვისისა დამარზ-ვად⁵ და არავისი ნაკლულევანთა ძმათაგან სწადინ განსუენებად ანუ გამოზრდად მონაგებთა თვსთაგან, სიტყვსებამა მგორისა შჯულისაგან:⁶ „დაიწყევნეს⁷ საუნჯენი შენნი და მონაგებნი შენნი,⁸ რამეთუ არავინ განისუენა (202vF) მათგან⁹ ჭირვეულმან ძმამან“. (2)

თავი კ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი პტივ-სცემბ და აღირჩევენ სიმდიდრესა უფრომს სიგლახაიკისა, სიტყვსებამა¹⁰ მსაჯულთა წიგნისაგან: „ანუ არა უძჯობეს არსა¹¹ საკუფხ-ლებელი¹² იგი ეფრემისი, ვიდრეღა (368rA) სასთულელებლი¹³ აბიუზერისი?“ (3)

თავი კა. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი¹⁴ ოდეს-იგი ყვეით მოწყალებამ, შეგუანანებნ წარგებასა მას საფასეთასა, სიტყვსებამა მესამისა¹⁵ წიგნისაგან მეფეთაღმასა:¹⁶ „იყვენდ¹⁷ გულნი თქუენნი სრულ უფლისა მიმართ ღმრთისა თქუენისა და სიწმიდით ვიდოდეთ ბრძანებათა შინა მისთა¹⁸ და იმარზხედით მცნებათა მისთა“. (4)

თავი კბ. სულისა მის მიმართ, რომელსა სწადინ მოკუდინე-ბად თავისა თვისისა ქრისტესთვის¹⁹ მორჩილებითა და მერმელა ჰნებავენ რაოდენისამე²⁰ მონაგებისა თვისისა დამჭირვად, და არა

1 შენთაგან A. 2 გარე-შიიქციო A. 3 რაოდენცა (კარნახის შეცდომა) AK. 4 რაოდენცა A, რაოდენიცა K. 5 დამარზება A. 6 შჯულისა B, შჯულისა F. 7 დაიწყევნენ AK, დაიწყევნეს BF. 8 და მონაგებნი შენნი – BFK. 9 მათგან – BK. 10 სიტყვსებამა F. 11 არს A. 12 საკუფხლები K. 13 სასთულელებლი B, სსწთლები K. 14 რღ K. 15 გღ A, – BFK. 16 მეფეთაღმასა F. 17 იყვენდ A. 18 მისთა – K (B-შიც აკლდა და მოგვიანებით შეუვსათ სტრიქონზემით). 19 ქესთღ ABK, ქსთღ F. 20 რაოდენისამე K.

(1) II შჯ. 15,7-8. (2) II შჯ. 28,17. (3) მსაჯ. 8,2. (4) III მეფ. 9,3-4.

მოიქსენებნ,¹ თუ ვითარ იჯმნა ელისე მონაგებთაგან თჳსთა, სიტყვსებაჲ² მესამისა³ წიგნისაგან მეფეთაჲსა:⁴ „და წარვიდა მიერ ელია და პოვა (236vK) ელისე,⁵ (182vN) ძმ⁶ საფატიისი, და იგი კწვიდა ათორმეტითა უღლითა კარითა წინაშე მისა,⁷ და იგი ზედა-ადგა (298vB) ათორმეტთა მათ.⁸ და მიაგდო ელია ხალენი თჳსი ელისეს ზედა, და დაუტევნა⁹ ელისე კარნი იგი და მოკწავნი და მისდევდა შედგომად¹⁰ ელიაჲსა,¹¹ და პრქუა მას: ამბორს-უყო მამასა ჩემსა და დედასა ჩემსა და მოგდედე შენ.¹² პრქუა ელია: უკუნ-იქეც, რაჲ გიყავ შენ. და მიიქუა ელისე მისგან და მოიბა უღლეული იგი ზროხათაჲ,¹³ დაწყყდა¹⁴ და შეაგბო¹⁵ იგი ჭურჭლითა მით ზროხათაჲთა, და მისცა იგი ერსა, და შეჭამეს. და აღდგა ელისე, წარვიდა და შეუდგა ელიას და ჰმსახურებდა მას. (1)

თავი კვ. სულისა მიმართ, რომელსა ჰჳშურნ¹⁶ წარგებად¹⁷ ეცხლისა ანუ სხჳსა საკმრისა განსასუენებელად¹⁸ (368vA) უცხოთა ძმათა, სიტყვსებაჲ¹⁹ მეოთხისა²⁰ თავისაგან მეფეთაჲსა:²¹ „და პრქუა²² ელისე მსახურსა თჳსსა: შეადგ შენ ქუბი ეგე ღიდი და უგბე საგბოლველი ძეთა მაგათ წინამსწარმეტყუელთასა“. (2)

თავი კვ. სულისა მის მიმართ, რომელსა ერწმუნის საფასე განსაგებელად სულიერად და მას²³ თჳსთა გულისთქუმათა ზედა ჰნებაჲ წარგებაჲ²⁴ მისი, და²⁵ არა მოიქსენის კეთროვნებაჲ²⁶ იგი გეეზისი და მხილებაჲ ელ(203rF)ისესი, ვითარ-იგი განაქიქა

1 მოიქსენებნ K. 2 სიტყვსება F. 3 გ~ A, - BFK. 4 მეფეთაჲ FK. 5 ელისე N. 6 ბე FK. 7 მისა ABFK. 8 მათ - F. 9 დაუტევნა A. 10 შედგომად A (ასევეა ოჲკის ბიბლიაშიც, მაგრამ უნდა იყოს არა „შედგომად“, რაც მომდევნო დროში შესრულებული მოქმედების მიმანიშნებელი იქნებოდა, არამედ „შედგომად“ (BFK ვარიანტი), რაც 'გაყოლას', 'მიღვენებას' ნიშნავს. 11 ელიაჲსა A, ელიაჲსა BFK. 12 პრქუა მას: ამბორს-უყო მამასა ჩემსა და დედასა ჩემსა და მოგდედე შენ - BFK. 13 ზროხათაჲ + და K. 14 დასწყყდა ABFK. 15 შეაგბო ABK, შეაგდო F. 16 ჳურნ A. 17 წარგებაჲ K. 18 განსასუენებელისა K. 19 სიტყვსება F. 20 მე-ღ~ A, ღ~ K. 21 მეფეთაჲ FK. 22 ჰქუა F. 23 მას AB, მ~ს (მარადის??) FK. 24 წარგება F. 25 და - BFK. 26 კეთროვნება F.

(1) III მეფ. 19,19-21. (2) IV მეფ. 4,38.

მან ვეცხლისმოყუარებისა მისისა სენი, მშობელი ყოველთა ბოროთად,¹ სიტყვსებამ² მეოთხისა³ თავისაგან მეფეთაძსა:⁴ „პრქუა მას ელისე: ვინაა⁵ მოხუალ, გეეზი? და⁶ პრქუა გეეზი:⁷ არა-ვიდრე სრულ ვარ* მონა⁸ შენი იმიერ გინათუ⁹ ამიერ. პრქუა მას ელისე: არა გული ჩემი შენ თანა იყოა, რაჟამს მოიქცა კაცი იგი ეტლთა მათგან და მოგეგებოდა შენ? და, აჰა, ვეცხლი იგი მოიღე და სამოსელი, და მოიგო¹⁰ მით მტილი და ზეთისხილები და ვენაკი, და¹¹ ზროხა¹² და ცხოვარი, და¹³ მონა¹⁴ და მკევალი, და კეთროვნებადცა იგი ნეემანისი¹⁵ (299rB) შეგედვას შენ და თესლსა შენსა უკუნისამდე. და გამოვიდა პირისაგან მისისა განკეთრებული¹⁶ ვითარცა თოვლი“. (1)

თავი კვ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ვეცხლისმოყუარისა, რომელი მეტყუნ არა-გამოვრდომად სამკურდრებელისა მისგან და¹⁷ ნაწილისა მამულთა მონაგებთაძსა,¹⁸ სიტყვსებამ¹⁹ მეათხუთმეტისა²⁰ ფსალმუნისაგან: „უფალი ნაწილ არს მკურდრობისა ჩემისა და სასუმელისა ჩემისა.²¹ შენ ხარ, რომელმან მომაგე მკურდრობა ჩემი ჩემდა“. (2)

თავი კვ. (183rN) გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი ღრტყნვიდიან მშობელთა ჩუენთათჳს, რომელნი(369rA)-იგი არა წარმოსცემდიან ჩუენთჳს საფასეთა და საკმარსა,²² სიტყვსებამ²³ ოცდამეექუსისა²⁴ ფსალმუნი(237rK)საგან: „რამეთუ მამამან ჩემმან და დედამან ჩემმან²⁵ დამაგდეს მე, ხოლო უფალმან შემიწენარა მე“. (3)

* არა-ვიდრე სრულ ვარ = არსაით წაესულვარ ('არა-ვიდრე' ერთ სიტყვად უნდა დაიწეროს, ისევე, როგორც 'არააძ', 'არავინ', 'არასადა' და სხვ. შდრ. ბიბლიის უახლესი გამოცემები: 2015 წლისა, გვ. 615; 2017 წლისა, გვ. 1207).

1 ბოროტთა FK. 2 სიტყვსება F. 3 მეღ A, მეოთხე K. 4 მეფეთაძ FK. 5 ვინა FK. 6 და — BFK. 7 გეეზი A, გეეზ FK. 8 მონა FK. 9 ვინა BFK. 10 მოიგო AK, მოიგე F. 11 და — BFK. 12 ზროხა K. 13 და — BFK. 14 მონა F. 15 ნეემანისი AB, ნემანისი FK. 16 განკეთრებული ABF, განკეთროვნებული K. 17 და — K. 18 მონაგებთაძ FK. 19 სიტყვსება F. 20 იე A, მეათხუთმეტისა BF. 21 და სასუმელისა ჩემისა — K, + რამეთუ K. 22 საკმართა K. 23 სიტყვსება F. 24 კე AK, ოცდამეექუსისა B. 25 ჩემმან — A.

(1) IV მეფ. 5,25-27. (2) ფს. 15,5. (3) ფს. 26,10.

თავი კზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მეტყვნ, ვითარმედ: აჰა ეგერა, ძმანი შენნი ერისკაცობასა შინა მდიდარნი არიან და ყოველთა მიერ პატივცემულ და ქებულ, და შენ – გლახაკ და ნაკლულევან და საწუნელ, – სიტყვსგებაჲ¹ ოცდამეცამეტისა² ფსალმუნისაგან: „უფლისა მიერ იქოს სული ჩემი, ესმოღის³ მშუდთა და იხარებდენ. მდიდარნი დაგლახაკენს⁴ და შეეშმა⁵, ხოლო რომელნი ესვენ უფალსა, არა ნაკლულევან იქნენ⁶ ყოვლისაგან კეთილისა“. (1)

თავი კწ. სულისა მის მიმართ, რომელი უმეცარ არნ, ვითარმედ ჟამსა მას სიკუდილისასა წარმოგუდგებიან ეშმაკნი წინამოსაჯულად და გუამზილებენ,⁷ უკუეთუ კეთილად-ძი განვაგენით ღმრთისა მიერ მოცემულნი ჩუენდა საფასენი და მონაგებნი, სიტყუაჲ⁸ ოცდამეათექუსმეტისა⁹ ფსალმუნისაგან:¹⁰ „ხედავენ¹¹ ცოდვილი მართალსა და ეძიებნ მას, რადთამცა მოკლა იგი, ხოლო უფალმან არა მიუტეოს¹² იგი კელთა მისთა,¹³ არცა განა(299vB)ცრუოს¹⁴ (203vF) იგი, რაჟამს¹⁵ განიკითხვიდეს მას. დაუთმე უფალსა და¹⁶ დაიცვენ გზანი მისნი და¹⁷ მან აღგამაღლოს¹⁸ შენ დამკედრებად¹⁹ ქუეყანისა, და მოსრვაჲ²⁰ ცოდვილთაჲ²¹ იხილო“. (2)

თავი კთ. სულისა მის მიმართ, რომელი შექცეულ არნ სოფლისა საქმეთა, და უყუარნ ამაოებაჲ მისი და ეძიებნ სახლსა და საფასეთა მამულთა, სიტყვსგებაჲ მეორმოცისა²² ფსალმუნისაგან: „მოყავ ყური შენი, დაივიწყე ერი შენი და სახლი მამისა შენისაჲ²³ და სთნდეს მეუფესა სიკეთე შენი“. (3)

თავი ლ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი სურვიელ

1 სიტყვსგება F. 2 ლ გ AK. 3 ესმოღენ A. 4 დაგლახაკენს B, და გლახაკნი K. 5 შეეშმა A. 6 იქნენ B. 7 გუამზილებენ A. 8 სიტყვსგებაჲ A. 9 კ ე F, ლ გ AK, ოცდამეექუსისა B. 10 ფსალმუნისა A. 11 ჰხედავენ ABFK. 12 მიუტეოს AB, დაუტეოს FK. 13 მტერთა მისთას BFK, მისთა A. 14 განაცრუოს AK, განაცრუოს BF. 15 რაჟამს-იგი A, რაჟამს BFK. 16 და – AB. 17 და – B. 18 აგამაღლოს BF. 19 დამკედრებაჲ B. 20 მოსრვა FK. 21 ცოდვილთა FK. 22 მ დ AK, მ მეოთხისა B, მეორმოცისა F. 23 შენისა FK.

(1) ფს. 33,3; 33,11. (2) ფს. 36,32-34. (3) ფს. 44,11-12.

არნ საფასეთათჳს და არა გულისკმა-ჰყოფნ,¹ (369vA) ვითარ-მედ² ამარ არს და ცუდ ბუნებაჲ სიმდიდრისა მის სოფლიოჲსაჲ,³ სიტყვსგებაჲ⁴ სამოცდამეერთისა⁵ ფსალმუნისაგან: „სიმ-დიდრე თუ გარდაგერეოდის, ნუ შეაჰყრობთ გულთა თქუენთა“. (1) და⁶ სხუასა ფსალმუნსა წერილ არს: „ამაოდ შურებინ, და⁷ იუნჯებნ და⁸ არა უწყინ, ვინ შეიკრიბოს იგი“. (2)

თავი ლა. (183vN) გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი სა-ხლსა მას მამულსა და ცხორებასა მას სოფლიონსა⁹ გუგონებნ, და მისთჳს გუასურებნ და მდაბალსა მას სენაკსა მონაზონები-სა¹⁰ ჩუენისასა სძაგებნ¹¹ და შეურაცხ-ჰყოფნ, სიტყვსგებაჲ¹² ოთხმოცდამესამისა¹³ ფსალმუნისაგან: „ვირჩიე მე¹⁴ მივრ-დომად¹⁵ სახლსა უფლისასა, ვიდრე დამკჳდრებად საყოფელსა ცოდვილთასა“. (3)

თავი ლბ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი-იგი რაჟამს მოგუჲკლდის საკმარი კორცთაჲ,¹⁷ არა შეგუნდობნ სასოებად სახიერებასა და ქველისმოქმედებასა (237vK) ღმრთისასა, სიტ-ყვსგებაჲ¹⁸ ოთხმოცდამესამისა¹⁹ ფსალმუნისაგან: „უფალ-მან არა მოაკლოს კეთილი მისი²¹ მათგან, რომელნი ვლენან უბი-წოდ“. (4)

თავი ლგ. ვედრებაჲ²² უფლისა მიმართ გულისსიტყჳთა მათთჳს ვეცხლისმოყუარებისათა, რომელნი წარიტაცებდიან გო- (300rB)ნებასა²³ ჩუენსა ანუ ქსენებად²⁴ პირველ წარგებულთა საფასეთა ანუ წადიერებად მოგებისა სხუათა საფასეთა ანუ შე-კრძალვით²⁵ დამარხვად, რომელ-იგი კელთა შინა ჩუენთა იყვნი-

1 გულისსმა-ჰყოფნ ABF. 2 ვითარმედ FK, ვითარ A. 3 სოფლიოსა F, სოფლიოჲსა K. 4 სიტყვსგება F. 5 აჲ AK, სამოცდამეერთისა BF. 6 და - A. 7 შურებინ + და A. 8 და - BF. 9 სოფლიონსა ABK, სოფლიოსა F. 10 მონაზონებისა A. 11 ჯერ დაუწერიათ „სძაგებნ“, შემდეგ წაუშლიათ გეორგ „ე“ A. 12 სიტყვსგება F. 13 პჲ A, ოთხმოცდასამისა BFK. 14 მე - BFK. 15 ბირდომად B. 16 ცოდვილისასა B. 17 კორცთა K. 18 სიტყვსგება F. 19 პჲ A, ოთხმოცდასამისა BFK. 20 ფსალმუნისაგანე B. 21 მისგჲ K. 22 ვედრება F. 23 გობასა B. 24 ქსებად B. 25 შეკრძალვით (კარნახის შეცდომა) A.

(1) ფს. 61,11. (2) ფს. 38,7. (3) ფს. 83,11. (4) ფს. 83,12.

ან, სიტყვსებაჲ¹ ას და მეთურამეტი² ფსალმუნისაგან: „მოღრიკე გული ჩემი წამებათა შენთა და ნუ ანგაჰრებასა. მოაქციენ თუალნი ჩემნი, რადთა არა იხილონ ამოებაჲ³ და გზასა შენსა მაცხოვრე მე“. (1)

თავი ლდ. გულის(370rA)სიტყუათა მათთჳს ვეცხლის(204-rF)მოყუარეთა, რომელნი-იგი რეცა უცხოთმოყუარებასა გუაწუევდიან, და გლახათმოწყალებასა⁴ გუქებდიან, და ამით მიზეზითა ანგაჰრებასა და ვეცხლისმოყუარებასა დაგუარწმუნებდიან⁵ და მსაჯულთა და საბჭოთა⁶ მისლვად და საფასეთა ძებნად, ძუელთა თანამდებთაგან და მამულთა მოვალეთაგან გუჰატიჟობდიან,⁷ რად-თამცა მორეწითა მით ესევეითართა⁸ საფასეთაჲთა⁹ საოცრად¹⁰ ჩუენებული იგი უცხოთმოყუარებაჲ აღვასრულოთ,¹¹ სიტყვსებაჲ¹² ას ოცდამეთცხრამეტი¹³ ფსალმუნისაგან: „ზრახეს დაბრკოლებაჲ სლვათა ჩემთაჲ¹⁴ და დამირწყუეს¹⁵ მე ამპარტავანთა მახჲ.¹⁶ საბელნი განჰმზადნეს¹⁷ მახელ ფერკთა ჩემთა და გარემოს¹⁸ ალაგთა ჩემთა საცთური დამიდგეს მე“. (2)

თავი ლე. გულისსიტყვსა მის¹⁹ მიმართ სულმოკლისა და ვეცხლისმოყუარისა, რომელი სიგლახაკესა მას შინა მწარესა მრავალთა ჟამთა ყოფად წინამსწარმეტყუელებნ და გუაურვებნ და იტყვნ: „ვითარ უბლო, უბადრუკო, მრავალთა მათ წელთა ესევეითართა სი(184rN)გლახაკითა და უპოვარებითა ცხორებად! – სიტყვსებაჲ ას ორმოცდამესამისა²⁰ ფსალმუნისაგან: „კაცი ამოებასა მიემსგავსა, და²¹ დღენი მისნი ვითარცა აჩრდილნი

1 სიტყვსება F. 2 მეთურამეტისა BFK, რ^მ A. 3 ჯერ დაუწერიათ „ამება“, შემდეგ კი სხვა მელნით ჩაუმატებიათ „ო“ A. 4 გლახაკთა მოწყალებასა A. 5 და ამით მიზეზითა ანგაჰრებასა და ვეცხლისმოყუარებასა დაგუარწმუნებდიან – BFK (B-ში ამ ადგილას ოთხი წერტილია დასმული დეფექტის აღსანიშნავად). 6 საბჭობელთა A. 7 გუჰატიჟობდიან A. 8 ესევეითართა AB. 9 საფასეთათა F. 10 საუცრად AB. 11 აღვასრულოთ BFK. 12 სიტყვსება F. 13 დამეცხრამეტისა F, დამეცხრამეტისა BK, რ^ლთ A. 14 ჩემთა FK. 15 დამირწყეს A, დამირწყეს BFK. 16 მახე BFK. 17 განმზადნეს A. 18 გარემოს K. 19 მის – F. 20 ორმოცდამესამისა BFK, რ^მგ AN. 21 და – FK.

(1) ფს. 118,36-37. (2) ფს. 139,5-6.

წარედეს“. (1) და მერმე იტყჳს: „გამოავლინე კელი შენი მა(300vB)ლლით;¹ მიკსენ და განმარინე მე² წყალთაგან მრავალთა და კელთაგან შვილთა უცხოთესლთამსა,³ რომელთა პირი იტყო- და ამოიებასა და მარჯუენე მათი – მარჯუენი⁴ სიცრუის“. (2)

თავი ლვ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ანგაპრისა, რომელი მოწყალეებისა (370vA) და ქველისსაქმისა ქმნად მცონარებასა და უღებებასა მოგვკლენნ, სიტყჳსგება⁶ იგავთაგან: „მოწყალე- ბანი და სარწმუნოებანი ნუ მოგაკლდებიდ. შეიბენ ივინი ყელსა შენსა და ჰპოო მადლი. წინამსწარ⁷ განიზრახეველ⁸ კეთილსა წინაშე ღმრთისა და კაცთა“. (3)

თავი ლზ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ვეცხლისმოყუარისა, რომელი მოწყალეებისათჳს და ქველისსაქმისა გოდებნ რეცა სიგლახაკისათჳს და უძლურებისა, სიტყჳსგება⁹ (238vK) იგავ- თაგან: „ნუ დააყენებ კეთილისყოფასა ნაკულუევანისასა,⁹ რა- ჟამს აქუნდეს კელსა შენსა შეწევნა¹⁰. ნუ იტყჳ: წარვედ აწ, და ხვალე მოვედ,¹¹ მოგცე! – ძალ-თუ-გედვას კეთილისყოფად, რამე- თუ არა უწყი, რამ-ძი ყოფად არს ხვალისა¹² დღე“. (4) (204vF)

თავი ლშ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ვეცხლისმოყუარისა, რომელი სურვილითა და გულისთქუმითა საფასეთამთა დღე და ღამე¹³ კელთსაქმრისა ქმნად გუაიბულენ, და ლოცვასა და წიგ- ნისკითხვასა¹⁴ და სნეულთა ხილვად მისლვასა¹⁵ გჳხრწვენ, სი- ტყჳსგება¹⁶ იგავთაგან: „შჯობს¹⁷ მცირედი ნაწილი შიშითა უფლისა. მათა,¹⁸ ვიდრე საუნჯეთა დიდთა უშიშებით; უმჯობეს არს მცირედი მისაღებელი სიმართლით, ვიდრე ფრიადი ნაყოფი სი- ცრუვით, რამეთუ არა ერგოს საფასე დღესა რისხვისასა, ზოლო

1 მადლით FK (ἐξ ἡμῶν), მადალი AB. 2 მე – BFK. 3 უცხოთესლთასა F. 4 მარჯუე BF, მარჯენე K. 5 სიცრუისა A, სიცრუის BF, სიცრუის K. 6 სიტყჳსგება F. 7 წინამსწარ B. 8 განიზრახედ B. 9 ნაკულუევანისა BK. 10 შეწევნა K. 11 მოედ ABFK. 12 ხვალის FK. 13 ღამე A. 14 წიგნი კითხვასა B. 15 ხილვად მისლვასა] ხილვასა BFK (B-ში მოგვიანებით გადაუღუებიათ: „ხილვად მისლვასა“). 16 სიტყჳსგება F. 17 შჯობს ABK, სჯობს F. 18 ოისათა F.

(1) ფს. 143,4. (2) ფს. 143,7-8. (3) იგავ. 3,3-4. (4) იგავ. 3,27-28.

სიძართლმ¹ იკსნის² რისხვისაგან³.³ (1)

თავი ლთ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი შეგუანანებნ ქველისსაქმესა, და გუა(30IrB)ბრალეზნ ურიდად წარგებისათჳს საფასეთაჲსა,⁴ სიტყვსგებაჲ იგავთაგან: „საკსარ სულისა კაცისა (37IrA) თჳსი სიძლიდრე, ზოლო გლახაკმან ვერ დაუთმოს [რისხვასა].* რომელი ესვიდეს სიძლიდრესა, იგი დაეცეს, ზოლო რომელნი (184vN) შეეწეოდინ მართალსა, ივინი გამობრწყინდენ“.⁽²⁾

თავი მ. გულისსიტყვსა⁵ მის მიმართ, რომელსა არა პნებაენ ქველისსაქმისა ქმნად, არამედ სიბერესა ჭირვეულსა და ჟამთა გრძელთა ამის საწუთრომასათა⁶ მოელინ, სიტყვსგებაჲ⁷ იგავთაგან: „მოწყალებითა და სარწმუნოებითა განწმდებიან⁸ ცოდვანი, ზოლო შიშითა უფლისაჲთა⁹ მოაქციის¹⁰ ყოველმან ბოროტისაგან“.⁽³⁾

თავი მა. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი უწყალოები-საგან და გულფიცხელობისა ვეცხლსა და ოქროსა პატივ-სცემნ, ვიდრელა¹¹ სიბრძნესა და გულისკმისყოფასა¹² საღმრთოსა, სიტყვსგებაჲ¹³ იგავთაგან: „უმჯობეს არს სიბრძნე მოგებად, ვიდრე ოქრომსა¹⁴ და ვეცხლისა საუნჯეთა; უპატიოსნეს¹⁵ არს იგი ანთრაქთა პატიოსანთა“.⁽⁴⁾

თავი მბ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ვეცხლისმოყუარისა,¹⁶ რომელი ეძიებნ საფასეთაგან და სიძლიდრისაგან მომავალსა¹⁷

* სიტყვა „რისხვასა“ ჩვენ მიერ გამოყენებულ არც ერთ ზელნაწერში შემორჩენილი არაა. ალბათ პირველ გადაწერეს გამოჩნა, და შემდგომ გადანაწერებში ვერ მოხერხდა მისი აღდგენა. ჩვენ აღვადგენთ ოშკის ბიბლიის მიხედვით. ბერძნულშია: δῆλεις. მის შესატყვისად უფრო მოსალოდნელი იყო „ქაღილსა“ (ე. ი. მუქარას).

1 სიძართლე FK. 2 იკსნის + დღესა A. 3 რისხვსაგან K. 4 საფასეთას FK. 5 გულის სიტყვს B. 6 საწუთროსათა F, საწუთომასათა K. 7 სიტყვსგება F. 8 განწმდებიან A. 9 ოწისათა F. 10 მოიქცის A, მოაქციის BFK. 11 ეჴ K (B-შიც ჯერ „ეჴ“ ეწერა, შემდეგ ჩაუმატებიათ „და“). 12 გულისხმისყოფასა BF. 13 სიტყვსგებაჲ B, სიტყვსგება F. 14 ოქროსა F. 15 უპატიოსნეს A, უმჯობეს BFK. 16 ვეცხლი მოყრისა B. 17 მომავალისა BFK.

(1) იგავ. 15,16; 15,29; 11,4. (2) იგავ. 13,8; 11,28. (3) იგავ. 15,27. (4) იგავ. 3,14-15.

განსუენებასა და ღიდებასა, სიტყვსგებაჲ¹ იგავთაგან: „უმჯობეს არს მცირელი მისაღებელი სიმართლით, ვიდრე ფრიალი ნაყოფი სიცრუვით; უმჯობეს არს სახელი² კეთილი, ვიდრე სიმდიდრესა მრავალსა და უფრომს³ ოქრომსა⁴ და ვეცხლისა მადლი სახიერებისაჲ“. ⁵ (1)

თავი მგ. სულისა მიმართ, რომელი უღებ-ჰყოფნ წყალობასა გლ(205rF) ახაკათასა და შეწყნარებასა უცხოთასა და კელის-აღაყრობასა⁶ ჭირვეულთასა, (301vB; 238vK) სიტყვსგებაჲ⁷ იგავთაგან: „დიდ არს კაცი და პატიოსან მამაკაცი მოწყალე“. ⁸ კაცი მხიარული მიმცემელი უყუარს უფალსა. (371vA) რომელი მისცემდეს გლახაკთა,⁹ არა ნაკლულევან იყოს, ზოლო რომელმან გარემიიქციოს¹⁰ პირი მისი გლახაკისაგან, მრავალსა უპოვარებასა შინა იყოს იგი“. ¹¹ (2)

თავი მდ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მომაკსენებდიან სახლსა ჩუენსა და საფასეთა და ცხორებასა მას სოფლისასა, სიტყვსგებაჲ¹² ეკლესიასტესგან: „ამაოებაჲ ამოთაჲ,¹³ თქუა ეკლესიასტე, ამოებაჲ ამოთაჲ,¹⁴ ყოველივე ამო“. (3)

თავი მე. (185rN) გულისსიტყვსა მის მიმართ ვეცხლის-მოყუარისა, რომელი შინა მდებარეთა მათ საფასეთა წადიერ არნ დამარხვად, და გარეთ მომავალთა მოსწრაფე არნ შეკრებად, რეცა სალუაწად¹⁵ მის თანა მყოფთა ძმათა და მოსაგებელად წიგნთა საღმრთოთა, სიტყვსგებაჲ¹⁶ ეკლესიასტესგან: „რომელსა უყუარდეს ვეცხლი, ვერ განძღეს ვეცხლითა. ვინ-მე შეიყუარა სიმრავლე ნაყოფთაჲ? ¹⁷ და ესეცა ამოვე არს“. (4)

თავი მვ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მოგუაქსენებნ პირველ წარწყმედულთა საფასეთა და მონაგებთა, რომელთაგან

1 სიტყვსგება F. 2 სახლი BF. 3 უფროს F. 4 ოქროს FK. 5 სახიერების FK. 6 კელის-აყრობასა BFK. 7 სიტყვსგება F. 8 მოწყალე ABFK. 9 გლახაკსა BF. 10 გარე-მიაქციოს F. 11 იგი — BFK. 12 სიტყვსგება F. 13 ამოებაჲ ამოთაჲ (ამოთა K) AK ~ ამოებათა ამოებაჲ F. 14 ამოთა FK. 15 სალუაწად ABK, სალუაწოდ F. 16 სიტყვსგება F. 17 ნაყოფთა K.

(1) იგავ. 15,29; 22,1. (2) იგავ. 20,6. II კორ. 9,7. იგავ. 28,27. (3) ეკლ. 1,2. (4) ეკლ. 5,9.

კუეექმნებოდა ფრიადი კორციელი განსუენებაჲ,¹ სიტყვსგებაჲ² იობისგან: „უფალმან მომცა, უფალმან მიმიღო. ვითარცა³ ენება, ეგრეცა⁴ იქმნა. იყავნ სახელი უფლისაჲ⁵ კურთხეულ“. (1)

თავი მზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ანგაჰრისა და ძურისა, რომელსა ჰნებავენ საფასეთა და სამოსელთა⁶ და სხუათა საკმართა უნჯებად და ძმათა გლახაკთა და ნაკლულევანთა არა მიზედავენ, სიტყვსგებაჲ⁷ ესაიაჲსგან წინაჲსწარმეტყუელისა:⁸ „უც შშიერსა პური შენი და გლახაკნი უსადგურონი შეიყვანენ სახელ შენდა. (372rA) იხილო თუ⁹ შიშუე(302rB)ლი,¹⁰ შემოსე იგი, და თჳსი ნათესავისა შენისაჲ¹¹ არა უგულუბელს-ჰყო“. (2)

თავი მშ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ანგაჰრისა, რომელი ვახშთა და აღნადგინებთა ეძიებნ,¹² სიტყვსგებაჲ¹³ ესაიაჲსგან:¹⁴ „განიკსენ კრულებაჲ სიცრუვისაჲ¹⁵ და განხეთქე ყოველივე გულარძნილებაჲ¹⁶ მძლავრობით ვაჭრობისაჲ¹⁷ და განუტევენ ჰყრობილნი¹⁸ მიტევებით,¹⁹ და ყოველი კელისწერილი სიცრუე(205vF)ისაჲ²⁰ განხეთქე“. (3)

თავი მთ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მაწუევენ განმგებულ და მნე ყოფად სამეუფოთა საფასეთა და ამის გამო მრავალთა ნაკლულევანთა ერისკაცთა და მონაზონთა²¹ შემძლებელ ვიქმნეთ კელის-აჰყრობად, (239rK) სიტყვსგებაჲ საქმისაგან მოციქულთაჲსა:²² მაშინ მოუწოდეს ათორმეტთა მათ სიმრავლესა მას მოწაფეთასა და ჰრქუეს:²³ არა სათნო არს ჩუენდა დატეებაჲ²⁴ სიტყვსა ღმრთისაჲ²⁵ და მსახურებაჲ²⁶ ტაბლესა“. (4) (185vN)

1 განსუენება F. 2 სიტყვსგება F. 3 ვითარცა + უფალსა A. 4 ეგრეცა BFK, ეგრეთცა A. 5 უფლისა F. 6 და სამოსელთა — A. 7 სიტყვსგება F. 8 ესაიაჲსგან წინაჲსწარმეტყუელისა A, ესაია წინაჲსწარმეტყუელისაჲ BF. 9 თუ — K, თო B. 10 შიშუმლი B. 11 შენისა FK. 12 ეძებნ B. 13 სიტყუაჲ A. 14 ესაიაჲსგან B, სიტყვსგება ესაიაჲსგან F. 15 სიცრუვისა K. 16 გულარძნილება F. 17 ვაჭრობისა K. 18 მჰყრობილნი A. 19 მიტევებით A, მიტევებითა BFK. 20 სიცრუვისა K. 21 მონაზონთა A. 22 მოციქულთასა FK. 23 თქუეს BF. 24 დატეება F. 25 ღმრთისა F. 26 მსახურებაჲ ABFKN.

(1) იობ. 1,21. (2) ეს. 58,7. (3) ეს. 58,6. (4) საქმე 6,2.

თავი ნ. სულისა მის მიმართ, რომელი არა წადიერ არნ
ძმათათჳს გლახაკთა საღუაწსა¹ წარცმად, სიტყვსგებაჲ საქმე-
საგან მოციქულთაჲსა:² „ხოლო მოწაფეთა მათ, ვითარცა კელ-
რამ-ვის-ეწიფებოდა, ბრძანეს თითოეულმან³ კაცად-კაცადმან სამ-
სახურებელად მიძღუანებად⁴ ძმათა მათ, რომელნი-იგი მყოფ იყე-
ნეს ჰურიასტანს“. (1)

თავი ნა. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ხარბისა, რომელი
მოღებასა ზედა უფროჲსად⁵ მოსწრაფე არნ, ვიდრელა მიცემასა,
სიტყვსგებაჲ⁶ საქმისაგან მოციქულთაჲსა:⁷ „ჯერ-არს შე-
წყნარებაჲ⁸ უძღურთაჲ⁹ მათ (372vA) და ჭირვეულთაჲ¹⁰
და¹¹ მოკსენებად¹² სიტყუაჲ იგი უფლისა¹³ იესუმისი,¹⁴ რამეთუ
მან თქუა: „ნეტარ არს მიცემაჲ¹⁵ ვიდრე მოღებასა“. (2) (302vB)

თავი ნბ. გონებისა მის მიმართ, რომელი რეცა ქველისსაქ-
მესა იქმნ,¹⁶ გარნა არუენებნ სახეთა შენანებისა და დრტჳნვისათა,
და პირსა¹⁷ მჭმუნვარესა,¹⁸ რომელ-ესე წესისაგან სიყუარულისა
და მოწყალებისა¹⁹ უცხო არს, რამეთუ არა ჯერ-არს ესევითართა
გულისსიტყუათა მონებად, არამედ მარტივითა გულითა და მხი-
არულითა პირითა მიცემად ქველისსაქმისა, სიტყუაჲ პავლე
მოციქულისაჲ²⁰ პრომაელთა მიმართ: „რომელი ნუგეშინის-
სცემდეს — ნუგეშინისცემით,²¹ რომელი მისცემდეს — უხუებით,
რომელი წინა-უძღოდის — მოსწრაფებით, რომელი სწყალობ-
დეს — მხიარულებით, სიყუარული შეუორგულებელად.
განეშორენით ბოროტსა და შეეყვებით კეთილსა, ძმათმოყუარები-
თა ურთიერთას სურვიელად მოყუარე იყვენით; პატივისცემასა²²
ერთი-ერთსა უსწრობდით. მოსწრაფებასა ნუ მცონ-

1 საღუაწისა FK. 2 მოციქულთასა FK. 3 თითოეულმან K. 4 მიძღუნებად
A (ასეა ათონამდელ სამოციქულოს ზოგიერთ ხელნაწერში). 5 უფროსად FK.
6 სიტყვსგება F. 7 მოციქულთასა K. 8 შეწყნარებად BK. 9 უძღურთა BFK.
10 ჭირვეულთა K. 11 და — K. 12 მოკსებად B. 13 ოჲ AK. 14 იჲსი A,
იჲსი B. 15 მიცემა FK. 16 იქმან F. 17 პირსა — K (B-შიც გამოტოვებული
იყო, და მოგვიანებით ჩაუმატებიათ). 18 მჭმუნვარებისა K. 19 მოწყალებისაგან
BFK. 20 მოციქულისა FK. 21 ნუგეშინისცემითა F. 22 პატივისცემასა ABK,
პატივისცემასა F.

(1) საქმე 11,29. (2) საქმე 20,35.

არე ხართ; სულითა მღუღარე იყვენით; უფალსა ჰმონებდით და¹ სასოებითა გიხაროდენ; ჭირსა დაუ(206rF)თმობდით; ლოცვასა განკრძალულ იყვენით; საკმარსა წმიდათასა ეზიარებოდეთ; უცხოთმოყუარებასა შეუდევით“.² (1)

თავი ნგ. გემოსმოყუარისა³ მის და შეიწრებულისა გულისსიტყვსა მიმართ, რომელი დაღაცათუ მივსცით გლახაკსა ქველისსაქმს,⁴ არამედ მოწიწებით და იწროთა⁵ გონებითა გუაიძულებნ ქველისსაქმისა მის⁶ ქმნად, სიტყვსგებაჲ კორინთელ-(373rA)თა მიმართ ებისტოლელ(239vK)თაგან⁷ პავლე მოციქულისა:⁸ „რომელმან სთესოს რიდობით, რიდობითცა მოიმკოს, და რომელი სთესვიდეს კურთხევით, კურთხევითცა მოიმკოს, ნუ მწუხარებით, ნუცა უნებლებით, რამეთუ მხიარულებ(303rB)ით მიმცემელი უყუარს უფალსა“.(2) (186rN)

თავი ნდ. გულისსიტყუათა⁹ მათ მიმართ, რომელნი ვეცხლისმოყუარებითა და ანგაჰრებითა განჰრყუნიან და უჩინო ჰყოფენ სიტკბობასა მას, რომელი თანა-გუაც ძმათა მიმართ ქონებად, სიტყვსგებაჲ¹⁰ პავლე მოციქულისაჲ¹¹ ეფესელთა მიმართ: „იყვენით ურთიერთას ტკბილ, მოწყალე, მიმმადლებელ¹² თავთა თვსთა, ვითარცა-იგი ღმერთმან¹³ ქრისტეს მიერ მოგუმადლა ჩუენ“.(3)

თავი ნე. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი თვსსა ზოლო ეძიებნ განსუენებასა და სიხარულსა, სიტყვსგებაჲ ფილიპელთა ებისტოლისაგან პავლე მოციქულისა: „ნუ თავისასა ზოლო კაცად-კაცადი თქუენი ეძიებნ, არამედ მოყუსისასაცა¹⁴ თითოეული¹⁵ თქუენი“.(4)

თავი ნვ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი გულისთქუ მასა საფასეთასა მოგუაგონებნ¹⁶ და სიმდიდრისა ძუელისა,¹⁷ რეცა

1 და – BFK. 2 შეოდევით B. 3 გემოსმოყუარისა FK. 4 ქველისსაქმე BFK. 5 იწროთა F. 6 ქველისსაქმისა მის FK, ქველისსაქმის A. 7 ებისტოლელთაგან – F, ებისტოლისაგან BK. 8 მოციქულისაჲ A. 9 გულისსიტყუათა B. 10 სიტყუაჲ BFK. 11 მოციქულისა FK. 12 მიმადლებელ B. 13 უფალმან A. 14 მოყუსისაცა ABFK. 15 თუთოეული K. 16 მოგველინებნ A. 17 ძუელისა B.

(1) რომ. 12,8-13. (2) II კორ. 9,6-7. (3) ეფეს. 4,32. (4) ფილიპ. 2,4.

განსასუენებელად მრავალთა ძმათა, სიტყვსგებაჲ¹ ფილიპელ-
თავე² ებისტოლისაგან წმიდისა პავლესი:³ „არამედ რომე-
ლი-იგი იყო⁴ ჩემდა შესაძინელ, ესე შემირაცხიეს ქრისტესთჳს
ზღვევად, არამედ ნანდულვე⁵ შემირაცხიეს ყოველივე⁶ ზღვევად⁷
გარდამატებულისა მისთჳს მეცნიერებისა ქრისტე⁸ იესუმს⁹ უფ-
ლისა ჩუენისა, რომლისათჳს ყოველივე ვიზღვიე,¹⁰ და შემირაც-
ხიეს იგი ნაგევად, (373vA) რამთა ქრისტე შევიძინო“. (1)

თავი ნზ. გულისსიტყუათა¹¹ მათ¹² მიმართ, რომელნი ან-
გაპრებასა მოგუაგონებდიან და ნაშობსა მას მისსა კერპთმსახუ-
რებასა არა გამოგვცხადებდიან,¹³ სიტყვსგებაჲ¹⁴ ებისტოლისა-
გან პავლე მოციქულისა¹⁵ კორინთელთა მიმართ: „მოაკუდი-
ნენით ასონი ეგე თქუენნი ქუეყანისანი – სიძვაჲ,¹⁶ არაწმიდე-
(206vF)ბაჲ, ენებანი,¹⁷ გულისთქუმანი ბოროტნი და ანგაპრებაჲ¹⁸
(303vB) რომელ არს კერპთმსახურებაჲ,¹⁹ რომლისათჳს მოიწე-
ვის რისხვაჲ ღმრთისაჲ²⁰ ნაშობთა მათ ზედა ურჩებისათა“. (2)

თავი ნთ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი უმეტესსა
საჭირომსა²¹ მის საკმრისასა²² ეძიებდიან, სიტყვსგებაჲ²³ პავლეს
ებისტოლისაგან ებრაელთა მიმართ: „ვეცხლის-უყუარულ იყ-
ვენით წესითა; კმა-გეყავნ, რომელი-იგი²⁴ გაქუნდეს, რამეთუ
თავადმან (186vN) თქუა: არა დაგიტეო შენ, არცა დაგაგდო შენ“. (3)

თავი ნთ. სულისა მის მიმართ, რომელი უმეტესსა²⁵ საზრ-
დელისა და სამოსლისასა ეძიებნ და არა მოიქსენებნ, ვითარმედ
შიშუელნი განვალთ სოფლისა (240rK) ამისგან, ვითარცა-იგი

1 სიტყვსგება F. 2 ფილეპელთავე B. 3 წმიდისა პავლესი FK] პავლე
მოციქულისაჲ A. 4 იყო A, იყოს BFK. 5 ნანდულვე B. 6 ყოველი BFN. 7
ყოველივე ზღვევად – K. „არამედ ნანდულვე შემირაცხიეს ყოველი ზღვევად“
B-ს გადამწერს გამორჩენია, და მოგვიანებით შეუესიათ სტრიქონზემო მინაწერ-
ით. 8 ქეზ A, ქე BFK. 9 იჳს BFK. 10 ვიზღვიე F. 11 გულისსიტყვსა A. 12
მის A. 13 გამოგვცხადებდინ F. 14 სიტყვსგება F. 15 პავლეს BFK, პავლე
მოციქულისა A. 16 სიძვა FK. 17 ენებანი A, ენებულნი BFK. 18 ანგაპრება F,
+ ბოროტი BFK. 19 კერპთმსახურება F. 20 რისხვა ღმრთისა F. 21 საჭიროსა
F. 22 საკმრისა BF. 23 სიტყვსგება F. 24 რომელი-იგი BK. 25 უმეტეს A.

(1) ფილიპ. 3,7-8. (2) კოლ. 3,5-6. (3) ებრ. 13,5.

უშიშულესნი შემოვედით,¹ სიტყვსგებაჲ ებისტოლისაგან პავლე² მოციქულისა ტიმოთეს მიმართ: „რამეთუ არარაჲ შემოვიდეთ სოფლად, ჩანს, რამეთუ არცა განღებად რას კელგუეწიფების, ხოლო მაქუნდეს თუ საზრდელი და სამოსელი, ესე კმა-იყავნ ჩუენდა, ხოლო რომელთა ჰნებავს სიმდიდრე, შეცკვიან³ განსაცდელსა და საფრქესა⁴ და გულისთქუმასა მრავალსა უცნაურსა და მავნებელსა, (374rA) რომელთა დაანთქნიან კაცნი მოსასრველად და წარსაწყმედელად“. (1)

თავი მ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ანგაჰრისა, რომელი მეტყვნ, ვითარმედ არარაჲ ბოროტი შეუდგების ეცხლისმოყუარებასა, არამედ უფროსლა⁵ მრავალი იქმნების მისგან ძმათა და უცხოთა განსუენებაჲ,⁶ სიტყვსგებაჲ⁷ ებისტოლისაგან⁸ პავლე მოციქულისა ტიმოთეს მიმართ:⁹ „რამეთუ ძირი არს ყოვლისა უკეთურებისაჲ¹⁰ ეცხლისმოყუარებაჲ, რომლისა-იგი ვითმე გული-უთქუმიდა და შესცთეს სარწმუნოებისაგან, და თავნი თესნი შესთხინეს საღმობასა მრავალსა“. (2)

თავი მა. გულისსიტყვსა მის¹¹ მიმართ, რომელ(304rB)სა ჰნებავენ ვაჭრობითა¹² განმდიდრებაჲ,¹³ სიტყვსგებაჲ¹⁴ ებისტოლისაგან პავლე მოციქულისა ტიმოთეს მიმართ:¹⁵ „არავინ მკედარი შეყოფილ არნ სოფლისა ვაჭრობათა, რამთა ერისთავსა მას სათნო-ეყოს. უკუეთუ ვინმე მოლუაწე იყოს, არა გვრგვინოსან იქმნეს,¹⁶ უკუეთუ არა შეჯულიერად იღუაწოს“. (3)

თავი მბ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მწუხ(207rF)-არებით და შეჭირვებულად¹⁷ იქმნ ქველისსაქმესა და იტყვნ, ვითარმედ: არა მაქუს საფასმ,¹⁸ არცა სადაჲთ მოველი, სიტყვსგებაჲ¹⁹ კათოლიკეთაგან პეტრესთა: „ძმათმოყუარებისათჳს²⁰

1 მოვედით A. 2 პავლე – BFK. 3 შეცკვიან A, შეცკვენ BFK. 4 საბრქესა A. 5 უფროსლა F. 6 განსუენება F. 7 სიტყვსგება F. 8 ებისტოლისაგან – BFK. 9 ტიმოთეს მიმართ A, ტიმოთესი F, ტიმოთესა BK. 10 უკეთურებისა FK. 11 მის – B. 12 ვაჭრობით A. 13 განმდიდრება F. 14 სიტყვსგება F. 15 ტიმოთეს მი A, ტიმოთესა BFK. 16 იქმნების A. 17 შეჭირვებით A, შეჭირვებულად BFK. 18 საფასე BFK. 19 სიტყუაჲ BFK. 20 ძმათა მოყუარებისათჳს A.

(1) I ტიმ. 6,7-9. (2) I ტიმ. 6,10. (3) II ტიმ. 2,4-5.

შეუორგულებელ იყვნით, გულითად ურთიერთას იყუარებოდეთ განმარტებულად. რომელი კმსახურებდეს, ვითარცა ძალისაგან, რომელსა მოსცემს ღმერთი“. (1)

თავი მგ. (187rN) გულისსიტყუათა მათ მიმართ ვეცხლის-მოყუარეთა, რომელნი არა თავს-იდებდიან ქველისსაქმისა¹ ყოფად უპოვართა და ჭირვეულთა ძმათა ზედა,² არამედ სიტყვით აღი-არებდიან სიყუარულსა, ზოლო საქმით ანგაპრებისა მიერ (374vA) უვარ-ჰყოფდიან³ სიყუარულსა, კათოლიკეთაგან იოვანესთა: „უკუეთუ ვისმე აქუნდეს საცხორებელი ამის სოფლისაჲ,⁴ და იხილოს ძმაჲ⁵ თჳსი, რომელსა ეკმარებოდის რამე და დაჰქმნეს ნაწლევნი [თჳსნი]* მისგან, ვითარმე სიყუარული ღმრ-თისაჲ⁶ ჰგვის მის თანა! შვილნო, ნუმცა ვიყუარებით სი-ტყუთა,⁷ ნუცა⁸ ენითა ზოლო, (240vK) არამედ საქმითა⁹ და ჭეშ-მარიტებითა¹⁰ ქრისტე¹¹ იესუმს¹² მიერ უფლისა ჩუენისა, რომ-ლისაჲ¹³ არს დიდებაჲ უკუნიით-უკუნისამდე, ამენ“.¹⁴ (2)

კურთხეულ არს ღმერთი, რომელი მოგუცემს ჩუენ ძლევესა გულისსიტყუათა¹⁵ მიმართ ვეცხლისმოყუარებისათა, რამეთუ მისი¹⁶ არს დიდებაჲ, ძალი და სიმტკიცე აწ და მარადის და უკუნიით-უკუნისამდე, ამენ.¹⁷

* ეს სიტყვა არც ერთ ხელნაწერში არაა. აღვადგინეთ სამოციქულოს ძველი ვერსიების მიხედვით.

1 ქველი საქმესა B. 2 ზედა — BFK. 3 უარ-ჰყოფდიან A. 4 სოფლისა FK. 5 ძმა K. 6 ღმისა F. 7 სიტყვითა A, სიტყვით BFK. 8 ნუცა — BFK. 9 საქმით BFK. 10 ჭეშმარიტებით F. 11 ქრისტე AB. 12 იესუმს AB. 13 რომლისა FK. 14 ამენ F. 15 გულისსიტყუთა B. 16 მის B. 17 ამენ F.

(1) 1 პეტრე 1,22; 4,11. (2) 1 იოანე 3,17-18.

საკითხავი დ. თქემული მწუხარებისათჳს* (304vB)

XI

1. მწუხარებაჲ არს მჭმუნვარებაჲ¹ სულისაჲ;² ნაშობი არს იგი³ გულისსიტყუათა მრისხანებისათაჲ,⁴ რამეთუ გულისწყრომაჲ⁵ არს წადიერებაჲ⁶ შურისგებისაჲ,⁷ ხოლო ოდეს ვერ აღასრულის შურისგებაჲ, შთავარდის მწუხარებასა. და სხუათაცა მრავალთა ვნებათა ნაშობი არს და მშობელი დაბნელებული ვნებაჲ იგი⁸ მწუხარებისაჲ.⁹

2. მწუხარებაჲ¹⁰ პირი არს ვეშაპისაჲ,¹¹ და მწუხარესა მას ეძიებს შთანთქმად.**

3. მწუხარებაჲ მატლი არს გულისაჲ,¹² და შჭამს მშობელსა მას მისსა.

4. ელმინ დედასა, რაჟამს შობნ შვილსა, ხოლო შვის რაჲ, სალმობისაგან¹³ განეყენის, გარნა მწუხარებაჲ შობასაცა შინა დიდთა აღადგენს¹⁴ სალმობათა, და¹⁵ შემდგომად შობისა უმეტესთა მოატყუებს ჭირთა და ტკივილთა.

5. მონაზონმან,¹⁶ ძლეულმან მწუხარებისაგან, არა იცის სიტკბოებაჲ სულიერისა¹⁷ ნუგეშინისცემისაჲ,¹⁸ ვითარცა პირმან დამწარებულმან¹⁹ ნავლ(207vF)ისაგან ვერ ცნის²⁰ გემოჲ თაფლისაჲ.²¹

* ბერძულში მეოთხე საკითხავად დადებულია თავი „მრისხანებისათჳს“ (περι ὀργῆς), მეხუთე საკითხავად კი – „მწუხარებისათჳს“ (περι λυπῆς), ისევე, როგორც რვა გულისსიტყუათა თემაზე არსებულ სხვა ქმნილებებში. წინამდებარე ქართულ ვერსიაში ეს საკითხავები რატომღაც ურთიერთშენაცვლებულია. ** ეს მუხლი და მომღეწო („მწუხარებაჲ მატლი არს...“) ამ თანამიმღეწრობითა მხოლოდ A-ში, ისევე, როგორც ბერძულში, სხვა ხელნაწერებში გადანაცვლებულია.

1 καθήκειν ἢ – დათრგუნვა, დამდაბლება, უპატიობა, შერცხვნა, „მჭმუნვარებაჲ“. 2 სულისა FK. 3 იგი – BFK. 4 მრისხანებისათა FK. 5 გულისწყრომა FK. 6 წადიერება F. 7 შურისგებისა K. 8 იგი – AK. 9 მწუხარებისა F, მწუხარება B. მწუხარება K. 10 მწუხარება F. 11 ვეშაპისა FK. 12 გულისა FK. 13 სალმობისაგან A, სალმობასა BFK. 14 აღადგენს K. 15 და – A. 16 მონაზონმან A. 17 სულისა A, სულიერისა F. 18 ნუგეშინისცემისა FK. 19 დამწარებულმან A, დამწუხარებულმან BF, დამწუხარებულმან K. 20 იცნის ABK, ცნის F. 21 თაფლისა K.

6. (375rA) მონაზონმან,¹ ძლეულმან მწუხარებისაგან, ვერ წარ-
კმართის² გონებაჲ თჳსი ხედვათა მიმართ საღმრთოთა, ვერცა
(187vN) ლოცვაჲ³ წმიდაჲ და წესიერი შეწირის ღმრთისა, რამეთუ
ყოვლისა კეთილისა დამახრწეველი არს მწუხარებაჲ.

7. საკრველი ფერკთაჲ⁴ დამახრწეველი არს სრბისაჲ,⁵ და
მწუხარებაჲ დამაყენებელი არს ხედვათა სულიერთაჲ.⁶

8. წარტყუნული ბარბაროზთაგან შეიკრვის⁷ ჯაჭჳთა, და
წარტყუნული⁸ ვნებათაგან შეიკრვის⁹ მწუხარებითა.

9. ვერარას შემძლებელ არს მწუხარებაჲ, უკუეთუ¹⁰ არა
თანაჰყევბოღინ სხუანი ვნებანი, ვითარცა-იგი არავინ შეიკრვის
საკრველითა, (305rB) უკუეთუ შემკრველი არა იყოს.

10. შეკრული იგი მწუხარებითა ძლეულ არს ვნებათაგან, და
საკრველი იგი უტვრთავს სამხილებელად ძლეულებისა მისისა,
რამეთუ მწუხარებაჲ იქმნების გულისთქუმათაგან ამაოთა.

11. რომელი¹¹ მძლე ექმნას გულისთქუმათა,¹² მძლე ექმნას¹³
ვნებათა. ხოლო რომელი მძლე ექმნას ვნებათა, ვერ ერეოდის მას
მწუხარებაჲ.

12. კაცი მმარბველი¹⁴ არა შეწუხნის ვერ-მიმბუევისათჳს
(24lrK) ჭამადთაჲსა;¹⁵ არცა სიწმიდის მოყუარმ¹⁶ შეწუხნის ვერ-
ალსრულებისათჳს მწიკულევანისა¹⁷ გულისთქუმისა; არცა სახ-
იერი და მშჳდი შეწუხნის¹⁸ ვერ-შურისგებისათჳს;¹⁹ არცა მდაბა-
ლი²⁰ შეწუხნის დაკლებისათჳს კაცობრივისა დიდებისა; არცა
ვეცხლისმოძულე შეწუხნის წარწყმდისათჳს საფასეთაჲსა;²¹
რამეთუ ამათ ყოველთა უჯმნიეს ვნებათა მათგან სრულიად, და

1 მონაზონმან A. 2 წარმართის K. 3 ლოცვა AF. 4 ფერკთა K. 5 სღვისაჲ B, სღვისა FK, სრბისაჲ A (δρβου). 6 სულიერთა K. 7 შეიკრის BFK. 8 წარტყუნული A. 9 შეიკრის BFK. 10 უკუეთუ F. 11 რამეთუ რომელი K. 12 ბრედის, εως η — ნდობა, ვნება, სურვილი, მისწრაფება, „გულისთქუმა“. 13 ექმნა BFK. 14 ჭყრდთჳს. 15 ჭამადთაჲსა F. 16 სიწმიდისა მოყუარმ A. სიწმიდის მოყუარე BFK (σάφραυ). 17 მწიკულევანისა B. 18 შეწუხნის A. 19 ეს ბოლო ფრაზა („მწიკულევანისა გულისთქუმისა; არცა სახიერი და მშჳდი შეწუხნის ვერ-შურისგებისათჳს“) A-ს დამწერს გამორჩენია და მოგვიანებით შეუესია სტრიქონზემოთ. + და A. 20 ταπεινότηαυ. 21 საფასეთაჲსა F.

ვითარცა მკედარსა შეჭურვილსა ჯოშან-ჯაჭუთა¹ ვერ განეწონებ-
ის ისარი, ეგრეთვე უვნებელი გონებაჲ არა მოიწყლვის მწუხარე-
ბისაგან.

XII

1. ფარი მცველი არს მკედრისაჲ,² და ზღუდმ³ მცველი არს
ქალაქისაჲ;⁴ (375vA) ხოლო უვნებლობაჲ⁵ უმეტესად შემჭურ-
ველი არს მონაზონისაჲ,⁶ რამეთუ ფარსა მრავალგზის თანა-წარ-
ჰკდის⁷ ისარი, და მოწყლის მკედარი იგი, და ზღუდე ქალა-
ქისაჲ⁸ დაარღვის⁹ სიმრავლემან ბრძოლათამან, ხოლო უვნებე-
ლობასა არასადა მძლე ექმნის¹⁰ მწუხარებაჲ.

2. რომელი მძლე ექმნას ვნებათა,¹¹ უძლევეს მწუხარებისაჲდა,
ხოლო ძლეული იგი გულისთქმათაგან¹² — ვერ განერის¹³ საკრეულ-
თა მწუხარებისათა.

3. რომელი იძლეოდის მწუხარებისაგან, და იჩემებდეს
უვნებე(208rF)ლობასა,¹⁴ მსგავს (305vB) არს კაცსა, რომელი მწარედ
სნეულ არნ და იჩემბნ სიმრთელესა.

4. ვითარცა სნეული საცნაურ არნ ფერისა განლეულებითა და
ძალისა მოკლებითა, ეგრეთვე¹⁵ ვნებულსა მას ემხილებინ მწუხ-
არებისაგან.

5. რომელსა უყუარდეს სოფელი, არასადა დააკლდეს მწუხ-
არებაჲ, ხოლო რომელმან შეურაცხ-ყოს სოფელი და საქმენი
მისნი, იხარებდეს მარადის.

6. ვეცხლისმოყუარე იზღვიის¹⁶ თუ, შეწუხნის მწარედ, ხოლო
რომელსა შეურაცხ-ეყვნენ საფასენი, შეუწუხებელად იყოს.

7. დიდებისმოყუარე იგლოვნ, რაჟამს შეემთხვის¹⁷ უპატიოე-
ბაჲ,¹⁸ ხოლო მდაბალმან შეიწყნარის¹⁹ შეურაც(188rN)ხებაჲ იგი
ვითარცა მოყუასი თჳსი.

1 ჯოშან-ჯაჭუთა ABFK. 2 მკედრისა K. 3 ზღუდე BFK. 4 ქალაქისა FK.
5 უვნებლობა BK. 6 მონაზონისა A, მონაზონისა K. 7 წარჰკდის A. 8
ქალაქისა K. 9 დაარღვის K. 10 ექმნას BFK. 11 ვნებათა F. 12 გულისთქ-
მათაგან AK, გულისთქმისაგან F. 13 განერეს AK, განერის F. 14 უვნებლობასა
A. 15 ვერვე A. 16 იზღვიოს A, იზღვის F, იზღვიოს B. 17 შეემთხვის A.
18 უპატიობა A. 19 შეიწყნაროს F, შეურაცხ-ყოს N.

8. ბრძმელმან განწმიდის ვეცსლი გამოცდილი, და¹ მწუხარე-ბამან საღმრთომან განწმიდის გული ცოდვათაგან.

9. დადნობამ² ბრპენისამ³ ზედაჲსზედა მოაკლებს სასწორსა მისსა, და მწუხარებამ მსოფლიომ⁴ მოაკლებს ცნობასა კაცისასა. ამისთჳს იტყჳს ნეტარი მოციქული პავლე,⁵ ვითარმელ: „ღმრთისა-მიერი იგი მწუხარებამ⁶ სინანულსა ცხორებისასა შეუნანებელსა შეიქმს, ზოლო სოფლისა ამის⁷ მწუხარებამ⁸ სიკუდილსა შეიქმს“. (1) (376rA)

10. ორნი (241vK) არიან საღმრთონი მწუხარებანი: ერთი იგი – ოდეს ცოდვათა თჳსთათჳს იგლოვდეს კაცი წესიერითა მწუხარებითა და სინანულითა ღმობიერითა შეუვრდებოღის⁹ უფალსა და ითხოვდეს წყალობასა, და მეორე – ოდეს-იგი განსაცდელი შეემთხვის¹⁰ ძმასა გინათუ სულიერი, ანუ თუ¹¹ ჯორციელი, და წესითა მით სულიერისა სიყუარულისამათა¹² წუხედეს სული¹³ იგი ღმრთისმოყუარე განსაცდელისა მისთჳს, რომელი შეემთხვა მოყუასსა. ზოლო ამათ ორთა გარეშე სხუანი მწუხარებანი უწესო არიან (306rB) და მავნებელ.

11. შეამრღვის სახილველი თუალთაჲ¹⁴ არმურმან ჯშირმან და გონებაჲ მხედველი დააბნელის მწუხარებამან ვნებულმან.

12. უფსკრულსა წყალთასა ვერ შთაიწვევის¹⁵ ნათელი მზისაჲ,¹⁶ და გულსა, მწუხარებისაგან ძლეულსა, ვერ განაბრწყინებებს¹⁷ ნათელი გულისქმისყოფისაჲ.¹⁸

13. საწადელ არს ყოველთა კაცთა ნათელი მზისაჲ,¹⁹ ზოლო სულსა შეწუხებულსა იგიცა არავე საწადელ²⁰ უჩს.²¹

14. რომელმან შეურაცხ-ყვნეს²² გულისთქუმანი სოფლისანი,

1 და – A. 2 და დადნობამ K. 3 ბრპენისა B, ბრპენისა K. 4 სოფლიომ AB, მსოფლიომ F, სოფლიო K. 5 პავლე A. 6 მწუხარება F. 7 ამის – A. 8 მწუხარება F. 9 შეუვრდებოღის BFK. 10 შეემთხვის A. 11 თუ – A. 12 სიყუარულისათა F. 13 სულიერი A. 14 თლთა FK. 15 შეიწვევის A. 16 მზისა K. 17 განაბრწყინებს A. 18 გულისხმისყოფისა BF, გულისქმისყოფისა K. 19 მზისა K. 20 საწადელად A. 21 უჩს AB, უჩნს FK. 22 καταφροσά – „შეურაცხ-ყოფა“, არად ჩაგდება, გულეხელყოფა.

(1) II კორ. 7,10.

ვერ აწყინებდენ მას გულისსიტყუანი¹ მწუხარებისანი და სხუათა ვნებათანი, რამეთუ უფალი შემწე არს მისა, რომლისაჲ² არს დიდებაჲ უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ.³ (208vF)

სიტყვსებაჲ⁴ გულისსიტყუათა მიმართ მწუხარებისათა

თავი ა. სულისა მიმართ, რომელი უმეცარ არნ, ვითარმედ უძლურებაჲ სარწმუნოებისაჲ⁵ და ვერ მოგებაჲ შეუორგულებელისა⁶ სასოებისაჲ⁷ მოიღებს მწუხარებასა და შფოთსა⁸ შიშისა ცუდისასა⁹ გულსა ზედა კაცისასა, სიტყუაჲ¹⁰ წმიდისა¹¹ სახარებისაჲ¹² თავისაგან იოვანესისა.¹³ „ნუ შეძრწუნდები¹⁴ გულნი თქუენნი; გრწმენინ ღმრთისაჲ¹⁵ და გრწმენინ ჩემდა მომართ. (188v N) სახლსა მამისა ჩემისასა (376vA) სავანე მრავალ არიან“. (1)

თავი ბ. სულისა მიმართ შეჭირვებულისა და მწუხარებითა შეპყრობილისა, სიტყუაჲ წმიდისა სახარებისაჲ¹⁶ თავისაგან იოვანშისა.¹⁷ „ამენ, ამენ გეტყვ თქუენ, რამეთუ სტიროდით და ჰგოდებდეთ თქუენ, ხოლო სოფელსა უხაროდის, და თქუენ სწუხდეთ,¹⁸ არამედ მწუხარებაჲ თქუენი სიხარულად გარდაიქცეს“. (2)

თავი გ. სულისა¹⁹ მიმართ შეურევებულისა²⁰ და დაღონებულისა ცუნდრუკებათაგან და უცნებათა²¹ ეშმაკისათა, სიტყუაჲ წმიდისა სახარებისაჲ²² თავისაგან ლუკაჲსა.²³ „ნუ გეშინინ მცირესა²⁴ მაგას სამწყსოსა, რამეთუ სათნო-იყო მამამან თქუენ-მან²⁵ მოცემად თქუენდა სასუფეველი“. (3)

1 გულისსიტყუანი A, გულისთქმანი BFK. 2 რომლისა FK. 3 ამინ F. 4 სიტყვსება F. 5 სარწმუნოებისა K. 6 შეორგულებელისა A. 7 სასოებისა K. 8 შფოთა B, + და BFK. 9 შიშისა ცუდისასა A, შიშსა ცუდისასა BK, შიშსა ცულსა F. 10 სიტყუა A, სიტყვსებაჲ BFK. 11 წმიდისა – BFK. 12 სახარებისა K. 13 იოვანესი A, იოვანესსა B, იწესსა F, იწესა K. 14 შესძრწუნდები A, შეძრწუნდები B, შეძრწუნდებიან FK. 15 ღმრთისა F. 16 სახარებისა AFK. 17 იოვწესა AB, იწესა F, იწესა K. 18 და თქუენ სწუხდეთ – BFK. 19 სულისა + მის F. 20 შეჭირვებულისა A. 21 ოცნებათა F. 22 სახარებისა K. 23 ლუკაჲსი A, ლუკაჲსა K. 24 მცირედსა BK. 25 თქნ B.

(1) იოანე 14,1-2. (2) იოანე 16,20. (3) ლუკა 12,32.

თავი დ. (306vB) სულისა მიმართ შეშინებულისა ზედა-მოსლვათაგან¹ მტერისათა, ოდეს მოეხნიან ვითარცა ასპიტნი და იქედნენი, სიტყუაჲ წმიდისა² სახარებისაჲ³ თავისაგან (242rK) ლუკაჲსა:⁴ „ჰრქუა⁵ უფალმან თჳსთა მოწაფეთა: აჰა მიგეც⁶ თქვენ კელმწიფებაჲ⁷ დათრგუნვად გუელთა და ღრიაკალთა⁸ და ყოველსა ზედა ძალსა მტერისასა და არაჲ⁹ გვენოს თქვენ“. (1)

თავი ე. სულისა მიმართ, რომელი ფრიადისა მწუხარებისაგან ჰგონებნ, ვითარმედ არა ისმენს სულთქუმათა ჩუენთა უფალი, სიტყუაჲ გამოსლვათაგან:¹⁰ „და სულთ-ითქუმიდეს ძენი ისრაელისანი¹¹ საქმეთა მათგან ფიცხელთა, და ღაღადებდეს, და მიიწია ღაღადებაჲ მათი ღმრთისა, და შეისმინნა¹² ღმერთმან სულთქუმანი იგი¹³ მათნი“. (2)

თავი ვ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი ჰგონებნ, ვითარმედ არა სადმე¹⁴ მოჰხედავს¹⁵ უფალი ჩუენი ძჳრისმოქმედებასა მას ეშმაკთასა, რომელნი გუებრძვიან და შეგუაწუხებენ ჩუენ, სიტყჳსგებაჲ¹⁶ გამოსლვათაგან: (377rA) „ჰრქუა უფალმან მოსეს: ხილვით ვიხილე ძჳრი იგი¹⁷ ერისა ჩემისაჲ,¹⁸ რომელ არს ეგჳბტეს¹⁹ შინა, და ღაღადებაჲ მათი მესმა საქმის-მაწუეველთაგან²⁰ ვიცი ჭირი იგი მათი და გარდამოვკელ განრინებად მათა“. (3)

თავი ზ. სულისა მიმართ, რომელი უმეტარ არნ, ვითარმედ უფროჲსად²² მაშინ განმრავლდებიან განსაცდელნი და ბრძოლანი, ოდეს იწყოს (209rF; 189rN) სულმან სულიერად სმენად სიტყუათა

1 ზედა-მოსლვათა მათგან A (ჯერ დაუწერიათ „ზედა-მოსლვათა თავნი“, შემდეგ „მ“ ჩაუმატებიათ მეორე სიტყვის წინ). ზედა-მოსლვათაგან F. 2 წმიდისა – BFK. 3 სახარებისა K. 4 ლუკასი A, ლუკასა F, ლუკაჲსა K. 5 ჰრქუა K. 6 მიგეც ABK, მიგეც F. 7 კელმწიფებაჲ ABK (მოგვიანებით A-ში სხვა ზელით მიუწერიათ: „სა“; „კელმწიფებასა“; ე. ი. ჩაუსწორებით გიორგი მთაწმიდელის ვერსიის შესაბამისად). კელმწიფებასა F. 8 ღრიაკალთა ABK, ღრიანკალთა F. 9 არაჲ AB, არა F, არარაჲ K. 10 სიტყჳსგებაჲ გამოსლვათა A. 11 იმლისანი ABF, იმლისნი K. 12 შეისმინა AK. 13 იგი – BFK. 14 სადმე A. 15 მოხედავს A. 16 სიტყუაჲ BFK. 17 იგი – BFK. 18 ჩემისა K. 19 ეგჳბტეს K. 20 საქმის-მაწუეველთაგან + და A. 21 მათა A, მათდა BFK. 22 უფროსად F.

(1) ლუკა 10,19. (2) გამოსლვ. 2,23-24. (3) გამოსლვ. 3,7-8.

ღმრთისათა და მოსწრაფე იყოს საქმით აღსრულებად მათა, სიტყვსგებაჲ¹ გამოსლვათაგან:² „მიაქცია მოსე უფლისა³ და პრქუა: უფალო, რაჲსათჳს⁴ განაბოროტე ერი ესე და რაჲსა⁵ მომაგლინე მე? და ვინამთგან შევედ მე ფარაოჲსა⁶ სიტყუად სახელითა შენითა, ბოროტსა უყოფს ერსა შენსა, და არა იქსენ ერი შენი“. (1)

თავი მ. გულისსიტყუათა მათ (307rB)* მიმართ, რომელთა არა აქუნ სასოებაჲ,⁷ ვითარმედ მოუვლინოს ღმერთმან შეწევნაჲ⁸ თჳსი და ამის⁹ გამო მწუხარებითა დაამქუან სული იგი მოლუაწისაჲ,¹⁰ სიტყვსგებაჲ გამოსლვათაგან: „წარვედ და ეტყოდე ძეთა ისრაელისათა¹¹ და არქუ: მე ვარ უფალი და გამოგიყვანე თქვენ მძლავრებისაგან ეგჳტელთაჲსა¹² და გიქსნენ თქვენ კირთებისაგან¹³ მათისა და განგარინენ თქვენ მკლავითა მალლითა და საშველითა¹⁴ ღიღითა“. (2)

თავი თ: სულისა მის¹⁵ მიმართ, რომელი უმეცარ არნ, ვითარმედ ახლად გამოსრულნი სოფლით არა მიეცემიან გამოსაცდელად ეშმაკთა მათ ფიცხელთა და უკეთურებასა ზედა წარჩინებულთა, არცა¹⁶ ჩუენებით და კელისკელ ბრძოლად მიეშუებიან,¹⁷ რაჲთა (377vA) არა განჰკრთენ და შიშისაგან სოფლადვე¹⁸ მიიქცენ, წამებაჲ გამოსლვათაგან: „და ვითარ გამოიყვანა უფალმან ერი თჳსი, არა წარუძღუა მათ¹⁹ გზასა მას²⁰ ქუეყანისა მის²¹ ფილისტიმისასა, რამეთუ მახლობელ იყო, რამეთუ (242vK) თქუა ღმერთმან: ნუუკუე შეინანოს ერმან აჲმან, იხილოს რაჲ ბრძოლად და მიიქცეს ეგჳტელ“. (3)

* ფურც. 307 B ხელნაწერიდან დაკარგულა და მოგვიანებით აღუდგენიათ სხვა ხელით. ჩაკინძულია დაკარგული ფურცლის ადგილზე.

1 სიტყვსგება F. 2 გამოსლვათაჲ A. 3 ო^ჲ K. 4 რასათჳს F. 5 რასა F, რა(ა)სა B. 6 ფარაოჲსა A, ფარაოჲსსა BFK. 7 სასოება F. 8 შეწევნა K. 9 მის BFK. 10 მოლუაწისა BFK. 11 იმ^ჲლისათა ABFK. 12 მეგჳტელთასა B, მეგჳტელთასა F, ეგჳტელთაჲსა A. მეგჳტელთასა K. 13 კირთებისაგან ABK. კერპებისაგან F. 14 სასველითა BFK. 15 მის – BFK. 16 არა K. 17 მეშუებიან BK. 18 სოფლად BFK. 19 მათ + ო^ჲ A. 20 გზასა მას – BFK. 21 ქუეყანისა მის A, ქუეყანასა მას BF, ქუეყანასა (მას –) K. 22 ეგჳტელ BK.

(1) გამოსლვ. 5,22-23. (2) გამოსლვ. 6,6. (3) გამოსლვ. 13,17.

თავი ი. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი მეტყჳნ, ვითარმედ: არა იციან ეშმაკთა, რამეთუ¹ უფალი ებრძვის² მათ ჩუენ წილ, სიტყჳსგებაჲ გამოსლვათაგან: „თქუეს მეგჳბტელთა“³ მათ: ვიელტოდით⁴ პირისაგან ისრაელისა,⁵ რამეთუ უფალი გუბრძავს ჩუენ მათ წილ, მეგჳბტელთა“.⁶ (1)

თავი ია. სულისა მის მიმართ შეურეგბულისა ბოროტის-ზრასვათა მათთჳს ეშმაკისათა,⁷ სიტყჳჲ⁸ გამოსლვათაგან: „თქუა მტერმან: ვდევნო, ვეწიო, ვგუეზო, განვიყო ნატყუენავი და⁹ განვიძლო¹⁰ თავი ჩემი, მოვსრა იგი მახულითა ჩემითა; უფლებდეს მას ზედა კელი ჩემი“. (2)

თავი იბ. ვედრებაჲ უფლისა მიმართ გულისსიტყჳთა მათთჳს, რომელნი მაშინებდიან (189vN) ჩუენ და მითქუმიდიან¹¹ ზედა-მოსლვასა ეშმაკთასა ღამით, სიტყჳჲ გამოსლვათაგან.¹² „დაეცეს მათ ზედა“¹³ შიში და ძრწოლაჲ,¹⁴ ძლიერებითა მკლავისა შენისაჲთა¹⁵ ქჳა იქმნენ¹⁶ იგინი, ვიდრემდის განქდეს ერი შენი, უფალო. ვიდრემდის განქდეს ერი ესე¹⁷ შენი, რომელ გამოირჩიე“. (3)

თავი იგ. სულისა მის¹⁸ მიმართ შეძრწუნებულისა, რომელი ჰგონებნ, ნუუქუე არა სცევენ მას ანგელოზნი ღმრთისანი,¹⁹ სიტყჳჲ გამოსლვათაგან:²⁰ „წარვიდეს ანგელოზი ჩემი მძლუარად²¹ შენდა, რაჲთა დაგიცვას²² შენ გზასა, ვიდრემდის შეგიყვანოს შენ (209vF) ქუეყანასა მას, რომელი²³ განვიმზადე შენ“. (4)

თავი იდ. (378rA) სულისა მის მიმართ შეწუხებულისა შფოთთა მათთჳს და ამბოხებათა ღამისათა, რომელი²⁴ ჰგონებნ თუ

1 რამეთუ FK, ვითარმედ A. 2 ებრძვს BFK. 3 მეგჳბტელთა BK. 4 ვიელტოდით ABK, ვიელტოდით F. 5 იმწლისა ABFK. 6 გჳბტელთა AF, გჳბტელთა BK. 7 ეშმაკთაჲსა A, ეშმაკისათა BFK. 8 სიტყჳსგებაჲ A, სიტყჳჲ BFK. 9 და – A. 10 განვიძლო A. 11 მითქმიდიან K. 12 გამოსლვათა BFK. 13 ზედა – BFK. 14 ძრწოლა BK. 15 შენისათა BFK. 16 იქმნენ A, იქმნენ FK. 17 ესე – A. 18 მის – BFK. 19 უფლისანი F. 20 გამოსლვათა BFK. 21 მძლუარად A, მძლუარად F, მოძლუარად BK. 22 დაგიცვას ABK, დაგიცვას F. 23 რამეთუ A. 24 რამეთუ A.

(1) გამოსლვ. 14,25. (2) გამოსლვ. 15,9. (3) გამოსლვ. 15,16. (4) გამოსლვ. 23,20.

სულისა მისგან მოშიშებისა შეემთხუევის ესე, სიტყუაჲ¹ ლე-
ვიტელთა წიგნისაგან: „და მოვსცე მშუდობაჲ ქუეყანასა თქუ-
ენსა და დაიძინოდით² უზრუნველად და არავინ იყოს მაშინებელ
თქუენდა. და წარეწყმიდო მკეცი ბოროტი ქუეყანისაგან თქუენი-
სა. და ბრძოლაჲ³ არა იყოს ქუეყანასა თქუენსა. და სდევნიდეთ
მტერთა თქუენტა, და დაეცნენ წინაშე თქუენსა მომწყდარნი მა-
ხულითა“⁴. (1)

თავი იე.⁴ * გულისსიტყუათა მათ მიმართ კაცობრივთა, რო-
მელნი მეტყუედ,⁵ ვითარმედ: ნუუკუე არა ჯერ-არს უმეტესად
სიტყვსგებად და ბრძოლად ეშმაკთა მიმართ, სიტყვსგებაჲ მე-
ორისა⁶ შჯულისაგან: „და მე გარქუ თქუენ: ნუ გეშინინ, ნუ-
ცა შესძრწუნდებით მათგან, რამეთუ უფალი ღმერთი თქუენი
წარგიძლუეს წინაშე პირსა თქუენსა,⁸ და იგი პბრძოდის მათ
თქუენ წილ“⁹. (2)

თავი ივ.⁹ სულისა მის მიმართ შეძრწუნებულისა ეშმაკისა
მისგან, რომელმან მეყსა შინა ისტუნნის პაერსა ზედა, სიტყვს-
გებაჲ მეორისა¹⁰ შჯულისაგან: „იწყე მისა მიმართ ღუაწლი
ბრძოლისაჲ.¹² დღესით¹³ დღითგან დადევ ზარი¹⁴ და შიში შენი
პირსა ზედა ყოველთა წარმართთასა, რომელნი არიან პირსა
ქუეშე¹⁵ ცისასა, რამათა¹⁶ ყოველთა, (308rB) რომელთა ესმეს სა-
ხელი (243rK) შენი, შეძრწუნდენ და საღმობამან შეიპყრენ¹⁷
იგინი პირისაგან შენისა“¹⁸. (3)

თავი იზ.^{**} გულისსიტყუათა მათ მიმართ შემფოთებულთა

* N-ში გადანაცვებულია ეს თავი და მომდევნო: ჯერ წერია „სულისა მის
მიმართ შეძრწუნებულისა ეშმაკისა მისგან, რომელმან მეყსა შინა ისტუნნის
პაერსა ზედა“, შემდეგ „გულისსიტყუათა მათ მიმართ კაცობრივთა, რომელნი
მეტყუედ, ვითარმედ: ნუუკუე...“. ** ეს თავი N-ში გამოტოვებულია.

1 სიტყვსგებაჲ A, სიტყუაჲ BFK. 2 დაიძინოდით A, დაიძინებდეთ BFK. 3
ბრძოლა BK. 4 იე A. 5 რომელნი მეტყუედ FK, რომელნიმე იტყუედ A. 6 ბ
ABK. 7 სჯულისაგან BK. 8 თქუენ A. 9 იე F. 10 ბ ABK. 11 სჯულისაგან
BK. 12 ბრძოლისა BFK. 13 დღისით BK. 14 აერი ABFK (უნდა იყოს „ზარი“,
როგორცა ბიბლიის ქართულ ABEKS ვერსიებში. ბერძულშია τῆρας –
ძრწოლა, კანკალი, „ზარი“). 15 ქშშ K. 16 რათა F. 17 შეიპყრეს F.

(1) ლევიტ. 26,6-7. (2) II შჯ. 1,29-30. (3) II შჯ. 2,24-25.

უცნებასა¹ მას ზედა ეშმაკისასა, რომლისა² თჳალნი ცეცხლის-
ფერად გამოჩნდიან,³ (378vA) და⁴ ვითარცა აღსა ლაპპრისასა აჩ-
უენებდიან, სიტყვსგებაჲ⁵ მეორისა⁶ შჯულისაგან: „ნუ გე-
შინინ, ნუცა შესძრწუნდებით⁷ მათგან, რამეთუ უფალი ღმერთი
თქუენი ჰბრძოლის მათ თქუენ წილ“. (1)

თავი იშ.⁸ მაღლობაჲ⁹ უფლისაჲ,¹⁰ ოდეს-იგი უშიშად დაი-
ცვის¹¹ სული უცნებათაგან¹² (190rN) ეშმაკისათა, რაჟამს-იგი¹³
ზახებითა და რეხუებითა მეყსეულად ზედა-მოგყკდიან და ბრძო-
ლა გყყვიან, სიტყუაჲ¹⁴ მეორისა¹⁵ შჯულისაგან: „და ჰევედრე
უფალსა მას დღესა შინა, და ეთქუ: უფალო ღმერთო, შენ იწყე
ჩუენებად მონისა შენისა ძალი შენი და სიმტკიცე შენი, კელი
შენი მტკიცე და მკლავი შენი მაღალი! ვინ არს ღმერთი ცათა
შინა და ქუეყანასა ზედა, რომელმან ყო ესე, რომელ-ესე შენ ჰყავ
ჩუენთჳს, მსგავსად ძლიერებისა შენისა?“ (2)

თავი ით: სულისა მის მიმართ, რომელსა ეშინინ უცნებათა¹⁶
მათგან ეშმაკთაჲსა,¹⁷ და იტყუნ: ნუუკუე დამაგდო მე უფალმან! –
ნუგეშინისცემაჲ¹⁸ მეორისა¹⁹ შჯულისაგან:

„უფალმან ღმერთმან შენმან არა დაგიტეოს შენ, არცა აღგეო-
ცოს შენ, არა დაივიწყოს აღთქუმაჲ²⁰ მამათა შენთაჲ,²¹ რომელ²²
ეფუცა მათ“. (3)

თავი კ. სულისა მის მიმართ, რომელი ეძიებნ მიზეზსა ესო-
დენტა მათ მრავალთა ჭირთა და განსაცდელთასა, სიტყვსგებაჲ
მეორისა²³ შჯულისაჲ:²⁴ „ბოროტი გიყო და გამოგცადა შენ

1 ოცნებასა F. 2 რ^ალსა B, რ^ალთა K. 3 გამოშჩნდიან A. 4 და – BFK.
5 სიტყვსგებაჲ A, სიტყუაჲ BFK. 6 ბ^ა A. 7 შესძრწუნდებით B. 8 თავი ი^აზ
N (აქედან N-ში თავების ნომრები ერთით ნაკლებია, წინა თავის გამოტოვების
გამო). დანომრვა სწორდება კთ თავიდან. 9 მაღლობა F. 10 უფლისა FK. 11
დაიცვას A. 12 უცნებათაგან ABK, ოცნებათაგან F. 13 რაჟამს BFK. 14
სიტყვსგებაჲ A, სიტყუაჲ BFK. 15 ბ^ა A. 16 უცნებათა ABK, ოცნებათა F. 17
ეშმაკთაჲსა AB, ეშმაკისათა F, ეშმაკთასა K. 18 ნუგეშინისცემა FK. 19 ბ^ა A.
20 აღთქ^ამა F, აღთქუმა K. 21 შენთა K. 22 რომელი A. 23 ბ^ა A. 24
შჯულისა FK, შჯულისაჲ AB.

(1) II შჯ. 1,29-30 (ემთხვევა ი^აე თავის ციტირებას). (2) II შჯ. 3,23-25.
(3) II შჯ. 4,31.

(უფალმან ღმერთმან შენმან),* რამთა უკუანადსკნელ კეთილი გიყოს და განგისუენოს შენ“. (1)

თავი კა. სულისა მის მიმართ შეწუხებულისა და შეშინებულისა უცნებათა¹ მათგან² ეშმაკთაჲსა,³ რომელთა ღამით ელვამ მოგუფინიან და ფიცხლად შეგუაკრთუნნიან,⁴ სიტყუამ მეორისა შჯულისაგან:⁵ „ნუ გეშინინ, ნუცა (308vB) შესძრწუნდებით,⁶ (379rA) ნუცა გარე-შიიქცევით ბრძოლად მათდა, რამეთუ უფალი ღმერთი (210rF) შენი, რომელი წინა-გიძღვს, ჰბრძოდის მტერთა შენთა. ვითარცა ცეცხლმან შემწუხველმან⁷ მოსრნეს იგინი და მან გარე-შიაქცინეს იგინი პირისაგან შენისა. აკოცნეს და წარწყმდინეს იგინი“. (2)

თავი კბ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი წინა-გუყოფდიან ფრიადთა მათ მანქანებათა ეშმაკთასა და გუაშინებდიან ბრძოლათა მათთაგან,⁸ სიტყვსებაჲ მეორისა⁹ შჯულისაგან: „ხოლო მტერნი ჩუენნი¹⁰ უგუნურ იყვნენ, რამეთუ საყურძნისა მისგან სოდომელთაჲსა¹¹ იყო საყურძენი¹² მათი, და ვენაკები მათი¹³ – გომორელთაგან; ყურძენი მათი ყურძენი ნავლისაჲ,¹⁴ და ტევანი სი(190vN)მწ(243vK)არისა მათისაჲ“,¹⁵ (3) და შემდგომი ამისი, ვიდრე: „ახლოს არს დღი¹⁶ იგი წარწყმედისა მათისაჲ¹⁷ და მოწვევულ არს განმზადებული მათ ზედა“. (4)

თავი კგ. სულისა მის მიმართ, რომელსა სწადინ მარტოდ-მყოფებით¹⁸ დაყუდებაჲ და ეშინინ ბრძოლათაგან ეშმაკისათა,¹⁹ და ამისთჳს მწუხარე არნ, სიტყუამ ისუ ძისა ნავესი: „მკნე

* „უფალმან ღმერთმან შენმან“ – ბიბლიის ტექსტში არაა, მაგრამ იგულისხმება კონტექსტი. ეს სიტყვები წინამდებარე თხზულების ავტორს ჩაურთაჲს, რათა თავიდან აეცილებინა ამონარიდის სიმცირით გამოწვეული ბუნდოანება.

1 უცნებათა ABK, ოცნებათა F. 2 მათთჳს A. 3 ეშმაკთასა FK. 4 შეგუაკრთუნნიან BFK. 5 შჯულისაჲ B, შჯულისა FK. 6 შეძრწუნდებით K. 7 შემწუხველმან F. 8 მათგან A. 9 ბ~ A. 10 ჩნი B, ჩემნი K. 11 სოდომელთასა FK. 12 საყურძენი A, ყურძენი BFK. 13 და ვენაკები მათი – A. 14 ნავლისა KN. 15 მათისა K. 16 დღე ABFKN. 17 მათისა FK. 18 მარტომყოფებით A. 19 ჯერ დაუწერიათ „ეშმაკთასა“, შემდეგ გადაუკეთებიათ A.

(1) II შჯ. 8,16. (2) II შჯ. 9,3. (3) II შჯ. 32,31-32. (4) II შჯ. 32,35.

იყავ და ნუ შესძრწუნდები, ნუცაღა¹ გეშინინ, რამეთუ მე შენ თანა ვარ, უფალი ღმერთი შენი, ყოველსა ადგილსა, ვიდრეცა ხჯდოდი. და არა დაგიტეო შენ, არცა დაგაგდო შენ“. (1)

თავი კდ. გულისსიტყუათა მათ² მიმართ, რომელნი შეგუაწუნებდიან და შეგუაურვებდიან და შიშსა მოიღებდიან გულთა ჩუენთა, უცნებათა³ მათთჳს საეშმაკოთა, რომელნი ელვისსახედ გუერწუნებოდიან ჰაერთა⁴ შინა, სიტყვსგებაჲ ისუ ნავეანისაგან:⁵ „ნუ გეშინინ⁶ მათგან, ნუცა შესძრწუნდებით! მქნე იყვენით და განძლიერდით, რამეთუ ესრე უყოს ღმერთმან ყოველთა მტერთა თქუენთა, რომელთა ჰბრძავთ თქუენ“. (2) (379vA)

თავი კე: სულისა მის მიმართ მწუხარებისაგან დაქსნილისა და შეძრწუ(309rB)ნებულისა უცნებათაგან⁷ ღამისათა, სიტყუაჲ წიგნისაგან მსაჯულთამსა:⁸ „განილჳძე,⁹ განილჳძე,¹⁰ ღებორა, აღდეგ, აღდეგ და¹¹ განაგდე ყოველი ურგაჲ¹² და მწუხარებაჲ. აღამაღლე კმაჲ მადლობისაჲ,¹³ იტყოდე გალობითა“. (3)

თავი კვ: წმიდათა ანგელოზთა მიმართ ვედრებაჲ, რამათა შემწე მეყვენ¹⁵ და იოტნენ მაჭირვებელნი ჩუენნი ბოროტნი იგი¹⁶ ეშმაკნი, სიტყუაჲ¹⁷ მსაჯულთა წიგნისაგან: „ერო უფლისაო, ღამიძღაბლენ მე უძლიერესნი¹⁸ ჩემსა, ღევნენ იგინი და მართლუქუნ აქციენ ჩემგან“. (4)

თავი კზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მაშინებნ და მოასწავებნ ზედა-მოსლევასა ეშმაკთასა ბრძოლად, სიტყვსგებაჲ მსაჯულთა წიგნისაგან: (210vF) „კევთაგან¹⁹ კიშონისათა განასხნეს იგინი, კევთა კადემისათა, კევთა კიშონისათა; დათრგუნნეს იგინი სულმან ჩემმან ძლიერმან“. (5) (191rN)

1 ნუცა BFK. 2 გულისსიტყუათა მათ AK, გულისსიტყვსა მის F. 3 უცნებათა ABK, ოცნებათა F. 4 ჰაერსა A. 5 ნავეანისაგან A. 6 გეშინ BK. 7 უცნებათაგან ABK, ოცნებათაგან F. 8 მსაჯულთასა FK. 9 განილჳძმ A. 10 განილჳძმ A. 11 აღდეგ და – A. 12 ურგა K. 13 მადლობისა K. 14 გლობითა B, გულობითა FK. 15 ეყვენ BFK. 16 იგი – A. 17 სიტყუაჲ – A. 18 უძლიერესნი A. 19 კელთაგან F. 20 ძრიელმან B.

(1) ისუ ნავ. 1,9; 1,5. (2) ისუ ნავ. 10,25. (3) მსაჯ. 5,12. (4) მსაჯ. 5,13. (5) მსაჯ. 5,21.

თავი კმ.¹ სულისა მის მიმართ, რომელი უმეტარ არნ, ვითარმედ ფსალმუნებაჲ და ლოცვაჲ² განამტკიცებს გულსა და განაძლიერებს³ გუამსა და იოტებს ეშმაკთა, რომელნი-იგი ფერად-ფერადითა ბრძოლითა აღადგენენ განსაცდელთა ჩუენ ზედა, და განაგრძებენ ძარღუთა და ცხროსა შესდებენ, სიტყუაჲ წიგნისაგან მეფეთაჲსა:⁴ „და იყო, რაჟამს მოვიდის⁵ სული უკეთური საულის ზედა და იგუემებინ, მიიღის დავით ქნარი, და გალობნ სახიობასა მას კურთხევისასა, ვითარცა მარადის ჩუეულ იყო, და ელხინის საულის და განეშორის⁶ სული იგი უკეთური“. (1)

თავი კთ.* ეშმაკისა მის (244rK) მიმართ, რომელი მახვლითა წუდილითა ზედა-მოგუჯდის, რომლისა (380rA) მიმართ მამამან მაკარიცა ესე სიტყუაჲ წინა-უყო, ოდეს-იგი მივიდოდა ხილვად მტილსა მას იანეს⁷ და იანბრესსა,⁸ და ეშმაკი წინა-აღუდგებოდა, წიგნისაგან მეფეთაჲსა:⁹ (309vB) „შენ ეგერა¹⁰ ზედა-მოძივალ¹¹ მე¹² ჯაჭუთა, მახვლითა, ჰორლითა¹³ და ფარიითა, და მე მოგივალ შენ სახელითა უფლისა საბაოთისაჲთა“. (2)

თავი ლ. ეშმაკთა მათ მიმართ,¹⁵ რომელთა დაიზახნიან ჰაერსა ზე და ამბობებაჲ¹⁶ დიდი აღადგინიან, სიტყუსგებაჲ¹⁷ პირველისგან¹⁸ თავისა მეფეთაჲსა:¹⁹ „არა მახვლითა, არცა ჰორლითა და ჯაჭუთა იქსნეს²⁰ უფალმან, არამედ უფლისა მიერ არს ძლევაჲ²¹ ბრძოლასა შინა, და განგწირნეს²² თქუენ უფალმან, და დაგამდაბლნეს²³ კელთა ქუეშე²⁴ ჩუენთა“. (3)

თავი ლა. სულისა მის მიმართ შეძრწუნებულისა უცნებათა-

* აქედან N-ში სწორდება თავების აღრიცხვა, რომელიც დაირღვა იშ თავიდან. შესწორება მოხდა იმის ხარჯზე, რომ წინა თავის რიცხვს (კზ = 27) მოჰყვა კთ (=29) რიცხვი, ე. ი. ერთის გამოტოვებით.

1 თავი კზ N. 2 ლოცვა K. 3 განაძლიერებს A. 4 მეფეთასა FK. 5 მოვიდა K. 6 განაშორის A. 7 იანეს A, იანესსა BFK. 8 იანბრესსა BFK. 9 მეფეთასა FK. 10 ეგერა F. 11 მოძივალ K. 12 მე – K. 13 ჰორლითა ABK, ჰორლითა F. 14 საბაოთისათა F, საბაოთისითა K. 15 მათთვის A, მათ მიმართ BFK. 16 ამბობება FK. 17 სიტყუსგება F. 18 პირველისგან A, პირველისა F, ან BK. 19 მეფეთასა FK. 20 იქსნეს A, იქსნას BF, იქსნს K. 21 ძლევა FK. 22 განგწირნა F, განგწირნის BK. 23 დაგამდაბლნის BF. 24 ქმშ K.

(1) I მეფ. 16,22; შდრ. 18,10. (2) I მეფ. 17,45. (3) I მეფ. 17,47.

გან¹ ეშმაკთამსა,² რომელნი ანაზდეულად გამოჩნდიან³ ჰაერსა⁴ შინა, მეოთხისა თავისაგან მეფეთამსა:⁵ „პრქუა⁶ ელისე: ნუ გეშინის,⁷ რამეთუ ჩუენ-თანანი უძრავლეს არიან, ვიდრე მათ-თანანი“. (1)

თავი ლბ. სულისა მის მიმართ, რომელი ურწმუნო არნ, ვითარმედ სავსე არს ჰაერი ანგელოზთაგან თანაშემწეთა ჩუენთა და მათებელთა საცთურთა⁸ ეშმაკისათა,⁹ მეოთხისა¹⁰ თავისაგან მეფეთამსა:¹¹ „და ილოცვიდა ელისე, თაყუანის-სცა¹² უფალსა და თქუა: უფალო, განახუენ თუალნი ყრმისანი ამის, რამთა იხილოს! და განახ-უნა უფალმან თუალნი ყრმისა¹³ მის და იხილა, და აჰა, მთაჲ¹⁴ იგი სავსე იყო ეტლებითა (211rF; 191vN) და ჰუნებითა ცეცხლისაჲთა¹⁵ გარემოჲს ელისშსა“. (2)

თავი ლგ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელმან ძრწო-ლაჲ¹⁷ და თრთოლაჲ¹⁸ მოაწიის, და მოახლებასა ეშმაკისასა¹⁹ გუაუწყებნ, სიტყვსგებაჲ მეორისა²⁰ ფსალმუნისაგან: (380vA) „იგი, რომელ დამკვდრებულ არს ცათა შინა, ეცინოდის მათ, და უფალმან შეურაცხ-ყენეს²¹ ივინი. მაშინ ეტყოდის მათ რისხვითა მისითა და გულისწყრომითა მისითა შეადრწუნნეს ივინი“. (3)

თავი ლდ. ევდრებაჲ უფლისაჲ²² უცნებათა²³ მათჳს, რომელ-თა ღამით შემაშფოთნიან ჩუენ,²⁴ სიტყუაჲ ვ ფსალმუნისა-გან:²⁵ „მიწყალე მე, უფალო, რამეთუ უძ(310rB)ლურ ვარ, მილ-ხინე მე, უფალო, რამეთუ შემიდრწუნდეს ბუალნი ჩემნი; სული ჩემი შედრწუნდა ფრიად და შენ, უფალო, ვიდრემდის? მოიქეც, უფალო, იქსენ სული ჩემი; და²⁶ მაცხოვრე მე წყალობითა შე-ნითა“. (4)

1 უცნებათაგან ABK, ოცნებათაგან F. 2 ეშმაკთას FK. 3 გამოჩნდიან A, გამოჩნდიან BFK. 4 ჰაერთა BFK. 5 მეფეთას FK. 6 თქუა ABK, პრქუა F. 7 გეშინინ BFK. 8 საცთურსა A, საუცართა B, საოცართა FK. 9 ეშმაკთას A, ეშმაკისათა F, ეშმაკთა K. 10 მეღ BFK. 11 მეფეთას FK. 12 თქუნიცა AK. 13 ყრმისანი A, ყრმისა BFK. 14 მთა F. 15 ცეცხლისათა FK. 16 ელისესსა BFK. 17 ძრწოლა FK. 18 თრთოლა K. 19 ეშმაკთას A. 20 მეორისა] ბ A, მეღ BFK. 21 შეურაცხ-ყენეს A, შეურაცხ-ყენის BFK. 22 უფლისა F. 23 უცნებათა ABK, ოცნებათა F. 24 ჩუენ – A. 25 ფსალმუნისა B, ფსალმუნის FK. 26 და – BFK.

(1) IV მეფ. 6,16. (2) IV მეფ. 6,17. (3) ფს. 2,4-5. (4) ფს. 6,3-5.

თავი ლე. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მაწუევი-
დიან სიელტოლად უკეთურებისაგან ეშმაკთაჲსა,¹ სიტყუსგებაჲ
ო ფსალმუნისაგან: „უფალსა ვესავ. ვითარ ეტყუთ² სულსა
ჩემსა: იცვალეოდე შენ მათა ზედა, ვითარცა სირი?“ (1)

თავი ლე: ვედრებაჲ უფლისაჲ,³ რაჲთა განიოტნეს ჩუენგან
ბრძოლანი იგი და უცნებანი⁴ ეშმაკთანი, სიტყუაჲ⁵ ივ ფსალ-
მუნისგან:⁶ „აღდეგ, უფალო, უსწარ მათ, და(244vK)ამკუენ იგი-
ნი⁷ და იკსენ სული ჩემი უღმრთოთაგან“. (2)

თავი ლზ. სულისა მის მიმართ შეშინებულისა კმათა მათგან
და აბოხებათა ეშმაკისათა, სიტყუსგებაჲ⁸ ით ფსალმუნისა-
გან: „იგინი ეტლებითა და ჰუნებითა, ზოლო ჩუენ სახელსა⁹ უფ-
ლისა ღმრთისა ჩუენისასა ჩუენ¹⁰ ეზადოდით. იგინი შებრკოლდეს
და დაეცნეს, ზოლო ჩუენ¹¹ აღვდეგით და აღვემართენით“. (3)

თავი ლმ. შერისხვაჲ¹² ეშმაკთაჲ,¹³ რომელნი-იგი¹⁴ ლამით¹⁵
შეედგნან ჯორცთა ჩუენთა და სახედ ღრიაკალთა უწერტდიან
ასოთა ჩუენთა, სიტყუსგებაჲ კვ ფსალმუნისაგან: „უფალი
ნათელ ჩემდა და მაცხოვარ ჩემდა, [მე]¹⁶ ვისა მეშინოდის? უფა-
ლი შესავედრებელ არს ცხორებისა ჩემისა, მე ვისგან შევძრწუ-
ნდე? მოხებასა¹⁷ ჩემ ზედა უკეთურთასა შეჭმად ჯორცთა ჩემთა.
მაჭირებელნი (192rN) ჩემნი და მტერნი ჩემნი — იგინი (38lrA)
მოუძღურდეს და დაეცნეს“. (4)

თავი ლთ. ეშმაკთა მათ მიმართ, რომელნი მეყსა შინა გუეჩუენ-
ნიან ჰაერით შთამომავალნი, სახითა ჰინდოთა ხენეშთაჲთა, სი-
ტყუსგებაჲ კვ ფსალმუნისაგან: „გან-თუ-ეწყოს ჩემ ზედა ერი,¹⁸
არა შეეშინოს სულსა ჩემსა. აღ-თუ-დგეს ჩემ ზედა ბრძოლაჲ,¹⁹
ამისთესცა მე შენ გესავ“. (5)

1 ეშმაკთას FK. 2 ეტყვს BFK. 3 უფლისა F. 4 უცნებანი ABK, ოცნებანი
F. 5 სიტყუსგებაჲ A, სიტყუაჲ FK. 6 ფსალმუნისაჲ B, ფსალმუნისა FK. 7
იგი B („ნი“ წაშლილია). 8 სიტყუსგება F. 9 სახელითა K. 10 ჩუენ — BFK.
11 ჩუენ — K. 12 შერისხვა FK. 13 ეშმაკთა K. 14 იგი — K (B-შიც
გამოტოვებული იყო და მოგვიანებით ჩაუმატებით). 15 ლამით — K (B-შიც
გამოტოვებული იყო და მოგვიანებით ჩაუმატებით). 16 მე — ABFK. 17
მოხებასა AB, მოახლება FK. 18 ბანაკი F, ერი ABK. 19 ბრძოლა K.

(1) ფს. 10,1. (2) ფს. 16,13. (3) ფს. 19,8-9. (4) ფს. 26,1-2. (5) ფს. 26,3.

თავი მ. კელ(211vF)რებაჲ უფლისა მიმართ, ოდეს-იგი ეშმაკი მწუხარებისაჲ¹ მოგუენაჲლის და თავსა² ბრუჲ³ დასხის, და(310vB) ზურგი ტკივილითა შედრიკის, და გულისსიტყუთა მწუხარებისაჲთა დაგუაბნელნის,⁴ და ყოველივე ნუგეშინისცემაჲ⁵ სულისაგან ჩუენისა განაშორის, სიტყუაჲ⁶ ლა ფსალმუნისაგან.⁷ „შენ ხარ შესავედრებელი ჩემი ჭირისაგან, რომელი გარე-მომადგს მე, სიხარულო⁸ ჩემო, მიქსენ მე მათგან, რომელთა მოუცავ მე“.⁹ (1)

თავი მა. კელრებაჲ¹⁰ უფლისაჲ¹¹ ოტებად ეშმაკისა მის, რომელი მოგუენის მწუხარებისა არმურითა, და ვითარცა განკურვებულთა რკინითა დამწუარნი წყლულებანი გამოაჩინნის კორცთა შინა, რომლისათჳს მრავალგზის განკურვებულ ვიქმენ, ვიხილი¹² რაჲ მიმსგავსებული ხილულისა დამწურისა წყლულებაჲ ტკივილითა ფიცხლითა საესე, სიტყუაჲ¹³ ლდ ფსალმუნისაგან: „საჯენ, უფალო, მავნებელნი ჩემნი და¹⁴ ჰბრძოდე მბრძოლთა¹⁵ მათ ჩემთა; აღილე¹⁶ ჭური და ფარი და აღდეგ მწედ¹⁷ ჩემდა. აღდე¹⁸ მახული შენი მღევართა ჩემთათჳს და დააყენენ ივინი; არქუ სულსა ჩემსა,¹⁹ მქსნელი შენი ვარი მე“.⁽²⁾

თავი მბ. მერმეცა კელრებაჲ უფლისაჲ,²⁰ რაჲთა შეპრისხნეს ეშმაკსა მას მწუხარებისასა, რომელმან ბნელითა ეშირითა დააბნელის გონებაჲ²¹ ჩუენი, ვიდრელა საშიშ არნ, ნუუკუე²² სრულიადი განცუბრებაჲ²³ შეგუემთხვოს, (381vA) და დაეაკლდეთ ცნობასა, სიტყუაჲ ლდ ფსალმუნისაგან:²⁴ „დაიდრჭინნეს ჩემ ზედა კბილნი მათნი, და ვთქუ: უფალო, ოდეს მომხედო? განაშორე სული ჩემი ძჳრის(245rK)საქმისა მათისაგან და ლომთაგან მხოლოდშობილებაჲ ჩემი“.⁽³⁾

1 მწუხარებისა K. 2 თავ(ი)სა (?) B. 3 ბრუჲ ABCF. 4 დაგუაბნელის F. 5 ნუგეშინისცემა K. 6 სიტყუაჲ A, სიტყვსაგებაჲ BFK. 7 ფსალმუნისა B, ფსალმუნისა F. 8 სახარულო A. 9 მე — BF. 10 კელრება F. 11 ოჲ AC, უფლისა F. 12 ვიხილე BF, ვიხლე K. 13 სიტყუაჲ A, სიტყვსაგებაჲ BK, სიტყვსაგება F. 14 და — A. 15 ბრძოლთა A. 16 აღდე A. 17 შემწედ A. 18 აღდე AB, აღილე FK. 19 ჩემსაჲსა A, + რამეთუ BFK. 20 ოჲ A, უფლისა F. 21 გონება F. 22 ნუუკუე B. 23 განცუბრება F. 24 ფნისგან AC, ფსალმუნისა B, ფსალმუნისა F.

(1) ფს. 31,7. (2) ფს. 34,1-3. (3) ფს. 34,16-17.

თავი მგ. (192vN) გულისსიტყვასა მის მიმართ, რომელი მითქუბნ მახულითა წუდილითა¹ წარმოდგომასა ეშმაკისასა ღამით და წყლულებით დაცემასა,² სიტყვსგებაჲ ღვ ფსალმუნისაგან:³ „მახლი აიღეს⁴ (311rB) ცოდვილთა და გარდაცუეს მშულდსა მათსა დაცემად გლახაკისა და დავრდომილისა და მოკლვად მათა,⁵ რომელნი წრფელ არიან გულითა. მახლი მათი განეწონენ⁶ გულსა მათსა და მშულდი მათი შეიმუსრენ“. (1)

თავი მდ. სულისა მის⁷ მიმართ, რომელსა სწადინ პოვნად ჟამსა მწუხარებისასა სიტყუათა⁸ სულიერთა, ლოცვათა⁹ შინა, სიტყუაჲ ღვ ფსალმუნისაგან:¹⁰ „ნუ განმაგდებ¹¹ მე, უფალო ღმერთო ჩემო, ნუცა განმეშორები ჩემგან; მოიხილე შეწევნად ჩემდა, (212rF) უფალო ღმერთო ცხორებისა ჩემისაო“. (2)

თავი მე. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მწუხარებით მოაქსენებდიან¹³ მონაზონსა სიბერესა მამისასა და უძლურებასა¹⁴ ღვლისასა და თჳსთა მისთასა¹⁵ გლოვასა უნუგეშინისცემოსა, სიტყვსგებაჲ¹⁶ ნდ ფსალმუნისაგან: „ლბილ იყვნეს¹⁷ სიტყუანი მათნი უფროს¹⁸ ზეთისა, და ივინი იყვნეს¹⁹ ვითარცა ისრისპირნი. მიუტევე უფალსა ზრუნვაჲ²⁰ შენი, და მან გამოგზარდოს შენ, და არა სცეს შერყევაჲ²¹ უკუნისამდე მართალსა“. (3)

თავი მვ. ევდრებაჲ უფლისა მიმართ, რამათა შეჰრისხნეს და მართლუკუნ-აქციოს²² ეშმაკი იგი, რომელი ექადინ მოღუაწესა სიცოფედ მოყვანებად და განცუბრებად, სირცხულად ყოვლისა მონაზონებისა,²³ სიტყუაჲ²⁴ ძმ ფსალმუნისაგან: (382rA) „ნუ პრცხუენებინ ჩემ გამო,²⁵ რომელთა დაგითმონ შენ, უფალო ღმერ-

1 წუდილითა — A. 2 წყლულებითა ცემასა A (კარანახის შეცდომა). 3 ფნისგან A. 4 აიღეს K. 5 მათდა K. 6 განეწონნენ K. 7 მი K, მის — AB. 8 სხუათა A. 9 ლოცვათა A, ლოცვასა BFK. 10 ფსალმუნისაჲ B, ფსალმუნისა FK. 11 განმაშორებ K. 12 ცხორებისა ჩემისაო A, ცხორებისაო BFK. 13 მოახსენებდიან F. 14 უძლურებასა F. 15 მისთა A. 16 სიტყვსგება F. 17 იყვნეს A. 18 უფროს K. 19 იყვნეს K. 20 ზრუნვა FK. 21 შერყევა K. 22 მართლუკუნ-აქციოს ABK, მართლუკუნ-იქცეს F. 23 მონაზონებისა A, მონაგებისა K. 24 სიტყვსგება A. 25 ჩემ გამო] ჩემდამო K.

(1) ფს. 36,14-15. (2) ფს. 37,22-23. (3) ფს. 54,22-23.

თო ძალთაო, ნუცა ჰკდებებინ¹ ჩემ ძლით, რომელნი გეძიებენ შენ, ღმერთო ისრაელისაო“.² (1)

თავი მზ. ბოროტისმეტყუელთა³ მათ და ძჳრისმოქმელთა ეშმაკთათჳს, რომელნი ჰგონებდიან თუ დაგუტევნა ჩუენ ღმერთ-მან, სიტყუაჲ ო⁴ ფსალმუნისაგან:⁴ „რამეთუ მრქუეს მე მტერთა ჩემთა და რომელთა მოეცვა სული ჩემი, ზრახვიდეს ერთბამად და იტყოდეს: ღმერთმან დააგდო იგი, ვლევნოთ და ვეწინეთ მას, რამეთუ არა(311vB)ვინ არს მესნელ მისა. ღმერთო ჩემო, ნუ განმეშორები ჩემგან! ღმერთო, შეწევნად ჩემდა მომხედელ!“ (2) და შემდგომი ამისი. (193rN)

თავი მმ. ვედრებაჲ უფლისაჲ⁵ რამთა უჩინო ყვნეს ეშმაკნი იგი, რომელნი ვითარცა ვეშაპნი ფრთოსანნი, რეცა კელლით სენაკისაჲთ⁶ თავთა⁷ გამოჰყოფდიან, რომელთათჳსცა მამამან⁸ მაკარი მეგუბტელმან⁹ ესე თქუა ღმრთისა მიმართ, სიტყუაჲ ო¹⁰ ფსალმუნისაჲ:¹⁰ „ნუ მისცემ¹¹ მკეცთა სულსა, რომელმან აღვიაროს შენ, სულსა გლახაკთა შენთასა ნუ დაივიწყებ სრულიად“. (3)

თავი მთ. ეშმაკთავე მათ მიმართ, რომელთა¹² თითოფერთა(245vK)თა¹³ მკეცთა სახითა იწყიან ჰაერით ჩუენ ზედა ჩამოჭურეტად, რომელთა მიმართ ნეტარმან მამამან ანტონი ესე სიტყუაჲ მიუგო: სიტყუაჲ რ¹⁴ იზ ფსალმუნისაჲ:¹⁴ „უფალი შემეწიოს მე, და არა შემეშინოს; რაჲ მიყოს მე მტერმან! უფალი შემეწიოს მე, და მე ვიხილო მტერთა ჩემთა წარწყმელაჲ“. (4)

თავი ნ. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელმან აღატყინის ცეცხლი და კუალად კუამლად განილიის, სიტყვსგებაჲ რ¹⁵ კვ ფსალმუნისაგან:¹⁶ „საბრკ¹⁷ შეიმუხრა, და ჩუენ განვერენით; შეწევნა არს ჩუენდა სახელითა (382vA) უფლისაჲთა,¹⁸ რომელმან

1 კდებებიან A, ჰკდებებინ BFK. 2 იზლისაო AB. 3 ბოროტისმოქმელთა A. 4 ფ⁵ნისაჲ A. 5 ვედრება უფლისა F. 6 სენაკისათ F. 7 თავთა A, თავსა BFK. 8 რომელთათჳსცა მამამან A, ო რომელთათჳს მამამანცა BFK. 9 გუბტელმან BF, გუბტელმან K. 10 ფ⁵ნისაჲ A, ფ⁵ნისაგან BFK. 11 მიმცემ A. 12 რ⁵ნი A. 13 თითოფერთა A. 14 ფსალმუნისა FK. 15 წარწყმელა FK. 16 ფსალმუნისაგან - F. 17 საბრკ⁵ A, საფრკ⁵ BFK. 18 ო⁵ნისათა F.

(1) ფს. 68,7. (2) ფს. 70,10-12. (3) ფს. 73,19. (4) ფს. 117,6-7.

ქმნა¹ ცანი და ქეყანაჲ“. (1)

თავი ნა. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი მაშინებნ² ვითარბედ: აჰა ესერა ეშმაკნი ცეცხლ(212vF)ითა მოვლენ შენ ზედა და კელ-ჰყოფენ დაწუვად, სიტყუსგებაჲ რ³ლთ ფსალმუნისა-გან⁴: „დაეცემოდის მათ ზედა ნაკუერცხალი ცეცხლისაჲ⁴, დაემკუნენ იგინი და გლახაკებასა ვერ დაუდგენ. უწყი, რამეთუ ყოს უფალმან საშეკელი გლახაკისაჲ⁵ და სამართალი დავდრომილისაჲ“. (2)

თავი ნბ. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი მეტყვნ⁷ ვითარბედ მრავლითა განსაცდელითა და ჭირითა სავსე არს გზაჲ⁸ ესე, და წესი მოღუაწებისაჲ⁹, და ვითარ ვინ¹⁰ უძლოს ეს(312rB)ოდენთა ჭირთა მოთმინებად¹¹, სიტყუსგებაჲ¹² იგავთა-გან: „მიზეზობნ მცონარი და თქუს: ლომი – გზასა ზედა¹³, და უბანთა ზედა – კაცისმკლველნი“. (3)

თავი ნგ. სულისა მის მიმართ, რომელი¹⁴ უმეცარ არნ და ვერ გულისქმა-ჰყოფნ¹⁵, ვითარბედ არცა თუ პირუტყუთა შეხებად კელ-წიფუების ეშმაკსა თჳნიერ მიშუებისა ღმრთისა, (193vN) სიტყუაჲ იობისგან: „მიუგო ეშმაკმან და პრქუა უფალსა: ნუ-უჴუ¹⁶ მედად¹⁷ ჰმსახურებსა იობ უფალსა? ანუ არა შენ მო-ჰზლუდეა¹⁸ გარემო¹⁹ მისა²⁰ და შინაგანი სახლისა მისისაჲ²¹, და გარეშე ყოველივე, რაჲცა არს მისი, შენ მოიცევ? საქმენი კელთა მისთანი აკურთხენ²² და საცხოვარი მისი მრავალ ჰყავ! არამედ მიავლინე კელი შენი და შეახე ყოველსა²³, რაოდენი რაჲ აქუს, პირითაღა თუ გაკურთხევდეს!“ (4)

თავი ნდ: უწყებაჲ, ვითარბედ შემდგომად გულისსიტყუათა

1 ქმნა ABFK. 2 მაშინებნ BK. 3 ფ³ნი A. 4 ცეცხლისა FK. 5 გლახაკისა K. 6 დავდრომილისა FK. 7 მეტყვნ B. 8 გზა FK. 9 მოღუაწებისა K. 10 ვ³რ ვინ ABFK. 11 მოთმინება F, მოთმინებაჲ K. 12 სიტყუსგება F. 13 ზედა – BFK. 14 რომელ K. 15 გულისსიჰმა-ჰყოფნ BF. 16 ნუჴუჴ B. 17 მეტად ABFK (კარნახის შეცდომა). 18 მოზლუდეა AF, მოჰზლუდეა BK. 19 გარემო A, გარემოჲ BFK. 20 მისა F. 21 მისისა F. 22 აკრთ³ხენ A. 23 ყოველსა – BFK.

(1) ფს. 123,7-8. (2) ფს. 139,11; 139,13. (3) იგავ. 22,13. (4) იობ. 1,9-11.

მიერ¹ ბრძოლისა მრავალგზის კორცთა ჩუენთა² ტანჯვამ³ მოითხოის ეშმაკმან, სნებათაგან და თითოსასეთა განსაცდელთა, სიტყუამ იობისგან: „ტყავი (383rA) ტყავისა წილ, და რაოდენი რამ არს კაცისაჲ,⁴ სულისა თჳსისათჳს მიუზღის. ხოლო აწ მიაველინე კელი შენი და შეახე ძუალთა მისთა, უკუეთუ განმარტებულად თაყუანის-გცეს გინათუ გაკურთხევდეს შენი!“ (1)

თავი ნე: გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი სიკუდილისაჲ⁵ მოწვენად ჩუენ ზედა ეშმაკისა მიერ გუაშინებნ (246rK) და წინავე⁶ გუაუწყებნ, სიტყვსგებამ იობისგან: „რამეთუ უკუეთუ მოკუდეს-ცა კაცი, ცხონდეს, რამეთუ აღასრულნა კეთილად ღლენი ცხორებისა მისისანი“. (2)

თავი ნვ: მტერთა მათ და მბრძოლთა მიმართ ჩუენთა, რომელნი ძუელთა ცოდებათა წინა-გუყოფდიან, რამთამცა მწუხარებასა და სასოწარკუეთილებასა (312vB) შთაგუყარნეს,⁷ სიტყვსგებამ⁸ წინამსწარმეტყუელისა მიქაელისგან.⁹ ხოლო მე უფალსა ვესვიდე და შეუვრდე მას, მაცხოვარსა ჩემსა¹⁰ და შეისმინოს ჩემი ღმერთმან, მაცხოვარმან ჩემმან. ნუ მოგცხრებინ ჩემი,* მტერნო ჩემნო, რამეთუ დავეცი და აღვდგე, დაღაცათუ (213rF) ვიდოდი ბნელსა, უფალი არს ნათელ ჩემდა“. (3)

თავი ნზ: სულისა¹¹ მიმართ შეწუხებულისა მრავალფერთა მათ ბრძოლათაგან ეშმაკისათა და უფროსად¹² ჟამსა ლოცვისასა მოიღის¹³ რამ მტერმან მან¹⁴ სიმძიმე¹⁵ ფრიადი ბეჭთა ზედა

* ნუ მოგცხრებინ ჩემი — ნუ გაიხარებთ ჩემი უბედურებით (ἐπιχαιρέα — ვინმეზე გახარება, სიხარული ვისიმე უბედურების გამო). შდრ. ბარუქ. 4,31: „საწყალობელ არიან ბოროტის-ყოფელნი შენნი და რომელთა მოსცხრა დაცემამ შენი“. იხ. იქვე, 4,33: „რამეთუ ვითარცა მოსცხრა დაცემამ შენი და იხარა დაცემულებასა შენსა ზედა, ვერუთვე შეზრუნდეს აღოკრებასა ზედა თავისა თჳსისასა“. გოდება იერ. 1,21: „ყოველთა მტერთა ჩემთა ესმა ძერი ჩემი და მოსცხრებოდა“.

1 მთ A, მრ FK. 2 ჩნთა ABK, შენთა F. 3 ტანჯვა K. 4 კაცისა FK. 5 სიკუდილისაჲ FK. 6 წინაშე F. 7 შთაგუყარნეს A (ჯერ დაუწერიათ „შთაგუადეს“). 8 სიტყვსგება F. 9 მიქაელისგან F, მიქაისგან K. 10 ჩემსა — A. 11 სულისა + მის F. 12 უფროსად F. 13 მიღის A. 14 მან — K. 15 სიმძიმე BFK.

(1) იობ. 2,4-5. (2) იობ. 14,14. (3) მიქ. 7,7-8.

და ყოველნი ასონი საღმობითა და ტკივილითა შეიპყრნის,¹ სიტყუაჲ ნაოჲ წინამსწარმეტყუელისაჲ:² „ტკილ არს უფალი მოთმინეთაჲს ჟამსა ჭირისასა, დაიცვნეს მოშიშნი მისნი“. (1)

თავი ნი: სულისა მიმართ, რომელსა სწადინ ცნობად, თუ რაჲ-მე შეგებთუევის ეშმაკთა მერმესა მას საუკუნესა, ანუ რომელთა სატანჯველთა სახითა მოასწავებს წინამსწარმეტყუელთა სიტყუაჲ (194rN) ტანჯვასა მათსა, სიტყუაჲ ზაქარია წინამსწარმეტყუელისაჲ:³ და ესე იყოს დაცემაჲ, რომლითა განკუთვნეს უფალმან ყოველნი იგი განწყობილნი ბრძოლად (383vA) ერისა მისისა, დადნენ⁴ კორცნი მათნი დგომასა მათსა ფერკთა ზედა მათთა, და თუალნი მათნი წარმოცუვენ⁵ ბუდეთაგან მათთა, და ენანი მათნი დადნენ პირთა შინა მათთა“, (2)

თავი ნთ: ეშმაკთა მათ მიმართ, რომელთა მეყსა შინა აღატყინიან ცეცხლი და რეხუებაჲ⁶ საზარელი⁷ აღტეხიან, და ვერგე უძლიან სულსა მას⁸ მოღუაწისასა შეშინებად, რომელთა მიმართ ესე სიტყუაჲ მიუგო წმიდამან მამამან ჩუენმან მაკარი, წინამსწარმეტყუელებისაგან ესაიაჲსსა:⁹ „ჩუენ თანა არს ღმერთი, ცანთ წარმართთა და იძლიენით! ისმინეთ ესე დასასრულადმდე¹⁰ ქუეყანისა! განძლიერებულნი ეგე¹¹ იძლიენით! უკუეთუ კუალად განსძლიერდეთ,¹² მერმეცა იძლიენით! ზრახვაჲ,¹³ რომელი იზრახოთ, განაქარვოს¹⁴ უფალმან, და სიტყუასა, რომელსა (313rB) იტყოდით, არა დაადგრეს, რამეთუ ჩუენ თანა არს ღმერთი!“ (3)

თავი¹⁵ მ: გულისსიტყუათა მიმართ შემაწუხებელთა სულითა ყუედრებათაჲს თჳსთა¹⁶ და მეგობართა¹⁷ ჩუენთა, რომელნი გუაყუედრებდიან, რამეთუ არა¹⁸ აქუნ ჩუენგან ნუგეშინისცემაჲ,

1 დაიპყრნის A. 2 წწტყლისაჲ A, წწტყლისაგან BFK. 3 წწყლისა F. 4 დადნენ A, დადნენ BFK. 5 წამოცუვენ A, წარმოსცივენ B, წარმოცვენ F, წარმოსცივენ K. 6 რეხუება F. 7 საზარელი + და K. 8 მას – A. 9 „ესაიაჲსსა“ A-ში წაშლილია. ესაიაჲსსა B. 10 დასასრულად BFK. 11 იგი B. 12 განძლიერდეთ F. 13 ზრახვა FK. 14 განაქარვოს B. 15 თავი – A. 16 თჳსთა – A. 17 მეგობრობათა A. 18 არაჲ AB.

(1) ნაუბ. 1,7. (2) ზაქ. 14,12. (3) ეს. 8,9-10.

სიტყვსგებაჲ წინამსწარმეტყუელისა ესაიამსგან:¹ * „ნუ გეშინინ ყუედ(246vK)რებისგან კაცთამსა² და კლემისგან მათისა ნუ იძლევიტ“.³ (1)

თავი⁴ მა: უწყებაჲ, ვითარმედ გულისსიტყუანი ცრუნი და მდგარნი მოაწევენ ჩუენ ზედა შიშთა და ძრწოლათა და მიჰფარენ⁵ ჩუენგან საღმრთოსა მას ნათელსა, განმანათლებელსა⁶ მას და განმამტკიცებელსა გულისასა, სიტყუაჲ ესაიამსი:⁷ „განეშორე უსამართლოებასა და არასადა გეშინოდის, და ძრწოლაჲ⁸ არა მოგეახლოს შენ“.(2)

თავი⁹ მბ. სულისა მიმართ შეშინებულისა (384rA) ღელვათა¹⁰ მათგან, რომელთა უჩუენებნ¹¹ (213vF) ეშმაკნი¹² კელლითგამო სენაკისადთ,¹³ სიტყუაჲ იერემია წინამსწარმეტყუელისაჲ:¹⁴ „ნუ გეშინინ პირისგან მათისა, ნუცა იწიწვი წინაშე მათსა, რამეთუ შენ თანა¹⁵ ვარ მე¹⁶ მკსნელად¹⁷ შენდა, — იტყვს უფალი“.(3)

თავი მგ. უფლისა მიმართ შერდომაჲ¹⁸ გულისსიტყუათა მათთჳს მწუხარებისათა, (194vN) რომელნი შეაურებდინ გონებასა ჩუენსა და გუჩუენებდინ თითოსახეთა უცნებათა¹⁹ საზარელთა და უცნოსახეთა, სიტყუაჲ იერემიამსი:²⁰ „საჯენ, უფალო, საშჯელნი სულიერნი, და იკსენ ცხორებაჲ ჩემი.²¹ იხილენ, უფალო, შერყევანი ჩემნი, განამრავლე სამართალი ჩემი,²² იხილე საშჯელი ჩემი, და იხილენ ყოველნი შურისგებანი მათნი და ყოველნი ზრახვანი მათნი.(4) რამასათჳს მაჭირვებელნი ჩემნი

* გამოტოვებულია სინგური წარწერა: „სიტყვსგებაჲ წინამსწარმეტყუელისა ესაიამსგან: ნ“ A (ასევე მოძღვენო რამდენიმე თავში).

1 ესამსგან B, ესაისგ ნ F. 2 კაცთას FK. 3 იძლევიტ A, იძლევი BFK. 4 თავი — A. 5 მიჰფარენ A, მიჰფარენ BFK. 6 განმანათლებელსა A, განმამტკიცებელსა BFK. 7 ესაიასი FK. 8 ძრწოლა A. 9 თავი — A. 10 ღელვათა A, ელვათა BFKN. 11 უჩუენებნ A, უჩუენებნ BFK. 12 ეშმაკი A. 13 სენაკისათ F. 14 წყწლისა FK. 15 თწ A. 16 მე — BK. 17 კსნად A. 18 შერდომა K. 19 უცნებათა AB, ოცნებათა FK. 20 იერემიასი F. 21 ჩემი — A. 22 ჩემი — A.

(1) ეს. 51,7. (2) ეს. 54,14. (3) იერ. 1,8; შდრ. იერ. 42,11. (4) იერ. გოდ. 3,58-60.

მძლავრებენ¹ მე! წყლულებაჲ² ჩემი ღიდ არს; ვითარმე გან-
ვიკურნო?“ (1)

თავი მდ. შევრდომით ვედრებაჲ უფლისა მიმართ, (313vB) რამთა შეპრისხნეს და მართლუკუნ აქცინეს მტერნი ჩუენნი³ ეშმაკნი, რომელნი მარადის მბრძოლ და ბოროტისმზარახვალ⁴ ჩუენდა არიან, და ისწრაფიან, რამთამცა სირცხულელ გუყვნეს ჩუენ და განსაქიქელ ამასცა ცხორებასა და მერმესა მასცა საუკუ-
ნესა, რომელნი-იგი შეაჩუენნეს უფალმან და შემუხროს ძალი უკეთურებისა მათისაჲ,⁵ სიტყუაჲ იერემია წინამსწარმეტყუელ-
ისაჲ:⁶ „პრცხუენოდენ მღევართა ჩემთა და ნუმცა მრცხუენების⁷ მე! ეშინოდენ მათ, და ნუმცა მეშინის მე! მოაწიე მათ ზედა ღღმ⁸ ბოროტი ორკრძოთაჲ⁹ შემუხრვილებითა შეიხუსრნენ¹⁰ იგინი“. (2)

თავი მგ. სულისა მის მიმართ შეჭირვებულისა საშინელთა-
თჳს სიზმართა და უცნებათა¹¹ მტერისათა, ვიდრელა გულისსი-
ტყუანიცა (384vA) მოუკდიან სივლტოლად ადგილისა მისგან და სენაკისა თჳსისა,¹² სიტყუაჲ ბარუქისი: „გდევნიდა შენ მტერი შენი, და იხილო ადრე წარწყმედაჲ¹³ მისი,¹⁴ და ქელსა ზედა მისსა აღჰკლე შენ“. (3)

თავი მვ. სულისა მის მიმართ, რომელსა ეშინინ კელისკელ
შებმასა და ბრძოლასა ეშმაკისასა, სიტყუაჲ ეზეკიელ წინამს-
წარმეტყუელისაგან: „და შენ, (247rK) ძეო კაცისაო, ნუ გეშინინ
მათგან, ნუცა განჰკრთები წინაშე მათსა, რამეთუ განგარისზონ
შენ და შეკრბენ შენ ზედა გარემოჲს¹⁵ შენსა, და შორის ღრია-
კალთა დამკედრებულ ხარ შენ. სიტყუათა მათთაგან ნუ გეშინინ
და ჰირისა მათისაგან ნუ განჰკრთები, რამეთუ სახლი განმამწა-
რებელთაჲ¹⁶ არს“. (4)

1 მძლავრებენ ABFK. 2 წყლულება F. 3 ჩემნი K. 4 ბოროტისმზარახვალ B, ბოროტისმზარახველ AK. 5 მათისა FK. 6 წყწლისა FK. 7 მცხუენების FK (B-შიც ასე იყო, და მოგვიანებით ჩაუმატებიათ „რ“). 8 ღღმ ABFK. 9 ორკრძოძ-
თა BK. 10 შემუხრენ A. 11 უცნებათა ABK, ოცნებათა F. 12 თჳსისა – K. 13 წარწყმედა K. 14 აქ დამატებით დაუწერიათ „და წარწყმედაჲ მისი“, რაც შემ-
დგ წაუშლიათ A. 15 გარემო A, გარემოჲს BFK. 16 განმამწარებელთა K.

(1) იერ. 15,18. (2) იერ. 17,18. (3) ბარ. 4,25. (4) ეზეკ. 2,6-7.

თავი აზ. სულისა მიმართ, რომელსა შეემთხვის¹ სახელისათჳს უფლისა გინებაჲ და (214rF) შეურაცხებაჲ,² და მწუხარე³ არნ იგი, (195rN) სიტყუაჲ საქმისაგან მოციქულთაჲსა:⁴ ხოლო მოციქულნი წარვიდეს პირისაგან მის კრებულისა, და უხაროდა, რამეთუ ღირს იქმნეს სახელისა(314rB)თჳს ქრისტესისა⁵ გინებად“. (1)

თავი აბ. სულისა მიმართ შეწუხებულისა მოწევნულთათჳს მის ზედა ჭირთა და განსაცდელთა, სიტყუაჲ წმიდისა მოციქულისა პავლესი პრომაელთა მიმართ ებისტოლისაგან: „არა ხოლო ესე, არამედ ვიქადით-ცა ჭირთა შინა, რამეთუ სიყუარული ღმრთისაჲ⁶ განფენილ არს გულთა შინა⁷ ჩუენთა სულითა წმიდითა, რომელი-იგი მოცემილ არს ჩუენდა. უწყით, რამეთუ ჭირი მოთმინებასა შეიქმს, ხოლო მოთმინებაჲ⁸ – გამოცდილებაჲ, და გამოცდილებაჲ⁹ – სასოებასა, ხოლო სასოებაჲ არა არცხუენს“. (2) (385rA)

თავი აბ: გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელი ჰგონებნ თუ არარაჲ სასყიდელი მოგუეცემის ჭირთაგან და განსაცდელთა, მოწევნულთა ჩუენ ზედა, სიტყვსგებაჲ ებისტოლისაგან¹⁰ მოციქულისა პავლესთა¹¹ პრომაელთა მიმართ: „რამეთუ მე ესრეთ¹² მგონიეს, ვითარმედ ვერ ღირს არიან ვნებანი იგი¹³ ამის ჟამისანი მერმისა მის¹⁴ თანა ღიდებისა, რომელი გამოჩინებად არს ჩუენდა მომართ“. (3)

თავი ავ: გულისსიტყუათა მათ მიმართ სულისათა, რომელი ჰგონებნ,¹⁵ ვითარმედ უმეტეს ძალისა შეემთხუევინ განსაცდელნი, სიტყვსგებაჲ ებისტოლეთაგან წმიდისა მოციქულისა პავლესთა კორინთელთა მიმართ: ხოლო¹⁶ სარწმუნო არს ღმერთი, რომელმან არა გიტევნეს თქუენ განცდად უფროჲს ძალისა

1 შეემთხვის A, შეემთხვის BFK. 2 შეურაცხება F. 3 მწუხარე A. 4 მტკლათას FK. 5 ქესისა ABK, ქისისა F. 6 ღისა F. 7 შინა – K. 8 მოთმინება F. 9 გამოცდილება F. 10 ებისტოლეთაგან A. 11 პავლეს BFK. 12 ესრეთ A. 13 იგი – BFK. 14 მის – BFK. 15 რომელნი ჰგონებენ BFK. 16 ხოლო ABK, რამეთუ F.

(1) საქმე 5,41. (2) რომ. 5,3; 5,5; 5,3-5. (3) რომ. 8,18.

თქუენისა, არამედ ყოს განსაცდელსა¹ თანა გამოყვანებაჲცა,² რამეთა შეუძლოთ დათმენად“. (1)

თავი რა: რამეთა მარადის სასოებაჲ ჩუენი უფლისა მიმართ იყოს, და შეწევნასა მისსა ვითხოვდეთ, და სახელსა წმიდასა მისსა ვხადოდით, სიტყუაჲ მოციქულისა პავლესი კორინთელთა მიმართ: „არამედ თუთ თავით თუსით განჩინებაჲ იგი სიკუდილისაჲ³ მიგუელო,⁴ რამეთა არა ვესვიდეთ თავთა თუსთა, (314vB) არამედ ღმერთსა, რომელმან-იგი⁵ აღადგინნის მკუდარნი, რამეთუ⁶ ესევეთარისა სიკუდილისაგან მიქსნნა ჩუენ და მიქსნის, რომელსა-იგი ვესავთ, ვითარმედ მერმეცა მიქსნნეს⁷ ჩუენ“. (2)

თავი რბ: ეშმაკისა მის მიმართ, რომელი წინა-დაგუდებნ ცოდვათა სიჭაბუ(385vA)კისათა, და მწუხარებასა მოაწვენ (247vK) უზომოსა, (195vN) სიტყუსგებაჲ⁸ ებისტოლეთაგან პავლე მოციქულისათა:⁹ „პირველი იგი წარკდა; აწ ესერა იქმნა ყოველივე ახალ“. (3)

თავი რგ: გულისსიტყუათა მათ მიმართ მწუხარებისათა, რომელნი მოიწვეიან ჩუენ ზედა საქმეთათჳს ამაოთა და წარმავალთა, სიტყუსგებაჲ ებისტოლეთაგან წმიდისა (214vF) მოციქულისა¹⁰ პავლესთა:^{*} „რამეთუ ღმრთისა-მიერი იგი მწუხარებაჲ სინანულსა¹¹ ცხორებისასა შეუნანებელსა შეიქმს. ზოლო სოფლისა ამის მწუხარებაჲ¹² სიკუდილსა შეიქმს“. (4)

თავი რდ: სულისა მიმართ მოწყინებულისა და შეჭირვებულისა უხილაეთა და ხილულთა ბრძოლათაგან ეშმაკისათა, კათოლიკეთაგან წმიდისა იაკობისთა: „დაემორჩილენით ღმერთსა; წინა-აღუდეგით ეშმაკსა, და ივლტოდის თქუენგან“. (5)

თავი რე.¹³ გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი ჰგონებ-

* მინაწერი კიდეზე: „ნახე“ A.

I განსაცდელისა A. 2 გამოყვანებაჲცა F. 3 სიკუდილისა FK. 4 მიგუელი ABK, მიგუელი F. 5 რომელმან K. 6 რამეთუ A, რომელმან BFK. 7 მიქსნეს A. 8 სიტყუსგება F. 9 მოციქულისა F. 10 წმიდისა მოციქულისა – A. II სიხარულსა A, სინანულსა BFK. 12 მწუხარება F. 13 თავი რე – N.

(1) I კორ. 10,13. (2) II კორ. 1,9-10. (3) II კორ. 5,17. (4) II კორ. 7,10. (5) იაკ. 4,7.

დიან და მაშინებლიან წყლულებასა სულისასა ეშმაკთაგან, და
 ჯორცთაცა ზედა მოწვეწვად სენისა რამსამე¹ უკურნებელისა,² სი-
 ტყვსგებაჲ³ კათოლიკეთაგან წმიდისა მოციქულისა პეტ-
 რესთა:⁴ „და ვინ-მე არს ბოროტისმყოფელ თქუენდა, უკუეთუ
 თქუენ კეთილისა მობაძაჲ⁵ იქმნეთ?“⁶ დაღათუ გვენებოდის სიმა-
 რთლისათჳს,⁷ ნეტარ ხართ. შიშისა მათისაგან ნუ გეშინინ, ნუცა
 შესძრწუნდებით. უფალი იესუ ქრისტე⁸ წმიდა⁹ ყავთ გულთა
 შინა თქუენთა, რამეთუ მისი¹⁰ არს ღიდებაჲ უკუენითი-უკუენისამ-
 დე.¹¹ ამენ“.¹² (1)

კურთხეულ არს ღმერთი, რომელი მომცემს ჩუენ ძლევასა
 გულისსიტყუათა მიმართ მწუხარებისათა, რამეთუ მისი არს ღიდე-
 ბაჲ — მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა,¹³ აწ და მარადის და
 უკუენითი-უკუენისამდე, ამენ. (386rA; 315rB; 196rN)

საკითხავი¹⁴ ე. მრისხანებისათჳს¹⁵

IX

1. მრისხანებაჲ ვნებაჲ არს ბოროტი, და განაცოფებს მო-
 მგებელსა მისსა; განამკეცებს სულსა მისსა და საზღვართაგან
 სიმშჳდისა და სიყუარულისათა განაშორებს.

2. ქარმან სასტიკმან ვერ შეარყიის გოდოლი, დამყარებული
 კლდესა ზედა, და სული სახიერი და მშჳდი ვერ წარიტაცის
 გულისწყრომამან.

3. ღელვანი ზღჳსანი აღძრნის სიმძაფრემან ქარისამან, და
 გული მრისხანე¹⁶ შეაშფოთიან გულისსიტყუათა მოღალეთა და
 სასტიკებამან გულისწყრომისამან.

1 სენისა რამსამე (რამსამე BK) AK, სენსა რასმე F. 2 უკურნებელისა A,
 უკურნებელსა FK. 3 სიტყვსგება F. 4 ამ სათაურის სინგური ამოცვენილია.
 ჩანს მხოლოდ „სიტყვსგებაჲ“ A. 5 კეთილისმობაძაჲ A. 6 იქმნით A, იქმნეთ
 BFK. 7 კეთილისათჳს A, სიძართლისათჳს BFK. 8 ქრისტე — K. 9 წმ A. 10
 რამეთუ მისი ABK] რომლისა F. 11 უკუენითი-უკუე B. 12 ამენ — F. 13 ზ
 სულისა წმიდისა BFK. 14 საკითხავი] სწავლა N. 15 მრისხანებისათჳს +
 უფალო, გუაკურთხენ A. 16 მრისხანე BFK. (1) I პეტრე 3,13-15.

მონაზონი¹ მრისხანმ² ეშუ არს კელური, აღიძრის რაჲ გულისწყრომად, კბილთა ილესავნ.

ნისლმან კშირმან დააბნელის³ პაერი, და აღძრვამან გულისწყრომისამან შეამრღვის⁴ გონებაჲ მრისხანისაჲ.⁵

ღრუბელმან ზრქელმან⁶ დაფარის მზისთუალი, და გონებაჲ მრისხანისაჲ⁷ შეაშფოთის ძურისკსენებამან.

ლოში გალიაკსა შინა აღიძრვინ კსენებითა ნადირისამთა,⁸ და მონაზონი⁹ მრისხანმ¹⁰ სენა(248rK)კსა შინა შფოთებნ გულისსიტყუათაგან გულისწყრომისათა. (386vA)

შუენიერ არს ხილვად ზღუაჲ მყუ(215rF)დროჲ და უღელვოჲ, არამედ უშუენიერეს არს გონებაჲ მშუდი და დაწყნარებულნი.

ზღუასა შინა მყუდროსა იშუებდიან¹¹ თევზნი, და გონებასა შინა დაწყნარებულსა ბრწყინვიდიან გულისკმისყოფანი¹² ღმრთოშუენიერნი.

მონაზონი¹³ სულგრძელი წყაროჲ არს მყუდროდ აღმოცენებული, რომელი ყოველთა ასუამს¹⁴ სასუმელსა ტკბილსა სიმდაბლისასა, ზოლო¹⁵ გონებაჲ¹⁶ მრისხანისაჲ¹⁷ მარადის მრღვე არს და ვერ ასუამს წყურიელთა¹⁸ სასუმელ(315vB)სა წმიდასა. დაღაცათუ მისცეს, მრღვესავე მისცემს და უქმარსა.

თუალნი მრისხანისანი მარადის შეშფოთებულნი არიან და სისხლიანნი, და მოასწავებენ დაუწყნარებლობასა გულისა მისისასა. ზოლო პირი სულგრძელისაჲ¹⁹ წრფელ არნ, მყუდრო და შუენიერ, და თუალნი მისნი წესიერად მხედველ.

X

სიმშუდმ²⁰ კაცისაჲ²¹ კსენებულ არს წინაშე ღმრთისა, და სული წრფელი და განშორებული²² რისხვისაგან – ტაძარ სულისა

1 მონაზონი A. 2 მრისხანე BFK. 3 დააბნელის A. 4 შეამრღვიო K. 5 მრისხანისა FK. 6 სქელმან BFK. 7 მრისხანისა FK. 8 ნადირისათა F. 9 მონაზონი A. 10 მრისხანმ A, მრისხანე BFK. 11 იშუებდიან F. 12 გულისსმისყოფანი AB. 13 მონაზონი A. 14 ასუამ A. 15 ზოლო FK. და A. 16 გონება F. 17 მრისხანისა FK. 18 წყურიელსა A, წყურიელთა BK. 19 სულგრძელისა K. 20 სიმშუდმ A. სიმშუდე BFK. 21 კაცისა FK. 22 და განშორებული] განეშორების K (B-ში ვერ დაუწერათ „განეშორის“. შემდეგ გადაუკეთებიათ: „განშორებული“).

წმიდისა იქმნების.

მიიღრიკოს უფალმან თავი გულსა შინა სულგრძელი(387rA)სასა და სავანე წმიდისა საძებისა იქმნის გონებაჲ მშუდობისმოყუარმ.¹

მელთა დაიმკუდრონ სულსა შინა ძურისმოქსენესა, და მკეცთა დაიბუდონ გულსა შინა მეშფოთისასა.

ივლტინ კაცი პატიოსანი სავანისაგან ბილწისა, და ანგელოზნი მშუდობისანი განეშორნინან (196vN) სულისაგან ძურისმოქსენისა.

განიშორე მრისხანებაჲ სულისაგან შენისა და გულისწყრომაჲ² ნუმცა დაივანებს გულსა შინა შენსა და არა შემშფოთნე შენ ჟამსა ლოცვისასა.

გულისსიტყუანი მრისხანისანი ნაშობნი არიან იქედნისანი და სჭამენ³ გულსა მას მშობელსა მათსა.

ლოცვაჲ მრისხანისაჲ⁴ საკუმეველი არს საძაგელი, და ფსალმუნებაჲ⁵ მეშფოთისაჲ⁶ კმაჲ არს საწყინოჲ.

ძღუენი ძურისმოქსენისაჲ⁷ მსხუერპლი არს დამპალი და დამატლებული, და ვერ მიეახლოს საკურთხეველსა წმიდასა.

სიზმართა შემშფოთებულთა ზედაჲ გულმწყრალი, და ზედა-მოსლვაჲ⁸ მკეცთაჲ⁹ ეოცებინ მრისხანესა, ზოლო კაცი სულგრძელი (387vA; 316rB) და მშუდი თანაზრახვითა წმიდათაჲთა¹⁰ გამოჲიებნ სიტყუათა სულიერთა, და ჩუენებათა შინა ღამისათა მოიღებნ განმარტებასა საიდუმლოთასა¹¹ მადლითა უფლისაჲთა,¹² რომლისაჲ¹³ არს დიდებაჲ უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ. (215vF)

1 მშუდობისმოყუარე F, მშუდობისა მოყუარე BK. 2 გულისწყრომა F. 3 სჭამენ A, შჭამენ BFK. 4 მრისხანისა FK. 5 ფსალმუნება F. 6 მეშფოთისა K. 7 ძურისმოქსენისა K. 8 ზედა-მოსლვა K. 9 მკეცთა FK. 10 წათათა F. 11 საიდუმლოთასა BK. 12 უფლისათა A. 13 რომლისა FK.

სიტყვსებაჲ გულისსიტყუათა მიმართ მრისხანებისათა¹

თავი ა: გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მაწუევდი-
ან² მოძულებად (248vK) და წყევად³ კაცთა ძურისმყოფელთა და
მაჭირვებელთა ჩუენთა, სიტყვსებაჲ⁴ წმიდისა სახარებისა-
გან მათეს თავისა: „თქუა უფალმან ჩუენმან⁵ იესუ: გიყუარდელ⁶
მტერნი თქუენნი; აკურთხევდით მწყევართა თქუენთა, კეთილსა
უყოფდით მოძულეთა თქუენთა და ილოცევდით მათთჳს, რომელნი
გმძლავრობდენ და გდევნიდენ⁷ თქუენ, რაათა იყვნეთ თქუენ⁸
შვილ მამისა თქუენისა ზეცათაჲსა“.⁹ (1)

თავი ბ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ მრისხანებისათა,
რომელნი შემოგვკლდიან მათა მიმართ, რომელნი გუდევნიდიან ჩუენ
სახელისათჳს უფლისა, სიტყვსებაჲ სახარებისაგან: ნეტარ
იყვ(388rA)ნენ დევნულნი სიმართლისათჳს, რამეთუ მათი არს სა-
სუფეველი ცათაჲ“.¹⁰ (2)

თავი გ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი ჰაზრით შფოთსა
აღვდღიენებ ძმისა მიმართ, სიტყვსებაჲ სახარებისაგან:
„რომელი განურისხნეს¹¹ ძმასა თჳსსა ცუდად, თანამდებ არს
საშჯელისა“.⁽³⁾ (197rN)

თავი დ. გულისსიტყვსთა მის მიმართ, რომელი მწუხარე-
ბასა და სიძულილსა შთაგვგდებნ ყურიმლისმცემელთა და მგუე-
მელთა¹² მიმართ ჩუენთა, სიტყვსებაჲ სახარებისაგან: „რომელმან
გცეს ყურიმალსა მარჯუენესა, მიუბყარ ერთკერძოჲცა“.⁽⁴⁾

თავი ე. გულისსიტყვსა მის მიმართ მრისხანისა, რომელი
შემდგომად სინანულისაცა და შვერდომისა ძმისა მის შემაწუხებუ-

1 სიტყვსებაჲ გულისსიტყუათა მიმართ მრისხანებისათა – K (B-ში სინ-
გურით ნაწერი ეს სათაური გულმოადგინელაა წაშლილი. K-ში მისი გამოტოვე-
ბა პრაკალთაგან კიდევ ერთი დასტურია იმისა, რომ B ხელნაწერი ყოფილა
მისი ღელანი). 2 მაწუევდინ K. 3 დაწყევად A. 4 სიტყვსებაჲ K. 5 ჩნ B.
ჩუენმან – K. 6 გიყუარდელ AK, გიყუარდენ F. 7 და გდევნიდენ – BFK. 8
თქუენ – F. 9 ზეცათასა K. 10 ცათა K. 11 განურისხნდეს A. 12 მგუემელთა F.
(1) მათე 5,44-45. (2) მათე 5,10. (3) მათე 5,22. (4) მათე 5,39; ლუკა 6,29.

ლისა მერმეცა რისხვად მისა მიმართ აღგუძრავნ, სიტყვსგებაჲ¹ წმიდისა² სახარებისაგან ლუკას³ თავისა: (316vB) „უკუეთუ შეგცოდოს შენ ძმამან შენმან, შეპრისხენ⁴ მას, და უკუეთუ⁵ შეინანოს, მიუტევე მას. დაღაცათუ⁶ შუღზის⁷ დღესა შინა შეგცოდოს და შუღზის მოიქცეს, და გრქუას შენ – (388vA) „შეინანე“, მიუტევე მას“. (1)

თავი ვ. გონებისა მის მიმართ, რომელი შეიწყნარებნ გულის-სიტყუათა რისხვისათა ძმისა მიმართ და უგულუბელს-ჰყოფნ მცნებასა მას სიყუარულისასა, რომელი მოგუცა უფალმან, სიტყვსგებაჲ წმიდისა⁸ სახარებისაგან იოვანეს თავისა: „მცნებასა ახალსა მიგცემ⁹ თქვენ, რამთა იყუარებოდით ურთიერთას, ვითარცა მე შეგიყუარენ თქვენ, რამთა თქვენცა იყუარებოდით ურთიერთას“. (2)

თავი ზ. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი მრისხანებით მაწუევენ (216rF) ცილისწამებად ძმისათჳს, სიტყვსგებაჲ გამოსლვათაგან: „არა ცილი სწამო მოყუსისათჳს შენისა ცილისწამებითა სიცრუვისაჲთა,¹⁰ არცა შეიწყნარო მისთჳს შესმენაჲ¹¹ ცული, არცა მოიძულო ძმამ¹² შენი გონებითა შენითა“. (3)

თავი მ. სულისა მის მიმართ, რომელი ჰგონებნ თუ შეუძლებელ არს წარმართებაჲ სრულისა სიმშჯლისაჲ,¹³ სიტყვსგებაჲ წიგნისაგან რიცხუთამსა:¹⁴ „და კაცი იგი მოსე იყო მშუდ ფრიად, უფ(249rK)რომს ყოველთა (389rA) კაცთა,¹⁵ მყოფთა¹⁶ ქუეყანასა ზედა“. (4)

თავი თ. სულისა მის¹⁷ მიმართ, რომელი უდებ არნ მოგებად სიმშჯლისა, და სწადინ სწავლად გზათა უფლისათა, სიტყვსგებაჲ კდ¹⁸ ფსალმუნისაგან: „უძელუ მშუდთა საშჯელსა,¹⁹ ას-

1 სიტყვსგება F. 2 წმიდისა – A. 3 ლუკას F. 4 შერისხენ K. 5 უკუეთუ F. 6 დაღათუ K. 7 შუღზის A. 8 წმიდისა – A. 9 მოგცემ B. 10 სიცრუვისათა F. 11 შესმენა F. 12 ძმა FK. 13 სიმშჯლისა FK. 14 რიცხუთასა FK. 15 კაცთა A, კაცთას BFK. 16 მყოფთა AK, მყოფსა F. 17 მის – BFK. 18 კ თ F (კარნახის შეცდომა). 19 საშჯელსა BK.

(1) ლუკა 17,3-4. (2) იოანე 13,34. (3) გამოსლ. 20,16; 23,1; ლევ. 19,17. (4) რიცხ. 12,3.

წავენ მშვედთა გზანი შენნი“. (1) (198vN)*

თავი ი. სულისა მის მიმართ, რომელი შეიწყნარებნ გულისსიტყუათა მრისხანებისათა და შეჰკრებნ ძმისათჳს ჰაზრთა ამოთა და ცრუთა,¹ სიტყჳსგებაჲ ლჳ² ფსალმუნისაგან: „დასცხერ რისხვისაგან, დაუტევე გულისწყ(217rB)რომაჲ³ შენი;“⁴ ნუ ჰბაძვე უკეთურთა, რამეთუ უკეთურნი აღრე მოისრნენ, ხოლო რომელთა დაუთმონ უფალსა, მათ დაიმკდრონ ქუეყანაჲ“.⁵ (2)

თავი აა. გონებისა მის მიმართ, რომელი ძჳრისზრახვად ძმისა განემზადებინ, და ნისლსა მას⁶ გულისწყრომისასა თავსა ზედა თჳსსა შეიკრებნ, სიტყჳსგებაჲ მთ ფსალმუნისაგან: „შჯღი და⁷ ძმისა შენისათჳს ბოროტსა იტყოდნი, და ძისათჳს დედისა შენისა დასდგი საცთური“. (3)

თავი იბ. უფლისა მიმართ ლოცვაჲ,⁸ ოდეს ცნის გონებაჲმან, ვითარმედ გულისწყრომისაგან და რისხვისა იქმნებიან უცნებანი⁹ ძნელნი (389vA) და საშინელნი, ხოლო მოწყალებითა და სულგრძელებითა განქარდების არმური იგი გულისწყრომისაჲ,¹⁰ სიტყუაჲ¹¹ რიჲ ფსალმუნისაგან:¹² „უფრომს მტერთა ჩემთა მეცნიერ მჳავ მე¹³ მცნებათა შენთა, რამეთუ უკუენისამდე ჩემნი არიან“. (4) და შემდგომი ამისი.

თავი იგ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი ბოროტისყოფად ძმისა მაიძულებნ, რამეთუ მავნებელ ანუ შეურაცხისყოფელ¹⁴ გუექმნა, სიტყჳსგებაჲ¹⁵ იგავთაგან: „ნუ ჰზრახავ¹⁶ მეგობრისა შენისათჳს ძჳრსა, რომელი შეყოფილ და მოსავ იყოს შენდა, რამეთუ სიძულდილმან აღადგინის სიტყჳსგებაჲ, და ყო-

* N-ში 197v-198r გვერდები დაუწერელია და 197r-დან ტექსტი გადადის 198v-ზე.

1 ცრუთა A. ცუდთა BFK. 2 კჳ BFK. 3 გულისწყრომა FK. 4 შენი - A. 5 ქუეყანა K. 6 მას - BFK. 7 და K, - ABF. 8 ლოცვა K. 9 უცნებანი ABK, ოცნებანი F. 10 გულისწყრომისა FK. 11 ყველა ხელნაწერში (ABFK) „სიტყჳსგებაჲ“ წერია, ჩვენ კი ეკვლით „სიტყჳთ“, რადგან ციტირებულია უფლის მიმართ ლოცვა, და არა სიტყჳისგება რომელიმე ვნებისადმი. 12 ფსალმუნისა B, ფსალმუნისა FK. 13 მე - BFK. 14 შეურაცხ მყოფელ ABK. 15 სიტყჳსგება F. 16 ჰზრახავ ABK, ჰზრუნავ F.

(1) ფს. 24,9. (2) ფს. 36,8-9. (3) ფს. 49,20. (4) ფს. 118,98.

ველნი, რომელნი არა მაცხოვრებელ¹ არიან, დაფარნის² სიყუარულმან“. (1)*

თავი იდ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი ძურისზრახვად და გინებად ძმისა მაიძულებდიან,³ სიტყვსიტყვამ⁴ იგავთაგან:⁵ მტერობამ დაფარიან ბაგეთა მართალთა, ზოლო რომელნი წარმოიღებენ გინებასა და ძურისმეტყუელებასა, იგინი უგუნურ არიან“. (2) (217vB, 216vF)

თავი იე.⁶ გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი გულისწყრომასა და რისხვასა აღსძრავნ⁷ ძმისა მიმართ, და ჟამსა ლოცვისასა უშუერ ჰყოფნ გონებასა ჩუენსა, სიტყვსიტყვამ⁸ იგავთაგან: „სული კურთხეული ყოველი წრფელ არნ,⁹ ზოლო (199rN) კაცი გულმწყრალი არა შუენიერ არს. (3) მრავალსა ზედა შემასა აღატყდები¹⁰ ცეცხლი, და სადა არნ გული მწყრალი,¹¹ არა დაშრტის ლალვამ“. ¹²

თავი ივ.¹³ (249vK) გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი უწესობისათვის და ცთომისა (390rA) პირუტყვსა რამსამე¹⁴ აღიდრის გულისწყრომად, რომელ-ესე სამონაზნო¹⁵ ცხორებისაგან სრულიად უცხო არს, სიტყვსიტყვამ¹⁶ იგავთაგან: „სწყალობნ მართალი სულსა საცხოვართა¹⁷ თვსათსა, ზოლო ნაწლევნი უღმრთოთანი — უწყალო“. (4)

* ეს ციტირება („ნუ ჰზრუნავ... სიყუარულმან“) A-ში გამოტოვებულია.

1 მაცხოვრებელ K, მახლობელ BF (ამ სიტყვის მართებული ფორმა ჩვენ მიერ გამოყენებულ ხელნაწერთაგან მხოლოდ K-ში აღმოჩნდა, სხვა მხრივ უკეთეს B ხელნაწერში კი მცდარი ფორმა — „მახლობელ“ წერია, გრაფიკული აღრევის მიზეზით). 2 დაფარნეს BK. 3 მაიძულებდიან B. 4 სიტყუამ BFK. 5 თავი იდ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი ძურისზრახვად და გინებად ძმისა მაიძულებდიან, სიტყუამ იგავთაგან — A. 6 იდ (აქედან იცვლება თავთა აღრიცხვა A ხელნაწერში, რადგან მწერალს გამორჩენია იგ თავის ბიბლიური ციტატა და იდ თავის დასაწყოსი, სადაც მითითებული იქნებოდა იმ თავის რიგითი ნომერი). 7 აღსძრვენ K. 8 სიტყვსიტყვამ F. 9 წრფელარნ F. 10 აღატყდების BFK. 11 გული მწყრალი] გულმწყრალი BFK. 12 ლალვა FK. 13 იე A. 14 რამსამე BFK. 15 სამონაზნო¹⁵ A, სამონაზნოსა F. 16 სიტყვსიტყვამ F. 17 ცხოვართა BF.

(1) იგავ. 3,29; 10,12. (2) იგავ. 10,18. (3) იგავ. 11,25. (4) იგავ. 12,10.

თავი იზ. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი მეყსა შინა გულისწყრომად აღგუადგენნ, და მიზეზთა ზედა მცირეთა გუაშფოთებნ, სიტყესგებაჲ¹ იგავთაგან: „უგუნური იგი დლითი-დღე მიუთხრობნ რისხვასა თჳსსა, ხოლო იფარავნ უპატიოებასა კაცი გონიერი“. (1)

თავი იმ. გულისსიტყესა მის მიმართ,² რომელი ზაკუეასა³ ძმისა მიმართ მასრახებნ, სიტყესგებაჲ⁴ იგავთაგან: „ზაკუეაჲ⁵ – გულსა შინა მოქმედსა ძურისასა, ხოლო რომელთა ჰნებაჲს მშუღობისა ყოფად, იხარებდენ. საძაგელ უფლისა – ბაგენი⁶ მზაკუარნი,⁷ ხოლო რომელმან ყვის სარწმუნოებაჲ,⁸ – შეწყნარებულ მისა“. (2)

თავი ით. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი გზასა ძურისკენებისასა გუაწუვენ სლვად, და ესევეითარითა ვერაგობითა მოაკუდინებნ⁹ გონებასა ჩუენსა, სიტყესგებაჲ¹⁰ იგავთაგან: (390vA) გზათა ზედა სიძარტლისათა ცხო(318rB)რებაჲ არს,¹¹ ხოლო გზანი ძურისმოკსენეთანი – სასიკუდინე“. (3)

თავი კ. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი სულგრძელებასა ჩუენსა შეარყევენ, და უგუნურებისა საქმეთა გუასწავებნ, სიტყესგებაჲ¹² იგავთაგან: „სულგრძელი კაცი დიდ არს სიბრძნითა, ხოლო სულმოკლე¹³ – ძლიერად უგუნურ“. (4)

თავი კა. გულისსიტყესა მის მიმართ, რომელი სიძდაბლით პასუხის მიცემად შემრისხველთა ჩუენტა უზუცესთა არა შემინდობნ, და ამით სახითა წესიერებასა მონაზონებისასა¹⁴ შეაშფოთებნ, (199vN) სიტყესგებაჲ¹⁵ იგავთაგან: „რისხვამან წარწყმიდნის ბრძენნიცა, ხოლო სიტყესგებამან შევრდომ(217rF)ისამან გარეწარაქციის გულისწყრომაჲ“. (5)

1 სიტყესგება F. 2 მამართ B. 3 ზაკვასა F, ზაკუასა K. 4 სიტყესგება F. 5 ზაკუეა K, ზაკუა AF. 6 ბაგენ F. 7 მზაკუარნი F, მზაკუარნი K. 8 სარწმუნოება F. 9 მოაკუდინებენ BFK (ფრანკენბერგი: $\epsilon\pi\epsilon\upsilon\epsilon\iota\sigma\iota\sigma\tau\alpha\upsilon$ – აღაშფოთებნ). 10 სიტყესგება F. 11 არს – A. 12 სიტყესგება F. 13 სულმოკლე BFK. 14 მონაზონებისასა A. 15 სიტყესგება F. 16 გულისწყრომა FK.

(1) იგავ. 12,16. (2) იგავ. 12,20; 12,22. (3) იგავ. 12,28. (4) იგავ. 14,29. (5) იგავ. 15,1.

თავი კბ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი შფოთებად ძმისა მიმართ აღგუძრავნ და მიზეზთა მათ შფოთისათა მოწყუედად გუაყენებნ, სიტყვსებამა¹ იგავთაგან: „კაცი გულმწყრალი² განემზადებინ³ შფოთად, ხოლო [სულგრძელმან ყოფადი-ცა დაამშჳდის].* სულგრძელმან კაცმან დაშრიტის საშჳელი,⁴ ხოლო უღმრთომან აღადგინის⁵ უფრომს“. (1)

თავი კგ. გულისსიტყჳსა მის (391rA) მიმართ, რომელი ჰგონებნ, ვითარმედ არათუ გულისსიტყჳაჲ მრისხანებისაჲ,⁶ არამედ საქმით აღსრულებაჲ შფოთისაჲ⁷ სძაგს უფალსა, სიტყვსებამა იგავთაგან: „საძაგელ უფლისა გულისსიტყჳანი ცრუნი, ხოლო სიტყჳანი მართალთა და წმიდათანი სათნო არიან უფლისა“. (2)

თავი კდ. გულისსიტ(250rK)ყჳსა მის მიმართ, რომელი სარჩელად⁸ და ლალვად ძმისა განემზადებინ საქმეთათჳს წარმაგალთა და ცუდთა, და შეაშფოთებნ დაწყნარებასა გონებისასა, რამეთუ პირველი შფოთი და უწყესობაჲ არს ესევეითართა გულისსიტყჳათა წურთად, და მერმე საქმით აღსრულებაჲ უწყესობისაჲ,⁹ (318vB) სიტყვსებამა¹⁰ იგავთაგან: „ნუ იტყჳ, ვითარმედ ‘მივაგო მტე-

* „სულგრძელმან ყოფადი-ცა დაამშჳდის“ არც ერთ ხელნაწერში არ გვაქვს. იგი არც ოშკურ ბიბლიაშია, ეფთვიმეს თარგმანში კი თავდაპირველად უნდა ყოფილიყო, და მოგვიანებით ამოედოთ იქიდან (ოშკური ბიბლიის გავლენით). ჩვენ ეს სიტყვები კვლავ ჩავრთეთ ბიბლიის სხვა ქართული ვერსიების მიხედვით, რადგანაც ისინი ბერძნულ ტექსტს მიჰყვებიან, თანაც მათ გარეშე ზედიზედ ორი „ხოლო“ იყრის თავს, რაც თვალში საცემი სტილური ნაკლოვანებაა. ეს ნაკლი ტექსტს არ ექნებოდა, თავდაპირველად მასში ჩართული რომ არ ყოფილიყო ზემოხსენებული სამი სიტყვისაგან შექმნილი ფრაზა (როგორც ანტიოქია წინარე ფრაზისა — „კაცი გულმწყრალი განემზადებინ შფოთად“), და მოგვიანებით რომ არ ამოეგდოთ იქიდან: იგავთა წიგნის სიტყვების გამოტოვებას და ამის შედეგად გვერდიგვერდ ორი წინადადების „ხოლო“-თი დაწყების უხერხულობას არ დაუშვებდა არც ერთი მთარგმნელ-რედაქტორი. მაშასადამე, ოშკური ბიბლიის დედანში ეს სიტყვები ჩართული ყოფილა, და გადამწერს მექანიკურად გამორჩენია.

1 სიტყვსება F. 2 გულმწყრალი B. 3 განემზადების BFK. 4 სასჳელი K. 5 აღადგინის A, აღავზნის BFK. 6 მრისხანებისა K. 7 შფოთისა FK. 8 სარჩელად BFK. 9 უწყესობისა FK. 10 სიტყჳა F.

(1) იგავ. 15,18. (2) იგავ. 15,26.

როა¹, არამედ ითმინე,¹ რამთა უფალი შეგეწიოს შენ“. (1)

თავი კვ. სულისა მის მიმართ, რომელსა ჰნებავენ ძურისზრახვამ ძმათაჲ,² და ჰფარავენ რეცა თვსთა³ ბრალთა მათითა ძურისმეტყუელებითა, სიტყვსგებაჲ იგავთაგან: „ნუ გიყუარნ⁴ ძურისზრახვამ,⁵ რამთა არა აღიფხურე; აღიხილენ თუალნი შენნი და განძელ პურითა“. (2)

თავი კვ. გულისსიტ(391vA)ყუათა⁶ მათ⁷ მიმართ ძურის-ესენებისათა, შემაშფოთებულთა გონებისა ჩუენისათა, რომელნი ჟამსაჲ⁸ ლოცვისასა გუაწყინებდიან, სიტყვსგებაჲ იგავთაგან: „ფიცხელსა და თავკედლსა და ლაღსა ბილწ ჰრქჳან, ხოლო რომელი ძურსა იესენებდეს, მას — ურჩულო“. (3)

თავი კვ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მეგობარ გუყოფნ¹⁰ კაცისა მრისხანისა და თანამზრახვალ გულმწყრალისა, სიტყვსგებაჲ იგავთაგან: „ნუ იქმნები მოყუარე კაცისა გულმწყრალისა და მეგობარ[სა]¹¹ მრისხანესა;¹² (200rN) ნუ თანა-ეძევი,¹³ ნუუკუე ისწავნე გზანი მისნი და მოიღო მახში¹⁴ სულისა შენისაჲ“. (4)

თავი კმ. სულისა მის მიმართ, რომელსა ჰნებავენ ძურისმოქმედისა ძმისა¹⁶ ძურის-ყოფად, რომელ-ესე სასწაული არს ვნებულისა გონებისაჲ,¹⁷ რომელსა უყუარნ ამოებამ¹⁸ და სიცრუემ,¹⁹ სიტყვსგებაჲ იგავთაგან: (217vF) „ნუ იტყვ: ვითარცა მიყო მე, უყო მას მეცა; მივაგო, რაოდენი²⁰ მავნო მე! — რამეთუ ბოროტ არს ზრახვამ²¹ ესე“. (5)

1 ითმინე A, დაითმინე BFK. 2 ძურისზრახვა ძმათა FK. 3 თრთა K (დაზიანებული ღელნის მიზეზით უნდა იყოს ეს მცდარი ამოკითხვა (სავარაუდოდ, B ხელნაწერისა, სადაც ეს სიტყვა ბუნდოვნად ჩანს). K-ის მწერალს კიდევ გააკირვების ნიშანი დაუსვამს). 4 გიყუას B, გიყუარს F. 5 ძურისზრახვა K. 6 გულისსიტყუათა A. 7 მათ — A. 8 ჟამსა A. 9 უმჯულო BF, უსჯულო K. 10 გუყოფს BFK. 11 მეგობარ ABFK. 12 მრისხანისა ABFK. 13 თანა-იქცევი BFK. 14 მახე BFK. 15 შენისაჲ B, შენისა AFK. 16 ძმისა A, მისისა BFK. 17 გონებისა K. 18 ამოება F. 19 სიცრუე BFK. 20 რადენი A. 21 ზრახვა FK.

(1) იგავ. 20,22. (2) იგავ. 20,13. (3) იგავ. 21,24. (4) იგავ. 22,24-25. (5) იგავ. 24,29.

თავი კთ. გონებისა მიმართ უწყალობასა,¹ რომელმან იხილის² რაჲ მტერი თჳსი, დაგლახაკე(392rA)ბული და ჭირვეული, და³ არა ჰნებავენ⁴ წყალობად და კელის-აჲყრობად⁵ მისი, სიტყვსგებაჲ⁶ იგავთაგან: „ჰმოოდის თუ მტერსა შენსა, პური ეც; სწყუროდის თუ, — ასუ მას. ესე რაჲ⁷ ჰყო, ნაკუე(319rB)რცხალი⁸ ცეცხლისაჲ⁹ შეჰკრიბო თავსა მისსა, ზოლო უფალმან მოგაგოს შენ კეთილი“. (1)

თავი ლ: სულისა მის¹⁰ მიმართ, რომელი მსწრაფლ აღიდრეინ გულისწყრომად და ძმათა მიმართ მკეცებრსა¹¹ აჩუენებნ სიფიცხესა, რომლისაგან იშუებიან¹² სიტყუანი თავკედნი და საქმენი უჯერონი, სიტყვსგებაჲ¹³ ეკლესიასტესგან: „ნუ ისწრაფი სულითა შენითა განრისხებასა, რამეთუ გულისწყრომაჲ წიაღ(250vK)თა უგუნურთასა განისუენებს“. (2)

თავი ლა. სულისა მის მიმართ, რომელსა არა ჰნებავენ მიზეზთა მათ გულისწყრომისათა მოწყუედად, არამედ საფასეთათჳს ანუ ჭამდთათჳს ანუ დიდებისათჳს წარმაგალისა შფოთთა და სარჩელთა¹⁵ აღადგენნ,¹⁶ რომელ-ესე არს წარწყმედისა მომატყუებელ, სიტყვსგებაჲ¹⁷ ეკლესიასტესგან: „განიშორე გულისწყრომაჲ¹⁸(392 vA) გულისაგან შენისა, და თანა-წარჰკადე უკეთურებაჲ ჳორცთაგან შენთა, რამეთუ სიჭაბუკი¹⁹ და უგუნურებაჲ ამო არს“. (3)

თავი ლბ. გულისსიტყვსა მის მიმართ საეშმაკოჲსა,²⁰ რომელი მრავლითა ღონითა განსაცდელთაჲთა ისწრაფინ შერყევად სიყუარულსა ჩუენსა, რომელი გუაჰუნ ძმათა²¹ მიმართ, სიტყვსგებაჲ ქებისაგან ქებათაჲსა:²² „წყალნი მრავალნი ვერ შემძლებელ არიან დაშრეტად სიყუარულისა, და მდინარეთა ვერ წარრლუნან²³ იგი“. (4)

1 უწყალოსა BFK. 2 იხილოს F. 3 და — ABK. 4 ჰნებავენ BK. 5 კელის-აჲყრობა K. 6 სიტყვსგება F. 7 რა K. 8 ნაკუერცხალი B. 9 ცეცხლისა FK. 10 მის — F. 11 მკეცებრ BFK. 12 იშუებიან F. 13 სიტყვსგება F. 14 განისუენებდეს A, განისუენებს BFK. 15 საშეკლთა BFK. 16 აღადგენნ BFK. 17 სიტყვსგება F. 18 გულისწყრომა K. 19 სიჭაბუკე BFK. 20 საეშმაკოსა F. 21 ძმისა A. 22 ქებათასა F. 23 წარრლუნან A, წარრლუნან BFK.

(1) იგავ. 25,21-22. შდრ. რომ. 12,20. (2) ეკლ. 7,9. (3) ეკლ. 11,10. (4) ქება ქებ. 8,7.

თავი ლგ. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი მეტყუნ მიწერად შემაწუხებელისა ჩუენისა¹ სიტყუათა ბოროტთა, (200vN) მომწყლველთა გულისა მისისათა, სიტყუსგებაჲ წინამსწარმეტყუელებისაგან² ესაიამსა:³ „ვამ მათა,⁴ რომელნი წერენ უკეთურებასა,⁵ რამეთუ წერენ და უკეთურებასა წერენ“. (1)

თავი ლდ. სულისა მიმართ სიტყუათა მრისხანებისათა ფიცხლად მეტყუელისა, (319vB) რომელი-იგი სიწმიდესა გულისასა აღამრლუენ და შეაშფოთებნ, სიტყუსგებაჲ⁶ ესაიამს⁷ წინამსწარმეტყუელისაგან: „და არა იტყოდი სიტყუასა (393rA) რისხვით პირ(218rF)ისაგან შენისა“. (2)

თავი ლე. გულისსიტყუათა მიმართ მრისხანებისათა, რომელნი მოსწრაფე იყენიან განშორებად ჩუენდა სიყუარულისაგან ქრისტისისა,⁸ სიტყუსგებაჲ⁹ ებისტოლეთაგან წმიდისა მოციქულისა პავლესთა: „ვინ განმაშორნეს ჩუენ სიყუარულსა მას ქრისტისსა,¹⁰ – ჭირმან ანუ იწროებამან, დეენამან ანუ სიყმილმან, შიშულოებამან¹¹ ანუ ურვამან ანუ მახელმან?“. (3)

თავი ლვ.¹² გულისსიტყუათა მათ მიმართ შურისათა მოხარულთა ჭირსა ზედა, და დაცემასა მტერთასა, სიტყუსგებაჲ¹³ ებისტოლისაგან¹⁴ პავლე¹⁵ მოციქულისა ჰრომაელთა მიმართ: „გიხაროდენ მოხარულთა თანა და ტიროდეთ¹⁶ მტირალთა თანა, და მასვე ურთიერთას ზრახევდით“. (4)

თავი ლზ.¹⁷ გულისსიტყუათა მათ მიმართ ძურისკსენებისათა, რომელნი მაიძულებდიან ბოროტისყოფად შემაწუხებელთა ჩუენთა, სიტყუსგებაჲ ჰრომაელთა ებისტოლისაგან პავლე მოციქულისა: ნუვინ¹⁸ ბოროტისა წილ ბოროტსა მიაგებთ. წინამსწარ¹⁹ განიზრახევდით კეთილსა წინაშე ღმრთისა და კაცთა.

1 ჩებისა A. 2 წყყლისაგან B. 3 ესაიას F, ესამას B, ესაიას K. 4 მათდა A. 5 უკეთურებასა A. 6 სიტყუსგება F. 7 ესამა B, ესაია FK. 8 ქესისა ABK, ქსისა F. 9 სიტყუსგება F. 10 ქესსსა A, ქესსა BFK. 11 შიშულობამან A. 12 თავი ლე N (ეს რიცხვი N-ში განმეორებით წერია, რაც თავთა აღრიცხვას ამერიდან თითო ერთეულს აკლეს). 13 სიტყუსგება F. 14 ებისტოლეთაგან A. 15 პავლე – BFK. 16 სტიროდეთ K. 17 თავი ლე N. 18 ნუვის A. 19 წინამსწარ FK.

(1) ეს. 10,1. (2) ეს. 58,13. (3) რომ. 8,35. (4) რომ. 12,15-16.

და¹ უკუეთუ² შესაძლებელ (393vA) არს თქუენ მიერ, ყოველთა კაცთა თანა (251rK) მშედობასა ჰყოფდით. ნუ თავით თჳსით შურსა ეძიებთ,³ საყუარელნო, არამედ ეცით ადგილ რისხვასა, რამეთუ წერილ არს: ჩემი არს შურისგება⁴ და მე მივაგო, — იტყჳს უფალი“. (1)

თავი ლმ.⁵ გულისსიტყუათა მათ მიმართ მრისხანებისათა, რომელნი გუაწუევდიან⁶ ვნებად და მიხუეჳად მოყუსისა, სიტყჳსგება⁷ ებისტოლეთაგან პავლესთა კორინთელთა მიმართ: „რამსათჳს არა⁸ უფრომსლა⁹ გევნების თქუენ, რამსათჳს არა უფრომს თქუენ მიგეხუეჳების, არამედ (320rB) თქუენ ავნებთ და მოჰხუეჳთ, და ესე ძმათა“. (2)

თავი ლთ.¹⁰ (201rN) გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი უმეცარ არნ კეთილთა მათ ნიჭთა სიყუარულისათა, და მრისხანებისა და სიძულისისა მიერ განმცემელ მისა¹¹ იქმნების,¹² სიტყჳსგება¹³ ებისტოლეთაგან პავლესთა კორინთელთა მიმართ: „ენასალა თუ კაცთასა და ანგელოზთასა¹³ ვიტყოდი, და სიყუარული არა მაქუნდეს, ვიქმენ¹⁴ ვითარცა რვალი, რომელი ოხრინ, და წინწილად, რომელი¹⁵ კმობნ¹⁶ და¹⁷ მაქუნდეს თუ წინადასწარმეტყუელება¹⁸ და უწყოდი ყოველი საიდუმლო¹⁹ და (394rA) ყოველი მეცნიერება²⁰ და²⁰ მაქუნდეს-ლა თუ სარწმუნოება²¹ ვიდრე მათთა ცვალებადმდე, და სიყუარული თუ²¹ არა მაქუნდეს, არავე რამ ვარ, შე-(218vF)-ლა-თუ-ვაჳამო ყოველი მონაგები ჩემი და მივსცნე კორცნი ჩემნი დასაწუველად, და სიყუარული არა მაქუნდეს, არა-ვე-რამ²² სარგებელ არს ჩემდა. სიყუარული სულგრძელ არს და ტკბილ; სიყუარულსა არა ჰშურნ²³ არა

1 და — A. 2 უკუეთუ F. 3 ეძიებთ ABK, იძიებთ F. 4 შურისგება F. 5 თავი ლ⁵ N. 6 მაწუევდიან A. 7 სიტყჳსგება F. 8 არა — BFK. 9 უფროსლა F. 10 თავი ლ¹⁰ N. 11 განმცემელ მისა] განმცემელისა A (კარანხის შეცდომა). 12 იქმნების A. 13 ~ ანგელოზთასა და კაცთასა BFK. 14 ვიქმენ + მე BFK. 15 რომელი BFK, რამ A. 16 კმობელ A, კმობნ BFK. 17 და — ABK. 18 წყალობა A (შემდეგ სხვა ხელით ჩაუმატებიათ „ტყ“: „წყალობა“). 19 საიდუმლო B, საიდუმლო K. 20 და — ABK. 21 თუ — BFK. 22 არა-ვე-რამ AK. 23 შურნ A.

(1) პრ. 12,17-19. (2) I კორ. 6,7-8.

მალლონ, არა განლაღნის, არა სარცხუნელ¹ იქმნის, არა ეძიებნ თავისასა, არა განრისხნის, არა იგონებნ ბოროტსა, არა უხარინ² სიცრუევსა³ ზედა, არამედ უხარინ ჭეშმარიტებასა თვსსა.⁴ ყოველსა თავს-იღებნ, ყოველი ჰრწამნ, ყოველთა⁵ ესავნ, ყოველსა მოითმენნ; სიყუარული არასადა დავარდეს“. (1)

თავი მ.⁶ სულისა მიმართ, რომელი მსწრაფლ აღიდრვინ რისხვად და ეძიებნ-ვე თავსა შორის თვსსა სასწაულთა გულის-ემისყოფისათა,⁷ სიტყვსგებაჲ⁸ გალატელთა ებისტოლისაგან: „ხოლო ნაყოფი სულისაჲ⁹ არს: სიყუარული, სიხარული, მშდობაჲ, სულგრძელებაჲ, სიტკბოებაჲ,¹⁰ სახიერებაჲ,¹¹ სარწმუნოებაჲ,¹² მყუდ(394vA)როებაჲ,¹³ მოთმინებაჲ“.¹⁴ (2)

თავი მა. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მოიღებდინ სულმოკლეობასა¹⁵ ცთომათათუხ ძმისათა, სიტყვსგებაჲ¹⁶ ებისტოლეთაგან მოციქულისა პავლესთა: „ურთიერთას სიმ(320vB)ძიმში¹⁷ იტვრთეთ და ესრეთ აღასრულეთ რჩული¹⁸ იგი ქრისტისი“.¹⁹ (3)

თავი მბ. სულისა მის²⁰ მიმართ, რომელი (251vK) აღიდრვინ რისხვით, უკუეთუ ამცნის რაჲ ძმასა და იხილის იგი დრტვნვად, სიტყვსგებაჲ ებისტოლეთაგანვე მოციქულისათა: „ხოლო კეთილისა საქმე²¹ ნუმცა უკუე გეწყინების, რამეთუ ჟამსა თვსსა მოვიმკოთ, და ნუმცა დავკენსნდებით,²² არამედ ვიდრე ჟამი გუაქუს-ლა,²³ ვიქმოდით კეთილსა ყოველთავე მიმართ“.²⁴ (4)

თავი მგ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ რისხვისათა, რომელნი დაგებად ძმისა გუაყენებდინ, და²⁴ მიზეზთა ცუდთა მოიპოებდინ მანქანებითა ეშმაკისაჲთა,²⁵ რომელსა-იგი არა (201vN) ჰნებას²⁶

1 სარცხუნელ K. 2 უხარის BF. 3 სიცრუესა K. 4 თვსსა A, თანა BFK. 5 ყოველთა A. 6 თავი ლ თ N. 7 გულისხმისყოფისათა BF. 8 სიტყვსგება F. 9 სულისაჲ AB, სულისა FK. 10 სიტკბოება F. 11 სახიერება F. 12 სარწმუნოება F. 13 ყუდროება A, მყუდროება FK. 14 მოთმინება FK. 15 სულმოკლეობასა BF. 16 სიტყვსგება F. 17 სიმძიმე BFK. 18 შჯული BF, სჯული K. 19 ქესი AFK, ქსი B. 20 მის – A. 21 კეთილისაქმე A. 22 დავკენსნდებით ABK, დავკენსნდებით F. 23 გაქუს-ლა K. 24 და BFK, ა დ A. 25 ეშმაკისათა FK. 26 ჰნებაჲ A.

(1) I კორ. 13,1-8. (2) გალ. 5,22-23. (3) გალ. 6,2. (4) გალ. 6,9-10.

ძურისკსენებისაგან თავისუფლებამ ჩუენი,¹ სიტყვსებამ² ებისტოლეთაგან³ პავლესთა ეფესელთა მიმართ: „მზ⁴ ნუ დაგასწრობნ გულისწყრომასა⁵ თქუენსა, ნუკა სცემთ ადგილსა⁶ ეშმაკსა“. (1)

თავი მდ. მრავალფერთა მათ(395rA)თვის გულისსიტყუათა მრისხანებისათა, რომელნი აღიდრვოდინ⁷ თითოფერთა საქმეთა ზედა, სიტყვსებამ მისვე ებისტოლისაგან: „ყოველი სიმწარმ⁸ და გულისწყრომამ,⁹ რისხვამ და ღაღადებამ (219rF) და გმობამ¹⁰ მოისპენ თქუენ შორის ყოვლითურთ უკეთურებით. იყვნით ურთიერთას ტკბილ, მოწყალე“. (2)

თავი მე. გულისსიტყუათა მათ მიმართ რისხვისათა, რომელნი მსახურებასა შინა ძმათასა მოიღებდინ დრტუნვას¹² გულად ჩუენდა, სიტყვსებამ¹³ ებისტოლეთაგან პავლესთა ფილიპელთა მიმართ: „ყოველსავე¹⁴ იქმოდეთ თუნიერ დრტუნვისა და გულისსიტყუათა, რამთა იყვნეთ უბიწო და¹⁵ უმანკო, შვილ ღმრთისა, უბრალო შორის ნათესავსა დრკუსა და გულარძნილსა“. (3)

თავი მე. გულისსიტყუათა მათ მიმართ რისხვისათა,¹⁶ რომელნი იშვებიან (321rB) გულისწყრომისაგან მკურვალისა და შობენ გმობასა და ტყუვილსა,¹⁷ სიტყვსებამ¹⁸ ებისტოლისაგან¹⁹ მოციქულისა პავლესთა²⁰ კოლასელთა მიმართ: „აწ ესერა განიშორეთ თქუენცა ყოველი რისხვამ და გულისწყრომამ, უკეთურებამ, გმობამ, საძაგელი სიტყუამ პირისაგან თქუენისა. (395-vA) ნუ უტყუით²¹ ურთიერთას“. (4)

თავი მზ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ რისხვისათა, რომელნი მაიძულებდინ²² მიგებად ბოროტი ბოროტისა წილ, რა-

1 ძურისკსენებისა განთავისფლება F. 2 სიტყვსება F. 3 ებისტოლეთაგან B. 4 მზე BF. 5 გულისწყრომასა BFK, განრისხებასა A. 6 ადგილს ABK. 7 აღიდრვოდინ BK. 8 სიმწარე BFK. 9 გულისწყრომა K. 10 გმობა F. 11 მოწყალე + მიმადლებელ N. 12 ტდრტუნვას A. 13 სიტყვსება F. 14 ყოველსა A. 15 და — A. 16 რისხვისათა — A. 17 ტყუილსა A. 18 სიტყვსება F. 19 ებისტოლეთაგან A. 20 პავლესთა — BFK. 21 იტყუთ ABK (კარანახის შეცდომა), უტყუთ F, ეტყუთ N. 22 მაიძულებდინ B, მოიძულებდინ K.

(1) ეფეს. 4,26-27. (2) ეფეს. 4,31. (3) ფილიპ. 2,14-15. (4) კოლ. 3,8-9.

მეთუ ამით ჯერითა დაახნელიან ეშმაკთა გონებაჲ და არა შეუნდობდიან ხილვად უმჯობესისა, სიტყვსგებაჲ¹ ებისტოლეთაგან მოციქულისა პავლესთა² თესალონიკელთა მიმართ: ეკრძალებით, ნუუკუე³ ბოროტისა წილ ვისმე⁴ ბოროტი ვინმე⁵ მიაგოთ, არამედ მარადის კეთილსა შეუდეგით ურთიერთას და ყოველთა მიმართ“. (1)

თავი მშ. სულისა (252rK) მის მიმართ, რომელი უმეცარ არნ სრულებასა ქრისტეს⁶ მცნებათასა და გულისსიტყუათა მიერ რისხვისათა შეცთომილ არნ გზათაგან ცხორებისათა, სიტყვსგებაჲ⁷ ებისტოლისაგან მოციქულისა პავლესი⁸ ტიმოთეს მიმართ: „ხოლო დასასრული მცნებისაჲ⁹ (202rN) არს სიყუარული გულისაგან წმიდისა და გონებისა კეთილისა და სარწმუნოებისა შეუორგულებელისა“. (2)

თავი მთ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მაიმულებდიან¹⁰ მრისხანებად და ძურისკსენებად მათა, რომელნი მღევ(396rA)ნიდიან და მაჭირვებდიან ჩუენ, გინათუ თჳსნი, გინათუ უცხონი, სიტყვსგებაჲ¹¹ ებისტოლისაგან პავლესა¹² ტიმოთეს მიმართ: „ყოველთავე, რომელთა უნდეს ცხორებაჲ ღმრთისმსახურებით ქრისტეს მიერ, იდევნენ“. (3)

თავი ნ. გულისსიტყვსა მის¹³ მიმართ, რომელი აღმძრავნ რისხვად მძისა (321vB) მიმართ, რომელსა¹⁴ მიელის¹⁵ ვეცხლი ანუ სხუაჲ რაამე საკმარად¹⁶ და ჰყოვნინ თანანადებისა მის გარდაკლად, (219vF) სიტყვსგებაჲ¹⁷ ებისტოლეთაგან პავლესთა ფილიმონის მიმართ: „უკუეთუ რაამე შეგცოდა, გინა თანა-აც, იგი მე შემირაცხე;¹⁸ მე გარდავიკადო. მე, პავლე, დავეწერე ქელითა ჩემითა, რაათა არა გრქუა,¹⁹ ვითარმედ შენცა თანამდებ ხარ ჩემდა“. (4)

1 სიტყვსგება F. 2 მოციქულისა პავლესთა A, მოციქულისათა BFK. 3 ნუუკუე B. 4 ვისმე A, ვინმე BFK. 5 ვინმე – F. 6 ქეს ABK. 7 სიტყვსგება F. 8 პავლესი – BFK. 9 მცნებისა FK. 10 მაიმულებდიან B. 11 სიტყვსგება F. 12 ებისტოლეთაგან პავლესთა A. 13 მის – BFK. 14 რ'ლსა A, რ'ლისა BFK. 15 მიელის A, მიერ BFK. 16 საკმარი (?) F. 17 სიტყვსგება F. 18 შემირაცხე B, შემირაცხიეს K. 19 გრქუან A. 20 ჩემდა – A.

(1) I თესალ. 5,15. (2) I ტიმ. 1,5. (3) II ტიმ. 3,12. (4) ფილიმ. 1,19.

თავი ნა. სულისა მიმართ, რომელი აღვილად აღიდრვინ რისხვად და ჰგონებნ თუ სიმართლესა ღმრთისასა ეძიებს,¹ სიტყვსგება² კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „აწ უკუე იყავნ ყოველი კაცი მოსწრაფე სმენად, მძიმე სიტყუად, მძიმე გულისწყრომად, რამეთუ გულისწყრომამან კაცისამან სიმართლმ³ ღმრთისა⁴ არა ქმნის“. (1)

თავი ნბ. (396vA) გონებისა მიმართ, რომელი სავსე არნ შურიტა და კდომიტა, სიტყვსგება⁵ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „სადა არს შური და კდომა,⁶ მუნ არს შფოთი და ყოველი ბოროტი“. (2)

თავი ნგ. სულისა მის მიმართ მრისხანებისაგან ძლეულისა, რომელი ეძიებნ თავსა შორის თუსსა სასწაულთა საღმრთოთა⁷ სიბრძნისათა, სიტყვსგება⁸ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „ხოლო ზეგარდამო⁹ იგი სიბრძნმ¹⁰ პირველად სიწმიდმ¹¹ არს, მერმე მშუდობა, სახიერება, მორჩილება, სავსმ¹² წყალობიტა და ნაყოფიტა საქმეთა კეთილთადათა,¹³ განუკითხველ, შეუორგულებელ, რამეთუ ნაყოფი სიმართლისა¹⁴ დაეთესვის მშუდობით მათთვის, რომელნი ჰყოფენ მშუდობასა“. (3)

თავი ნდ. გულისსიტყვსა მის¹⁶ მიმართ, რომელი აღიდრვინ ძურისზრახვად ძმისა და უგულებელს-ჰყოფნ (252vK; 202vN) მცნებასა მას¹⁷ უფლისასა, რომელი ბრძანებს: ნუ განიკითხავთ, (322rB) რაათა არა განიკითხნეთ, (4) სიტყვსგება¹⁸ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „ნუ ძურსა იტყვთ, ძმანო ჩემო, ურთიერთას! (397rA) რომელი ძურსა იტყოდის ძმისათვის, გინა განიკითხვიდეს ძმასა თუსსა, განიკითხავს შჯულოსა და დაშჯის შჯულოსა. უკუეთუ შჯულოსა შჯი, არა¹⁹ ხარ მყოფელ შჯულისა, არამედ განმკითხველ. ერთი არს შჯულისმდებელი და განმკითხველი,²⁰

1 ეძიებს AB, ეძიებნ FK. 2 სიტყვსგება F. 3 სიმართლე BFK. 4 ღის FK, ღმრთისა — A. 5 სიტყვსგება F. 6 კდომა K. 7 საღმრთოთა F. 8 სიტყვსგება F. 9 ზეგარდამო K. 10 სიბრძნე BFK. 11 სიწმიდმ A, სიწმიდე BFK. 12 სავსე BFK. 13 ~ კეთილთა საქმეთადათა A. 14 სიმართლისა K. 15 მშუდობა K. 16 მის — F. 17 მას — F. 18 სიტყვსგება F. 19 არცა A. 20 განმკითხველ AF.

(1) იაკ. 1,19-20. (2) იაკ. 3,16. (3) იაკ. 3,17-18. (4) მათე 7,1.

რომელი შეძლებელ¹ არს ცხორებად და წარწყმედად. შენ ვინ ხარ, რომელი განიკითხავ მოყუასსა!“ (1)

თავი ნე. სულისა მიმართ მოშურნისა და ძურისმეტყუელისა, სიტყვსგებაჲ კათოლიკეთაგან პეტრესთა: „განიშორეთ ყოველი უკეთურებაჲ² და ყოველი ზაკუვაჲ³ და შური და ყოველივე ძურისსიტყუაჲ გულითად. ურთიერთას იყუარებოდეთ განმარტებულად“. (2)

თავი ნვ. გონებისა მის⁴ მიმართ, რომელსა ჰნებავენ ბოროტი ბოროტისა წილ, (220rF) და გინებაჲ გინებისა წილ მიგებად, და არა ისწრაფინ უფრომსად⁵ კურთხევითა და პატივითა განქარვებად ძურისმეტყუელთა და ბოროტთა გულისსიტყუათა, სიტყვსგებაჲ კათოლიკეთაგან მოციქულისა⁶ პეტრესთა: „ნუვინ ბოროტსა ბოროტისა წილ მიაგებთ, (397vA) ნუცა გინებასა გინებისა წილ, არამედ უფრომსლა⁷ აკურთხევდით, რამეთუ ამისთვის იჩინებით, რამათა კურთხევაჲ⁸ დაიმკდროთ“. (3)

თავი ნზ. გონებისა მის მიმართ, რომელი ღმრთისმსახურებასა აჩუენებნ და ძმაჲ თჳსი სძულნ, სიტყვსგებაჲ⁹ კათოლიკეთაგან იოვანესთა:¹⁰ „რომელმან თქუას ნათელსა შინა ყოფაჲ და ძმაჲ¹¹ თჳსი სძულდეს, იგი ბნელსა შინა არს ვიდრე აქამომდე“. (4)

თავი ნთ. გულისსიტყუათა მათ¹² მიმართ სიძულილისათა, რომელნი კაცისმკლველსა მიაშსგავსებნ¹³ მათ მიერ შეცთომილთა მათ, სიტყვსგებაჲ¹⁴ კათოლიკეთაგან იოვანესთა: „ყოველსა რომელსა სძულდეს ძმაჲ¹⁵ თჳსი, იგი კაცისმკლველი არს, და (322vB) იცით, რამეთუ ყოველსა კაცისმკლველსა არა აქუს ცხობებაჲ საუკუნოჲ“. (5)

თავი ნთ. სიყუარულისათჳს ჭეშმარიტისა და გულითადისა,

1 შესაძლებელ F. 2 უკეთურება F. 3 ზაკვაჲ F, ზაკუა K. 4 მის – AF. 5 უფრომსად F. 6 მოციქულისა – BFK. 7 უფრომსლა B, უფროსლა F. 8 კ^აზვა FK. 9 სიტყვსგება F. 10 იოანესთა K. 11 ძმა K. 12 მათ – A. 13 მიაშსგავსებნ ABK. 14 სიტყვსგება F. 15 ძმა K. 16 საუკუნო FK.

(1) იაკ. 4,11-13. (2) I პეტ. 2,1; 1,22. (3) I პეტ. 3,9; შდრ. რომ. 12,17. (4) I იოვანე 2,9. (5) I იოანე 3,15.

სიტყუაჲ¹ კათოლიკეთაგან იოვანშსთა:² „შვილნო, ნუმცა ვიყუარებით სიტყუთა, ნუცა ენითა ზოლო, არამედ საქმითა და ჭეშმარიტებითა. ამით საცნაურ ვიყვნეთ,³ რამეთუ ჭეშმარიტებითა საგანნი ვართ“. (1)

თავი მ. გონებისა მის მიმართ, რომელი აღიარებნ სი(398rA)-ყუარულსა უფლისასა, ზოლო სიტყუილითა ძმისაჲთა⁴ პირველისა მის სიყუარულისაგან გამოეჩუებინ, სიტყვსგებაჲ⁵ კათოლიკეთაგან იოვანშსთა:⁶ „უკუეთუ ვინმე თქუას — მიყუარს ღმერთი, და ძმაჲ⁷ თჳსი სძულდეს, იგი მტყუვარი⁸ არს. რომელსა არა უყუარდეს ძმაჲ⁹ თჳსი, რომელი იხილა, ღმერთი, რომელი არა იხილა, (253rK) ვითარ კელ-ეწიფების შეყუარებად! და ესე მცნებაჲ მოვიღეთ მისგან, რაჲთა რომელსა უყუარდეს ღმერთი, უყუარდეს ძმაჲცა¹⁰ თჳსი. ამით უწყოდით,¹¹ შვილნი ღმრთისანი, რაჲმს ღმერთი გჳყუარდეს¹³ და მცნებათა მისთა ვიმარხვიდეთ, რამეთუ მისი არს ღიდებაჲ უკუნიითი-უკუნისამდე, ამენ“. (2)

კურთხეულ არს ღმერთი, რომელი მოგუცემს ჩუენ ძღვეასა გულისსიტყუათა მიმართ მრისხანებისათა, რამეთუ მისი არს ღიდებაჲ აწ და მარადის და¹⁵ უკუნიითი-უკუნისამდე, ამენ.¹⁶

1 სიტყვსგებაჲ A, სიყუაჲ B, სიტყუაჲ FK. 2 ივწესთა AB, იწესთა FK. 3 ვიყუნეთ K. 4 ძმისათა F. 5 სიტყვსგება F. 6 იოვანესთა A, იწესთა B, იწესთა FK. 7 ძმა K. 8 მტყუარი A. 9 ძმა K. 10 ძმაჲცა K. 11 უწყოდით ABK, უწყით F.] რამეთუ გჳყუარან¹² [12 გიყუარან A, გჳყუარან K. 13 გიყუარდეს A. 14 აწ AF. 15 აწ და მარადის და F. 16 აწ A, ამინ F, — K.

(1) I იოანე 3,18-19. (2) I იოანე 4,20-21. 5,2-3.

საკითხავი¹ ვ
მოწყინებისათჳს²

XIII

1. მოწყინებაჲ არს უძლურებაჲ³ სულისაჲ,⁴ ხოლო უძლურ არნ⁵ სული, ოდეს არა იყოს წესსა ზედა ბუნებისა თჳსისასა, ვერცა (398vA) წინა-აღუდგებოდის ახოვნად განსაცდელთა, რამეთუ ვითარცა სარგებელ არს საზრდელი გუამისა მრთელისა, ეგრეთვე განსაცდელი – სულისა ახოვნისა.⁶

2. ქარი ჩრდილ(220vF)ოჲსაჲ,⁷ რომელსა ეწოდების ბორეა,⁸ ზრდის ნაყოფთა, და განსაცდელნი დაამტკიცებენ მოთმინებასა სულისასა.

3. ღრუბელი ურწყული იდევნების ქართაგან, და (323rB) გონებაჲ უთმინოჲ⁹ – სულისაგან მოწყინებისა.

4. ცუარი გაზაფხულისაჲ¹⁰ ზრდის ნაყოფთა ყანისათა, და სიტყუაჲ სულიერი აღამაღლებს¹¹ წესიერებასა სულისასა.

5. სული მოწყინებისაჲ¹² იოტებს მონაზონსა სენაკისაგან თჳსისა, ხოლო რომელსა აქუნ¹³ მოთმინებაჲ, მყუდროებით არნ მარადის.

6. უძლურთა ხილვასა იჩემებნ მოწყინმ¹⁴, გარნა თჳსსა უთმინობასა თანა ჰყვებნ.

7. მონაზონი¹⁵ მოწყინე მალე არნ მსახურებასა¹⁶ და მცნებისა აღსრულებად შეერაცხის თჳსისა¹⁷ ნებისა შედგომაჲ.

8. მორჩი უძლური მიდრიკის ნიავემან წუელილმან,¹⁸ და განზრახვამან მიმოსლვისამან მიიზიდნის მონაზონი¹⁹ მოწყინმ.²⁰ (399rA)

1 საკითხავი] სწავლა N. 2 საკითხავი ვ, მოწყინებისათჳს ABJ, ~ საკითხავი მოწყინებისათჳს ვ FK. 3 ძτουν(α η – „უძლურებაჲ“. 4 სულისა AK. 5 არს A. 6 ახოვნისა ABK, ახოვნისაჲ F. 7 ჩრდილ[ოჲ]სა FK. 8 ბორეა A, ბორია BFK. 9 უთმინო F. 10 გაზაფხულისა FK. 11 აღამაღლებს B. 12 მოწყინებისა K. 13 აქუნდეს BFK. 14 მოწყინე BFK. 15 მონოზონი A. 16 მრისხანებასა K, მსახურებასა ABF. 17 თჳსისისა A. 18 წურილმან A. 19 მონოზონი A. 20 მოწყინე BFK.

9. ხმ¹ კეთილად დამყარებული ვერ შეარყიის სიმძაფრემან ქარისამან, და მოწყინებამან ვერ წარიტაცის სული განმტკიცებულ შიშითა ღმრთისამათა.² (203vN)

10. მონაზონი³ მრორინმ⁴ ქარქეტი⁵ არს ველისაჲ;⁶ მცირედ დაყუდნის და კუალად მიმოიტაცებინ.

11. უძლურსა არა კმა-ეყვის ერთი საზრდელი, და მონაზონი⁷ მოწყინმ⁸ არა დაშჯერდებინ⁹ ერთსა საქმესა.

XIV

1. თუალი მოწყინისაჲ¹⁰ კარსა ხედავენ, და გონებასა მისსა სტუმართა¹¹ მოსლვაჲ¹² ეოცებინ; იჭივლის კარმან და იგი¹³ ახლდის. კმაჲ ესმის და სარკუმლით გაიხეზნის და არა განეშორის მიერ, ვიდრემდე (253vK) მოეწყინის ფრიად.

2. წიგნსა იკითხავენ რაჲ მოწყინმ¹⁴ ზედაჲსზედა ეფქნარებინ და შეპყრობილ არნ ძილისაგან ფრიად. თუალთა იბუსრავენ და კელთა იწუადინებნ, და თუალნი წიგნისაგან მიარიდნის და ხედავენ კედელთა. კუალად მოიქცის და მცირედ იკითხის და¹⁵ დასასრულსა საკითხავეთასა¹⁶ გამოეძიებნ, და რვეულთა თუალავენ. მერმე შეკრიბის წიგნი და სასთუნალ (323vB) დაიდვის, მიწვის¹⁷ და დაი(399vA)ძინის ძილითა ღრმითა, ვიდრემდის¹⁸ შიმშილმან განალჳძის და ზრუნვად ჭამადისა აღადგინის.

3. მონაზონი¹⁹ მოწყინმ²⁰ უდებ არნ²¹ ლოცვასა²² და ზარაცნ²³ თქუმაღ სიტყუათა ვედრებისათა უფლისა მიმართ.

4. ვითარცა სნეულმან ვერ იტყრთის ტყრთი მძიმმ²⁴, ეგრეთვე (221rF) მოწყინემან ვერ აღასრულის საქმმ²⁵ სულიერი, რამეთუ

1 ხე F, ხმ ABK, ხეჲ N. 2 ღისთა F. 3 მონაზონი A. 4 მრორინმ A, მრორინე BK, მრორინე F. 5 ქარქეტი K. 6 ველისა K. 7 მონაზონი A. 8 მოწყინე BFK. 9 დასჯერდებინ ABK. 10 მოწყინისა AK. 11 სტუმართ BFK. 12 მოსლვა K. 13 იგი — A. 14 მოწყინე BFK. 15 და — F. 16 საკითხავეთასა — F, საკითხავისასა BK. 17 მიწვინ K. 18 ეწ K. 19 მონაზონი A. 20 მოწყინე BFK. 21 არს A, არნ BFK. 22 ლოცვისა F. 23 ზარაცნ — K (მწერალს ამ სიტყვისათვის ადგილი დაუტოვებია. როგორც ჩანს, დაზიანებული დედანი ჰქონდა და ეს სიტყვა ვერ ამოიკითხა). 24 მძიმემ A, მძიმე BFK. 25 საქმე BFK.

ვითარცა უძღურისა მის დაქსნილ¹ არნ ძალი გუამისაჲ,² ეგრეთვე მოწყინისა³ – სიმენ⁴ სულისაჲ.⁵

5. მოწყინებაჲ⁶ განკურნის მოთმინებამან, და სიყუარულმან მოღუაწებისამან⁷ და სურვილმან საუკუნოჲსა⁸ ცხორებისამან.

6. განაწესე საზომი საქმისა შენისაჲ,⁹ და ნუ განეყენები, ვიდრემდის აღასრულო იგი, და ილოცევი კშირად და წადიერებით, და ივლტოდის შენგან სული მოწყინებისაჲ¹⁰ შეწევნითა ქრისტჳსითა,¹¹ რომლისაჲ¹² არს დიდებაჲ თანა მამით და სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ.

სიტყვსებაჲ¹³

გულისსიტყუათა მიმართ მოწყინებისათა¹⁴

თავი ა.* გულისსიტყესა მის¹⁵ მიმართ, რომელი მეტყვნ მი-სლვად კორციელისა მამისა ხილვად, რაჟამს (400rA) უძღურ არნ იგი, ანუ სხუსა ვისამე¹⁶ კორციელთა თუსთა და ნათესავთა-გან, სიტყვსებაჲ წმიდისა სახარებისაგან მათეს¹⁷ თავი-სა: „და ერთმან მოწაფეთა მისთაგანმან (204rN) პრქუა მას: მოძღუარ, მიბრძანე პირველად მისლვად და დაფლვად მამისა ჩემისა. ხოლო იესუ პრქუა მას: შენ მომდევდი მე, და აცადენ მკუდარნი დაფლვად თუსთა მკუდართა“ (1)

თავი ბ. სულისა მის¹⁸ მიმართ მოწყინებისაგან დაქსნილისა და კორციელთა ნათესავთა კუალად¹⁹ მეძიებელისა, სიტყვსებაჲ სახარებისაგან²⁰ მათეს თავისა: „თქუა უფალმან: ყოველ-მან²¹ რომელმან დაუტეოს სახლი გინა ძმანი ანუ დანი ანუ მამა²² ანუ ღვდაჲ,²³ ანუ ცოლი ანუ შვილინი,²⁴ ანუ სახლი ანუ

* აქ ერთვის მინაწერი სინგურით: „ქრისტე, შეიწყალე ისაკ, აწ A.

1 მის დაქსნილ] მისდა ქსნა K. 2 გუამისა FK. 3 მოწყინესა K. 4 სიმენ ABK. 5 სულისა K. 6 მოწყინება FK. 7 მოღუაწებისა A. 8 სწნოსა F. 9 შენისა K. 10 მოწყინებისა FK. 11 ქეჴსითა A, ქესითა B, ქსითაჲ F, ქსითა K. 12 რომლისა FK. 13 სიტყვსება F. 14 მოწყინებისათა + გვაკურთხენ, მამო J. 15 გულისსიტყუათა მათ F. 16 სხუაჲ ვინმე ABFK. 17 მათესა F. 18 მის – BFK. 19 კუალად – BFK. 20 სახარებისა BFK. 21 ყოველმან – F. 22 მამა F. 23 ღვდაჲ ABF, ღვდა K. 24 შვილი K.

(1) მათე 8,21-22. შდრ. ლუკა 9,60.

აგარაკი¹ სახელისა ჩემისათვის, ასი წილი მიიღოს და (324rB) ცხორებაჲ საუკუნოჲ² დაიმკედროს“. (1)

თავი გ. სულისა მის³ მიმართ, რომელი უმეცარ არნ, ვითარმედ (254rK) მოწყუედასა და განშორებასა თვსთა თანა აღრევისაგან⁴ სიძულელად უწოდა ღმერთმან⁵ და მაცხოვარმან ჩუენმან, რამათა ასწავოს ჯეროვანი წესი სულთა მათ ენებულთა და⁶ სოფლისმოყუარეთა, სიტყუაჲ წმიდისა (400-vA) სახარებისაჲ⁷ ლუკას თავისაგან:⁸ „პრეტუ⁹ მათ უფალ-მან: რომელი მოვალს ჩემდა, და არა მოიძულოს მამაჲ თვისი და ღედაჲ¹⁰ თვისი და ცოლი და შვილნი და ძმანი და დანი, და მერ-მე კუალად თავიცა თვისი, ვერ კელ-ეწიფების მოწათე ყოფად ჩე-მდა“. (2)

თავი დ. გულისსიტყვსა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი საქმესა კელთასა გარე-მიაქცევენ და სხუასა რასმე კელოვნებას ეძიებნ უშრომელსა, რამათამცა მისგან იზარდებოდა,¹¹ სიტყვსგებაჲ დაბადებისაგან: „ოფლითა პირისა შენისამათა¹² შჳამდე¹³ პურსა შენსა ვიდრე მიქცევადმდე შენდა ქუეყანად, რომლისაგანცა მოგიყვანე (221vF) შენ, რამეთუ მიწაჲ¹⁴ ხარ და მიწადცა¹⁵ მიხვდე“. (3)

თავი ე. გულისსიტყვსა მის მიმართ, მოწყინებისაგან შემოფოთებულისა, რომელი ძვრსა ზრახავნ წინამძღურისათვის ეკლესიისა,¹⁷ ვითარმედ ფიცხელ არსო და არარას ნუგეშინის-სცემს¹⁸ ძმათა, სიტყვსგებაჲ გამოსლვათაგან:¹⁹ „მთავარსა ერისა შენისასა არა ეტყოდი ბოროტად“. (4)

თავი ვ. სულისა მიმართ მოწყინებისაგან დაქსნილისა, რომელი თენიერ (401rA) მოთმინებისა ჰგონებნ პოვნად ნაყოფთა¹

1 აგარაკნი A. 2 სკნო F, სკნი K. 3 მის — A. 4 აღძრვისაგან A, აღრევისაგან BFK. 5 უფალმან ABK, ღმერთმან F. 6 და — BFK. 7 სახარებისაჲ A, სახარებისაგან BFK. 8 თავისა BFK. 9 თქა F. 10 ღედა FK. 11 იზრდებოდა A, ზარდებოდა (sic.) K. 12 შენისათა FK. 13 შჳამდე A, შჳამდე BFK. 14 მიწაჲ A, მიწა BFK. 15 მიწადცა A, მიწადლე BFK. 16 მიხვდე ABK, მიხვიდე F. 17 ეკლესიასა K. 18 ნუგეშის-სცემს A. 19 სიტყვსაგან გამოსლვათასა A.

(1) მათე 19,29. (2) ლუკა 14,26. (3) დაბ. 3,19. (4) გამოსლ. 22,28.

გულისკმისყოფისათა,² სიტყვსგებაჲ რიცხუთაგან: „მოთმინე იქმენით და მოილოთ³ ნაყოფთაგან ქუეყანისათა“. (1) **ხოლო უფალი ბრძანებს:** „მოთმინებითა თქუენითა მოიპოვნეთ სულნი თქუენნი“. (2)

თავი ზ. გონებისა მის მიმართ მოწყინებისა გულისსიტყუათა შემწყნარებელისა,⁴ რომელი სურვიელ⁵ არნ (324vB) სოფლისა ამის ამაოებათათჳს და საშუებელნი საწუთროსანი⁶ უყუარდიან, (204vN) სიტყვსგებაჲ მეორისა⁷ რჩულისაგან:⁸ „ისმინე, ის-რამლ!⁹ უფალი ღმერთი შენი უფალი¹⁰ ერთ არს, და შეიყუარო უფალი ღმერთი შენი* ყოვლითა გულითა შენითა და ყოვლითა სულითა შენითა, და ყოვლითა გონებითა შენითა და ყოვლითა ძალითა შენითა, და მოყუასი შენი – ვითარცა თავი თჳსი“. (3)

თავი მ. გულისსიტყვსა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი სულიერთა სიტყუათა წურთად აყენებნ¹¹ მონაზონსა¹² და ეტყვნ,¹³ ვითარმედ: ბერმან მან¹⁴ წმიდამან ათორმეტნი ოდენ იცნო-და ფსალმუნნი და ესრეთ სათნო-ეყო უფალსა, (401vA) სიტყვსგებაჲ¹⁵ მეორისა¹⁶ შჯულისაგან: „და იყვნენ სიტყუანი ესე, რომელ მე¹⁷ გამცნებ შენ დღეს, გონებასა შინა შენსა და სულსა შინა შენსა, და ასწავნე¹⁸ იგი შეილთა შენთა, და იწურთიდე შენ, შჯდე¹⁹ რაჲ სახლსა შენსა და (254vK) ხედოდი რაჲ გზასა შენსა და სასუენებელსა შენსა და აღდგომასა შენსა“. (4)

თავი თ. სულისა მიმართ, რომელი შეიწყნარებნ გულისსიტყუათა მოწყინებისათა, რაჟამს მცირედ კორცნი მოუძღურდიან სნებისაგან, სიტყვსგებაჲ მეორისა¹ შჯულისაგან: „და გან-

* აქ სტრიქონზემოთ ჩამატებულია: „უფალი ერთ არს და შეიყუარო უფალი ღმერთი შენი“ F.

1 სიტყუათა A, ნაყოფთა BF. 2 გულისსხმისყოფისათა BF. 3 მოილით K. 4 შემწყნარებელსა K. 5 სურიელ K. 6 საწუთროსანი F. 7 მეორისა] ბ~ BFK. 8 შჯულისაგან BFK. 9 ი~შლ! ABFK. 10 უფალი – F. 11 ~ აყენებნ წურთად A. 12 მონაზონსა A. 13 იტყვნ A. 14 მან – BFK. 15 სიტყვსგება F. 16 მეორისა] ბ~ BFK. 17 მე – BFK. 18 ასწავნე BFK, ასწავნე A. 19 სშჯდე A.

(1) რიცხ. 13,21. (2) ლუკა 21,19. (3) II შჯ. 6,4-5. ლევიტ. 19,18. შდრ. მათე 19,19; 22,39; მარკ. 12,31; ლუკა 10,27. (4) II შჯ. 6,6-7.

გაშოროს უფალმან ღმერთმან შენგან ყოველი იგი სენი და საღმრთა ბოროტი მეგობრელთაჲ,² რომელი-იგი იხილე, და უწყი, არა მოავლინოს იგი შენ ზედა, არამედ მტერთა შენთა ზედა“.³ (1)

თავი ი. სულისა მის მიმართ,⁴ მოწყინებისაგან თქსთა მიმართ სურვიელისა⁵ და შეშინებულისა ბრძოლათაგან მტერისათა, რომელი ჰგონებნ თუ ძლიერ არს ეშმაკი იგი მოწყინებისაჲ,⁶ სიტყვსებთაჲ⁷ მეორისა⁸ შჯულისაგან:⁹ „ნუ გეშინი პირისაგან მათისა, რამეთუ უფალი ღმერთი შენი შენ თანა არს, დიდი და¹⁰ ძლიერი, და მოსრნეს უფალმან ღმერთმან შენმან ყოველნი მტერნი შენნი (402rA) პირისაგან შენისა“. (2) (222rF)

თავი ია. გულისსიტყვსა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი აყენებნ მონაზონსა¹¹ წურთად სიტყუათა სულიერთა და ეტყვნ, ვითარმედ:¹² უმჯობეს (325rB) არს უფლისა მიერ სწავლად წერილთა, ვიდრელა თავით თქსით წურთითა და კითხვითა¹³ წიგნთათა,¹⁴ სიტყვსებთაჲ¹⁵ ისუ¹⁶ ნავეანისაგან: „და არა განგეშოროს შენ¹⁷ წიგნი ესე ამის შჯულისაჲ¹⁸ პირისაგან შენისა, და იწურთიდე მას დღე და ღამე, რამთა გულისკმა-ჰყო¹⁹ ყოფად ყოველი წერილი. მაშინ წარგემართნენ გზანი შენნი და მაშინ გულისკმა-ჰყო.²⁰ აჰა ესერა, მე გამცნებ შენ“. (3)

თავი იბ. (205rN) ეშმაკისა მისთვის მოწყინებისა, რომელმან ძლიერად შებმა-უყვის სულსა მოღუაწისასა, სიტყუაჲ წიგნისაგან მეფეთათმსა:²¹ „უფალმან უძღურ ყვნის მგლომნი თქსნი;²² უფალი წმიდა არს“. (4)

თავი იგ. სულისა მიმართ განფიცებულისა გულისსიტყუა-

* ტექსტშივე სინგურით მინაწერი: „ქ(რისტე)ე, შ(ეიწყალე) ზქ ბჴ“ (გულისხმება ზაქარია ბანელი) A.

1 მეორის A. 2 მეგობრელთა K. 3 ზედა შენთა ABK, შენთა ზედა F. 4 მართ A. 5 სურვიელისა BFK. 6 მოწყინებისა FK. 7 სიტყვსებთა F. 8 მეორისა J ბ BFK. 9 შჯულისა B, შჯულისა FK. 10 და - F. 11 მონაზონსა A. 12 ვითარმედ - K. 13 კითხუთა K. 14 წიგნთათა F. 15 სიტყვსებთა F. 16 ისო K. 17 შენ - BFK. 18 შჯულისა F, სჯულისა K. 19 გულისხმა-ჰყო BF. 20 გულისხმა-ჰყო BF. 21 მეფეთათა FK. 22 მისნი BFK.

(1) II შჯ. 7,15. (2) II შჯ. 7,21-22. (3) ისუ ნავ. 1,8-9. (4) I მეფ. 2,9.

თაგან მოწყინებისათა, რომელი ვერ ცრემლოვინ¹ ლოცვათა შინა ღამისათა, რომელ-იგი წამალი არს ძლიერი, ესე იგი არს ტირილით (402vA) ვედრებაჲ, რომელი იოტებს ყოველთა უცნებათა² მოწყინებისათა, ვითარცა იქმოდა ნეტარი დავით და გუასწავა, სიტყვსებაჲ ვ ფსალმუნისაგან: „დავშუერი მე სულთქმითა“³ ჩემითა, დავბანე მარადლე ცხედარი ჩემი, ცრემლითა ჩემითა სარეცელი ჩემი დავალტვე“.⁴ (1)

თავი იდ. ვედრებაჲ უფლისა მიმართ გულისსიტყუათათჳს მოწყინებისათა, მაჭირვებელთა ჩუენთა, სიტყვსებაჲ კდ ფსალმუნისაგან: „იხილე სიმაღალთ⁵ ჩემი და ჭირი ჩემი, და შენ მომიტევენ ყოველნი ცოდვანი ჩემნი“. (2)

თავი იე. გულისსი(255rK)ტყუსა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი წარმიკუეთნ⁶ სასოებასა ცხორებისასა, სიტყვსებაჲ კვ ფსალმუნისაგან:⁷ „მრწმენა მე ხილვად კეთილი უფლისაჲ⁸ ქუეყანასა მას ცხოველთასა.⁹ დაუთმე უფალსა; მქნე იყავ და განძლიერდინ¹⁰ გული შენი,¹¹ დაუთმე უფალსა“.¹² (3)

თავი ივ. გულისსიტყუსა მის მიმართ მდრტუნავისა, (325vB) რომელი მოვიდის¹³ მოწყინებისაგან და იკადრის დრტუნვად დიდებისათჳსცა ღმრთისა, სიტყვსებაჲ ლვ ფსალმუნისაგან: „ვაკურთხო უფალი ყოველსა ჟამსა, მარადის ქებაჲ¹⁴ (403rA) მისი პირსა ჩემსა“. (4)

თავი იზ. სულისა მიმართ, რომელი მოწყინებისაგან უსასოებისა გულისსიტყუათა შეიწყნარებნ, და ცხორებაჲ მონაზონებისაჲ¹⁵ ძნიად წარსამართებელად შეერაცხის, სიტყვსებაჲ ლვ ფსალმუნისაგან: „ესევედ უფალსა და ყავ¹⁶ სიტკობებაჲ,¹⁷ დაიმკუდრო ქუეყანაჲ, და დაემწყსო¹ სიმაღიდრესა მისსა“.⁽⁵⁾ (222vF)

1 ცრემლოვინ A. 2 უცნებათა ABK, ოცნებათა B. 3 სულთქმითა A. 4 დავლტვე A. 5 სიმაღალე BFK. 6 წარმიკუეთნ K. 7 ფსალმუნისა F. 8 უფლისა F. 9 ცხოველთა BF, + და BFK. 10 განძლიერდი BF. 11 გული ჩემი BF. 12 მქნე იყავ და განძლიერდინ გული შენი, დაუთმე უფალსა — K. 13 მოვიდინ BK (B გაცხოველებულა). 14 ქება F. 15 მონაზონებისა A, მონაზონებისა F, მონაზონისა K. 16 ყოს A. 17 სიტკობება F.

(1) ფს. 6,7. (2) ფს. 24,18. (3) ფს. 26,13-14. (4) ფს. 33,2. (5) ფს. 36,3.

თავი იმ. სულისა მის² მიმართ, რომელი მოწყინებისაგან* სხუათა ადგილთა დამკვდრებასა იგონებნ, სიტყვსგებაჲ ლე ფსალმუნისაგან:³ „დაუთმე უფალსა, დაიცვენ გზანი მისნი; მან (205vN) აგამაღლოს შენ დამკვდრებად⁴ ქუეყანისა“.⁵ (1)

თავი ით. გონებისა მის⁶ მიმართ, რომელი უმეცარ არნ, ვითარმედ გულისსიტყუანი მოწყინებისანი რაჟამს განმრავლდენ გონებასა შინა, შეამრლუევენ⁷ წესიერებასა მისსა და არა შეუნდობენ ხილვად⁸ ნათელსა მას წმიდასა ჟამსა შინა ლოცვისასა, სიტყუაჲ⁹ ლზ ფსალმუნისაგან: „გული ჩემი შეძრწუნდა, დამიტევა მე ძალმან ჩემმან, და¹⁰ ნათელი თუალთა ჩემთაჲ¹¹ იფიცა არავე¹² იყო ჩემ თანა“.¹³ (2)

თავი კ. (403vA) სულისა მის¹³ მიმართ, რომელსა სწადინ ცნობად თუ ჩუენ თანა-მე მდგომარე იყვნიანა¹⁴ წმიდანი ანგელოზნი, ანუ მცირედ მიგურიდიან და მაშინლა გუებრძოდიან ეშმაკნი, სიტყუაჲ¹⁵ მზ¹⁶ ფსალმუნისაგან: „მოყუარენი ჩემნი და მეგობარნი ჩემნი ჩემ წინაშე მომეახლნეს და¹⁷ დადგეს, და¹⁸ მახლობელნი ჩემნი შორს განდგეს ჩემგან, და მაიძულებდეს¹⁹ მე, რომელნი ეძიებდეს სულსა ჩემსა და რომელნი ეძიებდეს, ძვრსა ჩემსა²⁰ იტყოდეს, ცოდვასა და ზაკუვას²¹ მარადლე ზრახვიდეს“.²² (3)

თავი კა. გულისსიტყვსა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი მოთმინებისაგან სასოებასა წარგუკუენ(326rB)თნ,²² ვითარმედ კერ შემძლებელ არს მოწყალე¹ ყოფად უფლისა ჩუენ ზედა, სიტყვს-

* ამ სიტყვის ადგილზე თეთრი ლაქა დატოვებული K-ში, როგორც ჩანს, დედნის დაზიანების გამო. B ხელნაწერში, რომელიც მის დედნად მიგვაჩნია, მართლაც, ეს სიტყვა სრულიად წაშლილია და ძნელად გასარჩევი ლაქებილა ჩანს.

1 დაემწყო A. 2 მის – F. 3 ფსალმუნისა F, ფსნი BK. 4 დამკვდრებაჲ BK. 5 ქყნისაჲ B. 6 მის – F. 7 შეამრლუენ A. 8 ხედად A, ხილვად BFK. 9 სიტყ-ვსგებაჲ A, სიტყუაჲ BFK. 10 და – A. 11 ჩემთა K. 12 არვე A. 13 მის – A. 14 იყვნიან A. 15 სიტყვსგებაჲ A, სიტყუაჲ BFK. 16 ლზ ABK, მზ F. 17 და – BK. 18 და – A. 19 მაიძულებდეს AK, მაიძულებდეს BF. 20 ჩემ ზედა AB. 21 ზაკუვას F. 22 წარგუკუენ AK, წარგუკუმ(326rB)თნ B, წარგუკუეთ-ლიან F. 23 მოყუარე F.

(1) ფს. 36,34. (2) ფს. 37,11. (3) ფს. 37,12-13.

გებაჲ ლთ ფსალმუნისაგან:² „თმენით დაუთმე უფალსა და³ მომხელა⁴ მე, და ისმინა⁵ ლოცვისა ჩემისაჲ“. (1)

თავი კბ. სულისა მიმართ, რომელი არა მოიქსენებნ ცრემლთა ჟამსა მას⁷ ესევეთართა ბრძოლათასა, არამედ დაივიწყებნ ნეტარსა⁸ დავითს, რომელი⁹ ესრეთ იქმოდა, ვითარცა იტყვს, სიტყუაჲ მა ფსალმუნისაჲ:¹⁰ (404rA) „მექმნეს მე ცრემლნი ჩემნი¹¹ საჭმლად ჩემდა ღლე და ღამე“. (2)

თავი კბ. სულისა მიმართ (255vK) მოწყინებისაგან დაქსნილისა, და მწუხარებითა აღვსებულისა, სიტყუაჲ მბ ფსალმუნისაჲ:¹² „რად მწუხარე ხარ, სულო ჩემო, ანუ რად შემაძრწუნებ მე! ესევდ ღმერთსა, რამეთუ მე აუვარო¹³ მას, მაცხოვარსა პირისა ჩემისასა და ღმერთსა ჩემსა“. (3)

თავი კდ. ვედრებაჲ¹⁴ უფლისა მიმართ, რამათა შეჰრისხნეს ეშმაკსა მას მოწყინებისასა, რომელმან შემაჭირვის ღლე ყოველ თითოსახითა ბრძოლითა, სიტყუაჲ ნე ფსალმუნისაჲ:¹⁵ „მიწყალე მე, ღმერთო, რამეთუ დამთრგუნა მე კაცმან, მარადლე ბრძოლითა მაჭირვეს მე და¹⁶ დამთრგუნეს მე მტერთა ჩემთა¹⁷ მარადლე“. (4)* (206rN)

თავი კე. უფლისა მიმართ, მირიდებისათჳს მრავალთა¹⁸ მათთჳს¹⁹ გულისსიტყუათა და ბრძოლათა, სიტყუაჲ მე ფსალმუნისაჲ:²⁰ „განვლეთ ჩუენ ცეცხლი და წ(223rF)ყალი, და გამომიყვანენ²¹ ჩუენ განსასუენებელად“. (5)

თავი კვ. გულისსიტყვსა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი

* N-ში ამ ფსალმუნის ტექსტი შეცვლილია მომდევნო თავის ფსალმუნით: „განვლეთ ჩუენ ცეცხლი და წყალი, და გამომიყვანენ ჩუენ განსასუენებელად“ (იგივე ფსალმუნი გაუმოკრება მწერალს კე თავშიც).

1 მოყუარე F. 2 ფსალმონისაგან A, ფს^{ნი}ის F, ფს^{ნი}ი K. 3 და – ABK. 4 მომხელენ K. 5 ისმინე K. 6 ჩემისა FK. 7 მას – BFK. 8 ნეტარსა BFK. 9 რომელ F. 10 ფსალმონისაჲ A, ფსალმუნისა FK. 11 ჩემნი – BFK. 12 ფსალმუნისაგან F, ფსალმუნისა K. 13 აუარო A, აუვარო BFK. 14 ვედრება F. 15 ფსალმუნისაგან BFK. 16 და – A. 17 ჩემთა – BFK. 18 მრავალ A. 19 მათ A. 20 ფსალმუნისა AK. 21 გამოგყვანენ B.

(1) ფს. 39,2. (2) ფს. 41,4. (3) ფს. 41,6. (4) ფს. 55,2-3. (5) ფს. 65,12.

ცუნდრუკებნ და მეტყუნ: იგი ვინმე ძმა¹ შენი ანუ ნათესავი იმას (404vA) ვისმე თანა არს, გინა² მთავარსა გინა მღღელთმოძღუარსა, და პატიოსან არს და შუებულ, და³ შენ – შეურაცხ და პურისმთხოველ,⁴ სიტყვსგებაჲ ოზ ფსალმუნისაგან:⁵ „ხოლო ჩემდა მიახლებაჲ ღმრთისა⁶ კეთილ არს, ღადებად უფლისა მიმართ სასოებაჲ ჩემი“. (1)

თავი კზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი მაწუენ სტუმრად მისლვასა სხვსა მიმართ ძმისა, რამათა ნუგეშინის-მეცეს მისგან, სიტყვსგებაჲ ოზ ფსალმუნისაგან: „წარიწირა ნუგეშინისცემა⁷ სულმან ჩემმან. მოვიქსენე ღმერთი⁸ და (326vB) ვიხარე; ვზრუნევდ და მოაკლდა სულსა ჩემსა“. (2)

თავი კზ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ მოწყინებისათა, რომელნი გრძელთა ჟამთა ცხოვრებისა ჩუენისათა და ჭირვეულთა გუაუწყებდიან, სიტყვსგებაჲ⁹ რზ ფსალმუნისაგან: „კაცისანი ვითარცა თივა არიან ღლენი მისნი, და ვითარცა ყუავილი ველისაჲ,¹⁰ ეგრეთ¹¹ ყუავინ“. (3)

თავი კთ. გულისსიტყვსა მის მიმართ მოწყინებისა, რომელი მაწუენ სხვსა სენაკისა ძიებად,¹³ რამეთუ ესე არა კეთილ არს, არამედ მრავლითა მიზეზითა* სავსე, სიტყუაჲ¹⁴ რლა ფსალ-

* მიზეზი – ‘ნაკლოვანება’. ილ. აბულაძის მიერ მოხმობილი მაგალითებით ამ სიტყვის მნიშვნელობაა ზან ‘ბრალი’ (დანაშაული), ზან ‘საბაბი’ (იხ.: ი. აბულაძე, ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბ., 1973, 243. ‘მიზეზის’ ანტონიმი – ‘უმიზეზო’ – ლექსიკოგრაფის დადასტურებული აქვს ‘უბრალის’ (ანუ ‘უდანაშაულოს’) მნიშვნელობით: „არა დათხოვის სისხლი უმიზეზოჲ ქუეყანასა შინა შესსა“ (II შჯ. 19, 10 G). წინამდებარე ტექსტის მიხედვით, ეფთვიმეს ლექსიკაში ‘უმიზეზოს’ – ‘უნაკლოს’ მნიშვნელობაც უნდა ჩქონოდა. სწორედ ‘უნაკლოს’ მნიშვნელობითაა ეს სიტყვა დღემდე შენახული იმერულ დიალექტში. იხ. აგრეთვე: „გაჩნდნენ ორხიდეები ყოვლად უმიზეზონი“ (გ. ტაბიძე, „დგება თეთრი დღეები“). ‘უმიზეზოს’, ‘უნაკლოს’ მნიშვნელობით, არაერთგზის ვხვდებით დავით კლდიაშვილის შემოქმედებაშიც და ა. შ.).

1 ძმა K. 2 გინა – ABK. 3 ხოლო A, და F. 4 პურისმთხოველ ABFK. 5 ფსალმუნისაჲ B, ფსალმუნისა FK. 6 ღმ B, ღმისა AFK. 7 ნუგეშინისცემა K. 8 ღმერთი ABK, უფალი F. 9 სიტყვსგება F. 10 ველისა FK. 11 ვერე A. 12 ყუავინ ABK, ყუავის F. 13 ძებნად A. 14 სიტყს A.

(1) ფს. 72, 28. (2) ფს. 76, 3-4. (3) ფს. 102, 15.

მუნისაგან: (405rA) „ესე არს განსასუენებელი ჩემი, ამას დავეძკადრო, რამეთუ მთნავს ესე“. (1)

თავი ლ. უფლისა მიმართ ლოცვაჲ¹ გულისსიტყუათათჳს მოწყინებისათა, რომელთა მოიცვიან გონებაჲ² ჩუენი და გუაჭირვებდიან,³ სიტყუაჲ რმბ⁴ ფსალმუნისაჲ:⁵ „დევნა მტერმან სული ჩემი და⁶ დაძღაბლა ქუეყანასა ზედა ცხორებაჲ ჩემი, დამსუა მე ბნელსა შინა,⁷ ვითარცა მკუდარი საუკუნოჲ.⁸ (206vN) მოეწყინა ჩემ თანა სულსა ჩემსა“. (2)

თავი ლა. გულისსიტყჳს მის მიმართ⁹ მოწყინებისა, (256rK) რომელმან დაგდებად სცის მონაზონსა¹⁰ კელთსაქმარი და კედელსა მიაყრდნის ძილად, სიტყჳსგებაჲ¹¹ იგავთაგან: ვიდრემდე¹² ქუემდებარე¹³ ხარ, მ მცონარო, ანუ ოდეს ძილისაგან განილჳძო. მცირედ შჳდი, მცირედ გრულოდის,¹⁴ მცირედლა და დაისხნი კელნი მკერდსა ზედა, მაშინ მოიწიოს შენ ზედა ვითარცა მოგზაური, სიგლახაკი,¹⁵ და ნაკლულევანებაჲ, ვითარცა კეთილი მსრობოლი“. (3)

თავი ლბ. გულისსიტყჳს მის მიმართ, რომელი არა წადიერ არნ შრომათა მიმართ მოღუაწებისათა, სიტყჳსგებაჲ¹⁶ იგავთაგან: „პირი კაცისა გულისხმისმყოფელისაჲ¹⁷ — ბრძენ, (405vA) ხოლო თუალნი¹⁸ უგუნურთანი — კიდეთა ქუეყანისათა“. (4) (223vF)

თავი ლგ. გულისსიტყჳს მის¹⁹ მიმართ მოწყინებისა, რომელი აბრალენ²⁰ ძმათა, ვითარმედ არა აქჳს (327rB) სიყუარული და არცა ნუგეშინის-სცემენ²⁰ ძმათა დამაშურალთა, სიტყჳსგებაჲ²¹ იგავთაგან: „მიზეზსა ეძიებენ²² კაცი, რომელსა ეგულვებინ²³ განშორებაჲ მეგობართაგან თჳსთა, ხოლო ყოველსა ჟამსა საყუედრელ იყოს იგი“. (5)

1 ლოცვაჲ — FK. 2 გონება F. 3 გუაჭირვებდიან A. 4 რმა A, რმბ FK. 5 ფსალმუნისა FK. 6 და — A. 7 ბნელსა + შინა F. 8 საუკუნო K. 9 მართ A. 10 მონაზონსა A. 11 სიტყჳსგება F. 12 ედე BFK. 13 ქუემდებარე K. 14 გრულოდის A, გრულის BFK. 15 სიგლახაკე BFK. 16 სიტყჳსგება F. 17 გულისხმისმყოფელისა B, გულისხმისმყოფელისა FK. 18 თუალ F. 19 მის — FK (B-ში გვიანა ჩამატებული). 20 აბრალენ A. 20 ნუგეშინის-სცემს A, ნუგეშინისცემენ F, ნუგეშინის-სცემენ BK. 21 სიტყჳსგება F. 22 ეძიებს B. 23 ეგულვებინ BFK, ენებინ A.

(1) ფს. 131,14. (2) ფს. 142,3-4. (3) იგავ. 6,9-11. (4) იგავ. 17,24. (5) იგავ. 18,1.

თავი ლდ. სულისა მიმართ შეჭირებულისა გულისსიტყუათაგან მოწყინებისათა, სიტყუა იობისი:¹ „ნეტარ არს კაცი, რომელსა ამხილა² უფალმან. სწავლასა ყოვლისა-მყარობელისასა ნუ განეშორები, რამეთუ მან აღმის³ და მერმე⁴ კუალად მოაგის; დასცა და ქელთა მისთა განკურნეს. ექუსგზის ბოროტისაგან გიქსნეს შენ, და მეშუდესა მას⁵ არა შეგეხოს⁶ შენ ბოროტი“. (1)

თავი ლე. გულისსიტყუათა მიმართ მოწყინებისათა, რომელნი მოგუაგონებდიან ჩუენ სიბერესა გრძელსა⁷ და სიგლახაკესა უღონოსა,⁸ და სნებათა ფიცხელთა, სიტყვსგება⁹ იობისგან: „ჰკითხე-ლა¹⁰ ნათესავ(406rA)სა მას პირველსა და გამოიძიე ნათესავითი-ნათესავად მამათა¹¹, რამეთუ საწუთრონი ვართ და არა ვიცით, რამეთუ აჩრდილ არს ცხორებამ ჩუენი ქუეყანასა ზედა“. (2)

თავი ლვ. გულისსიტყუათა მათ¹² მიმართ მოწყინებისათა, რომელნი მეტყუედ სხუათა ადგილთა წარსლვად და მუნ შენებად სენაკისა, სადა-იგი გასარომელი ადგილად იპოების,¹³ (207rN) და ნუგეშინისცემა ფრიადი არს მამათა¹⁴, სიტყვსგება¹⁵ იობისგან: „ანუ არა მცირედ არს ჟამი ცხორებისა ჩემისა¹⁶? მაცადე მე და¹⁷ განვისუენო მცირედ, ვიდრე მოსლვად¹⁸ ჩემდა, ვინა¹⁹ არღარა მოქცევად²⁰ ვარ“. (3)

თავი ლზ. სულისა მიმართ შეჭირებულისა, რომელი ჰგონებ, ვითარმედ არა სადმე ხედავს (256vK) უფალი ჭირთა ამათ და ურვათა მოწყინებისათა, სიტყვსგება²¹ იობისგან: „ნუ იტყვ, ვითარმედ: არა იყოს მოხედვამ კაცისა²² და მოხედვამ მისი

1 იობისგან A, იობისი FK. 2 ამხილა A, ამხილოს BFK. 3 ამხილის AB FK. ვასწორებთ ოშკური ბიბლიიდან: „აღმის“. 4 მერმე – A. 5 მას – A. 6 შეგეხოს A, შეგირაცხოს BFK. 7 გრძელსა – (თეთრი ლაქა, დაზიანებული დედნის მიზეზით გამოტოვებული სიტყვისათვის) K. B-შიც მოგვიანებითა ჩამატებული სტრიქონზემოთ. 8 უღუნოსა B. 9 სიტყვსგება F. 10 ჰკითხე BFK. 11 მამათა A, მამამ BFK. 12 მათ – BFK. 13 იპოების A, იპოების BFK. 14 მამათა FK. 15 სიტყვსგება F. 16 ჩემისა FK. 17 და – A. 18 მოსლვად AK. 19 ვინა¹⁹ A, ვინამ BFK. 20 მოსლვად A, მოქცევად F. 21 სიტყვსგება F. 22 კაცისა K.

(1) იობ. 5,17-19. (2) იობ. 8,8-9. (3) იობ. 10,20-21.

უფლისა მიერ. და იყოს შემწე შენდა¹ ყოვლისა-მყრობელი მტერთაგან (327vB) შენთა, და მაშინ განცხადებულებაჲ² ჰპოვო³ წინაშე უფლისა, და აღიხილნე თუალნი შენნი (406vA) ზეცად⁴ მზიარულებით, ილოცვიდე⁵ რაჲ შენ მისა მიმართ“. (1)

თავი ლმ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ მოწყინებისათა, რომელნი ჰნატრიდიან მათ, რომელნი სოფელსა⁶ შინა იქცევიან, სიტყვსგებაჲ⁷ წინამსწარმეტყუელებისაგან მიქეამსა:⁸ „რამეთუ ყოველნი იგი ერნი ვიდოდინ კაცად-კაციდი გზასა თუსსა, ხოლო ჩუენ ვიდოდით სახელითა უფლისაჲთა⁹ უკუნისამდე და მერმეცა“. (2)

თავი ლთ. (224rF) სულისა მიმართ მოწყინებულისა სნებათათჳს და უძლურებათა გუამისათა, სიტყვსგებაჲ¹⁰ წინამსწარმეტყუელებისაგან მიქეამსა:¹¹ „შერისხვაჲ¹² უფლისაჲ¹³ თავს-ვიდვა, რამეთუ შევსცოდე მას, ვიდრემდის განამართლოს საშჯელი ჩემი და ყოს განკითხვაჲ¹⁴ ჩემი და გამომიყვანოს მე ნათლად, და ვიხილო სიმართლმ¹⁵ მისი“. (3)

თავი მ. სულისა მიმართ დამძიმებულისა გულისსიტყუათაგან მოწყინებისათა, რომელი განიზრახავნ სივლტოლად აღგილისა მისგან, სიტყვსგებაჲ წინამსწარმეტყუელებისაგან ესაიამსა:¹⁶ „ჰა ესერა ჰრცხუენოდის და კდებულ იყვნენ ყოველნი მტერნი შენნი, და ვითარცა არა-(407rA)ყოფილნი იქმნენ¹⁷ და წარწყმდენ ყოველნი მოსაჯულნი შენნი. ებიებდე მათ და არა ჰპოვნე, რომელთა-იგი შეურაცხ-გყვეს შენ, რამეთუ იყვნენ, ვითარცა არარანი, და არა იყვნენ მბრძოლნი იგი შენნი, რამეთუ მე ვარ უფალი ღმერთი შენი“. (4)

1 შენდა ABK, ჩუენდა F. 2 განცხადებულება F. 3 ჰპოო A, ჰპოვო BFK. 4 ზეცას A, ზეცად BFK. 5 ილოცვიდე K. 6 სოფელს BK. 7 სიტყვსგება F. 8 წინამსწარმეტყუელებისაგან მიქეამსა A, წინამსწარმეტყუელისა მიქეამსი F, წყწყლისა მიქეამსგან BK. 9 ოწისათა F. 10 სიტყვსგება F. 11 წყწყლისა მიქეამსგან B, წინამსწარმეტყუელისა მიქეამსგან FK. 12 შერისხვა K. 13 უფლისა F. 14 განკითხვა FK. 15 სიმართლე ABFK. 16 წინამსწარმეტყუელისა ესაიამსგან (ესაიასგან B, ესაიასგან F) BFK. 17 იქმნენ A.

(1) ობ. 34,9; 22,25-27. (2) მიქ. 4,5. (3) მიქ. 7,9. (4) ეს. 41,11-13.

თავი მა. სულისა მიმართ შეჭირვებულისა მრავალთა მათგან ბრძოლათა ეშმაკისათა, სიტყუაჲ ესაია¹ წინამწარმეტყუელისაჲ:² „უფალი მსაჯულ ჩუენდა, უფალი მთავარ ჩუენდა,³ უფალი მეუფე ჩუენდა, უფალი სასო ჩუენდა, უფალი მაცხოვარ ჩუენდა, და მან თავადმან მიქსნეს⁴ ჩუენ“. (1) (207vN)

თავი მბ. ვედრებაჲ უფლისა⁵ მიმართ გულისსიტყუათათვის მოწყინებისათა, რომელნი მოთმინებასა ჩუენსა შეარყევდიან, და თვსთა მიმართ ჩუენთა მისლვად გუაიბულებდიან, სიტყუაჲ იერემია (328rB) წინამწარმეტყუელისაჲ:⁶ „უფალო, ყავ ჩუენ თანა წყალობაჲ⁷ სახელისა შენისათვის, რამეთუ მრავალ არიან ცოდვანი ჩუენნი წინაშე შენსა, რამეთუ შენ⁸ შეგცოდეთ. თმენაო ისრაელისაო,⁹ უფალო, გვქსნენ ჩუენ ჟამსა ჭირისასა“. (2)

თავი მგ. სულისა მიმართ გულისსიტყუათაგან მოწყინებისათა შეიწრებულისა, რომელსა (407vA) მოუკლებინ სურვილი (257rK) პირველთა საქმეთაჲ,¹⁰ სიტყვსებებაჲ¹¹ წინამწარმეტყუელებსაგან¹² იერემიასა: „ესრეთ თქუა უფალმან: ნუ დასცხრების კმაჲ შენი ტირილისაგან¹³ და თუაღნი შენნი ცრემლთაგან, რამეთუ არს სასყიდელ¹⁴ შენთა საქმეთა, – თქუა უფალმან, – და მოიქცენ ქუეყანიტ მტერთაჲთ,¹⁵ და იყოს სასოებაჲ აღსასრულსა შენსა, – თქუა უფალმან“. (3)

თავი მდ. გულისსიტყუათა მიმართ მოწყინებისათა, რომელნი ძნელ და საჭირო¹⁶ გვჩუენებდიან¹⁷ მონაზონებისა¹⁸ ცხორებასა, სიტყვსებებაჲ¹⁹ გოდებათაგან იერემიასთა:²⁰ * „სახიერ არს უფალი, რომელთა დაუთმონ მას, და სულმან, რომელმან მოიძიოს იგი,²¹ კეთილ არს დათმენაჲ და სასოებაჲ მაცხოვარებასა უფლისასა“. (4)

* აქ წყდება J ხელნაწერის ტექსტი (გვ. 380-ზე).

1 ესაია B. 2 წწყლის F. 3 ჩუენდა † და B. 4 მიქსნეს BK. 5 ოისა B. 6 წწყლისა FK. 7 ~ წყალობაჲ ჩუენ თანა A. 8 შენ – A. 9 იმლისო A, იმლისაო BFK. 10 საქმეთა FK. 11 სიტყვსებება F. 12 წინამწარმეტყუელისაგან FK. 13 ტილისაგან B. 14 სასყიდელ ABK, სასყიდელი F. 15 მტერთაჲ A. მტერთაჲთა BFK. 16 საჭიროდ A. 17 გვჩუენებნ KJ. 18 მონაზონებისა A. 19 სიტყვსებება FJ. 20 იერემიასთა FJ, იერემიათა BK. 21 იგი – A. 22 უფლისა F.

(1) ეს. 33,22. (2) იერ. 14,7-8. (3) იერ. 31,16-17. (4) გოდ. იერ. 3,25-26.

თავი მე. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი იტყვნ, ვითარმედ შესაძლებელ არს თუნიერ მოღუაწებისაჲცა მოგებაჲ კეთილისა მოქალაქობისაჲ,¹ (224vF) სიტყუსგებაჲ² გოდებათაგან იერემიამსთა:³ კეთილ არს კაცისა, რაჟამს აღილოს უღელი მისი სიჭაბუკითგან თუსით,⁴ და (408rA) დაჯდეს მარტოჲ და დადუმნეს, რამეთუ აღილო თავით თუსით, მისცეს მიწასა პირი თუსი, თმენით მიუპყრას მცემელსა ღაწუ თუსი, და აღივსოს ყუედრებითა, რამეთუ არა უკუნისამდე განიშოროს უფალმან“. (1)

თავი მე. ვედრებაჲ⁵ უფლისაჲ⁶ გულისსიტყუათათუს მოწყინებისათა, განძლიერებულთა ჩუენ ზედა, სიტყუაჲ დანიელისგან გალობაჲ⁷ სამთა ყრმათაჲ:⁸ „ნუ მიმცემ ჩუენ სრულიად სახელისა შენისათუს, და ნუ განაქარვებ აღთქემასა შენსა და ნუ განმაშორებ წყალობასა შენსა ჩუენგან“⁹ აბრაჰამისთუს, სა(328vB)-ყუარელისა შენისა, და ისაკისთუს, მონისა შენისა, და ისრაელისთუს, წმიდისა შენისა“. (2)

თავი მზ. (208rN) გულისსიტყუათა მიმართ მოწყინებისათა, რომელნი ჭირვეულისა ცხორებისათუს მოგუკლიან, სიტყუსგებაჲ¹⁰ ებისტოლეთაგან პავლე მოციქულისათა პრომაელთა მიმართ: „ჭირსა დაუთმობდით, ლოცვასა განკრძალულ იყვენით“. (3)

თავი მშ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ, რომელნი მოწყინებ(408vA)ბისაგან დრტუნვად მოგუყვანებდიან, სიტყუსგებაჲ¹¹ ებისტოლეთაგან პავლე მოციქულისა კორინთელთა მიმართ:¹² „ნუ სდრტუნავთ, ვითარცა-იგი მათგანნი ვინმე დრტუნვიდეს და წარწყმდეს მომსრველისა მისგან“. (4)

თავი მთ. სულისა მიმართ, რომელი გულისსიტყუათაგან¹³ მოწყინებისათა შეურევებულ არნ¹⁴ ჭირვეულისა მისთუს ცხორე-

1 მოღუაწებისა A, მოქალაქობისა K. 2 სიტყუსგება F. 3 იერემიამთა B, იერემიათა K. 4 თუსით A, მისით BFK. 5 ვედრება F. 6 ოისა F. 7 გალობა F. 8 ყრმათა K. 9 ჩნგ A, ჩეგან BFK. 10 სიტყუსგება F. 11 სიტყუსგება F. 12 ~ კორინთელთა მიმართ ებისტოლისაგან პავლესისა BFK. 13 გლისიტყ-მთაგ F. 14 არნ A, არს BFK.

(1) გოდ. იერ. 3,27-31. (2) დან. 3,34-35. (3) რომ. 12,12. (4) I კორ. 10,10.

ბისა მისისა, და არა მოიქსენებნ ჭირთა მათ¹ და ტანჯვათა, რომელთა მოითმენდეს წმიდანი მოციქულნი,² სიტყვსგებაჲ³ ებისტოლეთაგან პავლე მოციქულისათა კორინთელთა მიმართ:⁴ „შრომითა უმეტეს, ტანჯვითა უმეტეს, პყრობილობითა⁵ გარდარეულად, სიკუდილთა (257vK) შინა მრავალგზის. პურიათაგან ზუთგზის ორმოცსა⁶ ერთი მოკლებული⁷ ცემაჲ⁸ მოვიღე, სამგზის კუერთხითა ვიეც, ერთგზის ქვითა⁹ განვიტყნე, სამგზის ნავი დამექცა, ლამშ¹⁰ და ღლშ¹¹ უფსკრულთა შინა დავყავ. გზისა სლვანი მრავალგზის, ჭირნი მდინარეთანი,¹² ჭირნი ავაზაკეთანი, (409rA) ჭირნი ნათესავთაგან, ჭირნი წარმართთაგან, ჭირნი ქალაქთა შინა, ჭირნი უდაბნოთა ზედა, ჭირნი ზღუათა შინა, ჭირნი ძმათა მტყუვართაგან, შრომითა და რუდუნებითა, მღუძარებითა მრავალგზის, შიმშილითა და წყურილითა, მარხვითა მრავალგზის, ყინულობითა და შიშულობითა,¹³ გარეშე მისა, რომელი მოიწვევის (225rF) ჩუენ ზედა დლითი-დღე“. (1)

თავი ნ. გულისსიტყუათა მიმართ მოწყი(329rB)ნებისათა, რომელნი უმაღლოებასა¹⁴ მოგველენდიან მამათა მიმართ და ძმათა სულიერთა, სიტყვსგებაჲ ეფესელთა ებისტოლისაგან პავლე მოციქულისა:¹⁵ „ჰმადლობდით ყოველთათჳს სახელითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტშისთა¹⁶ ღმერთსა და მამასა; დაეპორჩილენით ურთიერთას შიშითა ღმრთისაჲთა“. (2)

თავი ნა. სულისა მიმართ, რომელი უმეტარ არნ, ვითარმედ ვნებაჲცა¹⁸ და ჭირი ქრისტშისთჳს¹⁹ ერთი არს სულიერთა მადლთაგან, ებისტოლისაგან პავლესა²⁰ ფილიპელთა²¹ მიმართ: *

* აქვე სათაურთან სინგურითვე ერთვის მინაწერი: „ქ(რისტ)ე, შ(ეიწყალ)ე ზ(ა)ქ(არია) ბ(ან)(ელი) სუნგ(ელოზი)“ A.

1 მათ — F. 2 მოწამენი A, მოციქულნი BFK. 3 სიტყვსგება F. 4 ~ კორინთელთა მიმართ პავლეს ებისტოლისაგან BFK. 5 პყრობილობითა ABFK. 6 ურმოცსა A. 7 მოკლებულ AF, მოკლებული BK. 8 ცემა F. 9 ქთა F. 10 ლამშ A, ღამე BFK. 11 ღლშ A, დღე BFK. 12 მდინარეთანი A (კარნახის შეცდ.). 13 შიმშილობითა A, შიმშულობითა BFK. 14 უმაღლობასა A (ჯერ დაუწერია „მაღლობას“, შემდეგ წინ ჩაუმატებია „უ“). 15 პავლე მოციქულისა — BFK. 16 ქესითა ABFK. 17 ღწისათა F. 18 ვნებაცა F. 19 ქესთჳს AFK, ქშსთჳს B. 20 პავლესსა A, პავლესა ABK. 21 ფილიპელთა A. (1) II კორ. 11,23-28. (2) ეფეს. 5,20-21.

„რამეთუ¹ თქვენ მიგემადლა ქრისტმსთჳს² (208vN) არა ზოლო მისა მიმართ სარწმუნოებაჲ, არამედ მისთჳს (409vA) ენებაჲ-ცა“. (1)

თავი ნბ. გულისსიტყუათა მიმართ მოწყინებისაგან შერყეულთა, რომელნი გუაწუევდიან დატევებად³ გზასა მას წმიდასა და ადგილსა მას ცხოვრებისასა, სიტყვსგებაჲ⁴ ებრაელთა მიმართ ებისტოლისაგან პავლე მოციქულისა:⁵ „რამეთუ მოთმინებაჲ⁶ გიქმს თქვენ, რაჲთა ნებაჲ⁷ ღმრთისაჲ⁸ ჰყოთ, და მოილოთ თქვენ⁹ აღნათქუემი¹⁰ იგი, მცირედლა, წუთ-ერთ, მომავალი იგი მოვიდეს და არა ყოვნოს, ზოლო მართალი იგი სარწმუნოებითა¹¹ ცხონდეს“. (2)

თავი ნგ. სულისა მიმართ მოწყინებისაგან უსასოებად მიმავალისა, სიტყვსგებაჲ¹³ ებრაელთა მიმართ ებისტოლისაგან პავლესა:¹⁴ „არს სარწმუნოებაჲ მოსავთა მათ¹⁵ ძალ, საქმეთა მამხილებელ არახილულთა“. (3)

თავი ნდ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი სურვილად¹⁶ მაიძულებს ქალაქისა ჩუენისა,¹⁷ და მუნ მყოფთა თჳსთა და მეგობართა¹⁸ ჩუენთა,¹⁹ სიტყვსგებაჲ მისვე ებისტოლისაგან:²⁰ „რამეთუ არა გუატჳს ჩუენ აქა საყოფლად (410rA) ქალაქი, არამედ მერმესა მას კეძიებთ, საუკუნესა“. (4)

თავი ნე. მისვე პირისათჳს,²¹ სიტყუაჲ ებრაელთა მიმართ ებისტოლისაგან პავლე²² მოციქულისა:²³ „სარწმუნოებით მოს(329vB)წყდეს ესე ყოველნი და არლა²⁴ მოელო მათ აღ-

1 რამეთუ – A. 2 ქმსთჳს ABKN, ქმსთჳს F. 3 დატევებად – A. 4 სიტყვსგება F. 5 პავლე მოციქულისა A, პავლესა BFK. 6 მოთმინება A, მოთმინება F, მოთმინებაჲ BK. 7 ნება F. 8 ღმრთისა A. 9 თქვენ – BFK. 10 აღნათქუემი BFK. 11 სარწმუნოებითა AB, სარწმუნოებით FK. 12 ცხონდეს AK, ცხონდეს BF. 13 სიტყვსგება F. 14 პავლესა AFK. 15 მისთა BKF, მათ A. 16 სურვილად A, სურვილად BFK. 17 ჩუენისა FK, ჩემისა A. 18 მეგობართა B. 19 ჩუენთა BFK, ჩემთა A. 20 ებისტოლისაგან B, მისვე ებისტოლისაგან BFK] ებისტოლეთაგან პავლესთა ებრაელთა მიმართ A. 21 პირისათჳს + სიტყუაჲ A. 22 პავლმ B. 23 მოციქულისა A. 24 არლა A, არა BFK.

(1) ფილ. 1,29. (2) ებრ. 10,36-37. შდრ. ამაჲკ. 2,3-4. (3) ებრ. 11,1. (4) ებრ. 13,14.

ნათქუემი¹ იგი, არამედ შორით იხილეს იგი და მოიკითხეს, (258-rK) და აღიარეს, რამეთუ სტუმარ და წარმავალ არიან იგინი² ქუეყანასა ზედა, რამეთუ რომელნი ამას იტყუელ, გამოაჩინებენ, რამეთუ სასუფეველსა ეძიებენ,³ და თუმცა მას მოიკსენებდეს, ვინაჲ-იგი⁴ გამოვიდეს, აქუნდა-მცა ჟამი მუნვე მიტყვეისაჲ,⁵ ხოლო აწ უმჯობესსა მას გული⁶ ეტყჳს, ესე იგი არს ზეცისაჲ“. (1)

თავი ნვ. სულისა მიმართ მოწყინებისაგან დაღონებულისა, რომელი იგონებნ, ნუკუე მე ოდენ მიტყულ ვარ (225vF) საწურთელად ეშმაკთა, სიტყვსგებაჲ⁷ ებრაელთა მიმართ ებისტოლისაგან ჰაულესა:⁸ „და სხუანი ტანჯვითა და გუემითა განიცადნეს, მერმე კუალად ბორკილებითა და საპყრობილებითა, განიტყნნეს, განიხერ(410vA)ხნეს, განიცადნეს, სიკუდილითა მახულისაჲთა⁹ მოსწყდეს, იტყეოდეს ზაღენებითა და თხისტყავებითა, ნაკლულევანნი, ჭირვეულნი, ძვრხილულნი, რომელთა ღირსე არა იყო სოფელი ესე, უდაბნოთა ზედა შეცთომილნი, მათა და ქუაბთა და კურელთა ქუეყანისათა“. (2) (209rN)

თავი ნზ. გულისსიტყუათა მათ¹⁰ მიმართ მოწყინებისათა, რომელნი განგუაფიცხებდიან სულიერთა მამათა ჩუენთა მიმართ, ვითარმედ ძნელ არიან და არცა ერთი რაჲ¹¹ ნუგეშინისცემაჲ¹² გუაქუს მათგან, სიტყვსგებაჲ¹³ მისვე ებისტოლისაგან: * „და-ემორჩილენით წინამძღუართა თქუენტა და ერჩლით მათ, რამეთუ იგინი იღჳძებენ¹⁴ სულთა თქუენტათჳს, ვითარცა-იგი სიტყუაჲ მისცენ, რაჲთა სიხარულით ამას ჰყოფდენ, და არა სულთ-ითქუმიდენ,¹⁵ რამეთუ არა ადვილ არს ესე თქუენდა“. (3)

თავი ნწ. რაჲთა ფრთხილ და განკრძალულ ვიყვნეთ ბრძოლათა მიმართ მტერისათა, სწავლაჲ¹⁶ კათოლიკეთაგან პეტრესთა: (330rB) „განიფრთხვეთ, მღჳდარე იყვნით, რამეთუ მოსა-

* სათაურს სინგურიტვე ერთვის მინაწერი: „ლოცვა ყავთ“ A.

1 აღნათქუამი K. 2 იგი BFK. 3 ეძიებელ AB. 4 ვინა-იგი K. 5 მიტყვეისა FK. 6 გ'ლ B. 7 სიტყვსგება F. 8 ჰაულეს BFK. 9 მახულისათა FK. 10 მათ - ABK. 11 ერთი რაჲ] ერთისა K. 12 ნუგეშინისცემა FK. 13 სიტყვსგება F. 14 იღჳძებენ A. 15 სულ-ითქუმიდენ B. 16 სწავლა K.

(1) ებრ. 11,13-16. (2) ებრ. 11,36-38. (3) ებრ. 13,17.

(411rA)ჯული თქუენი ეშმაკი ვითარცა ღოძი მყვრალი მიმოვალს და ებიებს, ვინცა¹ შთანთქა, რომელსა წინა-აღუდეგით მტკიცედ სარწმუნოებითა“. (1)

თავი ნთ. სულისა მიმართ შეწუხებულისა მრავალთა ჟამთა ბრძოლისათჳს მოწყინებისა, რომელი-იგი მარადის შეაშვოთებნ წესიერებასა მისსა, სიტყუაჲ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „ყოველივე სიხარულად შეპრაცხეთ, ძმანო ჩემნო, რაჟამს განსაცდელთა შესცუვეთ პირად-პირადთა, უწყოდეთ, რამეთუ გამოცდილებამან სარწმუნოებისამან შექმნის მოთმინებაჲ, ხოლო მოთმინებასა მას საქმე² სრული აქუნდინ, რაჲთა იყვნეთ სრულ და ყოვლად ცოცხალ და არარაჲთ ნაკლულევან“. (2)

თავი მ. გონებისა მიმართ, რომელი გულისსიტყუათაგან მოწყინებისათა ყოვლადვე გამოიცადებინ,³ და ოდესმე გულისწყრომისაგან იღვენებინ ადგილით თჳსით, და ოდესმე⁴ გულისთქუმისაგან იძულებინ⁵ სხუათა ადგილთა (258vK) წარსლევად, ანუთუ თჳსთა მიმართ მისლევად სოფელს მყოფთა, სა(226rF)და-იგი მრავალნი განსაცდელნი შემთ(411vA)ხუეულ იყვნინან, სიტყუაჲ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „ნეტარ არს კაცისა მის, რომელმან დაუთმოს განსაცდელსა, რამეთუ გამოცდილ იქმნის და მოიღის გვრგვინი ღიდებისაჲ,⁶ რომელ აღუთქუა ღმერთმან მოყუარეთა თჳსთა, რამეთუ მისი არს ღიდებაჲ უკუნიით-უკუნისამდე, ამენ“. (3)

კურთხეულ არს ღმერთი, რომელი მომცემს ჩუენ ძლევასა გულისსიტყუათა⁷ მიმართ მოწყინებისათა, რამეთუ მისა ჰშუენის⁸ ყოველივე ღიდებაჲ, პატივი და თაყუანისცემაჲ, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, აწ და მარადის და უკუნიით-უკუნისამდე, ამენ.* (330vB, 209vN)

* მინაწერი ტექსტშივე: „ქრისტე, (ქმ B) შეიწყალე პავლე, აწ“ BK.

1 ვინ-იგი F. 2 საქმე A. 3 გამოიცადების K. 4 გულისწყრომისაგან იღვენებინ ადგილით თჳსით, და ოდესმე – K. 5 იძულებინ ABFK. 6 ღიდებისა FK. 7 გულისიტყუათა K. 8 შუენის A.

(1) I პეტ. 5,8. (2) იაკ. 1,2-4. (3) იაკ. 1,12.

საკითხავი¹ ზ,² ცუდად-მზუაობრობისათჳს³

XV

1. ცუდად-მზუაობრობაჲ ვნებაჲ⁴ არს უგუნური, და ყოველსა თანა საქმესა კეთილსა შეეთზნების და არა განეშორების, ვი-ღრემდე⁵ განაქმოს.

2. ტევანი ყურძნისაჲ,⁶ მღებარე⁷ მიწასა ზედა, ადრე დალ-პის. და სათნოებაჲ,⁸ თანა-მყოფი ზუაობისაჲ,⁹ მსწრაფელ წარწ-ყმდების.

3. მონაზონი¹⁰ მზუაობარი მუშაკი არს უმაღლოჲ;¹¹ შრომაჲ¹² თავს-იღვის, და სასყიდელი ვერ მიიღის.

4. ვაშკარანმან¹³ (412rA) განკურეტილმან ვერ დაჰმარხის¹⁴ შთადებული, და ზუაობამან ცუდმან წარწყმიდის¹⁵ სასყიდელი შრომათაჲ.¹⁶

5. მარხვაჲ მზუაობრისაჲ¹⁷ კუამლი არს ცეცხლისაჲ,¹⁸ და მსგავსად მისა ჰაერად განილევის.

6. ვითარცა მტუერი აგავის ქარმან, ეგრეთვე ქველისსაქმე¹⁹ უჩინო ყვის ზუაობამან.

7. ვითარცა სროლაჲ²⁰ ქვისაჲ²¹ ვერ მიიწევის²² ზეცას, ეგრეთვე ლოცვაჲ²³ კაცთმოთნისაჲ²⁴ ვერ აღვალს წინაშე ღმრთისა.

XVI

1. ცუდად-მზუაობრობაჲ კლდე²⁵ არს დაფარული ზღუასა შინა; უკუეთუ ეცეს მას ნავი, შეიშუროს, და ტყრთი დაენტქას.

2. კაცმან გონიერმან დამალის საუნჯე²⁶ თჳსი, და მონაზონ-მან²⁷ ბრძენმან დაფარნის შრომანი თჳსნი.

1 საკითხავი] სწავლა N. 2 ზ - K. 3 ცუდად-მზუაობრობისათჳს + უფალო, გუაქურთხენ! A, გუაქურთხენ, მამაო! F, გუაქურთხენ, უფალო! BK. 4 ვნება A, ვნება FK. 5 ედე FK. 6 ყურძნისა K. 7 მღებარე BGK. 8 სათნოება K. 9 ზუაობისა K. 10 მონაზონი A. 11 უმაღლო K. 12 შრომა K. 13 ვაშკარან F. 14 დაჰმარხის ABK, დაიმარხის F. 15 წარწყმიდის AK, წარწყმიდა F. 16 შრო-მათაჲ A, შრომათა K. 17 მზუაობრისა F. 18 ცეცხლისა FK. 19 ქველისსაქმე A, ქველისსაქმე F, ქველისსაქმე BK. 20 სროლა K. 21 ქვისაჲ AB, ქვსა F, ქვისა K. 22 მიიწევის A, მიწევის BFK. 23 ლოცვა K. 24 კაცთმოთნისა K. 25 კლდეშ A, კლდე FK. 26 საუნჯეშ A, საუჯე B, საუნჯე FK. 27 მონაზონმან A.

3. ფუტკარსა ჰბაძენ მოღუაწი¹ მეცნიერი, გარეთ იკრებნ ყუავილსა, და ფარულად შურებინ გოლეულსა.*

4. უბანთა ზედა აწუვენ ზუაობაჲ ლოცვად, ზოლო კაცი გონიერი საუნჯესა შინა ილოცავნ.

5. ვაჭარმან უგუნურმან განაქიქის სიმ(412vA)დიდრი² თჳსი, და მრავალნი აღადგინნის შურად და კდომად³ თჳსა,⁴ ზოლო შენ, ძმაო, მალევედ საუნჯესა შენსა, რამეთუ გზასა ზუალ ავაზ(331rB)აკათასა, ვიდრემდის მიიწიო ქალაქსა მას უშიშსა და კეთილად იქმარო შენი იგი მონაგები.

6. გზად (226vF) გულისკმა-ყავ,⁵ ავაზაკითა⁶ სავსედ, საწუთროჲ⁷ ესე, და ქალაქად მშჳდობისად — საუკუნოჲ იგი ცხორებაჲ.**

7. ნუ იქადი, ვიდრელა მოგზაურ (259rK) იყო, რამეთუ უგუნურება არს ესე და მაბირებელ⁸ მბრძოლთა, ზოლო*** შე-რად-თუხჳდე⁹ ქალაქად, უშიშად**** იშუებდე¹⁰ და ვერვინ წარიტაცნეს შრომანი შენნი.*****

8. სათნოებაჲ¹¹ მზუაობრისაჲ¹² შესაწირავი არს განრყუნილი, და ვერ აღვიდის¹³ საკურთხეველად უფლისა.

9. წერილი მყინვარსა ზედა¹⁴ წყალთასა¹⁵ მსწრაფლ აღიკოცის, და შრომაჲ¹⁶ სათნოებისაჲ¹⁷ სულისაგან მზუაობრისა უჩინო იქმნის.*****

* ეს მუხლი ბერძნულში არაა.

** ეს სახისმეტყველებითი კომენტარი ბერძნულში არაა. სავარაუდოდ, მთარგმნელის (ეფთვიმე მთაწმიდელის) მიერ უნდა იყოს ჩართული.

*** აქ BFK-ში აბზაცია გამოყოფილი. ზოლო — K (B-ში არ ჩანს, ფურცლის კდე წაჭრილია).

**** აქა განკვეთის ნიშანი A-ში.

***** ეს მუხლი ბერძნულში არაა.

1 მოღუაწე BFK. 2 სიძლიდრე BFK. 3 მკდომად K. 4 თჳსა A, მისა BFK. 5 გულისხმა-ყავ B. 6 ავაზაკთა F. 7 საწუთრო F. 8 მაბირებელ ABK, მაჭირებელ F. 9 შე-რად-თუ-ხჳდე FK. 10 იშუებდე K. 11 სათნოება K. 12 მზუაობრისა FK. 13 აღვიდის A, აღვიდეს BFK. 14 „მყინვარსა ზედა“ B-ში გამოტოვებული იყო. მოგვიანებით ჩაუმატებიათ. 15 მყინვარსა ზედა წყალთასა F] წყალთა ზედა ABK. 16 შრომა K. 17 სათნოებისა K.

10. ნუ ჰქადაგებ მოლუაწებასა (210rN) მარხვისა შენისასა სასმენელად მრავალთა, ნუცა უჩუენებნ¹ შრომათა შენთა საწამებელად სხუათა, (413rA) რამთა მამამან შენმან, რომელი ხელავს² დაფარულთა, მოგცეს სასყიდელი ცხადად, რამეთუ სათნობამ³ დაფარული გამოჩნდების უბრწყინვალეს ნათლისა.

11. მოწყინება დაჰქსნის შრომათა* სულისათა, ხოლო ზუაობამ მკნე ჰყოფს გონებასა დათლებულსა; ** უძლური იგი განადლიერის, და მოხუცებული⁴ უქველეს ყვის ჭაბუკისა, უკუეთუ ოდენ ხელვიდენ მას თუალნი მრავალთანი.

12. სუბუქ არნ მარხვამ⁵ და ლოცვამ⁶ და⁷ მღუძარებამ, რამეთუ ქება მრავალთამ⁸ განალუძებს გულსმოდგინებასა მაჩუენებელისასა.⁹

* ჩვენს ხელთ არსებულ გამოცემაში ამ სიტყვის შესატყვისად ἄριστος წერია, რაც ნიშნავს: 'დაჭიმულობას', 'ძლიერებას', 'ენერგიულობას', „სიმკნეს“ (ბასილი, ექესთა დღეთამ 27,29), 'ტონუსს', მაგრამ არა 'შრომას'. ეფთვიმეს მიერ გამოყენებულ ბერძნულ დედანში აღბათ ἄριστος ეწერა, რაც სწორედ 'შრომას', 'ძალისხმევას' ნიშნავს. ἄριστος-ის ჩასმა კი უფრო ლოგიკურს გასდიდა ფრაზას: „მოწყინება დაჰქსნის სიმკნესა სულისასა“.

** „დათლებულს“ ერთგან 'მოდუნებულად' განმარტავს ზ. სარჯველაძე (იხ. მისი: ძველი ქართული ენის სიტყვის კონა, თბ., 2011, 62), მეორეგან – 'მთელმდარედ' (ამგვარი განმარტების საფუძვლად ავტორს წარმოდგენილი აქვს ფრაზა XI საუკუნის Jer. 2 ხელნაწერიდან: „იქმნეს ვითარცა დათლებული ძილითა“; იხ. მისი: ძველი ქართული ენის ლექსიკონი, თბ., 1995, 57). წინამდებარე ტექსტის ბერძნულ წყაროში „დათლებულის“ შესატყვისად წერია: ἀποπεινωκῆτα Θεῶν. ἀποπεινωκῆτα არის მიმღეობა ἀποπνῶτω ზმნისა, რაც ნიშნავს: „დავსცილდები, დაეკლდები, წარეკლები, შთამოგვარდები, დავეცეპი, განვევარდები, გარდამოვევარდები“ (იხ. ბერძნულ-ქართული დოკუმენტირებული ლექსიკონი, სიმონ ყაუხჩიშვილის საერთო რედაქციით, პასუხისმგებელი რედაქტორი ლიანა კვირიკაშვილი, ტ. V, თბ., 2007, 645). მაშასადამე, κερσίδει(α δὲ νευροῖ νοῦν ἀποπεινωκῆτα Θεῶν უნდა თარგმნილიყო ასე: „ხოლო ზუაობამ მკნე ჰყოფს გონებასა ღმრთისაგან განვრდომილსა“. აშკარაა, ეფთვიმეს დედანში ან ἀποπεινωκῆτα Θεῶν არ ეწერა, ანდა მან მის ნაცვლად საგანგებოდ ჩაწერა „დათლებული“ (= მთელმდარედ), როგორც კონტექსტისათვის უფრო შესაფერისი სიტყვა.

1 უჩუენებ A. 2 ჰხელავს BFK. 3 სათნობა F. 4 მოხუცებული B. 5 მარხვა K. 6 ლოცვა K. 7 და – A. 8 მრავალთა FK. 9 მაჩუენებელისასა A, მაჩუენებელთასა BF.

13. ნუ განჰყიდი შრომათა შენთა ღიდებად კაცობრივად, ნუ-ცა სცვალე ღიდებასა¹ მას საუკუნოსა² უნდოჲსა³ და წუთ-ერთისა მიმართ (331vB) ქებისა,⁴ რამეთუ ღიდებაჲ ესე⁵ კაცო-ბრივი მიწასა შინა დაჰკუდრებულ არს, და ქებულებაჲ⁶ მისი დაშრტის ქუეყანასა⁷ ზედა. ხოლო ღიდებაჲ⁸ საღმრთოჲსა⁹ სათ-ნოებისაჲ¹⁰ ეგოს უკუნისამდე მადლითა ქრისტესითა,¹¹ რომლი-საჲ¹² არს ღიდებაჲ თანა მამით და სუ(413vA)ლით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ.

სიტყვსგებაჲ გულისსიტყუათა მიმართ ცუდად-მზუაობრობისათა

თავი ა.¹³ გულისსიტყესა მის მიმართ მზუაობრისა,¹⁴ რომე-ლი შეთხზნის¹⁵ ქველისსაქმესა¹⁶ ჩუენსა და საჩუენებელად კაც-თა გუაქმნენ¹⁷ მას, სიტყვსგებაჲ წმიდისა სახარებისაგან მათჲს თავისა:¹⁸ „ეგრძაღენით ქველისსაქმესა თქუენსა, რადთა არა ჰყოთ წინაშე კაცთა სახილველად მათა; უკუეთუ არა, სასყ-იდელი არა გაქუს მამისა თქუენისაგან¹⁹ ზეცათაჲსა.“²⁰ (1)

თავი ბ. გულისსიტყესა მის მიმართ მზუაო(227rF)ბრისა, რომელი²¹ ჟამსა ლოცვისასა მოგვკდის და სასმენელად კაცთა გუაწუენ ლოცვად და განაცუბრის გონებაჲ, რადთა ვერ შეწიროს ლოცვაჲ და²² ვედრებაჲ თჳსი სიწმიდით უფლისა მიმართ ღმრ-თისა, სიტყვსგებაჲ სახარებისაგან მათჲს²³ თავისა: „და რაჟამს ილოცვიდე, არა იყო²⁴ ეგრეთ,²⁵ ვითარცა იგი²⁶ ორგულნი, რამეთუ უყუარს შესაკრებელთა შორის და უბანთა ზედა ღგო-

1 ღიდება B. 2 ~ საუკუნესა მას ღიდებასა A, საუკუნოსა BK. 3 უნდოსა FK. 4 ქებისა ABK, ქებისათჳს F. 5 ესე – BF. 6 ქებულება F. 7 დაშრტის ქუეყანასა] და ბოროტისმოქმედსა K. 8 ღიდებაჲ – K. 9 სღთჴსა F. 10 სათნოებისა FK. 11 ქესითა ABFK. 12 რომლისა FK. 13 ა] პირველი B. 14 მზუაობრობისა FK. 15 შეგვითხზნის K. 16 საქმესა BFK. 17 გუაქმნენ F. 18 მათესა F, მათეს თავისა ABK. 19 თქუენისა BFK. 20 ზეცათაჲსა K. 21 რომელ K. 22 ლოცვაჲ და – BFK. 23 მათეს ABK. 24 იყო F, ჰყო A. 25 ვერე A. 26 იგი – BFK.

(1) მათე 6,1.

მა¹ და ლოცვამ, რამთა ერეწნენ² კაცთა. ამენ (414rA) გეტყვ³ თქვენ, (259vK) მიუღებებს სასყიდელი მათი. ხოლო შენ, რაჟამს ილოცვიდე, შევედ საუნჯესა შენსა,⁴ დაჰკამ კარი შენი და ილოცე მამისა შენისა მიმართ ფარულად; და მამა⁵ შენი, რომელი ხედავს დაფარულთა, მოგაგოს ცხადად“. (1) (210vN)

თავი გ. გულისსიტყვასა მის⁶ მიმართ შუაობრისა, რომელი ისწრაფინ მარხვისა ჩუენისა ქადაგებად, რამთა განეყენოს გონება⁷ ჩუენი გუ(332rB)ლისსიტყუათაგან⁸ ნაყროვნებისათა, და მიეცეს⁹ გულისსიტყუათა შუაობისათა, რამეთუ ამას ზედა მოსწრაფე არიან ეშმაკნი, რამთამცა არაოდეს შეუდგეს გონებასა ჩუენსა განთავისუფლებად გულისსიტყუათაგან ვნებულთა და უბრალოდ წარდგომად წინაშე ღმრთისა, სიტყვსგებაჲ სახარებისაგან მათმს¹⁰ თავისა: „და რაჟამს იმარხვიდეთ,¹¹ ნუ იყოფით, ვითარცა-იგი ორგულნი, მწუხარე, რამეთუ განირყენიან¹² პირნი მათნი, რამთა ერეწნენ კაცთა მმარხველად.¹³ ამენ გეტყვ თქვენ, მიუღებებს სასყიდელი მათი“. (2)

თავი დ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ შუაობისათა, რომელნი¹⁴ ცუდად-მეტყუე(414vA)ლებად სულსა აიძულებდიან,¹⁵ და ამაოთა საქმეთა გონებასა აწურთიდიან,¹⁶ გულისწყრომასა ანუ გულისთქუქმასა აღსმრვიდიან და უცნებათა¹⁷ რათმე აოცებდიან, რომელ-ესე მავნებელ არიან სიწმიდესა გონებისასა, დამაყენებელ ლოცვისა წმიდისა შეწირვად ღმრთისა, სიტყვსგებაჲ სახარებისაგან მათმს¹⁸ თავისა: „ხოლო მე¹⁹ გეტყვ თქვენ: ყოველი სიტყუაჲ ცუდი და უქმი, რომელსა იტყოდიან კაცნი, მისცენ სიტყუაჲ²⁰ მისთვის²¹ დღესა მას²² საშჯელისასა,²³ რამეთუ სიტყუა-

1 დგომა K. 2 ერეწნენ A, ერეწნენ BF, ერეწნენ K. 3 გეტყვთ A. 4 შენსა + და F. 5 მამა F. 6 მის - F. 7 გონება F. 8 გულისსიტყუათა F. 9 მიეცის A. 10 მათეს ABFK. 11 იმარხვიდეთ K. 12 განირყენიან ABFK. 13 მარხველად A. 14 რომელნი - F, რომელი BK. 15 აიძულებდნ K. 16 აწურთიდიან AB, აწურთიდნ K, იწურთიდიან F. 17 გონებათა F, უცნებათა ABK. 18 მათეს ABFK. 19 მე - K. 20 სიტყუა F. 21 მისთვის - BFK. 22 მას - A. 23 სასჯელისასა FK.

(1) მათე 6,5-6. (2) მათე 6,16.

თა შენთაგან განჰმართლდე¹ და სიტყუათა შენთაგან დაისაჯო“. (1)

თავი ე. გულისსიტყუათა მათ მიმართ მზუაობართა, რომელნი გუხარებდიან, ვითარმედ – აჰა ესერა, ეშმაკნი ივლტიან შენგან, – სიტყვსგებაჲ სახარებისაგან ლუკაჲს თავისა: „ხოლო ამას ზედა ნუ გიხარინ, რომელ სულნი უკეთურნი დაგემორჩილებიან, არამედ გიხაროდენ, რამეთუ (227vF) სასელები თქუენი დაიწერა ცათა შინა“. (2)

თავი ვ. ეშმაკისა² მის³ მიმართ, რომელმან მრქეს გონებასა შინა, ვითარმედ: არა გიცნობიესა, რამეთუ⁴ მაღლი კურნებათაჲ⁵ მოგიღებიეს, (415rA; 332vB) სიტყვსგებაჲ⁶ სახარებისაგან იოჲანეს⁷ თავისა: „რამეთუ იგი კაცისმკლველი⁸ არს დასაბამითგან და ჭეშმარიტებასა არა დაადგრა, რამეთუ ჭეშმარიტებაჲ არა არს მის თანა. ოდეს იტყუნ⁹ ტყუეილსა,¹⁰ თჳსისაგან გულისა იტყუნ, რამეთუ მამაცა¹¹ მისი მტყუვარი¹² არს“. (3)

თავი ზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ მზუაობრისა, რომელი მაწუევენ მისღვად სოფლად, და ძმათა და დათა მოყვანებად¹³ მონაზონებისა¹⁴ წესსა, სიტყვსგებაჲ დაბადებისაგან: „ჰრქუეს ანგელოზთა მათ ლოთს: განრინებით (260rK; 211rN) განირინე¹⁵ თავი შენი, და ნუ გარე-უკუნ-იხილავ, ნუცა სდგა ყოველსა ამას სანახებსა. მთად-კერძო ივლტოდე, ნუუკუე თანა-შეიპყრა“. (4)

თავი მ. გულისსიტყვსა მის მიმართ¹⁶ მზუაობრისა, რომელი აღმადგენნ შურად ძმისა,¹⁷ რომლისადა მიცემულ არნ გულისკმისყოფაჲ,¹⁸ ანუ სხუაჲ რაჲმე სათნოებაჲ ღმრთისა მიერ, სიტყვსგებაჲ რიცხუთაგან: „ჰრქუა მას მოსე: ნუუკუე შენცა მეშურობ მე? და ვინ მომცეს მე ყოველი ესე ერი წინაჲსწარმეტყუელად,¹⁹ რაჲჲმს მოსცეს უფალმან სული მისი²⁰ მათ ზედა“. (5) (415vA)

1 განმართლდე K. 2 ეშმაკი B. 3 მის – F. 4 რამეთუ – F. 5 კურნებათა FK. 6 სიტყვსგება F. 7 იოჲნეს AB. 8 კაცისმკლველ BK. 9 იტყვინ K. 10 ტყუილსა A. 11 მამაჲ F. 12 მტყუარი A. 13 მოყვანებად K. 14 მონაზონებისა A. 15 განარინე ABFK. 16 მისთჳს BFK, მის მიმართ A. 17 ძმისა ABK, ძმათა F. 18 გულისხმისყოფა B, გულისხმისყოფა F. 19 წყყლდ F. 20 თჳსი A, მისი BFK.

(1) მათე 12,36-37. (2) ლუკა 10,20. (3) იოანე 8,44. (4) დაბ. 19,17. (5) რიცხ. 11,29.

თავი თ. სულისა მის მიმართ ცოდვილისა, რომელსა აქუნ-
დიან არაწმიდანი გულისსიტყუანი და სწადინ მღდელობის,¹ **სი-**
ტყვსგებაჲ რიცხუთაგან: „და მოიხუნა ელეაზარ² მღდელმან,
ძემან აპრონისმან, საცეცხურნი იგი რვალისანი, რაოდენნი-იგი
მიეხუნეს დამწუართა მათ, და მოსდევს გარე-შესადებელად სა-
კურთხეველსა საკსენებელად ძეთა ისრაელისთა,³ რამთა არავინ
მოუქდეს უცხოთესლი, რომელი არა იყოს ნათესავისაგან აპრო-
ნისა, დასხმად საკუმეველისა წინაშე უფლისა, რამთა არა იყოს
ვითარცა კორე და კრე(333rB)ბული მისი, ვითარცა იტყოდა უფა-
ლი კელითა⁴ მოსესითა, ვითარმედ: დაიმარხეთ მღდელობაჲ⁵ თქუ-
ენი ყოვლისაებრ წესისა საკურთხეველისა,⁶ და შინაგან კრეტ-
საბმელისა, და ჰმსახურებდით მსახურებასა, მოცემულსა მღდე-
ლობისა თქუენისასა, და უცხოთესლი იგი, რომელი შეეხოს, მო-
უქდეს“. (1)

თავი ი. გულისსიტყჳსა მის მიმართ მზუაობრისა,⁷ რომელ-
სა ჰნებავენ კაცთმოთნებისათჳს⁸ ქმნად საქმეთა⁹ სიძარტლისათა,
(416rA) **სიტყვსგებაჲ რიცხუთაგან:** „მარ(228rF)თლიად¹⁰ იქ-
მოდეთ სიძარტლესა, რამთა სცხონდეთ და შეხუდეთ და და-
იმკჳდროთ ქუეყანაჲ იგი, რომელი უფალმან ღმერთმან მოგცეს
თქუენ“. (2)

თავი ია. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი შეჰრთავნ
სათნოებათა¹¹ თანა ზუაობასა, და ესრეთ¹² აღასრულებნ მო-
ქალაქობასა თჳსსა, **სიტყვსგებაჲ რიცხუთაგან:** „არა ჰქნვიდე
ქარითა და ვირითა ერთბამად“. (3)

თავი იბ. სულისა მიმართ, რომელი იძლევენ ზუაობისაგან,
და ამისთჳს ჰგონებნ თუ ჭეშმარიტსა იტყჳან ეშმაკნი, რომელნი
უქადებდიან ებისკოპოსობასა, (211vN) **სიტყვსგებაჲ ე ფსალ-**
მუნისაგან: „რამეთუ არა არს პირსა მათსა ჭეშმარიტებაჲ, გული

1 მღდელობისა A. 2 ელიაზარ A. 3 იშლისათა ABFK. 4 კელითა A,
პირითა BFK. 5 მღდელობა FK. 6 ჯერ დაუწყია წერა „საკუმეველისა“(?),
შემდეგ გადაუკეთებია A. 7 მზუაობრისასა F. 8 კაცთა მოთნებისათჳს A. 9
საქმესა F. 10 მართლად BF. 11 სათნოებასა FK. 12 ესრეთ B. 13 ეთბამად B.

(1) რიცხ. 17,4-5; 18,7. (2) II შჯ. 16,20. (3) II შჯ. 22,10.

მათი ამაო, სამარე ზე-აღებულ¹ არს კორკი მათი, ენითა მათითა ზაკუვენ.² საჯენ ივინი, ღმერთო“. (1)

თავი ივ. გულისსიტყუსა მის³ მიმართ მზუა(260vK)ობრისა, რომელი მოძღურად ძმათა დაჯდომასა მაწუენ, პირველ⁴ უენებელობად მიწვენისა, სიტყუსებაჲ პე ფსალმუნისაგან: „რამეთუ სირმანცა პოვა სახლი, და გურიტმან ბუდესა დაისხნა მართუენი⁵ თესნი. ნეტარ (416vA) არიან, რომელნი დამკედრებულ არიან სახლსა შენსა, უკუნისამდე გაქებდენ (333vB) შენ.⁶ ნეტარ არს კაცი, რომლისა შეწვენაჲ⁷ მისი შენგან არს, აღსლვაჲ⁸ გულსა თესსა დაიდვა ღელესა მას⁹ გლოვისასა,¹⁰ და¹¹ ადგილსა მას, რომელსაცა აღუთქუა“. (2)

თავი ივ. გულისსიტყუათა მიმართ¹² ზუაობისათა, რომელნი მიმოიტაცებდიან გონებასა, და ოდესმე სამეუფოთა საფასეთა განმგეობასა აოცებდიან, და ოდესმე წინამძღურობასა მონაზონთასა¹³ აწურთიდიან, სიტყუსებაჲ რიშ ფსალმუნისაგან: „განმეშორენით მე, უკეთურნო, და გამოვიძინე¹⁴ მცნებანი ღმრთისა ჩემისანი“. (3)

თავი ივ. გულისსიტყუსა მის მიმართ მზუაობრისა, რომელი უწესოდ ძმათაგან განშორებასა აწუენ და კაცთმოთნებით დაყუდებასა,¹⁵ სიტყუსებაჲ რმა ფსალმუნისაგან: „გზასა, რომელსა ვიდოდე, დამირწყევს¹⁶ მე¹⁷ მახშ“. (4)

თავი ივ. გულისსიტყუსა მის მიმართ მზუაობრისა, რომელი მაიძულებნ¹⁹ მრავალთა და ცუდთა საქმეთათჳს მრავლისმეტყუელებად, რომელ-ესე ბუნებით თანა-ჰყვების (417rA) მზუაობრობით განშორებულთა, სიტყუსებაჲ²⁰ იგავთაგან: „მრავალმეტყუელებითა ვერ განერე ცოდვასა, ზოლო ერიდებოდი თუ ბაგეთა, გონიერ იყო“. (5)

1 ზე-ღებულ AB. ზე-ღებულ FK. 2 ზაკვენ F. 3 მის – BF. 4 პირველად BFK. 5 მართუენი F. 6 შენ – BFK. 7 შეწვენა FK. 8 აღსლვა FK. 9 მას – K. 10 გლოვისასა K. 11 და – BFK. 12 მიმართ A. 13 მონაზონთასა A. 14 გამოვიძინე + მე BFK. 15 დაყუდებად A, დაყუდებასა F. 16 დამირწყევს AK. 17 მე – A. 18 მახშ A, მახე BFK. 19 მაიძულებნ B. 20 სიტყუსებაჲ F.

(1) ფს. 5,10-11. (2) ფს. 83,4-7. (3) ფს. 118,115. (4) ფს. 141,4. (5) იგავ. 10,19.

თავი იზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი მაწუევენ პირველ უენებელობისა წინამძღ(228vF) ურობად¹ ძმთა და მოძღუ-რებად ცხორებად სულთა მათთა, სიტყვსგებაჲ იგავთაგან:² „არიან გზანი, რომელნი საგონებელ არიან კაცთა მიერ მართალ, ხოლო უკუანამსკნელი მათი მიიწიის ფსკერსა ჯოჯოხეთისასა“. (1)

თავი იძ. მზუაობრისა მის გულისსიტყვსა მიმართ, რომელი მაწუევენ მოძღურებად (212rN) და ძალსა წერილთასა თარგმანე-ბად, სიტყვსგებაჲ³ (334rB) იგავთაგან:⁴ „რომელი მიუგებდეს სიტყუასა, ვიდრე სმენადმდე,⁵ უგუნურება⁶ არს მისა და საყუე-დრელ“. (2)

თავი ით. გულისსიტყვსა მის მიმართ მზუაობრისა,⁷ რომე-ლი აწუევენ ჭაბუკთა მონაზონთა⁸ განშორებულად ჯდომად,⁹ სი-ტყვსგებაჲ¹⁰ იგავთაგან: „ჭაბუკი ღირსისა თანა იყავნ და წრ-ფელ არიან გზანი მისნი“, (3) რამეთუ „ძმაჲ¹¹ ძმისა შემწჳ,¹² ვითარცა ქალაქი ძლიერი,¹³ და ძლიერ¹⁴ იყოს, ვითარცა (417vA) სამეუფოჲ¹⁵ მოზღუდვილი“. (4)

თავი კ. სულისა მიმართ, რომელსა სწადინ (261rK) ცულისა დიდებისათვის საიდუმლოთა¹⁷ რათმე¹⁸ მოღუაწებისათა თხრობად ერისკაცთა, სიტყვსგებაჲ¹⁹ იგავთაგან: „ყურთა მიმართ უგუნურ-თაჲსა²⁰ ნურას იტყვ, ნუუკუე შეურაცხ-ყენეს სიტყუანი შენნი გონიერნი“. (5)

თავი კა. გულისსიტყვსა მის²¹ მიმართ, რომელი მეტყვნ განსლვად სოფლად, სარგებელად მრავალთა, სიტყვსგებაჲ²² იგავთაგან: „მოსპე სლვაჲ ფერქთაჲ და იგავნი პირისაგან უგუ-ნურისა. ვიხილე კაცი, რომელსა ეგონა თავი თუსი ბრძენ, ხოლო

1 წინამძღურად BK. 2 იგავთა F. 3 სიტყვსგება F. 4 იგავთა F. 5 სმენადმდე A. 6 უგუნურებაჲ F. 7 მზუაობრისა B. 8 მონაზონთა A. 9 განშორებულად ჯდომად A, განშორებით (და)ჯდომად BFK. 10 სიტყვსგება F. 11 ძმა K. 12 შემწჳ A, შემწვა BFK. 13 ძლიერი A. 14 ძლიერ AFK. 15 სამეუფო K. 16 მოზღუდვილი F. 17 საიდუმლოთა B. 18 რათმე K. 19 სიტყვსგება F. 20 უგუნურთაჲსა ABK, უგუნურთასა F. 21 მის – BFK. 22 სიტყვსგება F.

(1) იგავ. 16,25. (2) იგავ. 18,13. (3) იგავ. 20,11. (4) იგავ. 18,19. (5) იგავ. 23,9.

სასოებაჲ¹ აქუნდა უგუნურსა,² ვიდრე მას“. (1)

თავი კბ. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელმან აღადგინნის³ ჩუენ ზედა განსაცდელნი,⁴ და მერმე ცხადად მოვიდის და რეცა ინანინ და შენდობასა ითხოვნ, რამეთუ ამათ სახითა ზუაობად მოგყვანნა, რომლისა მიმართ სიტყუაჲ იგი იგავთაჲ⁵ კეთილ არს თქუმად, სიტყუაჲ იგავთაგან:⁶ „რაოდენვე“ გვედრე(418rA)ბოდის მტერი ქენებით დიდითა კმითა, ნუ გრწამნ მისი, რამეთუ შჯღნი უკეთურებანი არიან გულსა მისსა“.

თავი კგ. გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელი მაიძულებნ შრომათა მოღუაწებისათა გამო(334vB)ცხადებად, რამეთუა ქებაჲ მოვიდეთ, სიტყუსებაჲ⁸ იგავთაგან: „შენ უკუე გაქებდინ მოყუასი, და ნუ შენ თავსა თვსსა, რამეთუ არიან, რომელნი მდიდრად გამოაჩინებენ⁹ თავთა თვსთა, და არარაჲ აქუნ; და არიან, რომელთა დაამდაბლნიან¹⁰ თავნი თვსნი (229rF) მრავალსა შინა სიმდიდრესა“. (3) (212vN)

თავი კდ. სულისა მიმართ, რომელი ღიდებასა კაცობრივსა პატივ-სცემნ, ვიდრელა გულისკმისყოფასა¹¹ საღმრთოსა, სიტყუსებაჲ ესაი¹² წინამსწარმეტყუელისაგან: „ყოველი კორციელი თივა¹³ არს, და ყოველი ღიდებაჲ კაცისაჲ¹⁴ – ვითარცა ყუაილი თივისაჲ¹⁵ განქმა თივაჲ¹⁶ და ყუაილი მისი დაცუვა,¹⁷ სოლო სიტყუაჲ უფლისაჲ¹⁸ ღგას და ჰგიეს უკუნისამდე“. (4)

თავი კე. ვედრებაჲ¹⁹ უფლისა მიმართ გულისსიტყუათათუს ზუაობისათა, რომელთა დაიყოვნიან რაჲ²⁰ გონებასა შინა, შთაგდიან იგი რისხვისა და მწუხარებისა და ამპარტავანებისა²¹ ვნებათა, სიტყუაჲ²² იერემია²³ წინამსწარმეტყუელისაჲ:²⁴ (418vA)

1 სასოება F. 2 უგუნურსა A. 3 აღადგინის BK. 4 განსაცდელი BFK. 5 იგავთა FK. 6 იგავთაჲ B, იგავთა FK. 7 რაოდენვე A. 8 სიტყუსება F. 9 გამოაჩინებნ B. 10 დაამდაბლნიან ABFK. 11 გულისსმისყოფასა B, გულისკმისყოფასა F. 12 ესაიას A, ესაი B. 13 თივაჲ BF. 14 კაცისა FK. 15 თივისა FK. 16 თივა K. 17 დაცუვა A, დაცუვა BFK. 18 ოწისა F. 19 ვედრება F. 20 რაჲ – BFK. 21 ამპარტავანებისა AB, ამპარტავანებისა FK. 22 სიტყუსებაჲ A. 23 იერემიასგან A, იერემი B. 24 წინამსწარმეტყუელისა – A, წყწლისა FK.

(1) იგავ. 29,20. (3) იგავ. 13,7. (4) ეს. 40,6-8.

„განმკურნე მე, უფალო, და განვიკურნო; მაცხოვნე და ვცხონდე,¹ რამეთუ სიქადული ჩემი შენ ხარ“. (1)

თავი კვ. სულისა მის² მიმართ, რომელი ღიდებასა მას³ მონაზონებისასა⁴ სწუნობნ და ღიდებისათჳს სოფლიომას⁵ სწა-
დინ, სიტყვსგება⁶ იერემიამსგან:⁷ „ნუ მისცემ სხუასა ღიდე-
ბასა⁸ შენსა, და კეთილსა შენსა – ნათესავსა უცხოსა“. (2)

თავი კზ. ეშმაკისა მისთჳს, რომელმან უჩუენის მონაზონსა⁹ ძილსა შინა მწყემსობა¹⁰ ცხოვართა¹¹ და განილუძის¹² რაჲ,¹³ მღდელთ(261vK)მოძღურებასა¹⁴ გამოუთარგმანებნ,¹⁵ და მეძიებელ-
თა მისთა აუწყებნ, სიტყვსგებაჲ (335rB) გოდებათაგან იერე-
მიამსთა:¹⁶ „ნადირობით მომინადირეს¹⁷ მე ვითარცა სირი მტე-
რთა ჩემთა ცუდად, და მოაკუდინეს მღვმესა შინა ცხორებაჲ ჩე-
მი. დამღვეს¹⁸ ჩემ ზედა ქვაჲ, გარდაეცა წყალი თავსა ჩემსა, და
ვთქუ: გან-მე-გდებულ ვარ“. (3)

თავი კმ. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელი ეტყუნ მარტოდ-
მყოფსა მონაზონსა²⁰ გონებასა შინა ზეცად²¹ აღტაცებად, რო-
მელ-იგი ვიეთმე ძმათა განიზრახეს და ბოროტთა ღელვათა
დაინთქნეს, სიტყვსგებაჲ დანიელისგან: „მართლიად სტყუევე
თავისა შენისაჲ,²² რამეთუ აწვე (419rA) ანგელოზსა ღმრთისასა
მოუღებიეს საშჯელისა განჩინებაჲ და განგაჲოს შენ ორგან“. (4)
(213rN)

თავი კთ. გულისსიტყვსა მის მიმართ საეშმაკომას,²⁴ რომე-
ლი მიქადებნ გონებასა შინა საცნაურ ყოფად ჩუენებითა მეფეთა
მიმართ და მთავართა, სიტყვსგებაჲ დანიელისგან: „მართლი-
ად სტყუევე შენცა თავისა შენისა, რამეთუ გელის ანგელოზი

1 ვცხონდე ABK, ვცხოვნდე F. 2 მის – A. 3 მას – K. 4 მონაზონებისასა A. 5 სოფლისა K. 6 სიტყვსგება F. 7 იერემიამსგან FK. 8 ღიდება B. 9 მონაზონსა A. 10 მწყემსობა K. 11 ცხოვართა K. 12 განილუძი BK. 13 რა F. 14 მღდელთმოძღურებასა F, მღდელთმოძღურებასა K. 15 გამოუთარგმანებნ A, გამოუთარგმანებნ BFK. 16 იერემიამსთა B, იერემიასთა F. 17 მომინადირე K. 18 დამღვეს BK. 19 ვარ? BK. 20 მონაზონსა A. 21 ზეცას A, ზეცად FK. 22 შენისა FK. 23 ორგან A, ორად BFKN. 24 საეშმაკოსა F.

(1) იერ. 17,14. (2) ბარუქ. 4,3. (3) გოდ. იერ. 3,52-54. (4) დან. 13,59.

ღმრთისაჲ¹ და მახელი აქუს და განგხერხო² შენ საშუალო და მოგსრნეს თქვენ“. (1)

თავი ლ. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელი მოაგონებ³ მღდელთ-
მოძღურებისა⁴ მოგებად საფასითა, სიტყვსგებაჲ საქმისაგან
მოციქულთაჲსა:⁵ „ვეცხლი ეგე⁶ შენი⁷ შენ თანავე იყავნ წარ-
საწ(229vF)ყმდელად შენდა, რამეთუ ნიჭსა მას⁸ ღმრთისასა ჰგონებ
ფასითა მოპონებად. არა გიც შენ ნაწილი, არცა სამკჳდრებელი
სიტყუასა ამას შინა“. (2)

თავი ლა. სულისა⁹ მიმართ, რომელსა აიძულებდიან გუ-
ლისსიტყუანი ზუაობისანი ფილოსოფოსობისა სწავლათა დას-
წავლად,¹⁰ სიტყვსგებაჲ¹¹ ებისტოლეთაგან¹² პავლესთა¹³ კო-
რინთელთა მიმართ:¹⁴ „რამეთუ¹⁵ წერილ არს: (335vB) წარვწ-
ყმილო სიბრძნე¹⁶ იგი ბრძენთაჲ,¹⁷ და მეცნიერებაჲ¹⁸ იგი მეცნი-
ერთაჲ¹⁹ შეურაცხ-ვყო, რამეთუ სიბრძნე²⁰ ამის სოფლისაჲ²¹
სიცოფე არს წინაშე ღმრთისა“. (3)

თავი ლბ. (419vA) გულისსიტყსა მის მიმართ მზუაობრისა,
რომელსა ჰნებავენ სიქადული შრომათა მათთჳს მოღუაწებისათა,
სიტყვსგებაჲ²² მისვე ებისტოლისაგან: „რომელი იქადოდის,
უფლისა მიერ იქადოდენ“. (4)

თავი ლგ. გულისსიტყსა მის მიმართ მზუაობრისა, რომე-
ლი გუეტყვნ, რადთა ვაუწყოთ თჳსთა ჩუენთა, ვითარმედ მო-
ქალაქობასა ამას შინა²³ მონაზონებისასა²⁴ მოგუეცა უენებელო-
ბაჲ²⁵ და გულისკმისყოფაჲ“,²⁶ სიტყვსგებაჲ ებისტოლისა-

1 ღისა F. 2 განგხეთქის K. 3 მოაგონებ ABK, მოგუაგონებნ F. 4 მღდე-
ლთმოძღურობისა F. 5 მოციქულთა A, მოციქულთას FK. 6 ეგე A, იგი FK, — B.
7 შენი — FK. 8 მას — A. 9 სულისა + მის K. 10 სულისა მიმართ, რომელ-
სა აიძულებდიან გულისსიტყუანი ზუაობისანი ფილოსოფოსობისა სწავლათა
დასწავლად — F. სწავლათა დასწავლად] სწავლად BK. 11 სიტყვსგება F. 12
ებისტოლისაგან BK. 13 პავლესთა BK, ებისტოლეთაგან პავლესთა F] პავლესგან
A. 14 მი F. 15 რამეთუ — F. 16 სიბრძნე A, სიბრძნე BFK. 17 ბრძენთა FK.
18 მეცნიერება F. 19 მეცნიერთა FK. 20 სიბრძნე BFK. 21 სოფლისა FK. 22
სიტყვსგება F. 23 შინა — A. 24 მონაზონებისასა A. 25 უენებელობა F. 26
გულისხმისყოფა B, გულისხმისყოფა F, გულისკმისყოფა K.

(1) დან. 13,59. (2) საქმე მოც. 8,20-21. (3) I კორ. 1,19; 3,19. (4) I კორ. 1,31.

გან¹ პავლშისა² გალატელთა მიმართ: „აწ კაცთა-მე (262rK) ვერწმუნოა,³ ანუ ღმერთსა? ანუ ვეძიებ-მე რას კაცთმოთნებასა? უკუეთუმცა⁴ კაცთა სათნო-ვეყოფოდე, ქრისტშს⁵ მონამცა⁶ არა ვიყავ“. (1)

თავი ლდ. გულისსიტყუათათჳს ზუაობისათა, სიტყუამ მისვე ებისტოლისაგან:⁸ „უკუეთუ ცხოველ ვართ სულითა, სულითა-ცა ვეგნეთ. ნუმცა ვართ მზუაობარ, ურთიერთას მაბრალთებელ, ურთიერთას მოშურნე“. (2)

თავი ლე. (213vN) გულისსიტყუსა მის მიმართ, რომელსა სთნაენ თავი თჳსი, რომელსა ეწოდების თავმოთნებად, სიტყუს-გებად⁹ მისვე ებისტოლისაგან:¹⁰ „უკუეთუ ვისმე ეგონოს რამემ¹¹ თავი თჳსი, და იგი არამ¹² იყოს, აცთუნებს თავსა (420rA) თჳსსა, არამედ საქმენი თჳსნი გამოიცადენინ“. (3)

თავი ლგ. გულისსიტყუათათჳს ცთომილთა ზუაობისათა, რომელთა თანა არა არნ სიმდაბლშ,¹³ სიტყუსგებად¹⁴ მისვე ებისტოლისაგან: „ნუ სცთებით; ღმერთი არავისგან შეურაცხ-იქმნების. რამცა სთესოს კაცმან, იგიცა მოიმკოს“. (4)

თავი ლზ.¹⁵ გულისსიტყუათა მათ¹⁶ მიმართ ზუაობისათა, რომელნი მეტყვედ, (336rB) ვითარმედ: შრომითა და მოღუაწებითა შენითა სცხონდები, სიტყუსგებად¹⁷ ეფესელთა მიმართ¹⁸ ებისტოლისაგან პავლშისა:¹⁹ „რამეთუ მაღლითა ზართ გამოკს-ნილ, და ესე არა თქუენგან, არამედ ღმრთისა²⁰ ნიჭი არს: არა საქმეთაგან, რამთა არავინ იქადოდის“. (5)

თავი ლშ. გულისსიტყუსა მის მიმართ მზუაობრისა, რომე-

1 ებისტოლეთაგან A. 2 პავლესთა ABFK. 3 ვარწმუნოა ABK, ვარწმუნოთა F. 4 უკუეთუმცა K. 5 ქჳს AK, ქჳს BF. 6 მონამცა AK, მონამცა BF. 7 ვიყოთ K. 8 ებისტოლისამ B, ებისტოლისა FK. 9 სიტყუსგებად BK, სიტყუამ AF. 10 ებისტოლისამ B, ებისტოლისა FK. 11 რამემ - A. 12 არა ABFK. 13 სიმდაბლემ A, სიმდაბლემ BFK. 14 სიტყუსგება F. 15 ლშ B. 16 მათ - A. 17 სიტყუსგება F. 18 მიმართ - A. 19 პავლშისა - A, პლესისა F, პავლესა BK. 20 ღმრთისა A, ღმრთისაგან BFK.

(1) გალ. 1,10. (2) გალ. 5,25-26. (3) გალ. 6,3-4. (4) გალ. 6,7. (5) ეფეს. 2,8-9.

ლი მეტყუნ სხჳსა ვისამე¹ ხარკებად მღღელთმოდ(230rF)ღურები-
სა² პატიჳსა ჩუენ მიერ დადგინებად, სიტყჳსგებაჲ ებისტო-
ლეთაგან პავლმსთა³ ებრაელთა მიმართ: „არავინ თავით თჳსით
მოიღის პატივი, არამედ რომელი წოდებულ არს ღმრთისა
მიერ“. (1)

თავი ლთ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ მზუაობრისა, რომე-
ლი მოძღურებად გუაწუევენ პირველ უენებელობისა და გულისკმი-
სყოფისა,⁴ სიტყჳჲ⁵ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: „ნუ მრავალ-
ნი⁶ ჰმოძღურით, მმანო ჩემო! უწყოდეთ, (420vA) ვითარმედ უდი-
დესი საშჯელი⁷ მოიღოთ, რამეთუ ფრიად ვსცთებით ყოველნი.
რომელი სიტყჳთა არა სცთებოდის, იგი სრული კაცი არს; შემ-
ძლებელ არს იგი აღჳრ-სხმად ყოვლისაჲ გულისთქუმისა“. (2)

თავი მ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ, რომელი კაცობრივისა
დიდებისათჳს ითხოვნ მადლსა კურნებისასა, და მეცნიერებასა
დიდსა, სიტყჳსგებაჲ კათოლიკეთაგან იაკობისთა: (262vK)
„ითხოით და ვერ მიიღით,⁸ რამეთუ ბოროტად ითხოით,⁹ რაჲთა
გულისთქუმითა თქუენითა განიღინეთ“. (3)

თავი მა. გულისსიტყჳსა მიმართ მზუაობრისა, რომელი
სურვიელ არნ სოფლისათჳს, და კაცობრიჳსა (214rN) დიდებასა
ეძიებნ, სიტყჳსგებაჲ¹⁰ კათოლიკეთაგან იოვანმსთა:¹¹ „ნუ
გიყუარნ სოფელი ესე და ნუცალა რაჲ¹² არნ¹³ სოფლისაჲ¹⁴ ამის.
უკუეთუ ვისმე უყუარდეს სოფელი ესე, არა არს სი(336vB)ყუარული
ღმრთისაჲ მის თანა, რამეთუ ყოველიჲე სოფელსა შინა – ესე
არს გულისთქუმაჲ¹⁵ კორცთაჲ¹⁶ და გულისთქუმაჲ¹⁷ თუალთაჲ,¹⁸
და სილაღმ¹⁹ ამის ცხორებისაჲ.²⁰ ესე არა არს მამისაგან, არამედ

1 ვისამე A, ვისამე BFK. 2 მღღელთმოძღურობისა A, მღღელთმოძღურე-
ბისა BFK. 3 პჳლსთა AF, პჳლთა BK. 4 გულისსმისყოფისა BF. 5 სიტყჳჲ
– BFK. 6 მრავალსა A. 7 სასჯელი A. 8 მიიღოთ K. 9 ითხოით A, ითხოვით
B, ითხოთ FK. 10 სიტყჳსგება F. 11 იოჳნსთა A, იოჳნესთა B, ინესთა F, +
მზრბ A. 12 რა K. 13 არს A, არნ FK. 14 სოფლისა K. 15 გულისთქუმა F,
გულისთქმა K. 16 კორცთა K. 17 გულისთქმა K. 18 თუალთა K. 19 სილაღმ
A, სილაღე BFK. 20 ცხორებისა FK.

(1) ებრ. 5,4. (2) იაკ. 3,1-2. (3) იაკ. 4,3.

სოფლისაგანი არს, და სოფელი ესე წარკლეს და გულისთქუმა¹ მისი, ხოლო რომელმან ყოს ნება ღმრთისაჲ,² (421rA) იგი ეგოს უკუნისამდე³, (1) რამეთუ მისი არს ღიდება აწ და მარადის და უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ.

კურთხეულ არს ღმერთი, რომელი მომცემს⁴ ჩუენ ძლევასა გულისსიტყუათა მიმართ ზუაობისათა, რამეთუ მისი არს ღიდება და პატივი და თაყუანისცემა, მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, აწ და მარადის და უკუნითი-უკუნისამდე, ამენ.

საკითხავი მ.

თქმული⁴ ამპარტავეანებისათვის⁵

XVII

1. ამპარტავეანებაჲ⁶ სიმსიენმ⁷ არს სულისაჲ,⁸ საესმ⁹ წუთ-ხითა, ხოლო ოდეს ღამწიფდეს, განიპოს და სიმყრალმ¹⁰ ფრია-დი აღმოუტეოს.

2. გამოჩინებაჲ ელვისაჲ¹¹ კმასა მოასწავებნ¹² ქუხილისასა, და ცუდად-მზუაობრობისა ვნებაჲ მოწვენასა აუწყებნ ამპარტავეანებისასა.¹³

3. სული ამპარტავეანისაჲ¹⁴ სიმაღლედ აღვალნ ღიდად და მიერ უფსკრულად წარწყმედისა თავი თჳსი¹⁵ შთაგდის.¹⁶

4. ლოდი გ(230vF)ამოეხეთქის¹⁷ რაჲ კლდისაგან¹⁸ მაღლისა, მძაფრიად¹⁹ შთაგორავნ. და²⁰ ამპარტავეანი განეშორის რაჲ ღმრთისაგან, ადრე დაეცის.²¹

5. რომელმან განაშორის²² თავი თჳსი შეწვენისაგან ღმრთი-

1 გულისთქუმა F, გულისთქმა K. 2 ნება ღმრთისა F. 3 მომცეს A. 4 თქმული - BF, თქლი A. 5 ანარტენბისთნ A, ამპარტავენბისათჳს FK, + გუაკურთხენ, უფალო! BFK. 6 ამპარტავენბაჲ FK. 7 სიმსიენმ A, სიმსიენ BFK. 8 სულისა FK. 9 საესე BFK. 10 სიმყრალე BFK. 11 ელვისა K. 12 მოასწავებნ FK. 13 ანარტენბისას BFK. 14 ამპარტავეანისა A, ანარტენბისა B, ამპარტავენბისა F. სული ამპარტავენბისა - K. 15 თჳს BK. 16 შთაგდის K. 17 გამოიხეთქის BK. 18 კმოდისაგან A, კლდისაგან ABK. 19 ფრიად F. 20 და - F. 21 დაეცეს A. 22 განაშორის BFK.

(1) I იოანე 2,15-17.

სა, და თჳსსა¹ ძალსა მიაჩემებნ სათნობათა მოგებასა,² ესევე-
თარსა მას (421vA) სნებაჲ ბოროტი შჭირს³ ამპარტავანებისაჲ.⁴

6. რამეთუ ვითარცა რომელი აღკლის⁵ ბუდესა ზედა დედა-
ზარდლისასა, მყის დაეცის; ეგრეთვე ქუე დაცევიან, რომელნი
მინდობილ იყვნენ თჳსსა ძალსა.

7. სიმრავლმ⁶ ნაყოფისაჲ⁷ ქუე და(337rB)სდრეკს რტოებსა⁸
ზეთასა, და სიმრავლმ⁹ სათნობათაჲ¹⁰ დაამდაბლებს გონებასა
კაცისასა.

8. ნაყოფი დამძალი არად საკმარ არს, და სათნობაჲ¹¹ ამ-
პარტავანისაჲ¹² უკმარ არს ღმრთისა.

9. სუეტმან ძლიერმან (214vN) იტყრთის დჯრე¹³ სახლისაჲ,¹⁴
და შიში ღმრთისაჲ¹⁵ შეურყეველ ჰყოფს სულსა სათნოსა და
მდაბალსა.

10. ნუ მისცემ ამპარტავანებად¹⁶ სულსა შენსა, და არასადა
იხილნე (263rK) უცნებანი¹⁷ საშინელნი, რამეთუ¹⁸ კაცსა ამპარტა-
ვანსა დაუტეობს ღმერთი, და მერმე იქმნების იგი სამღერელ
ეშმაკთა. ღამით ეოცები¹⁹ ზედა-მოსლვაჲ²⁰ მკეცთა ბოროტთა
და²¹ მრავალთაჲ,²² და ღლისი განილევი²³ გულისსიტყუათაგან
მოშიშებისათა. ძილსა შინა ჰკრთები²⁴ ზედაჲსზედა, და მღჳძარე
იყვის რაჲ, შეძრწუნდის აჩრდილისაგან მფრინველთაჲსა.²⁵

11. კჳმან ფურცლისაჲმან (422rA) განაკრთუნის²⁴ ამპარტა-
ვანი, და ღელვამან წყლისაჲმან შეაძრწუნის სული მისი. რამეთუ
რომელმან განაგდოს თავი თჳსი შეწევნისაგან ღმრთისა, ძრწინ
იგი უცნებათაგან²⁵ უნდოთა.

1 თჳსა F. 2 მოგონებასა (sic.) A. 3 სჭირს AK. 4 ამპარტავანებისაჲ A, ამპარტავანებისა FK. 5 აღკლის A, აკლის BFK. 6 სიმრავლე BFK. 7 ნაყოფისა K. 8 რტოებასა A, რტოებსა FK. 9 სიმრავლემ A, სიმრავლე BFK. 10 სათნობათა FK. 11 სათნობა F. 12 ამპარტავანებისაჲ B, ამპარტავანებისა FK. 13 ღირშ A, დჯრე BFK, ღირე N. 14 სახლისა FK. 15 ღისა F. 16 ამპარტავანებად FK. 17 უცნებანი AB, ოცნებანი FK. 18 რამეთუ F, ზოლო A. 19 ეოცები BFK, ეცნები A. 20 ზედა-მოსლვა K. 21 ბოროტთა + და ABK. 22 მრავალთა BFK, მრვლთა A. 23 მფრინველთასა FK. 24 განაკრთუნის K. 25 უცნებათაგან ABK, ოცნებათაგან F.

XVIII

1. ამპარტაენებამან¹ ზეცით შთამოყარნა ანგელოზნი მთავრითურთ მათით, რომელი-იგი ვითარცა ელვამ შთამოვარდა ქუეყანად, ზოლო სიმდაბლჳ² კაცსა ზეცად აღიყვანებს და ანგელოზთა თანამოდასე ჰყოფს.

2. რამსა³ განსცხრები⁴ და ჰზუაობ⁵ კაცო! რად განლაღებულ ხარ, და უმეტეს ღრუბელთა ჰმალლოი!⁶ გულისკმა-ყავ⁷ ბუნებაჲ შენი, რამეთუ მიწა⁸ ხარ და ნაცარ,⁹ და შედგომად¹⁰ მცირედისა მტუერად განილევი. აწ¹¹ ზუავ და საშინელ, და მეყსეულად — საჭმელ მატლთა!

3. დიდ არს კაცი, ვიდრემდის ღმერთი შეეწეოდის. უკუეთუ მან დაუტეოს, უძლურ არს ბუნებით და ამაო. არა(337vB)რამ გაქუს კეთილი, კაცო, რომელი არა ღმრთისაგან მოგიღებიეს. შენ უკუე ნიჭთა ზედა მეუფისათა რამსათჳს¹² ჰმალლოი, ვითარცა შენ მაგიერ გაქუნდა! მადლთა ზედა ღმრთისათა (231rF) რამსათჳს¹³ ვითარცა შენთა იქადი!

4. იცან მომცემელი იგი და (422vA) ჰმალლობდი და ნუ ზუავ¹⁴ ხარ და ამპარტაენ.¹⁵ დაბადებული ხარ ღმრთისაჲ¹⁶ და¹⁷ ნუ დაივიწყებ¹⁸ დაბადებულსა! ოდეს შეგეწეოდის ღმერთი, ნუ უვარ-ჰყოფ შემწესა მას შენსა!

5. უკუეთუ სიმაღლედ აღსრულ ხარ სათნოესა¹⁹ მოქალაქობისა, მას სახიერსა აღუყვანები! უკუეთუ წარგიმართებიან სათნოებანი, მისითა მადლითა და შეწევნითა წარგიმართებიან! აღიარებდი ქველისმოქმედსა მას, რამთა ეგო შეურყეველად სიმაღლესა მას სათნოებათასა!

6. კაცი ხარ ბუნებით უძლური;²⁰ ეგე წესსა ზედა ბუნებისასა!

1 ამპარტაენებამან A, ამპარტაენებამან FK. 2 სიმდაბლე BFK. 3 რასა ABFK. 4 განსცხრები A. 5 ზუაობ FK. 6 ჰმალლოი BFK. 7 გულისკმა-ყავ BFK. 8 მიწაჲ A. 9 ნაცარი BFK. 10 შდგომად B. 11 აქედან F-ში აბზაცი იწყება. 12 რასათჳს FK. 13 რასათჳს K. 14 ჰზუავ B. 15 ამპარტაენ A. 16 ღმრთისა F. 17 და — A. 18 დაივიწყებ K. 19 სათნოსა FK. 20 ~ უძლური ბუნებით F.

7. მეცნიერ იყავ ნათესავისა შენისა, რამეთუ ერთისა ბუნებისანი ხართ, და ნუ უვარ-ჰყოფ¹ ამპარტავანებისაგან² თჳსებასა მას ბუნებითსა,³ *

XIX

დაღაცათუ იგი მდაბალ არს, და შენ – დიდებულ, არამედ თავადმან დაგბადნა ორნივე.

1. ნუ შეურაცხ-ჰყოფ უნდოსა მას და მდაბალსა, რამეთუ უმტკიცეს ღვას, ვიდრელა შენ.⁴ (263vK) ქუეყანასა ზედა ვალს და (215rN) არა ადრე დაეცეს. ხოლო მაღალი იგი უკუეთუ დაეცეს სიმაღლით,⁵ შემუხსროს მეყსეულად.⁶

2. ამპარტავანებაჲ⁷ ეტლი არს შემუხსრვილი,⁸ და რომელიცა აღჴდეს⁹ მას ზედა, მყის (423rA) დაეკუეთოს და დაილეწოს, ხოლო მდაბალი შეურყეველ და მტკიცე არნ მარადის, და ვერ მივიდის¹⁰ მის ზედა ფერკი ამპარტავანისაჲ,¹¹ და კელმან ცოდვილისამან ვერ შეძრას იგი.

3. მონაზონი¹² ამპარტავანი ხმ¹³ არს უძიროჲ,¹⁴ და ვერ დაუდგნეს სი(338rB)მძაფრესა¹⁵ ქარისასა, არამედ მეყსეულად¹⁶ დაეცეს.

4. გონებაჲ მდაბალი ქლაქი არს მოზღუდვილი, და რომელი-იგი მკჳდრ¹⁷ არნ¹⁸ მას შინა,¹⁹ უცთომელად ეგოს და უშიშად მპარავთაგან.

5. სიტყუაჲ მდაბალი წამალი არს სულისაჲ.²⁰ ხოლო ამპარტავანისა²¹ ზრახვაჲ²² საესე არნ სილაღითა.

* ბერძნული IH თავის შესაბამისი ტექსტი სრულადაა ქართულში, თანაც მის ბოლო, მე-7 მუხლს ერთვის კიდევ ერთი ფრაზა – „დაღაცათუ იგი...“, რომელიც შინაარსობრივად მჭიდროდ უკავშირდება მას, და ეფთვიმეს ისინი ერთ წინადადებადაც გაუერთიანებია, მაგრამ ბერძნულში რატომღაც გათიშულია წინამდებარე მე-7 მუხლისაგან და IO თავსაა მიკუთვნებული.

1 უარ-ჰყოფ ABK. 2 ამპარტავანებისაგან FK. 3 ბუნებისასა F. 4 ~ ვიდრე შენა A. 5 სიმაღლით A. 6 მეყსეულად F. 7 ამპარტავანებაჲ AK. 8 შემუხსრვილი A, შემუხსრველი BFK, შემუხსრვილი G. 9 აჴდეს K. 10 მივიდეს A. 11 ამპარტ^ენისაჲ BF, ამპარტავანისა G, ამპარტავანისა K. 12 მონოზონი A. 13 ხე FG. 14 უძირო AK. 15 სიმძაფრითა BK. 16 მეყსეულად F. 17 მკჳდრ K. 18 არს FG. 19 შინა + და F. 20 სულისა FK. 21 ამპარტავანისა F. 22 ზრახვა FK.

6. ლოცვამ¹ მდაბლისამ² სასმენელ არს უფლისა, და მოწყალე ჰყოფს სახიერსა მას, ხოლო ამპარტავანისა³ ედრებამ⁴ კერ მიიწიოს წინაშე უფლისა.

7. თუალი პატიოსანი⁵ შეუნიერ არნ⁶ განრჩუნვილი ოქრომთა, და სული მდაბალი ბრწყინავნ სამკაულითა სათნოებათამთა.*

8. ოდეს მიიწიო სიმაღლელ სათნოებათა, მაშინ საკმარ არს⁷ შენდა კრძალულებამ ფრიადი, რამეთუ რომელი (231vF) დაეცის⁸ ქუეყანასა ზედა, ადვილად აღდგის,⁹ ხოლო¹⁰ რომელი¹¹ მაღლით¹² შთამოვარდის,¹³ სასიკუდინოდ¹⁴ დაეცის და შეიმუსრის. (423vA)

9. უკუეთუ ივლტოდი¹⁵ ლაბან ასურისაგან, გულსმოდგინელ და მოსწრაფელ ივლტოდე, და ნუ გრწამნ¹⁶ მისი. წარგზავნასა თუ გიქადებდეს, რამეთუ რომლითა-იგი¹⁷ წარგზავნასა იჩემებდეს,¹⁸ ღონესა ეძიებს ადგილობანს,¹⁹ ენებათასა დამჭირვად, რამეთუ ებნითა²⁰ და ქნარითა, ნესტუთა²¹ და ბობლნითა თანა-ჰყევიან რამ, მისდავე მიქცევად ღონე-ჰყოფნ გონებასა მას მლტოლვარესა, რამთამცა ემითა მით სასმენელითა²² სახიობათამთა შეკრა²³ იგი, და დაჰქსნა-მცა²⁴ სრბამ იგი კეთილი გემომთა მით ავაჯითა²⁵ მანქანებისა მისისამთა.²⁶

10. რომელსა აქუნ²⁷ გონებამ, გულისკმა-ყავნ²⁸ ძალი სიტყვსამ²⁹ ამის.

11. კუერთხი სახმ³⁰ არს სწავლისამ.²⁹ რომელსა აქუნდეს იგი, წიაღ-ქდეს იორდანესა საწუთრომსა ამის ცხორებისასა.

* ესაა ბოლო ფრაზა ბერძნულში, მას წინ უძღვის ორი ფრაზა, რომელთაგან ერთი ქართულში გამოტოვებულია – „Στέφανος δὲ μαρτύρει...“, მეორე კი მომდევნოდაა, „ოდეს მიიწიო...“

1 ლოცვა F. 2 მდაბლისა FGK. 3 ამპარტავანისა FK. 4 ედრება F. 5 თუალი პატიოსანი BFGK. 6 არიან BFK. 7 არს FK, არნ G. 8 დაეცეს BGK. 9 აღდგეს BK, აღსდგეს G. 10 ხოლო F, და G. 11 რომელი-იგი G. 12 სიმაღლით BFG. 13 შთამოვარდეს B. 14 სასიკუდინოდ BFGK. 15 ივლტოდე G. 16 გრწამნის BFGK. 17 იგი – A. 18 იჩემებს BFGK. 19 ადგილობნსა A, ადგილობანს FK. 20 ებნითა A. 21 ნესტუთა B. 22 სასმენელთა F. 23 შეკრა G. 24 დაქსნა-მცა G. 25 ავაჯთა A. 26 მისისათა F. 27 აქეს ABK. 28 გულისხმა-ყავნ BFK. 29 სიტყვსა ABFK. 30 სახმ A, სახე BFGK. 29 სწავლისა K.

12. კუერთხი კელსა შინა (338vB) მოგზაურისასა საკმარ არს მისა¹ ყოველსა შინა საქმესა მოგზაურობისა მისისასა, და სიმდა-ბლმ² გულსა შინა³ მოღუაწისასა წარჰმართებს კეთილად ცხო-რებასა თჳსსა,⁴ მაღლითა და შეწეწვითა ქრისტესითა,⁵ რომელ-მან ჩუენტჳს (264rK) დაიმდაბლა თავი თჳსი (424rA) სიკუდი-ლადმდე, სიკუდილითა⁶ ჯუარისაჲთა,⁷ (1) რომლისაჲ⁸ არს დიდე-ბაჲ და სიმტკიცე⁹ თანა მამით და სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუენითი-უკუენისამდე, ამენ. (215vN)

სიტყვსგებაჲ გულისსიტყუათა მიმართ¹⁰ ამპარტავანებისათა¹¹

თავი ა. გულისსიტყვსა მის მიმართ, რომელი შეურაცხ-ჰყოფნ ძმასა, ვითარმედ არა მოსწრაფე არსო, არამედ უდებებით იქცევის, და არა გულისკმა-ჰყოფნ¹² ვითარმედ ამპარტავანები-საჲ¹³ არს საცთური ესე, სიტყვსგებაჲ წმიდისა სახარები-საგან მათჳს¹⁴ თავისა: „რადსა¹⁵ ხედავ¹⁶ წუელსა¹⁷ თუალსა¹⁸ ძმისა შენისასა, და ღჳრესა¹⁹ თუალსა შინა შენსა არა განიც-დი“. (2) (164vG)

თავი ბ. სულისა მიმართ შეურეებულისა გულისსიტყუათაგან ამპარტავანებისათა,²⁰ სიტყუაჲ სახარებისაჲ²¹ თავისაგან²² მარკოზისა:²³ „ესე ნათესავი ვერარაჲთ²⁴ შესაძლებელ არს გან-სლვად, გარნა ღოცვითა და მარხვითა“. (3)

1 მისდა A. 2 სიმდაბლე BFK. 3 შინა – BFGK. 4 მისსა BF. 5 ქესითა ABGK, ქსითა F. 6 სიკუდილითაჲ A. 7 ჯწისათა FK. 8 რწლისა FK. 9 სიმტკიცეჲ A, სიმტკიცე BFK. 10 მათ G. 11 ამპარტავანებისათა BFK, ამპარტა-ვანებისათა AG. ამპარტავანებისათა + გუაკურთხენ, უფალო! FK, გუაკურთხენ, მამაო! G. 12 გულისხმა-ჰყოფნ BFK, გულისხმა-ჰყოფნ G. 13 ანპარტავანები-საჲ A, ამპარტავანებისა FG. 14 მათეს AB, მწთეს FK, მატთეს G. 15 რასა F. 16 ხედავ AG, ქხედავ BFK. 17 წუელასა B. 18 თუალსა + შინა G. 19 ღირესა A, ღჳრესა BFK. 20 ამპარტავანებისათა F. 21 სახარებისა K, სახარებისაგან A. 22 თავისაგან – K. 23 ჲ მარკოზის თავისა A. თავისაგან მარკოზისა BF. 24 ვერარათ KG.

(1) ფილიპ. 2,8. (2) მათე 7,3. (3) მარკ. 9,29. შდრ. მათე 17,21.

თავი გ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ამპარტავენისა,¹ რომელი ჰგონებნ თავსა თესსა პირველ და უხუცეს² მათა, სიტყვსგებაჲ³ (424vA) თავისაგან⁴ მარკოზისა: „რომელსა უნდეს თქუენ შორის დიდ ყოფის,⁵ იყოს იგი ყოველთა მსახურ, და რომელსა უნდეს პირველ (232rF) ყოფად, იყოს იგი ყოველთა მონა“. (1)

თავი დ. გონებისა მიმართ მალლისა და ამპარტავენისა,⁶ სიტყვსგებაჲ სახარებისაგან ლუკაჲს⁷ თავისა:⁸ „და ეტყოდა მათ უფალი: თქუენ ხართ, რომელნი განიმართლებთ თავთა თქუენთა წინაშე კაცთა, ხოლო ღმერთმან იცნის (339rB) გულნი⁹ თქუენნი, რამეთუ კაცთა შორის მაღალი საძაგელ არს წინაშე ღმრთისა“. (2)

თავი ე. გულისსიტყვსა მის მიმართ ამპარტავენისა,¹⁰ რომელი ჰგონებნ თუ უმეტესიცა მცნებათა უფლისათა უქმნიეს, სიტყვსგებაჲ სახარებისაგან ლუკაჲს თავისა: „ოდეს ჰყოთ ბრძანებული თქუენი, თქუთ, ვითარმედ: მონანი ვართ უქმარნი.¹¹ რომელი თანა-გუედვა ყოფად, ეყავთ“. (3) და კუალად იტყვს: „ყოველმან რომელმან აღიმადლოს¹² თავი თესი, დამდაბლდეს, და რომელმან¹³ დაიმდაბლოს თავი თესი, იგი ამაღლდეს“. (4)

თავი ვ. (216rN) გულისსიტყვსა მის მიმართ ამპარტავენისა,¹⁴ რომელსა მოაგონებნ ეშმაკი თქუმად, ვითარმედ: მე ვარ წმიდაჲ¹⁵ ღმრთისაჲ,¹⁶ სიტყვსგებაჲ დაბადებისაგან მტერი-სა მის მიმართ: * „წყევლ იყავნ შენ ყოველთა შორის პირუტყუ-

* აქ მთავრდება 424vA. მომდევნო ფურცელზე (428r-v), რომელიც აქ უადგილოდაა ჩაკინძული, ტექსტი გადადის მე-15 თავზე.

1 ანპარტავენისა A, ამპარტენისა B, ამპარტავენისა G, ამპარტავენისა F. 2 უხუცეს + ყოველთა A. 3 სიტყვსგება F. 4 თავისაგან - K. 5 ყოფის A, ყოფად BF, ყოფა K. 6 ამპარტავენისა AG, ამპარტენისა B, ამპარტავენისა F. 7 ლუკაჲ B. 8 ლკ^ს (თავისა -) K. 9 გონებანი A, გულნი F. 10 ამპარტავენისა AG, ამპარტენისა B, ამპარტავენისა F. 11 ~ უქმარნი ვართ ABK. 12 აღამადლოს A. 13 რომელმან + და რომელმან F. 14 ამპარტავენისა AG, ანპარტავენისა B, ამპარტავენისა F. 15 წმიდა G. 16 ღმრთისა F, ღ^მ K.

(1) მარკ. 10,43-44. (2) ლუკა 16,15. (3) ლუკა 17,10. (4) ლუკა 14,11; 18,14; მათე 23,12.

თა და ყოველთა მკეცთა ქუეყანისათა. მკერდითა¹ და მუცლითა შენითა ხულოდი და მიწასა შჭამდე ყოველთა ღლეთა ცხორებისა შენისათა“. (1)

თავი ზ. გულისსიტყუსა მის მიმართ ამპარტავეანისა,² რომელი აღამაღლებნ გონებასა, რამთა შეპრაცხოს თავი თუსი წმიდად, (264vK) რამეთუ არღარა მოუკდებიან არაწმიდანი გულისსიტყუანი, სიტყუსგებაჲ დაბადებისაგან: „აწ ვიწყე სიტყუად უფლისა მიმართ, ხოლო მე ვარ მიწა³ და ნაცარ“. (2)

თავი მ. გულისსიტყუსა მის მიმართ ამპარტავეანისა⁵ და მგომობრისა, რომელი უვარ-ჰყოფნ გამომზრდელსა მას ჩუენსა, სახიერსა ღმერთსა, და მის მიერ მოცემულსა შემწესა ჩუენსა, წმიდასა ანგელოზსა სწუნობნ, სიტყუსგებაჲ⁶ დაბადებისაგან: „ღმერთმან, რომელმან გამომზარდა მე სიყრმით ჩემითგან, ვიდრე ღლენდელად⁷ ღლედმდე; ანგელოზმან, (339vB) რომელმან მიქსნა მე ყოვლისაგან ბოროტისა“. (3)

თავი თ. გულისსიტყუსა მის მიმართ ამპარტავეანისა,⁸ რომელი უვარ-ჰყოფნ შეწვენასა ღმრთისასა შუდთა მათთუს ეშმაკთა, რომელნი იძლინეს, სიტყუსგებაჲ გამოსლვათაგან: „უფალობით უფალსა, რამეთუ ღიდებით ღიდებულ არს. ცხენები და მკედრები შთასთხია ზღუასა. შემწე და მფარველ მეყავ ჩუენ მქსნელად“. (4)

თავი ი. კედრებაჲ უფლისა მიმართ გულისსიტყუსა მისთუს ამპარტავეანისა,⁹ რომელი დამაკრევენ, ვითარმედ ღიდითა ძალითა შეიმუსრა ეშმაკი იგი მწუხარებისაჲ,¹⁰ სიტყუსგებაჲ¹¹ (232vF) გამოსლვათაგან: „მარჯუენმ¹² შენი, უფალო, ღიდებულ არს ძალითა შენითა. მარჯუენემან კელმან შენმან, უფალო,¹³ მოსრნა მტერნი შენნი, სიმრავლითა მით ღიდებისა შენისაჲთა¹⁴ შეჰმუს-

1 მკრდითა B. 2 ამპარტუენისა B, ამპარტავეანისა G. 3 მიწაჲ B. 4 ნაცარ K. 5 ამპარტუენისა B, ამპარტავეანისა G. 6 სიტყუსგება F. 7 ღლენდელად BK, ღლენდელად F. 8 ამპარტავეანისა B, ამპარტავეანისა G. 9 ამპარტუენისა B, ამპარტავეანისა G. 10 მწუხარებისა AFK. 11 სიტყუსგება F. 12 მარჯუენ ABFK. 13 უფალო - K. 14 შენისათა K.

(1) დაბ. 3,14. (2) დაბ. 18,27. (3) დაბ. 48,15-16. (4) გამოსლვ. 15,1-2.

რენ¹ მკლომნი იგი შენნი.² (1)

თავი ია. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ამპარტავნისა,³ რომელი აიძულებნ სულსა⁴ წმიდათა (165rG; 216vN) ანგელოზთაცა წუნობად და ეტყჳნ, ვითარმედ არა კელ-წიფების მათ ტანჯვად შენდა, დაღაცათუ სცოდო, ზოლო ამას გულისსიტყჳსა ამისთჳს მოუვლენენ ეშმაკნი, რაათა უკუეთუ შეიწყნაროს ესე სულმან, დატევებულ იქმნეს ღმრთისაგან, და კუალად კელთა მათთა მიეცეს, სიტყჳსგებაჲ⁵ გამოსლვათაგან: „აჰა ესერა წარმოვაგლინო ანგელოზი ჩემი მძლურად⁶ შენდა, და დაგიცვეს შენ გზასა შენსა და შეგიყვანოს ქუეყანასა მას, რომელი განგიშადე შენ. ეკრძალე თავსა შენსა“. (2)

თავი იბ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ამპარტავნისა,⁷ რომელი სწუნობნ წმიდათა ბერთა და იტყჳნ, ვითარმედ არარაჲ უმეტეს ჩუენსა უქმნიეს მათ შრომაჲ მოლუაწებისაჲ,⁸ სიტყჳსგებაჲ⁹ ლევიტელთა წიგნისაგან: (340rB) „წინაშე პირსა მკცოვანისასა ზე-აღუდგე და პატივ-სცე პირსა მოზუცებულისასა, და გეშინოდენ¹⁰ ღმრთისა ცხოველისა. მე ვარ უფალი ღმერთი შენი“. (3)

თავი იგ. სულისა მიმართ, რომელი უმეტარ არნ სიკეთესა მას გულისკმისყოფისასა¹¹ და ირწმუნებნ გულისსი(265rK)ტყუათა ეშმაკისა მიერ მოსრულთა, რომელნი სძაგებდიან გულისკმისყოფასა¹² ქრისტეს-მიერსა და შეურაცხ-ჰყოფდიან სიტყუათა მისთა შერეუენებულნი¹³ იგი, სიტყჳსგებაჲ¹⁴ რიცხუთაგან: „ზოლო ისუ, ძემან ნავქსმან,¹⁵ და ქალებ, ძემან იეფონქსმან,¹⁶ რომელთა განემსტრო ქუეყანაჲ იგი, დაიპეს სამოსელი მათი და ეტყოდეს ყოველსა მას კრებულსა ძეთა ისრაელისათაჲსა,¹⁷ და ჰრქუეს: ქუეყანაჲ, რომელი განვიხილეთ, კეთილ არს ღიდად¹⁸ ფრიად.

1 1 შეჰმუსრენ BFK, შეჰმუსრენ G. 2 შენნი K, — F. 3 ანპარტავნისა B, ამპარტავნისა G. 4 სულსა — G. 5 სიტყჳსგება F. 6 მოძლურად K. 7 ამპარტავნისა B, ამპარტავნისა G. 8 მოლუაწებისა K. 9 სიტყჳსგება F. 10 გეშინოდეს K. 11 გულისხმისყოფისასა BF. 12 გულისხმისყოფასა BFG. 13 შერეუენებულნი K. 14 სიტყჳსგება FK. 15 ნავქსმან BFK. 16 იეფონქსმან BFK. 17 ისრაელისათაჲსა ABFK. 18 ღიდად FK.

(1) გამოსლვ. 15,6-7. (2) გამოსლვ. 23,20. (3) ლევიტ. 19,32.

უკუეთუ სათნო-უჩნდეთ ჩუენ უფალსა, შეგუყვანეს ჩუენ მას და მოგუცეს ჩუენ იგი, რომელი-იგი არს გამომადინებელი სძისა და თაფლისაჲ,¹ არამედ უფლისაგან ნუ განდგომილ იქმნებით“.² (1)

თავი იღ. სულისა მიმართ, რომელი ამპარტავანებით³ იგონებნ, ვითარმედ თუსითა ძალითა მძლე ექმნა ეშმაკთა მათ წინააღმდეგობთა მოლუაწებისათა, სიტყვსგებაჲ⁴ ბ შჯულისაგან: „ნუ იტყვ გულსა შენსა, ვითარმედ: ძლიერებითა ჩემითა და სიმტკიცითა მკლავისა ჩემისაჲთა⁵ ვჟავ ესე ძალი, არამედ მოიკსენე შენ უფალი ღმერთი შენი, რომელმან მოგცეს შენ (233rF) ძალი და ძლიერებაჲ“.⁶ (2)

თავი იე. გონებისა მის მიმართ, რომელი იტყვნ, ვითარმედ სიმათლითა თუსითა მძლე ექმნა (217rN) მტერთა და შევიდა მეცნიერებასა ქრისტესსა,⁷ სიტყვსგებაჲ⁸ ბ შჯულისაგან: „ნუ იტყვ⁹ გულსა შენსა, რაჟამს მოსრნეს უფალმან ღმერთმან შენმან წარმართნი იგი პირისაგან შენისა, ნუ იტყვ, ვითარმედ: სიმათლისათუს ჩემისა შემომიყვანა მე (340vB) უფალმან დამკუდრებად ქუეყანასა მას, არამედ უკეთურებისათუს წარმართთა მათ მოსრნა იგინი უფალმან პირისაგან შენისა, და არა(428rA)თუ სიმათლისათუს¹⁰ შენისა, არცა სიწმიდისათუს გულისა შენისა შეხუელ¹¹ შენ დამკუდრებად ქუეყანისა მის მათისა, არამედ უკეთურებისათუს წარმართთაჲსა¹² მოსრნეს იგინი უფალმან ღმერთმან შენმან პირისაგან შენისა“.¹³ (3)

თავი ივ. ეშმაკისა მის მიმართ წყეულისა, (265vK) რომელი იტყვნ თუ — მე მაქებენ კაცნი, და მე ვარ მშობელი ბრძენთა ქუეყანისათაჲ,¹⁴ სიტყვსგებაჲ¹⁵ მეორისა¹⁶ შჯულისაგან: „წყე-

1 თაფლისა AFK, თაფლისაჲ B. 2 ვიქმნებით K. 3 ამპარტავანებით B, ამპარტავანებით KG. 4 სიტყვსგება FK. 5 სჯულისაგან K. 6 ჩემისათა FK. 7 ქსსა BF, ქესსა K. 8 სიტყვსგება FK. 9 იტყვი K. 10 სიმათლისათუს A, სიმათლისა BFK. 11 შეხუელ A. 12 წარმართთასა F. 13 და არათუ სიმათლისათუს შენისა, არცა სიწმიდისათუს გულისა შენისა შეხუილე შენ დამკუდრებად ქუეყანისა მის მათისა, არამედ უკეთურებისათუს წარმართთაჲსა მოსრნეს იგინი უფალმან ღმერთმან შენმან პირისაგან შენისა — K. 14 ქუეყანისათა — K. 15 სიტყვსგება FK. მეორისა] ბ AB. (1) რიცხ. 14,6-9. (2) II შჯ. 8,17-18. (3) II შჯ. 9,4-5.

ულ იყავ¹ შენ ქალაქთა შინა, და წყეულ იყავ² ველთა გარე. წყეულ იყვნენ საუნჯენი შენნი და მონაგებნი შენნი. წყეულ (165vG) იყვნენ ნაშობნი მუცლისა შენისანი და ნაყოფი ქუეყანისა შენისაჲ“. ³ (1)

თავი იზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ მგმობარისა, რომელი ისწრაფინ თვთმფლობელობისა⁴ დაქსნად და იტყვნ თუ განკითხვად და საშჯელი⁵ არა ყოფად არს და არცა ჯერ არსო, სიტყვსგებაჲ⁶ მეორისა⁷ შჯულისაგან:⁸ „აჲა ესერა დავსდებ წინაშე შენსა ცხორებასა და სიკუდილსა⁹ კეთილსა და ბოროტსა, კურთხევისა და წყევასა. გამოირჩიე შენ ცხორებაჲ, შეიტტებ კეთილი, გამოირჩიე შენ კურთხევაჲ, რამთა სცხონდე, (2) რამეთუ თვთმფლობელ ყო ღმერთმან კაცი. (428vA) ხოლო თუ ყოფად არს განკითხვად და საშჯელი¹⁰ ისმინე დავითისი, რომელი იტყვს: ღმერთი ცხადად მოვიდეს; ღმერთი ჩუენი¹¹ არა დადუმნეს, ცეცხლი მის წინაშე აღატყდეს, და გარემომს¹² მისა¹³ ნიაჲქარი¹⁴ ფრიად; მოუწოდოს ცასა¹⁵ ზესკნელსა და ქუეყანასა, განკითხვად ერისა თჳსისა და შეკრებად მისა ყოველთა¹⁶ წმიდათა მისთა; უთხრობენ ცანი სიძართლესა მისსა,¹⁷ რამეთუ ღმერთი მსაჯულ არს“. (3) (341vB) და კუალად იტყვს: „სიძართლით და განგებულებით აღმართებულ არს საყდარი მისი, ცეცხლი მის წინაშე ვიდოღის და შეწუნეს გარემო¹⁸ მისა¹⁹ მტერნი მისნი“. (4)

ეგრეთვე ყოველნი წინამსწარმეტყუელნი ქადაგებენ და წმიდანი მოციქულნი გუასწავებენ, და თავადი უფალი ბრ-

* აქ წყდება LM ხელნაწერთა ტექსტი, დედნის ბოლონაკულობის გამო. L-ის ბოლოში მიწერილია: „აქ აკლდა დედანს ცოტა, და სადაც პოოთ, შეასრულეთ“ (404v).

1 იყავ A, იყავნ BFK. 2 იყავნ K. იყავ + შენ A. 3 შენისა FK. 4 მფლობელობისა G. 5 სასჯელი K. 6 სიტყვსგებაჲ + წინისაგან A. 7 მეორისა] ბ AB. 8 შჯულისა A, სჯულისაგან K. 9 სიკუდილს FK. 10 სასჯელი BF, და საშჯელი – K (B-შიც მოგვიანებითაა ჩამატებული). 11 ჩუენი + და K. 12 გარემოს A. 13 მისსა K. 14 ნიაჲქარი AK, ნიაჲქარნი B, ნიაჲქარი F. 15 ზეცასა K. 16 ყოველთა – BFK. 17 მისა B. 18 გარემო A, გარემომს B, გარემოს F. 19 მისა AB, მისსა FK.

(1) II შჯ. 28,16-18. (2) II შჯ. 30,19. (3) ფს. 49,3-6. (4) ფს. 96,2-3.

ძანებს: (233vF) „ოდეს მოვიდეს ძმ¹ კაცისაჲ² ღიდებითა თჳსითა, და ყოველნი ანგელოზნი მის თანა, მაშინ დაჯდეს საყდართა ღიდებისა თჳსისათა, და შეკრბენ წინაშე³ მისა ყოველნი ნათესავნი და განარჩინეს⁴ (217vN) ივინი ურთიერ(266rK)თას, ვითარცა-იგი შწყემსძან განარჩინის ცხოვარნი თიკანთაგან, და დაადგინნეს ცხოვარნი მარჯუენით მისა,⁵ და თიკანნი – მარცხენით“, (1) და შემდგომი ამისი.

ვინათგან⁶ უ||კუე⁷ * ამათ ყოველთა წერილთაგან და ბრძანებათაგან უფლისათა, სარწმუნო არს და მტკიცე, ვითარმედ ყოფად არს განკითხვაჲ და საშჯელი⁸ მართლმსაჯულობითა უფლისაჲთა.⁹ მაშა შენ, მ ეშმაკო შერუებულო, და განვრდომილო ღმრთისაგან, ვითარ იკადრებ თქუმაღ თუ არა არს განკითხვაჲ, არცა საშჯელი!¹⁰ წყეულ იყავ შენ და ყოველნი ზრახვანი შენნი! მ დასაბამითგან კაცისმკლველო და მტერო ღმრთისმსახურთაო, სირცხულეულ და კდებულმცა¹¹ ხარ შენ და საქმენი შენნი, და ყოველნი ღონენი შენნი! მართლუკუნ იქეც და სირცხულეულ იქმენ, მოქმედო და მზრახვალო¹² უშჯულოებისაო, ხოლო მე უფალი შემეწიოს და ვიხილო მტერთა ჩემთა მოსპოლვაჲ და წარწყმედაჲ!

თავი იმ. სწავლაჲ,¹³ ვითარმედ არა ჯერ-არს ყოვლისავე, რომელი მეყსა შინა გუერუენებოღის,¹⁴ ანგელოზად უფლისად შერაცხვაჲ, არამედ იგი ოდენ, რომლისა (341vB) ხილვამან და სიტყუამან მყუდროებაჲ¹⁵ და სიხარული გამოუთქუმელი მოგუცეს, და ყოვლისავე¹⁶ შფოთისაგან განაყენის სული ჩუენი, რომელესე ეშმაკთა ქმნად არა კელ-ეწიფების, რამეთუ მათი ხილვაჲ¹⁷

* აქ მთავრდება 428vA. (ფ. 428 ბოლო ფურცელადაა ჩაკინებული A-ში. მას უნდა მოსდევდეს 425. მათ შორის ერთი ფურცელი დაკარგულია. 425r-დან კი იწყება მე-19 თავის ტექსტი). აქვე მთავრდება E-ის ფრაგმენტი (221rE), ღელნის (A ხელნაწერის) ნაკლულობის გამო.

1 ძემ A, ძე FK. 2 კაცისა K. 3 წინაშე – FK. 4 განარჩინეს AB, განარჩინენ FK, განარჩინნეს N. 5 მისსა K. 6 ვინათგან FK. 7 უკუე – K. 8 საშჯელი B, სასჯელი FK. 9 ოისათა FK. 10 სასჯელი FK. 11 კდებულმცა B, კდებულ FK. 12 მზრახველი F, მზრახვალო BK, მზრახუმილო G. 13 სწავლა F. 14 გერუენებოღის K. 15 მყუდროება FK. 16 ყოვლისაგანვე K. 17 ხილვა F.

(1) მათე 25,31-33.

შფოთსა და შიშსა მოაწევს გონებასა ზედა, და კორცთა შეაძრ-
წუნებს, და ზრახვამ¹ მათი კმადაკდილ არნ² და საწყინო სმე-
ნად, და ფრიად შეაშფოთებენ გულსა, წამებაჲ წიგნისაგან
ისო³ ნავეანისა: „და იყო, ვითარ იყო ისუ იერიჲოდ,⁴ აღიზილ-
ნა თუალნი თჳსნი და იზილა კაცი ერთი, მღვ(266vK)ომარმ⁶
წინაშე მისსა, და მახელი კდილი კელთა მისთა. და მივიდა ისუ
და პრქუა მას: ჩუენი ხარ ანუ მტერთა ჩუენთაჲ?⁷ და მან პრქუა
მას: მე ვარ ერისთავი ძალისა უფლისაჲ,⁸ და აწ მოსრულ ვარ.
და ისუ დავარდა პირსა ზედა თჳსსა ქუეყანასა (166rG) ზედა,
თაყუანის-სცა მას და პრქუა: უფალო, რაჲ უბრძანო მონასა
შენსა? და პრქუა ერისთავმან მან უფლისამან ისუს: განიქსნენ
კამლნი ფერკთაგან შენთა, რამეთუ ადგილი⁹ ეგე, რომელსა ზედა
სდგა, წმიდა¹⁰ არს. და ყო ისუ ეგრე“. (1)

თავი ით. გულისსიტყესა* მის მიმართ ამპარტავეანისა,
რომელი უარ-ჰყოფნ მადლსა მას¹¹ ღმრთისასა, სიტყვსკებაჲ
წიგნისაგან პირველისა¹² მეფეთამსა: „შეცოდებით თუ შესცო-

* აქ წყდება F ხელნაწერის ტექსტი ბოლონაკლულობის გამო (233v). აქვე
მთავრდება GHIN ხელნაწერების ტექსტიც. როგორც ჩანს, გადამწერთ ხელთ
ჰქონიათ ბოლონაკლული დედანი, მაგრამ დედნის ბოლონაკლულობა არც ერთ
მათგანს არ აღუჩინავეს (შესაძლოა, ეს იყო F ხელნაწერი, რომელშიც მომდევნო
ტექსტის ფურცლები ამჟამად დაკარგულია; თუ ნამდვილად F ხელნაწერი
ჰქონდათ დედნად GHN-ის მწერალთ, მათი მუშაობის დროსაც ბოლონაკლული
ყოფილა იგი). ტექსტს GIN ხელნაწერებში ერთვის ბინაწერი: „დიდება ღმრთისა
ყოვლისა-მყრობელსა და სიბრძნით განმგებელსა აწ და მარადის და უკუნიით-
უკუნისამდე და საუკუნეთა მიმართ, ამინ“. N-ში დამატებით მიწერილია: „გვე-
დრები, ყოველნი წარმოიხუცდნო, ღირს-ჰყოფისათჳს წვევისა ნუ მწვეთ, რო-
მელმან სიქიარით დავჩხაჲე, რამეთუ მიზეზმან ესთა მათანადა მე. ნიკოლაოს“
(217vN). H-ში დატოვებულია ცარიელი ადგილი მე-19 თავისათვის (183r), და
მომდევნო გვერდზე გრძელდება მე-20 თავის ტექსტი და შემდგომი, 29-ე თავამდე
(183v-184r), შემდეგ ისევ ცარიელი ადგილია (184r-v), მომდევნო გვერდზე კი
(185r) ერთვის ბოლო ფრაგმენტი: 57, 58, 59 და 60 თავები, ბოლონაკლულად.

1 ზრახვა K. 2 არიან KG. 3 ისო — K. 4 ნავესა G. 5 იერიჲოს K. 6 მღ-
ვომარე BGK. 7 ჩუენთა BGK. 8 ოწისა K. 9 ადგილ F, ადგილი BH. 10 წა K.
11 მას — B. 12 პირველი] ა B, პირველი EH. 13 მეფეთამსა B, მეფეთას K.

(1) ისუ ნავ. 5, 13-16.

დოს კაცმან კაცსა, ლოც(425rA; 222rE)ვით ილოცონ მისთჳს უფლისა ღმრთისა მიმართ. უკუეთუ უფალსა ღმერთსა შესცოდოს კაც[მან, ვისა მიმართ ილოცონ მისთჳს?]* (1) (183vH)

თავი კ. ეშმაკისა მის¹ მიმართ მგობარისა,² რომელი ისწრაფინ დახრწევად და მოწყუედად სამარადისოთა ლოცვათა ჩუენთა, სიტყუსებაჲ³ გ⁴ წიგნისაგან მეფეთაჲსა:⁵ „და ელია აღჲდა მთასა მას კარმელსა, მოღრკა იგი ქუეყანად და დადგა პირი მისი შორის ორთა მუკლთა** მისთა და ილოცვიდა“. (2)

თავი კა. სულისა მიმართ შეშინებულისა გულისსიტყუათაგან გმობისათა, რომელი შერყეულ არნ კადნიერებისა მისგან, რომელი აქუნ ლოცვასა შინა, სიტყუაჲ⁵ დ⁶ წიგნისაგან⁷ მეფეთაჲსა:⁸ „ესრეთ იტყუს უფალი: ნუ გეშინინ პირისაგან სიტყუათა მათ, რომელ გესმეს, რომლითა⁹ მაყუედრებდეს მე მონანი მეფისა მის ასურასტანელთაჲსანი. აჰა მივაკლინო მისა სული უკე(267rK)თური და ესმას ჰამბავი ბავთი და მიიქცეს ქუეყანად თჳსად, და დავსცე იგი მახვლითა¹⁰ ქუეყანასა თჳსსა“. (3)

თავი კბ. ვედრებაჲ უფლისა მიმართ სიტყუათათჳს ბოროტთა ეშმაკათათჳს¹¹ გმობისათა, რომელმან თქუნის¹² ჩუენ შორის გმობანი უთქუმელნი,¹³ რომლისა სიტყუათა აღწერად (425vA) ვერ შემძლებელ ვართ, ნუუკუე ცაჲ და ქუეყანაჲ აღვძრნეთ¹⁴ რისხვად, რამეთუ ურცხვნო¹⁵ არს და უშიში ღმრთისა¹⁶ და ძჳრსა¹⁷ ზრახავს ღმრთისათჳს და წმიდათა ანგელოზთათჳს. იციან საქმე¹⁸ ესე, რომელნი გამოცდილ არიან ბრძოლათა¹⁹ მათ ესეკითარისა მის უკუე²⁰ შეჩუენებულისა მტერისა ბრძოლასა²¹ ზედა. კეთილ არს და დიდად სარგებელ მარხვაჲ და საღმრთოთა²²

* აქ K-ში ორი სტრიქონი წაჭრილია.

** აქ წყდება B ხელნაწერის ტექსტი.

1 მის – AH. 2 მგობარისა B. 3 სიტყუსება K. 4 გ⁴ – BK. 5 მეფეთასა KH. 6 სიტყუა A, სიტყუსება K. 7 ~ წიგნისაგან დ⁶ K. 8 მეფეთასა K. 9 რომლითა A, რომელთა K. 10 მახვილითა K. 11 ეშმაკისა მის AH, ეშმაკათათჳს K. 12 თქუნის K. 13 უთქუმელნი K. 14 აღვძრნეთ A, აღვძრნე K, აღვსძრნეთ H. 15 ურცხვნო A. 16 ღმრთისა A. 17 ძჳრსა K. 18 საქმე H. 19 ბრძოლათა AH, ბრძოლათაგან K. 20 უკ²⁰ K. 21 ბრძოლათა K. 22 სამღრთოთა K.

(1) I მეფ. 2,25. (2) III მეფ. 18,42. (3) IV მეფ. 19, 6-7.

წერილთა კითხვამ და ლოცვამ,¹ კმირად დაღტობილი ცრემლითა, სიტყუამ ღ^ე თავისა მეფეთაჲსა;² „უფალო ღმერთო ისრაელისაო,³ რომელი ჰჳი ქერობინთა,⁴ შენ მხოლოდ ხარ ყოველთა⁵ ზედა მეფეთა⁶ ქუეყანისათა; შენ შეჰქმენ ცაჲ და ქუეყანაჲ. მოყავ, უფალო, ყური მენი და ისმინე; აღაზუნ,⁷ თუალნი შენნი და იხილე და ისმინენ სიტყუანი იგი სენაქერემისნი,⁸ რომელ მოავლინა⁹ ყუედრებად¹⁰ ღმრთისა ცხოველისა“. (1)

თავი კგ. ვედრებაჲ¹¹ ღმრთისა მიმართ გულისსიტყჳს მიმართ¹² ამპარტავანისა, რომელი უარ-ჰყოფნ შეწყენასა ღმრთისასა, სიტყუათაგან ეზრამსთა: „შენ მიერ არს ძლევაჲ და შენ მიერ არს სიბრძნე¹³ და შენი არს (222vE) დიდებაჲ და მე მონა¹⁴ შენი ვარ, (426rA) უფალო. კურთხეულ ხარ შენ, რომელმან მომეც მე სიბრძნე,¹⁵ და შენ აღგიარებ, მუუფეო მამათა ჩუენთაო“. (2)

თავი კდ. ვედრებაჲ¹⁶ უფლისაჲ¹⁷ გულისსიტყუათა მათჳს ამპარტავანე(267vK)ბისა და გმობისათა, რომელნი გუმძლავრობდიან ჩუენ, სიტყუათაგან დავითისთა მეშუდისა¹⁸ ფსალმუნისა:¹⁹ „უფალო ღმერთო ჩემო, შენ გესავ, მაცხოვრე მე და ყოველთა მდევართა ჩემთაგან მიქსენ მე; ნუსადა წარიტაცოს ვითარცა ღომიდან სული ჩემი; არავინ იყოს მქსნელ ჩემდა, არცა მაცხოვარ“. (3)

თავი კე. ვედრებაჲ უფლისაჲ²⁰ ეშმაკისა მისთჳს ამპარტავანებისა, რომელი მრავალგზის მკედრებითა ნათლით შემოსილითა გამოჩნდის და ანგელოზსა უფლისასა ემსგავსებინ, (184rH) სიტყუამ ღ^ე ფსალმუნისა:²¹ „ნუ მოვალნ ჩემ ზედა ფერკი ამპარტავანისაჲ²² და კელი ცოდვილისაჲ²³ ნუ შემძრავნ მე“. (4)

1 ლოცვა K. 2 მეფეთას K. 3 იმ^ელისაო AK. 4 ქერობინთა A, ქერობინთა K. 5 ყოველთა — K. 6 ზედა მეფეთა A ო მეფეთა ზედა K. 7 აღაზუნ + უფალო AH. 8 სენაქერემისნი A. 9 მოავლინა A. 10 ყუედრებად — AH. 11 ვედრება K. 12 მიმართ K, მისთჳს AH. 13 სიბრძნე E. 14 მონა A, მონა E. 15 სიბრძნე AH. 16 ვედრება KH. 17 უფლისა AH. 18 ზ^ე A, მე-ზ^ე K. 19 ფსალმუნსა შინა A. 20 უფლისა K. 21 ფსალმუნისაგან A. 22 ამპარტავანისა A, ამპარტავანებისა K, ამპარტავანებისა H. 23 ცოდვილისა KH.

(1) IV მეფ. 19,15-16. (2) III ეზრ. 4,59-60. (3) ფს. 7,2-3. (4) ფს. 35,12.

თავი კვ. უფლისა მიმართ გულისსიტყუსა მისთჳს ამპარტავანებისა,¹ რომელი-იგი უვარ-ჰყოფნ² შეწევნასა ღმრთისასა, და თჳსსა ძალსა მიაჩემებნ ძლევასა, სიტყუაჲ³ მ³გ ფსალმუნისაგან: „რამეთუ არა მშჳლდსა ჩემსა ვესავ, არცა მახჳლმან⁴ ჩემმან მაცხოვნოს მე, არამედ შენ მაცხოვ(426vA)ნენ ჩუენ მატჳირვებელთა ჩუენთაგან და მოძულეთა ჩუენთა არცხენე“. (1)

თავი კზ. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელი მაქადებნ⁵ თარგმანებად წერილთა, რომლისა მიმართ ნეტარმან ვინმე მამამან ესე მიუგო: სიტყუაჲ მ³თ ფსალმუნისაჲ.⁶ „ხოლო ცოდვილსა მას ჰრქუა ღმერთმან: აწ შენ ვითარლა იტყჳ სიმართლეთა ჩემთა, და აღიღებ აღნათქუებთა⁷ ჩემთა პირითა შენითა? შენ ეგერა მოიძულე სწავლულებაჲ⁸ და განსთხიენ ყოველნი⁹ სიტყუანი პირისა ჩემისანი“. (2)

თავი კწ. გულისსიტყუათა¹⁰ მიმართ ამპარტავანებისათა,¹¹ რომელნი გარე-შოადგიან გონებასა და აღამაღლიან სიმაღლედ წარწყმედისად,¹² სიტყჳსგებაჲ მ³ა¹³ ფსალმუნისაგან:¹⁴ „ვიდრეჲდის შეადგეთ¹⁵ კაცთა (268rK) და მოჰკლვიდეთ თქუენ ყოველნი, ვითარცა კედელსა მიდრეკილსა და ზღუდესა განმრუდებულსა?“ (3)

თავი კთ. გულისსიტყუათათჳს გმობისათა ნაშობთა მათ ამპარტავანებისათა, რომელთა დაიყოვნიან ჩუენ თანა და კადნიერებასა მას¹⁶ ლოცვისა ჩუენისასა დაგუზრწევდიან, რამეთუ ამას ზედა მოსწრაფე არიან უკეთურნი იგი, სიტყუაჲ¹⁷ მ³ზ ფსალმუნისაგან: „აღლევინ ღმერთი და განიბნინენ ყოველნი მტერნი მისნი*“

* აქ მთავრდება 426vA (ხელნაწერს აკლია სამი ფურცელი. მომდევნო, 427-ე ფურცელი გადადის 57-ე თავზე). აქვე, 184r-ზე წყდება H-ის მორიგი ფრაგმენტი (მომდევნო 184v გვერდი დაუწერელია, 185r-ზე კი ერთვის შემდეგი თავების ტექსტი: 57, 58, 59 და 60 ბოლონაკლულად). აქვე წყდება E-ის ფრაგმენტი (223r).

1 ამპარტავანებისა AH. 2 უარ-ჰყოფნ AH. 3 სიტყუა A. 4 [მახკილმან K. 5 მაქადებნ K. 6 ფსალმუნისა KH. 7 აღნათქუებთა HK. 8 სწავლულება H. 9 ყოველნი - H. 10 გულისსიტყუათა + მათ H. 11 ამპარტავანებისათა A. 12 წარწყმედისა H. 13 ი³ა A. 14 ფსალმუნისა A. 15 შეუდგეთ A, შეადგე (?) H, + ადგილი - H. 16 მას - K. 17 სიტყჳსგებაჲ K.

(1) ფს. 43,7-8. (2) ფს. 49,16-17. (3) ფს. 61,4.

და ივლტოდეთ მოძულენი მისნი პირისა მისისაგან¹. (1)

თავი ლ. მათოჲსეჲ, მწიკულევანთა¹ გულისსიტყუათა გმობისათაჲ, რომელნი-იგი კადნიერებასა გონებისა ჩუენისა დაჰქსნიდიან, სიტყუაჲ მდ ფსალმუნისა:² სიტყუანი ურჩულოთანი³ განძლიერედეს ჩემ ზედა, ცოდვათა ჩემთაგან შენ მიღზინე⁴. (2)

თავი ლა. გულისსიტყუათა მიმართ გმობისათა, რომელნი ძვრსა⁴ იტყოდინ ღმრთისათჳს, სიტყვსგებაჲ⁵ მდ ფსალმუნისაგან: „ნუ აღიმადლებთ მაღლად რქათა თქუენთა, ნუცა იტყუთ ღმრთისათჳს სიცრუეჲსა“. (3)

თავი ლბ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ამპარტავანისა, რომელი მეტყუნ⁶ კითარმედ კეთილად აღაშენებ სულსება მმათასა და თუთ შენსაცა სათნოებითა, და მეცნიერებითა საღმრთოჲსა გულისკმისყოფისათა, სიტყვსგებაჲ რკვ ფსალმუნისაგან: „არათუშცა უფალმან აღაშენა სახლი, ცუდად შურებიან მაშენებელნი მისნი; არათუშცა უფალმან დაიცვა ქალაქი, ცუდად იღუძებენ კუმილნი მისნი“. (4)

თავი ლგ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ამპარტავანისა, რომელი შეურაცხ-ჰყოფენ და სწუნობნ მმათა, კითარცა უდებთა და არა-მოსწრაფეთა მოღუაწებად, (268vK) სიტყვსგებაჲ⁷ იგავთაგან: „უფალი ამპარტავანთა შეჰმუსრავს, ხოლო მდაბალთა მოსცის მაღლი“. (5)

თავი ლდ. სწავლაჲ, რამთა არა ეჰბადვიდეთ ზუავთა ლალთა და ამპარტავანთა, არამედ სიმდაბლე და სიგლახაკე სულიერი მოვიგოთ, რამეთუ ესრეთ იძლევიან გულისსიტყუანი ამპარტავანებისანი, სიტყუაჲ იგავთაგან: „შეეკრძაღე სწავლასა ჩემსა, ნუ დაუტეობ, არამედ დაიმარხე თავისა შენისა ცხორებად⁸ შენდა. გზასა უღმრთოთასა ნუ მიხუალ, ნუცა ჰბადვ გზასა უშჯულოთასა,⁹ რომელსა ადგილსა განეწყვებოდიან, ნუ მიხვალ მუნ. მიჰქციენ მისგან ფერკნი შენნი და დაუტევე იგი, რამეთუ არა

1 მწიკულევანთა K. 2 ფსალმუნისა K. 3 უსჯულოთანი K. 4 ძვირსა K. 5 სიტყვსგება K. 6 მეტყვინ K. 7 სიტყვისგება K. 8 ცხოვრებად K. 9 უსჯულოთასა K.

(1) ფს. 67,2. (2) ფს. 64,4. (3) ფს. 74,6. (4) ფს. 126,1. (5) იგავ. 3,34.

დაიძინან, ვიდრე არა ბოროტი ქმნიან, რომელნი იზარდებიან საჭმლითა უღმრთოებისაჲთა,¹ და ღენითა უწყულოებისაჲთა დაითრჳნიან“.* (1)

თავი ლე. გულისსიტყესა მის მიმართ ამჰარტავანისა, რომელი მაყენებნ უზნობად კაცთა წმიდათა, და მეტყვნ, ვითარმედ არა უძვობეს შენსა არიან გულისკმისყოფითა და მეცნიერებითა, სიტყესგებაჲ² იგავთაგან: „უკუეთუ³ თანა-უვიდოდე⁴ ბრძენთა, ბრძენ იყო, ზოლო რომელი თანა-გურიობდეს უგუნურთა, საცნაურ იყოს“. (2)

თავი ლე. გულისსიტყესა მის მიმართ ამჰარტავანისა, რომელი მაყენებნ ვითარცა ფიცხელთა განსაცდელთა და ბრძოლათასა, ლოცვითა და თანა-შეწევნითა სულიერთა ძმათაჲთა⁵ ვედრებად უფლისა, სიტყესგებაჲ⁶ იგავთაგან: „ძმაჲ ძმისა შემწე,⁷ ვითარცა ქალაქი მტკიცე და მაღალი, ზოლო ძლიერ არნ, ვითარცა დაფუძნებული სამეუფოჲ“. (3)

თავი ლზ. გულისსიტყესა (269rK) [მის მიმართ, რომელი გუქეტყ[ოდის თუ]** უცოდ[ველ ხარ]** სიტყესგებაჲ⁸ იგავთაგან: „[ცინ]-მე უკუე იქადოს, ვითარმედ უბიწოჲ აქუს გული, ანუ ვინ კადნიერ იქმნას თქუმად, ვითარმედ წმიდა⁹ არს ცოდვათაგან!“ (4)

თავი ლმ. გულისსიტყესა მის მიმართ ამჰარტავანისა, რომელი სიმშუდესა და სიმდაბლესა სიჯაბნედ სახელ-სდებნ, სიტყესგებაჲ¹⁰ იგავთაგან: „ნეტარ არს კაცი, რომელსა ეშინოდის ყოველთათუს ღმრთისმოშიშებით, ზოლო გულფიცხელი იგი შევარდეს ძურსა“. (5)

* კუთხოვანი ფრჩხილების სიტყვები ხელნაწერში შემორჩენილა არაჲ. აღვადგინეთ იგავთა წიგნის მიხედვით.

** კუთხოვან ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვები სრულიად წაშლილია. აღვადგინეთ კონტექსტის მიხედვით.

1 უღთობისათა K. 2 სიტყესგება K. 3 უკეთუ K. 4 თა-უვიდოდე K. 5 ძმათა K. 6 სიტყვისგება K. 7 შემწე K. 8 სიტყესგება K. 9 წა K. 10 სიტყესგება K. 11 ძირსა K.

(1) იგავ. 4,13-17. (2) იგავ. 13,20. (3) იგავ. 18,19. (4) იგავ. 20,9. (5) იგავ. 28,14.

თავი ლთ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ ამართა, რომელნი ამპარტავანებად მიეკზიდვიდიან¹ და წუნობად გუაწუვედიან² ძმათა მისისაგანისა ამის აზნაურებისა, და სეფეწულობისათჳს თქუენისა, სიტყვსგებაჲ³ ეკლესიასტესაგან: „ყოველივე შეიქმნა მიწისაგან და ყოველივე მიიტკევის მიწადვე“. (1)

თავი მ. გულისსიტყესა მის მიმართ ამპარტავანისა, რომელი ბრალობად გუცემნ ძმათა, უკუეთუ⁴ შეემთხვოს⁵ ცთომამ⁶ ცოდვისა რაჲსადმე,⁷ სიტყვსგებაჲ⁸ ეკლესიასტესაგან: „რამეთუ კაცი არა არს მართალ⁹ ქუეყანასა ზედა, რომელმანცა კეთილი ქმნა და არა ცოდა“. (2)

თავი მა. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელნი იჩემებდიან რეცა სიმდაბლითა კურნებასა ამპარტავანებისასა, სიტყვსგებაჲ იობისგან: „თქუენ ხართ ვითარცა მკურნალნი ცრუნი და მღზინე-ბელნი ბოროტისანი“. (3)

თავი მბ. ეშმაკისა მის მიმართ, რომელი მეტყვნ, ვითარმედ: აჰა ესერა მიწეწილ ხარ სრულებასა მონაზონებისასა, სიტყვსგებაჲ იობისგან: აწ უკუე თქუენ წინაშე უფლისა იტყვთ, და წინაშე მისსა (269vK) ჰხრახავთ¹⁰ ზაკუეასა“. (4)*

თავი მგ. გულისსიტყესა მის მიმართ ამპარტავანისა, რომელი განკითხვად ძმათა მაწუევენ¹¹ და თავისა თჳსისა უბრალოდ შერაცხად, სიტყვსგებაჲ¹² იობისგან: „ვინ-მე უკუე წმიდა¹³ იყოს მწიკლოვნებისაგან, არამედ არავინ, დადაცათუ ერთ ღღე იყოს ცხორებაჲ მისი ქუეყანასა ზედა. ვინ-მე უკუე არს კაცთა-განი ან-უ ყოფილდა-მე ვინ არს მართალ ნაშობი კაცისა!“ (5)

თავი მდ. სულისა მიმართ, რომელი ძლეულ არნ ამპარტავ-

* კიდეზე მხედრულთი მიწერილია: „[თ]ქესა აგვისტოსა იე, მიცვალ[ებას]ს ყ ჯ წ ისა ღვთიშობელის[ასა], თქმული წმინდისა მაცსიშე აღსარებელისა, რაჲჲს-იგი აღვიდოდა ქვეყანით ზედათ. [გ]ჰკურთხენ, მამო: რაჲჲს სულისაგან წმინდისა ღვთიშობელსა მარიამს ზმა-ეყო“ K.

1 მიეკზიდვიდიან K. 2 გუაწუვედიან K. 3 სიტყვსგება K. 4 უკუეთუ K. 5 შეემთხვიოს K. 6 ცთომა K. 7 რასამე K. 8 სიტყვსგება K. 9 მართალი K. 10 ზრახავთ K. 11 მაწუევენ K. 12 სიტყვსგება K. 13 წა K.

(1) ეკლ. 3,20. (2) ეკლ. 7,20. (3) იობ. 13,4. (4) იობ. 13,7. (5) იობ. 14,4; 15,14.

ანებითა და ჰგონებნ თუ სათნოებითა და მოღუაწებითა მისითა შესწირავს რასამე ღმერთსა,¹ სიტყვსგებაჲ იობისგან: „რად-მე² უკუე ხარკ არს უფლისა? შენ თუ იყავ საქმითა შენითა უბიწო? ანუ რაჲ სარგებელ არს, რამეთუ წრფელ იყავ გზათა შენთა? ანუ სიტყუად-მე³ ყოს შენდა მომართ და გამხილოს შენ, და შენ თანა შევიდეს სასჯელად?“ (1)

თავი მე. გულისსიტყვსა მის მიმართ ამპარტავანისა, რომელი აცთუნებნ გონებასა ჩუენსა, ვითარმცა წმიდა⁴ იყო იგი, და უზეშთაეს⁵ არაწმიდითა გულისსიტყვთა, სიტყვსგებაჲ⁶ იობისგან: „ამისთვის განვიქარვენ თავი ჩემი და დავდენ, და შემირაცხიეს თავი ჩემი მიწად და ნაცრად“. (2)

თავი მე. გმობრისა მის ეშმაკისა მიმართ, რომელი აიძულებნ გონებასა ჩუენსა გმობათა მიმართ ბოროტთა, სიტყვსგებაჲ⁷ წინამსწარმეტყუელებისაგან ზაქარიასა:⁸ „შევგრისხენინ შენ უფალმან, ეშმაკო, და შევგრისხენინ შენ, რომელმან გამოირჩია იერუსალემი“. (3)

თავი მზ. გულისსიტყვსა მის მიმართ ამპარტავანისა, რომელი აღამაღლებნ ვითარცა მეცნიერსა და გულისკმისყოფელსა, (270rK) სიტყვსგებაჲ წინამსწარმეტყუელებისაგან ესაიასა: „ვად გულისკმისყოფელთა თავით თვს[ით] და წინაშე [მათსა მეცნიერთა]“, (4)

თავი მწ. სულისა მიმართ, რომელი უმეცარ არნ, ვითარმედ არარაჲ ესრეთ შეადრწუნებს ეშმაკთა და იოტებს მათ, ვითარ-იგი გულისკმისყოფაჲ¹⁰ და მეცნიერებაჲ ქრისტესი¹¹ და წოდება ღმობიერად სახელისა წმიდისა მისისა, რომელ-იგი ყოველთა მანქანებათა მათთა ამხილებს და მრავალთა მათ ღონისძიებათა მათთა განაჩიქებს, სიტყვსგებაჲ¹² ესაიასგან:¹³ „აჰა ესერა უფალმან საბაოთ შეადრწუნეს დიდებულნი ძლიერებითურთ და მაღალნი იგი გონებითა შემუსრნეს და განსაცხრომელნი იგი დამდაბლდენ

1 ლ^ა K. 2 რამე K. 3 სიტყუა-მე K. 4 წ^ა K. 5 უზეთაეს K. 6 სიტყვსგება K. 7 სიტყვსგება K. 8 ზაქარიასა K. 9 იმ^ალში K. 10 გულისკმისყოფა K. 11 ქესი K. 12 სიტყვსგება K. 13 ისაიასგან K.

(1) იობ. 22,3-4. (2) იობ. 42,6. (3) ზაქ. 3,2. (4) ეს. 5,21.

და დაეცნენ მაღალნი იგი სახელითა უფლისამთა.¹ ჩუენ თანა არს ღმერთი, ცანთ წარმართთა და იძლიენით. ისმინეთ დასასრულად-მდე ქუეყანისა. განძლიერებულნი ეგე იძლიენით. და რომელი ზრახვაჲ² ჰზრახოთ, განაქარვოს უფალმან, და სიტყუასა, რომელსა იტყოდით, არა დაადგრეს თქუენ შორის, რამეთუ ჩუენ თანა არს ღმერთი“. (1)

თავი მთ. უფლისა მიმართ, გულისსიტყჳსა მისთჳს ამაართავანებისა, რომელი განმაკრეგებნ³, ვითარმცა მძლე-ქმნილ ვიყავით არაწმიდათა ეშმაკთა, სიტყუაჲ იერემია წინაჲსწარმეტყუელისაჲ:⁴ „უწყი, უფალო, რამეთუ არა კაცისაგან არს გზაჲ⁵ მისი, არცა კაცი იგი ვიდოდის, განმართოს გზაჲ⁶ მისი და წარემართნენ სლვანი მათნი“. (2)

თავი ნ. გულისსიტყუათა მათ მიმართ ამაართავანთა და გემობართა, რომელნი ღმერთ ჰყოფდიან ეშმაკთა, სიტყვსგებაჲ⁷ იერემიასგან:⁸ „ესრეთ არქუ მათ: ღმერთთა, რომელთა ცაჲ⁹ და ქუეყანაჲ არა ქმნეს, წარწყმდელ ქუეყანისაგან და ქუეშ¹⁰ ცისა ამის“. (3) (270vK)

თავი ნა. სულისა მიმართ მწუხარისა, გულისსიტყუათათჳს გმობისათა, სიტყუაჲ გოდებათაგან იერემიასთა:¹¹ „რამეთუ არა უკუნისამდე¹² განიშოროს უფალმან ერი თჳსი, და რომელმან¹³ დაამდაბლა, მან შეიწყალოს იგი წყალობითა თჳსითა მრავლითა, რამეთუ არა თქუა ყოვლითა გულისთა თჳსითა, არცა განიშორნა ძენი კაცთანი“. (4)

თავი ნბ. უფლისა მიმართ შვერდობაჲ¹⁴ გულისსიტყუათათჳს გმობისათა, რომელნი დაჰფარვიდიან გონებასა ჟამსა ლოცვისასა,¹⁵ სიტყუაჲ გოდებათაგან იერემიასთა:¹⁶ „დაგუფარენ ჩუენ გულისწყრობითა და გუდევენ ჩუენ და მოგუსრენ და არა გურიდე, განჰმარტე¹⁷ ღრუბელი მცირე შენ ზედა, რამთა არა

1 ოწისათა K. 2 ზრახვა K. 3 განმაკირებენ K. 4 წწყლისა K. 5 გზა K. 6 გზა K. 7 სიტყვისგება K. 8 იერემიასგან K. 9 ცა K. 10 ქშო K. 11 იერემიასთა K. 12 უქშ K. 13 რლნ K. 14 შვერდობა K. 15 ლოცჳსა K. 16 იერემიასთა K. 17 განმარტე K.

(1) ეს. 23,9; 8,9-10. (2) იერ. 10,23. (3) იერ. 10,11. (4) იერ. გოდ. 3,31-33.

შევიდეს შენდა ლოცვაჲ¹ ჩემი. ვხადე სახელსა შენსა, უფალო, მღვდით² ქუესენელით; კჳამ ჩემი გესმა, ნუ დაიმძიმებ ყურთა შენთა, და ღალადებასა [ჩემსა მოყავ დღ]ესა მას, რომელსა გხად[ოდ]ი შენ და მარქუ: ნუ გეშინინ“. (1)

თავი ნგ. ეშმაკისა მის მიმართ ამპარტავანისა და განათლებულისა, რომელსა ჰნებავენ თუმცა ღმრთად ვინ აღიარა შეჩვენებული, და აცთუნებნ გონებასა ზუავსა და თავმოთნეთა, სიტყუს-გებაჲ ეზეკიელ წინამსწარმეტყუელისაჲ:³ ხოლო შენ კაცი ხარ და არა ღმერთი; სიმრავლითა წინადაუცუეთელთაჲთა⁴ მოჰკუდე კელითა უცხოთესლთაჲთა,⁵ რამეთუ მე ვიტყოდე, — იტყუს აღონაჲ⁶ უფალი“. (2)

თავი ნდ. გულისსიტყუსა მის მიმართ ამპარტავანისა, რომელი შეურაცხ-ჰყოფნ და განიკითხავნ ძმათა. უკუეთუ იხილის ვინმე მარხვასა ზედა, მოხარკე არს, შეურაცხ-ჰყოფნ ვითარცა განუკითხველსა და ზომისა უმეტესსა და დამქსნელსა გუამი(271Rk)-[სასა] სტ[.....]კსნილს[..... სიტყუსგებაჲ ებისტ]ო-ლეთაგან მოციქულისა პავლესთა პრომაელთა მიმართ: „მჭამელი იგი არა-მჭამელსა მას ნუ შეურაცხ-ჰყოფნ, და არა-მჭამელი იგი მჭამელსა მას ნუ განიკითხავნ, რამეთუ ღმერთმან იგინი შეიწყნარნა. შენ ვინ ხარ, რომელი განიკითხავ სხვსა მონასა! თვისისა უფლისა დვეს გინათუ დაეცეს, დგეს სამე, რამეთუ შემძლებელ არს უფალი დამტკიცებად მისა“. (3)

თავი ნე. გულისსიტყუსა მის მიმართ ამპარტავანისა, რომელი მაქებნ და მეტყვნ: ვაშა, ვაშა, რამეთუ მძლე ექმენ ნაყროვნებასა და გულისწყრომასა! სიტყუსგებაჲ ეპისტოლეთაგან პავლე მოციქულისათა კორინთელთა მიმართ: „უმეტეს მათ ყოველთა დავშუერ; არა მე, არამედ მადლი იგი, რომელი იყო ჩემ თანა, რაჲთა არა იქადოს ყოველმან კორციელმან წინაშე ღმრთისა“. (4)

1 ლოცვა K. 2 მღვდით K. 3 წინამსწარმეტყუელისა სჲ K. 4 დაუცუეთელთა თანა K. 5 უცხოთესლთა K. 6 იტყვის აღონაი K.

(1) იერ. გოდ. 3,43-44; 3,55-57. (2) ეზეკ. 28,2; 28,10. (3) რომ. 14,3-4. (4) I კორ. 15,10; 1,29.

თავი ნვ. სულისა მიმართ, რომელი უმეცარ არნ, ვითარმედ ეშმაკიცა იჩემებს ცვალებად ანგელოზად ჭეშმარიტებისა, და ტყუილით გამომთარგმანელ იქმნის მეცნიერებასა სიცრუისა, სიტყვსგებაჲ¹ მისგე ებისტოლეთაგან: „რამეთუ თჳთ² იგიცა³ ეშმაკი იცვალის-ვე ანგელოზად ნათლისა. არა უკუე⁴ ღიდ არს, მსახურნიცა თუ მისნი გარდაიცვალნენ ვითარცა მსახურნი⁵ სიმაართლისანი, რომელთა აღსასრული⁶ იყოს საქმეთა მათთაებრ“. (1)

თავი ნზ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ამჰარტავანისა, რომელი შთავრდომილსა ცოდვასა რასმე განიკითხავნ და სწულობნ, და შეურაცხ-(427rA; 224rE)ჰყოვნ დაცემულთა მათ,⁷ (185rH) სიტყვსგებაჲ⁸ ებისტოლეთაგან (271vK) ჰაელე მოციქულისათა:⁹ „ამანო, უკუეთუ ვინმე დაეპყრას კაცი რომელსამე ბრალსა, თქუენ, სულიერთა მაგათ, დაამტკიცეთ ეგევითარი იგი სულითა მით მშუდობისაჲთა;¹⁰ ეკრძალე თავსა შენსა, ნუუკუე შენცა განიცადო. ურთიერთას სიმბიძმ¹¹ იტურთეთ¹² და ესრეთ აღასრულეთ შჯულის¹³ იგი¹⁴ ქრისტისი“. (2)

თავი ნთ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ამჰარტავანისა, რომელი აღმამაღლებნ¹⁶ * და მეტყვნ, ვითარმედ: აჰა ესერა მიწვენულ ხარ სრულებასა მოღუაწებისასა, სიტყვსგებაჲ ებისტოლეთაგან მოციქულისა ჰაელესთა: „არათუ აწვე მომიღებიეს ანუ აწვე სრულ ქმნილ ვარ, არამედ ვსდევ ეგრე, რამათა¹⁷ ვეწო, რომლითაცა მიწვენულ ვიქმენ¹⁸ ქრისტის¹⁹ იესუმს²⁰ მიერ“. (3)

თავი ნთ. გულისსიტყჳსა მის მიმართ ამჰარტავანისა, რომელი აღმამაღლებნ, ვითარმცა²¹ არა იპოებოდა სახმ²² ცოდვისაჲ გონებასა შინა ჩემსა, სიტყვსგებაჲ კათოლიკეთაგან წმიდისა

* აქ წყდება K ხელნაწერის ტექსტი. ამის შემდეგ რჩება მხოლოდ A.

1 სიტყვსგება K. 2 თვით K. 3 იგიცა] იგი ხარ K. 4 უკუე K. 5 მსახურნი] ანგელოზნი K. 6 აღსრულ K. 7 მათ – K. 8 სიტყვსგება K. 9 მოციქულისათა + გალატელთა მიმართ K. 10 მშუდობისათა EK. 11 სიმბიძე EKH. 12 იტვირთეთ K. 13 სჯული K. 14 იგი – K. 15 ქსი AEH. 16 აღამაღლებს K. 17 რა A, რამათა EH. 18 ვიქმენ H. 19 ქეს AE, ქე H. 20 იესოს H. 21 ვინმცა EH. 22 სახე E.

(1) II კორ. 11,14-15. (2) გალატ. 6,1-2. (3) ფილიპ. 3,12.

მოციქულისა და მახარებელისა იოვანე¹ ღმრთისმეტყუელისათა:² (427vA) „უკუეთუ ვთქუათ, ვითარმედ ცოდვაჲ³ არა გუაქუს, თავთა თჳსთა ვაცთუნებთ, და ჭეშმარიტებაჲ ჩუენ თანა არა არს.⁴ უკუეთუ აღვიარნეთ ცოდვანი, სარწმუნო არს და მართალ, რამთა მოგუტევნეს ჩუენ ცოდვანი ჩუენნი და გან(224vE)-მწმიდნეს ჩუენ ყოვლისაგან სიცრუვისა“.⁵ (1)

თავი მ. გულისსიტყუათა⁶ მიმართ სულისათა, რომელნი ითხოვდიან უფლისაგან უენებელობასა აღსასრულადმდე, სიტყუაჲ წიგნისაგან იუდა მოციქულისა, ძმისა იაკობისა: „ხოლო რომელი-იგი შეძლებელ არს დამარხვად თქუენდა შეუცოდებელად, და დადგინებად წინაშე ღიდებასა მისსა უბიწონი სიხარულით⁷ მხოლოსა ღმერთსა, მაცხოვარსა ჩუენსა ქრისტეს⁸ ღიდებაჲ და სიმდიდრე,⁹ სიმტკიცე¹⁰ და კელმწიფებაჲ¹¹ უწინარეს ჟამთა, და უკუნისამდე, ამენ“.⁽²⁾ ეგრეთვე წმიდაჲ იოვანეცა¹² მახარებელი და ღმრთისმეტყუელი გუამცნებს და იტყჳს: „შვილნო ჩემო, ამას მივსწერ თქუენდა, რამთა არა სცოდოთ, და უკუეთუ ვინმე ცოდოს,¹³ ნუგეშინისმცემელი გჳვის მამისა მიმართ, იესუ ქრისტე¹⁴ მართალი, და იგი არს მომტევებელი ცოდვათა¹⁵ ჩუენთაჲ,¹⁶ [არა ხოლო თუ ცოდვათა¹⁷ ჩუენთაჲ],¹⁸ * არამედ ყოვლისა სოფლისაჲ¹⁹ და** [და ამით უწყით, რამეთუ ვიცით იგი, უკუეთუ მცნებათა მისთა ვიმარხვიდეთ].*** (3)

* კუთხოვან ფრჩხილებში ჩასმული ფრაზა A-ში სტრიქონზემოთაა ჩამატებული. ** დასასრული 427vA-სი და მთელი ხელნაწერისა. აქვე წყდება EH ხელნაწერთა ტექსტი (185rH; 224vE). E-ში ბოლოს მიწერილია: „აჲ დასრულდა ეს წიგნი პატარა მაქსიმე. ამის მეტი ღელაში აღარ ეწერა. ბოლოს ფერცლები და თავის შესავალი აკლდა“. *** ფრჩხილებში ჩასმული ფრაზა არც ერთ ხელნაწერში არაა შემორჩენილი. აღვადგინეთ იოანე მახარებლის ეპისტოლის მიხედვით.

1 იოანესთა EH. 2 ღმრთისმეტყუელისა – EH. 3 ცოდვა E. 4 ლ არა არს ჩუენ თანა H. 5 სიცრუისა H. 6 გულისსიტყუათა + მათ E. 7 სიხარულითა E. 8 ქეს AE. 9 სიმდიდრე E. 10 სიმტკიცე E. 11 კელმწიფება E. 12 იოანე H. 13 სცოდოს H. 14 ქე EH. 15 ცოდუათა H. 16 ჩუენთა EH. 17 ცოდუათა H. 18 ჩუენთა H. 19 სოფლისა EH.

(1) I იოანე 1,8-9. (2) იუდა 1,24-25. (3) I იოანე 2,1-3.

დამოწმებული ლიტერატურა

- B. Altaner, *Patrologie*, 1958.
- H.G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, 1959.
- J. Bidez - G. C. Hansen (ed.), *Sozomène, Histoire ecclésiastique, Livres V-VI, Sources chrétiennes 495*, Paris 2005, 409-412.
- A. Brückner, Art. Nilus von Ancyra (Nilus Asketes, Nilus Sinaita), in: *Theologische Realenzyklopaedie* 24 (1994) 568-570.
- F. Degenhart, Der hl. Nilus Sinaita, sein Leben und seine Lehre vom Mönchtum: E. Peterson, Nilus' De octo spiritibus im Isaak-Florilegium: *Zeitschrift für katholische Theologie* 56 (Innsbruck 1932), 596-599.
- Evagrio Pontico, *Contro i pensieri malvagi. Antirrhethikos. Introduzione di G. Bunge*, Magnano/BI 2005.
- Evagrius of Pontus, *Talking Back*, Translated by David Brakke, Collegeville (Minnesota) 2009.
- K. Fitschen, Art. Evagrius Ponticus, in: *Lexikon der antiken christlichen Autoren*, ed. S. Döpp, W. Geerlings. Freiburg, Basel Wien 1998, 224-225.
- W. Frankenberg, *Evagrius Pontikus*, Berlin 1912, 472-545.
- M. Geerard, *Clavis Patrum Graecorum. «Corpus Christianorum», t. II, III et Supplementum* (Turnhout, 1974, 1979 et 1998)
- P. Géhin, A. et C. Guillaumont, *Évagre le Pontique. Sur les pensées: «Sources Chrétiennes» 438* (Paris 1998).
- P. Géhin, Les versions syriaques et arabes des *Chapitres sur la prière* d'Évagre le Pontique: quelques données nouvelles. in: *Les Syriaques transmetteurs de civilisations. L'expérience du Bifād el-Shām à l'époque Omeyyade* (Antélias-Liban 2005), pp. 188-191.
- W. Gesenius, *Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*, Leipzig 1910,
- G. Graf, *Geschichte der Christlichen Arabischen Literatur*, t. I, «Studi e Testi» 118 (Città del Vaticano 1944).
- C. Guillaumont, *Évagre le Pontique. Traité pratique ou Le Moine: «Sources Chrétiennes» 170* (Paris 1971).
- A. Guillaumont, *Un philosophe au désert. Évagre le Pontique: «Textes et traditions» 8* (Paris 2004).
- A. Guillaumont, Art. Evagrius Ponticus, in: *Theologische Realenzyklopaedie* 10 (1982), p. 565-570.
- G. C. Hansen (ed.), *Socrate de Constantinople, Histoire ecclésiastique, Livres IV-VI, Sources Chrétiennes 505*, Paris 2006, 90-96.

- I. Haus herr, Le 'De Oratione' d'Évagre le Pontique en syriaque et en arabe. *Orientalia Christiana Periodica* 5 (1939), pp. 7-71.
- I. Haus herr, Le traité de l'oraison d'Évagre le Pontique (Ps.-Nil), in: *Revue d'ascétique et de mystique* 15 (Toulouse 1934), 34-93.
- I. Haus herr, Les versions syriaque et arménienne d'Évagre le Pontique, Rom 1931.
- Hermiae Sozomeni *Ecclesiastica Historia*, VI,30, P.G. 67, col. 1381-1388.
- O. Hesse, Nilus von Ancyra: Theologiesche Realenzyklopaedie, p. 570.
- C. Laga et C. Steel (ed.), *Maximi Confessoris Quaestiones ad Thalassium I, Quaestiones I-LV, una cum latina interpretatione Ioannis Scotti Eriugena iuxta posita: Corpus Christianorum*, Turnhout-Leuven, 1980, 17-47.
- J.-C. Larchet (ed.), *Maxime le Confesseur, Questions à Thalassios*, tome 1 *Sources Chrétiennes* 529. Paris 2010, 116-152.
- A. Lucot, *Palladius Histoire Lausiaque*, Paris 1912.
- J. Muyl dermans, *Evagriana Syriaca. Textes inédits du British Museum et de la Vaticane. Bibliothèque du Muséon* 31 (Louvain 1952).
- J. Muyl dermans, Une nouvelle recension du *De octo spiritibus malitiae* de S. Nil: *Muséon*, tome 52 (1939) 235-274.
- J. Quasten, *Patrology*, vol. III, Westminster, Maryland 1986.
- E. C. Richardson (ed.): *De Viris Illustribus: Texten und Untersuchungen XIV* (Leipzig 1896).
- C. Schmidt, Art. Nilus von Ancyra, in: *Lexikon der antiken christlichen Autoren*, ed. S. Doepp, W. Geerlings. Freiburg, Basel Wien 1998, 452-453.
- S. Schiwietz, *Das morgenlaendische Moenchthum*, Mainz 1913, 58-84.
- Socratis scholastici Historia Ecclesiastica*, IV,23, P.G. 67.
- M. Tarchnischvili, Un vestige de l'art géorgien en Egypte, in: *Bedi Kartlisa* № 32-33, N.S. VI-VII, 1959.
- Μαξιμου τοῦ 'Ομολογήτου "Απαντα τὰ Ἔργα, τ. I-XII, Θεσσαλονίκη, 1992-2006.
- Παναγ. Κ. Χρηστοῦ, Ἑλληνική Πατρολογία, Τόμος Γ' (περίοδος θεολογικῆς ἀκμῆς), Θεσσαλονίκη 1987.
- Σ. Γ. Παπαδοπούλου, Πατρολογία, Τόμος Β', Ὁ τέταρτος αἰώνας, Αθήνα 1990 (Ἑνάγριος Ποντικός – σ. 690-704).
- ი. აბულაძე (გამოც.), ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, წიგნი II, ილია აბულაძის რედაქციით, თბ., 1967.
- აღმის ოთხთავი 897 წლისა, გამოსაცემად მოამზადეს ე. გიუნაშვილმა, დ. თვალთვაძემ, მ. მაჩხანელმა, ზ. სარჯველაძემ და ს. სარჯველაძემ, ზურაბ სარჯველაძის საერთო რედაქციით, თბ., 2003;

- წმ. ბასილი დიდი, სწავლანი ლოცვისათვის, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა ე. კოჭლამაზაშვილმა: ჟურნ. „ლაზარეს აღდგენა“ XVI, 2002 წ., გვ. 3-13.
- ბიბლია, ძველი აღთქმა (სარდაქციო ჯგუფი: † ილია აბულაძე, ნარ-გიზა გოგუაძე, ელადიმერ კეკელია, † ციალა ქურციკიძე), თბ., ტ. I-II, 2017.
- ე. გაბიძაშვილი, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია 2, ასკეტიკა და მისტიკა, თბილისი 2006.
- ე. გაბიძაშვილი, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ბიბლიოგრაფია VI, კანონიკა, დოგმატიკა-პოლემიკა, თბ., 2012.
- გეორგიკა, ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ, ტომი მეშვიდე, ტექსტები ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტებები დაურთო სიმონ ყაუხჩიშვილმა, თბ., 1967, 106-114.
- კ. დანელია (გამოც.), საქმე მოციქულთა, ძველი ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა კ. დანელიამ, ა. შანიძის რედაქციით, თბ., 1950.
- კ. დანელია (გამოც.), იერემიას წინასწარმეტყველების ძველი ქართული ვერსიები, გამოსაცემად მოამზადა კორნელი დანელიამ, თბ., 1992.
- მ. დვალის, დ. ჩიტუნაშვილი (გამოც.), თეოფილე ხუცესმონაზონი, მამათა სწავლანი და თხრობანი. კრებულში: შუა საუკუნეთა ნოველების ძველი ქართული თარგმანები, ტომი III, გამოსაცემად მოამზადეს მანანა დვალმა და დალი ჩიტუნაშვილმა, თბ., 2014.
- ელ. დორიანაშვილი (გამოც.), მცხეთური ხელნაწერი, გამოსაცემად მოამზადა ელ. დორიანაშვილმა, ნაკვ. I, 1981 წ., ნაკვ. II, 1982 წ., ნაკვ. III, 1983 წ., ნაკვ. IV, 1985 წ. V ნაკვ. 1986 წ. (შესწორებული სახით განმეორებით გამოიცა ნ. მელიქიშვილისა და ს. სარჯველაძის რედაქციით, 2017 წ.).
- ივ. იმნაიშვილი (გამოც.), „იოანეს გამოცხადება“ და მისი თარგმანება, ძველი ქართული ვერსია, გამოსაცემად მოამზადა ივ. იმნაიშვილმა, აკ. შანიძის რედაქციით, კრებულში: ძველი ქართული ენის კათედრის შრომები 7, თბ., 1961.
- წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანება მათეს სახარებისა, თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელისა, გამოსაცემად მოამზადეს მ. ბაბუხაძემ, ლ. ბასილაძემ, ნ. დობორჯგინიძემ, დ. თვალთვაძემ, თ. კარსანიძემ, მ. მაჩხანელმა და შარაშენიძემ, ნ. შულღაძემ, თ. ცოფურაშვილმა, თ. ცქიტიშვილმა, წიგნი I, 1996 წ., წიგნი II, 1996 წ., წიგნი III, 1998 წ.
- წმ. იოანე ოქროპირი, თარგმანება იოანეს სახარებისა, თარგმანი წმ. ეფთვიმე მთაწმიდელისა, გამოსაცემად მოამზადეს ზ. სარჯველაძემ,

- ლ. ალექსიძემ, ნ. დობორჯგინიძემ, დ. თვალთვაძემ, მ. მაჩხანელმა, ლ. ნიჟარაძემ, ნ. შულღაძემ, თ. ცოფურაშვილმა, ნაწ. I, 1993 წ., ნაწ. II, 1993 წ.
- კ. კეკელიძე, მეოთხე საუკუნის საზღვარგარეთელი ქართველი მოაზროვნე და მოღვაწე. იხ. მისსავე კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან VI, 1960, 5-17.
- კ. კეკელიძე, მეოთხე საუკუნის საზღვარგარეთელი ქართველი მოაზროვნე და მოღვაწე. იხ. მისსავე კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან VI, 1960, 5-17.
- კ. კეკელიძე, უცხო ავტორები ძველ ქართულ ლიტერატურაში. მისსავე კრებულში: ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან V, თბ., 1957.
- ე. კოჭლამაზაშვილი (გამოც.), პავლეს ეპისტოლეთა განმარტება, გამოკრებული იოვანე ოქროპირისა და სხვა წმიდა მამათა თხზულებებიდან, თარგმნილი ეფთვიმე მთაწმიდელის მიერ, გამოსაცემად მოამზადა ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა, თბ., 2003 წ.
- ე. კოჭლამაზაშვილი, ანჩინური კრიტიკარამები ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის ხელნაწერში – S-421. კრებულში: თ. ოთხმეზური (რედ.), ელენე მეტრეველი 100, თბ., 2018, 164-174.
- ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. ნილოს სინელის სახელით წარწერილი სწავლანი ლოცვისათვის და მისი ძველი ქართული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი IX, 2017, 192-230.
- ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. კასიანე რომელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი VII, 2014.
- ე. კოჭლამაზაშვილი, წმ. მაქსიმე აღმსარებლის მიგებანი თალასე ხუცის კთხვებზე და მისი ეფთვიმე მთაწმიდელისეული თარგმანი: ქრისტიანულ-არქეოლოგიური ძიებანი X, 2017.
- ივ. ლოლაშვილი, ქართველთა კულტურული ურთიერთობა ბიზანტიასთან (IV ს.), მისსავე კრებულში: ქართული წიგნისა და მწერლობის საწყისებთან, თბ., 1978, 31-52.
- ქ. ლორთქიფანიძე (გამოც.), კათოლიკე ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები, X-XIV საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით გამოსცა ქ. ლორთქიფანიძემ, აკაკი შანიძის რედაქციით, თბ., 1956;
- ქ. მამასახლისი (გამოც.), წმინდა პალადი ჭელენოპოლელი, ლავსაიკონი, გამოსაცემად მოამზადა ქეთევან მამასახლისმა, თბ., 2010, 192-314.
- ს. მახარაშვილი, ევარე პონტოელის ცხოვრება-მოღვაწეობა და მის თხზულებათა ქართული თარგმანი, კრებულში: ძველი ქართული მწერლობის მატიანე I, თბ., 1984 წ.

6. მელიქიშვილი (გამოც.), წმიდა იოანე ოქროპირის პოპილტეკური კრებული „მარგალიტი“, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკლევა წაუძღვარა და ლექსიკონი დაურთო ნინო მელიქიშვილმა, თბ., 2015.
- ლ. მენაბდე, ძველი ქართული მწერლობის კერები, ტ. II, 1980.
- პავლეს ეპისტოლეთა ქართული ვერსიები, გამოსაცემად მოამზადეს ქ. ძონიძემ და კ. დანელიამ, აკაკი შანაძის რედაქციით, თბ., 1974.
- საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, მუზეუმის ხელნაწერთა ახალი, Q კოლექცია, ტ. I, გვ. 38-39.
- სოკრატე სქოლასტიკოსი, საეკლესიო ისტორია, თარგმანი ზურაბ ჯაშისა, თბ., თბ., 2012, 274-278.
- ბ. უტიე, ფსევდონილოსის ლოცვისათვის: არაბულიდან ქართულად ძველი ნათარგმნი თავები: კონსტანტინე წერეთელი 80, საუბილეო კრებული, თბილისი 2003, 198-200.
- ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები X-XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით, გამოსცა მზექალა შანიძემ, I, ტექსტი, თბ., 1960.
- ფსალმუნნი, ახალი, შესწორებული გამოცემა, მოამზადა ედიშერ ჭელძემ, თბ., 2006.
- ქართული ლექციონარის პარიზული ხელნაწერი (ძველი და ახალი აღთქმის საკითხავები), გამოსაცემად მოამზადეს კ. დანელიამ, სტ. ჩხენკელმა და ბ. შავიშვილმა, ტ. I, ნაწ. I, 1989 წ.; ტ. I, ნაწ. II, 1997.
- ქართული ოთხთავის ორი ძველი რედაქცია სამი შატბერდული ხელნაწერის მიხედვით, გამოსცა აკაკი შანიძემ, თბ., 1945.
- ქართული ოთხთავის ორი ბოლო რედაქცია, გამოსცა ივანე იმნაიშვილმა, თბ., 1979.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტომი I, ე. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1959.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექციისა, ტ. II, მდგენილია ა. ბაქრაძის, თ. ბრეგაძის, ე. მეტრეველისა და მზ. შანიძის მიერ, ე. მეტრეველის რედაქციით, თბ., 1961.
6. ქაჯაია, ბასილი კესარიელის თხზულებათა ძველი ქართული თარგმანები, თბილისი 1992.
- ციალა ქურციკიძე, ძველი აღთქმის აპოკრიფული წიგნების ქართული ვერსიები. წიგნი I, 1970 წ.; წიგნი II, 1973 წ.
- დ. ჩიხორლიშვილი (გამოც.), წმიდისა და ღმერთმშობილისა მამისა ჩუენისა ბასილისნი სწავლანი ლოცვისათჳს და სხუათა თითოსახეთა

სათნოებათათვის საცხორებლად სულითა. ტექსტი გამოაცემად მოამზადა და გამოკვლევა წაუმბლვარა დიმიტრი ჩისორლიშვილმა: ნ. შელიჩიშვილი (რედ.), გრაგნილი, საეკლესიო-სამეცნიერო კრებული III, თბ., 2015, 9-62.

- თ. ცქიტიშვილი (გამოც.), ეზეკიელის წიგნის ძველი ქართული ვერსიები, გამოსაცემად მოამზადა თინათინ ცქიტიშვილმა, თბ., 1976.
- თ. ცქიტიშვილი, თეოფილაქტე ბულგარელის „იოანეს სახარების განმარტება“ და ძველი ქართული მწერლობის პრობლემები, წიგნი II, თბ., 2014.

წიგნნი ბუეღისა აღთქუპისანი, ნაკვ. I, შესაქმისამ, გამოსლუათამ, გამოსაცემად
მოამზადეს ბაქარ გიგინეიშვილმა და ცოტნე კიკვიძემ,
თბ., 1989.

წიგნი ბუქოსა აღიქმისანი, ნაკვ. 2. ლევიტელთამ, რიცხუთამ, მეორისა
სჯულისამ, გამოსცეს ილია აბულაძემ, ბაქარ გიგო-
ნეიშვილმა, ნარგიზა გოგუაძემ და ციალა ქურციკიძემ,
თბ., 1990;

წიგნი ბუქლისა აღთქმისანი, ნაკვეთი 3, ისო ნავესი, მსაჯულთაჲ, რუთისი, ყველა არსებული ზღუნაწერის მიხედვით გამოისაცემად მოამზადეს და გამოკვლევა დაურთეს ციალა ქურციკიძემ და უჩა ცინდელიანმა, თბ., 1991.

ე. ჭელიძე (გაბოც.) წმ. დიადოქოს ფოტიკელი, ასკეტური თავები: მსოფლიო მართლმადიდებელი ეკლესიის შეერთებული კალენდარი, თბ., 2001, 385-435.

ე. ჭელიძე, „ძველი აღთქმის“ ქართული რედაქციების ახალი მეცნიერული გამოცემის გამო. კრებულში: საღვთისმეტყველო-სამეცნიერო შრომები VIII-IX, თბ., 2018, 396-495.

პერმიას სოქომენე, საეკლესიო ისტორია, თარგმანი ზურაბ ჟა-
შისა, თბ., 2017, 358-359.

Արքայ Հ ընդ ազգի Պետոս Առյ վարք **և մատենագրութիւն**, **Սարգսնանալ** **ի յուն** **ի հայ բարբա** **ի հինգերորդ դարու**, աշխատասիրութեամբ **և ծան** **ութեամբ** **ի յոթ** **ընծայեալ է**. **Բարսե** **վ**. **Սարգիսե-**
ան, վեներուկ, 1907:

The Old Georgian Version of *Antirrhetikos* by Evagrius Ponticus

Until recently, it was thought that only a few minor fragments from the works of Evagrius Ponticus (+399), the founder of ascetic theology and monastic mysticism, survived in Georgian. These works are: *Practicus*, *De octo vitiosis cogitationibus*, *Ad Anatolium*, *Antirrheticus*, *Tractatus ad Eulogium monachum*, *De vitiis quae opposita sunt virtutibus*, and *De octo spiritibus malitiae*. Later on, other Georgian translations of the works of Evagrius were discovered. In 2003, Bernard Outtier published an article on two old Georgian versions of Evagrius' treatise *De Oratione* (CPG 2452). The first one, an abridged translation (consisting of 48 chapters), is preserved only in a 10th-century manuscript (H-622, 57r-61v) kept in the Georgian National Center of Manuscripts. The other version, which contains a full translation (153 chapters) of the work, is found in one manuscript dating from the 13th century (A-60, pp. 141-270) from the collection of the Georgian National Center of Manuscripts. In both translations, as well as in the Greek original, the work is ascribed to Nilus of Sinai. However, based on research of Syriac and Arabic versions, I. Hausherr has proved that the actual author is Evagrius Ponticus.

The first Georgian rendition of *De Oratione* was produced by an anonymous translator. According to B. Outtier, it might have been translated from the Arabic version. This text remains unpublished as far. In 2017, I have published the text of the second translation¹, which fully coincides with the Greek original. Based on the style of the rendition terminology, I assume that the translator is Ephrem Mtsire (the Lesser), a prominent theologian, philologist, and scholar in the second half of the 11th century.

¹ E. KOCHLAMAZASHVILI, *Teachings about Prayer Ascribed to St. Nilus of Sinai and Its Georgian Translation* (text and research), *Studies in Christian Archeology*, vol. IX, 2017, 192-230 (in Georgian).

Amongst old Georgian manuscripts, I have recently found yet another work of Evagrius Ponticus. This is one of his most significant works called *Antirrhetikos*. Information regarding the work is preserved in *Historia Ecclesiastica* by Socrates Scholasticus (the 5th century), as well as in *De Viris Illustribus* by Gennadius Massiliensis (+496). According to their accounts, Evagrius' work consists of 8 parts, each of which concerns one of the eight principal passions. The author cites numerous passages against those transgressions from the Holy Scriptures. A work entitled *Refutation of Passions* („სიბრველები სათეს ჰნებათაჲსა“), which survived in old Georgian and has not yet been explored, has precisely the same content and composition. St. Euthymius the Athonite (+1028), the founder of the Georgian Literary School on Athos, ascribes it to St. Maximus the Confessor. In Georgian manuscript tradition it is related to Maximus' *Quaestiones ad Thalassium*¹, being previously the subject of my research. As every manuscript contained both *Quaestiones ad Thalassium* and *Refutation of Passions* attributed to St. Maximus, I decided to study this latter too. The preparation of the definitive text based on all existing manuscripts, was followed by research of authenticity.

At the beginning, research led me to the work of Pseudo-Nilus *De octo spiritibus malitiae* (PG, t. 79, col. 1148-1152). The treatise is comprised of eight parts, in accordance with the eight cardinal vices. These parts are thoroughly consistent with the introductory texts for each part of the Georgian translation of *Refutation of Passions*. In the Georgian version, the introductory texts are followed by a series of citations from the Holy Scriptures referring to the refutation of various malicious thoughts. The number of excerpts in each part is as follows: Part 1 - 67, Part 2 - 64, Part 3 - 63, Part 4 - 75, Part 5 - 60, Part 6 -

1 The Greek text: C. LAGA et C. STEEL (ed.), *Maximi Confessoris Quaestiones ad Thalassium* I, Quaestiones I-LV, una cum latina interpretatione Ioannis Scotti Eriugenae iuxta posita: Corpus Christianorum, Turnhout-Leuven, 1980, 17-47. J.-C. LARCHET (ed.), *Maxime le Confesseur, Questions à Thalassios*, tome 1. Sources Chrétiennes 529. Paris 2010, 116-152.

60, Part 7 - 41, and Part 8 - 60.

Since it is well known in the special research that the true author of Pseudo-Nilus' work is Evagrius Ponticus, I have decided to look for the remaining parts of the Georgian version amid the works of Evagrius. The result was that the Georgian version was fully aligned with his *Antirrhetikos*. As well known in the special research, the Greek original and the Latin translations of *Antirrhetikos* have been lost to time. Therefore, to the extant Syriac and Armenian translations of this work henceforward will be added the Old Georgian translation by St. Euthymius the Athonite, rendered from the Greek original.

In his publication of the Syriac version W. Frankenberg appended the Greek retroversion to the Syriac text. Below are provided the results of the comparative study of the Georgian and Syriac translations according to Frankenberg's retroversion.

The Syriac version is preceded with an introduction: Λόγος Εὐαγγρίου περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν (*The Word of Evagrius on the Eight Thoughts*). As to the Georgian version, here Pseudo-Maximus' letter addressed to Thalassius serves as a prologue. The letter exactly repeats the Syriac text published by W. Frankenberg. At the beginning, however, a greeting letter to Thalassius is added. Below are shown a few excerpts from this letter:

« To the adorned with all virtues and laborer of the spiritual world, the shepherd of the rational sheep, the servant of God Thalassius; I Maximus, a sinful monk, greet you in the Lord. Peace and joy to you in the name of Christ! Again a letter sent by Your Holiness has reached me an unworthy and slothful man, which was full of great charity and the fragrance of Divine words. And my mind was enlightened by the goodness of Your teachings. In this letter, You have commanded me to send You the *Refutation of Passions*, which I have mentioned in the precious letter, to send to you through the brother, who have brought your letter. However, I did not want to compose it since I know that You can write such teachings better than I. Yet, I could not defy Your order and thus I have composed this writing on *Refutation*. And You, God-bear-

ing Fathers, read this work and if you find flaws in it, correct them, which I have not written properly about any of the impure thoughts, or I have failed to provide suitable quotes from the Holy Scriptures for their refutation. As I must admit that I am not appropriately skilled to discern the Enemy's various and special traps, although I experience their oppression and ferocity day-to-day. I therefore urge You, Blessed Father Thalassius, to support my work with your prayers asking God to grant me strength... and may my mind achieve the confidence while praying and not to be entirely ashamed and scattered towards the vain thoughts. ... Blessed Father, pray that I may keep God's commandments; tend Your good flock, assist them with Your teachings to attain the heavenly virtues. Teach them to read holy books diligently, since by reading the Holy Writ the mind is purified and leaves behind vain thoughts. ... Command Your spiritual children and my brothers to loath this world and its deeds, love virtues and God's commandments, and training in kind thoughts. ... We must be concerned about achieving such thoughts since they give rise to mildness and tears. And the mind will be enlightened and it will become a temple of the Holy Spirit. These kind and spiritually enlightening thoughts in us are nurtured and enhanced by fasting, purity, serenity, solitude, prayer, true humility of heart, and unceasing reading of the Holy Scriptures, since the burden of fasting and vigilance cripples passions, evil desire, wrath, and sorrow. Reading books lightens up the mind, distances from wicked desires, and brings us to the invisible and essential pinnacle of grasping, which the Savior calls "the treasure" (Luke 6:45), and indeed is the treasure of all goodness. Our Enemy, however, fights against us through various techniques to steal this treasure from our hearts and instill the wicked passions as gluttony, lust for vice, avarice, sadness, anger, acedia, vainglory, and pride, since they are leading principles and generators of all passions. They are the Devil's red-hot arrows, with which he attacks the humanity, especially those who have separated themselves from the world and its deeds, and struggle against the deceitful and spiteful Enemy. For this reason and in accord of your command, Spiritual Father, I undertook

the task of assembling excerpts from the Holy Scriptures on the refutation of the eight malicious thoughts. Initially, I wrote a little about individual passions, and then added refuting passages of them from the Holy Scriptures ».

As already mentioned, this letter is directly followed by the text which serves as an introduction in the Syriac version. It looks as if it, too, were an extension of the letter that St. Maximus sent to Thalassius.

The question arises: which letter does the author of this epistle mean when he writes to Thalassius that he mentioned this work (*Refutation*) in his previous letter? The answer to this question can be found in the introductory letter preceding the translation of St Maximus' *Quaestiones ad Thalassium* by Euthymius the Athonite. St. Maximus' epistle to Thalassius here, as well as in *Antirrhetikos*, serves the purpose of an introductory letter. The Georgian translation of this epistle by Euthymius the Athonite completely concurs with the Greek original save for one phrase, in which the alleged author (St. Maximus) declares himself the author of *Refutation of Passions* (*Antirrhetikos*): "If it pleases you, I will send, alongside this letter, *Refutation of Passions*, which I once wrote". In the Greek original, this phrase comes after the following passage of the epistle to Thalassius: Πλὴν ὥς ἂν μὴ παντελῶς ἀπαραμύθητος κατὰ τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ὁ περὶ τούτων λόγος καταλειφθῇ, μικρὰ περὶ τῆς γενέσεως τῶν παθῶν εἰπὼν καὶ ὅσον παραδείξαι τοῖς καθ' ὑμᾶς γνωστικοῖς τὸ τέλος ἐκ τῆς ἀρχῆς.¹ In the Greek publications of the text, which are based on the data of numerous old manuscripts, there is no indication that the added phrase in the Georgian translation is found in any Greek manuscript. I therefore presume that it was added on by the Georgian translator (Euthymius the Athonite). It seems that, through this addition, the Georgian translator aimed at con-

¹ C. LAGA et C. STEEL (ed.), *Maximi Confessoris Quaestiones ad Thalassium* I, p. 29, 203-207. J.-C. LARCHET (ed.), *Maxime le Confesseur, Questions à Thalassios*, p. 132, 199-203

necting *Quaestiones ad Thalassium* with *Antirrhētikos* so that ascribing *Antirrhētikos* to St. Maximus would become more convincing. We cannot say definitely whether in the Greek source that Euthymius the Athonite used, *Antirrhētikos* was attributed to Evagrius Ponticus or St. Maximus the Confessor. Only one thing is clear: The Greek original of this work existed during the time of Euthymius the Athonite (10th-11th centuries). Presumably, even if the Greek original of this work that Euthymius the Athonite had at hand, had been ascribed to Evagrius, the Georgian theologian and translator would have hidden his name and ascribed his work to any holy father as far as he is known to have been particularly firm when it came to dogmatic beliefs. He could, therefore, intentionally conceal the name of the author who was declared heretic by the Church.

Why did Euthymius the Athonite (or his Greek source) ascribe Evagrius' *Antirrhētikos* to St. Maximus the Confessor and not any other holy father? Maybe because the Introduction to St. Maximus' *Quaestiones ad Thalassium* (i.e. the Epistle to Thalassius) widely concerns the eight malicious thoughts and expressed opinions which are closely related to the viewpoints articulated in the Introduction to *Antirrhētikos*.

The comparison of the Syriac, Armenian and Georgian versions of *Antirrhētikos* demonstrates that the translation of Euthymius the Athonite is strongly linked to other translations in terms of its composition.

The number of chapters slightly varies in different versions. A certain chapter is present only in one or two versions, but, predominantly, the same chapters are present in all three versions. In certain instances, two or three chapters of one version are combined in one chapter in another version (such cases are infrequent). In general, the sequence of chapters that cover similar content is the same in all three versions. The sequence is rarely disrupted.

A parallel study of the three versions undertaken for the future, will provide the opportunity to restore Evagrius' work to its initial form with sufficiently high precision. The Georgian version of this work will

contribute significantly to this endeavor, being rendered by such an authority of Georgian Church literature as Euthymius the Athonite. He was not only a distinguished translator and theologian, but also a true bilingual person, who successfully produced Greek-to-Georgian and Georgian-to-Greek translations. As a translator Euthymius used to gain a thorough insight into the content of Greek original and convey it in a brilliant style. That is why his artistry in translation was evaluated as a pinnacle by successive translators.

The Georgian translation of *Antirrhetikos* by Euthymius the Athonite is important also for bibliological studies. While citing Scriptural verses, he usually relies on old Georgian renditions. However, he occasionally provides translations of his own that differ from the previous versions, thus contributing in a great deal to precision of certain biblical dictions in Georgian translation. In this regard, his work in creating the new versions of hundreds of Bible verses that are cited in *Antirrhetikos* is especially productive. Biblical phrases of this writing edited by Euthymius are remarkable in terms of content accuracy and exquisite style.

The definitive text of the Georgian translation of *Antirrhetikos* is prepared on the bases of all 16 existing manuscripts and attached to the investigation.